

שבוע פרשת קרח (בכל העולם - פרשת שלח)

(14 - 20 June 09)

כ"ב - כ"ח סיון ה'תשס"ט

ספרי' - אוצר החסידים - ליובאוויטש

קובץ
שלשלת האור

שער
שלישי

היכל
תשיעי

דבר מלכות

מאמרי דא"ח, שיחות ואגרות קודש

מאת

כבוד קדושת

אדמו"ר מנחם מענדל שליט"א

שניאורסאהן

מליובאוויטש

•

יוצא לאור על ידי מערכת

„אוצר החסידים“

סניף אה"ק כפר חב"ד

ברוקלין, נ.י.

770 איסטערן פארקוויי

שנת חמשת אלפים שבע מאות חמשים ושתיים לבריאה

ה' תהא שנת נפלאות בכל

צדי"ק שנה להולדת כ"ק אדמו"ר שליט"א

הוספה: כמפורט במפתח כללי עמוד ד'

סדר הנחת תפילין

זמנה משהאיר היום עד שקיעת החמה - אך חשוב להניחן מיד בבוקר

טוב להרגיל עצמו לומר . . . נוסח זה מודה וכו' ועל ידי זה יזכור את ה' הניצב עליו:

מוֹדָה אֲנִי לְפָנֶיךָ, מֶלֶךְ חַי וְקַיִם שֶׁהַחַיּוּת בִּי נִשְׁמָתִי בְּחַמְלָה. רַבָּה אֲמוּנָתְךָ.

מצוה לומר את כל ברכות השחר

ברכת התורה

צריך לזוהר בה מאד ואסור לדבר ולהוציא דברי תורה מפיו עד שיברך. **בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר בָּחַר בְּנוּ מִכָּל הָעַמִּים וְנָתַן לָנוּ אֶת תּוֹרָתוֹ. בְּרוּךְ אַתָּה יי, נוֹתֵן הַתּוֹרָה:**

ברכות הנחת תפילין

הברכה הראשונה, (באמירתה מכוונים הן על התפילין של יד והן על התפילין של ראש) נאמרת לפני הידוק הרצועה על שריר הקיבורת של היד השמאלית (איטר, הכותב ביד שמאל מניח את התפילין על יד ימין) באופן שהתפילין נוטות לעבר הגוף.

בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ לְהִנִּיחַ תְּפִלִּין:

הברכה השניה נאמרת (רק אם דיבר בין הנחת תפילין של-יד לשל-ראש) לפני הידוק הרצועה על הראש

בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ עַל מִצְוֹת תְּפִלִּין:

קריאת שמע

שְׁמַע יִשְׂרָאֵל, יי אֱלֹהֵינוּ, יי אֶחָד:

בלחש: בְּרוּךְ שֵׁם כְּבוֹד מְלָכוּתוֹ לְעוֹלָם וָעֶד:

וְאַהֲבָתְךָ אֶת יי אֱלֹהֶיךָ, בְּכָל לֵבְךָ וּבְכָל נַפְשְׁךָ וּבְכָל מְאֹדְךָ. וְהָיוּ הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה, אֲשֶׁר אָנֹכִי מְצַוְךָ הַיּוֹם, עַל לֵבְבְךָ. וְשָׁנַנְתָּם לְבִנְיָךְ וּדְבַרְתָּ בָם, בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתְךָ וּבְלֶכְתְּךָ בְּדֶרֶךְ וּבְשֹׁכְבְּךָ וּבְקוּמְךָ. וְקִשְׁרָתָם לְאוֹת עַל יָדְךָ, וְהָיוּ לְטָמָּטָף בֵּין עֵינֶיךָ. וְכִתְבָתָם עַל מְזוּזוֹת בֵּיתְךָ וּבְשַׁעְרֶיךָ.

וְהָיָה אִם שָׁמַע תִּשְׁמָעוּ אֶל מִצְוֹתֵי, אֲשֶׁר אָנֹכִי מְצַוֶּה אֹתְכֶם הַיּוֹם, לְאַהֲבָה אֶת יי אֱלֹהֵיכֶם וּלְעֲבֹדוֹ, בְּכָל לֵבְבְכֶם וּבְכָל נַפְשְׁכֶם. וְנָתַתִּי מִטֵּר אֲרָצְכֶם בְּעֵתוֹ יוֹרֵה וּמְלַקֵּשׁ, וְאֶסַּפְתִּי דִגְנְךָ וְתִירְשְׁךָ וְיִצְהָרְךָ. וְנָתַתִּי עֹשֶׁב בְּשִׂדְךָ לְבָהֱמָתְךָ, וְאֶכְלָתָ וּשְׂבַעְתָּ. הִשְׁמָרוּ לָכֶם פֶּן יִפְתָּה לְבַבְכֶם, וְסָרְתֶם וְעֲבַדְתֶּם אֱלֹהִים אֲחֵרִים וְהִשְׁתַּחֲוִיתֶם לָהֶם. וְחָרָה אַף יי בָּכֶם וְעָצַר אֶת הַשָּׁמַיִם וְלֹא יִהְיֶה מִטֵּר וְהִאֲדָמָה לֹא תִתֵּן אֶת יְבוּלָהּ, וְאֶבְרַתֶּם מִהָרָה מֵעַל הָאָרֶץ הַטֹּבָה אֲשֶׁר יי נָתַן לָכֶם. וְשָׁמַתֶּם אֶת דְּבָרֵי אֱלֹהִים עַל לֵבְבְכֶם וְעַל נַפְשְׁכֶם, וְקִשְׁרָתֶם אֹתָם לְאוֹת עַל יָדְכֶם וְהָיוּ לְטָמָּטָף בֵּין עֵינֵיכֶם. וְלִמְדַתֶּם אֹתָם אֶת בְּנֵיכֶם לְדֹבַר בָּם, בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתְךָ וּבְלֶכְתְּךָ בְּדֶרֶךְ וּבְשֹׁכְבְּךָ וּבְקוּמְךָ. וְכִתְבָתָם עַל מְזוּזוֹת בֵּיתְךָ וּבְשַׁעְרֶיךָ. לְמַעַן יִרְבוּ יְמֵיכֶם וְיָמֵי בְנֵיכֶם עַל הָאֲדָמָה אֲשֶׁר נִשְׁפַּע יי לְאַבְתִּיכֶם לָתֵת לָהֶם, בְּיָמֵי הַשָּׁמַיִם עַל הָאָרֶץ.

וַיֹּאמֶר יי אֶל מֹשֶׁה לֵאמֹר. דַּבֵּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם וְעָשׂוּ לָהֶם צִיצִית עַל כְּנָפֵי בְגָדֵיהֶם לְדֹרֹתָם, וְנָתַנוּ עַל צִיצִית הַכֶּנֶף, פֶּתִיל תְּכֵלֶת. וְהָיָה לָכֶם לְצִיצִית, וְרָאִיתֶם אֹתוֹ, וְזָכַרְתֶּם אֶת כָּל מִצְוֹת יי, וְעִשִּׂיתֶם אֹתָם, וְלֹא תִתּוּרוּ אַחֲרֵי לֵבְבְכֶם וְאַחֲרֵי עֵינֵיכֶם אֲשֶׁר אֹתָם זֵנִים אַחֲרֵיהֶם. לְמַעַן תִּזְכְּרוּ וְעִשִּׂיתֶם אֶת כָּל מִצְוֹתֵי, וְהָיִיתֶם קְדָשִׁים לְאֱלֹהֵיכֶם. אֲנִי יי אֱלֹהֵיכֶם, אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי אֹתְכֶם, מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לְהָיִית לָכֶם לְאֱלֹהִים, אֲנִי יי אֱלֹהֵיכֶם. (אֲנִי יי אֱלֹהֵיכֶם) אָמֵן.

נכון לומר קודם התפילה:

חֲרִינִי מִקְבֵּל עָלִי מִצְוֹת עֲשֵׂה שֶׁל וְאַהֲבָתְךָ לְרַעְדָּךְ בְּמוֹד מַצוּה לְהַתְפַּלֵּל בְּתִפְלִין אֶת כָּל תְּפִילַת שַׁחֲרִית כּוֹלֵל שִׁיעוּר תַּהֲלִים כְּפִי שֶׁנֶּחֱלַק לִימֵי הַחוּדֶשׁ.

יְהִי רָצוֹן מִלְּפָנֶיךָ, יי אֱלֹהֵינוּ וְאַלְהֵי אֲבוֹתֵינוּ, שִׁבְעָה בֵּית הַמִּקְדָּשׁ בְּמַהֲרָה בְּיָמֵינוּ, וְתֵן חֶלְקֵנוּ בְּתוֹרָתְךָ. אֵךְ צְדִיקִים יוֹדוּ לְשִׁמְךָ יִשְׁבוּ יִשְׂרָאֵל אֶת פָּנֶיךָ.

כדאי לשכלל ילד, בן או בת - גם קטני קטנים - וגם המבוגרים יהיה סידור (תפילה) פרטי משלו - לומר תפילה להשם, חומש - חמשה חומשי תורה (או ספר אחר של תורה) משלו ללמוד בו כל יום תורה, וכן להבדיל קופת-צדקה משלו - שלתוכה נותן צדקה (לכד משבת ויום טוב), מכספו הפרטי (שניתן לו מהוריו או שקיבל כפרם ... שבהן יכול היה לקנות חיי נפשו, ולהשתמש בו לצרכיו האישיים, ושכתבו על זה "להשם הארץ ומלואה" (או בראשיתיתיות "לה"י)) בצירוף שמם - ודברים אלו יהיו ברשותו ואחריותו ויניחם בחדרו, במקום בולט - את הקופה יש לקבוע בחדר על ידי מסמר וכדומה, ועל ידי זה החדר כולו ייהפך ל"חדר ובית של צדקה".

קח

א שִׁיר מִזְמוֹר לְדָוִד: ב נִכּוֹן לִבִּי אֱלֹהִים אֲשִׁירָה וְאֶזְמְרָה אֶף־כְּבוֹדִי: ג עֹרָה הַנֶּבֶל וְכֹזֹר
 אֲעִירָה שָׁחַר: ד אֹדֶךָ בַּעֲמִים | יְהוָה וְאֶזְמְרֶךָ בַּלְּאֲמִים: ה כִּי־גָדוֹל מַעַל־שָׁמַיִם חֲסִדְךָ
 וְעַד־שָׁחַקִים אֲמַתְךָ: ו רֹמָה עַל־שָׁמַיִם אֱלֹהִים וְעַל כָּל־הָאָרֶץ כְּבוֹדְךָ: ז לִמְעַן יַחַלְצוּן יְדִידֶיךָ
 הַחַיִּיעָה יְמִינְךָ וְעֲנִנִי: ח אֱלֹהִים | דְּבַר בְּקִדְשׁוֹ אֶעֱלֶזָה אֲחַלֶּקָה שְׂכָם וְעֶמֶק סִפּוֹת אֲמַדְךָ:
 ט לִי גִלְעָד | לִי מִנְשָׁה וְאַפְרַיִם מְעוֹז רֹאשִׁי יְהוּדָה מְחַקְקִי: י מוֹאָב | סִיר רַחֲצִי עַל־אֲדָמָה
 אֲשִׁלֶּיךָ נַעֲלִי עַל־פְּלִשֶׁת אֲתָרוּעָה: יא מִי יִכְלֵנִי עִיר מִבְּצָר מִי נִחְנִי עַד־אֲדָמָה: יב הֲלֹא־אֱלֹהִים
 זָנַחְתָּנוּ וְלֹא־תִצָּא אֱלֹהִים בְּצָבָאֲתֵינוּ: יג הֲבֵה־לָנוּ עֲזָרָת מִצָּר וְיִשׁוּא תִשׁוּעַת אָדָם: יד בָּאֱלֹהִים
 נַעֲשֶׂה־חֵיל וְהוּא יָבוֹם צָרֵינוּ:

קט

חברו דוד בברחו מפני שאול וכאותו פעם היה לו הרבה שונאים שהיו מדברים רק רע עליו והיו מראין אליו כאלו היו אוהביו לכך היה מקללם במר נפשו:

א לַמִּנְצָח לְדָוִד מִזְמוֹר אֱלֹהֵי תְהִלָּתִי אֶל־תַּחֲרֹשׁ: ב כִּי פִי רָשָׁע וּפִי־מִרְמָה עָלַי פִּתְחוּ דַּבְּרוּ
 אֹתִי לְשׁוֹן שֹׁקֵר: ג וּדְבַרִּי שִׁנְאָה סִבְבֹּנִי וּיִלְחַמוּנִי חֲנָם: ד תַּחַת־אֲהַבְתִּי יִשְׁמְנוּנִי וְאֲנִי תַפְלָה:
 ה וַיִּשְׁמְנוּ עָלַי רָעָה תַּחַת מוֹכָה וְשִׁנְאָה תַּחַת אֲהַבְתִּי: ו הִפְקֵד עָלַי רָשָׁע וְשָׁטָן יַעֲמֵד עַל־יְמִינִי:
 ז בְּהִשְׁפָּטוֹ יֵצֵא רָשָׁע וְתַפְלָתוֹ תִּהְיֶה לַחֲטָאָה: ח יִהְיוּ־יָמָיו מַעֲטִים פְּקֻדָּתוֹ יָקַח אַחֵר: ט יִהְיוּ־בָנָיו
 יְתוּמִים וְאִשְׁתּוֹ אֶלְמָנָה: י וְנוֹעַ יְנוּעוּ בָנָיו וְשָׁאֲלוּ וְדִרְשׁוּ מִחֲרֻבוֹתֵיהֶם: יא יִנְקֹשׁ גּוֹשָׁה לְכָל־אֲשֶׁר־לוֹ
 וַיִּבְזּוּ זָרִים יִגְעוּ: יב אֶל־יְהִי־לוֹ מִשְׁךְ חֶסֶד וְאֶל־יְהִי חֲזֹנָן לִיתוּמָיו: יג יִהְיֶה־אֲחֵרִיתוֹ לַהֲכָרִית בְּדֹר
 אַחֵר יִמַּח שָׁמָּה: יד יִזְכֹּר | עוֹן אֲבֹתָיו אֶל־יְהוָה וְחַטָּאת אֲמֹו אֶל־תִּמְחָ: טו יִהְיוּ נִגְדֵי־יְהוָה תָּמִיד
 וַיִּכְרַת מֵאֶרֶץ זָכָרָם: טז יַעַן אֲשֶׁר | לֹא זָכַר עֲשׂוֹת חֶסֶד וַיִּרְדֹּף אִישׁ־עֵנִי וַאֲבִיוֹן וְנִכְאָה לִבָּב לְמוֹתָת:
 ז וַיֵּאָהֵב קָלָלָה וַתְּבוֹאָהּ וְלֹא־חָפֵץ בְּבִרְכָּהּ וַתִּרְחַק מִמֶּנּוּ: יח וַיִּלְבֹּשׁ קָלָלָה כְּמֹדוֹ וַתִּבָּא כַּמִּים
 בְּקִרְבּוֹ וְכִשְׁמֹן בַּעֲצֻמוֹתָיו: יט תִּהְיֶה־לוֹ כְּבִגְד יַעֲמָה וְלִמְזוֹחַ תִּמְכֹּד יַחְגְּרָה: כ זֹאת | פָּעַלְתָּ שְׁטֵנִי מֵאֵת
 יְהוָה וְהַדְּבָרִים רָעַע עַל־נַפְשִׁי: כא וְאַתָּה | יְהוָה אֲדֹנִי עָשִׂה־אֹתִי לִמְעַן שִׁמְךָ כִּי־טוֹב חֲסִדְךָ הַצִּילָנִי:
 כב כִּי־עֲנִי וְאֲבִיוֹן אֲנִכִּי וְלִבִּי חָלַל בְּקִרְבִּי: כג בְּצַל־כְּנֻסוֹתָו נִהְלַכְתִּי נִנְעַרְתִּי כְּאַרְבָּה: כד בְּרַכִּי כִּשְׁלוֹ
 מִצּוֹם וּבְשָׂרִי כַחַשׁ מִשְׁמֹן: כה וְאֲנִי | הֵייתִי חֲרֻפָּה לָהֶם יְרֹאֲוִנִי יִגְעוּן רֹאשָׁם: כו עֲזָרְנִי יְהוָה אֱלֹהֵי
 הַחַיִּיעָנִי כְּחֲסִדְךָ: כז וַיִּדְעוּ כִּי־יִרְדֶּךָ זֹאת אֲתָהּ יְהוָה עֲשִׂיתָהּ: כח יִקְלְלוּ־הֶמָּה וְאַתָּה תִּבְרַךְ קָמוּ |
 וַיִּכְשׁוּ וַעֲבָדְךָ יִשְׁמַח: כט וַיִּלְבְּשׁוּ שׁוֹטְנֵי כְלָמָה וַיַּעֲטוּ כַּמְעִיל בְּשָׁתָם: ל אֹדְדָה יְהוָה מְאֹד בְּפִי וּבַתּוֹךְ
 רַבִּים אֶהְלָלָנוּ: לא כִּי־יַעֲמֵד לִימִין אֲבִיוֹן לְהַחֲשִׁיעַ מִשְׁפָּטִי נַפְשׁוֹ:

א	סדר הנחת תפילין	ב
ב	מזמורי תהלים ק"ח ק"ט	ג
ג	מאמר ד"ה ועתה יגדל נא וגו' שבת פרשת שלח, מברכים החודש, ה'תשל"ה	ה
ד	שיחת שבת פרשת שלח מברכים החודש תמוז, ה'תשט"ו	י
ה	שיחת שבת פרשת חוקת-בלק י"ב תמוז ה'תשמ"ב	טז
ו	לקוטי שיחות פרשת קרח (בלה"ק)	כה
ז	שיעורים בספר התניא (מוגה) לשבוע פרשת קרח	ל
ח	לוח "היום יום" לשבוע פרשת קרח	מ
ט	הלכה יומית לעיון ברמב"ם	מב
י	ביאורים לפרקי אבות פרק ד משנה י	מה

שיעורי רמב"ם – ע"פ נוסח כתבי יד תימן מדויקים (קאפח):

יא	– ג' פרקים ליום לשבוע פרשת קרח	מו
יב	– פרק אחד ליום לשבוע פרשת קרח	עב
יג	– ספר המצוות לשבוע פרשת קרח	פ
יד	נביאים וכתובים שופטים פרק יח, דברי הימים-ב פרק יג	פב
טו	מסכת בבא מציעא עם ביאורים מדף נ עד דף נו	פד

מתורת רבותינו נשיאי חב"ד:

טז	שולחן ערוך הלכות שבת - אדמו"ר הזקן	קיג
יז	שולחן ערוך הלכות תפילה - אדמו"ר הזקן	קיג
יח	לקוטי תורה - ד"ה משה ידבר - אדמו"ר הזקן	קיד
יט	מאמרים קונטרסים - אדמו"ר האמצעי	קטז
כ	דרך מצותיך – ספר המצוות - אדמו"ר ה"צמח צדק"	קיו
כא	תורת שמואל תרל"ב - אדמו"ר מוהר"ש	קיט
כב	קונטרס העבודה - אדמו"ר מוהרש"ב	קיט
כג	ספר המאמרים ה'תרפ"ז - אדמו"ר מוהרי"צ	קכ
כד	לקוטי דיבורים - אדמו"ר מוהרי"צ	קכ
כה	ספר הזכרונות – אדמו"ר מוהרי"צ	קכא
כו	אגרות קודש – אדמו"ר מוהרי"צ	קכה
כז	חומש, רש"י ותרגום אונקלוס לשבוע פרשת קרח ע"פ חומש "תורה תמימה"	קכו
כח	לוח זמנים לשבוע פרשת קרח	קמב
כט	סדר מצות הדלקת נרות לשבת קודש	קמג

בס"ד. שבת פרשת שלח, כ"ח סיון, מברכים החודש תמוז, ה'תשל"ה

(הנחה בלתי מוגה)

ועתה יגדל נא כח אד' כאשר דברת לאמרי¹, וידוע הדיוקים בזה במאמרים של כ"ק אדמו"ר הזקן (ב'לקוטי-תורה'²) ושל הנשיאים ממלאי מקומו³, מהו אומרו ועתה, דלכאורה גם אם לא היה אומר ועתה, היה מובן מהמשך הענינים של בקשת משה רבינו שבקשתו יגדל נא גו' היא על זמן זה, ומה כוונתו במה שמדגיש ועתה. וגם אינו מובן⁴ מה שאומר יגדל נא כח אד', דלכאורה, מכיון שהוא מבקש לעורר רחמים כו' היה לו להזכיר שם הוי' שהוא שם הרחמים, וכמו שממשיך לאחר-יזה הוי' ארך אפים ורב חסד (שמזכיר שם הוי' וכמה מדות שבי"ג מדות הרחמים), ולמה אומר יגדל נא כח אד' (אד' דוקא). וגם אינו מובן⁵ מה שאומר כח אד', איך שייך שבשם (אד') ישנו הכח של השם. וגם מה שאומר יגדל נא כח אד', מהו ענין הגדלת הכח של השם. וגם אינו מובן מה שאומר כאשר דברת לאמר, דלכאורה, הרי הפירוש דלאמר הוא לאמר לדורות או לאמר לאחרים, ואיך שייך כאן הענין דלאמר, והרי הענין דכאשר דברת היינו הוי' ארך אפים וגו', הוא שהקב"ה יסלח כו' וכמו שנאמר אחר-כך (לאחרי שמשה פעל בקשתו) ויאמר ה' סלחתי כדברייך⁶, ואיך מתאים על זה הלשון לאמר.

ונקודת הביאור בזה⁷, שדיבורו (והבטחתו) של הקב"ה, כאשר דברת, היתה בנוגע לענין דשם הוי', הוי' ארך אפים וגו', ובקשת משה (ועתה יגדל נא כח אד' כאשר דברת הוי' ארך אפים) היתה, אשר ענין זה מה שדיבר הקב"ה בנוגע לשם הוי', הוי' ארך אפים גו', יהיה דוגמתו גם בנוגע לשם אד'. דזהו ועתה יגדל נא כח אד' כאשר דברת הוי' ארך אפים וגו', שכמו שדברת בנוגע להוי' (שהוא ארך אפים וגו'), הנה על-דרך-זה יהיה גם בנוגע לשם אד', שיהיה הגדלה בכח אד'. וזהו מה שאמר משה יגדל נא דאין נא אלא לשון בקשה, דלכאורה אינו מובן, מכיון שמיד לאחר-יזה אומר כאשר דברת, שהקב"ה הבטיחו על זה, אם-כן למה הוצרך לבקשה והרי היה יכול לתבוע (מאנען) שהקב"ה ימלא את הבטחתו, ובפרט שזה היה נוגע לא למשה עצמו כי-אם לכלל ישראל. אך הביאור בזה, שדיבורו והבטחתו של הקב"ה היתה בנוגע לשם הוי', ובקשת משה היתה בנוגע לשם אד', ולכן הוצרך על זה לבקשה, כי הענין דיגדל נא כח אד' הוא ענין נעלה יותר מזה שהבטיח הקב"ה הוי' ארך אפים (ומה שאמר כאשר דברת הוא רק לפי שענין יגדל נא כח אד' הוא דוגמת הענין מה שדברת בנוגע לשם הוי'), ולכן הוצרך על זה לבקשה. והענין הוא, דהנה הוי' הוא היה

(1) פרשתנו יד, יז.

(2) ראה לקו"ת פרשתנו לט, ג. מאמרי אדהמ"צ שם ע' א'עו.

(3) רד"ה ועתה יגדל נא תרע"ח (סה"מ תרע"ח ע' שדמ).

רד"ה הנ"ל תרצ"ד (סה"מ קונטרסים ח"ב שח, א).

(4) פרשתנו שם, כ.

(5) ראה מאמרי אדמו"ר האמצעי שם ע' א'נד ואילך. אוה"ת

פרשתנו ע' תצב ואילך. סה"מ תרע"ח שם ע' שנ ואילך. סה"מ

קונטרסים שם שטז, ב ואילך. ד"ה הנ"ל תשי"ט (תו"מ סה"מ

סיון ע' שעד ואילך).

1 הוה ויהיה כאחד⁶, שהוא ענין שלמעלה מעולמות, ולכן בנוגע להוי' אין חידוש כל-כך
 2 שהוי' הוא ארך אפים וגו'. מה-שאינ-כן שם אד' מלשון אדנות הרי הוא שייך לעולמות,
 3 שהרי אין מלך בלא עם⁷, עם מלשון עוממות, כמבואר ב'שער היחוד והאמונה'⁸, הנה על-זה
 4 ביקש משה שגם באד' יהיה כח אד', ושכח אד' יהיה בהגדלה (יגדל כח אד'), ויתירה מזו
 5 שההגדלה תהיה באופן נעלה ביותר, דזהו מה שהיו"ד דיגדל היא יו"ד רבתי, ומכיון
 6 שהיו"ד היא ראשית התיבה הכוללת את כל התיבה, הרי מובן, שזה מה שהיו"ד דיגדל היא
 7 יו"ד רבתי, הוא כאילו כל תיבת יגדל היא באתוון רברבן.

8 **ונקודת** הביאור בזה, הנה כאשר דברת לאמר קאי על כללות ענין התורה⁹, וכמו שכתוב¹⁰
 9 וידבר אלקים את כל הדברים האלה לאמר. והנה תורה היא למעלה מכל מדידה
 10 והגבלה, שהרי תורה היא חכמתו ורצונו של הקב"ה, ולמעלה יותר – שעשועים לפניו¹¹.
 11 וגם כמו שירדה התורה למטה היא כמו שהיא למעלה, דכאשר ישראל לומד תורה, בכל
 12 זמן ובכל מקום, הוא פועל הענין דנתינת התורה מלמעלה, דזהו פירוש לאמר¹², אַז ער
 13 מאַכט זאָגען את הקב"ה, שהקב"ה יאמר עוד פעם כו', וכמאמר רבותינו ז"ל¹³ כל הקורא
 14 ושונה הקב"ה קורא ושונה כנגדו, וזה מה שהקב"ה קורא ושונה כנגדו הוא באותו האופן
 15 ממש כמו שהיה וידבר אלקים את כל הדברים האלה בשעת מתן תורה, שלכן מה להלן
 16 באימה ביראה ברתת ובזיעה אף כאן באימה ביראה ברתת ובזיעה¹⁴. ומכיון שבתורה אין
 17 שום הגבלות, שבכל זמן ובכל מקום כשלומדים תורה ניתנת אז התורה מלמעלה כמו שהיא
 18 בבחינת שעשועים לפניו, לכן היא דוגמת הענין דשם הוי' שהוא למעלה מהגבלה, שהרי
 19 הוי' הוא היה הוה ויהיה כאחד למעלה מהזמן, ומזה מובן שהוא גם למעלה מהמקום.
 20 אמנם שם אלקים הוא בגימטריא הטבע¹⁵, היינו שהוא בחינת האלקות כמו שמוסתר בטבע,
 21 היפך הגילוי דתורה אור. ועל-דרך-זה הוא גם שם אד', וכמו שנתבאר לעיל שאד' הוא
 22 מלשון אדנות ואין מלך בלא עם, עם מלשון עוממות, והרי פירוש עוממות הוא היפך ענין
 23 האור והגילוי, ועד שמצד ההעלם דעוממות יכול להיות ענין הפכי עד לחטא המרגלים
 24 שהיה היפך הענין דאך בהוי' אל תמרודו¹⁶ שאמרו יהושע וכלב. וזהו שביקש משה ועתה
 25 יגדל נא כח אד', שגם באד' יהיה הגילוי דוגמת הגילוי דהוי' שבתורה, שגילוי זה הוא
 26 על-ידי-זה שנעשה הגדלה בכח אד'.

אדהאמ"צ שם ע' א'סט. אוה"ת שם ע' תצ"א. סה"מ תרע"ח
 וסה"מ קונטרסים שם.

(13) ראה תדבאר רפ"ח.

(14) ברכות כב, א.

(15) פרדס שער יב, פ"ב. ראשית חכמה שער האהבה פ"ו

ד"ה והמרגיל (קכא, ב). של"ה פט, א. קפט, א. שח, ב. שו"ת

חכם צבי סי"ח. שעהיה"א רפ"ו.

(16) פרשתנו יד, ט.

(6) שעהיה"א פ"ז.

(7) בחיי וישב לח, ל. שם ר"פ בלק. שעהיה"א שם.

(8) שם.

(9) ראה לקו"ת שם מ, א. מאמרי אדהאמ"צ שם ע' א'סב

ואילך. אוה"ת שם ע' תצא. סה"מ תרע"ח וסה"מ קונטרסים שם.

(10) יתרו כ, א.

(11) ע"פ משלי ח, ל.

(12) ראה תו"א יתרו סז, ב. לקו"ת שה"ש מב, א. מאמרי

והנה הענין דשם אד' בעבודת האדם הוא העבודה דקבלת עול, והיינו שהאדם נמצא
במצב נמוך ביותר עד שצריך לענין דקבלת עול באופן של בעל-כרחו, שום תשים
עליך מלך¹⁷ שתהא אימתו עליך¹⁸. היינו, שאין לו בזה שום הרגש וכו', וכל עשיית המצוות
שלו הוא באופן דבעל-כרחו, רק מצד האימה בלבד. ומכיון שהעבודה דקבלת עול שמצד
שם אד' היא באופן דבעל-כרחו, ואין בזה שום גילוי כלל, לכן היה יכול להיות בזה ירידה
עד לענין שהוא היפך הענין דבהוי' אל תמרודו. והנה כל הענינים שלמטה בנפש האדם
יש דוגמתם גם למעלה, ועד שהענינים שלמעלה נעשים הם על-ידי הענינים שבאדם,
וכידוע תורת הרב המגיד¹⁹, וכן איתא גם מכ"ק אדמו"ר הזקן²⁰, בפירוש מאמר רבותינו
ז"ל²¹ דע מה למעלה ממך, שכל הענינים שלמעלה הם ממך, ממך ובך הדבר תלוי. [והוא
על-דרך מה דאיתא בתניא²² שנשתלשלו מהן (שהבחינות שבנפש האדם נשתלשלו
מהספירות שלמעלה)]. דזהו הטעם למה שכתוב²³ ומבשרי אחזה אלקה, שכל אחד ואחד
יהיה מי שיהיה הנה מבשרו יכול להיות אחזה אלקה, לפי שהענינים שבאדם (יהיה מי
שיהיה) הם דוגמת הענינים שלמעלה]. ומזה מובן גם בנוגע לעבודה דקבלת עול שמצד
שם אד', שעל-ידי הירידה בזה (חטא המרגלים), הנה דע מה למעלה ממך, שעל-ידי-זה
נעשה ירידה כביכול גם בשם אד' שלמעלה, ולכן תיקון החטא הוא על-ידי הגדלה והוספה
בשם אד' שלמעלה, דזהו מה שביקש משה ועתה יגדל נא כח אד'.

והענין הוא, דהנה איתא בפרקי דרבי אליעזר²⁴ עד שלא נברא העולם [ועוד גירסא²⁵, עד
שלא נאצל כו'] היה הוא ושמו בלבד. וידוע ששמו הוא בחינת האור השייך
לעולמות²⁶, שהרי כל ענין השם הוא בשביל הזולת. והנה גם 'הוא' קאי לא על עצמותו
יתברך כ"א על האור בלבד²⁷, ומכל-מקום הבחינה דשמו היא למטה גם מבחינת 'הוא',
ועד שהבחינה ד'הוא' היא בהעלם והסתור מבחינת שמו, שלכן נקרא 'הוא' שהוא לשון
נסתר²⁸. והנה מכיון שהבחינה דשמו (גם כמו שהיא קודם שנברא העולם, וגם קודם שנאצל
כו') היא בשביל הזולת, הנה מזה נמשך אחר-כך (לאחרי שנאצל ולאחרי שנברא) הענין
דשם אד', אשר אין מלך בלא עם. והבחינה דשמו כמו שהיא קודם שנברא העולם, וגם
קודם שנאצל, [דנאצל כולל גם את ענין האצילות כמו שהוא בדרגא הכי נעלית, ועד שלא
נאצל הוא למעלה גם מאצילות כמו שהוא בדרגא הכי נעלית, הנה הבחינה דשמו שהיתה
קודם שנאצל, ו]הוא בחינת המלכות כמו שהיא לפני הצמצום, (שהיא השורש לספירת

(17) שופטים יז, טו.

(24) פרק ג.

(18) כתובות יז, א.

(25) עבודת הקודש חלק היחוד פרק ב.

(19) לקוטי אמרים להה"מ סימן קצח. אור תורה להה"מ קיב,

(26) ראה בפרטיות ספר הערכים חב"ד כרך ד ערך אוא"ס
(ד) ע' תלח ואילך. שם ע' תסג. וש"נ.

(20) ספר השיחות תש"ד ע' 23. "היום יום" יג אייר. ועוד.

(27) ראה המשך תער"ב ח"ב ס"ע א'קע ואילך. ד"ה בראשית
ברא תשט"ז (סה"מ תשי"ד-תשט"ז ע' 388).

(21) אבות פ"ב מ"א.

(28) ראה ספר הערכים שם ע' תסג. וש"נ.

(22) פ"ג.

(23) איוב יט, כו.

1 המלכות ושם אד'), ונקראת כח אד'. וכאשר נעשה (על-ידי חטא המרגלים) הירידה בשם
2 אד' הוצרך להיות ההמשכה מכח אד', ובכדי שהבחינה דכח אד' תומשך באד' כמו שהוא
3 במצב של ירידה, הנה זהו דוקא על-ידי תוספת הגדלה בכח אד'.

4 **ויובן** זה על-דרך-משל מהשפעת השכל מרב לתלמיד, שכאשר הרב והתלמיד הם בערך
5 זה לזה, הנה אזי אין צריך הרב להשתדלות מיוחדת בכדי להשפיע לתלמיד, אבל
6 כאשר הרב הוא גדול ביותר והתלמיד הוא קטן ביותר, הנה מצד האין-ערוך שבין הרב
7 לתלמיד, צריך הרב להשתדלות מיוחדת שיוכל להשפיע לתלמיד. והיינו שצריך להיות
8 יתרון והגדלה בשכל הרב, שעל-ידי-זה דוקא ביכולתו להשפיע לתלמיד שבאין-ערוך אליו.
9 וכמו שידוע בענין המשל, דזה מה שצריך לומר משל הוא מפני שהתלמיד מצד קוטן שכלו
10 אינו יכול להשיג את השכל כמו שהוא מצד עצמו, ולכן צריך לומר לו משל מענין כזה
11 שהוא בעולמו של התלמיד, שעל-ידי-זה דוקא יוכל להשיג אחר-כך את הנמשל, הנה בכדי
12 לומר משל (להמשיך את השכל בענין כזה שהוא בעולמו של התלמיד שבאין-ערוך
13 לנמשל), צריך על-זה כח מיוחד. דזהו מה שגבי שלמה המלך כתיב²⁹ וידבר שלשת אלפים
14 משל, דהשגת שלמה היתה השגה נעלית ביותר שלא לפי ערך החכמים שבדורו, שלכן על
15 כל ענין וענין שהשיג הוצרך (בכדי להסביר אותו לחכמים שבדורו) לג' אלפים משלים,
16 היינו שהוצרך להוריד את חכמתו בג' אלפים מדריגות זו אחר זו, עד שעל-ידי משל
17 האחרון היה אפשר לבני-אדם שבדורו להשיג. והטעם מה ששלמה היה יכול להוריד את
18 חכמתו בג' אלפים משלים הוא מצד היתרון שהיה בחכמתו כמו שכתוב³⁰ ותרב חכמת
19 שלמה וגו', ולכן היה ביכולתו להוריד כל ענין שהשיג בג' אלפים משלים.

20 **וזהו** ועתה יגדל נא כח אד', דכל זמן שלא היתה הירידה באד' היה אפשר שהבחינה דכח
21 אד' (מלכות שלפני הצמצום) תהיה במקום אחד והבחינה דאד' במקום שני,
22 וההמשכה מכח אד' לאד' תהיה באופן של סדר השתלשלות וכו' כסדר הרגיל, אבל לאחר
23 שעל-ידי חטא המרגלים נעשה הירידה באד', הנה עכשיו צריך שהבחינה דכח אד' גופא
24 תומשך באד', ובכדי שהבחינה דכח אד' עצמה תומשך באד', ובפרט כאשר שם אד' הוא
25 במצב של ירידה, הנה לזה צריך שיהיה יגדל כח אד', ועד ליגדל ביו"ד רבתי, היינו שאינו
26 מספיק הבחינה דשמו כמו שהיא מצד עצמה כי-אם צריך לבחינה דשמו כמו שקשורה עם
27 בחינת 'הוא', בחינת היה הוא ושמו בלבד, שמצד בחינה זו דוקא יכולה להיות ההמשכה
28 והגילוי למטה.

29 **והנה** כל הענינים שבעולם נמשכים הם מהתורה, וכמאמר רבותינו ז"ל³¹ שהתורה היא
30 הדיפתראות והפנקסאות שעל-ידם נברא העולם, ולכן על כל ענין שרוצים להמשיך
31 צריך להביא ראיה מהתורה. וזהו ועתה יגדל נא כח אד' כאשר דברת לאמר, שמביא ראיה

(31) ב"ר רפ"א.

(29) מלכים-א ה, יב. וראה תו"א מקץ מב, ב. ובכ"מ.

(30) מלכים-א ה, י.

- 1 מן התורה (וכנ"ל, שכאשר דברת לאמר קאי על התורה), דכמו שבתורה הנה אופן
 2 ההמשכה הוא שכמו שהיא למעלה כן היא נמשכת גם למטה, דזהו ענין כאשר דברת לאמר
 3 שכשישראל לומד תורה מאכט ער נאָכזאָגן דעם אויבערשטן (פועל שהקב"ה קורא ושונה
 4 כנגדו, שנמשך לו אז ענין התורה כמו שהיא למעלה), הנה מזה מביא ראייה ומבקש
 5 שכמו-כן יהיה גם בנוגע לשם אד', שיומשך בו הבחינה דכח אד' כמו שהיא באופן של
 6 הגדלה, בחינת היה הוא ושמך בלבד, שמצד המשכה זו נעשה שיהיה סלחתי כדברך.
 7 ויש לקשר זה עם מה שבתחילת היום הקדוש לאחר שישאומרים ונסלח לכל עדת בני
 8 ישראל גו' כי לכל העם בשגגה³² אומרים ויאמר הוי' סלחתי כדברך, וכמו-כן הוא
 9 גם בכל ימי השנה, שכשישראל עושין תשובה מיד הן נגאלים³³ בגאולה האמיתית
 10 והשלימה על-ידי משיח צדקנו, בקרוב ממש.

(33) ראה רמב"ם הל' תשובה פ"ז ה"ה.

(32) פרשתנו טו, כו.

אגרות קודש

ב"ה, כ"ג סיון, תשט"ו

ברוקלין.

שלום וברכה!

במענה על מכתבו, בו כותב, (א) במה שצינתי ללמוד בספר התניא קדישא פרק כ"ז-כ"ט והפרקים
 שלפניהם ושלאחריהם, ורוצה ללמוד בזה איזה כוונה צדדית. - איני מבין מה הכריחו לזה, והיא כפשוטה
 - אשר מבואר שם גנות ענין העצבות וההפסד שבה, ואשר בהתבוננות אפשר לבטלה גם ע"פ שכל אפילו
 כשנדמה או שכס באמת שהוא עצבות מדאגת עונות.

(ב) נסתפק במה שכתבתי בנתינת צדקה, שיתן לפני התפלה פרוטה או **שתיים** וכו', באם לא ימצא
 עני על אתר. - הנה ידוע שבכגון דא מוסרים הצדקה לגבאי צדקה או לקופה של צדקה (א צדקה פושקע).

(ג) נסתפק במ"ש מקוה טהורה, והנה במכתבי אינו בוא"ו אלא מקוה **טהרה**, וכוונתי לטבילת עזרא
 עכ"פ בזה יזהר, ומה טוב גם במקוה המוסיפה קדושה לקדושה גדולה יותר, וכמו שנמצא עד"ז בש"ס
 (היינו בטבילת כהן גדול ביוהכ"פ שבין עבודה לעבודה).

לפלא שאינו מזכיר ע"ד אמירת שיעור תהלים בכל יום אחר התפלה, ויה"ר שלא תהי' אלא השמטה
 בכתיבה ולא חסרון בפועל.

בברכה,

בשם כ"ק אדמו"ר שליט"א

בס"ד. שיחת שבת פרשת שלח, מברכים החודש תמוז, ה'תשט"ו.

בלתי מוגה

- 1 א. הסדר במצוות הוא – שיש בהם כלל ופרט, דהיינו שכל מצוה כלולה גם משאר המצוות (וזהו הטעם
- 2 לדין "העוסק במצוה פטור מן המצוה"¹, כיון שבמצוה שעוסק בה כלולים גם מעין שאר המצוות²).
- 3 וכשם שהדברים אמורים במצוות בכלל, כן הוא – ובמכלל-שכן – בתורה – שגם היא מצוה, ויתירה מזה,
- 4 ששקולה כנגד כל המצוות³ וגדולה מהן, כמאמר רבותינו ז"ל⁴ "תלמוד גדול, שהתלמוד מביא לידי מעשה" –
- 5 שבמצוות לימוד התורה כלולות כל שאר המצוות.
- 6 וכן הוא גם בתורה גופא, שבכל חלק שבתורה כלולים כל שאר חלקי התורה. וכמודגש במיוחד ב"תלמוד
- 7 בבלי" (שהרי עיקר גילוי התורה הוא בתורה שבעל-פה⁵, ובתורה שבעל-פה גופא בתלמוד בבלי) – דכשם
- 8 שהטעם הפשוט שנקרא כן הוא לפי שלמדוהו בישיבות שבבבל, שנקראת בשם זה על-שם "כי שם בלל ה' שפת
- 9 כל הארץ"⁶ – כך נרמז בשם זה גם תוכנו של "תלמוד בבלי", שהוא כלול מכל חלקי התורה⁷.
- 10 ולכן מצינו בענין "לעולם ישלש אדם שנותיו שליש במקרא שליש במשנה שליש בגמרא"⁸, שיש דעות⁹
- 11 שעל-ידי לימוד תלמוד בבלי יוצאים ידי-חובת כל ג' הענינים דמקרא משנה וגמרא, כיון שהוא כלול מכל החלקים.
- 12 והיינו, שאף שעיקר ענינו של תלמוד בבלי הוא הלכה, יש בו גם עניני אגדה, שהם נכללים ב"שליש במקרא",
- 13 כמבואר ב'לקוטי-תורה'¹⁰.
- 14 וכשם שבגמרא, אף שעיקר ענינה הוא הלכה, יש בה גם עניני אגדה – כן הוא גם במדרש, שאף שעיקר
- 15 ענינו הוא אגדה שבתורה, יש בו גם עניני הלכה; בכמה מקומות – בגילוי, ובכל מקום – בהעלם.
- 16 ב. אחד המקומות במדרש שבהם ישנו ענין של הלכה בגילוי הוא במדרש רבה בפרשתנו¹¹ על הפסוק¹² "כי
- 17 תבואו אל ארץ מושבותיכם גו' ועשיתם גו' עולה".
- 18 וזה לשון המדרש:
- 19 "הלכה. כמה דברים חייב אדם לעשות לבנו, שנו רבותינו¹³ חמשה דברים האב חייב לעשות לבן".
- 20 והולך ומונה על סדר השנים:
- 21 (א) "כשם שהאב חייב למול את בנו, כן עשה הקב"ה לישראל (שהרי "האב זה הקב"ה והבן אלו ישראל"),
- 22 מל אותם על-ידי יהושע, עשה¹⁴ לך חרבות צורים".
- 23 (ב) "האב חייב לפדותו, והקב"ה פדה ישראל, שנאמר¹⁵ לפדות לו לעם".
- 24 (ג) "ללמדו תורה, הקב"ה לימד תורה לישראל, ולמדתם אותם את בניכם¹⁶, וכתוב¹⁷ אני ה' אלקיך מלמדך
- 25 להועיל".
- 26 (ד) "ללמדו מצוות, הקב"ה לימד את המצוות לישראל" – שזהו הענין ד"ללמדו אומנות", שהרי האומנות
- 27 דבני ישראל היא קיום המצוות, כיון ש"אני לא נבראתי אלא לשמש את קוני"¹⁸. ומזה מובן שהעיקר הוא קיום
- 28 המצוות בפועל, "לא המדרש עיקר אלא המעשה"¹⁹ – כשם שבלימוד אומנות בגשמיות, העיקר הוא שבסופו
- 29 של דבר יעסוק בה ויתפרנס ממנה.

(12) טו, ב"ג.
 (13) ראה גם קידושין כט, א: "האב חייב בבנו למולו ולפדותו וללמדו תורה ולהשיאו אשה וללמדו אומנות". וכ"ה ביל"ש שם.
 (14) יהושע ה, ב.
 (15) ש"ב ז, כג.
 (16) עקב יא, יט.
 (17) ישעי' מח, יז.
 (18) משנה ובריייתא סוף קידושין – ע"פ גירסת הש"ס כתי"י (אוסף כתי"י של תלמוד הבבלי, ירושלים, תשל"ד). וכן הובא במלאכת שלמה במשנה שם.
 (19) אבות פ"א מ"ז.

(1) סוכה כה, סע"א. וש"נ.
 (2) ראה תורת מנחם – התוועדויות ח"ט ע' 69. וש"נ.
 (3) ראה משנה ריש פאה. יל"ש בא רמז רכה.
 (4) קידושין מ, ב. וש"נ.
 (5) ראה תניא אגה"ק סכ"ט (קנ, ב). ובכ"מ.
 (6) נח יא, ט.
 (7) ראה סנהדרין כד, א.
 (8) ע"ז יט, רע"ב. וש"נ.
 (9) תוס' שם (בשם ר"ת). טור ורמ"א יו"ד סרמ"ו ס"ד.
 (10) ויקרא ה, רע"ד. שה"ש ג, סע"ג.
 (11) במדב"ר רפ"ז.

- ה) "להשיאו אשה, הקב"ה אמר להם²⁰ פרו ורבו" – שזהו תכלית הנישואין.
 ולהעיר, שאף שענין זה הוא רק ציווי שהקב"ה מצוה לעשות, אף-על-פי-כן נמנה ענין זה בין ה'חמשה דברים' שהקב"ה עשה לישראל – כיון שציווי של הקב"ה אינו ציווי בלבד, אלא גם נתינת כח שיוכלו לקיים זאת בפועל, וממילא, הרי על-ידי הציווי ד"פרו ורבו" – נותן הקב"ה ענין זה בפועל.
 ועל-דרך-זה הוא בכל המצוות, שהציווי עצמו הוא גם נתינת כח. ולכן מצינו שבכל מצוה ישנם ב' פירושים: לשון ציווי ולשון הבטחה. ולדוגמא במצות אהבת ה' – שהיא יסוד כל המצוות – שב"ואהבת²¹" ישנם ב' פירושים: לשון ציווי – עליך לאהוב, ולשון הבטחה – שסופך לבוא לידי אהבה²².
 ג. ומסיים במדרש בשייכות לפרשתנו: "ומה הבן חייב להיות מעלה לאביו דורון, כך אמר הקב"ה לישראל כי תבואו אל ארץ וגו' ועשיתם עולה לה'".
 וענין הדורון הוא – "שיהיה לרצון לפני ה' ומרוצה וחביב לפניו יתברך כקודם כו'", כמבואר ב'אגרת-התשובה'²³.
 ומצד ענין הדורון שלמעלה, היינו, שבני ישראל מעלים להקב"ה – משתלשל כן גם למטה, שכאשר האב נותן לבנו את כל הדברים שמחוייב בהם, דהיינו חינוך על-פי תורה ועל טהרת הקודש – זוכה הוא בסופו של דבר לנחת ממנו (שזהו תוכן הענין ד"דורון" – "שיהיה לרצון כו'", שהוא ענין נחת-רוח), והנחת האמיתי הוא – בשעת הנישואין, שעל-ידי-זה מתקיים הענין ד"פרו ורבו", ו"בנין עדי עד"²⁴ – בנין נצחי,
 והרי ענין הנצחיות אפשרי רק כשהדבר קשור עם קדושה דוקא, דהיינו שה"בנין" הוא על יסודי התורה, ועל-פי המבואר בתורת החסידות הרי זה צריך להיות כפי שהוא מצד המאור שבתורה דוקא²⁵,
 ואז הוא "בנין עדי עד", ב"דור ישרים יבורך"²⁶, שזהו נחת אמיתי – טוב בגשמיות וטוב ברוחניות.
 [כ"ק אדמו"ר שליט"א צוה לחתן שעלה לתורה לומר "לחיים", וצוה לנגן ניגון של חתונה. ואחר-כך צוה גם לאחד האברכים לומר "לחיים", באמרו, שהוא עומד עדיין בתוך שלושים לנישואין].

* * *

- ד. צוה לנגן ואמר מאמר 'דיבור-המתחיל' להבין ענין טענת המרגלים.

* * *

- ה. המוזכר לעיל אודות הזמן דתוך שלושים לנישואין – מצינו²⁷ לגבי כלה, ש"אין מונעין תכשיטין מן הכלה (ועל-דרך-זה בנוגע לרחיצה – "המלך והכלה ירחצו את פניהם") כל שלשים יום", גם בזמנים האסורים בזה מצד עצמם, "כדי שלא תתגנה על בעלה", כיון שבשלושים יום אלו תלוי גם כל משך השנים שלאחרי-זה. ואף שמדובר בענינים חיצוניים, כחל ושרק וכו' – אף-על-פי-כן מותר לה להשתמש בהם כדי להתנאות בפני בעלה, שכן, לאמיתו של דבר "בנות ישראל נאות הן"²⁸, ועל-ידי ענינים חיצוניים אלו מתגלה יופיין הפנימי.
 ו. וכן הוא גם בנוגע להקב"ה ובני ישראל:
 ידוע שהקב"ה ובני ישראל נעשו בעל ואשה על-ידי מתן-תורה, כמאמר רבותינו ז"ל²⁹ "ביום חתונתו³⁰ זה מתן-תורה".
 ומכיון שמתן-תורה נעשה מחדש בכל יום ויום, כפי שאנו אומרים³¹ "נותן התורה" לשון הווה, וכמאמר

(27) יומא עח, סע"ב. וש"נ.

(28) נדרים סו, סע"א (במשנה).

(29) תענית כו, ב (במשנה).

(30) שה"ג ג, יא.

(31) נוסח ברכת התורה. וראה של"ה כה, א. לקו"ת תוריע כג, א.

ובכ"מ.

(20) בראשית א, כח.

(21) ואתחנן ו, ה.

(22) ראה תו"א ס"פ תשא (פו, ג). ובכ"מ.

(23) פ"ב.

(24) נוסח ברכות נישואין.

(25) ראה תורת מנחם – התועודיות ח"א ע' 14 ואילך.

(26) תהלים קיב, ב.

1 רבותינו ז"ל³² "בכל יום יהיו בעיניך כחדשים" (ולגירסא אחרת³³: "חדשים", בלא כ"ף הדמיון) – נמצא שתמיד
2 עומדים אנו "בתוך שלושים יום", ולכן צריכים תמיד את ה"כחל ושרק" כדי לגלות את היופי הפנימי.

3 והענין בזה:

4 "בנות ישראל (כללות בני ישראל שהם ה"אשה" דהקב"ה) נאות הן אלא שהעניות מנוולות²⁸ – העניות ד"אין
5 עני אלא ברעת³⁴ (שמזה משתלשל גם עניות בגשמיות), דהיינו שעניות היא היפך הקדושה, ולכן יש צורך
6 להסיר עניות זו.

7 והדרך להסרת העניות היא – ע"י גילוי אור מלמעלה באותות ומופתים,

8 – כפירוש הבעל-שם-טוב על דברי המדרש³⁵ "בתחילה עלה במחשבה לברוא את העולם במדת הדין, ראה
9 שאין העולם מתקיים שיתף עמו מדת הרחמים", ש"מדת הדין" היא הנהגת העולם במדידה והגבלה, ו"מדת
10 הרחמים" היא הנהגת הצדיקים ואותות ומופתים, המסירים ומבטלים את הגבלות העולם³⁶ –

11 ועל-ידי-זה מגלים את היופי הפנימי דבני ישראל.

12 ז. וענין זה מודגש במיוחד בשבת זו – שבת מברכים חודש תמוז, שבה כלול ראש-חודש תמוז, שבו כלולים
13 כל ימי החודש, ובהם יום הגאולה י"ב תמוז:

14 הגאולה ד"ב תמוז היתה מופת שלמעלה מהטבע – שתמורת זה שלפני-זה היתה גזירה "להשמיד להרוג"³⁷
15 כו', וכן הגזירה על הענין ד"מפי עוללים ויונקים גו"³⁸, נעשה ביום י"ב תמוז הענין ד"ונהפוך הוא"³⁹ – שאותם
16 אנשים שגזרו את הגזירות האמורות, הם עצמם גזרו אחר-כך לשחררו, ועל-ידי-זה עוד ניתוסף תוקף בעיני
17 יהדות⁴⁰.

18 ונמצא, ש"ב תמוז (הכלול בראש-חודש המתברך משבת זו, כנ"ל) הוא זמן של אותות ומופתים, המגלים את
19 היופי הפנימי דבני ישראל (כנ"ל).

20 "והימים האלה נזכרים ונעשים"⁴¹ – שעל-ידי-זה ש"נזכרים", הרי הם "נעשים", היינו, שבכל שנה ושנה
21 נעשה הענין ד"גאולתנו ופדות נפשנו"⁴² לכל אלו שהיו בתקופת המאסר והגאולה, ולכל הלומדים תורתו
22 והולכים בעקבותיו של בעל הגאולה, ועל-ידם נמשך הענין לכל בני ישראל.

* * *

23 ח. [כ"ק אדמו"ר שליט"א צוה לנגן "דעם ספרדישן ניגון", וניגנו "אין אדיר כה'". ואחר-כך אמר:]
24 כאמור, שבת זו היא שבת מברכים החודש תמוז, והענין הנוגע בעיקר אלינו הוא – י"ב תמוז, יום גאולת
25 כ"ק מוריי-חמי אדמו"ר.

26 והנה, אחד ממפעליו של כ"ק מו"ח אדמו"ר, שגם נקרא על שמו – הוא מוסדות החינוך עבור אחינו בני
27 ישראל הספרדים אשר בצפון אפריקא, וכן ישנם מוסדות עבורם בארץ-ישראל ובעוד מקומות.

28 לאמיתו של דבר, היתה ההתעסקות בענין החינוך ל'ספרדים' עוד קודם לכן – בחיי אביו אדמו"ר (מוהרש"ב)
29 נשמתו-עדן – בגרויזא, וכ"ק מו"ח אדמו"ר היה פעיל בזה, דהיינו שנטל חלק בעבודה; אבל אז לא נקראה
30 העבודה על שמו⁴³.

(37) לשון הכתוב – אסתר ג, יג, ז, ד.

(38) תהלים ח, ג. וראה סה"מ תרפ"ז ע' קיא ואילך.

(39) אסתר ט, א.

(40) ראה גם לקו"ש ח"ח ע' 306. וש"נ.

(41) אסתר ט, כח. וראה רמ"ז בס' תיקון שובבים. הובא ונת' בס'

לב דוד (להחיד"א) פכ"ט.

(42) ע"פ נוסח הגש"פ.

(43) ברשימת ההנחה חסרים כאן כמה תיבות (המו"ל).

(32) שו"ע אדה"ז או"ח סס"א ס"ב (וש"נ). ספרי ופרש"י עה"פ

ואתחנן ו, ו.

(33) פרש"י עה"פ יתרו יט, א. וראה גם פרש"י עה"פ עקב יא, יג.

תבוא כו, טז.

(34) ראה נדרים מא, רע"א. כתובות סח, סע"א.

(35) פרש"י ר"פ בראשית (ד"ה ברא אלקים). ספר הלוקטים

להאריז"ל בתחלתו. ובכ"מ. וראה מדרש פסיקתא רבתי פ' בחודש

השביעי (ב). ב"ר פי"ב, טו.

(36) ראה תניא שעהייה"א רפ"ה.

ואף שמוסדות אלו עוסקים בענין של חינוך השייך לכל בני ישראל, שהרי המדובר הוא על התחלת הלימוד: 1
חומש, גמרא וכדומה, ולכאורה אין זה נוגע לחב"ד ולנשיאים דוקא – הרי זוהי שיטתם של נשיאי חב"ד מיום 2
הווסדה, שהתעסקו גם בעניינים השייכים לכלל ישראל, נוסף על עבודתם השייכת לחרם חב"ד. 3
ט. ולאמיתו של דבר, שני ענינים אלו (היותם נשיאי חב"ד, והתעסקותם בעניינים השייכים לכלל ישראל) – 4
תלויים זה בזה: 5
ידוע שכל ענין, ואפילו ענין פחות – יש לעשותו מתוך חיות ("מיט אַ חיות און אַ לעבעדיקייט"). 6
אמנם, כדי לפעול בענין פחות, ובפרט מתוך חיות – יש צורך במסירות נפש דוקא, כי, ללא תנועת 7
מסירות נפש, יכול אדם להכנס ל'חשבונות', ולהרהר האם ענין פלוני הוא ענין נעלה השייך אליו, או שזהו ענין 8
פחות, שיכול להיעשות גם על-ידי אחר, וממילא, מדוע מחוייב דוקא הוא להתעסק בזה? ... וכשעושה חשבונות 9
אלו – הרי גם אם בפועל הוא מתעסק גם בענין הפחות, אינו עושה זאת מתוך חיות. ורק מצד תנועת 10
מסירות נפש – אין מקום לחשבונות אלו, ואז עוסקים בכל הענינים מתוך חיות. 11
ותנועה זו של מסירות נפש – היתה אצל רבותינו נשיאנו, וכפי שראינו במוחש, שאצלם היה ענין 12
ה'מסירות נפש' והחיות בענין פחות, באותה מדה כמו בענין נעלה יותר. 13
והטעם לזה – כיון שזהו ענינו של נשיא, כפי שיתבאר לקמן. 14
י. אודות⁴⁴ מה שכתוב בפרשתנו⁴⁵ "ויקרא משה להושע בן נון יהושע", איתא בגמרא⁴⁶ שמשו רבינו התפלל 15
י"ה יושיעך מעצת מרגלים". 16
וצריך להבין: כיון שהמרגלים "אותה שעה כשרים היו"⁴⁷, והרי גם מוכרחים לומר כן, דאם לא כן לא היה 17
משה רבינו מסכים לשולחם (שהרי הדבר היה תלוי במשה, כמו שכתוב⁴⁸ "שלח לך" – "לדעתך") – לשם מה 18
התפלל י"ה יושיעך מעצת מרגלים? 19
ואם נאמר שאף-על-פי שהיו כשרים, מכל-מקום חשש משה שמא יקרה משהו, ומצד זה התפלל עבור יהושע 20
– אינו מובן: מדוע התפלל רק עבור יהושע ולא עבור כולם? 21
יא. איתא בגמרא⁴⁹: "כך אומנתו של יצר הרע, היום אומר לו עשה כך ולמחר אומר לו עשה כך, עד שאומר 22
לו עבוד עבודה זרה". 23
בכך מבארת הגמרא כיצד יתכן שיהודי יעבור עבירה? – יהודי, שהוא מבני אברהם יצחק ויעקב, ויש בו 24
נשמה, ש"נשמה שנתת בי טהורה היא, אתה בראתה, אתה יצרתה, אתה נפחתה בי ואתה משמרה בקרבי"⁵⁰ – 25
איך יתכן שיעבור על ציווי בוראו? והמענה לזה: "כך אומנתו של יצר הרע"; אין זה בא בבת אחת, אלא לאט 26
לאט ("ביסלעכווייז")⁵¹. 27
במצוות ישנו הענין דהידור מצוה, ויכול להיות – כדאיתא בגמרא⁵² – אופן שאף שמקיימים אמנם את 28
המצוה, אף-על-פי-כן אין יוצאים ידי חובה. הנה בתחילה מגיע היצר הרע בטענה: מדוע מוכרח אתה לקיים 29
את המצוה בהידור – קיים את המצוה סתם; אחר-כך בא היצר הרע וטוען שיקיים את המצוה באופן שיוצאים 30
על-פי הדחק; וכך מקבל הוא לאט לאט נתינת מקום לומר לו שיעבור על איסור. 31
ואם כן הוא בכל מצוה פרטית, שעל-ידי-זה שמתחילים להקל במצוה נעשית במילא נתינת מקום לעבור על 32
איסור – הרי מכל-שכן במצות אהבת ישראל, שהיא יסוד כל המצוות, כמו שכתוב בירושלמי⁵³: "אמר רבי 33
עקיבא ואהבת לרעך כמוך"⁵⁴ זה כלל גדול בתורה, שאם מקילים באהבת ישראל, הרי זה גורם נתינת מקום 34
להיפוכו, חס-שלום. 35

(50) נוסח ברכת אלקי נשמה.
(51) ראה גם שיחת ש"פ שלח, מבה"ח תמוז ה'שי"ת ס"ד (תורת מנחם – התוועדות ח"א ריש ע' 106). וש"נ.
(52) אולי הכוונה לפסחים קח, ב. כתובות סו, סע"ב ואילך.
קידושין לא, סע"א ואילך. ריש זבחים. (המו"ל).
(53) נדרים פ"ט ה"ד.
(54) קדושים יט, יח ובתו"כ ופרש"י עה"פ.

(44) מכאן עד סוסי"ד – הוגה ע"י כ"ק אדמו"ר שליט"א (באידית), ונדפס בלקו"ש ח"ב ע' 320 ואילך. במהדורא זו ניתוספו כמה פרטים מהנחה בלתי מוגה, וגם כמה ציוני מ"מ ע"י המו"ל.
(45) יג, טז.
(46) סוטה לז, ב. הובא בפרש"י עה"פ.
(47) פרש"י שם, ג.
(48) ריש פרשתנו ובפרש"י.
(49) שבת קה, ב. וש"נ.

- 1 יב. בענין אהבת ישראל מסופר בגמרא⁵⁵ על גר ש"בא לפני שמאי, אמר לו . . למדני כל התורה כולה . .
2 על רגל אחת, דחפו באמת הבנין . . בא לפני הלל . . אמר לו דעלך סני לחברך לא תעביד . . ואידך פירושא
3 הוא".
- 4 ויש להקשות: כיון שהלל אמר כך – הרי כן הוא באמת לאמיתו, ואם-כן, מדוע לא אמר שמאי את אותו
5 הדבר?
- 6 אך הענין הוא: בעבודת והנהגת הצדיקים ישנם שני אופני עבודה. ישנה הנהגה של צדיקים כפי שהם
7 לעצמם, הנהגה ד'קו הגבורות' שענינם העלאה, ואין להם עסק עם גשמיות העולם, כמובא ב'לקוטי-תורה'⁵⁶
8 שקיום המצוות שלהם הוא ברוחניות, וכמו אצל רבי שמעון בר יוחאי בעת שהיה במערה⁵⁷.
- 9 והיינו, שעבודה זו אינה בשביל הכלל. הצדיקים שהם כאן למטה כמו למעלה – עבורם זהו ענין, אבל
10 בעולם אין לזה מקום. וכמאמר רבי שמעון בר יוחאי⁵⁸: "אפשר אדם חורש וזורע תורה מה תהא עליה כו'",
11 ומסיימת הגמרא: "הרבה עשו כרבי שמעון בר יוחאי ולא עלתה בידם".
- 12 ועל-דרך-זה גם בית שמאי, שעבודתם והנהגתם היא מ'קו הגבורות', ש'שמאי' הוא מלשון "השם
13 אורחותיו"⁵⁹, שהכל שקול ומדוד, כמבואר ב'לקוטי-תורה'⁶⁰ – הרי עבור עצמם היתה זו דרך, אבל בעולם אין
14 לזה מקום⁶¹, ולכן אין הלכה כבית שמאי, ויתרה מזו – "בית שמאי במקום בית הלל אינה משנה"⁶².
- 15 ולכן, כשהגיע הגר לשמאי ואמר "למדני כל התורה כולה על רגל אחת" – הרי מצד הנהגתו של שמאי,
16 שהיתה מצד קו הגבורות, בהבדלה מהעולם, לא היה לזה שום מקום, ו"דחפו באמת הבנין": "אמת הבנין" –
17 פירושה מדה, ומצד המדידה והגבלה של ה"בנין" דשמאי – "דחפו", כיון ששם אין לזה שום מקום.
- 18 אבל בשעה שהגיע להלל, שענינו "בהלו נרו"⁶³, חסד⁶⁴ והמשכה – מצא מקום גם עבורו, ואמר שעל-ידי
19 אהבת ישראל ישנה התורה כולה.
- 20 יג. וכדאיתא בזהר⁶⁵ אודות שלשה צדיקים שכל אחד ואחד מהם היה בדור שהיה שלא כדבעי: נח, אברהם
21 ומשה.
- 22 בדורו של נח בשעת המבול – התפלל נח רק עבור עצמו ועבור בני-ביתו, ועל כל הדור הוא לא חשב. רק
23 בשעה שבאו אליו ושאלוהו לשם מה הוא בונה את התיבה – סיפר להם שהקב"ה עומד להביא מבול על העולם,
24 והוכיחם ("זיי גע'מוסר'ט"). וכיון שזה היה רק בשעה שבאו אליו, שהרי הוא לא הלך אליהם – נאמר על זה
25 בזהר ביטוי קשה ("א' שווערן וואָרט").
- 26 אברהם – לא המתין עד שיבואו אליו, אלא "ויקרא שם בשם הוי' א-ל עולם"⁶⁶, הוא הלך לכולם ופרסם
27 אלקות בעולם. אבל אף-על-פי-כן, במה התבטאה עבודתו – לעשות כולם צדיקים, ואילו עבור אלו שאינם
28 צדיקים – לא ביקש. בשעה שהיתה הגזירה על סדום, ביקש מהקב"ה "אולי יש גו' צדיקים בתוך העיר"⁶⁷, שאם
29 יש בה צדיקים לא יחריב את העיר בעבורם, ובשעה שענו לו שאין עשרה צדיקים – אזי "ואברהם שב
30 למקומו"⁶⁸, ולא היו לו עוד טענות.

55 שבת לא, א.

56 ר"פ שמיני.

57 ואף שעי' תורתם ועבודתם ניתוסף במילא תוספת אור בעולם – מ"מ, אין עבודה זו שייכת לעולם עצמו, והעולם עצמו אינו יכול לסבול זאת.

וכמסופר אודות רשב"י ובנו לאחר שיצאו מהמערה, ש"חזו אינשי דקא כרבי וזרעי . . כל מקום שנותנין עיניהן מיד נשרף" (שבת לג, ב) – כיון שבהיותם י"ב שנה במערה, לא הי' אצלם תפיסת מקום למציאות העולם, שזהו"ע ההתעסקות בחרישה וזריעה, שבשעת מעשה לא נמצאים במעמד ומצב כמו בשעת לימוד התורה, ולכן "מיד נשרף" (מהנחה בלתי מוגה).

58 ברכות לה, ב.

59 מו"ק ה, סע"א. וש"נ.

60 שה"ש מח, רע"ג.

61 וכיון שהנהגה זו מתאימה רק עבור הצדיק עצמו, ואילו

העולם אינו יכול לסבול את ההנהגה במדת הגבורה – הרי מובן, שמנהיג הדור צריך להתנהג במדת החסד דוקא, ולהתעסק עם כאו"א, בהתאם למצבו של הדור.

ובזה גופא מצינו שני לשונות: "פרנס לפי דורו" או "דור לפי פרנס" (ערכין יז, רע"א), אבל עכ"פ בהכרח שתהי' שייכות ביניהם (מהנחה בלתי מוגה).

62 ברכות לו, רע"ב. וש"נ.

63 איוב כט, ג. וראה לקו"ת שם.

64 ולהעיר, שמדת החסד שייכת לעולם, כמ"ש (תהלים פט, ג) "עולם חסד יבנה" (מהנחה בלתי מוגה).

65 ח"א קו, א. וראה שם סז, ב.

66 וירא כא, לג. וראה ד"ה באתי לגני תשי"א ס"ח (תורת מנחם – התוועדויות ח"ב ע' 201 ואילך).

67 שם יח, כד.

68 שם, לג.

- אבל הנהגתו של משה, רעיא מהימנא, היתה באופן אחר. בשעה שחטאו בני ישראל – תבע משה רבינו
מקהב"ה שימחל לכל בני ישראל, גם לרשעים, ולא זו בלבד שלא התנהג כמו נח שהתפלל רק עבורו ועבור
בני-ביתו, אלא אדרבה – משה רבינו אמר⁶⁹: "ואם אין – מחני נא מספרך אשר כתבת".
- משה רבינו סיכן את עצמו למען בני ישראל. ואף שעל-פי שכל, על-פי טעם ודעת, אין מקום להתפלל עבור
חוטא בעגל ובמזיד – סיכן משה רבינו את עצמו, ברצון חזק ומסירות-נפש שלמעלה מטעם ודעת, גם עבורם.
ורק הנהגה זו קורא הזוהר הקדוש⁶⁵ – "נשמתא דאורייתא"⁷⁰ – בשם "שלימו כדקא יאות". זוהי הדרך לאחרי
מתן-תורה, וזהו סימנו של "רעיא מהימנא".
- מנהיג הדור, ובפרט לאחר מתן-תורה, מסכן את עצמו עבור כל בני ישראל ללא יוצא מן הכלל, בין אם
יש לזה מקום בשכל ובין אם לאו. הוא אינו נועל בתיבה את עצמו "ובניו ואשתו ונשי בניו אתו"⁷¹, ואילו שאר
בני ישראל – "לא בעי רחמי עליהו", כיון שהם כו', "ובגין כך איקרון מי המבול על שמי"⁷².
- רועה ישראל מסכן את עצמו ובמסירות-נפשו בפועל עבור דור שהוא אפילו כמו "דור המדבר" שעליהם אמר
רבי עקיבא – אף שהיה אוהב ישראל, ואמר "ואהבת לרעך כמוך". זהו כלל גדול בתורה – "ש"אין להם חלק
לעולם הבא"⁷³, ואף-על-פי-כן, משה רבינו, הרועה הנאמן, מסכן את עצמו גם עבורם, ונשאר במדבר בשבילם,
כמו שכתוב במדרש⁷⁴, כמו שנאמר⁷⁵ "צדקת הוי' עשה ומשפטיו עם ישראל", שמשה רבינו נשאר במדבר כדי
לקחת את דור המדבר עמו.
- יד. על-פי-זה יובן הטעם שמשה רבינו התפלל רק עבור יהושע "י-ה יושיעך מעצת מרגלים", אף שעל
האחרים לא התפלל:
- בחסידות⁷⁶ מבואר הטעם שהמרגלים לא רצו להכנס לארץ-ישראל – מפני שלא רצו להתעסק עם גשמיזת
העולם. במדבר לא היתה לבני ישראל שייכות לגשמיזת, כיון שהיה לחם מן השמים, מים מבארה של מרים,
ואפילו את הלבושים היו ענני הכבוד מנקים ומגהצים⁷⁷, ולכן לא רצו לצאת מהמדבר וללכת לארץ-ישראל,
ושם לעסוק עם חרישה וזריעה, ועם בני אדם חורשים וזורעים.
- עבור עצמם – יתכן שהיה זה טוב⁷⁸, כמדובר לעיל שישנם צדיקים שהנהגתם היא מצד קו הגבורות; אבל
רועה הדור ומנהיגו – כדי למלא את הכוונה ד"דירה בתחתונים"⁷⁹, בהכרח שיהיה לו הביטול של הנחת עצמו
והתעסקות עם הדור.
- ולכן לא תמך כלב במרגלים, כיון שאצל כלב היה הביטול למשה רבינו מנהיג הדור, כמו שכתוב⁸⁰ "ויהם
כלב את העם אל משה", שמשה הוא בחינת "ונחנו מ"ה"⁸¹, ביטול עצמי, ביטול במציאות⁸², ולכן כלב – "היתה
רוח אחרת עמו"⁸³.
- וזהו הטעם שמשה רבינו ביקש עבור יהושע דוקא – כיון שמשה ידע שיהושע יהיה מנהיג הדור אחריו,
שהרי "אלדד ומידד מתנבאים במחנה"⁸⁴, "משה מת ויהושע מכניס את ישראל לארץ"⁸⁵, וכראשי-תיבות
ד"מתנבאים"⁸⁶, ולכן התפלל עבורו "י-ה יושיעך מעצת מרגלים" אפילו כאשר "כשרים היו", כיון שמנהיג הדור
צריך להתעסק עם כולם.
- טו. ועל-פי-זה יובן בעניננו, בנוגע ל"אתפשטותא דמשה"⁸⁷ דדורנו, שהוא – כמו שאר רבותינו נשיאינו –

לקולא גם בשאר ענינים כו' (כ"ה בזכרון אחדים – מהנחה בלתי מוגה).

(79) ראה תנחומא בחוקותי ג. נשא טז. ב"ר ספ"ג. במדב"ר פי"ג,

ו. תניא רפ"ז. ובכ"מ.

(80) פרשתנו יג, ל.

(81) בשלח טז, ז-ח.

(82) תו"א יתרו סח, ג. לקו"ת ויקרא ב, א.

(83) פרשתנו יד, כד.

(84) בהעלותך יא, כז.

(85) סנהדרין יז, א. הובא בפרש"י עה"פ שם, כח.

(86) ראה בבעה"ט.

(87) תקו"ז תס"ט (קיב, רע"א. קיד, רע"א).

(69) תשא לב, לב.

(70) זח"ג קנב, א.

(71) נח ז, ז.

(72) זח"א סז, ב.

(73) סנהדרין קח, רע"א (במשנה).

(74) במדב"ר פי"ט, יג.

(75) ברכה לג, כא.

(76) לקו"ת ריש פרשתנו.

(77) עקב ח, ד ובפרש"י.

(78) ולהעיר, שגם הם עצמם נפלו אח"כ ממדריגתם, וכנ"ל (סי"א)
שכאשר מקילים באהבת ישראל, שהיא יסוד התורה – ה"ז נתינת מקום

- 1 מסר את נפשו עבור בני ישראל, והחיות וה'מסירות-נפש' שלו היתה בעינינו פחותים כמו בעינינו נעלים (כנ"ל
2 סעיף ט):
- 3 אף שעל-פי טעם ודעת אפשר לערוך "חשבון" – שענין זה יכול להעשות על-ידי אחרים וממילא אינו מחוייב
4 לעשותו בעצמו, וכמו-כן אפשר לערוך "חשבון" על-פי 'שולחן-ערוך' על איזה ענינים חייבים למסור נפשו,
5 ועל איזה ענינים אין חייבים בזה, ובמילא אסור למסור נפשו עליהם – אף-על-פי-כן, היתה הנהגתם של הנשיאים
6 שלא להכנס בחשבונות כלל, דכיון שהם מסורים לגמרי לבני ישראל, עד לאופן ד"ואם אין מחני נא גו" – מה
7 מקום כאן לכל החשבונות ("וואָס גייט דאָ אָן די אַלע חשבונות")?! ...
- 8 ועל-דרך-זה תובעים גם מכל אחד ואחד מישראל – שלא להתחשב בעצמו ("זיך רעכענען מיט זיך") ולטעון
9 שענין פלוני יכול להעשות על-ידי אחר, אלא עליו לצאת מכל החשבונות, ולפעול את הענינים הנוגעים לבני
10 ישראל, בהתאם להוראותיו של ה"אפשטותא דמשה" דדורנו, שמניח את עצמו לגמרי עבור בני ישראל⁸⁸.

בס"ד. שיחת שבת פרשת חוקת-בלק, י"ב תמוז ה'תשמ"ב.

בלתי מוגה

- 11 א. התוועדות זו קשורה עם חג הגאולה י"ב תמוז. ובשנה זו ישנו עילוי מיוחד ב"ב תמוז כי י"ב תמוז חל
12 ביום השבת, ובשבת גופא - בשבת שקורין בו שתי פרשיות.
- 13 ואף-על-פי ששתי הפרשיות הן מחוברות, שבסך-הכל ישנם רק ז' קרואים והפטרה אחת (כמו בפרשה אחת),
14 ועד שנוהגים ברוב קהילות ישראל שהקרא הרביעי מחבר את שתי הפרשיות ביחד, היינו, שקורין לרביעי סיום
15 הפרשה הראשונה והתחלת הפרשה השניה (ברכה ראשונה בפרשה הראשונה, וברכה שניה בפרשה השניה),
16 דלא כמנהג תימן שקרא אחד מסיים את הפרשה הראשונה והקרא הבא מתחיל את הפרשה השניה, שכל זה
17 מדגיש שכאשר מחברים שתי פרשיות ביחד נעשים הם לפרשה אחת – אף-על-פי-כן, מובן בפשטות שכאשר
18 ישנו ריבוי בכמות הפסוקים שקורין בפרשה זו (שתי פרשיות), הרי זה פועל עילוי נוסף באיכות הענין, כבכל
19 עניני התורה שבהם קשורה הכמות עם האיכות, היינו, שהוספה בכמות פועלת עילוי גם באיכות.
- 20 ואף-על-פי שבכל עניני התורה מצינו את הענין דמועט המחזיק את המרובה, וכדמוכח גם מזה גופא
21 שמחברים שתי פרשיות לפרשה אחת (ז' קרואים והפטרה אחת בלבד) – אף-על-פי-כן, מצינו בכמה ענינים
22 שהריבוי בכמות פועל הוספה ועילוי גם באיכות.
- 23 ולדוגמא: ספר ויקרא נקרא בשם "ארי" (ברכות יח, ב), לפי שהוא מרובה בהלכות. זאת אומרת: אף-על-פי
24 שגם בשאר ד' הספרים ישנם הלכות, אף-על-פי-כן, מאחר שבספר ויקרא ישנן ריבוי הלכות בכמות, הרי זה
25 פועל עילוי והוספה גם באיכות, ולכן נקרא ספר זה בשם מיוחד - "ארי".
- 26 ועל-דרך-זה בנוגע לענינו: מאחר שבשבת זו ישנו ריבוי בכמות פסוקי התורה (ב' פרשיות ביחד), הרי זה פועל
27 עילוי והוספה גם באיכות. ומזה מובן גודל העילוי ד"ב תמוז בשנה זו - שחל ביום השבת שקורין בו ב' פרשיות.
- 28 ב. והנה, בנוגע לכל עניני התורה, "תורה אור" ו"תורת חיים" - "המעשה הוא העיקר", היינו, שכל עניני
29 התורה צריכים לבוא ולהתבטא במעשה בפועל. ועל-דרך-זה בענינו - שכללות הענין ד"ב תמוז, וכן העילוי
30 המיוחד שבקביעות שנה זו, צריך להתבטא בענין של מעשה בפועל.
- 31 וענין זה מודגש גם במאמר ששלח בעל הגאולה לקראת חגיגת י"ב תמוז הראשונה (בגלוי ובפרסום) –
32 'דיבור-המתחיל' עשרה שיושבין ועוסקין בתורה, שמבאר שם שלימוד התורה צריך לבוא במעשה בפועל.
- 33 וכפי שמבאר בסיום המאמר שלימוד התורה גופא צריך להיות באופן של צדקה וגמילות-חסדים - לימוד התורה
34 עם הזולת. זאת אומרת: אף-על-פי שגם כאשר לומד תורה לעצמו נמשכת ברכת ה' באופן ד"אבוא אליך וברכתך",

- אף-על-פי-כן, ישנו עילוי מיוחד בלימוד התורה עם הזולת, שזהו ענין הצדקה (מעשה בפועל) שבלימוד התורה, ובזה גופא - ברבים דוקא, לא רק שנים, שלשה וחמשה, אלא "עשרה", שזהו תכלית השלימות בפירסום בעולם.
- ג. ולהעיר - שבנוגע לענין הצדקה (המובא במאמר הנ"ל) מודגש ביותר ענין הכמות דוקא (שבזה מתבטא העילוי המיוחד ב"ב תמוז דשנה זו - שחל בשבת שיש בו ריבוי בכמות פסוקי התורה, כנ"ל):
- עיקר ענין הצדקה הוא - בלשון חכמינו ז"ל - "אתה החיית את נפש העני". ומובן בפשטות שכלל שמוסיפים ומרבים בכמות הצדקה שנותנים לעני, נפעל הענין ד"החיית את נפש העני" באופן נעלה יותר.
- ועל-דרך-זה בנוגע לענין הפנימי שבמצות הצדקה:
- מבואר בתניא (פרק ל"ז) גודל מעלת הצדקה ש"שקולה כנגד כל המצוות, ובכל תלמוד ירושלמי היא נקראת בשם מצוה סתם", ועד ש"מקרכת את הגאולה" - שזהו לפי שכל המצוות "הן רק להעלות נפש החיונית לה". . ואין לך מצוה שנפש החיונית מתלבשת בה כל כך כבמצות הצדקה. . שאדם נותן מיגיע כפיו, הרי כל כח נפשו החיונית מלוכש בעשיית מלאכתו או עסק אחר שנשחקר בו מעות אלו, וכשנותן לצדקה הרי כל נפשו החיונית עולה לה". . בצדקה אחת מעלה הרבה מנפש החיונית, מה שלא היה יכול להעלות. . בכמה מצוות מעשיות אחרות".
- ומאחר שהכוונה הפנימית שבמצות הצדקה היא להעלות את נפשו החיונית ולברר את חלקו בעולם - מובן, שכאשר מוסיף בכמות הצדקה, הרי הוא מברר ומעלה יותר כוחות וענינים בחלקו בעולם, עולם שבו נוגע בעיקר ענין הכמות.
- זאת אומרת: אף-על-פי שקיום מצות הצדקה צריך להיות מתוך חיות (ככל עניני "תורת חיים"), ולא באופן ד"מצות אנשים מלומדה",
- [ואדרבה: במצות הצדקה דרושה הדגשה זו ביותר, דהנה, מצות הצדקה היא מהמצוות שבהם אין נפקא-מינה אם כוונתו היא לשמה או שלא לשמה, כי עיקר ענין הצדקה הוא "החיית את נפש העני", וביחס לעני אין נפקא-מינה מהי כוונתו של נותן הצדקה, ולכן, דרושה הדגשה מיוחדת שקיום מצות הצדקה צריך להיות מתוך חיות, ולא רק באופן ד"מצות אנשים מלומדה"],
- אף-על-פי-כן, הדבר העיקרי והכי חשוב במצות הצדקה הוא - ענין הכמות דוקא, הן בנוגע לפשטות ענין הצדקה, "החיית את נפש העני", והן בנוגע לענין הפנימי שבצדקה, כנ"ל.
- ד. ובנוגע לפועל:
- זכרון פרשת המאסר והגאולה ב"ב תמוז מדי שנה בשנה, תכליתו - "נזכרים ונעשים", היינו, שהזכרון יביא לידי הוספה בכל הפעולות שתבע בעל הגאולה, החל מהענינים המבוארים במכתב ששלח בעל הגאולה לקראת חגיגת י"ב תמוז הראשונה [כפי שכבר נתפרסם בכל תפוצות ישראל, ובאופן של דפוס - לדורי דורות], שכללותם הפצת היהדות והפצת המעיינות חוצה.
- ובלשון בעל הגאולה: "עמדו הכן כולכם לקבל ברכת ה'" - לכל לראש, ברכת הצלחה בכל הפעולות דהפצת היהדות והמעיינות, ובכל הפעולות הטובות הקשורות עם עשיית טובה וגמילות-חסדים לזולת, ועל-ידי-זה זוכים לפעולה הטובה של הקב"ה בנוגע לכללות ענין הגאולה [שעל-ידו היתה הגאולה ד"ב תמוז, ובלשון בעל הגאולה במכתבו: "לא אותי בלבד גאל הקב"ה כו""] - גאולת כלל ישראל בתכלית השלימות.
- זאת אומרת, שכל בני ישראל יוצאים מהגלות - "שלימות העם", "בנערינו ובזקנינו ובבנותינו", "קהל גדול ישובו הנה", ובאופן ד"כספם וזהבם אתם", ולא רק "כספם וזהבם" בגשמיות כפשוטו, אלא עיקר הענין ד"כספם וזהבם" - "רכוש גדול" הרוחני דבני ישראל - קיום כללות התורה ומצוותיה, היינו, שהגאולה היא באופן ד"שלימות העם" ביחד עם "שלימות התורה".
- ועל-ידי-זה זוכים גם ל"שלימות הארץ" (כאשר מתנהגים גם עתה באופן ד"שלימות הארץ" בנוגע לשטחים שניתנו כבר לבני ישראל על-ידי הקב"ה) - כי בביאת משיח צדקנו תהיה כל ארץ ישראל לגבולותיה בשלימותה, ולא רק באופן ד"די מחסורו אשר יחסר לו" [שגם אז צריך להיות לכל אחד ואחד מישראל סוס לרכוב עליו וחמישים איש לרוץ לפניו, מאחר שכל איש ישראל הוא בנו של מלך מלכי המלכים הקב"ה], אלא גם באופן של עשירות, היינו, לא רק ארץ שבע אומות, אלא גם ארץ דעשר אומות - "כי ירחיב ה' אלקיך את גבולך".

- 1 [ולהעיר - שהענין דארץ עשר אומות קשור עם המאמר 'דיבור-המתחיל' עשרה שיושבין כו', וכן עם פרק
2 חמישי דפרקי אבות שלומדים בשבת זו - "בעשרה מאמרות נברא העולם וכו'"].
- 3 ומעין זה נפעל כבר בימים האחרונים של זמן הגלות - שהרי צריך להיות הענין ד"טועמיה חיים זכו",
4 וטעימה מכל תבשיל ותבשיל, ובלשון אדמו"ר הזקן ב'שולחן-ערוך' (אורח חיים סוף סימן רנ) "טוב לטעום
5 מכל תבשיל ותבשיל", ולכן, לא מספיק לטעום מתורתו של משיח בלבד על-ידי לימוד פנימיות התורה, תורת
6 החסידות הכללית, ובמיוחד תורת חסידות חב"ד, באופן ד"יתפרנסון", אלא צריכים לטעום מכל תבשיל ותבשיל.
7 ואף-על-פי שבתורתו של משיח כלולים כל ה"תבשילים" דלעתיד לבוא, הרי אין זה באופן שטועמים (ומרגישים
8 את הטעם) "מכל תבשיל ותבשיל" בפני עצמו.
- 9 וכל זה נפעל באופן ד"לכתחילה אריבער", וכפתגם הידוע שאמר אדמו"ר מהר"ש שאי אפשר להסתפק
10 בגילוי פנימיות התורה בלבד, על-ידי הדפסת ה"לקוטי-תורה", וכיוצא-בזה, אלא צריכים ורוצים ביאת משיח
11 צדקנו למטה מעשרה טפחים!
- 12 ועל-דרך-זה מובן בנוגע לימי הגלות האחרונים - שלא מספיק הלימוד דפנימיות התורה (תורתו של משיח),
13 אלא כל עניני בני ישראל צריכים להיות באופן של הרחבה, בבני חיי ומזוני רויחא, ובאופן ד"לכל בני ישראל
14 היה אור במושבותם", גם כאשר נמצאים בימי הגלות האחרונים, בעקבתא דמשיחא, ובאופן שגם אומות העולם
15 מסייעים לבני ישראל בכל עניניהם (לא רק שאינם מנגדים כו'), על-דרך קיום היעוד ד"והיו מלכים אומניך
16 ושרותיהם מניקותיך".
- 17 ומתוך שמחה וטוב לבב הולכים לקבל פני משיח צדקנו, ובאופן ד"מיד הן נגאלין", "נאו", בתכלית השלימות.
- * * *
- 18 ה. ביאור העילוי שנפעל ב"ב תמוז מצד קביעותו ביום השבת - צריך להיות מובן לכל אחד ואחת מישראל,
19 אפילו לפשוט שבפשוטים, שהרי בעל הגאולה מדגיש במכתבו שהגאולה ד"ב תמוז שייכת לכל אחד ואחת
20 מישראל, ואפילו ליהודי הנמצא במעמד ומצב "אשר בשם ישראל יכונה", היינו, שנדמה לו שהשם "ישראל"
21 אינו שמו האמיתי, אלא כינוי בלבד.
- 22 ובהקדים - דבר נפלא שמצינו בנוגע לכללות ענין השם, שהאדם יכול לשנות את שמו, וזאת - למרות שהשם
23 שניתן לו הוא ענין נעלה ביותר:
- 24 ידועה תורת הבעל-שם-טוב (שער היחוד והאמונה בתחלתו) ש"שמו אשר יקראו לו בלשון הקדש הוא כלי
25 לחיות כו'", היינו, שבאותיות השם מתלבש החיות שמהווה ומחיה ומקיים את הנבואה. ועל-דרך-זה מבואר
26 בתורת המגיד (אור תורה ד, ב) על הפסוק "וכל אשר יקרא לו האדם נפש חיה הוא שמו", ש"בלשון הקדש
27 כל מה שנקרא שמו כך הוא שמו האמיתי שם העצם משרשו . . ולכן אדם הראשון שהיה בו חכמה יתירה,
28 והשיג וידע השורש של כל מין ומין, היה יכול לקרותם בשם האמיתי".
- 29 ועל-דרך-זה בנוגע לשמות בני אדם, שהשם קשור עם שורש הנשמה. וכפי שמביא בשם האריז"ל שכאשר ההורים
30 נותנים שם לבניהם, "אלו השמות אינם דרך מקרה או רצון האב ואם לקרותו כך, אך הקב"ה הוא הנותן שכל וחכמה
31 ודעת בלב אביו ואמו לקרותו בשם שהוא משורש נשמתו של הבן, ומחמת זה האדם משורש בשמו מאוד מאוד".
- 32 וכידוע מאמר ה'צמח-צדק' שהשם צריך להינתן על-ידי האב והאם דוקא (אנשים אחרים יכולים רק להציע
33 להם שמות, אבל בחירת השם בפועל צריכה להיות על-ידי האב והאם דוקא) - בהתאם למבואר בכתבי האריז"ל
34 שההורים זוכים לכון לשם המתאים לשורש נשמת הבן, באופן ד"מזליהו חזי".
- 35 וכפי שמבאר בעל הגאולה במאמריו, שאותיות השם הם ה"צינור" שעל-ידם נמשך חיות הנשמה והגוף,
36 ועל-ידי-זה נפעל חיבור וקישור הנשמה בגוף.
- 37 ועל-פי-זה מובן ששם האדם הוא ענין נעלה ביותר - כי השם קשור עם שורש הנשמה, ועל-ידו נמשך חיות
38 הנשמה בגוף, שחיות זו קשורה עם "מחיה החיים", עד שסוף סוף (או אדרבה: ראש ראש) קשורה חיות זו עם
39 'עצמותו ומהותו', כמובן על-פי המבואר ב'אגרת הקדש' (סימן כ) שכללות ענין ההתהוות הוא על-ידי "מהותו
40 ועצמותו של המאציל ברוך-הוא, שמציאותו הוא מעצמותו ואינו עלול מאיזה עילה שקדמה לו חסו-שלום".

- ולאידך - יכול האדם לשנות את שמו, והדבר תלוי בבחירתו דוקא. וכפי שמצינו שבנוגע לכמה ענינים
צריכים לדעת כיצד הוא חותם את שמו. ועל-דרך-זה מצינו ב'שולחן-ערוך' שעל-ידי שינוי השם נמשך תוספת
חיות מלמעלה בנוגע לאריכות ימים ושנים טובות, רפואה שלימה, בריאות הגוף כו'.
וא"כ, הרי זה דבר והיפוכו: מצד אחד אומרים שהשם שניתן לו קשור עם שורש נשמתו, וזהו הצינור
להמשכת החיות כו'. וביחד עם זה אומרים שכאשר האדם מחליט לשנות את שמו - אזי "כן יקום", ומכאן
ואילך נמשכת חיותו (מ'עצמותו ומהותו') על-ידי הצינור של אותיות השם בהתאם להחלטתו לשנות את השם!
ועל-דרך המבואר בדברי רבותינו ז"ל שקידוש החודש תלוי בהחלטת בית-דין של מטה, היינו, שכאשר
בית-דין של מטה קובעים שיום זה הוא "ראש חודש", נקבע כן גם למעלה, וזאת - באופן ד"אתם אפילו שוגגין,
אתם אפילו מזידין". ועל-דרך-זה בענינו - שכאשר האדם מחליט לשנות את שמו, הרי זה פועל גם למעלה,
בנוגע לאופן המשכת החיות וכו'.
ונחזור לענינו: על-פי דברי בעל הגאולה שגאולת י"ב תמוז שייכת לכל אחד ואחת מישראל, גם לזה "אשר
בשם ישראל יכונה" - מובן, שגם העילוי הנפעל מצד הקביעות ד"ב תמוז ביום השבת צריך להיות מובן
בפשטות לכל אחד ואחת מישראל, גם לזה "אשר בשם ישראל יכונה".
ו. והביאור בזה:
ענינו של יום השבת הוא - מנוחה, שזהו הפירוש הפשוט דתיבת "שבת" (מלשון שביתה ומנוחה). וכללות
ההנהגה דיום השבת היא באופן של תענוג, היינו, תענוג הגוף כפשוטו בנוגע לענינים גשמיים כפשוטם, אכילה
ושתייה (בשר שמן ויין ישן) ושינה, וכיוצא-בזה.
וענין זה שביום השבת צריך להיות תענוג הגוף בענינים גשמיים כפשוטם, מובן ביותר אצל אדם פשוט,
מה-שאינ-כן כאשר מדובר אודות "בעל שכל", שהתענוג שלו מונח בענינים נעלים יותר, וצריך לפעול בעצמו
שביום השבת יחדור ענין התענוג עד לתענוג הגוף בענינים גשמיים כפשוטם.
דהנה, כאשר מדובר אודות "בעל שכל", הרי התענוג שלו מתבטא בעניני חכמה ושכל, בהתרת הספיקות,
וכיוצא-בזה. ואם-כן, כאשר מדברים עמו אודות תענוג בענינים גשמיים, אכילה ושתייה ושינה וכיוצא-בזה -
הרי זו ירידה לגבי מעמדו ומצבו, ועל-דרך מה שכתב הרמב"ם (הלכות תשובה פרק ח' הלכה ו') אודות
ה"טפשים האוילים כו'" שמדמים ששכר המצוות בעולם הבא צריך להתבטא בתענוג הגוף בדברים גשמיים.
ולכן, כאשר מדברים עמו אודות התענוג דיום השבת - טוען הוא שהוא מתענג בלימוד התורה, פנימיות
התורה (תורת החסידות), או לימוד התורה סתם (ובפרט ש"בשבת ניתנה תורה"), ומה מקום להתענג בשינה
ביום השבת? !
- כיצד יכולים לנצל יום קדוש כזה עבור ענין השינה? ! - הוא יישן ביום ששי, ביום ראשון, אבל לא ביום השבת!
בשלמא כאשר מדברים אודות התענוג דיום השבת באכילה ושתייה - הנה אף-על-פי שעצם התענוג באכילה
ושתייה הוא ענין של ירידה אצלו, הרי בשעת האכילה ושתייה יכול לחשוב אודות ניצוצי הקדושה הנמצאים בבשר
שמן וביין ישן, שהם נעלים יותר מאשר ניצוצי הקדושה הנמצאים בבשר ויין סתם (למרות שגם אז אומרים לו
שעיקר התענוג ביום השבת צריך להיות תענוג הגוף מהבשר ויין הגשמיים כפשוטם, ולא מניצוצי הקדושה שבהם);
אבל כאשר מדברים אודות ענין השינה - הרי בעת השינה אינו מסוגל לעשות מאומה. כאשר הוא הולך
לישון יכול לחשוב ולהתבונן שהוא עושה זאת כדי לקיים מצות עונג שבת, אבל בעת השינה עצמה אינו מסוגל
לעשות מאומה. ואם-כן, בודאי שהתענוג בענין השינה נחשב לירידה לגבי מעמדו ומצבו!
ובפרט כאשר מדברים אודות תענוג בענין השינה - במשך זמן ממושך, היינו, לא רק כשיעור ששים נשימות
(על-דרך השינה דלעתיד לבוא, כמבואר במדרשי רבותינו ז"ל), אלא במשך זמן ממושך יותר. וכל זה - למרות
שכללות ענין השינה הוא אחד מששים דהיפך החיים. ומזה מובן שהתענוג בענין השינה נחשב לירידה לגבי
מעמדו ומצבו.
ואף-על-פי שבעל הגאולה מביא במאמרו שכאשר עבודת האדם היא כדבעי הנה לפעמים מגלים לו בשעת
השינה ענינים נעלים ביותר, ועד שישנו ספר 'שאלות ותשובות מן השמים' שתוכנו תשובות מן השמים שנתגלו
על-ידי השאלה בעת השינה כו' (וישנם ענינים שבהם מכריעים להלכה על סמך המבואר בספר 'שאלות ותשובות

- 1 מן השמים') - הנה נוסף לזה שהשאלה בעת השינה שייכת רק בדרגא נעלית ביותר כו', הרי ענין זה אינו תלוי
- 2 בבחירתו; השאלה תלויה אמנם בו, אבל התשובה שיתנו לו מלמעלה אינה תלויה בבחירתו כלל.
- 3 ומאחר שהענין דעונג שבת צריך להתבטא בתענוג הגוף באכילה ושתיה ושינה כפשוטם - הרי זה מובן אצל
- 4 אדם פשוט יותר מאשר אצל "בעל שכל", שהוא צריך למצוא דרך כיצד לפעול על עצמו שיתענג בדברים גשמיים.
- 5 ואצל "בעל שכל" נפעל הדבר מצד ענין הביטול, היינו, היות שהוא "עבד נאמן", הנה בידעו שישנו ציווי
- 6 שביום השבת צריכים להתענג מדברים גשמיים כפשוטם, הרי הוא פועל על עצמו (על-ידי התבוננות וכו')
- 7 להתענג בתענוג הגוף כפשוטו. זאת אומרת: התענוג דיום השבת הוא נעלה כל כך עד שהוא נמשך וחודר אפילו
- 8 בענינים גשמיים הקשורים עם תענוג הגוף כפשוטו.
- 9 ז. והנה, מאחר שענינו של יום השבת הוא ענין התענוג, מובן, שכאשר י"ב תמוז חל בשבת, אזי נעשים כל
- 10 הענינים הקשורים עם י"ב תמוז (כללות העבודה בהפצת היהדות והמעיינות בהתאם להוראת ושליחות בעל
- 11 הגאולה) - באופן של תענוג.
- 12 דהנה, בכללות פרשת הגאולה היו ב' אופנים: (א) פרטים מסויימים שביחס אליהם היתה הגאולה באופן
- 13 של עמל ויגיעה, היינו, לא רק באופן שהיו זקוקים ל"עובדין דחול", אלא היו זקוקים למלאכה ויגיעה, בדוגמת
- 14 ל"ט מלאכות, (ב) פרטים מסויימים שבהם היתה הגאולה באופן של תענוג - בדוגמת אופן העבודה דיום השבת.
- 15 ומזה מובן שגם ההוראה מזה בעבודת כל אחד ואחת יכולה להיות בב' אופנים הנ"ל.
- 16 וזהו העילוי שבקביעות שנה זו כאשר י"ב תמוז חל בשבת - שכללות העבודה הקשורה עם חג הגאולה י"ב
- 17 תמוז (הפצת היהדות והמעיינות) צריכה להיות באופן של תענוג, בדוגמת אופן העבודה דיום השבת.
- 18 דהנה, מובן בפשטות שגם ביום השבת צריך להיות כללות הענין דעבודת ה', שהרי "כל יומא ויומא עבד
- 19 עבדיתה", וכמו שכתוב "אדם לעמל יולד", היינו, שכל זמן שישנה מציאות האדם (גם ביום השבת) צריך להיות
- 20 ענין של "עמל", אלא שב"עמל" גופא ישנם חילוקי דרגות, וביום השבת הרי ה"עמל" הוא בענין נעלה ביותר.
- 21 וכמבואר בגמרא (סנהדרין מט, ב) שבנוגע לכללות ענין ה"עמל" ("אדם לעמל יולד") ישנו "עמל מלאכה",
- 22 "עמל שיחה" (תפילה), ו"עמל תורה".
- 23 ומסקנת הגמרא היא - שצריך להיות "עמל תורה" דוקא. וכפי שמבאר בעל הגאולה במאמרו 'דיבור-המתחיל'
- 24 אדם לעמל יולד משנת תרפ"ט, שהעבודה הכי נעלית היא - "עמל תורה", שזהו ענין נעלה יותר מאשר "עמל
- 25 שיחה", עבודת התפילה.
- 26 [וכל זה - למרות שגם אצל רבי שמעון בן יוחאי ש'תורתו אומנתו' מודגש גודל העילוי ד"עמל שיחה",
- 27 עבודת התפילה, שהרי הענין ד"בחד קטירא אתקטנא כו" נפעל על-ידי עבודת התפילה, כי תפילה היא מלשון
- 28 "תופל", שענינה - התקשרות והתחברות עם הקב"ה. וענין זה שייך במיוחד ליום השבת - כמובן ע"פ מאמר
- 29 רבותינו ז"ל "בקושי התירו לדבר דברי תורה בשבת", מאחר שעבודת יום השבת היא - עבודת התפילה].
- 30 ולאידך - כללות העבודה ב"עמל תורה" היא באופן של תענוג, היינו, שאין הדבר נחשב אצלו ל"עמל", כי
- 31 הוא מתענג בעבודה זו.
- 32 ומובן, שאין הכוונה לומר שהיות שהעבודה היא באופן של תענוג, הנה כאשר ישנו ענין הקשור עם טירחא
- 33 יתירה הרי הוא נמנע לעשות זאת, מאחר שעבודתו היא מתוך תענוג - אלא אדרבה: מצד גודל התענוג שלו
- 34 בעבודה זו, אין הדבר נחשב אצלו לענין של טירחא כלל, מאחר שהוא מתענג בזה.
- 35 ח. והנה, כשם שהתענוג דיום השבת נמשך וחודר גם בעניני תענוג הגוף כפשוטו, כמו כן מובן בנוגע
- 36 לכללות העבודה ד"ב תמוז (שחל בשבת) באופן של תענוג - שהתענוג בעבודה דהפצת היהדות והמעיינות
- 37 נמשך וחודר עד לתענוג הגוף כפשוטו, היינו, שהגוף הגשמי מתענג מהעבודה דהפצת היהדות והמעיינות.
- 38 ובזה ישנו חידוש גדול יותר מאשר הסיפור המובא בחסידות אודות הרה"צ ר' נחום מטשערנוביל שהיה
- 39 שמן בגופו מעניית "אמן יהא שמיה רבה":
- 40 התענוג של ר' נחום בעניית אמן יהא שמיה רבה הוא - תענוג רוחני. וכתוצאה מתענוג רוחני זה נפעל
- 41 שמנונית גם בגוף הגשמי. ועל-דרך הענין ד"שמועה טובה תדשן עצם".

[ויענין זה ("שמועה טובה תדשן עצם") מצינו גם בנגלה דתורה - כסיפור הגמרא בסוגיא הידועה דפרק
הניזקין (גיטין נו, ב) בנוגע לגוי, שאצלו לא שייך כלל ענין של עבודה (לפעול על עצמו שתענוג רוחני יגרום
שינוי בגשמיות הגוף), ואף-על-פי-כן היה אצלו הענין ד"שמועה טובה תדשן עצם" כפשוטו.
דהנה, כאשר מדובר אודות הפסוק "שמועה טובה תדשן עצם" במשלי - אפשר לומר שזהו ענין של משל
בלבד וכו', מה-שאינ-כן כאשר מדובר אודות מעשה בפועל המובא בגמרא, ובפרק הניזקין דוקא].
אבל החידוש כאן הוא - שהתענוג הרוחני (בעבודה דהפצת היהדות והמעיינות) גופא נמשך וחודר למטה,
עד לתענוג הגוף כפשוטו, היינו, שהגוף הגשמי מתענג מעצם העבודה דהפצת היהדות והמעיינות. ועל-דרך
התענוג דיום השבת הנמשך וחודר עד לתענוג הגוף בעיניים גשמיים כפשוטם.
וכאמור לעיל - מצד גודל ביטולו להקב"ה, הנה ביועדו שהכוונה העליונה היא שהתענוג יחדור למטה מטה
ביותר, עד לתענוג הגוף כפשוטו, הרי הוא פועל בעצמו שגם הגוף הגשמי יתענג בזה.
ט. והנה, חידוש הנ"ל (שהתענוג צריך לחדור גם בתענוג הגוף כפשוטו) משתקף גם בתורת הבעל-שם-טוב
על הפסוק "כי תראה חמור שונאך גוי עזוב תעזוב עמו", ש"חמור שונאך" קאי על חומר הגוף, ועל-זה אומרים
"עזוב תעזוב עמו", היינו, שהעבודה צריכה להיות ביחד עם חומר הגוף ("מיט-נעמען דעם גוף"), ולא לשבור
אותו כו' - על-דרך האמור לעיל שהתענוג בעבודה הרוחנית (דהפצת היהדות והמעיינות) צריך לחדור עד
לתענוג הגוף כפשוטו, היינו, שגם הגוף הגשמי מתענג בזה ("עזוב תעזוב עמו").
וגם ענין זה צריך להיות מובן בפשטות אפילו לאיש פשוט - היינו, נוסף על זה שכאשר התענוג יורד ונמשך
עד לתענוג הגוף כפשוטו הרי זה מורה על גודל מעלת התענוג שהוא נמשך וחודר בכל מקום, צריך להיות בזה
עילוי המובן בפשטות אפילו לאיש פשוט. והביאור בזה:
רואים במוחש שכאשר יש לאדם תענוג בעבודה מסויימת, עד שגופו הגשמי מתענג בזה - אזי נעשית
העבודה באופן אחר לגמרי, היינו, מתוך הרחבה, וללא כל מדידה והגבלה (מה-שאינ-כן כאשר מדובר אודות
עבודה שאינו מתענג בה). ועל-פי-זה מובן בפשטות גודל ההדגשה והחשיבות שהתענוג בעבודה הרוחנית יחדור
עד לתענוג הגוף כפשוטו - כי רק אז נעשית העבודה באופן נעלה ביותר.
ועל-דרך המבואר ברמב"ם (סוף הלכות תשובה) בנוגע ליעודים הגשמיים המובאים בתורה בתור שכר על
קיום התורה ומצוותיה - שבתחילת העבודה שייך לומר שעבודתו היא כדי שיזכה ליעודים הגשמיים, מאחר
שהוא נמצא בדרגא כזו שרק יעודים גשמיים תופסים מקום אצלו, ולכן צריכים להבטיח לו יעודים גשמיים כדי
לפעול עליו לקיים תורה ומצוות. ועל-דרך-זה בעניננו: כדי שהעבודה תהיה כדבעי, צריכים להחדיר זאת גם
בגוף הגשמי, היינו, שהגוף הגשמי מצד עצמו יתענג בעבודה זו.
דוגמא לדבר - מצינו בסיפור שאירע עם אדמו"ר מהורש"ב נשמתו-עדן:
פעם במוצאי ראש-השנה קרא אדמו"ר מהורש"ב נשמתו-עדן לאחד החסידים וצוה עליו לנסוע לעיר הבירה
בשליחות מסויימת, וקודם ששלח אותו, פתח את מגירת השולחן, והוציא משם סכום כסף עבור הוצאות
הנסיעה. החסיד הנ"ל היה גביר גדול, והיה נותן לאדמו"ר נשמתו-עדן סכומים גדולים למטרות של צדקה, ולכן
התפלא החסיד מדוע נותן לו אדמו"ר נשמתו-עדן סכום כסף עבור הוצאות הנסיעה, בה בשעה שמדובר אודות
סכום קטן שלא בערך לגבי הסכומים שהחסיד היה נותן לאדמו"ר נשמתו-עדן. ובפרט שמדובר אודות מילוי
שליחות מיוחדת של אדמו"ר נשמתו-עדן, ושליחות שניתנה במוצאי ראש-השנה, אחרי אמירת מאמרי חסידות
של ראש-השנה וכו', ואס-כן, בודאי שהחסיד הנ"ל היה מוכן לשלם את הוצאות הנסיעה מכספו.
כאשר החסיד הנ"ל שאל את אדמו"ר נ"ע לפרש הדבר - הסביר לו אדמו"ר נ"ע שאין כל קשר בין הסכומים
שהוא נותן לצדקה להוצאות נסיעה זו: מאחר שמדובר אודות שליחות עבור ענין ציבורי, צריך להיות כיסוי
הוצאות הנסיעה מקופת הציבור דוקא. והוסיף אדמו"ר נ"ע שעל-ידי-זה שהוא נותן לו עבור הוצאות הנסיעה
ישלול הדבר את האפשרות לטענת היצר (בהזדמנות הבאה) שלא לעשות פעולה מסויימת הקשורה עם הוצאות
כו', היינו, שהיצר-הרע לא יוכל לטעון אודות ההוצאות שבדבר, בראותו שנותנים לו עבור כיסוי ההוצאות.
זאת אומרת: כדי שהיצר-הרע לא יפריע למילוי העבודה בשלימותה, צריכים ענין מסויים ש"יקח" גם אותו
("אן ענין וואס זאל אים דערנעמען") - בדוגמת נתינת הוצאות הדרך בסיפור הנ"ל.

- 1 ועל-דרך-זה בנוגע לענינו: כדי שהעבודה תהיה כדבעי, זקוקים לדבר ש"יתפוס" גם את הגוף הגשמי –
 2 על-ידי-זה שפועלים שהתענוג בעבודה יחדור גם בעניני הגוף כפשוטו, היינו, שהגוף הגשמי יתענג בעבודה זו
 3 ("עזוב תעזוב עמו"), ואז נעשית העבודה באופן נעלה ביותר, מתוך הרחבה, ולמעלה ממדידה והגבלה.
- 4 י. וזהו העילוי המיוחד הנפעל ב"ב תמוז שחל ביום השבת - שכללות העבודה דהפצת היהדות והמעיינות
 5 (על-פי הוראת בעל הגאולה) נעשית באופן העבודה דיום השבת, היינו, עבודה מתוך תענוג, ועד שהתענוג חודר
 6 גם בעניני הגוף, היינו, שהגוף הגשמי מתענג מעבודה זו, בדוגמת התענוג דיום השבת החודר גם בתענוג הגוף
 7 בענינים גשמיים.
- 8 ובפרט כאשר כל אחד ואחד מתבונן בגודל הזכול שנפלה בחלקו - למלא את השליחות דכ"ק מורי-וחמי
 9 אדמו"ר נשיא דורנו, באופן ד"שלוחו של אדם כמותו", שידעוה זו מוסיפה שמחה ותענוג במילוי השליחות.
- 10 ובפרט על-פי המבואר ב'לקוטי-תורה' (ריש פרשת ויקרא) בביאור מאמר המדרש "היו מכבדין את המצוות
 11 שהן שלוחי" - ששלוחו של אדם "הרי הוא כמותו דהמשלח ממש". ובהקדים:
- 12 ידוע ביאור בעל הגאולה בדיוק לשון אדמו"ר הזקן שהנשמה היא "חלק אלקה ממעל ממש" (תניא ריש
 13 פרק ב') - שבתיתב "ממש" ישנם ב' קצוות: (א) "ממש" בלי גוזמא, היינו, שגם בהיותה למטה הרי היא "חלק
 14 אלקה ממעל" בדוגמת 'עצמותו ומהותו' ממש, כי העצם כשאתה תופס בחלקו אתה תופס בכולו, (ב) "ממש"
 15 מלשון ממשות, היינו, שה"חלק אלקה ממעל" נמשך ובא למטה ביותר, עד שהוא נמצא באופן של ממשות,
 16 שזהו מלשון מישוש.
- 17 [דהנה, ידוע מה שכתוב ב'מורה נבוכים' אודות הלשון "עניי ה'", וכיוצא-בזה, שבנוגע לכל החושים (ראיה
 18 שמיעה וכו') מצינו שמביאים זאת בדרך משל בנוגע להקב"ה, מלבד בנוגע לחוש המישוש, וטעם הדבר - לפי
 19 שחוש המישוש הוא מגונה יותר משאר החושים, ולכן אין מביאים זאת בנוגע להקב"ה אפילו לא בדרך משל בלבד.
- 20 וזהו החידוש בנוגע לנשמה שהיא "חלק אלקה ממעל ממש" - היינו, ש"חלק אלקה ממעל" נמשך ויורד
 21 למטה מטה, עד לענין של ממשות, בדוגמת ענין המישוש, למרות היותו ענין מגונה].
- 22 ועל-דרך-זה מובן בנוגע לדיוק הלשון ב'לקוטי-תורה', ששלוחו של אדם "הרי הוא כמותו דהמשלח ממש"
 23 – על-דרך ב' הפירושים דלעיל: (א) "ממש" כמו המשלח, (ב) מלשון ממשות, היינו, שהשליחות של המשלח
 24 חודרת בכל הענינים, עד לענינים הקשורים עם חוש המישוש כפשוטו.
- 25 וכאמור - כאשר כל אחד ואחד מתבונן אודות גודל הזכות שזכה למלא את השליחות של נשיא דורנו,
 26 ושלוחו של אדם כמותו ממש - אזי נעשית עבודתו מתוך תענוג, ובאופן שהתענוג חודר גם בעניני הגוף
 27 כפשוטו, שהגוף הגשמי מתענג במילוי השליחות.
- 28 יא. והנה, כאשר כללות העבודה דהפצת היהדות והמעיינות נעשית מתוך תענוג - אזי הפעולה בזה היא
 29 באופן של הרחבה, ולמעלה מכל מדידה והגבלה.
- 30 וזוהי ה'בחינה' לדעת אם הוא מתענג בעבודתו - כאשר רואים שעבודתו נעשית מתוך חיות וזריזות, היינו,
 31 שאינו מסוגל לשבת במנוחה, אלא הוא מחפש ומשתדל להוסיף בכל הפעולות דהפצת היהדות והמעיינות.
- 32 וכאשר כללות העבודה דהפצת היהדות והמעיינות נעשית מתוך תענוג, חיות וזריזות, למעלה ממדידה
 33 והגבלה - הרי זה מוסיף זריזות בגאולה הכללית דבני ישראל, היינו, שהגאולה באה באופן שלמעלה ממדידה
 34 והגבלה - "אחישנה", ולא רק באופן ד"אחישנה" ביחס ל"בעתה", אלא "אחישנה" ב"אחישנה" גופא.
- 35 וענין זה נפעל גם על-ידי ההתבוננות והמחשבה והרצון אודות כללות ענין הגאולה, וכתורת הבעל-שם-טוב
 36 הידועה אשר במקום שמחשבתו של אדם שם הוא נמצא, היינו, שכאשר חושב ומתבונן שהוא בעצמו וכל
 37 משפחתו בתוככי כלל ישראל יוצאים מהגלות באופן ד"מיד הן נגאלין" - אזי "שם הוא נמצא"!
 38 ועל-ידי-זה זוכים לגאולה האמיתית והשלימה על-ידי משיח צדקנו למטה מעשרה טפחים, ובאופן ד"מיד
 39 הן נגאלין", במהרה בימינו ממש.

- כז. ...אחד המאמרים שנאמרו על-ידי בעל הגאולה לאחר יציאתו לחירות הוא – 'דיבור-המתחיל' ברוך
הגומל לחייבים טובות שגמלני טוב (השני - נדפס בספר המאמרים תרפ"ז עמוד ריא ואילך).
- ומבאר שם דיוק הלשון "הגומל לחייבים טובות", היינו, "שמזכיר חוב לעצמו, והוא בעצמו מודה שהוא החייב
בזה, אלא שזהו מחסדי הוי' ודרכי הוי' שהוא יתברך גומל גם לחייבים טובות, ולכן מודה ומשבח להשם יתברך
שגמלני טוב" - דלכאורה אינו מובן: מדוע נוסח הברכה הוא "הגומל לחייבים טובות", ולא "ברוך שעשה לי טוב"?
וכדי לבאר זאת - מקדים לבאר את כללות הענין ד"ארבעה צריכים להודות" בעבודה הרוחנית. ובהקדים:
- אף-על-פי שאמירת הברכה "ברוך הגומל לחייבים טובות כו'" קשורה עם מאורע מסויים - "חולה שנתרפא,
וחבוש שיצא מבית האסורים, יורדי הים כשעלו, והולכי דרכים כשיגיעו לישוב", וכפי שמביא שם "וסימנך וכל
החיים", חולה, יסורים, ים, מדבר, יודוך סלה" - ישנם ענינים אלו בעבודה הרוחנית בנפש האדם במשך כל
הזמנים (לא רק כאשר ישנם מאורעות אלו כפשוטם של דברים).
- דוגמא לדבר: כללות הענין דיציאת מצרים שייך במיוחד לחג הפסח. ואף-על-פי-כן, מחג הפסח נמשך ענין
זה גם בשאר ימות השנה, שבכולם ישנו הענין ד"זכר ליציאת מצרים". ועל-דרך-זה בשאר עניני התורה
ומצוותיה, שגם הענינים השייכים לזמנים מיוחדים דוקא, הרי הפירוש בזה הוא שבזמנים הנ"ל מודגש ענין זה
ביותר, אבל בעצם ישנם ענינים אלו במשך כל ימות השנה.
- ועל-דרך-זה מובן בנוגע לענין ד"ארבעה צריכים להודות" - שענין זה שייך בנוגע לכללות עבודת האדם
בחיי היום-יום, בכל עניני התורה ומצוותיה, כולל - "כל מעשיך יהיו לשם שמים" ו"בכל דרכיך דעהו".
- ומבאר (בסיום המאמר) שד' ענינים הנ"ל הם אופנים שונים של מניעות ועיכובים המפריעים לאדם למלא
את תפקידו ושליחותו בקיום התורה ומצוותיה.
- כח. והנה, אף-על-פי שמדובר אודות ענינים המונעים ומעכבים מעבודת ה' - מודגש במאמר הנ"ל
שה'ראשית-יבות' של ד' ענינים אלו הוא - "חיים". והביאור בזה:
- אף-על-פי שבחיצוניות נראה שד' ענינים אלו מונעים ומעכבים לעבודת ה', הרי פנימיות הכוונה בזה היא
- שהאדם לא יתפעל מענינים אלו, ויעסוק בעבודתו תוך כדי התגברות על מניעות ועיכובים אלו, ועל-ידי-זה
יגיע לדרגא עליונה יותר בעבודת ה'.
- ומאחר שהכוונה הפנימית בזה היא שהאדם יתעלה בעבודתו לקונו - לכן, ה'ראשית-יבות' של ד' ענינים
אלו הוא - "חיים", שענין זה קשור עם "מחיה החיים", בהתאם לכוונה הפנימית של ד' ענינים אלו.
- וכידוע ש'ראש התיבה' הוא העיקר של כללות התיבה. ועל-דרך שמצינו בחכמינו ז"ל (יבמות קטו, ב -
ממשנה מעשר שני פרק ד' משנה י"א) שהיו כלים הקשורים עם בית המקדש שכתבו על גבם את ראש התיבה
של שם הדבר שעבורו היו משתמשים בכלי זה: ק' - קרבן, וכיוצא-בזה. ולהעיר גם-כן שבזמן הבית היו
מטבעות ("שקל הקודש", מחצית השקל וכו') שהיה כתוב בהן גם ב'ראשית-יבות'.
- ועל-דרך-זה מובן בנוגע לעניננו - שה'ראשית-יבות' של ד' ענינים אלו, "חיים", מורה על ענינם העיקרי
והאמיתי, היינו, שהם קשורים עם "מחיה החיים", מאחר שתכלית הכוונה בהם היא - שהאדם יגיע לדרגא
נעלית יותר בעבודת ה'.
- כט. וזהו הביאור בדיוק הלשון "ברוך הגומל לחייבים טובות":
"כל ישראל מחוייבים בלימוד התורה ובקיום המצוות. . . ואם מצד איזה סיבה לא קיים זה, הלא הוא האשם
בזה. . . ולכן בברכה זו מזכיר חוב לעצמו, ואומר הגומל לחייבים טובות, שזהו מחסדי השם יתברך שהוא
יתברך גומל גם לחייבים טובות כו'".
- והנה, לא מבעי שכאשר ישנו איזה חסרון בקיום התורה ומצוותיה, נמצא האדם במעמד ומצב ד"חייב"
(מאחר שאינו ממלא את השליחות דירידת הנשמה למטה באופן המתאים) - אלא גם כאשר עבודתו היא כדבעי,
גם אז שייך כללות הענין ד"הגומל לחייבים טובות". והביאור בזה:
- מבואר בתניא (פרק כ"ט) בנוגע לעבודת התשובה, ש"עיקר התשובה בלב, והלב יש בו בחינות ומדרגות
רבות, והכל לפי מה שהוא אדם כו'", ולכן, אף-על-פי שביחס למעמדו ומצבו הקודם כבר עשה תשובה כדבעי,
הנה כאשר מתעלה לדרגא נעלית יותר, נדרשת ממנו עבודת התשובה באופן נעלה יותר.

- 1 ועל-דרך-זה מוכן בנוגע לענינו: עבודתו אתמול היתה כדבעי רק ביחס למעמדו ומצבו אתמול, אבל כאשר
- 2 עובר יום נוסף - עליו להתעלות לדרגא נעלית יותר, ואז נדרשת ממנו כללות העבודה באופן נעלה יותר, וביחס
- 3 לאופן היותר נעלה בעבודה - הרי הוא בבחינת "חייבים", ולכן שייך גם אצלו הענין ד"הגומל לחייבים טובות".
- 4 ועל-דרך לשון חכמינו ז"ל ש"גמילות חסד" ("הגומל . . טובות") היא בין לעניים ובין לעשירים: גם כאשר
- 5 מעמדו ומצבו בעבודת ה' הוא בבחינת "עשיר" - הרי זה רק לגבי מעמדו ומצבו בהווה, אבל בהתחשב עם
- 6 העובדה שהוא מסוגל להגיע לדרגא נעלית יותר, הרי ביחס לדרגא זו הרי הוא בבחינת "עני".
- 7 ומאחר שכללות עבודת התשובה היא "בשעתא חדא", "מיט איין קער" (ב'פניה' אחת), מוכן, שאין זו עבודה
- 8 קשה להגיע למעמד ומצב נעלה יותר.
- 9 ל. והנה, לאחר כל האמור לעיל - הרי "המעשה הוא העיקר" "טאפאר-דא-פלאחו" (הגרזן על העץ), היינו,
- 10 שכללות ההתעוררות וה'נתינת כח' ד"ב תמוז, צריכה לבוא במעשה בפועל - להוסיף בכל הפעולות דהפצת
- 11 היהדות והפצת המעיינות, על-פי הוראת בעל הגאולה.
- 12 ולכל לראש - על-ידי ההתעסקות בכל המבצעים הכלליים, מבצע אהבת ישראל ומבצע חינוך, שהם כוללים
- 13 את המבצעים הפרטיים, ועד שהם כוללים את כל הפרטים ופרטי פרטים דכל עניני התורה ומצוותיה (על-דרך
- 14 האמור לעיל אודות הענין ד"ראשי תיבות").
- 15 ובפרט על-פי הידוע שבמתן תורה מודגש כבר שישנו ענין כללי הכולל את כל עניני התורה ומצוותיה -
- 16 שהרי "עשרת הדברות" כוללים את כל תרי"ג מצוות התורה וז' מצוות דרבנן (שמספרם הכולל - 'תר"ך', כמספר
- 17 האותיות שבעשרת הדברות), ועשרת הדברות עצמם נכללים בדיבור הראשון - "אנכי הוי' אלקיך", והדיבור
- 18 הראשון נכלל בתיבה הראשונה - "אנכי" (ראשי-תיבות' "אנא נפשי כתבית יהבית"), והתיבה הראשונה נכללת
- 19 באות הראשונה - אות אל"ף.
- 20 וכידוע גם גודל ההדגשה דבעל הגאולה אודות לימוד האותיות והנקודות באופן ד"קמץ א' א' דוקא - כי
- 21 כאשר ילד יהודי לומד "קמץ א' א'", הרי זה קשור עם האות א' בניקוד קמץ דתיבת "אנכי", שבה כלולים כל
- 22 התורה ומצוותיה.
- 23 וכאשר החינוך הוא באופן האמור (שלכל לראש מלמדים אותו "קמץ א' א'", שבו כלולים כל התורה
- 24 ומצוותיה) - אזי נפעל הענין ד"חנוך לנער גו' גם כי יזקין לא יסור ממנה", היינו, שהוא מתעלה בלימוד התורה
- 25 עד לתכלית העילוי - שהוא צריך להתחיל ללמוד תורה באופן חדש לגמרי, שלא בערך לגבי אופן הלימוד עד
- 26 עתה, ואז הוא מתחיל שוב באות אל"ף.
- 27 ולא לו שישאלו: היכן המקור לזה בנגלה דתורה?! - הרי מצינו שר' זירא היה צריך לשכוח תלמוד בבלי
- 28 כדי שיוכל ללמוד תלמוד ירושלמי, שזהו לימוד באופן נעלה יותר שלא בערך כלל, ומוכן, שהיה צריך להתחיל
- 29 מאות אל"ף.
- 30 לא. ויהי-רצון שכל אחד ואחד יוסיף בכל הפעולות דהפצת היהדות והמעיינות, ויעשו זאת מתוך שמחה
- 31 וטוב לבב, בחיות ובזריזות, באופן שלמעלה ממדידה והגבלה.
- 32 ועל-ידי-זה זוכים לגאולה האמיתית והשלימה על-ידי משיח צדקנו באופן שלמעלה ממדידה והגבלה - הן
- 33 בנוגע להגבלה דזמן, שהגאולה היא באופן ד"מיד הן נגאלין", "מיד" כפשוטו, והן בנוגע להגבלה דמקום -
- 34 "אם יהי' נדחך בקצה השמים משם יקבצך גו'".
- 35 דהנה, בנוגע ל"תחיית המתים" ישנם הגבלות מסויימות בנוגע לזמן ומקום, אבל כללות ענין הגאולה יהיה
- 36 באופן שלמעלה מכל מדידה והגבלה לגמרי.
- 37 ומהגאולה הפרטית של כ"ק מורי-וחמי אדמו"ר נשיא דורנו ב"ב תמוז - באים לגאולה הכללית דכללות
- 38 בני ישראל, אתחלתא דגאולה, ותיכף ומיד - גאולה האמיתית והשלימה, "כהרף עין", "כעב תעופינה וכיונים
- 39 אל ארובותיהם" - בביאת משיח צדקנו.

לקוטי שיחות פרשת קרח כרך ח

מתורגם ללשון הקודש

(לפעמים אף ייתכן, שהקשר שבין תחילת פרשה לבין
סיום הפרשה שלפניה הוא באופן של שלילה. כגון, הקשר
שבין "פרשת המרגלים", בתחילת פרשת שלח, לבין
"פרשת מרים", שבסיום פרשת בהעלותך, הוא בכך
שהמרגלים ראו שמרים "לקתה על עסקי דיבה", אך למרות
זאת "לא לקחו מוסר"¹⁰).

מכך מובן לגבי הפרשיות שבפרשתנו, שהקשר שבין
הענין של "ואני נתתי לך את משמרת תרומתי"¹¹, העוסק
במתנות כהונה, לבין מחלוקת קורח, אינו רק בכך שכ"ד
מתנות כהונה ניתנו על ידי ש"בא קורח וערער על
הכהונה"¹², אלא שכ"ד מתנות כהונה קשורות למחלוקת
קורח עצמה, ולפיכך גם הענין של כ"ד מתנות כהונה הוא
חלק מהפרשה הנקראת בשם "קורח".

וצריך להבין: מהותו של קורח היא לחלוק ולהתנגד
לכהונת אהרן, בניגוד לענין של כ"ד מתנות כהונה, אשר
הוא ה"כותב וחותם ומעלה בערכאין"¹² את כהונת אהרן.
וכיצד ייתכן אפוא לומר, שלשני הפכים אלו יש נקודה
זהה, כך שגם הענין של מתנות כהונה נקרא בשם "קורח"?

ג.

כיצד נקראת פרשה בתורה בשם "קורח"?

פרט נוסף אינו מובן בשמה של הפרשה: על הפסוק
"ושם רשעים ירקב"¹³ נאמר בגמרא¹⁴ "רקביכות תעלה
בשמותן, ולא מסקינן בשמייהו" (=לא יקרא אדם לבנו
שם אדם רשע – רש"י). מכך מובן בקל וחומר, שאין
לקרוא לספר או לפרשה בתורה בשם של רשע, כי על ידי
כך מנציחים את שמו הרבה יותר מאשר על ידי קריאת
אדם "בשמייהו", כי התורה היא נצחית.

ולפי זה קשה: קורח היה רשע אשר לא שב בתשובה
(ורק בניו עשו תשובה¹⁵), וכיצד ייתכן שפרשה בתורה
תיקרא על שמו?

א.

שני הנסים בג' תמוז קשורים לפרשת קורח

1 פרשת קורח נקראת פעמים רבות בסמוך לג' תמוז (או
2 ביום זה עצמו) – היום שבו¹ אמר יהושע "שמש בגבעון
3 דום"² – שזהו אחד הנסים הגדולים ביותר שהתרחשו,
4 כנאמר "ולא היה כיום ההוא לפניו ואחריו..."³. ושנים
5 רבות לאחר מכן, בשנת תרפ"ז, שוחרר הרבי הריי"צ
6 ממאסרו באותו יום⁴ – וגם שחרור זה הוא אחד מהנסים
7 הגלויים ביותר שהתרחשו בדורנו.

8 כיון שנס השחרור מהמאסר של הרבי (הריי"צ) נועד
9 על-יד ההשגחה העליונה ליום שבו התרחש הנס של
10 "שמש בגבעון דום", הרי⁵ שיש ביניהם קשר⁶.

11 דלפי הידוע⁷, שכל המועדים נרמזים בפרשיות
12 הנקראות בתורה בסמוך להם, מובן, שלגבי שני נסים אלו
13 – "שמש בגבעון דום", ושחרורו של הרבי הריי"צ – ניתן
14 למצוא רמזים בפרשת קורח.

ב.

כ"ד מתנות כהונה בפרשת קורח

15 כבר דובר פעמים רבות שבכל אחת מהפרשות – גין
16 סדרים דאורייתא – יש נקודה מיוחדת, אשר "מקיפה" את
17 כל הנאמר בה. ונקודה זו, שהיא הברית התיכון של כל
18 פסוקי הפרשה, נרמז בשמה של הפרשה⁸, כי השם בלשון
19 הקודש של כל דבר מורה⁹ על מהותו.

20 מכך מובן, שהקשר שבין כל הפרשיות שבאותה
21 פרשה, ואף בין הענין הראשון לאחרון – למרות שפרשיות
22 רבות מבדילות ביניהם – חזק הרבה יותר מהקשר שבין
23 סיום פרשה אחת לבין תחילת הפרשה שלאחריה – למרות
24 שענינים אלו סמוכים זה לזה, דבר המוכיח שיש ביניהם
25 קשר. שהרי, כיון שענינים אלו נחלקים לשתי פרשות
26 שונות, הרי מוכח שתוכנם העיקרי שונה.

שם.

(1) סדר עולם רבה פ"א.

(2) יהושע י, יב.

(3) שם, יד.

(4) פרשת המאסר והגאולה – ראה לקו"ד ח"ד ליקוט לר"ל.

(5) להעיר ממדר"ל (תענית כט, א. ושי"ן) מגלגלין זכות ליום זכאי. עיי"ש.

וראה לקו"ש ח"ח ע' 22.

(6) ראה גם לקו"ש חכ"ח ע' 260 ואילך. ועוד.

(7) של"ה חלק תושב"כ ר"פ וישב.

(8) ראה בארוכה לקו"ש ח"ה ע' 57. ועוד.

(9) ראה שהיהו"א פ"א. וראה בארוכה לקו"ש ח"ו ע' 35 ואילך ובהערות

(10) רש"י ר"פ שלח (מבמדב"ר פט"ז, ו. תנחומא שלח ה).

ועד"ז הוא גם בנוגע להסמיכות ד"ויקח קרח" לפ' ציצית (במדב"ר פ"ח,

ג. תנחומא פרשתנו ב) שקרח חלק על הציצית.

(11) פרשתנו יח, ח.

(12) ספרי ורש"י שם.

(13) משלי י, ז.

(14) יומא לח, ב.

(15) רש"י פרשתנו טז, ז. פנחס כו, יא. וראה גם סנה' קי, סע"א.

- 1 וכן: בנוסף לכך שלגבי כל הרשעים נאמר "דלא מסקינן
2 בשמייהו" אף כששם "חלק", הרי כאן גם השם עצמו –
3 קורח מלשון "קרח" 16 – מצביע על פילוג ומחלוקת.¹⁷
4 לפי זה תמוה יותר מדוע פרשה בתורה נקראת בשם
5 "קורח": כל התורה, כולל פרשת קורח, הרי ניתנה לעשות
6 שלום בעולם¹⁸, וכיצד ייתכן שפרשה בתורה תיקרא בשם
7 "קורח", מלשון קרח – מחלוקת?

ד.

מהי טענת קורח "ומדוע תתנשאו"?

- 8 גם בעצם הענין של מחלוקת קורח ועדתו אין מובנת
9 טענתם על כהונת אהרן "כי כל העדה כולם קדושים
10 ובתוכם ה' ומדוע תתנשאו על קהל ה'"¹⁹.
11 ולכאורה: אף קורח ועדתו חפצו להיות כהנים, כמובן
12 מתשובת משה רבינו "ובקשתם גם כהונה"²⁰, ומדוע הם
13 טענו, אפוא, "ומדוע תתנשאו..." – טענה השוללת בכלל
14 את ההתנשאות?
15 לגבי עדת קורח, עדיין אפשר לומר, שבטענתם "ומדוע
16 תתנשאו" הם לא התכוונו לבטל את ההתנשאות בכלל²¹,
17 אלא הם רצו לשלול התנשאות כמו זו של משה רבינו ושל
18 אהרן, אשר היה הכהן הגדול היחיד. ולכן לא סתרה
19 טענתם "ומדוע תתנשאו" את "ובקשתם גם כהונה", שיהיו
20 הרבה כהנים גדולים.
21 אך לגבי קורח עצמו, לא מובן: הוא סבר, שהוא יהיה
22 הכהן הגדול היחיד²², ואם כך, הטענה "ומדוע תתנשאו"
23 מופנית גם כלפיו?

ה.

כהונה - השפעת הקדושה לעם

- 24 כדי להבין כל זאת יש להקדים ולבאר את הנאמר
25 בספר "נועם אלימלך"²³ על "ואתפלג קורח" (התרגום של

- 26 "ויקח קרח"), שזה בדומה לרקיע המבדיל בין מים למים.
27 מהו הקשר בין הרקיע המבדיל וכו' לבין מחלוקת
28 קורח על כהונת אהרן?

אחד ההסברים לכך הוא:

- 29 ייחודם של הכהנים משאר בני ישראל הוא בכך,
30 שהכהנים מנותקים מעניני העולם הזה ועסוקים בעניני
31 קדושה בלבד. ובמיוחד כהן גדול, אשר על כך היתה עיקר
32 מחלוקת קורח, שעליו נאמר²⁴ "ומן המקדש לא יצא".
33 אך יחד עם זאת שהכהן, ובמיוחד הכהן הגדול, מובדל
34 מכל ישראל, הם "ממשיכים" ומשפיעים מכהונתם לכל
35 ישראל. כנאמר בלקוטי תורה על הפסוק "בהעלותך את
36 הנרות"²⁵, שעל ידי הדלקת נרות המנורה, "העלה" אהרן
37 את כל ישראל לדרגה שלו – הוא החדיר בהם את הדרגה
38 של "אהבה רבה" (הנעלית מ"אהבת עולם"²⁶) – דרגתו
39 של אהרן.

- 40 ועל כך טען קורח, שכשם שיש מעלה בכהנים בהיותם
41 מובדלים מעניני העולם, כך יש מעלה ב"כל העדה"
42 העוסקים בעניני העולם ועושים מהם כלים לאלקות,
43 ואדרבה: התכלית העיקרית היא, הפיכת ה"תחתונים"
44 לדירה לו יתברך. וכיון ש"כל העדה כולם קדושים ובתוכם
45 הוי'", ה"המשכה" של שם הוי', שם העצם²⁷, היא
46 "בתוכם", על ידי עבודתם של "כל העדה", ההופכים את
47 העולם לדירה לה' יתברך – לכן "מדוע תתנשאו על קהל
48 ה'", מדוע יתנשא (משה ו) אהרן לעומת קהל הוי' על כך
49 שהם נותנים לכלל ישראל ממעלתו של אהרן.
50

- 51 לכן לא סתרה הטענה "ומדוע תתנשאו" את "ובקשתם
52 גם כהונה", כי הם חפצו כהונה מסוג מסויים, שאין לה
53 קשר והתחברות עם "כל העדה"²⁸.

(23) הובא (ונתבאר) באוה"ת קרח ע' תרצו. תשכג. ד"ה כל פטר רחם
תרכ"ז. ועוד. (והוא ע"פ זח"א י, א ואילך – הובא גם בצרור המור כאן).
וראה גם לקו"ש ח"ח ע' 105 ואילך. לקו"ש ח"ח ע' 219 ואילך.
(24) אמור כא, יב. וראה רמב"ם הל' כלי המקדש פ"ה ה"ז. הל' ביאת
המקדש פ"א ה"י.
(25) הובא גם בלקו"ת פרשתנו כד, סע"א לענין "מחלוקת קרח
וטעותו". ושם, שזהו ענין "דיקנא דכהנא רבא", כי ה"אהבה רבה" שמבחי
"ורב חסד", "להיותו מלמעלה מסדר ההשתלשלות, על כן אי אפשר להיות
נמשך כ"א ע"י בחי' שערות דוקא". ע"ש בארוכה.
(26) ראה ברכות (יא, ב) ובמפרשים ופוסקים לשם. פע"ח ש' הק"ש פ"ג.
(27) כ"מ להל' ע"ז פ"ב ה"ז. וראה פרדס שער יט בתחלתו.
(28) ועפ"י יובן מה שלא חלק קרח על הציווי "והעבירו תער על כל
בשרם" (בהעלותך ח, ז) – אף שזה ה' סיבת המחלוקת שלו (ראה במדבר

(16) סנה' קט, ב.
(17) ראה ילקוט ש' ראה רמז תתצא: לא התגודדו לא תשימו אגודות אגודות
ותהיו חלוקין אלו על אלו שלא תשימו קרחה בכס כשם שעשה קרח שחלק
לישראל ועשאן אגודות אגודות כו'. וראה גם פנים יפות כאן, שקרח (בצירוף
רע) בגימטריא מחלוקת.
(18) רמב"ם סוף הל' חנוכה. וראה גיטין נט, ב. ובספרי (ו, כו): וישם לך
שלום כו' ד"א זה שלום תורה שנאמר ה' עוז לעמו יתן ה' יברך את עמו
בשלום. וראה לקו"ש ח"ח ע' 349 ואילך.
(19) פרשתנו טז, ג.
(20) שם, יו"ד.
(21) שהרי גם הם היו "נשיאי עדה".
(22) ראה רש"י טז, ז (מבמדבר"ר פ"ח, ח. תנחומא פרשתנו ה): שכולם
אובדים ואחד נמלט. טעה ותלה בעצמו.

(* בפשטות ה' אפ"ל שבכלל מחלוקתו על הכהונה שיה' הוא הכהן. הרי במילא לא יצטרך להעביר תער על בשרו. אבל ראה לקו"ת פרשתנו נד, ב. ולכן יוכל הוא ג"כ להיות
כהן, אע"פ שבליידיס א"א להיות המשכת קדושה עליהנו מבחי' שערות).

1 זהו הקשר בין "ואתפלג קורח" לבין "רקיע המבדיל
2 בין מים למים", כי מהותו של הרקיע היא להבדיל בין
3 המים העליונים למים התחתונים, כך שה"עליונים"
4 וה"תחתונים" יהיו נבדלים, ולא יהיה ביניהם קשר.

ו.

רקיע המבדיל בין מים למים

5 מה היתה טעותו של קורח? – ניתן להבין זאת על פי
6 דוגמת הרקיע המבדיל עצמו:

7 הסיבה לכך שביום השני אין נאמר "כי טוב" היא,
8 כדברי חז"ל, כי "בו נבראת מחלוקת"²⁹ – ה"מחלוקת"
9 והמחיצה בין המים העליונים למים התחתונים. למרות
10 זאת, ביום השלישי "הוכפל בו כי טוב", "אחד למלאכת
11 המים ואחד למלאכתו של יום"³⁰ – כי אז, ביום השלישי,
12 "נתבררה" ונודככה המחיצה שנבראה ביום השני³¹.

13 מכך מובן, שאמנם צריכה להיות מחיצה בין עליונים
14 לתחתונים, ומשום כך ברא הקדוש-ברוך-הוא את ה"רקיע
15 המבדיל", אך ה"טוב", התכלית והשלמות של המחיצה,
16 היא דוקא כאשר למרות הבדלתם לשני סוגים, "עליונים"
17 ו"תחתונים", יש ביניהם קשר וחיבור.

18 בדומה למתן תורה, שהיה באלף השלישי, כנגד היום
19 השלישי של מעשה בראשית³² – אשר מהותו היא,
20 שלמרות ההבדלה לשני סוגים, "עליונים" ו"תחתונים",
21 הרי "התחתונים יעלו לעליונים והעליונים ירדו
22 לתחתונים"³³.

23 כך גם לגבי ישראל, שלמרות שיש ביניהם סוגים
24 שונים: יש יהודים שעבודתם היא להתמסר לחלוטין
25 לענינים של קדושה, ככהן גדול אשר "ומן המקדש לא
26 יצא", ויש יהודים, שעבודתם העיקרית היא "לברר" ולזכך
27 את עניני העולם על ידי העבודה של "וכל מעשיך יהיו
28 לשם שמים"³⁴, או "בכל דרכיך דעהו"³⁵,

פ"ח, ד. וראה גם סנה' קי, א) – כי ענין השערות הוא בכדי שעל ידם יהי
החיבור והמשכת הקדושה דכהנים לישראל (כנ"ל הערה 25), וקרח לא רצה
בחיבור זה, ולכן רצה להיות כה"ג כמו שהוא "קרח", בלי שערות.

(29) ב"ר פ"ד, ו. וראה גם זח"א מו, א.

(30) ב"ר שם. רש"י בראשית א, ז.

(31) אה"ת בראשית לד סע"א. ד"ה כל פטר רחם שם (ע' שכב). וראה
גם זהר שם.

(32) רמב"ן ובה"ב בראשית ב, ג.

(33) שמור' פ"ב, ג. תנחומא וראר טו.

(34) אבות פ"ב מ"ב.

(35) משלי ג, ו.

(36) וכהוראת חז"ל (אבות פ"ד * מ"י) "הוי ממעט בעסק ועסוק בתורה"

29 אך למרות זאת, צריכים ה"כהנים" להשפיע מקדושתם
30 גם ליהודים אחרים – "העליונים ירדו לתחתונים", ולגרום
31 על ידי כך לכולם את "בהעלותך את הנרות" – "התחתונים
32 יעלו לעליונים", לעורר בהם אהבה ותשוקה להיות
33 "כהנים", שאף הם יהיו, ולפחות בשעות מסוימות,
34 מנותקים מעניני העולם ועוסקים בתורה כיושבי אהל³⁶.

ז.

התכלית: הפיכת קורח לתורה

35 כשם שהכוונה בהתהוות הרקיע המבדיל היתה שאחר
36 כך, ביום השלישי, הוא יביא לידי המעלה המושלמת –
37 חיבור עליונים ותחתונים, אשר משום כך נאמר מאוחר
38 יותר "כי טוב" גם על התהוות הרקיע עצמו,

39 כך גם לגבי "ואתפלג קורח", שדומה ל"רקיע
40 המבדיל": הקדוש-ברוך-הוא גרם למחלוקת קורח על
41 הכהונה, כדי³⁷ שיגיעו אחר כך לידי נתינת כ"ד המתנות
42 של בני ישראל ועניניהם לכהונה, בברית מלח עולם.
43 כלומר, שחיבור העליונים והתחתונים, שגם היהודים
44 העוסקים בעניני העולם מעניקים מה"ראשון"
45 ומה"מובחר" שלהם לקדוש-ברוך-הוא – הבא לידי ביטוי
46 במתנות הכהונה – יהיה חזק הרבה יותר מכפי שהיה לפני
47 מחלוקת קורח.

48 וזהו ההסבר לקשר שבין פרשת "ואני הנה נתתי לך את
49 משמרת תרומתי" לבין פרשת מחלוקת קורח, למרות,
50 שלכאורה, אלו הם שני הפכים – כדלעיל בסעיף ב' – כי
51 אדרבה: תכלית מחלוקת קורח היא להביא לידי "ואני הנה
52 נתתי לך..."³⁸.

53 זהו הטעם לכך שפרשה זו בתורה נקראת בשם
54 "קורח", למרות ש"קורח (מלשון "קרח", מחלוקת) הוא
55 ההיפך מענין התורה, כי תכלית התורה, אשר "ניתנה
56 לעשות שלום בעולם" – מציאות חדשה – היא, שגם

– שגם הבעל עסק צריך נלא רק "לקבוע עתים לת"ת ביום ובלילה כפי כחו
ויכלתו" (הל' ת"ת לאדה"ז פ"ג ה"ד) אלא שצריך גם] למעט בעסקו ולעסוק
בתורה (ראה לקו"ש ח"ז ע' 176-7; ע' 187. וראה לקו"ש ח"ח ע' 113) וכמו
שדוכר בשיחת ט"ו בשבט (תשל"א – נדפסה בלקו"ש ח"ז ע' 312) שגם
הבעלי עסק צריכים "לגזול" משעות העסק ולנצלם ללימוד התורה. וראה
בארוכה שיחת חגה"ש שנה זו (תשל"א).

(37) ראה בארוכה לקו"ש ח"ה ע' 65-6 ובהערות שם, שגם הירידות
שבועלים הנושים ע"י חטאים – מכין שהם "ע"פ ההשגחה העליונה" (ועיי"ש
שאין זה סתירה לענין הבחירה, כי ההשגחה אינה מכרחת את האדם) – הם
בשכ"ל העלי' שלאח"ז. ע"ש בארוכה.

(38) ראה גם לקו"ש ח"ה ע' 221 ואילך.

(* ולהעיר שלהנהיגין ללמוד פרקי אבות "כל שבתות הקיץ" (סדר אדה"ו. וראה לקו"ש ח"ז ע' 175 הערה 2) – ברוב השנים לומדים פרק זה בש"פ קרח.

1 "קורח" יתאחד עם התורה. גם ממחלוקת ומ"קרח" יהיה
2 שלום, כאמור בסעיף ו' לעיל, שגם לאחר מתן תורה נותרה
3 ההפרדה בין "עליונים" לבין תחתונים" ואדרבה: זהו
4 החידוש של מתן תורה, שגם ה"תחתונים", כמות שהם,
5 בדרגה ובמצב של "תחתונים", יהיו מחוברים ל"עליונים".

ח.

שבח של טבע ושבח של נס

6 לפי כל האמור לעיל יובן הקשר של פרשת קורח לג'
7 תמוז, שבו אמר יהושע "שמש בגבעון דום":
8 כאשר אמר יהושע "שמש בגבעון דום" טענה כלפיו
9 השמש: "אתה אומר שאדום, ומי אומר קילוסו של
10 הקדוש-ברוך-הוא", והשיב לה יהושע: "שתוק ואני
11 אומר"³⁹.
12 ולכאורה, השמש לא התכוונה בטענתה, שאם היא
13 תשתוק, אף אחד לא יאמר "קילוסו של הקדוש-ברוך-
14 הוא", שהרי הנבראים האחרים אומרים שירה לקדוש-
15 ברוך-הוא, אלא המשמעות של טענתה היא, שכאשר היא
16 תשתוק, אף אחד לא יאמר קילוסו זה של הקדוש-ברוך-
17 הוא, המתבטא דוקא בהילוכה של השמש. ואם כך, מהי
18 המשמעות של תשובת יהושע "ואני אומר": והרי, שירת
19 יהושע אינה מביעה קילוסו זה?

20 וההסבר לכך הוא:

21 בשבחו וקילוסו של הקדוש-ברוך-הוא יש בכללות שני
22 אופנים⁴⁰:
23 השבח של הקדוש-ברוך-הוא, שכל הנבראים אינם
24 משנים תפקידם ומתנהגים תמיד באופן שקבע הקדוש-
25 ברוך-הוא – "לא ישבותו"⁴¹. ובענין זה עצמו, הרי על ידי
26 כל נברא מובע שבח אחר,
27 והשבח של הקדוש-ברוך-הוא, אשר משבחים אותו
28 ישראל – שירת הנשמות⁴² – בענינים הנעלים מהבריאה.
29 שני סוגי שבח אלו מקבילים לשני אופני העבודה
30 הרוחנית – בעלי עסק ויושבי אהל:
31 עבודתם של בעלי עסק, שתכליתם להמשיך אלקות
32 בעניני העולם (אך האור המגיע על ידי עבודה זו של

33 "בירור" דברי הרשות, הוא אור מצומצם בהתאם
34 לבריאה⁴³ דומה לקילוסו של הקדוש-ברוך-הוא המתבטא
35 על ידי ההנהגה הטבעית. ועבודתם של יושבי אהל,
36 המנותקים מהעולם ועוסקים בלימוד התורה שקדמה
37 לעולם⁴⁴ – בדומה לשירת הנשמות.

38 וכשם שבעבודתם של בעלי עסק יש מעלה לעומת
39 עבודתם של יושבי אהל, שבכך הם "ממשיכים" אלקות
40 בעולם עצמו, אך בכל זאת הם זקוקים לעבודה של "יעלו
41 לעליונים", שלפעמים עליהם להפסיק בעבודת הבירורים
42 ולעסוק בתורה, ודוקא על ידי כך מגיעים לתכלית
43 ולשלימות של עבודת בעלי העסקים עצמם,

44 כך גם לגבי ההנהגה הטבעית, שאמנם, ב"קילוסו של
45 הקדוש-ברוך-הוא" המתבטא בהנהגה הטבעית יש מעלה
46 לעומת שירת הנשמות, בכך שהנהגה זו מראה כיצד גם
47 הנבראים ("תחתונים") אינם משנים תפקידם, אך למרות
48 זאת, נדרש לפעמים ביטול הנהגת הטבע. ועל ידי כך
49 שהטבע מתבטל למען בני ישראל, והם משבחים את
50 הקדוש-ברוך-הוא על הנסים⁴⁵ שהוא עושה עמם ("שמש
51 בגבעון דום") – על ידי כך מתגלית הפנימיות והתכלית
52 של הנהגת הטבע עצמה, וקילוסו שירת השמש מגיע
53 לשלימותו⁴⁶.

ט.

הטבע עצמו "מסכים" לנס

54 כשם שבנס של "שמש בגבעון דום", הרי למרות
55 שבחיצוניות התבטא אז מהלך השמש הטבעי, אך למרות
56 זאת הגיע על ידי כך לשלמות טבע השמש עצמו, כדלעיל,
57 כך גם בנס של יום ג' תמוז תרפ"ז, שעם היותו נס גלוי
58 שלמעלה מהטבע, היתה לו השפעה בטבע עצמו, שאף הוא
59 "הסכים" לנס.

60 כפי שכבר סופר כמה פעמים⁴⁷, שאותם אנשים אשר
61 אסרו את הרכי, הם עצמם בעודם במלוא כוחם נאלצו
62 לשחררו.

63 ואדרבה: כאן התבטא "חיבור עליונים ותחתונים"
64 במדה רבה יותר מאשר ב"שמש בגבעון דום", כי גם בעת

ממשיכים מבחי' "כתר מלכות" (וראה גם תו"א צא, סע"ב. שערי אורה סד, א).

(44) שבת פח ב.

(45) ראה מדרש תהלים ע: עשה עמהם (נפלאות) אלא בשביל שיהיו מזכירים נפלאותיו.

(46) ראה לקו"ש ח"ו ע' 92 ואילך בפירוש "וישב הים לאיתנו – לתנאו"

– שעי" שקיים הים את תנאו (אף שעי"ז נתבטל הוא ממציאותו), עי"ז דוקא בא הוא "לאיתנו". ע"ש.

(47) ראה גם לקו"ש ח"ד ע' 1066.

(39) ילקו"ש יהושע רמז כב.

(40) ובדוגמת מ"ש העקידה שער לח בתחלתו (הובא ונתבאר בד"ה החודש תרנ"ד. תרס"ו ועוד) שבשני אופנים יכולים לידע גדולת הכורא: ע"י הנהגת הטבע וע"י הנהגה ניסית.

(41) נח ח, כב.

(42) ראה לקו"ת ברכה צח, א.

(43) ראה בארוכה ד"ה וירד תרס"ב וד"ה בראשית ברא תש"ה פ"ל, שהבירור שמדברי הרשות מגיע רק בבחי' "לבוש מלכות", ודוקא ע"י המצות

יא.

גם ההעלמות - מאת ה'

18 ההוראה הנלמדת בעבודתנו הרוחנית מכל האמור לעיל

19

היא:

20 כאשר רואים לפעמים ענינים המונעים ומעכבים את
 21 עבודת ה', הן מצד הטבע שטבע הקדוש־ברוך־הוא
 22 בבריאה (כטבע הילוך השמש, שהפריע ליהושע בהשגת
 23 הנצחון במלחמה), ואפילו מניעות ועיכובים הנוצרים על
 24 ידי מעשה בני אדם (בדומה להפרעות שהיו בשנת תרפ"ז),
 25 יש לדעת, שכל הארועים המתרחשים בעולם הם מאת
 26 הקדוש־ברוך־הוא, ולכן לא ייתכן שהם אמנם יתנגדו
 27 באמת לעבודת ה', ח"ו, אלא רק "כי מנסה הוי' אלקיכם
 28 אתכם לדעת"⁴⁹, כדי שעל ידי הנסיונות תיגרם עוד
 29 התחזקות והתעלות בעבודת ה',

30 וכאשר ענין זה מתקבל באמת, רואים בסופו של דבר
 31 גם בעיני בשר, את האור הנוסף על ידי ההעלמות
 32 וההסתרים – כפי שמסיים הרבי ברשימה של ג' תמוז⁵⁰ –
 33 "ולכל בני ישראל יהיה אור ברוחניות ובגשמיות"⁵¹.

(משיחות ש"פ קורח, ג' תמוז, תשח"י ותשכ"ד)

1 השחרור הם עדיין היו בתוקפם, ומפני עוצמתם במשרתם
 2 הם יכלו לצוות על שחרורו, שלא כ"שמש בגבעון דום",
 3 שבשעת הנס התבטל טבע הילוך השמש.

י.

1 "ואתפלג קורח" מביא לידי "ואני הנה נתתי לך..."

4 יש בכך ענין נוסף: הדרגה של ה"תחתונים" היתה
 5 בשנת תרפ"ז נמוכה הרבה יותר: דרגת ה"תחתונים" של
 6 הילוך השמש היא הרי "קילוסו של הקדוש־ברוך־הוא".
 7 ואילו מי שאסרו את הרבי הרי"צ על הרבצת תורה
 8 וחיוזוק היהדות פעלו באופן שלהיפך מהקילוס – אך
 9 למרות זאת, אף הם סיעו מאוחר יותר בשחרורו, בעודם
 10 בתוקפם⁴⁸.

11 לפי זה מובן, שהנס של ג' תמוז תרפ"ז קשור ונרמז
 12 בפרשת קורח יותר מהנס של "שמש בגבעון דום". כי גם
 13 "ואתפלג קורח" הוא להיפך מהקילוס (שלא כמו "ויעש
 14 אלקים את הרקיע המבדיל", אשר נברא על ידי הקדוש־
 15 ברוך־הוא) – אך בכל זאת, גם "ואתפלג קורח" הביא
 16 למעלה של "ואני הנה נתתי לך את משמרת תרומתי", עד
 17 כדי כך ש"קורח" נעשה לפרשה בתורה.

לו בסופו.

51 שגם בגשמיות יהי' אור כמו ברוחניות – היפך "ואתפלג קרח", הפרדת
 הרוחניות מהגשמיות. (ולהעיר מהמבואר לקו"ש ח"ח ע' 113 הערה 80 דיוק
 הלשון (במדב"ר פי"ח, ד. רש"י טז, ה) "להפוך את הבוקר לערב").
 ולהעיר שגם התחלת הרשימה הנ"ל "יהי ה"א עמנו כאשר ה' עם
 אבותינו" שייכת לענין זה, כי בחי' רקיע המבדיל (ואתפלג קרח), היא דוגמת
 הפרסא המפסקת בין מוחין למדות והבקשה "יהי ה"א עמנו כאשר ה' עם
 אבותינו" היא שלא יהי' הפסק בין המוחין נשנק' "אבותינו" (תניא רפ"ג.
 ובכ"מ) להמדות (ראה ד"ה יהי' ה"א תש"י בסופו).

48 להעיר מהידוע (ד"ה כי מנסה תש"ח. נתת ליראיך תש"א. ובכ"מ)
 בענין ההפרש שבין ביוריים לנסיונות, שניצוץ שבנסיון, מכיון שנפל למטה
 כ"כ עד שהוא מנגד לאלקות, א"א לבררו (ולכן אופן העבודה בנסיונות הוא
 בדרך דחי')
 זהו החידוש* שבהנס דג' תמוז (וי"ב תמוז), שגם המנגדים גופא – ע"י
 הניצוצות שבהנסיונות – הוכרחו לסייע בהשחרור וגאולה.
 49 ראה יג, ד. וראה לקו"ת ראה יט, ג. דרמ"צ קפו, א ואילך. ד"ה כי
 מנסה שם. ועוד.
 50 נדפסה בסה"מ קונטרסים ח"א – קונט' יד בתחלתו. לקו"ד ח"ד ליקוט

(* בדמ"צ (קפו, ע"ב) שע"י הצער שהקליפה מצערת אותו, מוציא הטוב שבהנסיון ונהפך לטוב ממנו. ע"ש. אבל הפיכת הנסיון לטוב שבדמ"צ שם הוא רק בנוגע להאדם, אבל
 בנוגע להנסיון עצמו הוא בדרך דחי'. משא"כ בדרך דחי'. שהם עצמם (וע"י תוקף שלהם) סיינו בהשחרור.

יום ראשון כ"ב סיון

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 164, והנה במ"ש יובן... עד עמ' פג, מהרמ"ק ז"ל.

1 וְהֵנָּה, בְּמָה שֶׁנִּתְבָּאָר יוֹכֵן מָה שֶׁקָּתוּב: "אֲנִי ה' לֹא שְׁנִיתִי",
2 פֶּרֶשׁ – לֹא שִׁמְשָׁמְעוֹת מִזֶּה שֶׁהִקְבִּי אֹמֵר "אֲנִי ה' לֹא שְׁנִיתִי" הִיא
3 רַק לִימֹר שֶׁהוּא לֹא שִׁינָה הִנְהַגְתּוֹ אוֹ אִפִּילוֹ אֶת רִצּוֹנוֹ לִגְבִּי אֵלֶּה
4 שְׁעוֹשִׂים טוֹב לְשֹׁלֵם לָהֶם שֶׁכֵּר עֲבוֹר זֶה וְכך הֵלֵאָה, אֵלֶּה הַכּוּוֹנָה
5 הִיא שֶׁהִקְבִּי אֹמֵר: "אֲנִי
6 לֹא הִשְׁתַּנִּיתִי", שְׁאִין שׁוֹם
7 שִׁינִי חֹס וְשֹׁלֹם בְּהִקְבִּי.
8 הִרִי לֹא שִׁיךְ כִּלְל לְהַצְבִּיעַ
9 עַל שׁוֹם עֲנִין שִׁיעוּל שִׁינִי
10 חֹס וְשֹׁלֹם בּוֹ יִתְבָּרַךְ! הִדְבֵּר
11 הַיְחִידִי שִׁיכּוֹל לִתֵּת מְקוֹם
12 לְחֻשׁוֹב שִׁישְׁנו חֲלִילָה שִׁינִי
13 – הוּא בְּנוֹגֵעַ לְאַחֲדוּתוֹ
14 יִתְבָּרַךְ מִצַּד בְּרִיאַת
15 הָעוֹלָמוֹת: לִפְנֵי שֶׁהוּא
16 יִתְבָּרַךְ בְּרָא אֶת הָעוֹלָמוֹת,
17 לֹא הִיתָה שׁוֹם מִצִּיאוֹת, רַק
18 הִקְבִּי בְּלִבְדּוֹ. וְאִילוֹ אַחֲרֵי
19 שֶׁהוּא יִתְבָּרַךְ בְּרָא אֶת
20 הָעוֹלָמוֹת, יְכוּלִים הִרִי
21 לְחֻשׁוֹב, שֶׁכֵּאִילוֹ הַתּוֹסֵף
22 עוֹד דִּבֵּר (הָעוֹלָמוֹת
23 וְהַנִּבְרָאִים) וְאִשֶּׁר מִמִּילָא
24 מִהוּהוּ הַדְּבָר שִׁינִי חֹס וְשֹׁלֵם
25 בְּאַחֲדוּתוֹ הַמּוֹחֲלֶט – כִּלְפֵי
26 כֵּךְ נֹאמֵר "לֹא שְׁנִיתִי", שְׁאִין

27 שׁוֹם שְׁנִי כָּלֵל, כְּמוֹ שֶׁהִיָּה לְבִדּוֹ קִדְּם בְּרִיאַת הָעוֹלָם – כֵּךְ
28 הוּא לְבִדּוֹ אַחֲרֵי שֶׁנִּבְרָא. – שֶׁהִרִי לְכֹאדוּרָה לֹא מוֹבֵן: כִּיצַד הוּא
29 לְבִדּוֹ אַחֲרֵי הַתְּהוּוֹת הַבְּרִיאָה – הִרִי הַתּוֹסֵף עוֹד דִּבֵּר, הָעוֹלָם? – אֵךְ
30 כִּפִּי שֶׁהוֹסֵבֵר לְעִיל עֲנִין הַיְחִיד, שֶׁהַכּוּוֹנָה הִיא שֶׁהָעוֹלָם בְּטֵל
31 בְּמִצִּיאוֹת וּמִיחֹדֵד אֶתוֹ יִתְבָּרַךְ – מוֹבֵן, שֶׁהוּא "לְבִדּוֹ" אַחֲרֵי הַבְּרִיאָה,
32 בְּדִיּוֹק כְּמוֹ שֶׁהוּא "לְבִדּוֹ" לִפְנֵי הַבְּרִיאָה, שֶׁכֵּן, כֹּל הַבְּרִיאָה בְּטֵלָה
33 בְּמִצִּיאוֹת וּמִיחֹדֵד אֶתוֹ יִתְבָּרַךְ. מִזֶּה שֶׁהַבְּרִיאָה נִרְאִית כִּי "מִצִּיאוֹת"
34 הִרִי זֶה רַק לִגְבִּי הַנִּבְרָאִים הַתְּחִתּוֹנִים, וְאִילוֹ לִגְבִּי יִתְבָּרַךְ אֵין הִיא
35 שׁוֹם מִצִּיאוֹת כִּלְל, וְהִרִי הוּא "לְבִדּוֹ" אַחֲרֵי בְּרִיאַת הָעוֹלָמוֹת כְּמוֹ
36 שֶׁהוּא לִפְנֵי הַבְּרִיאָה. וְזֶהוּ "שְׁאִוְמֵרִים": "אִתָּה – רִיבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם,
37 הוּא עַד שֶׁלֹּא נִבְרָא הָעוֹלָם, אִתָּה הוּא כּוֹ", – מִשְׁנִבְרָא הָעוֹלָם.
38 לְכֹאדוּרָה: הִדִּיָּה מִסְפִּיק בְּנֹאמֵר "אִתָּה הוּא עַד שֶׁלֹּא נִבְרָא הָעוֹלָם
39 וּמִשְׁנִבְרָא", לְשֵׁם מִזֶּה נִשְׁנָה עוֹד הַפֶּעַם "אִתָּה הוּא מִשְׁנִבְרָא" – אֵלֶּה,
40 נֹאמֵר עוֹד הַפֶּעַם "אִתָּה הוּא", כִּדִּי לְהַדְגִּישׁ, שֶׁ"אִתָּה הוּא" שְׁאִחֲרֵי
41 בְּרִיאַת הָעוֹלָם, הוּא אוֹתוֹ "אִתָּה הוּא" שֶׁלִּפְנֵי בְּרִיאַת הָעוֹלָם, כִּלְפֵי
42 שׁוֹם שְׁנִי בְּעִצְמוֹתוֹ, – גַּם וְלֹא בְּרִעָתוֹ, – שֶׁלְמִרְוֹת שִׁישׁ מְקוֹם

שער היחוד והאמונה

והנה במ"ש יובן מ"ש אני ה'
לא שניתי פי' שאין שום שינוי כלל כמו שהיה
לבדו קודם בריאת העולם כך הוא לבדו אחר
שנברא וז"ש אתה הוא עד שלא נברא העולם
אתה הוא כו' בלי שום שינוי בעצמותו ולא
בדעתו כי בידיעת עצמו יודע כל הנבראים שהכל
ממנו ובטל במציאות אצלו וכמ"ש הרמב"ם ז"ל
שהוא היודע והוא הידוע והוא הדיעה עצמה הכל
אחד ודבר זה אין כח בפה לאמרו ולא באזן
לשמעו ולא בלב האדם להכירו על בוריו כי
הקב"ה מהותו ועצמותו ודעתו הכל אחד ממש
מכל צד ופינה בכל דרך יחוד ואין דעתו דבר
נוסף על מהותו ועצמותו כמו שהוא בנפש האדם
שדעתה דבר נוסף על מהותה ומורכב בה שהרי
כשהאדם לומד ויודע איזה דבר כבר היתה בו
נפשו המשכלת במרם שלמד וידע ואחר שלמד
וידע ניתוספה ידיעה זו בנפשו וכן מידי יום ביום
ימים ידברו ורוב שנים יודיעו חכמה ואין זו אחדות

לומר שבריות העולם תהווה שינוי בדעתו, בחשבנו שבמה
שהתווסף עולם התווסף משהו בידיעה שהוא יודע את העולם,
וממילא מהווה הדבר שינוי בדעתו – לכן אומרים, שגם בידיעה שלו
אין שום שינוי חס ושלום, כי בידיעת עצמו יודע כל הנבראים,
שהכל ממנו וכלל ממשו וכלל
במציאות אצלו, – וכיון
שבידיעת עצמו הוא יודע
את כל הנבראים, לא
התווסף שום חידוש ולא
נתהווה שום שינוי בידיעתו:
לפני הבריאה היתה ידיעת
עצמו וכך אחרי הבריאה
ישנה ידיעת עצמו, ידיעה
שעל ידה הוא יודע את כל
הנבראים המתהווים ממנו.
וכמו שכתב הרמב"ם
ז"ל, "ש"הוא הידוע, והוא
הידוע, והוא הדיעה עצמה
– כפי שהוסבר ביתר פירוט
בפרק שני שבחלק הראשון –
שאצל האדם, ישנם שלשה
דברים נפרדים: ישנו ה"יודע"
– נפש האדם שהיא זו
היודעת, וישנו ה"ידוע" –
הדבר שיודעים אותו, וישנה
ה"דיעה" – כוח הדעת לדעת
ולחבוך, ואילו אצל הקב"ה, כותב הרמב"ם, כל זה "הוא" עצמו, הכל
אחד, ודבר זה – ממשין הרמב"ם, אין בזה בפה – האדם, לאמרו,
ולא באזן לשמעו, ולא בלב האדם – ובהבנתו, להכירו על
בוריו". – שתהיה לאדם הכרה יסודית בזה, להשיג איך זה ידיעה
כזו שמי שידע, ומה שהוא יודע, ובמה שהוא יודע – הכל דבר אחד,
כי הקדוש־שברוך־הוא, מהותו ועצמותו ודעתו – הכל אחד
ממש מכל צד ופינה, ככל דרך – של, יחוד, ואין דעתו דבר
נוסף על מהותו ועצמותו, כמו שהוא בנפש האדם, שדעתה
דבר נוסף על מהותה ומורכב בה, – אצל האדם מהווה הדעת
ענין נוסף על הנפש המורכב בה, שהרי כשהאדם לומד ויודע
איזה דבר – כבר היתה בו נפשו המשכלת במרם שלמד וידע,
ואחר שלמד וידע ניתוספה ידיעה זו בנפשו, – הרי שבאדם
הידיעה היא דבר נוסף לנפש – נוסף בה הענין שלמד. וכן מידי יום
ביום "ימים ידברו, ורוב שנים ידעו חכמה" – ה"ימים" מלמדים
את האדם, והרבה שנים מוסיפים חכמה לאדם, ואין זו אחדות
פשוטה אלא מורכבת, – כלומר, למרות שהידיעה באדם היא גם

4. מלאכי ג, ו. 5. בנוסח התפילה (ילקוט ואתחנן רמז תתלה). 6. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "שאינו אלא תואר. ועד"מ להבדיל באלף
כו' – באדם הרי ידיעתו למטה ביותר מעצמות נפשו – בנוגע לפשיטות, מציאות וכו'". 7. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "שאינו אלא אחד
מתוארו – ואי"ז משנה בעצמותו ח"ו". 8. הלכות יסודי התורה פ"ב ה"ו. ובכ"מ. מו"נ ח"א פס"ח. 9. איוב לב, ז.

- 1 כן מיוחדת עם הנפש – הרי אנו אומרים שהנפש יודעת – אך יחוד
2 זה של הידיעה עם הנפש אינו "אחדות פשוטה" ("אחדות פשוטה"
3 היינו שלא שייך שתהיה לא מאוחדת), אלא זוהי אחדות מורכבת,
4 הרי הם שני דברים המתאחדים. אבל הקדושה הרוח הוא
5 אחדות פשוט בלי שום
6 הרקבה וצד רבוי כלל. –
7 שנאמר שקודם לכן זה לא
8 היה, דבר כזה לא שייך
9 לומר חס ושלוש בו יתברך.
10 ואם כן, – כיוון שאחדותו
11 היא פשוטה, בלי הרקבה
12 ובלי ריבוי, אי אפשר
13 שדעתו תהיה דבר נפרד
14 ממנו, שהרי אז היה משמע
15 שלפני שידע היה אופן אחד
16 ואחר כך נוספו ידיעה, ריבוי
17 והרכבה חס ושלוש, אלא:
18 על פרק מהותו ועצמותו
19 ודעתו – הכל דבר אחד
20 ממש, בלי שום הרקבה.
21 ולפיכך, כשם שאי אפשר
22 לשום נברא בעולם להשיג
23 מהות הבורא ועצמותו –
24 כך אי אפשר להשיג
25 מהות דעתו, – שכן, דעתו
26 וידיעתו הן דבר אחד אתו יתברך, רק להאמין באמונה, שהיא
27 למעלה מהשכל ומהשגה, – ומשום כך יכולה היא לקבל ענין
- שלמעלה מהבנת אנוש, שהקדושה הרוח הוא יחיד ומיוחד – הוא
ודעתו הכל אחד ממש, ובידיעת עצמו מכיר ויודע כל
הנמצאים עליונים ותחתונים, – הנמצאים של העולמות
העליונים ושל העולמות התחתונים, עד שלשול קטן שפנים¹⁰, ועד
יתוש קטן שיהיה בטבור
הארץ¹¹ – אין דבר נעלם
ממנו, ואין ידיעה זו –
שהוא יודע את כל
הנבראים, מוסיפה בו רבוי
והרקבה כלל, – של דבר
נוסף, מאחר שאינה רק
ידיעת עצמו, – ובידיעת
עצמו הוא יודע כל
הנבראים המתהווים ממנו
ובטלים אליו במציאות
ומיוחדים בו, ועצמותו
ודעתו הכל אחד¹². ולפי
שזה קשה מאד לצייר
בשכלנו, – ידיעה כזו¹³, על
כן – לכן, אמר הנביא¹⁴:
"כי נבחו שמים מארץ –
כן נבחו דרכי – אומר
הקב"ה, מדרגתכם
ומחשבותי מחשבותיכם",
וכתיב¹⁵: "החקך אלה
תמצא וגו'", וכתיב¹⁶: "העני כשר לך, אם פראות אנוש
תרצה", שהאדם רואה ויודע כל הדברים בידיעה

10. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "נקטן שבכל הבריות – רש"י חולין (מ, א) [[שבים [כן גירסת הטושו"ע י"ד ס"ד]]. 11. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "הפחות בצורה – חשיבות – שבכל הברואים – ראה רמב"ם יסוה"ת ב, ט – וראה ב"ר רפ"ח". 12. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "לכאורה כאן נסתים כל הענין. והרי אין ענינו לפרש כתבי התנ"ך: ע"כ אמר הנביא וכו' [משא"כ בפ"ב, דמוסיף ביאור בענין: ודבר זה כו', ורק מסתייע מהכתובים]. אלא שבא לתרץ קושיא שלכאורה סותרת כל הכתוב לעיל. דנקודתו – דהוא היודע כו' ובידיעת עצמו וכו' שכתב הרמב"ם – כ"ז הוא יחוד, עבודת כאו"א [ולא יחוד – דשייך לאנשי מעלה וכו']. דלכאורה סיום הענין ברמב"ם על אתר: ודבר זה אין בלב האדם (איזה שיהי') להכירו על בוריו – משמע דאפילו אנשי מעלה אין מכירים וכו'! ובפרט עפ"מ ש"כ בהל' תשובה ספ"ה "הוא שהנביא אמר כי לא מח' כו'". – וע"כ מבאר דע"כ אמר הנביא, מפני שקשה לצייר בשכל – אבל העבודה שייכת לכאו"א. וק"ל". 13. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: (1) ודייק בלשונו "לצייר" שאינו רגיל כלל. ובפרט בנוגע לשכל (שמורגל "להבין", "להשיג" וכו'ב). (2) סתירה מיני' ובי', לכאורה: "קשה מאד" – מוכח דסו"ס אפשרי לצייר (לאחרי הקושי מאד) ותומ"י ממשיך – החקך גו' העני גו' – משמע דא"א. וכן לעיל: ודבר זה אין כח כו' להכירו כו'. וי"ל: ציור בשכל – צ"ל בדוגמת ציור כפשוטו: (1) התאמתות ללא ספק (שהרי רואה הציור) – "אפליגי" בשכל בהחלט. (2) אף שאינו מבין כלל איך ציירו הציור ופרטיו – אין זה נוגע כלל בהתאמתות אצלו – שהרי למרות אי ההבנה – בשעת מעשה רואה הציור לכל פרטיו. ובנוד"ד יש: (1) להבין בשכל שאין מקום להקשות בחקר אלקה – שהרי הק' גם לפי הבנת השכל – ראה לקמן פ"ט – בל"ג והגבלות (2) א"א להבין בשכל (בידיעת החיוב) איך זה המציאות דאח"פ ובה יש "עצמות" ו"דעת" וידיעת המון נבראים שכאו"א פרט בפ"ע. (3) ע"י ההתעמקות שבה שאין מקום להקשות וכו' סו"ס נתאמת בשכלו (לאחרי קשה מאד עכ"פ) שכן הוא אף שאינו מבין (בידיעת החיוב) וכנ"ל בעניני הציור. ובוה מתורצת ג"כ הסתירה: דחקר אלקה וכן להכירו בלב – א"א (היינו בידיעת החיוב) [אבל אפשר בידיעת השלילה (ולכן מדייק דהא דא"א – דוקא תמצא, על בוריו, וכן בפ"ב להבינו על בוריו – דוקא. ועפ"ז מתורצת ג"כ קושיית הראב"ד בהשגותיו (הל' תשובה ספ"ה) על הרמב"ם "דמתחיל בקושיא ע"פ שכל (בנוגע לידיעת ה') ולא השלימה ע"פ שכל" כ"א "החזירו לאמונה" – וע"פ הנ"ל מתורץ – כי גם ברמב"ם שם מדייק "להשיג דבר זה על בוריו" (ידיעת החיוב והמהות דוקא – משא"כ בידיעת השלילה שאפשר – וה"ז הסברה וידיעה בשכל ולא באמונה) [ומתאים לשיטת הרמב"ם (מו"נ ח"א פנ"ח) בנוגע לתוארי ה' בכלל – שבוה רק ענין השלילה. עיין לקו"ת פקודי ו, ב]. ובפרט ע"פ אדה"ז כאן ש"קשה מאד" אפשר גם "לצייר בשכל". – וראה שם בלקו"ת איך שע"י ריבוי בידיעות השלילה (בענינים הגשמיים) [קשה מאד] יוכל להגיע כמעט "לציור" הדבר – אפילו להרמב"ם. ועיין בהנסמן בע' השגת החיוב השלילה במפתחות מאמרי אדנ"ע". 14. ישע"י נה, ט. 15. איוב יא, ז. 16. שם, י, ד.

1 שְׁחוּץ מִמֶּנּוּ, – וידיעה זו, כיוון שהיא חוץ ממנו ולפני כן לא ידע
2 אותה, הרי כשהוא ידע את הידיעה, מתווסף בו דבר זה, וְהִקְדוּשׁ
3 בְּרוּךְ־הוא – יודע הכל, בִּידִיעַת עֲצָמוֹ, עַד כָּאן לְשׁוֹנוֹ – של
4 הרמב"ם. [עֵין שֵׁם בְּהַלְכוֹת
5 יְסוּדֵי הַתּוֹרָה. וְהַסְכְּמוֹ
6 עִמּוֹ חֲכָמֵי הַמִּקְדָּשׁ,
7 בְּמִכְאֵל בְּפֶרֶס מִהֶרֶם"ק
8 וְכִרְוֵנוּ לְבִרְכָּהּ: – שכן,
9 ישנם גדולי ישראל
10 החולקים על הרמב"ם בענין זה, בטענם שאי אפשר לומר על
11 הקב"ה גדר של דעת, גם לא בידיעה כזו שהיא מופשטת לגמרי
12 מגדרי הידיעה שלנו – וכיוון שאומרים, שהוא יתברך עצמו הוא

13 ה"מדע" והוא ה"יודע" וכו', יש בכך חס ושלום משום הגדרה
14 מסויימת לגבי הקב"ה, שהוא אין סוף. ברם, על פי קבלה, צודק
15 הרמב"ם: אלא (כפי שכתוב בהגדה בפרק שני שבחלק הראשון,
16 וכפי שכתוב להלן בהגדה
17 בפרק ט') דבר זה הוא אחרי
18 הרבה צמצומים שאור אין
19 סוף ברוך הוא מצמצם
20 עצמו, עד שהוא מתלבש
21 בכלים של ספירות חכמה,
22 בינה, דעת של עולם האצילות – שם "הוא המדע הוא היודע כו",
23 שכן הספירות מיוחדות בתכלית היחוד עם אור אין סוף, עד ליחוד
24 של "הוא היודע" וכו'.¹⁷

שער היחוד והאמונה

שְׁחוּץ מִמֶּנּוּ וְהַקְב"ה בִּידִיעַת עֲצָמוֹ עַכ"ל [ע"ש בה'
יְסוּדֵי הַתּוֹרָה וְהַסְכְּמוֹ עִמּוֹ חֲכָמֵי הַקְּבִלָּה כַּמְבֹאֵר
בְּפֶרֶס מִהֶרֶם"ק ז"ל]:

יום שני כ"ג סיון

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' פג, והנה מכאן יש להבין... עד עמ' 166, דממלא לון.

25 וְהֵנָּה, מִכָּאן¹⁸ – ממה שהוסבר, שידיעתו של הקב"ה היא דבר אחד
26 עם הקב"ה עצמו, שהרי אם לא כך, היתה הידיעה חס ושלום ענין
27 של ריבוי והרכבה – ודבר זה לא שייך בהקב"ה, כי הוא יתברך הוא
28 אחד הפשוט – הנה מענין זה, יֵשׁ לְהִבִּין שְׁנֵגַת מִקְצַת חֲכָמִים
29 בְּעֵינֵיהֶם, – וכיוון שגם
30 יוֹסֵף זָקוּק לַכֹּהֵן, לִכֵּן ה'
31 יִכְפֹּר בְּעַדָּם, – על טעותם,
32 שִׁשְׁנוּ וְטָעוּ בְּעֵינֵיהֶם בְּחִתֵּי
33 הָאָרֶץ, וְהִבִּינוּ עֵינֵי
34 הַצִּמְצוּם הַמְּזֹכֵר שָׁם
35 בְּפִשּׁוּמֵם, – בכתבי האר"ל
36 מזכר, שבתחילת בריאת
37 העולמות, היה אור אין סוף
38 ממלא "מקום" העולמות,
39 ולא היה שום נתינת מקום למציאות העולמות, שכן עולמות הם
40 בבחינת גבול – ואור אין סוף ברוך הוא, הוא הרי אין סוף, בלי גבול.
41 לכן, נאמר שם, היה ענין הצמצום, שאור אין סוף "נסתלק", כדי
42 שיהיה מקום למציאות העולמות. לאמיתו של דבר הכוונה במה
43 שאור אין סוף "נסתלק" היא, שאור אין סוף אינו מאיר בגילוי – "אין
44 סוף" ו"בלי גבול" אינם בהתגלות – רק מתגלה כוח הגבול, הנותן

45 מקום למציאות עולמות בעלי גבול. – ואילו ה"חכמים בעיניהם"
46 טעו, בסברם שענין הצמצום וההסתלקות הוא שם במובנם הפשוט
47 – שִׁהְקִדוּשׁ־בְּרוּךְ־הוא סִלֵּק עֲצָמוֹ וּמַהוּתוֹ חָס וְשִׁלּוּם מְעוֹלָם
48 הָאָרֶץ¹⁹, – שלא כפי האמת, שמשמעות "סילק" היא, כאמור, שהעלים
49 את האור ואת ההתגלות,
50 שענין אור אין סוף לא יהיה
51 בגילוי, אלא הם הבינו
52 כפשוטו, שהוא סילק חס
53 ושלום את עצמו מעולם
54 הזה, רַק שִׁמְשִׁיגִיָּה
55 מְלַמְעֵלָה בְּהַשְׁגָּה פְּרִמִּית
56 עַל כָּל הַיְצוּרִים בָּלֵם,
57 אֲשֶׁר בְּשָׂמִים מִמַּעַל וְעַל
58 הָאָרֶץ מִתַּחַת. – על כל
59 אלה משגיח הקב"ה מלמעלה בהשגחה פרטית, אך כיצד מתבטא
60 הדבר? – לפי סגנונם הוא למשל כמלך היושב בהיכלו ומסתכל משם
61 על הדברים שמחוץ להיכל. כלומר, המלך עצמו אינו נמצא מחוץ
62 להיכל, למרות שהשגחתו היא גם מחוץ להיכל. כך, הם אומרים,
63 משגיח הקב"ה על כל הנבראים שהם חס ושלום מחוץ ל"היכל"
64 שלו. וְהֵנָּה, מִלֵּבֵד שְׂאֵי אֶפְשָׁר בָּלֵל לֹאֲמַר עֵינֵי הַצִּמְצוּם

17. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "וכמשנ"ת כ"ז בארוכה (דעת הרמב"ם, החולקים עליו וביאור אדה"ז בזה) בסהמ"צ להצ"צ במצ' האמנת
אלקות". 18. על השאלה: אם "מכאן" הכוונה למה שרבונו הזקן מביא בשם הרמב"ם ש"הוא ודעתו אחד", או שהכוונה היא על ביאורו הכללי
של רבונו הזקן ב"שער היחוד והאמונה", שהנבראים בטלים במציאות לו יתברך, ענה כ"ק אדמו"ר שליט"א: "הרי מפורש מכאן (ולא – מכללות
כו') – דכיון שמאמינים שיודע כו' וע"כ אין כו' בידיעת עצמו כו' (שביאר כאן)". 19. בתשובה על השאלה, מדוע מביא כאן דוקא רבונו הזקן
עולם הזה, אף שלכאורה הדיעה של הטועים בענין ה"צמצום" תופסת גם בשייכות לכל העולמות (כלומר, הסילוק הוא מכל העולמות) – כתב
כ"ק אדמו"ר שליט"א: "היה א"כ חזר והאיר (אלא שבאופן דקו קצר), ולכל הדיעות בג"ע וביהמ"ק וכו' נאמר ושכנתי בתוכם, אף שבשעת
הצמצום – ה' רק חלל". במקום אחר (לקו"ש חט"ז ע' 472) כתב כ"ק אדמו"ר שליט"א ביתר פירוט: "י"ל שני טעמים בדבר (א) מה שהכריח
הג"ל לפרש הצמצום כפשוטו, הוא זה דא"א לומר דלא סילק עצמו"ה מעוה"ז דא"כ נמצא הוא "גם בגשמיים השפלים הבלתי נכבדים ואף
הנבזים" – ותפס אדה"ז התחלת ויסוד שיטתם. (ב) בשאר העולמות י"ל דלאחר הצמצום חזר והמשיך עצמו"ה, וא"כ אין להקשות מת"ז ומר"מ
שמקשה לקמן, משא"כ בעוה"ז דא"א לומר דחזר והמשיך עצמו"ה כי א"א, לשיטתם, שימצא בגשמיים כו' כנ"ל. ולא מבני דבעולם האצי'
יוכלו לתרץ דחזר והמשיך, אלא אפילו בהעולמות שבהם אין איהו וחיוהי וגרמוהי חד י"ל כך, וע"ד שאנו אומרים כך בנוגע להארת הקו
בעולמות ב"ע".

1 כפשוטו שהוא ממקרי הגוף – מי שנתן תחת מקרי הגוף יכול
2 להיות בו ענין הצמצום וההסתלקות כפשוטו: בתחילה הוא היה כאן,
3 ולאחר מכן הסתלק משם ואינו נמצא שם יותר – דבר זה אי אפשר,
4 אבל, לומר כלל על הקדוש ברוך הוא, הנבדל מהם – ממקרי
5 הגוף, רבוא רבבות
6 הנבדלות עד אין קץ; נוסף
7 על כך, אף גם זאת, לא
8 בדעת ידברו, מאחר שהם
9 מאמינים בני מאמינים
10 שהקדוש ברוך הוא יודע
11 כל היצורים שבעולם הזה
12 השפלה ומשגיח עליהם, –
13 הרי שהם מודים שידיעתו
14 והשגחתו ישנן כאן בעולם
15 הזה השפלה, ועל פרח – מן
16 ההכרח לומר שאין ידיעתו
17 אותם – את כל הנבראים,
18 מוסרפה בו רבוי וחדוש, –
19 וכל זה מדוע? – מפני
20 שידע הכל בידיעת עצמו
21 – אילו ידיעתו את הנבראים
22 לא היתה "בידיעת עצמו",
23 היתה אז בידיעה זו משום
24 ריבוי וחדוש: נוספה ידיעה
25 זו, והיא ענין של חדוש,
26 שהרי לפני כן לא היתה
27 ידיעה זו ועתה היא כן ישנה;
28 אך כיוון שמושלל למעלה

29 לגמרי ענין של ריבוי וחדוש, מן ההכרח שידיעת הקב"ה את
30 הנבראים היא באופן שהוא יודע אותם בידיעת עצמו – וממילא, הרי
31 בביכול מהותו ועצמותו – הוא עצמו, וידעתו – שידוע את
32 הנבראים שבעולם הזה, הכל אחד. – כיוון שידיעתו והשגחתו ישנן
33 בעולם הזה, וידיעתו היא דבר אחד אתו, הרי שהוא עצמו יתברך
34 ישנו בעולם הזה. אין זה, כמו שהם מדמים, כמלך היושב בהיכלו ורק
35 השגחתו היא מחוץ להיכל, אלא המלך עצמו נמצא במקום
36 שהשגחתו נמצאת. כך, שגם בעולם הזה השפלה, שמצד עצמו הוא
37 נראה ומורגש כ"יש" ו"מציאות", ורק על ידי עבודה צריכים לעשות
38 את העולם דירה לו יתברך, מקום של התגלות לו יתברך, הרי הוא
39 עצמו ברוך הוא נמצא כאן בעולם הזה באותה מדה שהוא נמצא
40 בעולמות העליונים. וזהו שכתוב בתקונים תקון נז: "דלית אתר
41 פנוי מיניה, לא בעלמין ולא בתתאין", – אין מקום פנוי ממנו
42 יתברך לא בעליונים ולא בתחתונים. הרי נאמר בתיקוני זוהר, שהוא
43 עצמו נמצא בעולמות התחתונים; וברעיא מהימנא פרשת פינחס:
44 – כתוב: "איהו תפיס בכלל ולית מאן דתפיס ביה כו", – הוא
45 (הקב"ה) תופס בכל דבר ואין מי שיתפוס בו, איהו סובב כל עלמין
46 כו', – הוא (הקב"ה) "סובב" ומקיף את כל העולמות כו', ולית מאן
47 דנפיק מרשותיה לבר, – ואין מי שיוצא מחוץ לרשותו, איהו
48 ממלא כל עלמין כו', – הוא (הקב"ה) ממלא את כל העולמות,
49 ומחיה אותם בחיות פנימית מותאמת לכל נברא, איהו מקשר

שער היחוד והאמונה

הגוף על הקב"ה הנבדל מהם ריבוא רבבות הבדלות
עד אין קץ אף גם זאת לא בדעת ידברו מאחר
שהם מאמינים בני מאמינים שהקב"ה יודע כל
היצורים שבעוה"ז השפלה ומשגיח עליהם וע"כ אין
ידיעתו אותם מוסיפה בו ריבוי וחדוש מפני שידוע
הכל בידיעת עצמו הרי כביכול מהותו ועצמותו
ודעתו הכל א' וז"ש בתקונים תיקון נ"ז דלית אתר
פנוי מיניה לא בעילאין ולא בתתאין ובר"מ פ' פנחס
איהו תפיס בכולא ולית מאן דתפיס ביה כו' איהו
סובב כו' ולית מאן דנפיק מרשותו לבר איהו
ממכ"ע כו' איהו מקשר ומיוחד זינא לזיניה עילא
ותתא ולית קורבא בד' יסודין אלא בקב"ה כד איהו
ביניהו עכ"ל. ור"ל לית מאן דתפיס בו' שאין מי
שיתפוס בהשגת שכלו מכל שכלים העליונים במהותו
ועצמותו של הקב"ה כמ"ש בתקונים סתימא דכל
סתימין ולית מחשבה תפיסא כך כלל וגם בתחתונים
אע"ג דאיהו ממכ"ע אינו כנשמת האדם תוך גופו
שהיא נתפסת תוך הגוף עד שמתפעלת ומקבלת
שינויים משינויי הגוף וצערו מהכאות או קרירות או

ומיוחד זינא לזיניה עילא ותתא, – הוא (הקב"ה) מקשר ומיוחד מין
אחד במין שני, את העליון עם התחתון, ולית קורבא בד' יסודין,
אלא בקדשא ברוך הוא כד איהו ביניהו, – ואין שום קירבה
ואיחוד בארבעה היסודות (מהם מורכב כל נברא) אלא על ידי
הקב"ה כשהוא נמצא
ביניהם, על ידי כוח
האין-סוף בארבעה היסודות
– מתהווה התחברות ביניהם,
למרות שמצד עצמם הם
הפכיים אחד לשני, כמו אש
ומים, עד כאן לשונו – של
הזהר שם. ורצא לומר: –
במה שהוא אומר, "לית
מאן דתפיס ביה" – הכוונה
היא, שאין מי שיתפס
בהשגת שכלו מכל
שכלים העליונים, – גם בין
השכלים העליונים, של
הנבראים מהעולמות
העליונים (שהם בעלי שכל
והשגה גדולים) אין מי
שיתפוס בשכלו במהותו
ועצמותו של הקדוש
ברוך הוא, כמו שכתוב
בתקונים: – ב"תיקוני זוהר":
"סתימא דכל סתימין, –
שגם העולמות הסתומים
לגבינו, אין השגתם יכולה
ל"תפוס" את הקב"ה והוא "סתום" מהם, ולית מחשבה תפיסא בד'
כלל". – אין שום מחשבה (גם לא של "עלמין סתימין") יכולה
ל"תפוס" בהקב"ה עצמו. בענין של "תפיסא", לתפוס בשכל והשגה,
הרבותא היא שגם העליונים בשכלם והשגתם הגדולים, אינם יכולים
לתפוס ולהבין את הקב"ה. ברם, פירוש נוסף ב"תפיסא", כשאומרים
שאין דבר תופס בו, הכוונה היא גם, ששום דבר אינו מחזיק בו ואינו
פועל בו שום תפיסה ושינוי. שהרי כשהאדם יוצר ועושה דבר הרי
הוא נתפס ביצירתו, הוא משתנה לפי מה שיצירת הדבר דורשת.
ואילו פעולתו של הקב"ה בהתהוות והחייאת כל הנבראים, אינה
פועלת בו שום תפיסה ושינוי – בכך מתבטאת הרבותא של העולמות
התחתונים, שגם הם, שלצירתם נדרש יותר צמצום והתלבשות,
ובכל זאת גם הם אינם פועלים בו יתברך שום תפיסה ושינוי.
וכדלהלן: וגם בתחתונים, – אין אף אחד שיתפוס בו, אף על-גב
דאיהו ממלא כל עלמין – למרות שהוא יתברך "ממלא" את כל
העולמות והנבראים, ומחיה אותם בחיות מותאמת לכל נברא,
והחיות מתלבשת בפנימיות בנברא – הרי לכאורה יכול הדבר לפעול
תפיסה ושינוי בו יתברך מצד העולמות התחתונים יותר מאשר מצד
העולמות העליונים, אין הדבר כך, שכן, האופן איך שהוא ממלא כל
עלמין – אינו כנשמת האדם – המתלבשת תוך גופו, שהיא –
הנשמה, נתפסת תוך הגוף עד שמתפעלת ומקבלת שינויים
משינויי הגוף וצערו, מהכאות – שהגוף מקבל, או קרירות –

- 1 שהגוף סובל, או חמימות האש וכיוצא, – שסבל הגוף משפיע גם
2 על הנפש. מה שאין בן
3 בקדושת הרוח הוא, –
4 שלמרות שהוא ממלא כל
5 העולמות ומתלבש בהם,
6 כפעולת הנשמה בגוף, אף
7 על פי כן שונה הדבר
8 בהקב"ה, שאינו מקבל
9 שום שני – ואינו מושפע
- 10 משני עולם הזה, מן השינויים המתהווים מקיץ לחרף ומיום
11 ללילה, בדכתיב: – כמו
12 שכתוב²⁰: "גם חשך לא
13 יחשיך מקד, ולילה ביום
14 יאיר", לפי שאינו נתפס
15 כלל תוך העולמות אף
16 על-גב דמלא לזן. –
17 למרות שהוא "ממלא"
18 אותם.

שער היחוד והאמונה

חמימות האש וכיוצא משא"כ בהקב"ה שאינו מקבל שום שינוי משינוי עוה"ז מקיץ לחרף ומיום ללילה כדכתיב גם חשך לא יחשיך ממך ולילה ביום יאיר לפי שאינו נתפס כלל תוך העולמות אע"ג דממלא לזן

יום שלישי כ"ד סיון

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 166, וזהו ג"כ ענין... עד עמ' פד, גבול ותכלית.

- 19 וזהו גם בן ענין "סובב כל עולמין", – שהוא מקיף וסובב את כל
20 העולמות, פרוש, – "סובב כל עולמין" אין הכוונה שהוא לא נמצא
21 חס ושולם בעולם עצמו ורק מקיף עליו בלבד, וכך משפיע בו, אלא
22 המשמעות של "סובב" היא: דרך משל, כשאדם מתבונן באיזה
23 דבר חכמה בשכלו או
24 בדבר גשמי במחשבתו,
25 אזי שכלו ומחשבתו
26 מקיפים על הדבר שהוא
27 המצוי במחשבתו או
28 בשכלו, – שהרי הדבר
29 נמצא בשכלו ובמחשבתו,
30 אף אין – השכל והמחשבה,
31 מקיפים על הדבר שהוא
32 ממש בפעל ממש; – הם
33 מקיפים את ה"ציר" בלבד
34 של הדבר, אבל לא את
35 הדבר עצמו. דבר זה מובן
36 במיוחד בדבר גשמי,
37 שהדבר הגשמי עצמו הרי
38 נמצא בפועל ממש במקום
39 אחר, לא במחשבתו, שבה
40 נמצא רק "ציר" של
41 הדבר, ורק את ה"ציר"

שער היחוד והאמונה

וזהו ג"כ ענין סוב"ע פי' ד"מ כשאדם מתבונן באיזה דבר חכמה בשכלו או דבר גשמי במחשבתו אזי שכלו ומחשבתו מקיפים על הדבר שהוא המצוי במחשבתו או בשכלו אך אין מקיפים על הדבר שהוא ממש בפועל ממש. אבל הקב"ה דכתיב ביה כי לא מחשבותי מחשבותיכם וגו' מחשבתו וידעתו שיודע כל הנבראים מקפת כל נברא ונברא בפ"מ שהרי היא חיותו והתהוותו מאין ליש בפועל ממש. וממלא כל עולמין היא בחי' החיות המתלבשת תוך עצם הנברא שהיא מצומצמת בתוכו בצמצום רב כפי ערך מהות הנברא שהוא בעל גבול ותכלית בכמותו ואיכותו דהיינו מעלתו וחשיבותו כגון השמש שגופו יש לו גבול ותכלית בכמותו שהוא כמו קס"ז פעמים כגודל כדור הארץ ואיכותו ומעלתו הוא אורו ג"כ יש לו גבול עד כמה יוכל להאיר כי לא יאיר לבלתי תכלית מאחר שהוא נברא וכן כל הנבראים

- בנברא להוותו מ"אין" ל"יש" ולהיותו. אך אין זה באופן שהחיות מצטמצמת בהתאם לנברא, שאז היא יכולה להיקלט בפנימיותו של הנברא, אלא חיות זו נשאת במדרגתה הנעלה, שהיא למעלה מעלה מלהצטמצם עד שתוכל להיקלט בהתלבשות בפנימיותו של הנברא – ובחיותה במדרגתה, היא משפיעה בנברא את ענין ההתהוות והחיות. ו"ממלא כל עולמין" – היא בחינת החיות המתלבשת בפנימיות, תוך עצם הנברא, שהיא – החיות שמבחינת "ממלא כל עולמין", מצמצמת בתוכו – של הנברא, בצמצום רב, כפי ערך חיות הנברא, – שכן, כיוון שעל החיות להתלבש בפנימיותו של הנברא ולהתאחד אתו, מן ההכרח שהיא תצטמצם לפי ערך מהותו של הנברא – והנברא הוא הרי בעל גבול, הרי מן ההכרח שחיות זו תבוא באופן של גבול, בצורה מוגבלת, כדלהלן: שהוא – הנברא, בעל גבול ותכלית בכמותו ואיכותו, דהיינו – המשמעות של "איכותו" היא מעלתו וחשיבותו – של הנברא, שגם האיכות והחשיבות אינן החיות של הנברא, הן באות רק מצד גוף הנברא, כגון השמש, שגופו יש לו גבול ותכלית בכמותו, – בגודל השמש, שהוא כמו קסו פעמים כגודל כדור הארץ²², ואיכותו ומעלתו, – של השמש, הוא אורו, גם בן יש לו גבול עד כמה יוכל להאיר, כי לא יאיר לבלתי תכלית, מאחר שהוא נברא – ונברא הוא הרי מוגבל – ואם אמנם השמש מאירה למרחק רב,

- בלבד מקיפה מחשבתו, אכל הקדוש ברוך הוא דכתיב ביה – שלגביו כתוב²¹: "כי לא מחשבותי מחשבותיכם וגו'" – שהמחשבה שלמעלה היא באופן אחר לגמרי מאשר, להבדיל, מחשבתו של אדם, הנה מחשבתו וידעתו שיודע כל הנבראים, מקפת כל נברא ונברא בפעל ממש, שהרי היא – המחשבה שלמעלה, היא חיותו והתהוותו מאין ליש בפעל ממש. – שלא כפי שהדבר אצל האדם, שהדבר המצוייר עצמו אינו נמצא במחשבתו ואין מחשבתו משפיעה על הדבר, רק ציורו של הדבר נמצא במחשבתו. ואילו המחשבה שלמעלה מקיפה את הנברא ממש, והיא משפיעה

20. תהלים קלט, יב. 21. ישע' נה, ח. 22. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "והנה ברמב"ם יסוה"ת (פ"ג ה"ח) כמו קע פעמים וכ"ה בהל' שבועות (פ"ה הכ"ב) קע פעמים. ול"ק על אדה"ז, כי בהקדמת פיה"מ להרמב"ם (ד"ה והנני נושא) נחית הרמב"ם לדייק יותר וכתוב: קסו ושש שמיניות פעם."

- 1 אבל בכל זאת בהגבלה. וכן כל הנבראים הם בעלי גבול
2 ותכלית, כי מהארץ לרקיע מהלך ת"ק שנה כו'. - וכך בין
3 רקיע לרקיע גם כן מהלך
4 ת"ק שנה. ואם כן -
5 שלנבראים יש גבול
6 ותכלית, תחיות המלכות
7 בהם - בפנימיותם, היא
8 בבחינת צמצום רב
9 ועצום, כי צריכה תחלה
10 להתצמצם צמצומים
- 11 רבים ועצומים, עד שיתנהג מכהה ואורה
12 הנבראים כמות שהם, בעלי גבול ותכלית - שהרי תחיות עצמה
13 אינה מוגבלת ולא בעלת
14 תכלית, וכדי שיתנהג
15 ממנה נברא מוגבל, מן
16 ההכרח שהיא תצטמצם
17 בצמצומים רבים, עד
18 שתוכל להתלבש בנברא
19 ולהתאחד אתו - כפי
20 שיוסבר להלן:

שער היחוד והאמונה

הם בעלי גבול ותכלית כי מהארץ לרקיע מהלך ת"ק שנה כו'. וא"כ תחיות המלוכשת בהם היא בבחי' צמצום רב ועצום כי צריכה תחלה להתצמצם צמצומים רבים ועצומים עד שיתנהג מכהה ואורה עצם הנבראים כמות שהם בעלי גבול ותכלית

יום רביעי כ"ה סיון

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' פד, כי מקור החיות... עד עמ' פה, עצמן.

- 21 כי מקור תחיות הוא רוח פיו של הקדוש ברוך הוא המתלבש
22 בעשרה מאמרות שבתורה, - בהם נבראו כל הנבראים, ורוח פיו
23 יתברך היה יכול להתפשט לאין קץ ותכלית, ולברא עולמות
24 אין קץ ותכלית לכמותם ואיכותם, ולתחיותם עדי עד, - לא
25 כפי שהם כעת, מוגבלים
26 בכמות ובאיכות וקיומם אינו
27 נצחי, ואילו מבחינת "רוח
28 פיו" היו יכולים להיברא
29 עולמות בלתי מוגבלים
30 בכמותם ובאיכותם ובעלי
31 קיום נצחי, ולא היה נברא
32 עולם הזה בלל - עולם
33 הזה, שכל הנבראים שבו הם
34 בעלי גבול ותכלית. ומחמת
35 הצטמצמות החיות שמ"רוח
36 פיו" יתברך, נתהווה העולם
37 הזה עם נבראים בעלי גבול
38 ותכלית. טעמו של דבר,
39 מדוע היו יכולים להיברא
40 עולמות בלי גבול ותכלית
41 מבחינת "רוח פיו" יתברך
42 (בלי צמצומים) - אומר רבנו
43 הזקן במוסגר: (שפמ')
44 שהקדוש ברוך הוא נברא
45 "אין סוף", כך כל מדותיו
46 ופעולותיו, - הן אין סוף,
47 דאיתו וגרמתי חר, - הוא
48 ומדותיו הם דבר אחד, הינו
49 כלומר, תחיות הנמשכת ממדותיו, שהן חסד ורחמים ושאר
50 מדותיו הקדושות, - נמשכת תחיות מהן על ידי התלבשות
51 שמתלבשות - המדות ברוח פיו - בספירת המלכות, ההתהוות
52 היא ממאמר ו"רוח פיו" יתברך, ככתוב: "כי הוא אמר ויהי",
- 21 ו"עולם" - על ידי - "חסד יבנה"²⁴, - שהעולם נבנה על ידי מדת
22 החסד. כיצד, איפוא, זה בא משניהם - מחסד ומדבר ה' (מלכות)? -
23 אלא הכוונה היא שמדת החסד מתלבשת בדבר ה' ו"רוח פיו" -
24 שהתהוות היא, בדבר ה' ורוח פיו הנעשה כלי ולבוש לחסד
25 זה, - שממנו נברא העולם,
26 כהדיון קמצא דלבושיה
27 מיניה וביה)²⁵. - כאותו צב,
28 שלבוש הוא ממנו ובו
29 עצמו. כך "רוח פיו" הוא
30 לבוש וכלי המאוחד עם
31 מדת החסד, שממנה
32 מתהווה העולם - הרי,
33 שמהחיות שמ"רוח פיו" היו
34 יכולים להיברא עולמות בלי
35 גבול ותכלית, אלא
36 שצמצום הקדוש ברוך
37 הוא האור ותחיות שיוכל
38 להתפשט ברוח פיו,
39 והלבוש תוך צרופי
40 אותיות של עשרה
41 מאמרות וצירופי צירופיהן
42 בחילופי ותמורות האותיות עצמן ובחשבונן ומספרן
43 שכל חילוף ותמורה מורה על ירדת האור והחיות
44 ממדרגה למדרגה דהיינו שיוכל לברוא פחותה
45 בראים שמדרגות איכות ומעלתם היא פחותה
46 ממדרגות איכות ומעלת הברואים הנבראים מאותיות
47 ותיבות עצמן שבעשרה מאמרות שבהן מתלבש
48 הקב"ה בכבודו ובעצמו שהן מדותיו והחשבון מורה
49 והחיות, לברא ולתחיות בראים - כאלה, שמדרגות איכותם
50 ומעלתם היא פחותה ממדרגות איכות ומעלת הברואים
51 הנבראים מאותיות ותיבות עצמן שבעשרה מאמרות, שבהן -
52 ב"עשרה מאמרות", מתלבש הקדוש ברוך הוא בכבודו ובעצמו

1 שְׁהֵן מְדוּתָיו - שְׁהֵן דָּבַר אֶחָד אֶתּוֹ יִתְבָּרַךְ "בְּכַבּוּדוֹ וּבַעֲצָמוֹ".
2 וְהַחֲשֹׁבֹן - גַּם בְּלִי חִלּוּפֵי אוֹתוֹת, אֲלֵא חֲשׁוֹבֵן הַמִּסְפָּר שֶׁל
3 הָאוֹתוֹת, מוֹרָה עַל מַעוֹט הָאוֹר וְהַחֲחִיּוֹת, מַעוֹט אַחֵר מַעוֹט, עַד
4 שֶׁלֹּא נִשְׁאָר מִמֶּנּוּ - מִהַחֲחִיּוֹת, אֲלֵא בְּחִינָה אַחֲרוֹנָה, שֶׁהוּא בְּחִינַת

5 הַחֲשֹׁבֹן וּמִסְפָּר, בְּמָה
6 מִינֵי כַּחוֹת וּמִדְּרָגוֹת

שַׁעַר הַיַּחְוּד וְהָאִמּוּנָה

עַל מַעוֹט הָאוֹר וְהַחֲחִיּוֹת מַעוֹט אַחֵר מַעוֹט עַד שֶׁלֹּא
נִשְׁאָר מִמֶּנּוּ אֲלֵא בְּחִי' אַחֲרוֹנָה שֶׁהוּא בְּחִי' הַחֲשֹׁבֹן
וּמִסְפָּר כִּמְהָ מִינֵי כַּחוֹת וּמִדְּרָגוֹת כְּלוּלוֹת בְּאוֹר וְחִיּוֹת
הַזֶּה הַמְּלוּבֵשׁ בְּצִירוּף זֶה שֶׁל תִּיבָה זֶה (וְאַחֵר כָּל
הַצְמֻצוֹת) הָאֵלֶּה וְכִיּוּצָא בְּהֵן כֹּאשֶׁר גִּזְרָה חֲכַמְתּוֹ ית'
הוּא שֶׁהִי' יִכּוֹל הָאוֹר וְהַחֲחִיּוֹת לְהַתְּלַבֵּשׁ גַּם בַּתְּחִיּוֹנִי'
כְּמוֹ אֲבָנִים וְעַפְר הַדּוֹמֵם כִּי אֲבָן ד"מ שְׁמָה מוֹרָה
כִּי שְׂרֵשָׁה מִשֵּׁם הָעוֹלָה ב"ן בְּמִסְפָּרוֹ וְעוֹד אֶלֶף נּוֹסֶפֶת
מִשֵּׁם אַחֵר (לִישַׁעֲם) [נִר' דַּצ"ל לְטַעַם] הַיּוֹדֵעַ לִיּוּצָרָה.
וְהֵנָּה שֵׁם ב"ן בְּעַצְמוֹ הוּא בְּעוֹלָמוֹת עֲלִיּוֹנִים מְאֹד
רַק שְׁעֵי צְמֻצוֹת רַבִּים וְעֻצּוֹמִים מִמִּדְּרָגָה לְמִדְּרָגָה
יֵרֵד מִמֶּנּוּ חִיּוֹת מַעוֹט כִּמְאֹד מְאֹד עַד שִׁיּוּכָל
לְהַתְּלַבֵּשׁ בְּאֲבָן זֶה הוּא נֶפֶשׁ הַדּוֹמֵם הַמְּחִי' וּמִהוּ
אוֹתוֹ מֵאִין לִישׁ בְּכָל רֵגַע וְכַמִּשְׁל"ל זֶה הוּא בְּחִי'
מִמִּכ"ע מִשְׁא"כ בְּחִי' סוֹכ"ע) וְכָל כֹּחַ וּמִדְּרָגָה יִכּוֹל
לְבְּרֹא בְּרוּאִים כְּפִי בְּחִי' מִדְּרָגָה זֶה גַּם כֵּן לֵאמֹר קֵץ
וְתַכְלִית בְּכַחוֹתָם וְאִיכּוֹתָם לְהַחֲחִיּוֹת עַדִּי עַד מֵאֲחֵר
שֶׁהוּא כֹחַ ה' הַמִּתְפַּשֵּׁט וְנֹאצֵּל מִרוּחַ פִּיּוֹ וְאִין מַעְצוֹר
כו'. אֲךָ שֶׁלֹּא יִהְיֶה אִיכּוֹתָם בְּמַעֲלָה גְדוּלָּה כ"כ
כְּאִיכּוֹת וּמַעֲלָת בְּרוּאִים שִׁיּוּכָלוּ לְהִבְרָאוֹת מִבְּחִי' כֹּחַ
וּמִדְּרָגַת הָאוֹתוֹת עֲצָמוֹ:

29 הַשֵּׁם ב"ן בָּא מֵאוֹפֶן מִלּוֹי מִסּוּיִים שֶׁל שֵׁם הוִי, וְעוֹד אֲלֶף - בְּמַלְה
30 "אֲבָן", נּוֹסֶפֶת מִשֵּׁם אַחֲרָה²⁶, (לִישַׁעֲם) [נִרְאָה דְּצִרִּיד לְחִיּוֹת:
31 "לְטַעַם"] הַיּוֹדֵעַ לִיּוּצָרָה. - מִדְּעוֹ נּוֹסֶף לְמַלְה "אֲבָן" הָאֵלֶּף, לְמִרּוֹת
32 שֶׁשְׂרֵשָׁה הוּא מִשּׁוֹם ב"ן, בְּלִי אֵלֶּף. וְהֵנָּה, שֵׁם ב"ן בְּעַצְמוֹ הוּא
33 בְּעוֹלָמוֹת עֲלִיּוֹנִים מְאֹד, - כִּי־צֵד, אִיפּוֹא, מִתְּהוּהָ מִמֶּנּוּ אֲבָן
34 גִּשְׁמִית? רַק שֶׁעַל יְדֵי צְמֻצוֹת רַבִּים וְעֻצּוֹמִים מִמִּדְּרָגָה -
35 עֲלִיּוֹנָה יוֹתֵר, לְמִדְּרָגָה, - תַּחְתּוֹנָה יוֹתֵר, יֵרֵד מִמֶּנּוּ - מִהַשֵּׁם ב"ן

יום חמישי כ"ו סיון

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' פה, פרק ח והנה מ"ש... עד עמ' 170, ולצייר בשכלם.

71 פֶּרֶק ח. בפרק הקודם, פרק ז', הסביר רבנו הזקן, שמשמעות הכתוב "אני
72 ה' לא שנית' היא, שהתהוות העולם לא "פעלה" שום שינוי באחדותו של
73 הקב"ה - לא בו עצמו ולא בדעתו ובידיעתו. שהרי, למרות שיש מקום לומר,
74 שבמה שנתהוו הנבראים שהקב"ה יודע אותם, נוסף בידיעה שלמעלה - ידיעת
75 הנבראים - הנה באמת אין הדבר כך, שכן, הידיעה שלמעלה היא דבר אחד

36 שבעולמות העליונים, חיות מועט כמאד מאד, עד שיוכל
37 להתלבש באבן. וזו היא נפש הדומם - החיות המצומצמת,
38 המחיה ומתנה אותה - את האבן, מאין ליש בכל רגע, וכמו
39 שנתבאר לעיל. - שגם בדומם יש נפש רוחנית המזיה ומזהוה אותו
40 מאין ליש. וזו - החיות
41 המצומצמת ביותר להחיות

42 ולהוות את הנבראים, היא
43 בְּחִינַת "מִמְלָא כָּל
44 עֲלָמִין", - מִמְלָא כָּל
45 העולמות. מִה שְׁאִין בְּן
46 בְּחִינַת "סוֹכֵב כָּל עֲלָמִין".
47 - בַּהַחֲחִיּוֹת אֵינָה מִצְמֻצְמַת
48 בַּהֲתָאֵם לְנִבְרָא, אֲלֵא הִיא
49 מִשְׁפִּיעָה בְּנִבְרָא כְּפִי שְׁהִיא
50 בְּמִדְרִיגָתָה הַעֲצָמִית, בְּלִי
51 צְמֻצוֹם. הִרִי שְׁמִבְחִינַת
52 הַחֲחִיּוֹת הִיוּ יִכּוֹלִים לְהַתְּהוּוֹת
53 עוֹלָמוֹת בְּלִי גְבוּל וְתַכְלִית,
54 וְדוּקָא כְּשֶׁהִיא מִתְּלַבֶּשֶׁת
55 בְּאוֹתוֹת "עֲשֵׂרָה מֵאֲמֻרוֹת"
56 וּבְחִלּוּפֵיהֶן וְחִלּוּפֵי
57 חִלּוּפֵיהֶן, מִתְּהוּוִים אוֹ מִזֶּה
58 נִבְרָאִים בְּעֵלִי גְבוּל וְתַכְלִית,
59 כְּפִי שִׁיּוּסָבֵר לְהֵלֵךְ: וְכָל כֹּחַ
60 וּמִדְּרָגָה - שְׁאֲחֵרִי
61 הַצְמֻצוֹמִים, בְּבַחֲחִינַת חֲשׁוֹבֹן
62 הָאוֹתוֹת בְּלִבָּד, יִכּוֹל לְבְּרֹא
63 בְּרוּאִים כְּפִי בְּחִינַת

64 מִדְּרָגָה זוֹ גַּם בְּן לֵאמֹר קֵץ וְתַכְלִית בְּכַחוֹתָם וְאִיכּוֹתָם, לְהַחֲחִיּוֹת
65 - אוֹתָם, עַדִּי עַד, מֵאֲחֵר שֶׁהוּא כֹחַ ה' הַמִּתְפַּשֵּׁט וְנֹאצֵּל
66 וּמוֹפְרָשׁ, מִרוּחַ פִּיּוֹ, וְאִין מַעְצוֹר כו', - אִין מַעְצוֹר לְפָנָיו
67 מִלְּהַתְּפַשֵּׁט בְּצוּרָה כֹּז, אֲךָ שֶׁלֹּא יִהְיֶה אִיכּוֹתָם בְּמַעֲלָה גְדוּלָּה כָּל
68 כֹּחַ, כְּאִיכּוֹת וּמַעֲלָת בְּרוּאִים שִׁיּוּכָלוּ לְהִבְרָאוֹת מִבְּחִינַת כֹּחַ
69 וּמִדְּרָגַת הָאוֹתוֹת עֲצָמוֹ: - וְאֵילּוֹ הַנִּבְרָאִים הַמִּתְהוּוִים מִחִלּוּפֵי
70 הָאוֹתוֹת, וְמֵה גַּם מִחֲשָׁבוֹן הָאוֹתוֹת, הֵם לְמַטָּה בְּאִיכּוֹת וּבְמַעֲלָה.

76 עַם הַקְּב"ה עֲצָמוֹ (אִין זֶה כְּמוֹ שֶׁהִדְבֵּר אֲצֵל הָאָדָם, שֶׁהִידִיעָה הִיא דָּבָר נּוֹסֶף
77 בְּנִפְשׁוֹ, כִּי נִפְשׁוֹ שֶׁל הָאָדָם הִיא מוֹרְכָתָה, וְלֹא אַחֲדוֹת פְּשׁוּטָה). כִּיּוֹן
78 שֶׁאֲחֲדוֹתוֹ יִתְבָּרַךְ הִיא אַחֲדוֹת פְּשׁוּטָה, בְּלִי שׁוֹם הִרְכָּבָה, מִן הַהִכָּרָה לֹמֵר
79 שִׁידִיעָתוֹ הִיא סוּג יִדִיעָה אַחֵר לְגַמְרִי: בִּידִיעָת עֲצָמוֹ הוּא יוֹדֵעַ כָּל הַנִּבְרָאִים
80 הַמִּתְהוּוִים מִמֶּנּוּ, וְ"יִדִיעָת עֲצָמוֹ" הִרִי יִשְׁנָה גַּם לְפָנָיו שֶׁנִּתְהוּוּ הַנִּבְרָאִים, כִּךְ

26. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "ראה אוה"ת להצ"צ עה"פ ויקח מאבני המקום שאל"ף משם מ"ה. עד"ז בתו"א משפטים (עח, סע"ב).
במאור"א (א, ד) מפרש באופן אחר. וראה ג"כ לקו"ת שה"ש (יג, ב) קה"י מע' אבן ועוד. וי"ל שלכן כתב כאן סתם משם אחר כי אית אבן
ואית אבן (זח"ג רעט, ב)."

1 שבידעת הנבראים לא נוסף בו שום דבר. אופן זה של ידיעה, הסביר, אין
2 ביכולת השכל האנושי להבין ולהשיג. בפרק זה, פרק ח, יסביר רבנו הזקן,
3 שמה שאומר הרמב"ם בנוגע לידעה שלמעלה: "הוא המדע הוא הידוע בו"
4 הוא לא רק ביחס לדעתו של הקב"ה, אלא הדבר הוא כך גם ביחס לכל
5 מדותיו ושמותיו, וגם ביחס
6 לחכמתו ולרצונו, שהם כולם
7 דבר אחד עם הקב"ה עצמו.
8 והנה, מה שכתב הרמב"ם
9 וזכרנו לברכה שהקדוש -
10 ברוך - הוא מהותו
11 ועצמותו ודעתו הכל
12 אחד ממש, אחדות
13 פשוטה ולא מרכבת כלל
14 - בן הענין ממש בכל
15 מדותיו של הקדוש -
16 ברוך - הוא, ובכל
17 שמותיו הקדושים
18 והכנויים שפנו לו
19 הנביאים והכמיני וזכרנו
20 לברכה, בגון - מה
21 שהנביאים והכמיני ז"ל
22 מכנים את הקב"ה בתור:
23 "הנון" ו"רחום" ו"חסיד"
24 וכו' וכו', - מדות בהן
25 מכנים את הקב"ה, וכן מה
26 שנקרא - הקב"ה, "הכם",
27 דכתיב: - כמו שכתוב:
28 "והם הוא חכם וגו'", וכן
29 - גם, רצונו - כמו שכתוב:
30 "כי רוצה ה' את יראיו"
31 ו"הפין חסד הוא"
32 לעשות חסד עם נבראים,
33 ו"רוצה בתשובתם של
34 רשעים ואינו חפץ במיתתם וברשעתם"
35 הענינים, מה שהוא רוצה ומה שהוא לא רוצה ו"מהור עינים
36 מראות ברע"
37 - דבר שאין הוא רוצה בו. הרי שמיחסים להקב"ה
38 גם מדות, גם חכמה ושכל וגם רצון - אך אין רצונו והקמתו ומדת
39 חסדו ורחמנותו ושאר מדותיו מוסיפים בו רבוי והרבה חס
ושלוש במהותו ועצמותו, אלא עצמותו ומהותו ורצונו

שער היחוד והאמונה

פרק ח והנה מ"ש הרמב"ם ז"ל שהקב"ה מהותו
ועצמותו ודעתו הכל אחד ממש
אחדות פשוטה ולא מורכבת כלל כן הענין ממש
בכל מדותיו של הקב"ה ובכל שמותיו הקדושים
והכנויים שכינו לו הנביאים וחז"ל כגון חנון ורחום
וחסיד וכיוצא בהן וכן מה שנקרא חכם דכתיב
וגם הוא חכם וגו' וכן רצונו כי רוצה ה' את יראיו
וחפץ חסד הוא ורוצה בתשובתם של רשעים ואינו
חפץ במיתתם וברשעתם וטהור עינים מראות ברע
אין רצונו וחכמתו ומדת חסדו ורחמנותו ושאר
מדותיו מוסיפים בו ריבוי והרכבה ח"ו במהותו ועצמותו
אלא עצמותו ומהותו ורצונו וחכמתו ובינתו ודעתו
ומדת חסדו וגבורתו ורחמנותו ותפארתו הכלולה
מחסדו וגבורתו וכן שאר מדותיו הקדושות הכל
אחדות פשוטה ממש שהיא היא עצמותו ומהותו
וכמ"ש הרמב"ם ז"ל שדבר זה אין כח בפה לאמרו
ולא באזן לשמעו ולא בלב האדם להכירו על בוריו
כי האדם מצייר בשכלו כל המושכלות שרוצה
להשכיל ולהבין הכל כמות שהם בו כגון שרוצה
לצייר בשכלו מהות הרצון או מהות חכמה או בינה
או דעת או מהות חסד ורחמים וכיוצא בהן
הוא מצייר כולן כמות שהן בו אבל באמת הקדוש
כ"ה הוא רם ונשא וקדוש שמו כלומר שהוא קדוש
ומובדל ריבוא רבבות עד אין קץ ותכלית מדרגות
הבדלות למעלה מעלה מערך וסוג ומין כל התשבחות
והמעלות שיוכלו הנבראים להשיג ולצייר בשכלם

40 והקמתו ובינתו ודעתו, ומדת חסדו וגבורתו ורחמנותו,
41 ותפארתו הכלולה מחסדו וגבורתו, וכן שאר מדותיו
42 הקדושות - הרי עצמותו ומהותו וכל כוחותיו, רצון וספירות, חב"ד
43 ומדות, הם הכל אחדות פשוטה ממש, שהיא היא עצמותו
44 ומהותו, וכמו שכתב
45 הרמב"ם ז"ל, שדבר זה -
46 שדעתו וכדומה של הקב"ה,
47 הם דבר אחד אתו, אין כח
48 בפה לאמרו, ולא באזן
49 לשמעו, ולא בלב האדם
50 להכירו על בוריו. - וכל
51 כך למה? כי האדם מצייר
52 בשכלו כל המושכלות
53 שרוצה להשכיל ולהבין -
54 הכל כמות שהם בו, - כל
55 רעיון והבנה שהוא רוצה
56 להבין הוא מצייר אותו
57 לעצמו כפי שהוא בו עצמו,
58 כגון שרוצה - האדם, לצייר
59 בשכלו מהות הרצון, או
60 מהות חכמה, או בינה,
61 או דעת, או מהות מדת
62 חסד ורחמים וכיוצא בהן
63 - שאר המדות, הוא מצייר
64 כלן כמות שהן בו. - ולכן
65 כשם שהדבר הוא ביחס
66 לשכל ומדות סתם, כך גם
67 כשרוצה האדם להבין הענין
68 של שכל ומדות שלמעלה,
69 שהוא מנסה להשיג אותם
70 על ידי ציורו את מהות
71 השכל והמדות כפי שהם בו.
72 אבל באמת הקדוש -
73 ברוך הוא הוא רם ונשא וקדוש שמו, כלומר שהוא - הקב"ה,
74 קדוש ומבדל רבוא רבבות עד אין קץ ותכלית מדרגות
75 הבדלות, למעלה מעלה מערך וסוג ומין כל התשבחות
76 והמעלות שיוכלו הנבראים להשיג ולצייר בשכלם. - לכן הוא
77 נקרא "הקדוש ברוך הוא", כי הוא קדוש ומובדל מכל מדרגה
78 ומעלה שבגדר השגתו של נברא;

יום שישי כ"ז סיון

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 170, כי המעלה ומדרגה... עד עמ' פו, ומקור החיות.

1 כי המעלה ומדרגה הראשונה אצל הנבראים היא החכמה,
2 שלכן נקראת – החכמה, "ראשית", – "ראשית חכמה"³², ועל
3 "בראשית (ברא אלקים)" אומר תרגום יונתן: "בחכמתא" – משמעות
4 המלה "ראשית" היא לא רק ראשונה, אלא – הנעלית ביותר והמקור
5 של כל השאר, ובגלל כך
6 נקראת חכמה "ראשית", כי

שער היחוד והאמונה

7 באמת היא – חכמה, 1
8 ראשית ומקור כל החיות 2
9 בנבראים, כי מהחכמה 3
10 נמשכות בינה ודעת, ומהן 4
11 – (מהחכמה) בינה ודעת, 5
12 נמשכות כל המדות 6
13 שבנפש המשכלת, כמו 7
14 אהבה וחסד ורחמים 8
15 וביצוא בהן, – כל המדות 9
16 באות מהשכל – חכמה, בינה 10
17 ודעת. ובנראה – כפי 11
18 שראים, בחוש, שהקטן 12
19 שאין בו דעת הוא ככס 13
20 תמיד ואכזרי, וגם אהבתו 14
21 היא לדברים קטנים שאין 15
22 ראוי לאהבם, וכל כך למה? 16
23 מפני שאין בו דעת לאהב 17
24 דברים הראויים לאהבם, – 18
25 שהאהבה כפי הדעת. 19
26 כשיש לאדם יותר דעת, 20
27 מתבטאת גם אהבתו 21
28 לדברים יקרי ערך יותר; ואם 22
29 דעתו פחותה, גם אהבתו 23
30 היא לדברים פחותי ערך. 24
31 כלומר, המדות תלויות 25
32 בשכל, בדעת – מפני שהן 26
33 נמשכות משכל ודעת.

34 ומחמדות שבנפש נמשכות בה תבות ואותיות המחשבה, – מן
35 המדות נוצרות בנפש האותיות והמלים של המחשבה, שהנפש
36 מחשבת בדבר שאוהבת, או איך לפעל תהיה ורחמים, וכן
37 בשאר מדות. – שמדון באות האותיות שבמחשבה, ומחשבתו של
38 אדם קשורה במדות. ובכל מחשבה שבעולם – מלבשת בה איזו
39 מדה המביאה לחשב מחשבה זו, ומדה זו היא חיותה של
40 מחשבה זו. – המדה שהביאה את המחשבה הזו היא המחיה אותה,
41 ומאותיות המחשבה – שהאדם חושב, נמשכות אותיות הדבור,
42 שהאדם מדבר, והן – האותיות שבמחשבה, תייתן ממש. – של
43 אותיות הדבור שהאדם דובר. והדבור מביא לידי מעשה הצדקה

44 וחסד, כגון המלך שמצוה לעבדיו ליתן. – דבר של טוב וחסד, הרי
45 זה, שציווי המלך "פועל" שמחשבת המלך תבוא על ידי דיבורו
46 במעשה בפועל, וגם כשהאדם עושה בעצמו איזה דבר – את מה
47 שהוא חושב לעשות – שבמקרה זה אין זה צריך לכאורה לעבור דרך
48 הדיבור, אלא ממחשבה מיד
49 למעשה: הוא חושב לעשות

50 מעשה והוא עושה אותו, 1
51 מוסבר מיד להלן, שגם 2
52 במקרה כזה, כדי שהכוח 3
53 והחיות יבואו ממחשבה 4
54 למעשה, מן ההכרח שהם 5
55 יעברו השתלשלות וירידה 6
56 כזו בדוגמת הירידה שישנה 7
57 בדיבור, כשהוא מדבר 8
58 ומצווה לזולת לתת, הרי בה 9
59 הנפש וחיותה המתלבש 10
60 בעשייה זו, – בעשיית הדבר, 11
61 הוא כאין ממש לגבי כח 12
62 הנפש וחיותה המתלבש 13
63 בדבור האדם, וכערך 14
64 ומשל הגוף לנשמה, – 15
65 כשם שאין שום השתוות בין 16
66 הגוף לנשמה, כך לא שייך 17
67 להשוות את הכוח והחיות 18
68 של הנפש המתלבשים 19
69 במעשה, לגבי הכוח והחיות 20
70 המתבטאים בדיבור; 21
71 וכשהכוח וחיות הנפש ירדו 22
72 עד לעשיית הדבר במעשה, 23
73 עבר כבר הכוח צמצום גדול 24
74 בהרבה מאשר הכוח 25
75 שבדיבור; וכן ערך אותיות 26
76 הדבור לאותיות

77 המחשבה, – אותיות הדיבור לגבי אותיות המחשבה, אין להן ערך
78 כלל, כשם שאין שום ערך לאותיות הדיבור לגבי אותיות המחשבה,
79 וכן ערך אותיות המחשבה למהות המלבשת בה ומחיה
80 אותה, – כאמור לעיל, שהמדה היא החיות של המחשבה שהוא
81 חושב, כך שאין למחשבה שום ערך כלל לגבי המדה, וכן ערך
82 מהות וחיות המדה לגבי החכמה ובינה ודעת, שכללותן הוא
83 השכל שממנו נמשכת מדה זו – הרי, שבכל סדר ירידת המדרגות
84 מלמעלה למטה, אין למדרגה התחתונה שום ערך כלל לגבי
85 המדרגה שמעליה: למדות אין שום ערך לגבי שכל, למחשבה אין
86 שום ערך לגבי המדה, וכך לדיבור לגבי המחשבה, ולמעשה לגבי

- 1 דיבור. וְכָל זֶה – הוּא, בְּנֶפֶשׁ
- 2 הָאָדָם וְנֶפֶשׁ כָּל הַבְּרִיאוֹת
- 3 שֶׁכָּבֵל הָעוֹלָמוֹת עָלֵינוּ
- 4 וְתַחְתּוֹנִים, שֶׁכָּבֵלָם
- 5 הַחֲכָמָה הִיא רֵאשִׁית

שער היחוד והאמונה

הברואים שבכל העולמות עליונים ותחתונים שבכולם
החכמה היא ראשית ומקור החיות:

- 6 וּמִקּוּר הַחַיּוֹת: – וְאִילּוּ
- 7 הַקִּבְ"ה – יִסְבִּיר רַבּנוּ הֶזְקֵן
- 8 בַּפֶּרֶק הַבָּא – הוּא כָל כָּךְ
- 9 נִעְלָה מַחֲכֵמָה, שֶׁהִיא לִגְבִּי
- 10 כַּעֲשִׂיהַ מִמֶּנּוּ.

יום שבת קודש כ"ח סיון

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' פו, פרק ט אבל לגבי... עד עמ' פו, אין קץ.

- 11 פֶּרֶק ט. אֲבָל לִגְבִּי הַקְדוּשָׁה הַקְּדוּשָׁה הַקְּדוּשָׁה, שֶׁהִיא
- 12 תַּחֲלֵת מַחֲשָׁבָה וְרֵאשִׁיתָהּ, – וּמִקּוּרָהּ, הִיא סוֹף מַעֲשֵׂה אֲצִלּוֹ,
- 13 דִּהְיִינוּ שֶׁנִּחְשָׁבְתָה כְּאִלּוּ הִיא בְּחִינַת וּמִדְּרַגַּת עֲשִׂיהַ לִּגְבִּי
- 14 הַקְדוּשָׁה הַקְּדוּשָׁה, בְּדַכְתִּיבָהּ: – כִּמוּ שֶׁכְּתוּב³³: "כָּלֶם בְּחֲכָמָה
- 15 עֲשִׂיתָ". – שֶׁלִּכְאוּרָהּ, הִיא
- 16 מֵתָאִים לַהֲשֵׁתֵם לִגְבִּי
- 17 חֲכָמָה, בְּמִלָּה "הַשְׁכַּלְתָּ"
- 18 (כֹּלֶם בַּחֲכָמָה הַשְׁכַּלְתָּ) או
- 19 בִּלְשׁוֹן אַחֶרֶת שֶׁל שָׁכַל –
- 20 מִדּוּעַ אֹמֵר הַפֶּסֶק "עֲשִׂיתָ"
- 21 כִּשְׁמִדּוּבֵר אֹדוֹת חֲכָמָה? –
- 22 אֵלֶּא הַכּוּוֹנָה הִיא, שֶׁחֲכָמָה
- 23 הִיא כַּעֲשִׂיהַ לִּגְבִּי הַקִּבְ"ה,
- 24 וְהִינוּ לֹמַר, שֶׁפָּעִירָה
- 25 הַחַיּוֹת שֶׁבַּעֲשִׂיהַ גּוֹפְנִית
- 26 וְנִשְׁמִית לְעֶרֶךְ חַיּוֹת
- 27 הַחֲכָמָה, שֶׁהִיא – הַחֲכָמָה,
- 28 רֵאשִׁית וּמִקּוּר הַחַיּוֹת
- 29 בְּאֶדָם וְכָל הַבְּרִיאוֹת
- 30 גִּשְׁמִיִּים, – שֶׁלִּגְבִּי חֲכָמָה,
- 31 מִקּוּר הַחַיּוֹת וְתַחֲלִיתָהּ, אֵין
- 32 שׁוּם עֶרֶךְ כָּלֵל לַחַיּוֹת שֶׁל
- 33 עֲשִׂיהַ, שֶׁהִיא הַחַיּוֹת הַנִּמְכָּרָה
- 34 בִּיּוֹתֵר, שֶׁהִיא – הַחַיּוֹת שֶׁל
- 35 עֲשִׂיהַ, הִיא כְּאִין לִגְבִּי חַיּוֹת
- 36 שֶׁבְּאֹתִיּוֹת הַדְּבִיר, שֶׁהִיא
- 37 – הַחַיּוֹת שֶׁל אֹתִיּוֹת
- 38 הַדִּיבּוּר, הִיא כְּאִין לִגְבִּי
- 39 הַחַיּוֹת שֶׁבְּאֹתִיּוֹת

שער היחוד והאמונה

פרק ט אבל לגבי הקדוש ברוך הוא מדרגת
החכמה שהיא תחלת מחשבה

- 44 שֶׁל אֹתִיּוֹת הַמַּחֲשָׁבָה, הִיא כֹּאפֶס לִגְבִּי הַחַיּוֹת שֶׁל הַמְדוּת, שֶׁמִּמֶּנָּה
- 45 בָּאוֹת אֹתִיּוֹת מַחֲשָׁבָה אֵלּוּ, שֶׁהִיא – הַחַיּוֹת שֶׁל הַמְדוּת, הִיא כְּאִין
- 46 לִגְבִּי חַיּוֹת וּמַעֲלֵת וּמִדְּרַגַּת הַחֲכָמָה בִּינָה וְדַעַת מִקּוּר הַמְדוּת
- 47 – הִרִי, שֶׁמַּעֲשִׂיהַ עַד לַעֲלִיּוֹת הַחֲכָמָה, יִשְׁנֵן חֲמֵשׁ מִדְּרִיגוֹת, שָׁכַל
- 48 אַחַת מִזֵּן הִיא כְּאִין לִגְבִּי
- 49 הַמִּדְרִיגָה שֶׁלִּמְעַלָּה מִמֶּנָּה –
- 50 הִרִי עַל אַחַת כְּמוֹהָ וְכְמוֹהָ
- 51 שֶׁמִּתַּחַתּוֹן בִּיּוֹתֵר (עֲשִׂיהַ)
- 52 לִגְבִּי הַעֲלִיּוֹן בִּיּוֹתֵר (חֲכָמָה),
- 53 וְכַעֲרָךְ שְׁבִין עֲשִׂיהַ לִּגְבִּי
- 54 חֲכָמָה – בֵּין מִפְּשָׁ עֶרֶךְ
- 55 מִדְּרַגַּת וּמַעֲלֵת הַחֲכָמָה,
- 56 שֶׁהִיא רֵאשִׁית וּמִקּוּר
- 57 הַחַיּוֹת שֶׁכָּבֵל הָעוֹלָמוֹת,
- 58 – שָׁכַל, כֹּאן מִדּוּבֵר אֹדוֹת
- 59 סְפִירַת הַחֲכָמָה שֶׁל עוֹלָם
- 60 הָאֲצִילוֹת, שֶׁהִיא הַמִּקּוּר
- 61 לַעוֹלָם הָאֲצִילוֹת, שֶׁהִיא
- 62 הָעוֹלָם הָעֲלִיּוֹן בִּיּוֹתֵר,
- 63 וּמִמִּילָא מִקּוּר שֶׁאֵר
- 64 הָעוֹלָמוֹת שֶׁלִּמְטָה מִעוֹלָם
- 65 הָאֲצִילוֹת – לַחֲכָמָה זֶה אֵין
- 66 כָּל עֶרֶךְ, לִגְבִּי הַקְדוּשָׁה
- 67 קְדוּשָׁה הִיא בְּכָבוֹד
- 68 וּבְעֶצְמוֹ, הַמְרוֹמָם
- 69 וְהַמְתַּנְשָׁא רַבּוֹא רַבּוֹת
- 70 מִדְּרַגּוֹת רֹמְמוֹת, יוֹתֵר
- 71 מְרוֹמְמוֹת מִדְּרַגַּת הַחֲכָמָה
- 72 עַל בְּחִינַת חַיּוֹת שֶׁבַּעֲשִׂיהַ,
- 73 שֶׁהִיא – רֹמְמוֹת הַחֲכָמָה לִגְבִּי עֲשִׂיהַ, הִיא רֹמְמוֹת – שֶׁל חֵמֶשׁ
- 74 מִדְּרַגּוֹת לְבָד, שֶׁהֵן מִדְּרַגּוֹת בְּחִינַת עֲשִׂיהַ וְדְבִיר וּמַחֲשָׁבָה
- 75 וּמְדוּת וְשָׁכַל. אֲבָל הַקְדוּשָׁה הַקְּדוּשָׁה הִיא רֵאשִׁית וּמִתַּנְשָׁא מִמִּדְּרַגַּת
- 76 הַחֲכָמָה רַבּוֹת מִדְּרַגּוֹת כְּאִלּוּ עַד אֵין קֵץ.

יום ראשון

תהלים:
מפרק קו
עד פרק קז

יום ששי

כב סיון

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: שלח, ששי עם פירש"י.

תהלים: קורקז.

תנאי: והנה אעפ"י . . . "164" לתחתונים.

לאמירת "והביאנו לשלום כו" מתברים תחלה ב' הציציות דלפניו, אחר כך מצרפים ציצית כנף השמאלי דלאחוריו, אחרי זה ציצית דכנף הימין ואחזים אותם בין קמיצה לזרת דיד שמאל.

נושקים הציציות שש פעמים, הינו באמירת תבות: ציצית, ציצית, אמת, אמת, קימת, לעד.

יום שני

תהלים:
מפרק קח
עד פרק קיב

שבת

כג סיון

ה'תש"ג

מברכים ראש חדש תמוז. אמירת כל התהלים בהשקמה. יום התנועות.

שיעורים. חומש: שלח, שביעי עם פירש"י.

תהלים: קח-קיב.

תנאי: והנה כמ"ש . . . "פג" מהרמ"ק ז"ל.

מענה אאזמו"ר לאאמו"ר ביחידות חורף תרל"ה: היצה"ר נקרא נה"ב לא מפני שהוא בהמה דוקא, כי לפעמים הוא שועל פקח שבחיות, וצריכים לחכמה מרובה להבין תחבולותיו. ולפעמים הוא מתלבש בלבוש צדיק תמים ענו ובעל מדות טובות.

בכל אחד ואחד הנה"ב שלו היא לפי מהותו הפרטי. ויש אשר מתעורר חשק גדול ללמוד חסידות או להתבונן היטב באיזה השכלה, ובאמת הנה זהו רק עצת היצר ומתחבולות נה"ב למנוע מעבודת התפלה וכדומה.

ונקוט האי כלל בידך וזכור אותו תמיד, כי כל דבר המועיל או מביא לעבודה בפועל, הנה כל מניעה שתהי' לדבר זה – אפילו אם המניעה היא מדבר היותר נעלה – הוא רק מתחבולותי' של נה"ב.

וסיים אאמו"ר נ"ע: עד אז לא ידעתי אז עם קען זיין א פרומער נה"ב, ווער רעדט נאך א חסידישער נה"ב.

מענה אדני אבי זקני מורי ורבי [מהר"ש] לאדני אבי מורי ורבי [הרש"ב] ביחידות חרף תרל"ה: היצר הרע נקרא נפש הבהמית, לא מפני שהוא בהמה דוקא, כי לפעמים הוא שועל פקח שבחיות, וצריכים לחכמה מרובה להבין תחבולותיו. ולפעמים הוא מתלבש בלבוש צדיק תמים ענו ובעל מדות טובות.

בכל אחד ואחד הנפש הבהמית שלו היא לפי מהותו הפרטי. ויש אשר מתעורר חשק גדול ללמוד חסידות או להתבונן היטב באיזה השכלה, ובאמת הנה זהו רק עצת היצר ומתחבולות נפש הבהמית למנוע מעבודת התפלה וכדומה.

ונקוט האי כלל [ואחזי כלל זה] בידך וזכור אותו תמיד, כי כל דבר המועיל או מביא לעבודה בפועל, הנה כל מניעה שתהיה לדבר זה – אפילו אם המניעה היא מדבר היותר נעלה – הוא רק מתחבולותיה של נפש הבהמית.

וסיים אדני אבי מורי ורבי [הרש"ב] נשמתו עדין: עד אז לא ידעתי שתתכן נפש בהמית [בלבוש] ירא שמים, שלא לדבר על נפש בהמית [בלבוש] "חסידי".

יום שלישי	יום ראשון	כד סיון	ה'תש"ג
תהלים: מפרק קיג עד פרק קיח	שיעורים. חומש: קרח, פרשה ראשונה עם פירש"י. תהלים: קיג-קית. תניא: והנה מכאן . . . 166" הכל א'.		
השואל במה היא ההתקשרות שלו אלי מאחר שאין אני מכיר פנים. ..ההתקשרות האמתית היא על ידי למוד התורה, כשהוא לומד המאמרי חסידות שלי, קורא את השיחות ומתחבר עם ידידי, אנ"ש [=אנשי שלומנו, חסידי חב"ד] ותלמידי התמימים יהיו, בלמודם ובהתנודותם, ומקיים בקשתי באמירת תהלים ובשמירת זמני הלמודים, הנה בזה היא ההתקשרות.			

יום רביעי	יום שני	כה סיון	ה'תש"ג
תהלים: מפרק קיט עד פסוק צו	שיעורים. חומש: קרח, שני עם פירש"י. תהלים: קיט, אשרי . . . מצותך מאד. תניא: וז"ש בתקונים . . . 166" דמלא לון.		
"דאגה בלב איש ישחנה", ואמרו רבותינו זכרונם לברכה שני פרושים: יסחנה מדעתו, ישיחנה לאחרים. ופרש ה"צמח צדק": לאחרים רק בגוף, אבל מאחדים אתו עמו, שמרגישים את ענינו.			

יום חמישי	יום שלישי	כו סיון	ה'תש"ג
תהלים: פרק קיט מפסוק צו עד סוף הפרק	שיעורים. חומש: קרח, שלישי עם פירש"י. תהלים: קיט, מה . . . לא שכחתי. תניא: וזה ג"כ ענין . . . פד" בפועל ממש.		
"וירדו חיים שאולה" – שגם בשואל חושבים שהם חיים. הברכה ב"וירדו חיים שאולה", כמו "בני קרח לא מתו", מקום נתבצר להם ועשו תשובה, כי תשובה מועלת רק כל עוד שהוא חי, וזוהי הברכה, שגם בשואל יהיו חיים ויוכלו לעשות תשובה.			

יום שישי	יום רביעי	כז סיון	ה'תש"ג
תהלים: מפרק כב עד פרק קלד	שיעורים. חומש: קרח, רביעי עם פירש"י. תהלים: קכ-קלד. תניא: ומלא . . . פד" ותכלית.		
כתיב "וברכך ה' אלקיך בכל אשר תעשה". האדם, עליו רק לעשות כלי לפרנסתו, ולהשתדל בכל כחו אשר הפלי יהיה טהור מכל סיג ופסלת דאונאה כו', הינו שיהיה הכל על פי דיני התורה, אשר אז הוא כלי ראוי לברכה העליונה בשנים: פרנסה ברוח, ואשר הפרנסה תלך למקום הראוי.			

שבת קודש

תהלים:
מפרק קלה
עד פרק קלט

יום חמישי

כח סיון

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: קרח, חמישי עם פירש"י.

תהלים: קלה-קלט.

תניא: כי מקור . . . 168- מדותיו.

הצ"צ בספרו לבנו אאזמו"ר מאורע מחייו, סיים: מיט דעם וואָס מען העלפט א אידען אין פרנסה, אפילו פאַרדינען זיבעציג קאָפּיקעס (מטבע קטנה ברוסיא) אין א קעלבעל, איז אלע שערי היכלות העליונים זיינען פאר איהם אָפּען.

כעבור כמה שנים סיפר אאזמו"ר כל הנ"ל לאאזמו"ר והוסיף: מ'באדארף אפילו וויסען די וועג צו די היכלות העליונים, נאָר דאָס מאַכט ניט אויס, עס דארף זיין דער עיקר, העלפען בלבב שלם מיט א געפיל, האָבען א געשמאַק אין א אידען טאָן א טובה.

ה"צמח צדק" בספרו לבנו אָדני אָבי זְקני מורי וְרַבִּי [מַהֲר"ש] מֵאֲרַע מַחֲייו, סִים: בָּזָה שְׁמִסִּיעִים לַיהוּדֵי בִּפְרָנְסָתוֹ, אָפְלוּ לְהַרְוִית שְׁבָעִים "קאָפּיקעס" (מִטְבֵּעַ קֶטְנָה בְּרוֹסִיָּא) בְּסַחַר עֲגָלִים, כָּל שְׁעָרֵי הַהִיכָלוֹת הָעֲלִיּוֹנִים פְּתוּחִים עֲבוּרֵי.

כְּעֶבֶר כְּמָה שָׁנִים סִפֵּר אָדני אָבי זְקני מורי וְרַבִּי [מַהֲר"ש] כָּל הַנִּזְכָּר לְעֵיל אָדני אָבי מורי וְרַבִּי [הַרְש"ב], וְהוֹסִיף: צָרִיךְ גַּם לְדַעַת אֶת הַדָּרָךְ לְהִיכָלוֹת הָעֲלִיּוֹנִים, אֲךָ אֵין זֶה מְשֻׁנָּה, צָרִיךְ שִׁיחָה הָעֶקֶר לְסִיעַ בְּלִבָּב שְׁלָם בְּרָגֶשׁ, שִׁיחָה תַעֲנוּג בְּעִשִּׂית טוֹבָה לַיהוּדִי.

הלכה יומית לעיון ברמב"ם – בנוסף לשיעורים היומיים ג"פ ליום, פ"א ליום, וסהמ"צ

שנים מקרא ואחד תרגום

יום ראשון כ"ב סיון ה'תשס"ט

אחת מקרא (שו"ע אדה"ז סי' רפה ס"ח).

ומלשון הרמב"ם "חייב לקרות לעצמו בכל שבוע" (ולא "בכל שבת") מובן שלדעתו זמן קריאת שמו"ת הוא כל השבוע, מיום ראשון ואילך (כס"מ), משום שכבר התחילו לקרוא את הפרשה במנחה של שבת (תוס' ברכות ח, ב) ונמשך זמנה עד תפלת המנחה של השבת הבאה (טור ושו"ע סי' רפה ס"ג), אבל מצוה מן המובחר להשלים אותה עד סעודת שחרית של שבת, כי כן צוה רבנו הקדוש את בניו שלא יאכלו שבת שחרית קודם שישלימו הפרשה שמו"ת (תוס' שם). ובספר השיחות (תש"ב ע' 72) כתב שעדיף להשלימה לפני תפלת שחרית של שבת.

והמנהג לקרוא את כל הפרשה שמו"ת בערב שבת אחר חצות (לפני הטבילה), ואין מפסיקים בדבור (של"ה מס' שבת קלא, א. שו"ע אדה"ז סי' רפה ס"ו).

הלכות תפלה פרק יג, הלכה כה: אָף עַל פִּי שְׁאֵרִים שׁוֹמֵעַ כָּל הַתּוֹרָה כְּלָה כָּל שְׁנָתוֹ בְּצַבּוּר, חַיֵּב לְקַרֵּאת לְעַצְמוֹ בְּכָל שָׁבוּעַ וְשָׁבוּעַ, כִּדְרָשׁ שֶׁל אוֹתָהּ שֶׁבֶת - שְׁנִים מִקְרָא, וְאַחַד תַּרְגוּם... עַד שִׁישְׁלִים פְּרָשִׁיתוֹ עִם הַצַּבּוּר.

כתב הראב"ן (סי' פח) שתקנת הקריאה שנים מקרא ואחד תרגום היא רק לאנשי הכפרים שאין להם מנין לקריאת התורה בצבור, אבל מי שגר בעיר ושומע את הפרשה בצבור אינו צריך לקרוא שנים מקרא ואחד תרגום. ומה שבפועל נהגו הכל לקרוא שנים מקרא ואחד תרגום, כתב הראב"ן שזהו מחשש שמא לא יכוין דעתו לשמוע את כל הפרשה בציבור. אך לדברי הרמב"ם כל אדם חייב לקרוא בעצמו שנים מקרא ואחד תרגום בנוסף למה שישמע הקריאה בצבור (בית יוסף סי' רפה) ולדעת הרמב"ם שמיעת הקריאה מהשליח ציבור אינה עולה לו אפילו לפעם

מקומה של האות בסת"ם

יום שני כ"ג סיון ה'תשס"ט

אולם, במבט פנימי יותר, ריבוי הפרטים אינו סותר את האחדות. אדרבה, בספרי חסידות מובא שהריבוי וההתחלקות בעולם נובעים דווקא מצד הפשיטות [במובן של 'מופשט' מכל גדר' ו'צורה'] שלמעלה ולא רק שהריבוי וההתחלקות אינם סתירה לאחדות, אלא ריבוי גדול מבטא טוב יותר את הפשיטות שלמעלה.

(זאת משום שאם רואים את הפרטים כסותרים את האחדות,

הלכות תפילין פרק א, הלכה י"ט: וְצָרִיךְ לְהִתְחַר כְּכַתִּיבָתָן, כִּדְרָשׁ שֶׁל תַּרְבַּק אוֹת לְאוֹת - שְׁכָל אוֹת שְׁאֵין הָעוֹר מְקִיף לָהּ מֵאֲרַבַּע רוּחוֹתֶיהָ, פְּסוּלָהּ.

במבט ראשון, ה"כלל" ו"הפרט" הם שני דברים שונים, ולכן, אם מדגישים את מעלת הכלל, ממילא נחלשת מעלת הפרט וככל שמדגישים את מעלת הפרט, הרי זה גורע ממעלת הכלל.

הלכה יומית לעיון ברמב"ם – בנוסף לשיעורים היומיים ג"פ ליום, פ"א ליום, וסהמ"צ

אחת מישראל – עולם מלא!".
וכן בנודע לתורה - "ישראל, אורייתא וקודשא בריך הוא כולא חד":

בספר התורה יש מאות אלפי אותיות שכולן יחד יוצרות תורה אחת. עם זאת, כל אות אינה רק חלק בלתי נפרד מהכלל, אלא יש לה גם מציאות משלה ואם אינה מוקפת גוויל, ספר התורה פסול.

(לקוטי שיחות חכ"א, עמ' 258)

הרי זו אחדות 'חלשה' שמקיפה רק את הכפופים לה מטבעם אבל האחדות האלוקית היא מוחלטת ומקיפה את הכל. לכן, דווקא כשמתבוננים בפרטים ובכל זאת יודעים שהאחדות האלוקית מקיפה גם את הפרטים הכי נבדלים, הרי זו הוכחה שהאחדות האלוקית מוחלטת וטבע האמת להיות אמת מכל צד).
דבר זה מתבטא בנוגע לעם ישראל, והרי "ישראל וקוב"ה כולא חד": העובדה שבני ישראל הם "עם אחד" אינה סותרת למציאות ולאישיות הפרטית של כל יהודי בפני עצמו ו"נפש

למה הקדים הרמב"ם של ראש לשל יד? יום שלישי כ"ד סיון ה'תשס"ט

בין עיניך".
וההבדל בין של יד לשל ראש הוא לא רק בפעולת המצווה (וכלשון הרגוצ'ובי, בשל יד המצווה היא ה'פועל' ובשל ראש – ה'נפעל') אלא מתבטא גם במשך זמן חלות המצווה: בשל יד המצווה היא רק ברגע הקשירה ובשל ראש "בכל רגע ורגע שהוא לבוש – מקיים מצווה" (צפנת פענח מהד"ת ע, ד).
לפי זה יובן מדוע הקדים הרמב"ם של ראש לשל יד: הרמב"ם מגדיר את תוכנו של ספר 'אהבה', שהוא כולל בתוכו "המצוות שהן תדירות, שנצטוו בהם, כדי לאהוב את המקום ולזכרו תמיד" ('מנן המצוות' בריש ספר היד). על פי זה, המצווה העיקרית היא תפילין של ראש הנמשכת ותדירה יותר כי קיום המצווה נמשך כל הזמן שלבובש בהם.

(לקוטי שיחות חכ"ס, עמ' 22)

הלכות תפילין פרק ד, הלכה ה: וְקוֹשֵׁר שֶׁל יָד תְּחִלָּה, וְאַחֵר כִּד מִנִּין שֶׁל רֹאשׁ.

סדר הנחת התפילין נקבע לפי הסדר הכתוב בתורה: "וקשרתם לאות על ירך (ואחר כך) והיו לטוטפות בין עיניך" (ואתחנן ו, ח). ואם כן יש לתמוה על כך שב'מנין המצוות' בתחילת הלכות תפילין מנה הרמב"ם את שתי המצוות בסדר הפוך: (א) להיות תפילין על הראש (ב) לקשרן על היד" וגם בגוף ההלכות מקדים את הלכות תפילין של ראש לשל יד?

ויש לבאר על פי דברי הרגוצ'ובי (צפנת פענח על הרמב"ם, הל' שבתפילין של יד המצווה היא פעולת ההנחה על היד או הקשירה ("וקשרתם לאות על ירך") ואילו בתפילין של ראש – המצווה היא כל זמן שהם על הראש ("והיו לטוטפות

מצוות כתיבת ספר תורה יום רביעי כ"ה סיון ה'תשס"ט

שהרא"ש לא בא אלא לומר שבזמנינו ישנה מצוה נוספת "לכתוב חומשי התורה ומשנה וש"ס ופירושיהן" (ראה ט"ז יור"ד שם ס"ק ד, וש"ך שם ס"ק ה'). ואם כן, חזרת השאלה מדוע אין מקפידים שכל אחד יכתוב ספר תורה?

והביאור:
בכל קהילה יש ספר תורה שהוא קנין הציבור ולכל אחד מאנשי הקהילה יש בו חלק וכיון שהספר שייך לציבור חל עליו הכלל "לב בית דין מתנה עליהם" (כתובות קו, ב) היינו שבית-דין מתנה שכתובת הספר תהיה בשליחותו של כל אחד מהציבור ובעת שיעלה לתורה יקיים מצוות לימוד התורה מתוך הספר שנכתב גם בשליחותו.

ותנאי זה של בית-דין כוחו יפה גם אם הסופר לא יכול בעת הכתיבה לכתוב בשליחותו של כל יחיד, כמו שמצינו בקרבנות, שאמנם "לשם שיש דברים הזבח נזבח" (זבחים ב, ב) אבל "אף מי שלא היה בלבו לשם אחת מכל אלו, כשר, שתנאי בית-דין הוא".

(נ"פ לקוטי שיחות חכ"ד, עמ' 209)

הלכות ספר תורה פרק ז', הלכה א': מִצְוַת עֲשֵׂה עַל כָּל אִישׁ וְאִישׁ מִיִּשְׂרָאֵל, לִכְתֹּב סֵפֶר תּוֹרָה לְעַצְמוֹ.

נשאלת השאלה: אם כן, מדוע לא ראינו שכל אחד ישתדל בכתיבת ספר תורה, ואף גדולי ישראל לא הקפידו על כך?
לכאורה, אפשר לומר שסמכו על דברי הרא"ש (הל' קטנות ריש ס"ט ס"ח) - "האידינא שכותבין ס"ת ומניחין אותו בבתי כנסיות לקרות בו ברבים, מצות עשה היא על כל איש מישראל... לכתוב חומשי תורה ומשנה וגמרא ופירושיה להגות בהן הוא ובניו, כי מצוות כתיבת התורה היא ללמוד בה" (והובאו הדברים להלכה בשו"ע יור"ד סי' ער, ס"ב).

אך ביאור זה נכון לדעת הפרישה שלשיטת הרא"ש בימי חז"ל המצוה היתה לכתוב ס"ת כדי "ללמוד בה" כי היו לומדים תורה שבעל פה שלא מתוך הכתב, והיו צריכים ספר תורה כדי "לדרוש קוצי האותיות" אבל בזמנינו "שנעשה לנו היתר לכתוב ספרים דפין דפין כל אחד בפני עצמו, אם כן למה לנו לזלזל בכבוד ס"ת בחינם ללמוד מתוכו"? אבל ה'בית יוסף' פירש

כבוד ספר התורה יום חמישי כ"ו סיון ה'תשס"ט

הַבְּרִיּוֹת; וְכָל הַמִּכְבֵּד אֶת הַתּוֹרָה, גּוֹפֵּה מִכְבֵּד עַל הַבְּרִיּוֹת.
וצריך להבין:

מדוע מאריך הרמב"ם לכתוב "כל מי שיושב לפני ספר תורה ישב בכבוד ראש וכו'", ולא כתב בקצרה "וישב לפני ספר תורה

הלכות ספר תורה פרק י', הלכה יא: כָּל מִי שִׁיוֹשֵׁב לִפְנֵי סֵפֶר הַתּוֹרָה, יֵשֵׁב כְּכֹד רֹאשׁ וּבְאִמָּה וְפֶתַח, שֶׁהוּא הָעַד הַנֶּאֱמָן עַל כָּל בְּאֵי עוֹלָם, שְׁנֵאמַר: "וְהָיָה שָׁם כָּד לְעַד"; וַיִּכְבְּדוּהוּ כְּפִי בַּחוּ. אֲמָרוּ חֲכָמִים הָרִאשׁוֹנִים: 'כָּל הַמְחַלֵּל אֶת הַתּוֹרָה, גּוֹפֵּה מִחֻלָּל עַל

כבוד ראש וכו'?"

ונראה לומר, שבכך מדגיש הרמב"ם את החידוש בדין זה לגבי דיני כבוד ס"ת שמנה לעיל (בפרק זה): כבוד ס"ת הוא חיוב על האדם ביחס לס"ת שמפני קדושתו יש לכבדו ולהדרו וכו', וזה תוכן הדינים דלעיל. משא"כ כאן מדובר ב"כבוד ראש" שספר התורה מעורר ופועל באדם, היינו שגם כאשר "יושב לפני ס"ת" סתם חייב להיות "ככובד ראש באימה ופחד".

ולפי זה מובן גם המשך דברי הרמב"ם - "ויכבדהו לפי כוחו

כו' כל המכבד את התורה גופו מכובד על הבריות", שגם בזה מדובר בפעולת התורה על האדם.

והטעם לכך שעצם מציאותו של ספר התורה צריכה לפעול על האדם כובד ראש, הוא מפני שהספר הוא "העד הנאמן לכל באי עולם" על בחירת הקב"ה בעם ישראל וידיעה זו צריכה לפעול בו כובד ראש ואימה ופחד מפני הקב"ה ש"בחר בנו מכל העמים" להיות לו לעם סגולה.

(ע"פ לקו"ש חל"ג ע' 34 ואילך)

ציצית בלילה

יום שישי כ"ז סיון ה'תשס"ט

בהלכה הקודמת אסר הרמב"ם כלי פשתן אפילו ביום, שמא ילבש בלילה?

ה'בית יוסף' מתרץ, כי מדובר בציצית שאין בה כלאים והרמב"ם מחדש שהלובש אותה אינו עובר משום "בל תוסיף" ומותר לצאת בה בשבת, כי הציצית היא תכשיט לבגד.

אמנם, הגרסה המצויה בדינו היא: "ובלבד שלא יברך, ומאמתי מברך על הציצית בשחר?...". ועל פי גרסה זו כתב הב"ה כי לדעת הרמב"ם רק בכסות לילה, כלי פשתן, גזרו מחשש שעטנו אך בכלי צמר, כסות יום, לא גזרו ואותם מתיר הרמב"ם ללבוש אפילו בלילה. לשיטה זו, לדעת הרמב"ם רק כסות לילה פטורה ועל כן גזרו בכלי פשתן שדרכם להיות כסות לילה גם כשולבשם כבגד יום אך כסות יום חייבת בכל שעות היממה, ולא גזרו כצמר שדרכו להיות כסות יום שמא יבוא לעשותו כסות לילה (וכך אכן פירשו את הדברים לשיטתם ר"ת והרא"ש וראה בתד"ה משום מנחות מ, ב).

הלכות ציצית פרק ג, הלכה ז: כסות של פשתן - אין מוילין בה תכלת, אלא עושה הלכך כלבד של חוץ פשתן; לא מפני שהציצית נדחת מפני השעמנו, אלא גזרה זו מדבריהם, שמה יתפסה בה בלילה שאינו זמן חיוב ציצית, ונמצא עובר על לא תעשה בעת שאין שם מצות עשה - שחובת הציצית ביום, ולא בלילה.

הטור וה'בית יוסף' (או"ח ס"ח) ובהגהות מימוניות למדו בדעת הרמב"ם כי זמן הלבישה הוא הקובע לעניין ציצית, ואין הברדל בין כסות יום לכסות לילה. וההלכה היא שהלובש ביום חייב בציצית ובלילה פטור.

אלא שאם כך קשה מדברי הרמב"ם בהלכה הבאה (לגירסת הטור): "מותר לאדם ללבוש ציצית בלילה בין בחול בין בשבת ואף על פי שאינו זמנה, ובלבד שלא יברך, ומאמתי מברך עליה בשחר?...". מכאן שהרמב"ם עוסק בכסות יום ולילה, וכאמור, אף על פי כן יש לברך עליה רק בשחרית. כי הזמן הוא הקובע ולא הכסות. ואם כן, כיצד מותר ללבוש ציצית בלילה והרי

אמת המידה ל"עיקר" ו"טפל"

שבת קודש כ"ח סיון ה'תשס"ט

אלא שחכמים תיקנו על המצוות ברכות מיוחדות. כלומר:

בענייני רשות, האדם רשאי לעשות בהם כחפצו ולכן המשמעות של "עיקר" ו"טפל" נקבעת לפי דעתו ורצונו כך שכאשר האדם רוצה משהו מסוים והדבר השני משני בחשיבותו בעיניו, הדבר נעשה טפל באמת.

לעומת זאת, בנוגע למצוות שהאדם חייב לעשותן והדבר אינו תלוי כלל ברצונו אין עיקר וטפל מבחינת האדם ורק כאשר התורה קובעת שזה עיקר וזה טפל, כן הדברים. ולכן, למרות שקרבן פסח הוא העיקר בליל הפסח והזבח בא כדי שאכילת הפסח תהיה על השובע, כיון שאכילת הזבח - "מצוה אחשבה", שוב אין היא טפילה לפסח.

(הדרן על מסכת פסחים, נדפס בהגדה עם לקוטי טעמים מנהגים וביאורים, ח"ב, עמ' תט)

הלכות ברכות פרק ג, הלכה ה: וזה כלל בפרכות - כל שהוא עקר ועמו טפלה, מברך על העקר ופוסק את הטפלה, בין שהיתה הטפלה מערבת עם העקר, בין שלא היתה מערבת.

הלכה זו, שהעיקר פוסק את הטפל, מותנית בכך ששני הדברים נאכלים יחד או שהעיקר נאכל תחילה, אבל אם פותחים תחילה באכילת הטפל, מברכים גם עליו (רמ"א או"ח סי' רי"ב, א).

והנה, לדעת רבי עקיבא (סוף מסכת פסחים, וכך פסק הרמב"ם הל' חמץ ומצה פ"ח ה"ז) ברכת קרבן הפסח אינה פוסקת את ברכת הזבח, למרות שקרבן הפסח הוא העיקר והזבח טפל לו.

והעיקרון שעומד ביסוד הדברים הוא ההבחנה בין ברכות הנהנין לברכות המצוות:

ברכות הנהנין נקבעו משום שאסור להנות מהעולם בלי לברך את הקב"ה ואילו את מעשה המצוות האדם חייב לעשות

פרק ד משנה י

רַבִּי מֵאִיר אָמַר, הוּי מִמַּעַט בְּעֶסֶק, וְעֶסֶק בְּתוֹרָה. וְהוּי שְׁפַל רוּחַ בְּפָנֵי כָל אָדָם. וְאִם בְּטִלְתָּ מִן הַתּוֹרָה, יֵשׁ לְךָ בְּטִלִּים הֶרְבֵּה בְּנִגְדֶּךָ. וְאִם עֲמַלְתָּ בְּתוֹרָה הֶרְבֵּה, יֵשׁ שָׂכָר הֶרְבֵּה לְתֵן לְךָ:

נקודות משיחות קודש

ממנו שיהי' שפל רוח גם בפני נכרי. ולכן בוחר אדמו"ר הזקן בגירסא "כל אדם", כמו שאמרו רז"ל⁸ "אתם קרויים אדם", מה שאין כן "האדם" כולל גם אומות העולם⁹.

ואם בטלת מן התורה יש לך בטלים הרבה כנגדך - אף על פי שמשורת הדין אינו חייב למעט בעסק וללמוד תורה, ולכן אין חלים על זה העונשים החמורים שעל ביטול תורה, מכל מקום מכיון שביטולו לעסוק בתורה הרי זה (בדקות על כל פנים) ענין של ביטול תורה. ולכן העונש הוא שיהיו לו "בטלים הרבה" שיבטלוהו מתלמוד תורה גם בזמנים שמקדיש לזה.

ואם עמלת בתורה הרבה - לימודו של בעל עסק קשור בעמל, כי עליו "לגזול" מזמן העסק, וכן עליו להתייגע בכדי שלא יטרידוהו מחשבות מבלבלות.

והנה, בענין שכר מצוה ידוע¹⁰ שיש סוג של שכר שנוצר בתור מסובב מעשיית המצוה עצמה, ויש סוג של שכר נעלה מזה, שניתן מלמעלה, שלא בגדר שכר במובנו הרגיל. וכן יש והשכר נמשך למטה בעולם הזה באופן שמגיע לאדם השפעה גשמית על-טבעית, ויש והשכר איננו מגיע לאדם בעולם הזה. ולכן אומר:

יש שכר הרבה - שלא תאמר שלמצוה זו, דוקא בגלל יתרונה, אין "שכר הרבה" שבא בתור מסובב מהמצוה עצמה מאחר והשכר נעלה יותר¹¹, מודיע התנא שיש שכר הרבה - שכר במובנו הרגיל.

ליתן לך - שלא תאמר שדוקא במי שתורתו אומנתו מצינו¹² שהיתה פרנסתם מצויה למעלה מדרך הטבע, היינו שהשכר נמשך גם למטה בעולם הזה באופן על-טבעי כנ"ל, אבל זה שאמנם עמל בתורה הרבה אבל אין תורתו אומנתו, הוא אמינא שהשכר לא יגיע אליו (בעולם הזה)¹³, על כן מודיע התנא: "ליתן לך", שהשכר ינתן לו ויגיע אליו בעולם הזה בגשמיות, ולכן (אם כי) "יש שכר הרבה" (שהשכר הוא נעלה ביותר, מכל מקום זהו גם) ליתן לך "למטה בעולם הזה הגשמי"¹⁴.

השאלות במשנתנו: א. לכאורה אין בהוראה זו משום מדת חסידות דוקא, דהרי כל אחד מישאל חייב בתלמוד תורה¹, ומקרא מלא דבר הכתוב² "והגית בו יומם ולילה". ב. הקשר בין "הוי ממעט בעסק ועסוק בתורה" ל"והוי שפל רוח בפני כל אדם". ג. למה בחר אדמו"ר הזקן בגירסא "בפני כל אדם" ולא בגירסא "בפני כל האדם"³. ד. "ואם בטלת מן התורה כו'" - העוון והעונש החמור דביטול תורה מפורש בכמה מקומות⁴ ולכאורה אין בענין זה (ש"יש לך בטלים הרבה כנגדך") משום זירז נוסף. ה. הדיוק "ואם עמלת בתורה" (ולא "למדת"). ו. מהלשון "יש שכר הרבה ליתן לך" מוכח שהחידוש בזה הוא, לא שמגיע לו להאדם שכר, אלא בזה שהשכר ישנו, ובמדה גדולה ("הרבה"), ובמילא מובטח לו לאדם שיקבלנו. וקשה: מהו החידוש בזה שהקב"ה יש לו שכר הרבה לשלם לאדם כל המגיע לו.

והביאור:

ההוראות שבמשנתנו מכוונות לבעל עסק, שמותר לו על פי דין לעשות מלאכתו קבע ותורתו ארעית⁵ ולכן אומר התנא: הוי ממעט בעסק - אם כי אינו חייב בכך על פי שורת הדין. ועסוק בתורה - אם כי בזמן שחוסך יכול הוא לעסוק בעבודה או בגמילות חסדים, רצוי שיעסוק דוקא בתורה. והנהגה כזו באה מתוך "מדת חסידות ואהבת התורה" דוקא, כי על פי דין חייב רק "לקבוע עתים לתלמוד תורה ביום ובלילה כפי כחו ויכלתו"⁶.

והנה ידוע⁷ שיש מעלה בבעל עסק על יושב אוהל, ולאידך גיסא, יש מעלה ביושב אוהל על בעל עסק. ואדם זה הממעט בעסק ועוסק בתורה הרי הוא לכאורה כליל המעלות, ונעלה גם מבעל עסק וגם מיושב אוהל, וזה עלול להביאו לידי רגש של גאווה וישות. לכן ממשיך

והוי שפל רוח בפני כל אדם - הן בפני בעל עסק והן בפני יושב אוהל.

אמנם, מאחר שמדובר בבעל מעלה כזה, אי אפשר לדרוש

10. ראה של"ה בית אחרון (יב, א-ב).

11. עיין ברכות לד, ב: כל הנביאים כולן לא נתבאו אלא כו' אבל כו' עין לא ראתה אלקים זולתך כו' רשב"ג אמר זה עדן כו' (ובאזה"ת עה"פ ישע"י סד, ג).

12. ברכות לה, ב.

13. ע"ד מאדז"ל (סוף מסכת חולין) שכר מצות בהאי עלמא ליכא. וראה אגה"ק ס"ג.

14. משיחת ש"פ עקב תשכ"ח - על פי רשימת השומעים בלבד. חלק מהביאור נדפס בלקו"ש ח"ז עמ' 187.

1. שו"ע אדמו"ר הזקן או"ח ר"ס קנח.

2. יהושע א, ח.

3. ראה ב"שינויי נוסחאות" למשניות. וראה ביאור הבא.

4. הלכות ת"ת לאדמו"ר הזקן פ"ד ה"ז.

5. ראה הלכות ת"ת שם פ"ג ה"ד.

6. הלכות ת"ת שם.

7. תו"א תרומה פ, ב.

8. יבמות סא, א.

9. תוספות שם ד"ה ואין.

שיעורי רמב"ם שלשה פרקים ליום — כ"ב-כ"ח סיון ה'תשס"ט

יום ראשון כ"ב סיון ה'תשס"ט

הלכות תפילה פרק יא

א. כל מקום שיש בו עשרה מישראל, צריך להקין לו בית שיכנסו בו לתפלה בכל עת תפלה; ומקום זה, הוא הנקרא 'בית הכנסת'. וכופין בני העיר זה את זה לבנות להן בית הכנסת, ולקנות להן ספר תורה נביאים וכתובים.

ב. בשבונים בית הכנסת, אין בונים אותו אלא בגבהה של עיר, שנאמר: "בראש המית תקרא". ומגביהין אותו עד שיהיה גבוה מכל חצרות העיר, שנאמר: "ולרומם את בית אלהינו". ואין פותחין פתחי בית הכנסת אלא למזרח, שנאמר: "והחנים לפני המשכן קדמה". ובונים בו היכל שמניחין בו ספר תורה, ובונים היכל זה ברוח שמתפללין כנגדה באותה העיר, כדי שיהיו פניהן אל מול ההיכל כשיעמדו בתפלה.

ג. ומעמידין בימה באמצע הבית, כדי שיעלה עליה הקורא בתורה או מי שהוא אומר לעם דברי כבושין - כדי שישמעו כלן. וכשמעמידין התבה שיש בה ספר תורה, מעמידין אותה באמצע, ואחורי התבה כלפני [כלפי] ההיכל, ופניה כלפי העם.

ד. כיצד העם יושבין בכתי פנסיות? הזקנים יושבין ופניהן כלפי העם, ואחוריהן כלפי ההיכל; וכל העם יושבין שורה לפני שורה, ופני כל שורה לאחורי השורה שלפניה, עד שיהיו פני כל העם כלפני הקדש, וכלפני הזקנים וכלפני פני התבה. ובעת ששליח צבור עומד לתפלה, עומד בארץ לפני התבה, ופניו כלפני הקדש, כשאר העם.

ה. כתי פנסיות ובתי מדרשות - נוהגין בהן כבוד, מכבדין [מטאטאין] אותן ומרביצין אותן [מזלפין מים]. ונהגו כל ישראל בספרד ובמצרע ובמדינות שבמערב לים התיכון בשנער [בבל] וארץ הנזבי [א"י], להדליק עצשיות בכתי פנסיות, ולהציע בקרקען מחצלות כדי לישוב עליהן. ובערי אדום [ארצות הנוצרים], יושבין שם על הכסאות.

ו. כתי פנסיות ובתי מדרשות - אין נוהגין בהן קלות ראש, כגון שחוק והתל [הוללות] ושיחה בטלה. ואין אוכלין בהן, ואין שותין בהן, ואין גאותין [מתקשטים] בהן, ואין מטילין בהן. ואין נכנסין להן לא בחמה מפני החמה, ולא בגשמים מפני הגשמים. וחקמים ותלמידיהן - מתרין לאכל ולשתות בהן מדחק [כשמוכרחים].

ז. ואין מחשבין בהן חשבונות, אלא אם כן היו חשבונות של מצוה, כגון קפה של צדקה ופדיון שבויים, וכיוצא בהן. ואין מספדין בהן, אלא הספד של רבים, כגון שיהיה שם בהספד גדולי חכמי אותה העיר, שכל העם מתקבצין ובאין בגללן.

ח. היה לבית הכנסת או לבית המדרש שני פתחים - לא

יעשונו דרך כדי שיכנס בפתח זה ויצא בפתח אחר שכןגודו לקרב הדרך; שאסור להכנס להן, אלא לדבר מצוה.

ט. מי שצריך להכנס לבית הכנסת לקרות תינוק או חברו - יכנס, ויקרא מעט או יאמר שמועה [הלכה], ואחר כך יקרא חברו, כדי שלא יכנס בשביל חפצו בלבד. ואם אינו יודע, יאמר לאחד מן התינוקות: 'קרא לי פסוק שאתה קורא בו'; או ישהה מעט בבית הכנסת, ואחר כך יצא, שהלישיבה שם מעסקי מצוה היא, שנאמר: "אשרי יושבי ביתך".

י. מי שנוכנס לקרות או להתפלל בפתח זה, מתר לו לצאת בפתח שכןגודו כדי לקרב את הדרך; ומתיר לאדם להכנס לבית הכנסת במקלו במנעלו ובאפודתו [כשגופיה על גופו]. ואם היה צריך לרק, רוקק בבית הכנסת.

יא. כתי פנסיות ובתי מדרשות שחורבו, בקדשתן הן עומדין, שנאמר: "והשמותי את מקדשיכם" - אף על פי שהן שוממין, בקדשתן הן עומדין. וכשם שנוהגין בהן בישובן, כך נוהגין בהן בחורבן - חוץ מכבוד ורבוץ [טאטוא ושטיפה], שאין מכבדין אותן ואין מרביצין אותן. עלו בהן עשבים, לא יתלש; ואם תלשו אותן, מניחין אותן במקומן, כדי שיראו אותן העם, ויתעוררו רוחם וישתדלו לבנותן.

יב. אין סותרין בית הכנסת כדי לבנות אחר במקומו, או במקום אחר, אבל בונים אחר, ואחר כך סותרין זה - שפא יאירע להן דבר אנס, ולא יבנו. [אם כמעט] נפל כתל אחד ממנו - בונה [כותל] חדש בצד הישן, ואחר כך סותר הישן. יג. במה דברים אמורים? שלא תרבו יסודותיו. אבל אם חרבו יסודותיו, או שנטו כתליו לפל - סותרין אותו מיד, ומתחילין לבנותו במהרה ביום ובלילה, שפא תדחק השעה, וישאר תרבו.

יד. מתר לעשות בית הכנסת, בית המדרש; אבל בית המדרש, אין עושין אותו בית הכנסת, שקדשת בית המדרש יתרה על קדשת בית הכנסת, ומעלין בקדש ולא מורידין. וכן בני העיר שמכרו בית הכנסת, יש להן לקח בדמיו תבה [לס"ת]; מכרו תבה, יש להן לקח בדמיה מטפחות [מעילים] או תיק [בית] לספר תורה; מכרו מטפחות או תיק, לוקחין בדמיו חמשיין [גליונות של חמשה חומשי תורה נפרדים]; מכרו חמשיין, לוקחין ספר תורה. אבל אם מכרו ספר תורה - אין לוקחין בדמיו אלא ספר תורה אחר, שאין שם קדשה למעלה מקדשת ספר תורה. וכן במותרין [מותר הכסף ממה שמכרו].

טו. וכן אם גבו מן העם מעות לבנות בית המדרש, או בית הכנסת, או לקנות תבה, או מטפחות ותיק, או ספר תורה, ורצו לשנות כל מה שגבו - אין משנין אותו אלא מקדשה קלה לקדשה חמורה ממנה. אבל אם עשו מה שגבו לעשותו והותירו - משנין המותר לכל מה שירצו. וכל כלי בית הכנסת, בבית הכנסת; פרכת [וילון] שעל

ובשני ובחמישי שבכל שבוע ושבוע. ואין מפטירין בנביא, אלא בשבתות ובמים טובים וימים הפורים ובתשעה באב בלבד.

ג. אין קורין בתורה בצבור, בפחות מעשרה אנשים גדולים בני חורין; ואין קורין פחות מעשרה פסוקין, ו"וידבר" עולה מן המניין. ולא יהיו הקורין פחות משלשה אנשים, ואין מתחילין בפירוש [חדשה] פחות משלשה פסוקין, ואין מניחין בפירוש פחות משלשה פסוקין, ולא יקרא הקורא פחות משלשה פסוקין.

ד. שלשה שקראו עשרה פסוקין, שנים קוראין שלשה שלשה, ואחד ארבעה. ובין שהיה קורא ארבעה ראשון, או אחרון, או אמצעי - הרי זה משבח.

ה. כל אחד ואחד מן הקורין, פותח ספר תורה, ומביט במקום שהוא קורא בו, ואחר כך אומר: 'ברכו את ה' המברך', וכל העם עונים: 'ברוך ה' המברך, לעולם ועד'; וחוזר ומברך: 'ברוך אתה ה' אלהינו מלך העולם, אשר בחר בנו מכל העמים, ונתן לנו את תורתו - ברוך אתה ה', נותן התורה'; וכל העם עונים: 'אמן'. ואחר כך קורא, עד שישלים לקרות; וגולל הספר, ומברך: 'ברוך אתה ה' אלהינו מלך העולם, אשר נתן לנו תורת אמת, חיי עולם נטעה בתוכנו - ברוך אתה ה', נותן התורה'.

ו. אין הקורא רשאי לקרות בתורה, עד שיכלה 'אמן' מפי הצבור. קרא וטעה, אפלו בדקדוק אות אחת - מחזירין אותו, עד שיקראנה בדקדוק. ולא יקראו שנים בתורה, אלא האחד לבדו. קרא ונשתתק - יעמד אחר תחתיו, ויתחיל במקום שהתחיל הראשון שנשתתק; ומברך בסוף. ז. אין הקורא רשאי לקרות, עד שיאמר לו גדול שבצבור לקרות. ואפלו חזן הכנסת [ש"ץ], או ראש הכנסת [שמש] - אינו קורא מעצמו, עד שיאמרו לו הצבור או גדול שבהן לקרות. צריך אחד לעמד עמו [עם החזן] בשעה שהוא קורא, כדרך שהחזן עומד עם הקוראין.

ח. הקורא, יש [מותר] לו לזלג במקום למקום בענין אחד, כגון "אחרי מות" ו"אף בעשור" שבפרשת אמר אל הכהנים; והוא, שלא יקרא על פה, שאסור לקרות שלא מן הכתב אפלו תבה אחת; ולא ישהה בדלוג, אלא כדי [שיעור זמן] שישלים התרגמן תרגום הפסוק.

ט. כיון שהתחיל הקורא לקרות בתורה, אסור לספר אפלו בדבר הלכה - אלא הכל שותקין ושותקין, ומשימין לכן למה שהוא קורא, שנאמר: "ואזני כל העם אל ספר התורה". ואסור לצאת מן הצבור [מביהכ"ס] בשעה שהקורא קורא. ומתיר לצאת בין איש לאיש [בין עליה לעליה]. ומי שהוא עוסק בתורה תמיד, ותורתו אמונתו - מתיר לו לעסוק בתלמוד תורה בשעה שהקורא קורא בתורה. י. מימות עזרא נהגו, שיהא שם תרגמן מתרגם לעם מה שהקורא קורא בתורה - כדי שיהיו העם ענין הדברים. והקורא קורא פסוק אחד בלבד, ושותק עד שיתרגם אותו התרגמן; וחוזר וקורא פסוק שני. ואין הקורא רשאי לקרות לתרגמן יתר מפסוק אחד.

הארון שמניחין בו הספרים, כמטפחות הספרים. ואם התנו עליהן, הרי הן כפי התנאי.

טז. במה דברים אמורים, שמתיר למכר בית הכנסת? בבית הכנסת של כפרים, שלא עשו אותו אלא על דעת בני הכפר לבדם, שיהיה להם להתפלל בו, והוא שאם רצו בלן למכרו, מוכרין. אבל בית הכנסת של כרפין [ערים גדולות] - הואיל ועל דעת כל אנשי העולם נעשה, שביא ויתפלל בו כל הבא אל המדינה - נעשה של כל ישראל, ואין מוכרין אותו לעולם.

יז. בני הכפר שרצו למכר בית הכנסת שלהן, או לבנות בדמים בית הכנסת אחר, או לקנות בדמים תבה או ספר תורה - צריכין להתנות על הלוקח, שלא יעשה אותו לא מרחץ, ולא ברוסקי, והוא המקום שמעבדין בו העורות, ולא בית הטבילה, ולא בית המים. ואם התנו שבעה טובי [נכבדי-נבחרין] העיר במעמד אנשי העיר בשעת מכירה, שיהא הלוקח רשאי לעשות בו כל אלו - מתיר.

יח. וכן אם התנו שבעה טובי העיר במעמד אנשי העיר על מותר הדמים, שיהיו חלין - הרי אלו חלין. וכשלוקחין הדמים ובונים מהן בית הכנסת אחר, או שקנו מהם תבה או מטפחות ותיק, או ספרי תורה או חמשים - והשאר יהיו חלין כמו שהתנו, ויעשו בו מה שירצו.

יט. וכן אם קבלו עליהן כל אנשי העיר, או רבם, אדם אחד [שיהיה אחראי על עניני בית הכנסת] - כל מה שעשה, עשוי, והוא מוכר ונותן לבדו כפי מה שיראה, ויתנה כפי מה שיראה.

כ. כשם שמתיר להן למכר בית הכנסת, כך נותנין אותו במתנה, שאילו לא היה להם לצבור הנה במתנה זו, לא נתנוה; אבל לא משפירין אותה, ולא ממשיכין אותה. וכן כשפותרין בתי כנסיות לבנותן, מתירין למכר ולהחליף ולתן במתנה הלבנים והעצים והעפר שלהן; אבל להלוותן, אסור, שאין הקדשה עולה מהן אלא בדמים, או בהנהיה שהיא בדמים.

כא. רחובה של עיר - אף על פי שהעם מתפללין בו בתעניות ובמעמדות, מפני שהקבוצין רב, ואין בית הכנסת מכיל אותן - אין בו קדשה, מפני שהוא עראי ולא נקבע לתפלה; וכן בתיס וחצרות שהעם מתכנסין להן לתפלה - אין בהם קדשה; מפני שלא קבעו אותן לתפלה בלבד, אלא עראי מתפללין בהן, כאדם שמתפלל בתוך ביתו.

הלכות תפלה פרק יב

א. משה רבנו תקן להן לישראל, שיהיו קורין בתורה ברבים בשבת ובשני ובחמישי בשחרית, כדי שלא יהיו שלשה ימים בלא שמיעת תורה. ועזרא הסופר תקן שיהיו קורין בן במנחה בכל שבת, משום יושבי קרנות [סוחרים שאינם באים לשמוע בשני וחמישי]; וגם הוא תקן שיהיו הקורין בשני ובחמישי שלשה בני אדם, ולא יקראו פחות מעשרה פסוקין.

ב. ואילו הן הימים שקורין בהם בתורה בצבור: בשבתות, ובמועדים, ובראשי חודשים, ובתעניות, ובחגכה ופורים,

שליח צבור בקדיש בין המשלים ובין המפטיר, אינו עולה [המפטיר למנין הקוראים]. צבור שלא היה בהן יודע לקרות אלא אחד - עולה וקורא ויורד וישוב, וחוזר וקורא שניה ושלישית, עד שיגמר מנין הקוראין של אותו היום.

יח. בכל קריאה מאלו, בהן קורא ראשון, ואחריו לוי, ואחריו ישראל. ומנהג פשוט הוא היום, שאפילו בהן עם הארץ קודם לקרות לפני חכם גדול ישראל; וכל מי שהוא גדול מחברו בחכמה, קודם לקרות. והאחרון שגולל ספר תורה, נוטל שכר כנגד הכל; לפיכך עולה משלים, אפילו גדול שבצבור.

יט. אין שם כהן, עולה ישראל; ולא יעלה אחריו לוי כלל. אין שם לוי, בהן שקרא ראשון חוזר הוא עצמו, וקורא פעם שניה במקום לוי; אבל לא יקרא אחריו כהן אחר, שמא יאמרו: 'הראשון פסול, ולפיכך עלה כהן אחר'. וכן לא יקרא לוי אחר לוי, שמא יאמרו: 'אחד משניהן פסול'.

כ. ביצד סדר הקריאה בתורה עם התפלה? כל יום שיש בו תפלת מוסף - אחר שיגמר שליח צבור תפלת שחרית, אומר קדיש, ומוציא ספר תורה וקורא לאחד אחד מן הצבור, ועולין וקורין בתורה; ובשגומרין, מחזיר ספר תורה למקומו, ואומר קדיש, ומתפללין תפלת מוסף. וזמנים שיש בהן מפטיר ומוסף, נהגו לומר קדיש קדם שיעלה המפטיר; ויש מקומות שנהגו לומר קדיש אחר המפטיר.

כא. במנחה של שבת ויום הכפורים, אחר שיגמר שליח צבור "תהלה לדוד" וסדר היום ["ובא לציון"], אומר קדיש, ומוציא ספר תורה וקורין בו ומחזירו, ואומר קדיש, ומתפללין מנחה. וכן בתעניות - קוראין במנחה, ואחר כך אומר קדיש, ומתפללין תפלת מנחה; אבל ביום טוב, לא נהגו לקרות במנחה.

כב. ויום שאין בו מוסף - כשגומר תפלת שחרית, אומר קדיש, ומוציא ספר תורה וקוראין בו ומחזירו, ואומר קדיש; ואחר כך אומר "תהלה לדוד" וסדר היום, כדרך שאומרים בכל יום; ואומר קדיש, וזהו נפטרין.

כג. אין קוראין בחמשין [גילי קלף לכל חומש בפני עצמו] בבתי גנסיות, משום כבוד הצבור; ואין גוללין ספר תורה בצבור, מפני טרח הצבור, שלא יטריח עליהם להיותן עומדין עד שיגללו. לפיכך, אם צרכו לקרות שני ענינים, מוציאין שני ספרי תורות; ולא יקרא איש אחד ענין אחד בשתי תורות, שמא יאמרו: 'ספר ראשון פגום היה, ולפיכך קרא בשני'.

כד. כל הגולל ספר תורה, גוללו מבחוץ [מתחיל הקשירה מהצד החיצוני שאחורי הכתב], וכשהוא מהדקו [את הקשר], מהדקו מבפנים [מהצד של הכתב]; וצריך להעמידו על התפר. מקום שמוציאין ספר תורה אחר שקוראין בו, ומוליכין אותו לבית אחר להצניעו - אין הצבור ראשין לצאת, עד שיצא ספר תורה; וילוו אותו והן אחריו, עד המקום שמצניעין אותו בו.

יא. אין הקורא ראשי להגביה קולו יותר מן המתרגם, ולא הגביה המתרגם קולו יותר מן הקורא. ואין המתרגם ראשי לתרגם, עד שיכלה הפסוק מפי הקורא; ואין הקורא ראשי לקרות פסוק אחר, עד שיכלה התרגום מפי המתרגם. ואין המתרגם נשען לא לעמוד ולא לקורה, אלא עומד ביראה ואימה; ולא יתרגם מתוך הכתב, אלא על פה. ואין הקורא ראשי לסייע לתרגמן; שלא יאמרו: 'תרגום כתוב בתורה'. והקטן מתרגם על ידי [קריאת] הגדול [קטן וגדול בחשיבות], ואין כבוד לגדול שייתרגם על ידי קטן. ולא יהיו המתרגמין שנים כאחד, אלא אחד קורא ואחד מתרגם.

יב. ולא כל המקראות מתרגמין בצבור: מעשה ראובן, וברכת כהנים, ומעשה העגל מן "ויאמר משה אל אלהיו" עד "ויאמר משה את העם", ועוד פסוק אחד "ויאמר ה' את העם" - נקראין, ולא מתרגמין. ובמעשה אמנון, במקום שנגמרו: "אמנון בן דוד" - לא נקרא, ולא מתרגם.

יג. המפטיר בנביא, צריך לקרות בתורה תחלה - אפילו שלשה פסוקין, חוזר וקורא מה שקרא לפניו; ולא יפטיר בנביא, עד שיגלל ספר תורה. ולא יפחות מאחד ופעשרים פסוקין; ואם שלם [הסתיים] הענין בפחות מאלו, אינו צריך. ואם קרא עשרה פסוקין, ויתרגמן המתרגם - דיו, ואף על פי שלא שלם הענין. ובנביא - אחד קורא, ואפילו שנים מתרגמין. ומדלג מענין לענין אחר; ואינו מדלג מנביא לנביא, אלא בנביאים של שנים עשר בלבד - ובלבד שלא ידלג מסוף הספר לתחלתו; וכל המדלג, לא ישהה בדלוג אלא כדי [שיעור זמן] שישלם המתרגם תרגומו.

יד. הקורא בנביא - יש לו לקרות לתרגמן שלשה פסוקין, והמתרגם מתרגם שלשתן זה אחר זה. ואם היו שלשה פסוקין שלש פרשיות [ענינים], לא יקרא לתרגמן אלא אחד אחד.

טו. המפטיר בנביא, מברך לפניו ברכה אחת: 'ברוך אתה ה' אלהינו מלך העולם, אשר בחר בנביאים טובים'. ומברך לאחריו ארבע ברכות - ברכה ראשונה, חותם בה 'האל הנאמן בכל דבריו'; שניה, חותם בה 'בויה ירושלים'; שלישית, חותם בה 'מגן דוד'; רביעית, חותם בה פענין קדשת היום, כמו שחותם בתפלה. וכן אם חל ראש חדש להיות בשבת, המפטיר בנביא מזכיר ראש חדש בברכה זו, וחותם בה מקדש השבת וישראל וראשי חודשים.

טז. כמה הן הקוראין [בתורה]? בשבת בשחרית, קוראין שבעה; וביום הכפורים, ששה; ובזמנים טובים, חמשה: אין פוחתין ממנין זה, אבל מוסיפין עליהן. בראשי חודשים ובחלו של מועד, קוראין ארבעה; בשבת וביום הכפורים במנחה, ובשני ובחמישי שבכל שבוע ובחנפה ופורים בשחרית, ובזמני התעניות בשחרית ובמנחה, קוראין שלשה: אין פוחתין ממנין זה, ואין מוסיפין עליו. **יז.** אשה לא תקרא בצבור, מפני כבוד הצבור. קטן היודע לקרות יודע למי מברכין, עולה ממנין הקוראין. וכן המפטיר עולה מן המנין, שהרי קרא בתורה; ואם הפסיק

מלשה מפי הגבורה הן, הואיל ומשמען שהן אחר מיתת מלשה רבנו, הרי נשתנו; ולפיכך מתר ליתיד לקרות אותן. ז. קללות שבתורת כהנים - אין מפסיקין בהן, אלא אחד קורא אותן; מתחיל בפסוק שלפניהן, ומסיים בפסוק שלאַחריהן. וקללות שבמשנה תורה - אם רצה לפסוק בהן, פוסק; וכבר נהגו העם שלא לפסוק בהן, אלא אחד קורא אותן.

ח. מפסיקין למועדות, וליום הכפורים, וקוראין בענין המועד, לא בסדר השבת. ומשה תקן להן לישראל, שיהיו קוראין בכל מועד, ענינו; ושואלין ודורשים בענינו של יום, בכל מועד ומועד. ומה הן קורין? בפסח, בפרשת המועדות שבתורת כהנים. וכבר נהגו העם לקרות ביום טוב ראשון "משכו", ומפטירין בפסח גלגל; וביום טוב שני, "שור או כשב", ומפטירין בפסח יאשיהו. בשלישי, "קדש לי"; ברביעי, "אם כסף תלוה"; בחמישי, "פסל לך"; בששי, "ויצאו בני ישראל את הפסח במועדו". ביום טוב אחרון, "ויהי בשלח" עד סוף השירה, ומפטירין "וידבר דוד"; ובשמיני, "כל הבכור", ומפטירין "עוד היום נוב לעמד".

ט. בעצרת, קורין "שבועה שבועות". ומנהג פשוט, שקורין ביום טוב ראשון "בחודש השלישי", ומפטירין במרכבה; ובשני קורין בפרשת המועדות, ומפטירין בחבקוק.

י. בראש השנה, קורין "בחודש השביעי באחד לחודש". ומנהג פשוט, שקורין ביום ראשון "וה' פקד את שנה", ומפטירין "ויהי איש אחד מן הנמתיים"; ובשני קורין "והאלהים נסה", ומפטירין "הבן נקיר לי אפרים".

יא. ביום הכפורים בשחרית קורין "אחרי מות", ומפטירין "כי זה אמר רם ונשא"; במנחה קורין בעצרת שפ"א אחרי מות, כדי שיזכר ויכלם כל מי שנכשל באחת מהן, ויחזר בתשובה; והשלישי שקורא בתורה, מפטיר ביונה.

יב. בסוכות, בשני ימים הראשונים קורין בפרשת מועדות, ומפטירין ביום ראשון "הנה יום בא לה'", וביום שני "ויקהלו אל המלך שלמה"; וביום טוב אחרון קורין "כל הבכור", ומפטירין "ויהי ככלות שלמה"; ולמחר קורין "וזאת הברכה", ומפטירין "ויצמד שלמה", ויש מי שמפטיר "ויהי אחרי מות משה". ובשאר ימות החג, קורין בקרבנות החג.

יג. ביצד? בכל יום יום מחלו של מועד, קורא שתי פרשיות: ביום השלישי, שהוא תחלת חלו של מועד, קורא הפהן "וביום השני", ולוי קורא "וביום השלישי", וישראל קורא "ביום השלישי", והרביעי חזר וקורא "ביום השני" "וביום השלישי". וכן ביום הרביעי, שהוא שני של חלו של מועד, קורין "וביום השלישי" "וביום הרביעי" על דרך זו.

יד. בכל יום יום ממים טובים, וכן ביום הכפורים ובשבעת ימי הפסח - מוציאין שני ספרים בשחרית: האחד, קורין בו תחלה אלו הענינות שאמרנו; והשני,

הלכות תפלה פרק יג

א. המנהג הפשוט בכל ישראל, שמשלימין את התורה בשנה אחת: מתחילין בשבת שאחר חג הסוכות, וקורין בסדר "בראשית", בשניה "אלה תולדות נח", בשלישית "ויאמר ה' אל אברהם", וקוראין והולכין על הסדר הזה, עד שגומרין התורה בחג הסוכות. ויש מי שמשלים את התורה בשלש שנים, ואינו מנהג פשוט.

ב. עזרא תקן להן לישראל, שיהיו קורין קללות שבספר 'ויקרא', קדם עצרת; ושבת משנה תורה [פ' כי תבא], קדם ראש השנה. והמנהג הפשוט, שיהיו קוראין "במדבר סיני", קדם עצרת; ו"אתחנן", אחר תשעה באב; ו"אתם נצבים", קדם ראש השנה; ו"צו את אהרן", קדם הפסח בשנה פשוטה. לפיכך, יש שבתות שקורין בשחרית שני סדרין, כגון: "אשה כי תזריע" ו"זאת תהיה", ו"בהר סיני" ו"אם בחקתי", וכיוצא בהן - כדי שישלימו בשנה ויקראו אותן הסדרים בעונתן.

ג. מקום שמפסיקין בשבת בשחרית - שם קוראין במנחה, ובשני ובחמישי, ולשבת הבאה. כיצד? שבת ראשונה, קורין בשחרית בסדר "בראשית"; במנחה, קורין "אלה תולדות נח" עשרה פסוקין או יותר; וכן בשני ובחמישי; וכן לשבת הבאה בשחרית, מתחילין מ"אלה תולדות נח", וקורא עד סוף הסדר. ועל דרך זו קוראין כל השנה. ומפטירין בכל שבת ושבת בנביא מצין שקראו בתורה.

ד. בראשי חודשים - הראשון קורא שלשה פסוקין מפרשת "צו"; והשני חזר וקורא פסוק שלישי שקרא הראשון ושני פסוקין שאחרי, כדי שישיר בפרשה שלשה פסוקין; והשלישי קורא שלשה פסוקין ששיר השני עם "וביום השבת"; והרביעי קורא "ובראשי חודשיכם". ואם חל ראש חודש להיות בשבת, מוציאין שני ספרים בשחרית: אחד, קורין בו סדר אותה שבת; והשני, קורא בו המשלים [החביע] "ובראשי חודשיכם". ואם קרא ענין ראש חודש בשבת המפטיר [כי לפניו כבר השלימו פרשת השבוע] - קורא [ניתן להסתמך בדיעבד על הסוברים כן]. ומפטירין "והיה מדי חודש בחודשו". וראש חודש אב שחל להיות בשבת, מפטירין "חודשיכם ומועדיכם שנה נפשי". וראש חודש שחל להיות באחד בשבת, מפטירין בשבת שלפניו "ויאמר לו יהונתן, מחר חודש".

ה. כל העולה לקרות בתורה - פותח בדבר טוב, וחותרם בדבר טוב. אבל בפרשת "האזינו" - הראשון קורא עד "זכר ימות עולם", והשני מתחיל מ"זכר ימות עולם" עד "יריבהו", והשלישי מ"יריבהו" עד "וירא ה' וינאץ", והרביעי מן "וירא ה'" עד "לו חקמו", והחמישי מן "לו חקמו" עד "פי אשא אל שמים ידי", והששי מן "פי אשא אל שמים ידי" עד סוף השירה. ולמה פוסקין בה בענינות אלו? מפני שהיא תוכחה, כדי שיחזרו העם בתשובה.

ו. שמונה פסוקין שבסוף התורה, מתר לקרות אותן בבית הכנסת בפחות מעשרה; אף על פי שהכל תורה, ומפי

כא. נמצאת אומר, שפעמים תהיה הפסקה בין שבת ראשונה ושניה, או בין שניה ושלישית; ופעמים תהיה שתי הפסקות, בין ראשונה לשניה ובין שניה לשלישית. אבל בין שלישית לרביעית, אין מפסיקין.

כב. כל פרשה מארבע פרשיות האלו, אחד קורא אותה בספר שני, אחר שקורין סדר אותה שבת בספר שהוציאו ראשון. חל ראש חדש אדר להיות בשבת, והיה סדר אותה שבת "ואתה תצנה" - קורין ששה מ"ואתה תצנה" עד "ועשית כדור נחשת", והשביעי חזר וקורא מ"כי תשא" עד "ועשית כדור נחשת". ואם היה סדר אותה שבת "כי תשא" עצמה, קורין ששה מ"כי תשא" עד "ויקהל", והשביעי חזר וקורא בספר שני מ"כי תשא" עד "ועשית כדור נחשת".

כג. ראש חדש אדר שחל להיות בשבת, מוציאין שלשה ספרים - אחד, קורין בו בסדר [פרשת] היום; והשני, קורין בו ענין ראש חדש; והשלישי, קורין בו "כי תשא". וכן ראש חדש ניסן שחל להיות בשבת - קורין סדר היום, באחד; וענין ראש חדש, בשני; ו"החדש הזה", בשלישי. **כד.** ראש חדש טבת שחל להיות בשבת, מוציאין שלשה ספרים - הראשון, קוראין בו סדר היום; והשני, קוראין בו ענין ראש חדש; והשלישי, קוראין בו ענין חגכה. חל להיות באמצע השבת, שלשה קורין בענין ראש חדש, והרביעי קורא ענין חגכה.

כה. אף על פי שאדם שומע כל התורה כלה בכל שנתו בצבור, חייב לקרות לעצמו בכל שבוע ושבוע, סדר של אותה שבת - שנים מקרא, ואחד תרגום; ופסוק שאין לו תרגום, קוראיו שלשה פעמים; עד שישלים פרשיותיו עם הצבור [יסיים התורה בשמיעה].

יום שני כ"ג סיון ה'תשס"ט

הלכות ברפכת כהנים פרק יד

א. בשחרית במוסף ובנעילה, הפהנים נושאים את כפיהם; אבל במנחה, אין נושאים כפיהם, מפני שבמנחה כבר סעדו כל העם, ושמה שנתו הפהנים יין, ושכור אסור בנשיאת כפיהם. ואפילו ביום התענית, אין נושאים כפיהם במנחה; וגזרה מנחה של תענית, מפני מנחה של כל יום.

ב. במה דברים אמורים? בתענית שמחפליין בו מנחה ונעילה, כגון צום פפור ותענית צבור; אבל תענית שאין בו נעילה, כגון תשעה באב ושבעה עשר בתמוז, הואיל ותפלת מנחה שלהן סמוך לשקיעת החמה - הרי זו נראית כנעילה ואינה מתחלפת במנחה של כל יום, ולפיכך יש בה נשיאת כפיהם. וכהן ששכר ועלה לדוכן במנחה של יום הכפורים - הואיל והדבר ידוע שאין שם שכרות, הרי זה נושא את כפיו; ואין מורידין אותו, מפני החשד, שלא יאמרו 'פסול היה, ולפיכך הורידוהו'.

ג. ביצר היא נשיאת כפיהם בגבולין [כל מקום חוץ מבית המקדש] בעת שניגע שליח צבור לעבודה, כשיאמר 'רצה', כל הפהנים העומדין בבית הכנסת, נעקרינן ממקומן

קורין בו קרבן אותו היום האמור בחמש הפקודים. והקורא ענין הקרבן, הוא המפטיר בנביא.

טו. בכל יום שמוציאין שני ספרים, או שלשה, אם הוציאו זה אחר זה, כשמתחזיר את הראשון אומר קדיש ומוציא השני; וכשמתחזיר את האחרון, אומר קדיש. וכבר אמרנו, שהמנהג הפשוט, לומר קדיש אחר שקורא המשלים לעולם, ואחר כך מפטירין בנביא.

טז. שבת שחלה להיות בחלו של מועד, בין בפסח בין בסוכות, קורין באותה שבת "ראה אתה אמר אלי"; ומפטירין בפסח "העצמות היבשות", ואם היתה בתוך החג, "ביום בא גוג".

יז. בחגכה - ביום ראשון, קורין מברכת כהנים עד סוף קרבן המקריב ביום הראשון; וביום שני, קורין קרבן נשיא שהקריב בשני; וכן עד יום השמיני, קורין מיום השמיני עד סוף כל הקרבנות, עד סוף הסדר. ומפטירין בשבת של חגכה, בגרות זכריה; ואם היו שתי שבתות, מפטירין בשבת ראשונה בגרות זכריה, ובשניה בגרות שלמה. והקורא בענין חגכה, הוא שמפטיר בנביא. בפורים, קורין בשחרית "ויבא עמלק".

יח. בתשעה באב, קורין בשחרית "כי תוליד בנים" ומפטירין "אסף אסיפם"; ובמנחה קורין "ויחל משה", כשאר ימי התעניות. וכשאר התעניות שאנו מתעניין על מה שארע לאבותינו, קורין בשחרית ומנחה: הראשון, קורא "ויחל" ארבעה פסוקים; וקורא השני והשלישי, מ"פסל לך" עד "אשר אני עשה עמך". ובתעניות שגזרין אותן הצבור מפני הצרות, כגון בצרת ודבר וכיוצא בהן, קורין ברכות וקלות [שבפ' בחוקותי], כדי שישוכו העם ויבנו לבבם כשישמעו אותן.

יט. נהגו כל ישראל, להיות מפטירין קדם לתשעה באב בשלש שבתות, בדברי תוכחה - שבת ראשונה, מפטירין "דברי ירמיהו"; שניה, "חזון ישעיהו"; שלישית, "איכה היתה לזונה". וכן שבת שאחר תשעה באב, מפטירין "נחמו נחמו, עמי". ומנהג פשוט בערינו, להיות מפטירין בנחמות ישעיהו, מאחר תשעה באב עד ראש השנה; ושבת שבין ראש השנה ליום הכפורים, מפטירין "שוכה, ישראל".

כ. ראש חדש אדר שחל להיות בשבת, קורין בפרשת שקלים, ומפטירין ב"יהודע הכהן". וכן אם חל ראש חדש אדר להיות בתוך השבת [באמצע השבוע], ואפילו בערב שבת, מקדימין וקורין בשבת שלפניו בפרשת שקלים. בשניה, קורין פרשת "זכור", ומפטירין: "כה אמר ה' צבאות, פקדתי". ואי זו היא שבת שניה? כל שחלו פורים להיות בתוכה, ואפילו בערב שבת. בשלישית, קורין "פרה אדמה", ומפטירין: "וורקתי עליכם מים טהורים". ואי זו היא שבת שלישית? הסמוכה לרביעית. ברביעית, קורין "החדש הזה", ומפטירין: "בראשון באחד לחדש". ואי זו היא רביעית? כל שחל ראש חדש ניסן להיות בתוכה, ואפילו בערב שבת.

י. ואומר את השם ככתבו, והוא הדבר הנחגה מידו הא וו הא, וזה הוא השם המפרש האמור בכל מקום. ובמדינה אומרים אותו בכינוי, והוא אלף דלת נון יוד; שאין מזכירין את השם ככתבו אלא במקדש בלבד. ומשמת שמעון הצדיק, פסקו הכהנים מלברך בשם המפרש, אפלו במקדש - כדי שלא ילמד אותו מי שאינו הגון; ולא היו חכמים הראשונים מלמדין שם זה לתלמידיהם ובניהם ההגונים, אלא אחת לשבע שנים. כל זה, גדלה לשמו הנכבד והנורא.

יא. אין ברפת כהנים נאמרת בכל מקום אלא בלשון הקדש, שנאמר: "זה תברכו את בני ישראל" - כך למדו שומעי שמועה [מעתיקי המסורת] ממשה רבנו: "זה תברכו", בעמידה; "זה תברכו", בנשיאת פנים; "זה תברכו", בלשון הקדש; "זה תברכו", פנים כנגד פנים; "זה תברכו", בקול רם; "זה תברכו", בשם המפרש, והוא שיהיה במקדש, כמו שאמרנו.

יב. אין הכהנים רשאים בכל מקום להוסיף ברכה על שלשת הפסוקים, כגון: "ה' אלהי אבותכם יסוף עליכם ככם אלף פעמים", וכיוצא בו - לא בקול רם, ולא בלחש, שנאמר: "לא תספו על הדבר". בשעה שכל כהן עולה לדוכן, כשהוא עוקר רגליו לעלות, אומר: "יהי רצון מלפניך ה' אלהינו, שתהיה הברכה הזאת שצויתנו לברך את עמך ישראל ברכה שלמה, ואל יהי בה מכשול ועון, מעתה ועד עולם". וקדם שיחזיר פניו לברך את העם, מברך: 'ברוך אתה ה' אלהינו מלך העולם, אשר קדשנו בקדשך של אהרן, וצונו לברך את עמו ישראל, באהבה; ואחר כך מחזיר פניו לצבור, ומתחיל לברך. וכשמחזיר פניו מן הצבור אחר שהשלים, אומר: 'עשינו מה שצונו עלינו, עשה עמנו מה שהבטחתנו - "השקיפה ממעון קדשך מן השמים, וברך את עמך את ישראל".'.

יג. כשמחזירין הכהנים פניהם לצבור לברכם, וכשמחזירין פניהם מן הצבור אחר שמברכין, לא יחזירו אלא דרך זמין, בכל מקום; וכן כל פונות שיהיה אדם פונה, לא יהיו אלא דרך זמין.

יד. במקדש - מברכין ברכת כהנים פעם אחת ביום, אחר תמיד של שחר: באין ועומדין על מעלות האולם [מדריגות ההיכל], ומברכין בדרך שאמרנו. אבל במדינה - מברכין אותה אחר כל תפלה חוץ ממנחה, כמו שאמרנו. בכל מקום, משתדלין שיהיה המקרא אותן ישראל - שנאמר: "אמור להם", מפלל שאין המקרא מהן.

הלכות ברפת כהנים פרק טו

א. ששה דברים מוזהרין נשיאת פנים - הלשון, והמומין, והעברה, והשנים, והיין, וטמאת הידים. הלשון כיצד? העלגים שאין מוציאים את האותיות בתקנן, כגון שקורין לאלפין ענין, ולענין אלפין, או לשבלת סבלת, וכיוצא בהן - אין נושאים את פניהם. וכך בכדי פה וכבדי לשון, שאין דבריהם נפרין לכל - אין נושאים את פניהם.

והולכין ועולין לדוכן [מקום מוגבה]; ועומדין שם, פניהם למול ההיכל ואחריהם כלפי העם, ואצבעותיהם כפופות לתוף פניהם, עד שישלים שלית צבור ההודיה; מחזירין פניהם כלפי העם, ופושטין אצבעותיהם, ומגביהין ידיהם כנגד כתפיהם, ומתחילין "ברוך"; ושלית צבור מקרא אותם מלה מלה, והם עונים, שנאמר: "אמור להם", עד שמשלימין פסוק ראשון, כל העם עונים 'אמן'. וחוזר שלית צבור ומקרא אותן פסוק שני מלה מלה, והם עונים, עד שמשלימין פסוק שני, וכל העם עונים 'אמן'. וכן בפסוק שלישי.

ד. כשישלימו הכהנים שלשה הפסוקים, מתחיל שלית צבור בברכה אחרונה של תפלה שהיא 'שים שלום', והכהנים מחזירין פניהם כלפי הקדש, ואחר כך קופצין [מכופפים כרגיל] אצבעותיהם; ועומדין שם בדוכן עד שיגמרו הברכה, וחוזרין למקומן.

ה. אין המקרא רשאי להקרות לפניהם, עד שיכלה 'אמן' מפי הצבור; ואין הכהנים רשאים להתחיל בברכה, עד שיכלה הדבור מפי המקרא; ואין הצבור עונים 'אמן', עד שתכלה הברכה מפי הכהנים; ואין המקרא מתחיל בברכה אחרת, עד שיכלה 'אמן' מפי הצבור. ואין שלית צבור רשאי לענות 'אמן' אחר הכהנים כשאר העם, שמה תשרף [תתבלבל] דעתו ולא ידע איזו ברכה מקרא אותן, אם פסוק שני, או פסוק שלישי.

ו. אין הכהנים רשאים להתחזיר פניהם מן הצבור, עד שיתחיל שלית צבור 'שים שלום'; ואין רשאים לעקר רגליהם ממקומן, עד שיגמרו שלית צבור 'שים שלום'; ואין רשאים לכף קשרי אצבעותיהם, עד שיחזירו פניהם מן הצבור. ומתקנת רבן יוחנן בן זכאי, שלא יעלו הכהנים לדוכן בסנדליהם, אלא עומדין יחפין.

ז. כשיהיו הכהנים מברכין את העם, לא יביטו בעם, ולא יסיחו דעתו; אלא יהיו עניניהם כנגד הארץ, כעומד בתפלה. ואין אדם רשאי להסתפל בפני הכהנים בשעה שהם מברכין, כדי שלא יסיח דעתו; אלא כל העם מתפננין לשמע הברכה, ומכונין פניהם כנגד פני הכהנים, ואינם מביטין בפניהם.

ח. אם היה כהן המברך אחד - מתחיל לברך מעצמו, ושלית צבור מקרא אותו מלה מלה, כמו שאמרנו. היו שנים או יתר - אין מתחילין לברך, עד שיקרא להן שלית צבור ואומר להן 'להנים', והן עונים ואומרים "ברוך"; והוא מקרא אותן מלה מלה, על הסדר שאמרנו.

ט. כיצד ברפת כהנים במקדש? הכהנים עולין לדוכן אחר שישלימו עבודת תמיד של שחר, ומגביהין ידיהם למעלה על גבי ראשיהם, ואצבעותיהם פשוטות, חוץ מכהן גדול שאין מגביה ידיו למעלה מן הציץ; ואחד מקרא אותן מלה מלה, בדרך שעושין בגבולין, עד שישלימו שלשה הפסוקים. ואין העם עונים 'אמן' אחר כל פסוק, אלא עושין אותה במקדש ברכה אחת. וכשישלימו, כל העם עונים: 'ברוך ה' אלהי ישראל, מן העולם ועד העולם'.

א. אברכים - הפהנים עושין מצנה שנוצטו בה, והקדוש ברוך הוא ברחמיו מברך את ישראל כחפצו.

ח. עם שהן אחורי הפהנים, אינן בכלל הברכה; והעומדין מצדיהן, הרי הן בכלל הברכה. ואם היתה מחצה בין הפהנים ובין העם המתברכים, אפלו היא חומה של ברזל - הואיל ופניהם למול פני הפהנים, הרי הן בכלל הברכה. **ט.** נשיאת כפים בצערה, וכהנים מן המניין. בית הכנסת שפלן כהנים, כלן נושאים את כפיהם; ולמי הם מברכים? לאחיהן שבצפון ולאחיהן שבדרום; ומי עונה אחריהן 'אמן'? הנשים והטף. ואם נשאר שם עשרה כהנים יתר על אלו שעלו לדוכן - העשרה עונים 'אמן', והשאר מברכים. **י.** צבור שלא היה בהן כהן אלא שליח צבור לבדו, לא ישא את כפיו; ואם הכתבתו [בטוח הוא] שהוא נושא את כפיו וחוזר לתפלתו [בלי להתבלבל], רשאי. ואם אין להן כהן כלל - כשיגיע שליח צבור ל'שים שלום', אומר: 'אלהינו ואלהי אבותינו, ברכנו בברכה המשלשת בתורה, האמורה לאהרן ולבניו כהנים עם קדושך, כאמור: "וברך ה', וישמך. יאר ה' פניו אליך, ויחנך. ישא ה' פניו אליך, וישם לך שלום. וישמו את שמי על בני ישראל, ואני אברכם." ואין העם עונים 'אמן', ומתחיל ואומר 'שים שלום'.

יא. כהן שנושא את כפיו בבית הכנסת זה, והלך לבית הכנסת אחר, ומצא צבור שמתפללין, ולא הגיעו לברכת כהנים - נושא ידיו להן, ומברכן; ואפלו כמה פעמים ביום. כהן שלא עקר רגליו ממקומו לעלות לדוכן בשעה שאמר שליח צבור 'רצה', שוב אינו עולה באותה התפלה; אבל אם עקר רגליו לעלות - אף על פי שלא הגיע לדוכן אלא לאחר עבודה, הרי זה עולה ומברך. **יב.** כל כהן שאינו עולה לדוכן, אף על פי שבטל מצות עשה אחת - הרי הוא כעובר על שלשה עשה, שנאמר: "זה תברכו", "אמור להם", "ושמו את שמי". וכל כהן שאינו מברך, אינו מתברך. וכל כהן המברך - מתברך. שנאמר: "ואברכה מברכך".

ברוך רחמנא דסיען

הלכות תפלין ומזוזה וספר תורה

יש בכללן חמש מצוות עשה; וזה הוא פרטן: (א) להיות תפלין על הראש; (ב) לקשרם על היד; (ג) לקבוע מזוזה בפתחי השערים; (ד) לכתב כל איש ספר תורה לעצמו; (ה) לכתב המלך ספר שני לעצמו, כדי שיהיו לו שני ספרי תורה. ובאור כל המצוות האלו - בפרקים אלו.

הלכות תפלין פרק א

א. ארבע פרשיות אלו - שהן "קדש לך", "והיה כי יבאך ה'" שבספר ואלה שמות, ו"שמע", "והיה אם שמע" - הן

ב. המומין ביצר? כהן שיש מומין בידיו או בפניו או ברגליו, כגון שהיו אצבעותיו עקמות [כפופות] או עקשיות [עקומות לצדיהן], או שהיו ידיו בהקניות [מלאות בהרות] - לא ישא את כפיו, לפי שהעם מסתכלין בו. מי שהיה ירוד יורד על זקנו בשעה שהוא מדבר, וכן סומה באחת מעיניו - לא ישא את כפיו; ואם היה דש [רגיל וידוע] בעירו והיו הכל רגילין בזה הסומה באחת מעיניו, או בזה שרירי זב - מתר, לפי שאין העם מסתכלין בו. וכן מי שהיו ידיו צבועות איסטים ופואה [מיני צבעים], לא ישא את כפיו; ואם היה רב אנשי אותה העיר מלאכתן בכהן - מתר, לפי שאין מסתכלין בו.

ג. העברה ביצר? כהן שהרג את הנפש, אפלו בשגגה - אף על פי שעשה תשובה, לא ישא את כפיו, שנאמר: "ידיכם, דמים מלאו", וכתוב: "ויכפרשכם פייכם, אעלים עיני מכם". וכהן שעבר עבודה זרה - בין באנס, בין בשגגה - אף על פי שעשה תשובה, אינו נושא את כפיו לעולם, שנאמר: "לא יעלו כהני הבמות"; וברכה בעבודה, שנאמר: "לשרתו ולברך בשמו". וכן כהן שנשפתמד לעבודה זרה - אף על פי שחזר בו, אינו נושא את כפיו לעולם. ושאר העברות, אין מונעין.

ד. השנים ביצר? כהן נצר - לא ישא את כפיו, עד שיתמלא זקנו. והיין ביצר? מי ששתה רביעית יין חי [שאינו מזוג במים] בבת אחת - אינו נושא את כפיו, עד שישור יינו מעליו, לפי שהקשה ברכה לעבודה. שטה רביעית יין בשתי פעמים, או שנתן לתוכה מעט מים - מתר; ואם שטה יתר מרביעית - אף על פי שהוא מזוג, אף על פי ששתהו בכמה פעמים - לא ישא את כפיו, עד שישור יינו מעליו. וכמה היא רביעית? אצבעים על אצבעים על רום אצבעים ורצי אצבע וחמש אצבע. וזה האצבע שמושחין [מודדים] בו בכל התורה בלה, הוא הגודל; והוא הנקרא 'בהן יד'.

ה. טמאת הידים ביצר? כהן שלא נטל ידיו, לא ישא את כפיו; אלא נטל ידיו במים עד הפרק [חיבור כף היד לזרוע], בדרך שמקדשין לעבודה, ואחר כך מברך, שנאמר: "שאו ידיכם קדש, וברכו את ה'". והחלל [כהן פסול כגון שנולד מגרושה וכהן] אינו נושא את כפיו, לפי שאינו בכהונו.

ו. כהן שלא היה לו דבר מכל אלו הדברים המונעין את נשיאת כפיו - אף על פי שאינו חכם ואינו מדקדק במצוות, או שהיו הבריות מרגיזין אחריו [וחושדים בו], או שלא היה משאו ומתנו בצדק - הרי זה נושא את כפיו, ואין מונעין אותו; לפי שזו מצות עשה על כל כהן וכהן שראוי לנשיאת כפיו, ואין אומרים לאדם רשע: 'הוסף רשע, והמנע מן המצוות'.

ז. ואל תתמה ותאמר: 'ומה תועיל ברכת הדיוט זה?' - שאין קבול הברכה תלוי בכהנים, אלא בהקדוש ברוך הוא, שנאמר: "ושמו את שמי על בני ישראל, ואני

המזוזה על הקלף או על הגויל, כשרה; לא נאמר 'על הדוכסוסטוס', אלא למצוה.

י. אין כותבין ספרים תפלין ומזוזות, על גבי עור בהמה טמאה וחייה ועוף הטמאים; אבל כותבין על גבי עור בהמה וחייה ועוף הטמאים, ונאפלו נבלות וטרפות שלהן. ואין כותבין על גבי עור הדג הטהור, מפני ההזמה [ליכלול], שאין זהמתו פוסקת בעבדה.

יא. גויל של ספר תורה, וקלף של תפלין או של ספר תורה - צריך לעבד אותו לשמן [לשם קדושת מצוות]; ואם עבדן שלא לשמן, פסולין. לפיכך, אם עבדן הגוי, פסולין; אף על פי שאמרנו לו לעבד עור זה לשם הספר או לשם התפלין - פסולין; שהגוי על דעת עצמו הוא עושה, לא על דעת השוכר אותו. לפיכך, כל דבר שצריך מעשה לשמו - אם עשהו הגוי, פסול. ומזוזה, אינה צריכה עבדה לשמה.

יב. הלכה למשה מסיני, שאין כותבין ספר תורה ולא מזוזה, אלא בשרטוט [קוים ישרים ליישר הכתב]; אבל תפלין, אינן צריכין שרטוט, לפי שהן מחפין [מכוסים]. ומתיר לכתב תפלין ומזוזות שלא מן הפתב, שהכל גורסין פרשיות אלו; אבל ספר תורה, אסור לכתב בו אפלו אות אחת שלא מן הפתב.

יג. ספר תורה תפלין ומזוזות שכתבן מין, ישרפו. כתבן גוי, או ישראל משמר, או מוסר, או עבד, או אשה, או קטן - הרי אלו פסולין ויגזרו, שנאמר: "וקשרתם וכתבתם" - כל שמתקור על הקשריה ומאמין בה, הוא שכותב. נמצאו ביד מין ואין ידוע מי כתבן, יגזרו; נמצאו ביד גוי, כשרין. ואין לזקחין ספרים תפלין ומזוזות מן הגוים ביתר על דמיהן, שלא להרגיל אותן לגנבן ולגזלן. יד. ספר תורה תפלין ומזוזות, שכתבן על גבי עור בהמה וחייה ועוף הטמאים, או על גבי עורות שאינן מעבדין, או שכתב ספר תורה או תפלין על עור שלא עבדן לשמן - הרי אלו פסולין.

טו. הפותב ספר תורה תפלין ומזוזות, ובשעת פתיבה לא היתה לו פונה [לשם קדושת השם], וכתב אפורה מן האפירות [שם משמות הקב"ה] שבהן שלא לשמן - פסולין. לפיכך, הפותב את השם - אפלו מלף ישראל שואל בשלומו, לא ישיבנו; הנה פותב שנים שלשה שמות - הרי זה מפסיק ביניהן, ומשיב.

טז. הטובל את הקולמוס לכתב את השם - לא יתחיל מאות השם, אבל מתחיל הוא מאות שלפניו. שכח לכתב את השם, תולה אותו בין השיטות [השורות]; אבל מקצת השם בשיטה ומקצתו תלוי, פסול. ובשאר התבות - אם שכח, פותב מקצת התבה בשיטה ומקצתה למעלה. במה דברים אמורים? בספר תורה; אבל במזוזות ותפלין, אין תולין בהן אפלו אות אחת, אלא אם שכח אפלו אות אחת, גזינו מה שכתב וכותב אחרת. ומתיר לכתב את השם על מקום הגדר [שנגרד הדיו אחר שנתייבש] ועל מקום המחק [שנמחק קודם שהתייבש], בכלל.

שנכתבות בפני עצמן, ומחפין [מכסים] אותן בעור, ונקראין 'תפלין'; ומניחין אותן על הראש, וקושרין אותן על היד. ונאפלו קוצו של אות אחת מארבע הפרשיות, מעצב את כלן מן התורה, עד שיהיו נכתבות שלמות, כחנקן.

ב. וכן שתי פרשיות שבמזוזה - שהן "שמע" ו"והיה אם שמע" - אפלו אות אחת משתי הפרשיות, אם חסר קוצו, מעצב מן התורה, עד שיהיו שתיהן נכתבות שלמות. וכן ספר תורה שחסר אפלו אות אחת, פסול.

ג. עשה דברים יש בתפלין - כלל הלכה למשה מסיני, וכלן מעבדין; לפיכך, אם שנה באחת מהן, הרי התפלין פסולות. שנים מהן בכתיבתן, ושמונה בחפזן [בעור הבתים] וקשירת רצועותיהן; ואלו הן השנים שבכתיבתן שכותבין אותן בדיו, ושיהיו נכתבין על הקלף.

ד. כיצד מעשה הדיו? מקבצין העשן של שמנים, או של זפת ושעורה וכיוצא בהן; וגובלין [לשים] אותן בשורף האילן, ובמעט דבש, ולותתין [מרטביין] אותו הרבה ודכין [מועכים] אותו, עד שיעשה רקיקין [דק דק]; ומיבשין אותו, ומצניעין אותו. ובשעת כתיבה, שורהו במי עפצא [מי פרי האלוה] וכיוצא בו, וכותב בו - שאם תמחקנו, ימחק. וזה הוא הדיו שמצוה מן המבחר לכתב בו ספרים תפלין ומזוזות; ואם כתב שלשתן [ס"ת תפילין ומזוזה] במי עפצא וקלקלתו [מיני דיו], שהוא עומד ואינו נמחק - כשרין.

ה. אם כן, מה מעטה ההלכה שנאמרה למשה מסיני, שיהיו פותבים בדיו? למעט שאר מיני צבעונין, כגון האדם והיורק וכיוצא בהן; שאם כתב בספרים או בתפלין או במזוזות אפלו אות אחת בשאר מיני צבעונין או בזהב - הרי אלו פסולין.

ו. שלשה עורות הן - גויל, וקלף, ודוכסוסטוס [כמבואר להלן]. כיצד? לזקחין עור הבהמה או עור החיה, מעבירין שער ממנו תחלה; ואחר כך מולחין אותו במלח, ואחר כך מעבדין אותו בקמח, ואחר כך בעפצא [מי פרי האלוה] וכיוצא בו מדברים שמקבצין את העור ומחזקין אותו. וזה הוא הנקרא 'גויל'.

ז. ואם לקחו העור אחר שהעבירו שער, וחלקו אותו בעביו לשנים, כמו שהעבדין עושין, עד שיעשה שני עורות - אחד דק, הוא שממול השער, ואחד עבה, והוא שממול הבשר - ועבדו אותו במלח, ואחר כך בקמח, ואחר כך בעפצא וכיוצא בו - זה החלק שממול השער, נקרא 'דוכסוסטוס'; וזה שממול הבשר, נקרא 'קלף'.

ח. הלכה למשה מסיני, שיהיו פותבין ספר תורה על הגויל, וכותבין במקום השער; ושיהיו פותבין התפלין על הקלף, וכותבין במקום הבשר; ושיהיו פותבין המזוזה על הדוכסוסטוס, וכותבין במקום השער. וכל הפותב בקלף במקום שער, או שכתב בגויל ובדוכסוסטוס במקום בשר - פסול.

ט. אף על פי שפך היא הלכה למשה מסיני, אם כתב ספר תורה על הקלף, כשר; ולא נאמר 'גויל', אלא למעט הדוכסוסטוס, שאם כתב עליו הספר, פסול. וכן אם כתב

ד. פְּרָשָׁה ראשונה - "קִדְשׁ לִי כָּל בְּכוֹר" מלא, "זְכוֹר" מלא, "בְּחֻזֶּק" חסר, "הוֹצִיא" מלא, "יִצְאִים" חסר ואו, "יִבְיָאָה" מלא, "וְהֶאֱמַרְי" חסר, "וְהִבְוִסִי" מלא, "לְאַבְתִּיךָ" חסר ואו, "הַעֲבֹדָה" חסר, "מִצַּת" חסר, "הַשְּׂבִיעִי" מלא, "מִצּוֹת" מלא, "שָׂאֵר" חסר, "גִּבְלֶךָ" חסר, "בַּעֲבוּר" מלא, "לְאוֹת" מלא, "וּלְזֶרְנוֹ" מלא, "עֵינֶיךָ" מלא, "תּוֹרַת" מלא, "הוֹצֵאָה" חסר יוד, "הַחֲקָה" חסר, "לְמוֹעֲדָה" מלא.

ה. פְּרָשָׁה שְׁנִיָּה - "וְהָיָה כִּי יִבְאֶךָ" חסר, "וְלְאַבְתִּיךָ" חסר ואו, "חֲמַר" חסר, "בְּכוֹר" מלא, "בְּחֻזֶּק" חסר, "הוֹצִיאָנוּ" מלא, "וַיַּהֲרֹג" חסר, "בְּכוֹר" מלא, "מִבְּכֹר" חסר, "וְעַד בְּכוֹר" מלא, "זֶבַח" חסר, "וְכָל בְּכוֹר" מלא, "לְאוֹת" מלא, "יִדְכָּה" כְּתוּב בְּהָא, "וּלְטוֹטֶפֶת" חסר ואו אַחֲרוֹנָה, "עֵינֶיךָ" מלא, "בְּחֻזֶּק" חסר, "הוֹצִיאָנוּ" מלא.

ו. פְּרָשָׁה שְׁלִישִׁית - "שְׁמַע": "מֵאֲדָךְ" חסר, "לְבִנְיָךְ" מלא, "בְּבִיתְךָ" בְּלֹא יוֹד שְׁנִיָּה, "וּבְקוֹמָךְ" מלא, "לְאוֹת" מלא, "יִדְךָ" בְּלֹא יוֹד שְׁנִיָּה, "לְטוֹטֶפֶת" חסר שְׁנִי וְאוֹיֹן, "עֵינֶיךָ" מלא, "מִזּוֹזוֹת" חסר ואו ראשונה, "בֵּיתְךָ" בְּלֹא יוֹד שְׁנִיָּה, "וּבְשַׁעְרֶיךָ" מלא.

ז. פְּרָשָׁה רְבִיעִית - "וְהָיָה אִם שְׁמַע" חסר, "מִצּוֹתִי" בְּנוֹא אַחַת, "יִוְרָה" מלא, "וּמִלְקוֹשׁ" מלא, "וְתִירְשָׁךְ" חסר ואו, "וְהִשְׁתַּחֲוִיתֶם" מלא, "יְבוּלָה" מלא, "הַטֶּבֶחַ" חסר, "נִתָּן" חסר, "אַתֶּם" חסר, "לְאוֹת" מלא, "לְטוֹטֶפֶת" חסר ואו שְׁנִיָּה, "עֵינֶיכֶם" מלא, "אַתֶּם" חסר, "בְּבִיתְךָ" בְּלֹא יוֹד שְׁנִיָּה, "וּבְקוֹמָךְ" מלא, "מִזּוֹזוֹת" מלא, "בֵּיתְךָ" בְּלֹא יוֹד שְׁנִיָּה, "וּבְשַׁעְרֶיךָ" מלא, "לְאַבְתִּיכֶם" חסר ואו.

ח. וְצִרִיף לְהִזְהָר בְּחֻזִּין [כְּתוּבִים] שֶׁל אוֹתִיּוֹת, וְהֵן כְּמוֹ זִינִין וְקוֹפּוֹת עַל הָאוֹת שֶׁיֵּשׁ לָהֶן תֵּג, כְּמוֹ שֶׁהֵן כְּתוּבִין בְּסֵפֶר תּוֹרָה; וְאֵלּוּ הֵן הָאוֹתִיּוֹת הַמִּתְּיָגוֹת שֶׁבְּאַרְבַּע פְּרָשִׁיּוֹת אֵלּוּ:

ט. פְּרָשָׁה ראשונה - יֵשׁ בָּהּ אוֹת אַחַת בְּלִבְד, וְהִיא מִסְתַּמֵּה שֶׁל "מִיָּמִים", עֲלֶיהָ שְׁלֹשׁ זִינִין. פְּרָשָׁה שְׁנִיָּה - יֵשׁ בָּהּ חֲמֵשׁ אוֹתִיּוֹת, וְכָל אַחַת מֵהֶן הֵא, וְעַל כָּל הֵא מִתְּמַשְׁתֵּן - אַרְבַּע זִינִין; וְהֵן: הֵא שֶׁל "וְנִתְּנָה", וְהֵא ראשונה וְהֵא אַחֲרוֹנָה שֶׁל "הַקָּשָׁה", וְהֵא שֶׁל "וַיַּהֲרֹג", וְהֵא שֶׁל "יִדְכָּה". פְּרָשָׁה שְׁלִישִׁית - יֵשׁ בָּהּ חֲמֵשׁ אוֹתִיּוֹת, וְאֵלּוּ הֵן: קוֹף שֶׁל "וּבְקוֹמָךְ", יֵשׁ עֲלֶיהָ שְׁלֹשָׁה זִינִין; וְקוֹף שֶׁל "וּקְשַׁרְתֶּם", יֵשׁ עֲלֶיהָ שְׁלֹשָׁה זִינִין; וְטִית טִית פֶּה שֶׁל "לְטוֹטֶפֶת", עַל כָּל אַחַת מִשְׁלֹשֶׁת אַרְבָּעָה זִינִין. פְּרָשָׁה רְבִיעִית - יֵשׁ בָּהּ חֲמֵשׁ אוֹתִיּוֹת, וְאֵלּוּ הֵן: פֶּה שֶׁל "וְאַסְפַּת", יֵשׁ עֲלֶיהָ שְׁלֹשָׁה זִינִין; וְתוֹ שֶׁל "וְאַסְפַּת", יֵשׁ עֲלֶיהָ זֶיֶן אֶחָד; וְטִית טִית פֶּה שֶׁל "לְטוֹטֶפֶת", עַל כָּל אַחַת מִשְׁלֹשֶׁת אַרְבָּעָה זִינִין. כָּל הָאוֹתִיּוֹת הַמִּתְּיָגוֹת, שֶׁשׁ עֶשְׂרֶה; וְאִם לֹא עֶשְׂהַתְּגִין, אוֹ הוֹסִיף וְגִרַע בִּהֵן - לֹא פָּסַל.

י. הַלּוֹקֵחַ תְּפִלִּין מִמִּי שֶׁאֵינוֹ מִמְּחָה [בְּקִי], צִרִיף לְבִדְקָן. לְקַח מִמֶּנּוּ מֵאָה קְצִיצוֹת [בְּתִים], בּוֹדֵק מֵהֵן שְׁלֹשׁ קְצִיצוֹת - אוֹ שְׁתֵּים שֶׁל רֹאשׁ וְאַחַת שֶׁל יָד, אוֹ שְׁתֵּים שֶׁל יָד וְאַחַת שֶׁל רֹאשׁ: אִם מִצָּאם כְּשֵׁרִים, הַחֻזֶּק זֶה הָאִישׁ, וְהָרִי בְּלֹן

יז. כּוֹתְבֵי סְפָרִים תְּפִלִּין וּמִזּוֹזוֹת, אֲסוּר לָהֶם לְהַפֵּךְ אֶת הַיְרִיעָה עַל פָּנֶיהָ; אֲלֹא פּוֹרֵשׁ עֲלֶיהָ בְּגֵד, אוֹ כּוֹפֶלָה. יח. סֵפֶר תּוֹרָה תְּפִלִּין וּמִזּוֹזָה, שֶׁאִמֵּר הַסּוֹפֵר אַחֵר שֶׁיִּצְאֹו מִתַּחַת יָדוֹ: 'לֹא כְּתוּבֵי הָאֲזָכָרוֹת [שְׁמוֹת הַקֹּב"ה] שֶׁבִּהֵן לְשִׁמּוֹן' - אֵינוֹ נֶאֱמָן לְפִסְלָן, אֲבָל נֶאֱמָן לְהַפְסִיד כָּל שְׂכָרוֹ. וְלִמָּה אֵינוֹ נֶאֱמָן לְפִסְלָן? שָׁמָּה לֹא נִתְּכָן אֲלֵא לְהַפְסִיד עַל הַלּוֹקֵחַ, אוֹ עַל זֶה שֶׁשָּׂכְרוֹ, וְדָמָה שֶׁאֵינוֹ מִפְּסִיד בְּאַמִּירָה, זֶה אֲלֵא שֶׁכָּר הָאֲזָכָרוֹת. לְפִיכָךְ, אִם אָמַר: 'סֵפֶר תּוֹרָה זֶה', אוֹ 'תְּפִלִּין אֵלּוּ' - עוֹרוֹת שֶׁלָּהֶן, אֵינָם מַעֲבֹדוֹת לְשִׁמּוֹן' - מִתּוֹךְ שֶׁנֶּאֱמָן לְהַפְסִיד שְׂכָרוֹ, נֶאֱמָן לְפִסְלָן; שֶׁהָרִי הַכֹּל יוֹדְעִים, שֶׁאִם אֵין הָעוֹרוֹת מַעֲבָדִים לְשִׁמּוֹן, אֵין לְכַלֵּן שְׂכָר. יט. אֵין כּוֹתְבִין תְּפִלִּין וּמִזּוֹזוֹת, אֲלֵא בְּכֶתֶב אֲשׁוּרִי [שְׁבוֹ נִתְּנָה תּוֹרָה לְיִשְׂרָאֵל]. וְהִתִּירוּ בְּסִפְרִים, לְכַתֵּב אֶף בִּיּוֹנִי בְּלִבְד; וּבְכָר נִשְׁתַּקַּע [נַעֲלָם] יּוֹנִי מִן הָעוֹלָם, וְנִשְׁתַּבֵּשׁ וְאֵבֵד - לְפִיכָךְ אֵין כּוֹתְבִין הַיּוֹם שֶׁלְשֹׁתָן, אֲלֵא אֲשׁוּרִי. וְצִרִיף לְהִזְהָר בְּכִתְבִּתָּן, כְּדִי שֶׁלֹּא תִדְבַק אוֹת לְאוֹת - שֶׁכָּל אוֹת שֶׁאֵין הָעוֹר מְקִיף לָהּ מֵאַרְבַּע רוּחוֹתֶיהָ, פְּסוּלָה; וְכָל אוֹת שֶׁאֵין הַתִּינוּק שֶׁאֵינוֹ לֹא חֲכֵם וְלֹא סָכַל [טַפֵּשׁ] יְכוֹל לְקַרְוָתָהּ, פְּסוּלָה. לְפִיכָךְ, צִרִיף לְהִזְהָר בְּצוּרַת הָאוֹתִיּוֹת, שֶׁלֹּא תִדְמָה הַיּוֹד לְאוֹ, וְלֹא לְאוֹ לְיּוֹד; וְלֹא כָּף לְבִית, וְלֹא בֵּית לָכָף; וְלֹא דָלֶת לְרִישׁ, וְלֹא רִישׁ לְדָלֶת; וְכֵן כָּל פְּיוּצָא בִּהֵן, עַד שֶׁיּוֹרֵץ הַקּוֹרָא בִּהֵן.

כ. עוֹר שֶׁהָיָה נֶקֶב, לֹא יִכְתֹּב עַל גְּבִי הַנֶּקֶב. וְכָל נֶקֶב שֶׁהָיָה עוֹבֵר עָלָיו - אֵינוֹ נֶקֶב, וּמִתֵּר לְכַתֵּב עָלָיו; לְפִיכָךְ, מִתֵּר לְכַתֵּב עַל גְּבִי עוֹר הָעוֹף שֶׁנִּתְּעַבֵּד. נֶקֶב הָעוֹר אַחֵר שֶׁנִּתְּכַתֵּב - אִם נֶקֶב בְּתוֹךְ הָאוֹת, כְּגוֹן תּוֹף הֵא אוֹ תּוֹף מִם, וְכֵן בְּשָׂר אוֹתִיּוֹת - כְּשֵׁר. נֶקֶב בִּירֵךְ [רַגֵּל] שֶׁל אוֹת עַד שֶׁנִּפְסְקָה - אִם נִשְׁתִּיר מִמֶּנָּה [מִהַחֲלָק שֶׁלֹּא מִהַחֲלָק מִהַחֲלָק] מִלֵּא אוֹת קִטְנָה, כְּשֵׁר; וְהִוא, שֶׁלֹּא תִדְמָה לְאוֹת אַחֲרָתָה. וְאִם לֹא נִשְׁתִּיר מִמֶּנָּה מִלֵּא אוֹת קִטְנָה, פְּסוּלָה.

יום שלישי כ"ד סיון ה'תשס"ט

הַלְכוֹת תְּפִלִּין פָּרָק ב

א. כִּיצַד כּוֹתְבִין אֶת הַתְּפִלִּין? שֶׁל רֹאשׁ - כּוֹתְבִין אַרְבַּע הַפְּרָשִׁיּוֹת עַל אַרְבָּעָה קָלָפִים, וְגוֹלְלִין כָּל אֶחָד וְאֶחָד לְבִדּוֹ, וּמִנְחִינִין אוֹתָן בְּאַרְבָּעָה בָּתִּים שֶׁהֵן מְחַבְּרִין בְּעוֹר אֶחָד; וְשֶׁל יָד - כּוֹתְבִין אֶת אַרְבַּע הַפְּרָשִׁיּוֹת בְּאַרְבָּעָה דִּפְּיִן [עֲמוּדִים] עַל קָלָף אֶחָד, וְגוֹלְלוּ כְּמִין סֵפֶר תּוֹרָה מְסוּפֹה לְתַחֲלָתוֹ, וּמִנְחִיחוּ בְּבֵית אֶחָד.

ב. וְצִרִיף לְהִזְהָר בְּפִרְשִׁיּוֹת - שֶׁאִם עָשָׂה הַסְתַּמֵּה פְּתוּחָה [הַתְּחִיל פִּרְשָׁה סְתוּמָה בְּתַחֲלִיל הַשּׁוּרָה] אוֹ הַפְּתוּחָה סְתוּמָה [הַתְּחִיל פִּרְשָׁה פְּתוּחָה בְּאִמְצַע אוֹ בְּסוֹף הַשּׁוּרָה], פְּסָלָן. וְשֶׁלֹּשׁ הַפְּרָשִׁיּוֹת הָרִאשׁוֹנוֹת, כָּלֶן פְּתוּחוֹת; וּפְרָשָׁה אַחֲרוֹנָה שֶׁהִיא "וְהָיָה אִם שְׁמַע", סְתוּמָה.

ג. וְצִרִיף לְהִזְהָר בְּמִלָּא וְחֲסֵר, עַד שֶׁהָיָה אַרְבָּעָתָן כְּתוּבוֹת כְּמוֹ שֶׁהֵן כְּתוּבוֹת בְּסֵפֶר תּוֹרָה הַבְּדוּק [הַמּוּגָה]; שֶׁאִם כְּתֹב הַחֲסֵר מִלָּא - פָּסַל, עַד שֶׁיִּמְחַק הַיֵּתֶר; וְאִם כְּתֹב הַמִּלָּא חֲסֵר - פָּסַל, וְאֵין לוֹ תִּקְוָה. וְאֵלּוּ הֵן הַחֲסֵרוֹת וְהַמִּלָּאוֹת שֶׁיֵּשׁ בְּאַרְבַּע פְּרָשִׁיּוֹת אֵלּוּ:

לשמאל המניח תפלין - כדי שיהא הקורא שפניו כנגד פני המניח, קורא על הסדר, כגון זה: ואם התליף סדור זה, פסולות.

ו. תפלין של יד - כותבין אותה בארבעה דפין [עמודים] בעור אחד, ארץ כספר תורה, על סדורן בתורה, כגון זה: ואם כתבן על ארבעה עורות והניחן בבית אחד - יצא, ואינו צריך לדבוק.

ז. כשהוא גולל הפרשיות, בין של ראש בין של יד, גולל אותן מסופן לתחתן - עד שתמצא כשתפתח הפרשה, תקרא כל שיטה מתחתנה לסופה.

ח. כשמכניסין את הפרשיות בבתים שלהן, כורכין אותן במטלית, ועל המטלית שער, ואחר כך מכניסין אותן בבתיהן. ושער זה, צריך להיות שער בהמה או חיה טהורה, ואפלו מנבלות וטרפות שלהן; וכבר נהגו כל העם, לכרכן בשער זנב העגלים.

ט. כשתופרין את התפלין, אין תופרין אלא בגידין של בהמה או של חיה טהורה, ואפלו מנבלות וטרפות שלהן. לוקחין הגידין שיש בצבק בהמה או חיה, והן לבנים קשים, ומרכיבין אותן באבנים וכיוצא בהן עד שיעשו כפשתן, וטווין אותן ושוזרין אותן; ובהן תופרין התפלין ויריעות ספר תורה.

י. כשתופרין התפלין, תופרין אותן ברבוע. והלכה רווחת, שיהיו בכל צד שלש תפירות, עד שיהיו הכל שטים עשרה תפירות, בין של יד בין של ראש; ואם עשה התפירות עשר או ארבע עשרה, עושה. וכל התפירות, יהיה החוט שלהן סובב משתי הרווחות [מב' הצדדים].

יא. וצריך שגזע החרץ [שבין בית לבית] של תפלין של ראש, עד מקום התפר. ואם היה החרץ נכר כדי שיהיו ארבעה ראשים נראין לכל, ואף על פי שאין החרץ מגיע למקום התפר - כשרות; ואם אין חרצן נכר, פסולות. וצריך להעביר בתוף כל חריץ וחרץ על גבי העור, חוט או משיחה להכדיל בין בית לבית; ומנהג פשוט, להעביר גיד מגידי התפירה בכל חריץ וחרץ משלשפתן.

יב. וכיצד עושין הרצועות? לוקחין רצועה של עור, רחבה כארץ השעורה; ואם היתה רחבה מזה השעור, כשרה. וארץ רצועה של ראש - כדי שתקיף את הראש ויקשר ממנה הקשר, ותמתח שתי הרצועות מכאן ומכאן, עד שיעשו לטבור או למעלה ממנו מעט; וארץ רצועה של יד - כדי שתקיף את הזרוע ויקשר ממנה הקשר, ותמתח רצועה אחת על אצבע אמצעית, ויכרך ממנה על אצבעו שלש פריכות ויקשר. ואם היו הרצועות ארוכות יתר על השעורין האלו, כשרות.

יג. ומכניס רצועה של ראש בתוך של של [מקום מעבר הרצועה], ומקיף במדת ראשו, וקושר קשר מרבע, כמין דלת. וקשר זה, צריך כל תלמיד חכמים ללמדו, ואי אפשר להודיע צורתו בכתב, אלא בראיית העין. וכן בשל יד, קושר קשר כמין יוד; ותהיה הרצועה של יד עולה ויורדת בתוף הקשר, כדי שירחיב ויקצר בעת שניצח לקשר על ידו.

כשרין, ואין השאר צריך בדיקה. ואם לקחן צבתים צבתים [חבילות חבילות] - בלן צריכות בדיקה; שחזקת הצבתים, מאנשים הרבה לקוחין.

יא. הכותב תפלין בכתב ידו, או שלקחן מן הממחה, או משאר אדם ויבדקן והחזיקן לעורן - לעולם אינו צריך לבדקן פעם אחרת, ואפלו אחר כמה שנים; כל זמן שחפזין שלם, הרי הן בחזקתן, ואין חוששין להן שמה נמחקה אות מתוכן או שנקבה. הלל הזקן היה אומר: 'אלו, משל אבי אבא'.

הלכות תפלין פרק ג

א. שמונה הלכות יש במעשה התפלין - בלן הלכה למשה מסיני, ולפיכך בלן מעצבות, ואם שנה באחת מהן, פסול; ואלו הן: שיהיו מרבעות, וכן תפירתן [בגידין] ברבוע [ארכו כרחבו], ואלקסונון ברבוע, עד שיהיה להן ארבע זוויות שוות; ושיהיה בעור של ראש, צורת שין מימין ומשמאל; ושיכרך הפרשיות במטלית [בד]; ושיכרך אותן בשער על המטלית, ואחר כך מכניסן בבתיהן; ושיהיו תופרין אותן בגידין; ושעושין להן [לרצועות] מעברת [מקום מעבר] מעור החפוי שתפנס בה הרצועה, עד שתהא עוברת והולכת בתוף תוכר [כעין לולאה] שלה; ושיהיו הרצועות שחרות; ושיהיה הקשר שלהן, קשר ידוע בצורת דלת.

ב. כיצד עושין תפלין של ראש? לוקחין עץ מרבע, ארכו כרחבו כגבהו; ואם היה גבהו יתר על רחבו, או פחות ממנו, אין בכך כלום; ואין מקפידין אלא על ארכו, שיהא כרחבו. ותופרין בו שלשה חריצין, כדי שיעשו לו ארבעה ראשים, כגון זה: ולוקחין עור, ומרטיבין אותו במים, ומחפין בו את העץ, ומכניסין את העור בין כל חריץ וחרץ; ומכמשים [מקמטים] אותו והוא רטב, מכאן ומכאן, עד שעושין מן העור דמות שין שיש לה שלשה ראשין מימין המניח תפלין, ודמות שין שיש לה ארבעה ראשין משמאל המניח.

ג. ומניחין את העור על העץ, עד שייבש; ואחר כך חולץ העור מעל גבי האמום [דפוס, תבנית] של עץ, ונמצא העור שיש בו ארבעה בתים פנויים. מכניסין פרשה בכל בית ובית, ומחזירין מקצת העור מלמטה; ותופרין אותו מארבע פנותיו, ומניחין מן העור שלמטה מקום שתכנס בו הרצועה, כמו תוכר, והוא הנקרא 'מעברת'.

ד. וכיצד עושין תפלין של יד? לוקחין עץ מרבע, ארכו כרחבו, ויהיה גבהו כאצבע, או יתר על זה מעט; ומחפין אותו בעור רטב, ומניחין את העור על האמום עד שייבש; וחולץ העור, ומכניס ארבע הפרשיות במקום העץ, ומחזיר מקצת העור מלמטה; ותופרו מארבע פנותיו, ומניחין מן העור תוכר, מקום הרצועה.

ה. כיצד סדור הפרשיות בתפלין של ראש? מכניס פרשה אחרונה שהיא "והיה אם שמע" בבית שהוא על ימין המניח; ו"שמע", סמוכה לה; ו"והיה כי יביאך", בבית שלישי סמוכה ל"שמע"; ו"קדש לך", בבית רביעי שהוא

הבשר התפוח [מנופח ועולה] שבמפרק שבין פרק הפתח ובין פרק הזרוע; שנמצא כשהוא מדבק מפרקו לצלעיו, תהיה תפלה כנגד לבו, ונמצא מקים: "והיו הדברים האלה . . . על לבך".

ג. המניח תפלין של יד על פס ידו, או של ראש על מצחו - הרי זו דרך המינות; העושה תפלתו עגלה כאגוז, אין בה מצוה כלל. אטר [שמאל] - מניח תפלין בימינו, שהיא לו כשמאל; ואם היה שולט בשתי ידיו - מניח אותה בשמאלו, שהיא שמאל כל אדם. ומקום קשירת התפלין ומקום הנחתו, מפי השמועה למדום [מסורת ממש רבינו ע"ה].

ד. תפלין של ראש, אינה מעכבת של יד, ושל יד, אינה מעכבת של ראש - מפני שהן שתי מצוות, זו לעצמה וזו לעצמה. וכיצד מברך עליהן? על של ראש מברך: 'אשר קדשנו במצוותיו וצונו על מצות תפלין'; ועל של יד מברך: 'אשר קדשנו במצוותיו וצונו להניח תפלין'.

ה. במה דברים אמורים? בשניהם אחת מהן; אבל אם הניח שתיהן - מברך ברכה אחת, והיא 'להניח תפלין', וקושר של יד תחלה, ואחר כך מניח של ראש. וכשהוא חולץ, חולץ של ראש תחלה, ואחר כך חולץ של יד.

ו. מי שברך 'להניח תפלין' וקשר תפלין של יד - אסור לו לספר, ואפלו להשיב שלום לרבו, עד שניח של ראש; ואם שח, הרי זו עברה, וצריך לברך ברכה שנייה 'על מצות תפלין', ואחר כך מניח של ראש.

ז. תפלין - כל זמן שמניחן, מברך עליהן, ואפלו חלץ ולבש מאה פעמים ביום. וכל המצות בלן, מברך עליהם קדם עשייתן; לפיכך, צריך לברך על התפלין של יד, אחר הנחה על הקברת קדם קשירה; שקשירתן, היא עשייתן.

ח. כשחולץ אדם תפלין להצניען בכלי, לא יניח של יד מלמטה ושל ראש מלמעלה; מפני שבשעה שהוא רוצה ללבושן, יפגע בשל ראש תחלה, ונמצא שמניחה [עוזבה] ומציא של יד, לפי שאין לובשין של ראש קדם של יד, ואסור לו לאדם להניח מצוה, ולעבר ממנה למצוה אחרת - אלא מצוה שתבוא לידי של אדם בתחלה, בה הוא מתעסק. לפיכך, צריך להניח של יד למעלה, כדי שפגע בה תחלה וילבש על הסדר.

ט. כלי שהכינו [יחדו] להניח בו תפלין, והניח בו - נתקדש, ואסור להשתמש בו בדרך חל; הכינו ולא הניח בו, או שהניח בו צראי [במקרה] ולא הכינו - לא נתקדש, והרי הוא חל כמות שהיה. ואסור לתלות את התפלין, בין ברוצעה בין בתפלה עצמה; אבל תולה הוא את הפיס שהתפלין מונח בו.

י. זמן הנחת תפלין - ביום, לא בלילה, שנאמר: "מימים ימימה" - "חקה" זו היא מצות תפלין. וכן שבתות וימים טובים, אינן זמן תפלין, שנאמר: "והיו לך לאות", ושבתות וימים טובים הן עצמן אות. ומאימתי זמן הנחתן? משיראה את חברו ברחוק ארבע אמות ויפירהו, עד שתשקע החמה.

יד. הרוצעות של תפלין, בין של ראש בין של יד - פניהן החיצונים שחורים, וזו היא ההלכה למשה מסיני. אבל אחורי הרוצעות, הואיל ומבפנים הן, אם היו ירקות או לבנות, כשרין; אדמות - לא יעשה, שמא תהפך הרוצעה, וגנאי הוא לו. ולא יהיו אחורי הרוצעה לעולם, אלא כעין הקציצה - אם ירקה, ירקין, ואם לבנה, לבנים. ונזאי הוא לתפלין, שהיהו בלן שחרות, הקציצה, והרוצעה בלה.

טו. העור שמחפין בו התפלין, ושעושין ממנו הרוצעות, הוא עור של בהמה או חיה או עוף הטהורים, ואפלו נבלות וטרפות שלהן. ואם עשה מעור טמאים, או שחפה תפלין בזהב - פסולות. ועור הרוצעות, צריך עבוד לשמן. אבל העור שמחפין בו, אינו צריך עבוד כלל - אפלו עשהו מצה [עור שלא נעבד בקמח ומלח], כשר; ומקומות הרבה, נהגו לעשות אותן בעור מצה.

טז. אין עושין התפלין אלא ישראל, שעשיתן בכתיתן, מפני השין שעושין בעור, כמו שאמרנו; לפיכך, אם חפן גוי, או תפרן - פסולין. והוא הדין לכל הפסול לכתבן, שלא יעשה אותן.

יז. תפלין של ראש, אין עושין אותה של יד, ושל יד, עושין אותה של ראש - לפי שאין מורידין מקדשה חמורה לקדשה קלה. וכן רוצעה של תפלין של ראש, אין עושין אותה לתפלין של יד. במה דברים אמורים? בשלכשן; אבל תפלין של ראש שלא לכשן אדם מעולם, אם רצה להחזירן ליד, מותר. וכיצד הוא עושה? טולה [מכסה] עליה עור עד שתעשה אחת, וקושרה על ידו.

יח. תפלין שנפסקו [נחתכו] התפירות שלהן - אם היו שתי התפירות זו בצד זו [החיצונה והפנימית שכנגדה], או שנפסקו שלש תפירות אפלו זו שלא כנגד זו - הרי אלו פסולות. במה דברים אמורים? בישנות; אבל בחדשות, כל זמן שפגי טבלה קנימת [שעדיין מרובעים הם], כשרות. ואלו הן החדשות? כל שאוחזין מקצת העור שנקרע תפרו ותולין בו התפלין, והוא חזק ואינו נכרת - הרי אלו חדשות; ואם אין ראוי לתלות בו, אלא והוא נפסק - הרי אלו ישנות.

יט. רוצעה שנפסקה - אין קושרין אותה, ואין תופרין אותה, אלא מוציאה וגונזה, ועושה אחרת. ושיגרי הרוצעה [שמשתלשלת מקשר הראש ולמטה] פסולין, עד שיהיה ארכה ורחבה כשעור, או יתר עליו. ולעולם יזהר להיות פני עור הרוצעה [הצד העליון] למעלה בעת שקושר אותן על ידו ועל ראשו.

הלכות תפלין פרק ד

א. היכן מניחין התפלין? של ראש - מניחין אותן על הקדקד, שהוא סוף השער שכנגד הפנים, והוא המקום שמחו של תינוק רופס [רך] בו; וצריך לבון אותן באמצע, כדי שהיהו בין העצבים, ויהיה הקשר [של תשר] בגובה הערף, שהוא סוף הגלגלת.

ב. ושל יד - קושר אותה על שמאלו על הקברת, והוא

ואין מי רגלים כלין [מהגוף בלא ניצוצות] אפלו בבית הפסא הקבוע, אלא בשיבה; ואם היה עפר תחת [דר], אפלו בעמידה. היה במקום קשה - יעמד במקום מדרון, כדי שלא ינתו ניצוצות עליו.

יט. היה לבוש תפלין והצרף לבית הפסא לעת ערב, ולא נשאר מן היום כדי ללבוש אחר שיצא - לא יכנס בהן גלילים בבגדו, ואפלו להשתין מים בבית הפסא הקבוע. אלא כיצד יעשה? חולצן ומניחן בכלין [תיק המיוחד לה] אם היה בו טפח, או בכלי שאינו כלין אף על פי שאין בו טפח, ואוחז הכלי בידו, ונכנס. וכן אם הצרף בליטה - מניחן בכלי, ואוחז הכלי בידו, ונכנס.

כ. שכח ונכנס לבית הפסא והוא לבוש תפלין - מניח ידו עליהן עד שיגמור עמוד [קילוח] ראשו, ויוצא וחולץ, אחר כך נכנס ועושה כל צרכיו; שאם יפסיק בעמוד ראשו, בין בגדולים בין בקטנים - יבוא לידי חלאים שיש בהן סכנה גדולה.

כא. שכח ושמש משתו בתפלין - הרי זה לא יאחז לא ברצועה ולא בקציצה [בית], עד שיטל ידיו; ויטלם, מפני שהדינים עסקניות.

כב. הנכנס למרחץ - מקום שבגני אדם עומדין לבושין, מתר להניח תפלין; ומקום שבגני אדם עומדין שם מקצתן ערמין ומקצתן לבושין, אינו חולץ תפלין ואינו מניח שם תפלין לכתחלה; ומקום שבגני אדם עומדין ערמין, חולץ תפלין, ואין צריך לומר שאינו מניח.

כג. לא יחלף אדם בבית הקברות ותפלין בראשו, ואפלו בתוף ארבע אמות של מת או של קבר; וצריך לחלץ תפלין, עד שירחיק ארבע אמות. ולא ילבש אדם תפלין, עד שיקסה ערותו וילבש בגדיו. הנושא משוי על ראשו - חולץ תפלין של ראש, עד שיקסיר המשוי; אפלו מטפחת, אסור להניח על הראש שיש בו תפלין, אכל צונף הוא מצנפתו על תפלין.

כד. בית שיש בו תפלין או ספר תורה - אסור לשמש בו משתו, עד שיוציאן, או יניחן בכלי ויניח הכלי בכלי אחר שאינו כלין; אכל אם היה הכלי השני מזמן להן - אפלו עשרה פלים, בכלי אחד הן חשוכין. ואם הניחן פלי בתוף פלי, מתר להניחן תחת מראשותיו בין פר לקסת שלא כנגד ראשו, כדי לשמרון, ואפלו אשתו עמו במטה.

כה. קדשת תפלין, קדשה גדולה היא; שכל זמן שתפלין על ראשו של אדם, ועל זרועו - הוא ענו ונרא, ואינו נמשך בשחוק ובשיחה בטלה, ואינו מהרהר מחשבות רעות, אלא מפנה לבו לדברי האמת והצדק. לפיכך, צריך אדם להשתדל להיותן עליו כל היום - שמצותן, כך היא. אמרו עליו על רב, תלמיד רבנו הקדוש, שכל ימיו לא ראוהו שהלך ארבע אמות בלא תורה, או בלא ציצית, או בלא תפלין.

כו. אף על פי שמצותן ללבושן כל היום - בשעת תפלה, יותר מן הכל; אמרו חכמים: 'כל הקורא קריית שמע בלא תפלין, כאלו מעיד עדות שקר בעצמו'. וכל שאינו מניח

יא. מי שהניח תפלין קדם שתשקע החמה, וחשקה והן עליו - אפלו היו עליו כל הלילה, מתר; ואין מורין דבר זה ברבים, אלא מלמדן את הכל, שלא יניחו תפלין עליהן, אלא יחלצו אותן משתשקע החמה. וכל המניח תפלין לכתחלה אחר שתשקע החמה - עובר בלאו, שנאמר: "ושמרת את החקה הזאת למועדה, מימים ימימה".

יב. היה בא בדרך ותפלין בראשו, ושקעה עליו החמה - מניח ידו עליהן עד שהוא מגיע לביתו, וחולץ. היה יושב בבית המדרש ותפלין בראשו, וקדש [שבת] עליו היום - מניח ידו עליהן עד שמגיע לביתו, וחולץ; ואם יש בית סמוך לחומה שמשתמרים בו, מניחן שם. ואם לא חלץ תפלין משקעה החמה מפני שלא היה לו מקום לשמרון, ונמצאו עליו כדי לשמרון - מתר.

יג. כל הפטור מקריית שמע, פטור מן התפלין. קטן שיודע לשמור תפלין - אביו לוקח לו תפלין, כדי לחנכו במצוות. חולי מעים, וכל שאינו יכול לשמור את נקביו אלא בצער - פטור מן התפלין; וכל השמאין, כלן חבינ בתפלין בטוהרין. מצטערין, ומי שאין דעתו נכונה ומישבת עליו - פטור מן התפלין; שהמניח תפלין, אסור לו להסיח דעתו מהן. פהנים בשעת העבודה, והלוים בשעה שאומרים שיר על הדוכן, וישראל בשעת מעמדן במקדש - פטורים מן התפלה ומן התפלין.

יד. חיב אדם למשמש בתפלין כל זמן שהן עליו, שלא יסיח דעתו מהן אפלו רגע אחד - שקדשתן גדולה מקדשת הציץ; שהציץ אין בו אלא שם אחד, ואלו יש בהן אחד ועשרים שם של יוד הא בשל ראש, וכמותן בשל יד.

טו. תפלין צריכין גוף נקי באלישע, שיזהר שלא תצא ממנו רוח מלמטה כל זמן שהן עליו. לפיכך, אסור לישן בהם שנת קבע ולא שנת עראי, אלא אם הניח עליהן סודר, ולא היתה עמו אשה - ישן בהן שנת עראי. כיצד הוא עושה? מניח ראשו בין ברכיו, והוא יושב וישן [שארין זו שינת קבע].

טז. היו תפלין פרוכין בידו - מתר לישן בהם אפלו שנת קבע. ואינו אוכל בהם אלא אכילת עראי; אכל אם נכנס לסעודת קבע - חולצן ומניחן על שלחנו עד שיטל ידיו [מים אחרונים], ואחר כך יניחם, ויברך על מזונו והוא לבוש בהן.

יז. היה לבוש תפלין, והצרף לבית הפסא - לא יניח תפלין בחרין [שבכותל] הסמוכין לרשות הרבים ויכנס, שמא ישלום עוברי דרכים. כיצד יעשה? אפלו הצרף להשתין מים, חולץ תפלין ברחוק ארבע אמות, וגוללן בבגדו כמין ספר תורה, ואוחזן בימינו כנגד לבו; ויזהר כדי שלא תצא רצועה מתחת ידו טפח, ונכנס ועושה צרכיו. וכשיצא, מרחיק ארבע אמות מבית הפסא, ולובשן.

יח. במה דברים אמורים? בבית הפסא הקבוע, שאין ניצוצות נטות עליו; אכל בית הפסא עראי - לא יכנס בהן כשהן גלילין, אלא חולץ אותן, ונותנן לחברו לשמרון.

השמים, ואבדותם, ושמותם, אתם, אתם, בדרך, ובשעריך, אשר, על הארץ.

ו. כשפולין אותה, גוללין אותה מסוף השיטה לתחלתה, עד שתמצא ששפולין הקורא לקרות, לקרא מראש השיטה לסופה. ואחר שגוללה, מכניסה בשפולת של קנה או של עץ או של כל דבר, ומחבר אותה אל מזוזה הפתח במסמר, או חוּפּר במזוזה הפתח ומכניס בה המזוזה.

ז. וקדם שיקבענה במזוזה הפתח, מברך תחלה: 'ברוך אתה ה' אלהינו מלך העולם, אשר קדשנו במצוותיו וצונו לקבץ מזוזה'; ואינו מברך בשעת כתיבתה, שקביעתה היא המצוה.

ח. תלזה במקל [העמוד ליד המזוזה] - פסולה, שאין זו קביעה. הניחה אחורי הדלת [בקיר], לא עשה כלום. חפר במזוזה הפתח, והכניס המזוזה כמו נגר, והוא כבירית הקרשים בטבעות - [שהכניסה ברוחב המזוזה] פסולה. העמיק לה טפח [חפר עומק טפח וקבעה], פסולה. חתך קנה והכניס בו מזוזה, ואחר כך חבר הקנה אל קנים אחרים, והעמיד מן הכל מזוזה הפתח - פסולה, מפני שקדמה קביעת המזוזה לעשיית מזוזה הפתח.

ט. מזוזה היחיד, נבדקת פעמים בשבוע [שבוע שנים], ומזוזה רבים, פעמים ביובל [חמישים שנה] - שמה נקראה ממנה אות או נמחקה; מפני שהיא קבועה בפתלים, מרקבת.

י. הכל חייבין במזוזה, אפלו נשים ועבדים; ומחזקין את הקטנים לעשות מזוזה לבתיהם. השוכר בית בחוזה לארץ, והדר בפונדק [מלון] בארץ ישראל - פטור מן המזוזה שלשים יום; ואכל השוכר בית בארץ ישראל, חייב במזוזה מיד.

יא. המשכיר בית לחברו - על השוכר להביא מזוזה ולקבץ אותה, אפלו היה נותן שכר על קביעתה; מפני שהמזוזה חובת הדר היא, ואינה חובת הבית. וכשהוא יוצא, לא יטלנה בידו יוצא; ואם היה הבית לגוי, הרי זה נוטלה כשיצא.

הלכות מזוזה פָּרָק ו

א. עשרה תנאים יש בבית, ואחר כך יתחייב הדר בו לעשות לו מזוזה, ואם חסר תנאי אחד מהן, פטור מן המזוזה; ואילו הן: שיהיה בו ארבע אמות על ארבע אמות או יתר, ושיהיה לו שתי מזוזות [עמודים מב' צידי הפתח], ויהיה לו משקוף, ויהיה לו [לביית] תקרה, ויהיו לו דלתות, ויהיה גבה השער עשרה טפחים או יותר, ויהיה בית חל [פרט לבית כנסת וכיו"ב], ויהיה עשוי לדירת אדם, ועשוי לדירת כבד [פרט למרחץ וכיו"ב], ועשוי לדירת קבע.

ב. בית שאין בו ארבע אמות על ארבע אמות, פטור מן המזוזה; ואם יש בו כדי לרבע ארבע אמות על ארבע אמות בשונה, אף על פי שהוא עגל, או בעל חמש זויות, ואין צריך לומר, שאם היה ארכו יתר על רחבו - הואיל ויש בו כדי לרבע ארבע אמות על ארבע אמות, חייב במזוזה.

ג. אכסדרה, והוא המקום שיש לו שלשה פתלים ותקרה

תפלין, עובר בשמונה עשה - שהרי בארבע הפרשיות צוה על תפלין של ראש, ועל תפלין של יד. וכל הרגיל בתפלין - מאריך ימים, שנאמר: "אדני עליהם - יחיו".

יום רביעי כ"ה סיון ה'תשס"ט

הלכות מזוזה פָּרָק ה

א. כיצד כותבין את המזוזה? כותב שתי הפרשיות "שמע" ו"והיה אם שמע" על דף [עמוד] אחד, ביריעה אחת; ועושה לה רוח מלמעלה ורוח מלמטה, כמו חצי צפרן. ואם כתבה בשנים בשלשה דפין, בשרה - ויכלבד שלא יעשנה כזנב [רחב למעלה וקצר למטה], או כמו עגול [כתובה בצורה עגולה], או כקבה [כאהל, קצר למעלה ורחב למטה]; ואם עשה כאחת מאלו, פסולה. כתבה שלא על הסדר, כגון שהקדים פרשה לפרשה - פסולה. כתבה בשני עורות - אף על פי שתפרן, פסולה. ספר תורה שכלה ותפלין שכלו - אין עושין מהן מזוזה; ולא מן הגלילין [הקלף הריק] של ספר, אין כותבין עליו מזוזה, לפי שאין מורידין מקדשה חמורה לקדשה קלה.

ב. ומצוה לעשות הרוח שבין פרשת "שמע" ל"והיה אם שמע", פרשה סתומה ניסיון הראשונה בסוף השורה ויפסיק ריוח ט' אותיות ויתחיל השניה באמצע השורה; ואם עשה אותה פתוחה, בשרה, לפי שאינה סמוכה לה מן התורה. וצריך להזהר בתגין שבה; ואילו הן התגין שעושין במזוזה: ג. פרשה ראשונה - יש בה שבע אותיות, על כל אות ואות מהן שלשה זיגין; ואילו הן: שין ועין של "שמע", ונון ד'נפשו', ושני זיגין של "מזוזות", ושני טיתין של "ל'טפת". ופרשה שניה - יש בה שש אותיות, על כל אחת מהן שלשה זיגין; ואילו הן: גימל של "דגדג", ושני זיגין של "מזוזות", ושני טיתין של "ל'טוטפת", וצדי של "הארץ". ואם לא עשה תגין, או שהוסיף בהן, או גרע מהן - לא פסל. ואם כתבה שלא בשרטוט [קוים ישרים לישר הכתב], או שלא דקדק במלא וחסר, או שהוסיף בה מבפנים אפלו אות אחת - הרי זו פסולה.

ד. מנהג פשוט, שפותבין על המזוזה מבחוץ, כנגד הרוח שבין פרשה לפרשה, 'שדי'; ואין בזה הפסד, לפי שהוא מבחוץ. אבל אלו שכותבין בה מבפנים שמות המלאכים, או שמות קדושים, או פסוק, או חותמות [צורות שונות] - הרי הן בכלל מי שאין לו חלק לעולם הבא; שאילו הסתפשים, לא די להן שבטלו המצוה, אלא שעושין מצוה גדולה, שהיא יחוד שמו של הקדוש ברוך הוא ואהבתו ועבודתו, באלו הוא קמיע להגנת עצמן, כמו שעלה על לבם הסכל שזה דבר המהנה בהכלי העולם.

ה. ומצוה לכתב "על הארץ" בשיטה [שורה] אחרונה, בין בראש השיטה בין באמצע שיטה; ונהגו כל הסופרים לכתב אותה בשתיים ועשרים שיטות, ו"על הארץ" בראש שיטה אחרונה. ואילו הן האותיות שבראש כל שיטה ושיטה, על הסדר: שמע, ה', הדרים, לבניך, ובשכבך, בין, והיה, מצוה, בכל, יורה, עשב, פן, והשתחיתם.

יא. פתח שבין בית המדרש או בית הכנסת וביתו - אם היה רגיל לצאת ולבוא באותו הפתח, חיב במזוזה. פתח שבין שני בתים, הולכין אחר הציר של דלת ויתד שלמעלה ושלמטה - מקום שהציר נראה עמו, שם קובעין את המזוזה. **יב.** והיכן קובעין את המזוזה? בתוך חלל הפתח, בטפח הסמוך לחוץ, בתחלת שליש העליון של גובה השער. ואם קבעה למעלה מזה, כשורה, והוא שירחיקנה מן המשקוף טפח. על ימין הנכנס לבית; ואם קבעה משמאל, פסולה. ובית של שתפין, חיב במזוזה.

יג. חיב אדם להזהר במזוזה, מפני שהיא חובת הכל תמיד. וכל עת שיכנס ויצא, יפגע ביחוד שמו של הקדוש ברוך הוא - ויזכר אהבתו, ויעזר משנתו ושגיתו [עיסוקו] בהכלי הזמן; וידע שאין שם דבר העומד לעולם ולעולמי עולמים, אלא ידיעת צור העולם, ומיד הוא חוזר לדעתו, והולך בדרך מישרים. אמרו חכמים, כל מי שיש לו תפלין בראשו ובזרועו, וציצית בכגדו, ומזוזה בפתחו - מתקן לו שלא יחטא; שהרי יש לו מזכירין רבים, והן הן המלאכים שמצילין אותו מלחטא, שנאמר: "חנה מלאך ה' סביב ליראי, ויחלצם". (ברוך רחמנא דסייע).

הלכות ספר תורה פרק ז

א. מצות עשה על כל איש ואיש מישאאל, לכתב ספר תורה לעצמו, שנאמר: "ועתה, כתבו לכם את השירה הזאת", כלומר: כתבו את התורה, שיש בה שירה זו [שירת "האזינו"] - לפי שאין כותבין את התורה פרשיות פרשיות. ואף על פי שהניחו לו לאדם אבותיו ספר תורה, מצוה לכתב משלו. ואם כתבו בידו, כאלו קבלו מסיני; ואם אינו יודע לכתב, אחרים כותבין לו. וכל המגיע בספר תורה אפילו אות אחת - הרי הוא כאלו כתבו פלו.

ב. המלך מצוה לכתב לו ספר תורה אחר לעצמו לשם המלך, יתר על ספר שהיה לו כשהוא הדיט - שנאמר: "והיה כשכתו על פסא ממלכתו - וכתב לו וגו'"; ומגיהין אותו מספר העזרה, על פי בית דין הגדול. זה שהיה לו כשהוא הדיט, מניחו בבית גנניו; וזה שכתב או שנכתב לו אחר שמלך, יהיה עמו תמיד. ואם יצא למלחמה, ספר תורה זה עמו; נכנס, והוא עמו; יושב בדין, והוא עמו; מסב, והוא כנגדו, שנאמר: "והיתה עמו, וקרא בו כל ימי חייו". **ג.** לא היה לו ספר תורה לעצמו קדם שיקלף - צריך לכתב אחר שמלך שני ספרי תורה: אחד, מניחו בבית גנניו; והשני, יהיה עמו תמיד - לא יסור מעמו אלא בליה, או כשיפנס למרחץ, או לבית הכסא, או לישן על מטתו.

ד. ספר תורה שכתבו שלא בשרטוט [מתחת קוים על הקלף לישור הכתב], או שכתב מקצתו על הגויל ומקצתו על הקלף - פסול; אלא או פלו על הגויל, או פלו על הקלף. וכיצד כותבין ספר תורה? כותב כתיבה מתקנת נאה ביותר: יניח בין כל תבה ותבה, כמלא אות קטנה; ובין כל שיטה [שורה] ושיטה, כמלא שיטה; וארץ כל שיטה ושיטה - שלשים אותיות, כדי לכתב למשפחותיהם

- אף על פי שיש לה שני פצימין [עמודים] ברוח רביעית, פטורה מן המזוזה, מפני שהפצימין להעמיד התקרה הן, ולא משום מזוזה נעשו. וכן תקרה שאין לה כתלים, אלא עומדת על עמודים מכאן ומכאן - אף על פי שהיא כתבנית בית, פטורה, לפי שאין לה מזוזה, שאלו העמודים להעמיד התקרה הן עשויין.

ד. בית שיש לו מזוזה מכאן ומזוזה מכאן, וכפה כמין קשת על שתי המזוזות במקום המשקוף - אם יש בגובה המזוזות עשרה טפחים או יתר - חיב במזוזה; ואם אין בהן עשרה טפחים - פטור, מפני שאין לו משקוף.

ה. בית שאין לו תקרה, פטור מן המזוזה; היה מקצתו מקרה, ומקצתו אינו מקרה - יראה לי, שאם היה הקרוי כנגד הפתח, שהוא חיב במזוזה. ומצמידין הדלתות, ואחר כך קובעין את המזוזה.

ו. הר הבית הלשכות והעזרות, ובתי פגסות ובתי מדרשות - שאין בהן בית דירה - פטורין, לפי שהן קדש. בית הכנסת של כפרים שהארחין דרין בו, חיב במזוזה; וכן בית הכנסת של כרפין, אם היה בו בית דירה. כל השערים שהיו במקדש, לא היה להן מזוזה - חוץ משער ניקנור, ושלפנים ממנו, ושל לשכת פלחדרין; מפני שהלשכה הזאת, היתה בית דירה לכהן גדול בשבעת ימי ההפגשה. **ז.** בית התבן, בית הבקר, בית העצים, בית האוצרות [מחטני יין ושמן] - פטורין מן המזוזה, שנאמר: "ביתך" - ביתך המיוחד לך, פרט לאלו וכיוצא בהן. לפיכך, רפת בקר שהנשים יושבות בה ומתקשטות בה - חיבת במזוזה, שהרי יש בה יחוד לדירת אדם. בית שער, אכסדרה, ומרפסת, {והגנה} (ושער הגנה), והדיר - פטורין מן המזוזה, מפני שאינן עשויין לדירה; ואם היו בתים החיבין במזוזה פתוחין למקומות אלו, חיבין גם הם במזוזה.

ח. לפיכך, אחד שערי חצרות, ואחד שערי מבואות [רחוב שחצרות פתוחין אליהן], ואחד שערי מדינות ועירות - כלן חיבין במזוזה, שהרי הבתים החיבין במזוזה פתוחין לתוכן. ואפילו עשרה בתים, זה פתוח לזה, וזה פתוח לזה - הואיל והפנימי חיב במזוזה, כלן חיבין במזוזה; ומפני זה אמרו: 'שער הפתוח מן הגנה לחצר, חיב במזוזה'.

ט. בית הכסא, ובית המרחץ, ובית הטבילה, ובית הפרסקי [בית עיבוד עורות], וכיוצא בהן - פטורין מן המזוזה, לפי שאינן עשויין לדירת כבוד. סבת החג בחג, ובית שבספינה - פטורין מן המזוזה, לפי שאינן עשויין לדירת קבע. שתי סבות של יוצרין [אומנים], זו לפנים מזו - החיצונה פטורה מן המזוזה, מפני שאינה קבועה. וכן החניות שבשוקים פטורין מן המזוזה, מפני שאינן קבועים לדירה.

י. בית שיש לו פתחים הרבה - אף על פי שאינו רגיל לצאת ולבוא אלא בפתח אחד מהן, חיב לעשות מזוזה בכל פתח ופתח. פתח קטן שבין בית וצליה, חיב במזוזה. חדר שבבית, אפילו חדר בחדר - חיב לעשות מזוזה על שער החדר הפנימי, ועל שער החדר החיצון, ועל שער הבית; שכלן עשויין לדירה, וקבועין.

יא. וכל הדברים האלו, למצוה מן המבחר; ואם שנה, לא פסל. אבל אם כתב המלא חסר, או חסר מלא; או שכתב מלה שהיא קרא [נקראת אחרת מכתיבתה] וכתב בקריאתה, כגון שכתב "ושפכנה" במקום "ושפגנה", "ובטחורים" במקום "ובעפלים", וכיוצא בהן; או שכתב פרשה פתוחה סתומה, או שכתב סתומה פתוחה; או שכתב השירה [שירת הים או שירת האיוון] כשאר הכתב, או שכתב פרשה אחת כשירה - הרי זה פסול, ואין בו קדשת ספר תורה כלל, אלא כחמש מן החמשין שמלמדין בהן התינוקות. **יב.** ספר תורה שאינו מגה, אסור לשהותו יותר על שלשים יום; אלא יתקן, או יגנו. ספר תורה שיש בו שלש טעויות בכל דף ודף, יתקן; ארבע, יגנו. ואם היה רב הספר מגה, והשאר יש בו ארבע טעויות בכל דף, ונשאר אפלו דף אחד מאותו השאר המשבש בלא ארבע טעויות - הרי זה יתקן. **יג.** במה דברים אמורים? שכתב המלא חסר, שנמצא תולה האותיות ששכח ביני השיטות; אבל אם כתב החסר מלא, אפלו יש בכל דף ודף במה טעויות, הרי זה מתקנו, מפני שהוא גורר ואינו תולה.

יד. מתר לכתב התורה חמש חמש, כל חמש בפני עצמו, ואין בהן קדשת ספר תורה הם; אבל לא יכתב מגלה בפני עצמה, שיהיה בה [רק כמה] פרשיות. ואין כותבין מגלה לתינוק להתלמד בה; ואם דעתו להשלים עליה חמש, מתר. כתב מגלה שלש שלש תבות כשיטה אחת, מתר.

טו. מתר לדבק תורה נביאים וכתובים בכרך אחד, ומניח בין כל חמש וחמש ארבע שיטין, ובין כל נביא ונביא שלש שיטין, ובין כל נביא ונביא משנים עשר שלש שיטין - שאם בא לחתך, חותך. וסודרין של נביאים, כך הוא: יהושע, ושופטים, שמואל, ומלכים, ירמיה, יחזקאל, ישעיה, ויהושע; וסדר הכתובים: רות, ותלים, ואיוב, ומשלי, וקהלת, ושיר השירים, וקנינות, ודניאל, ומגלה, ועזרא, ודברי הימים.

טז. כל כתבי הקדש - אין כותבין אותן אלא בשרטוט [מתחת קוים ישרים לישור הכתב], אפלו כתבין על הנגר. ומתר לכתב שלש תבות בלא שרטוט; יתר על זה, אסור. **יז.** כרך זה שיש בו ספר תורה נביאים וכתובים - אין קדשתו כקדשת ספר תורה, אלא כחמש מן החמשין; דין [ספר] היתר [על חמשה חומשי תורה], כדין [הספר] הקטן [מחמשת החומשים].

יום חמישי כ"ו סיון ה'תשס"ט

הלכות ספר תורה פרק ח

א. פרשה פתוחה, יש לה שתי צורות: אם גמר באמצע השיטה, מניח שאר השיטה פנוי, ומתחיל הפרשה שהיא פתוחה מתחלת השיטה השניה, כגון זה: במה דברים אמורים? שנשאר מן השיטה רוח כשעור תשע אותיות; אבל אם לא נשאר אלא מעט, או אם גמר בסוף השיטה - מניח שיטה שניה בלא פנויה בלא כתב, ומתחיל הפרשה הפתוחה מתחלת שיטה השלישית, כגון זה:

למשפחותיכם למשפחותיכם' שלשה פעמים, וזה הוא רחב כל דף [עמוד] ודף. ולא תהא השיטה קצרה מזה, כדי שלא יהיה הדף באגרת; ולא ארפה יתר על זה, כדי שלא יהיו עיניו משוטטות [מחפשות הרבה] בכתב.

ה. לא ימעט [יקטין] הכתב, מפני הרוח שבין פרשה לפרשה [לצורך מרווח תשע אותיות בין פרשה לפרשה]. נודמנה לו תכה בת חמש אותיות - לא יכתב שתיים בתוך הדף ושלש חוץ לדף, אלא כותב שלש בתוך הדף ושתיים חוץ לדף; לא נשאר מן השיטה כדי לכתב שלש אותיות - מניח המקום פנוי, ומתחיל מתחלת השיטה.

ו. נודמנה לו תכה בת שתי אותיות - לא יורקנה [יכתבנה] בין הדפין [בין העמודים], אלא יחורר לתחלת השיטה. נודמנה לו בסוף השיטה תכה בת עשר אותיות, או פחות או יותר, ולא נשאר מן השיטה כדי לכתב את כלל בתוך הדף - אם יכול לכתב חציה בתוך הדף וחציה חוץ לדף, כותב; ואם לאו, מניח המקום פנוי ומתחיל מתחלת השיטה.

ז. ומניח בין כל חמש וחמש, ארבע שיטין פנויות בלא כתיבה, לא פחות ולא יותר; ויתחיל החמש מתחלת שיטה חמישית. וכשיגמר התורה, צריך שיגמר באמצע שיטה שבסוף הדף; ואם נשאר מן הדף שיטין הרבה, מקצר ועולה, ויתחיל מתחלת השיטה, ולא יגמר את השיטה ומתפון, עד שיהיה "לעיני כל ישראל" באמצע שיטה בסוף הדף.

ח. ויזהר באותיות הגדולות, ובאותיות הקטנות, ובאותיות הנקודות [שיש ניקוד מעליהם], ובאותיות שצורתן משנות כגון הפיין הלפופות [מקופלות], והאותיות העקמות כמו שהעתיקו הסופרים איש מפי איש. ויזהר בתגין [כתרים] ובמנינן - יש אות שיש עליה תג אחד, ויש אות שיש עליה שבעה; וכל התגין - בצורתן וזן הן, דקין כחוט השערה.

ט. כל הדברים האלו, לא נאמרו אלא למצוה מן המבחר; ואם שנה בתקון זה, או שלא דקדק בתגין, וכתב האותיות בלן בתקנן, או שקרב את השיטין, או הרחיקן, או האריך ביהן, או קצרן - הואיל ולא הדביקן אות לאות, ולא חסר ולא הויתר, ולא הפסיד צורת אות אחת, ולא שנה בפתוחות וסתומות [כדלקמן] - הרי זה ספר פשוט.

י. יש דברים אחרים, שלא אמרו אותן בתלמוד - נהגו בהם הסופרים, וקבלה היא בידם איש מפי איש; והן: שיהיו מנין השיטין שבכל דף ודף, לא פחות משמונה וארבעים, ולא יתר על ששים; ושיהיה הרוח שבין כל פרשה ופרשה, כמו תשע אותיות 'אשר אשר אשר'; ושיהיה בראש השיטין למעלה משירת הים: הבאים בנפשה, ה', מת, במצרים - חמש שיטין; ולמטה מן השירה - חמש שיטין, תחלת כל שיטה מהן כך: ותקח, אתריה, סוס, ויצא, ויבאו; ויהיה בראשי השיטין למעלה משירת האזינו: ואעידה, אחרי, הדרך, באחרית, להכעיסו, קהל - שש שיטין; ולמטה ממנה - חמש שיטין; ויבא, לדבר, אשר, הזאת, אשר.

ויהי כעת ההוא, ויהי אחר, ויהי אחרי הדברים, ויהי חיי שרה - ארבעתן פתוחות; ואברהם זקן - סתומה; ויטף אברהם, ואלה תולדת ישמעאל, ואלה תולדת יצחק, ויהי רעב - ארבעתן פתוחות; ויהי עשו, ויהי פי זקן יצחק, ויצא יעקב - שלשתן סתומות; וישלח יעקב - פתוחה; ויבא יעקב, ותצא דינה - שתייהן סתומות; ויאמר אלהים, וירא אלהים, ויהיו בני יעקב, ואלה תולדות עשו - ארבעתן פתוחות; אלה בני שעיר - סתומה; ואלה המלכים, וישב יעקב, ויהי כעת - שלשתן פתוחות; ויוסף הורד מצרימה - סתומה; ויהי אחר הדברים, ויהי מקץ - שתייהן פתוחות; ויגש אליו, ואלה שמות, ואת יהודה - שלשתן סתומות; ויהי אחרי הדברים, ויקרא יעקב, שמעון ולוי, יהודה, זבולן, יששכר - כלן פתוחות, והן שש; דן, גד, מאשר, נפתלי, בן פרת יוסף - חמשתן סתומות; בנימין - פתוחה. מנן הפתוחות, שלש וארבעים; והסתומות, שמונה וארבעים; הכל, אחת ותשעים פרשיות.

ספר ואלה שמות: ויגם מלך חדש, וילך איש, ויהי בימים הרבים - שלשתן פתוחות; ומשה היה רעה - סתומה; וילך משה, ויאמר ה' אל אהרן - שתייהן פתוחות; וידיבר אלהים אל משה - סתומה; וידיבר ה' אל משה, וידיבר ה' אל משה ואל אהרן - שתייהן פתוחות; אלה ראשי בית אבותם, וידיבר ה' אל משה - שתייהן סתומות; ויאמר ה' אל משה ראה נתתיך, ויאמר ה' אל משה ואל אהרן - שתייהן פתוחות; ויאמר ה' אל משה כבוד, ויאמר ה' אל משה אמר אל אהרן - שתייהן סתומות; ויאמר ה' אל משה אמר אל אהרן, ויאמר ה' אל משה השכם - שתייהן סתומות; ויאמר ה' אל משה בא אל פרעה, ויאמר ה' אל משה ואל אהרן - שתייהן פתוחות; ויאמר ה' אל משה השכם - סתומה; ויאמר ה' אל משה בא אל פרעה, ויאמר ה' אל משה בא אל פרעה - שתייהן פתוחות; ויאמר ה' אל משה נטה ידך - סתומה; ויאמר . ויהי חשך, ויאמר . עוד נגע אחד - שתייהן פתוחות; ויאמר משה, ויאמר ה' אל משה, ויאמר ה' אל משה ואל אהרן - שלשתן סתומות; ויקרא משה - פתוחה; ויהי ברחצי הלילה - סתומה; ויסעו בני ישראל, ויאמר ה' אל משה ואהרן - שתייהן פתוחות; ויהי בעצם - סתומה; וידיבר כו' קדש לי, והיה פי יבאך - שתייהן פתוחות; ויהי בשלח - סתומה; וידיבר ה' וכו' וישבו ויחננו, ויאמר ה' אל משה מה תצער, ויאמר ה' נטה את ידך, או ישיר משה, ותקח מקים - חמשתן פתוחות; ויסע משה, ויבאו אילמה, ויאמר ה' אל משה הנני ממטיר - שלשתן סתומות; וידיבר ה' אל משה - פתוחה; ויאמר ה' אל משה - סתומה; ויסעו כל עדת, ויבא עמלק, ויאמר ה' אל משה כתב, וישמע יתרו, בחדש השלישי - חמשתן פתוחות; וידיבר אלהים את כל הדברים, אנכי, לא תשא - שלשתן סתומות; וזכור - פתוחה; פבד, לא תרצח, לא תנאף, לא תגנב, לא תענה, לא תחמד, לא תחמד - כלן סתומות, והן שבע; וכל העם - פתוחה; ויאמר ה' אל משה - סתומה;

ב. ופרשה סתומה, יש לה שלש צורות: אם גמר באמצע השיטה, מניח רוח פשעור [תשע אותיות], ומתחיל לכתב בסוף השיטה מתחלת הפרשה שהיא סתומה, עד שימצא הרוח באמצע, כגון זה: ואם לא נשאר מן השיטה כדי להניח הרוח פשעור ולכתב בסוף השיטה תבה אחת - יניח הכל פנוי, ויניח מעט רוח מראש שיטה שניה, ויתחיל לכתב הפרשה הסתומה באמצע שיטה, כגון זה: ואם גמר בסוף השיטה, מניח מתחלת שיטה השניה פשעור הרוח, ומתחיל לכתב הסתומה באמצע השיטה, כגון זה: נמצאת אומר, שפרשה פתוחה, תחלתה בתחלת השיטה לעולם; ופרשה סתומה, תחלתה באמצע השיטה לעולם.

ג. ספר תורה שאינו מגה במלא וחסר, אפשר לתקנו ולהגיהו כמו שבארנו; אבל אם טעה ברוח הפרשיות וכתב פתוחה סתומה, או סתומה פתוחה, או שהפסיק ברוח והניח פנוי במקום שאין בו פרשה, או שכתב כדרכו ולא הפסיק ברוח במקום הפרשה, או ששנה צורת השירות [שירת הים והאזינו] - הרי זה פסול, ואין לו תקנה, אלא לסלק את כל הדף שטעה בו.

ד. ולפי שראיתי שבוש גדול בכל הספרים שראיתי בדברים אלו, וכן בעלי המסורות שכותבין ומחברין להודיע הסתומות והפתוחות, נחלקין בדברים אלו, במחלקת הספרים שסומכין עליהן - ראיתי לכתב הנה כל פרשיות התורה, הסתומות והפתוחות, וצורות השירות, כדי לתקן עליהן כל הספרים ולהגיה מהן. וספר שסמכנו עליו בדברים אלו, הוא הספר הידוע במצרים, שהוא כולל ארבעה ועשרים ספרים [כל התורה נביאים וכתובים], שהיה בירושלים מבמה שנים להגיה ממנו הספרים, ועליו היו הכל סומכין, לפי שהגיהו בן אשר, ודקדק בו שנים הרבה, והגיהו פעמים רבות כמו שהעתיקו. ועליו סמכתי בספר תורה שכתבתי כהלכתו.

ספר בראשית: יהי רקיע, יקוו המים, יהי מארת, ישרצו המים, תוצא הארץ, ויכלו, אלה תולדות השמים - כלן פתוחות, והן שבע פרשיות; אל האשה אמר, וילאדם אמר - שתייהן סתומות; ויאמר ה' אלהים - פתוחה; והאדם ידע, זה ספר, ויחי שת, ויחי אנוש, ויחי קינן, ויחי מהללאל, ויחי ירד, ויחי חנוך, ויחי מתושלח, ויחי למך, ויחי נח - אחת עשרה פרשיות אלו, כלן סתומות; וירא ה', אלה תולדות נח - שתייהן פתוחות; ויאמר אלהים לנח, וידיבר אלהים אל נח, ויאמר אלהים אל נח - שלשתן סתומות; ויהיו בני נח, ואלה תולדות בני נח - שתייהן פתוחות; וכנען ילד, ולשם ילד - שתייהן סתומות; ויהי כל הארץ, אלה תולדות שם - שתייהן פתוחות; וארפכשד חי, ושלח חי, ויחי עבר, ויחי פלג, ויחי רעו, ויחי שרוג, ויחי נחור, ויחי תרח - כלן סתומות, והן שמונה פרשיות; ויאמר ה' אל אברהם, ויהי רעב, ויהי בימי אמרפל - שלשתן פתוחות; אחר הדברים, ושרי אשת אברהם, ויהי אברהם, ויאמר אלהים אל אברהם - ארבעתן סתומות; וירא אליו - פתוחה; ויסע משם, וה' פקד - שתייהן סתומות;

וַיִּדְבֹר דְּבַר אֶל אֶהְרֹן, וְזֹאת תֹּרַת הָאָשִׁם, וְזֹאת תֹּרַת
 זָבַח, וַיִּדְבֹר דְּבַר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, וַיִּדְבֹר דָּקָח אֶת אֶהְרֹן -
 כָּלֵן פְּתוּחוֹת, וְהֵן שֵׁשׁ; וַיְהִי בַיּוֹם הַשְּׁמִינִי - סְתוּמָּה;
 וַיִּדְבֹר ה' אֶל אֶהְרֹן, וַיִּדְבֹר מִשָּׁה, וַיִּדְבֹר ה' אֶל מִשָּׁה -
 שְׁלֹשֶׁת פְּתוּחוֹת; וְזֶה לָכֶם, וְכִי יָמוּת - שְׁתִּיָּהּ סְתוּמוֹת;
 וַיִּדְבֹר דְּאִשָּׁה כִּי תִזְרִיעַ, וַיִּדְבֹר דְּאָדָם כִּי יִהְיֶה, נִגַע צָרַעַת,
 וּבִשָּׁר - אַרְבַּעֶתָּן פְּתוּחוֹת; אוֹ בִשָּׁר - סְתוּמָּה; וְאִישׁ אוֹ
 אִשָּׁה - פְּתוּחָה; וְאִישׁ אוֹ אִשָּׁה כִּי יִהְיֶה כְּעוֹר בְּשָׂרָם, וְאִישׁ
 כִּי יִמְרֹט, וְהַכְּגֹד - שְׁלֹשֶׁת סְתוּמוֹת; וַיִּדְבֹר זֹאת תִּהְיֶה -
 פְּתוּחָה; וְאִם דָּל - סְתוּמָּה; וַיִּדְבֹר דְּכִי תִבְאוּ, וַיִּדְבֹר דְּבָרוֹ
 אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל - שְׁתִּיָּהּ פְּתוּחוֹת; וְאִישׁ כִּי תִצֵּא - סְתוּמָּה;
 וְאִשָּׁה כִּי תִהְיֶה - פְּתוּחָה; וְאִשָּׁה כִּי יִזּוּב - סְתוּמָּה; וַיִּדְבֹר
 דְּאֶחָד מוֹת, וַיִּדְבֹר דְּבַר אֶל אֶהְרֹן, וַיִּדְבֹר דְּבַר אֶל בְּנֵי
 יִשְׂרָאֵל - שְׁלֹשֶׁת פְּתוּחוֹת; אִישׁ אִישׁ, עֲרוֹת אָבִיָּה, עֲרוֹת
 אִשָּׁת אָבִיָּה, עֲרוֹת אֶחָדָה, עֲרוֹת בֵּת בְּנָה, עֲרוֹת בֵּת אִשָּׁת,
 עֲרוֹת אֶחָת אָבִיָּה, עֲרוֹת אֶחָת אִמָּה, עֲרוֹת אֶחָת אָבִיָּה,
 עֲרוֹת כָּלֵתָהּ, עֲרוֹת אִשָּׁת אֶחָדָה, עֲרוֹת אִשָּׁה וּבִתָּה - כָּלֵן
 סְתוּמוֹת, וְהֵן שְׁתִּים עֶשְׂרֵה; וַיִּדְבֹר דְּבַר אֶל כָּל עֵדֹת, וְכִי
 תִבְאוּ אֶל - שְׁתִּיָּהּ פְּתוּחוֹת; וְכִי יִגּוֹר - סְתוּמָּה; וַיִּדְבֹר
 דְּאִשָּׁר יִתֵּן מִזְרְעוֹ, וַיֹּאמֶר ה' אֶל מִשָּׁה אָמַר אֶל הַכֹּהֲנִים -
 שְׁתִּיָּהּ פְּתוּחוֹת; וְהַכֹּהֵן הַגָּדוֹל, וַיִּדְבֹר דְּבַר אֶל אֶהְרֹן -
 שְׁתִּיָּהּ סְתוּמוֹת; וַיִּדְבֹר דְּוִינְנוֹר, וַיִּדְבֹר דְּבַר אֶל אֶהְרֹן וְאֶל
 בְּנָיו - שְׁתִּיָּהּ פְּתוּחוֹת; וַיִּדְבֹר דְּשׁוֹר אוֹ כֶּשֶׁב - סְתוּמָּה;
 וַיִּדְבֹר דְּבַר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, אֵלֶּה מוֹעֲדֵי ה', וַיִּדְבֹר דְּכִי
 תִבְאוּ אֶל הָאָרֶץ - שְׁלֹשֶׁת פְּתוּחוֹת; וּסְפָרְתֶם לָכֶם -
 סְתוּמָּה; וַיִּדְבֹר דְּבַחְדָּשׁ הַשְּׁבִיעִי - פְּתוּחָה; וַיִּדְבֹר דְּאָף
 בְּעִשׂוֹר - סְתוּמָּה; וַיִּדְבֹר דְּבַחְמִשָּׁה עֶשֶׂר יוֹם, וַיִּדְבֹר דְּצוֹ
 אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, וְלִקְחַת סֵלֶת - שְׁלֹשֶׁת פְּתוּחוֹת; וַיִּצֵּא בֵּן
 אִשָּׁה - סְתוּמָּה; וַיִּדְבֹר דְּהוֹצֵא אֶת הַמִּקְלָל, וַיִּדְבֹר דְּבַחֵר
 סִינִי - שְׁתִּיָּהּ פְּתוּחוֹת; וּסְפָרְתָה לָּהּ, כִּי יָמוּף אֶחָדָה, וְאִישׁ
 כִּי יִמְכֹר, וְכִי יָמוּף אֶחָדָה וּמִטָּה, וְכִי יָמוּף אֶחָדָה עֶמֶד, וְכִי
 תִשָּׂג יָד - כָּלֵן סְתוּמוֹת, וְהֵן שֵׁשׁ; אִם בַּחֲקָתִי, וְאִם לֹא
 תִשָּׁמְעוּ לִי - שְׁתִּיָּהּ פְּתוּחוֹת; וְאִם בְּזֹאת - סְתוּמָּה; וַיִּדְבֹר
 דְּאִישׁ כִּי יִפְלֹא - פְּתוּחָה; וְאִם בְּהִמָּה - סְתוּמָּה. מִנֵּן
 הַפְּתוּחוֹת, שְׁתִּים וְחֲמִשִּׁים; וְהַסְּתוּמוֹת, שֵׁשׁ וְאַרְבָּעִים;
 הַכֹּל, שְׁמוֹנֶה וְתִשְׁעִים.

סֵפֶר בַּמִּדְבָּר סִינִי: וַיְהִי בְנֵי רְאוּבֵן - סְתוּמָּה; לִבְנֵי
 שִׁמְעוֹן, לִבְנֵי גָד, לִבְנֵי יְהוּדָה, לִבְנֵי יִשְׁשָׁכָר, לִבְנֵי זְבוּלֹן,
 לִבְנֵי יוֹסֵף, לִבְנֵי מְנַשֶּׁה, לִבְנֵי בִנְיָמִן, לִבְנֵי דָן, לִבְנֵי אֲשֵׁר,
 בְּנֵי נַפְתָּלִי, אֵלֶּה הַפְּקָדִים, וַיִּדְבֹר דְּאָף אֶת מִטָּה לִזֵּי, וַיִּדְבֹר
 דְּאִישׁ עַל דְּגָלוֹ - כָּלֵן פְּתוּחוֹת, וְהֵן אַרְבַּע עֶשְׂרֵה; דְּגָל
 מִתְּנֶה רְאוּבֵן, וְנִסַּע אֶהְלֵה, דְּגָל מִתְּנֶה אֶפְרַיִם, דְּגָל מִתְּנֶה דָן
 - אַרְבַּעֶתָּן סְתוּמוֹת; אֵלֶּה פְּקוּדֵי, וְאֵלֶּה תוֹלְדוֹת, וַיִּדְבֹר .
 הַקָּרֵב, וַיִּדְבֹר . . וְאֵנִי, וַיִּדְבֹר דְּפָקֵד - חֲמִשָּׁתָּן פְּתוּחוֹת;
 וְלִקְחַתָּהּ, וַיֹּאמֶר דְּפָקֵד - שְׁתִּיָּהּ סְתוּמוֹת; וַיִּדְבֹר דָּקָח,
 וַיִּדְבֹר דְּנִשְׂא, וַיִּדְבֹר דָּאֵל תִּכְרִיתָהּ, וַיִּדְבֹר דְּנִשְׂא - אַרְבַּעֶתָּן
 פְּתוּחוֹת; בְּנֵי מְרָרִי, וּפְקוּדֵי בְנֵי גִרְשׁוֹן - שְׁתִּיָּהּ סְתוּמוֹת;
 וַיִּדְבֹר דְּצוֹ, וַיִּדְבֹר דְּאִישׁ אוֹ אִשָּׁה כִּי יַעֲשׂוּ, וַיִּדְבֹר דְּאִישׁ

וְאֵלֶּה הַמִּשְׁפָּטִים - פְּתוּחָה; וְכִי יִמְכֹר, מִכָּה אִישׁ, וְכִי יִזֹּד,
 וּמִכָּה אָבִיו, וְגִבָּה אִישׁ, וּמִקְלָל אָבִיו, וְכִי יִרְיֹבֶן, וְכִי יִכָּה
 אִישׁ, וְכִי יִצְוֹ אֲנָשִׁים, וְכִי יִכָּה אִישׁ - כָּלֵן סְתוּמוֹת, וְהֵן
 עֶשֶׂר; וְכִי יִגַּח שׁוֹר - פְּתוּחָה; וְכִי יִפְתַּח, וְכִי יִגַּף, כִּי יִגַּב
 אִישׁ, כִּי יִכְעַר אִישׁ, כִּי תִצֵּא אִשׁ, כִּי יִתֵּן, כִּי יִתֵּן אִישׁ -
 כָּלֵן סְתוּמוֹת, וְהֵן שִׁבְעָה; וְכִי יִשְׁאֵל - פְּתוּחָה; וְכִי יִפְתַּח,
 מִכְשָׁפָה, זָבַח לְאֱלֹהִים - שְׁלֹשֶׁת סְתוּמוֹת; אִם כֶּסֶף -
 פְּתוּחָה; אֱלֹהִים לֹא תִקְלָל, לֹא תִשָּׂא, כִּי תִפְגַּע, כִּי תִרְאֶה,
 לֹא תִטָּה - חֲמִשָּׁתָּן סְתוּמוֹת; הִנֵּה אֲנֹכִי - פְּתוּחָה; לֹא
 תִהְיֶה מִשְׁפָּלָה - סְתוּמָּה; וְאֶל מִשָּׁה אָמַר - פְּתוּחָה; וַיֹּאמֶר
 ה' - סְתוּמָּה; וַיִּדְבֹר ה' - פְּתוּחָה; וְעֵשׂוֹ אֲרוֹן - סְתוּמָּה;
 וְעִשִׂיתָ שְׁלֹחַן, וְעִשִׂיתָ מִנְחָה - שְׁתִּיָּהּ פְּתוּחוֹת; וְאֵת
 הַמִּשְׁכָּן - סְתוּמָּה; וְעִשִׂיתָ אֶת הַקְּרָשִׁים - פְּתוּחָה; וְעִשִׂיתָ
 פְּרֻכָּתָהּ, וְעִשִׂיתָ אֶת הַמִּזְבֵּחַ, וְעִשִׂיתָ אֶת חֹצֵר הַמִּשְׁכָּן, וְאֵת
 תִּצְנוּהָ, וְאֵת הַקָּרֵב - חֲמִשָּׁתָּן סְתוּמוֹת; וְעֵשׂוֹ אֶת הָאֶפֶד -
 פְּתוּחָה; וְעִשִׂיתָ מִשְׁבָּצָתָהּ, וְעִשִׂיתָ חֹשֶׁן, וְעִשִׂיתָ אֶת מַעֲלֵל,
 וְעִשִׂיתָ צִיצִי, וְזֶה הַדְּבַר, וְזֶה אֲשֶׁר תַּעֲשֶׂה - כָּלֵן סְתוּמוֹת,
 וְהֵן שֵׁשׁ; וְעִשִׂיתָ מִזְבֵּחַ, וַיִּדְבֹר דְּכִי תִשָּׂא, וַיִּדְבֹר דְּעִשִׂיתָ
 כִּיֹּר, וַיִּדְבֹר דְּבִשְׁמִים - אַרְבַּעֶתָּן פְּתוּחוֹת; וַיֹּאמֶר דָּקָח לָךְ
 סִמִּים, וַיִּדְבֹר דְּרֹאֵה קְרָאִתִּי - שְׁתִּיָּהּ סְתוּמוֹת; וַיֹּאמֶר ה'
 - פְּתוּחָה; וַיִּתֵּן אֶל מִשָּׁה - סְתוּמָּה; וַיִּדְבֹר דְּלָךְ רֹד, וַיִּפֹּן
 וַיִּרֶד - שְׁתִּיָּהּ פְּתוּחוֹת; וַיִּדְבֹר דְּלָךְ עֲלֶה - סְתוּמָּה; וַיֹּאמֶר
 מִשָּׁה, וַיֹּאמֶר ה' אֶל מִשָּׁה, וַיֹּאמֶר ה' אֶל מִשָּׁה פֶּסֶל, וַיֹּאמֶר
 ה' אֶל מִשָּׁה כְּתֹב - אַרְבַּעֶתָּן פְּתוּחוֹת; וַיִּקְהַל מִשָּׁה -
 סְתוּמָּה; וַיֹּאמֶר מִשָּׁה, וַיֹּאמֶר מִשָּׁה אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל -
 שְׁתִּיָּהּ פְּתוּחוֹת; וַיַּעֲשׂוּ כָל חֲכָם לֵב - סְתוּמָּה; וַיַּעֲשׂ
 יִרְיעֵת - פְּתוּחָה; וַיַּעֲשׂ אֶת הַקְּרָשִׁים - סְתוּמָּה; וַיַּעֲשׂ
 בְּצִלְאֵל, וַיַּעֲשׂ אֶת הַשְּׁלֹחַן, וַיַּעֲשׂ אֶת הַמִּנְחָה, וַיַּעֲשׂ אֶת
 מִזְבַּח הַקְּטֹרֶת - אַרְבַּעֶתָּן פְּתוּחוֹת; וַיַּעֲשׂ אֶת מִזְבַּח הָעֹלֶה,
 וַיַּעֲשׂ אֶת הַכִּיֹּר, וַיַּעֲשׂ אֶת הַחֹצֵר, אֵלֶּה פְּקוּדֵי, כָּל הַזֶּהב
 - חֲמִשָּׁתָּן סְתוּמוֹת; וַיַּעֲשׂ אֶת הָאֶפֶד - פְּתוּחָה; וַיַּעֲשׂוּ אֶת
 אֲבִגִי - סְתוּמָּה; וַיַּעֲשׂ אֶת הַחֹשֶׁן, וַיַּעֲשׂ אֶת מַעֲלֵל - שְׁתִּיָּהּ
 פְּתוּחוֹת; וַיַּעֲשׂוּ אֶת הַכֶּתֶנֶת שֵׁשׁ, וַיַּעֲשׂוּ אֶת צִיצִי, וַתִּכְלֹל -
 שְׁלֹשֶׁת סְתוּמוֹת; וַיִּכְיֹאוּ אֶת הַמִּשְׁכָּן, וַיִּדְבֹר דְּכִיֹּם הַחֹדֶשׁ
 - שְׁתִּיָּהּ פְּתוּחוֹת; וַיְהִי בַחֹדֶשׁ הָרִאשׁוֹן, וַיִּקַּח, וַיִּתֵּן אֶת
 הַשְּׁלֹחַן, וַיִּשֶּׂם אֶת הַמִּנְחָה, וַיִּשֶּׂם אֶת מִזְבַּח, וַיִּשֶּׂם אֶת
 מִסְךְ, וַיִּשֶּׂם אֶת הַכִּיֹּר, וַיִּקֶּם אֶת הַחֹצֵר - כָּלֵן סְתוּמוֹת, וְהֵן
 שְׁמוֹנֶה; וַיִּכֶס הָעֵנָן - פְּתוּחָה. מִנֵּן הַפְּתוּחוֹת, תִּשְׁעַה
 וְשִׁשִּׁים; וּמִנֵּן הַסְּתוּמוֹת, חֲמִשָּׁה וְתִשְׁעִים; הַכֹּל, מֵאָה
 וְאַרְבַּע וְשִׁשִּׁים פְּרָשִׁיּוֹת.

סֵפֶר וַיִּקְרָא: וְאִם מִן הַצֵּאֵן - סְתוּמָּה; וְאִם מִן הָעוֹף -
 פְּתוּחָה; וְנִפְשׁ כִּי תִקְרִיב, וְכִי תִקְרֵב, וְאִם מִנְחָה עַל
 הַמִּנְחָתָה, וְאִם מִנְחַת מִרְחָשָׁתָהּ, וְאִם תִּקְרִיב - חֲמִשָּׁתָּן
 סְתוּמוֹת; וְאִם זָבַח, וְאִם מִן הַצֵּאֵן, וְאִם עֹז, וַיִּדְבֹר, וְאִם
 כָּל עֵדֹת, אֲשֶׁר נִשְׂא, וְאִם נִפְשׁ, וְאִם כֶּבֶשׂ, וְנִפְשׁ כִּי תִחַטָּא
 - כָּלֵן פְּתוּחוֹת, וְהֵן תִּשְׁעַה; וְאִם לֹא תִשָּׂא, וַיִּדְבֹר ה' -
 שְׁתִּיָּהּ סְתוּמוֹת; וְאִם נִפְשׁ, וַיִּדְבֹר דְּנִפְשׁ, וַיִּדְבֹר דְּצוֹ -
 שְׁלֹשֶׁת פְּתוּחוֹת; וְזֹאת תֹּרַת - סְתוּמָּה; וַיִּדְבֹר דְּזֶה קָרְבֵּן,

מואב, וינדבר דבבר אל בני ישראל, ויקרבו ראשי - חמשתן פתוחות. מנזן הפתוחות, שנים ותשעים; והסתומות, שש וששים; הכל, מאה ושמונה ותשעים פרשיות.

ספר אלה הדברים: ויאמר ה' אלי, ונפן ונעבר, וינדבר ה', ויאמר ה' אלי ראה, ואתחנן - חמשתן סתומות; ועתה ישראל, כי תוליד בנים, אז יכדיל, ויקרא משה - ארבעתן פתוחות; אנכי, לא תשא, שמור, כבד, לא תרצח, ולא תנאף, ולא תגנב, ולא תענה, ולא תחמד, ולא תתאנה, את הדברים - כלן סתומות, והן אחת עשרה; שמע ישראל - פתוחה; והיה כי יביאך, לא תנסו, כי ישאלך בך, כי יביאך - ארבעתן סתומות; והיה עקב - פתוחה; כי תאמר - סתומה; כל המצוה, והיה אם שכלת תשפח, שמע ישראל, בעת ההוא, ועתה ישראל - חמשתן פתוחות; כי הארץ, והיה אם שמע, כי אם שמר תשמרון, ראה אנכי, והיה כי יביאך, כי ירחיב, כי יכרית - כלן סתומות, והן שבע; כי יקום - פתוחה; כי יסיתך, כי תשמע, בנים אתם, לא תאכל, את זה תאכלו, כל צפור טהרה - כלן סתומות, והן שש; עשר תעשר - פתוחה; מקצה שלש שנים, מקץ שבע שנים, כי יהיה בך אביון, כי ימכר לך - ארבעתן סתומות; כל הבכור, שמור את חדש - שתייהן פתוחות; שבעה שבעת - סתומה; חג הסוכה - פתוחה; שפטים ושרים, לא תשע לך, לא תזבח, כי ימצא בקרבך - ארבעתן סתומות; כי יפלא - פתוחה; כי תבא, לא יהיה לפהנים, וזה יהיה, וכי יבא הלוי, כי אתה בא, כי יכרית - כלן סתומות, והן שש; וכי יהיה איש - פתוחה; לא תסיג, לא יקום עד, כי תצא למלחמה, כי תקרב אל עיר, כי תצור - חמשתן סתומות; כי ימצא חלל - פתוחה; כי תצא למלחמה, כי תהיין לאיש, כי יהיה לאיש, וכי יהיה באיש, לא תראה את שור, לא תראה את חמור, לא יהיה כלי גבר - כלן סתומות, והן שבע; כי יקרא - פתוחה; כי תבנה, לא תחרש, גדלים, כי יקח איש, ואם אמת היה, כי ימצא איש, כי יהיה נצרה בתולה, ואם בשדה ימצא, כי ימצא, לא יקח איש, לא יבא פצוע, לא יבא ממור, לא יבא עמוני, לא תחזב אדמי, כי תצא מנה, לא תסגיר, לא תהיה קדשה, לא תשיף, כי תדור נדר, כי תבא בכרם, כי תבא בקמת, כי יקח איש אשה, כי יקח איש אשה קדשה, כי ימצא, השמר בנגע הצרעת, כי תשה ברעף, לא תעשק שכיר עני, לא יומתו אבות, לא תטה, כי תקצר, כי תחבט, כי יהיה ריב, כי ישובו אחים, כי ינצו אנשים, לא יהיה לך בכיסך - כלן סתומות, והן חמש ושלושים; וכוור את אשר עשה, והיה כי תבוא - שתייהן פתוחות; כי תכלה לעשר, היום הזה - שתייהן סתומות; ויצו משה וזקני ישראל - פתוחה; וינדבר משה, ויצו משה את העם, ארור האיש אשר יעשה פסל, ארור מקלה, ארור מסיג, ארור משגה, ארור מטה, ארור שכב עם כל בהמה, ארור שכב עם אחתו, ארור שכב עם חתנתו, ארור מכה, ארור לקח שחד, ארור אשר לא יקים - כלן סתומות, והן שלש

פי תשטה, וינדבר דאיש או אשה כי יפלא, וינדבר דבבר אל אהרן - חמשתן פתוחות; יברך, יאר, ישא, ושמור, ויהי ביום פלות משה, ויהי המקריב - כלן סתומות, והן שש; ביום השני, ביום השלישי, ביום הרביעי, ביום החמישי, ביום הששי, ביום השביעי, ביום השמיני, ביום התשיעי, ביום העשירי, ביום עשתי עשר, ביום שנים עשר, זאת חנכת, וינדבר דבהעלתך, וינדבר דקח את הלויים - כלן פתוחות, והן ארבע עשרה; וינדבר דזאת אשר ללויים - סתומה; וינדבר דויעשו, וינדבר דכי יהיה טמא - שתייהן פתוחות; וביום הקים - סתומה; וינדבר דעשה לך, ויהי בשנה השנית - שתייהן פתוחות; ויאמר משה לחכב, ויהי בנסע - שתייהן סתומות; ויהי העם כמתאננים, ויאמר דאספה לי, ויאמר דהידי ה' תקצר, ותדבר מרים - ארבעתן פתוחות; ויאמר ה' פתאם - סתומה; ויאמר דואביה, וינדבר דשלח לך, ויאמר דעד אנה נאצני, וינדבר דעד מתי, וינדבר דכי תבאו, וינדבר דכבאכם - כלן פתוחות, והן שש; וכי תשגו, ואם נפש אחת - שתייהן סתומות; ויהיו בני ישראל - פתוחה; ויאמר דמות יומת - סתומה; ויאמר דויעשו להם, ויקח קרח - שתייהן פתוחות; וינדבר דהבדלו, וינדבר דהעלו, וינדבר דאמר אל אלעזר - שלשתן סתומות; וילנו - פתוחה; וינדבר דהרמו - סתומה; וינדבר דוקח מאתם, ויאמר דהשב, ויאמרו בני ישראל - שלשתן פתוחות; ויאמר ה' אל אהרן - סתומה; וינדבר ה' אל אהרן - פתוחה; ולכני לוי - סתומה; וינדבר דואל הלויים, וינדבר דזאת חקת, ויבאו בני ישראל, וינדבר דקח את המטה - ארבעתן פתוחות; ויאמר דיען לא האמנתם, וישלח משה - שתייהן סתומות; ויסעו מקדש - פתוחה; וישמע הכנעני - סתומה; ויסעו מהר הקר - פתוחה; אז ישיר - סתומה; וישלח ישראל - פתוחה; וירא בלק - סתומה; וישב ישראל, וינדבר דפינחס, וינדבר דצורו, ויאמר ה' - ארבעתן פתוחות; בני שמעון, בני גר, בני יהודה, בני יששכר, בני זבולן, בני יוסף, אלה בני אפרים, בני בנימין, אלה בני דן, בני אשר, בני נפתלי - כלן סתומות, והן אחת עשרה; וינדבר ה' - פתוחה; ואלה פקודי הלוי, ותקרבנה - שתייהן סתומות; ויאמר דכן בנות צלפחד, ויאמר דעלה - שתייהן פתוחות; וינדבר משה - סתומה; וינדבר דצו, וביום השבת, ובכראשי חודשיכם - שלשתן פתוחות; ובחדש הראשון, וביום הבכורים - שתייהן סתומות; ובחדש השביעי - פתוחה; ובקעשור, ובחמשה עשר, וביום השני, וביום השלישי, וביום הרביעי, וביום החמישי, וביום הששי, וביום השביעי, ביום השמיני - כלן סתומות, והן תשע; וינדבר משה, וינדבר ה' - שתייהן פתוחות; ויצאו משה ואלעזר, ויאמר רב - ארבעתן פתוחות; ויאמר דשא - שלשתן סתומות; ומקנה רב - פתוחה; ויאמרו אם מצאנו, ויגשו אליו - שתייהן סתומות; ויאמר אליהם משה, אלה מסעי - שתייהן פתוחות; וישמע הכנעני, וינדבר דבערבת - שתייהן סתומות; וינדבר דצו את בני ישראל, וינדבר דאלה שמות האנשים, וינדבר דבערבת

ועושים דף; וארץ כל הספר, אלה ושלש מאות וששים
ושש אצבעות, בקרוב.

יא. אלו השש אצבעות היתרות בתשבון, לגליון
שבתחלת הספר ושבסופו. והעורות שכתבנו בהם, עורות
אילים. ובזמן שתקצה לכתב על פי המדות האלו, או קרוב
להן מעט, הן חסר דף אחד או שנים או שלשה, או יתר
דף או שנים או שלשה - לא תיגע ולא תהא צריך
לתשבון, אלא מיד יבוא לך ארכו כהקפו.

יב. אין עושין ביריעה פחות משלשה דפין, ולא יתר על
שמונה דפין; נודמנה לו יריעה בת תשעה דפין, חולק
אותה ארבעה לכאן וחמשה לכאן. כמה דברים אמורים?
בתחלת הספר, או באמצעו; אבל בסוף הספר, אפלו פסוק
אחד בדף אחד, עושין אותו דף אחד לבדו, ותופרין אותו
עם שאר היריעות.

יג. כשתופרין היריעות, אין תופרין אותן אלא בגידין של
בהמה או חיה טהורה, ואפלו מנבלות וטרפות שלהן,
בדרך שתופרין התפלין; ודבר זה, הלכה למשה מסיני.
לפיכך, אם תפרן שלא בגידין, או בגדי בהמה טמאה -
פסל, עד שיתיר ויחזיר ויתפר בהלכה.

יד. כשתופרין היריעות, אינו תופר כל היריעה בלה
מתחלתה ועד סופה, אלא מניח מעט מלמעלה ומעט
מלמטה בלא תפירה, כדי שלא תקרע היריעה באמצעה
כשיגלל. ועושה לו שני צמודים של עץ, אחד בתחלתו
ואחד בסופו. ותופר העור ששיר בתחלה ובסוף על
הצמודים בגידין, כדי שיהא נגלל עליהן; ויחזיק בין
הצמוד והכתב שבדף.

טו. ספר תורה שנקרעה בו יריעה - בתוף שתי שיטות
[בתוך הכתב בין אות לאות], יתפר; בתוף שלש, לא יתפר.
כמה דברים אמורים? בלשון שאין עפצו [מי פרי האלון שבו
עובד הקלף] נפר; אבל אם נפר הגויל שהוא עפוצ - תופר,
ואפלו קרע הבא בתוף שלש. וכן בין דף לדף, ובין תבה
לתבה - יתפר. וכל הקרעים - אין תופרין אותן, אלא
בגידין שתופרין בהן היריעות זו לזו; ובכל הקרעים -
יזהר שלא תחסר אות אחת, או תשתנה צורתה.

הלכות ספר תורה פ"ק י

א. נמצאת למד, שעושים דברים הן, שכל אחד מהן פוסל
ספר תורה; ואם נעשה בו אחד מהן - הרי הוא בחמש מן
החמשים שמלמדין בהן התינוקות, ואין בו קדשת ספר
תורה, ואין קורין בו ברכים; ואלו הן: (א) אם נכתב על
עור בהמה טמאה; (ב) שנכתב על עור בהמה טהורה
שאינו מעבד; (ג) או שהיה מעבד שלא לשם ספר תורה;
(ד) שנכתב שלא במקום כתיבה, על הגויל במקום בשר
ועל הקלף במקום שער; (ה) שנכתב מקצתו על הגויל,
ומקצתו על הקלף; (ו) שנכתב על דוכסוסטוס [חלק העור
הפנימי בבהמה]; (ז) שנכתב בלא שרטוט; (ח) שנכתב
שלא בשחור העומד [המתקיים זמן רב]; (ט) שנכתב בשאר
לשונות; (י) שכתבו גוי וכיוצא בו משאר פסולין;

ששה טפחים, שהוא רחב העור. ומודד בחוט של שני,
שמקיפו על הכרך.

ד. ואחר כך נעשה כנה שנה, יהיה ארבע ארבעים או
חמשים אצבעות; ויחלק אצבע אחת מהן בכנה לשנים
ולשלשה וילארבעה חלקים, כדי שידע בו שעור חצי
אצבע, ורביע אצבע, וכיוצא בזה החלק. וימדד כל עור
ועור בכנה זו, עד שידע כמה אצבע יש בכל עור ועור,
כדי שידע כמה אצבע בארץ כל הכרך.

ה. ואחר כך לוקח עורות אחרים, שנים או שלשה, לבדק
בהן שעור הכתב, וכותב בהן דף אחד. ודבר ידוע, שארץ
הדף שבע עשרה אצבעות, לפי שהוא מניח גליון למעלה
שלש, ולמטה ארבע; אבל רחב הדף, הוא לפי הכתב -
אם דק אם עבה. וכן מנין השיטות שבדף, יבואו לפי
הכתב, לפי שבין שיטה לשיטה, כמלא שיטה.

ו. ואחר שכותב הדף שבדק בו לפי מה שירצה, ימדד רחב
הדף באצבעות הפנה; ויוסיף על רחב הדף שתי אצבעות
שבין דף ודף, ויחשב כמה דפין יבואו בכרך שגלל מאותו
הכתב שבדק בו, וידע חשבון הדפין. ויראה כמה נכתב
בדף זה שבדק בו מן התורה בלה, ומשער לפי הספר
שהוא כותב ממנו. ומחשב - אם עלתה כל התורה לפי
מנין הדפין, זה הוא הכתב שכותב בו בכרך; ואם הוציא
החשבון שהדפין יותר מן התורה [עודף דפים על הכתב],
יחזיק בכתב עד שיתמעט מנין הדפין, ויבדק בדף אחר;
ואם הוציא החשבון שהתורה יתר מן הדפין, ימעט בכתב
עד שירבה במנין הדפין, ויבדק בדף אחר. וכן בדף אחר
דף, עד שיבוא החשבון אחד. מאחר שידע רחב הדפין
ושעור הכתב, מתחיל באותו הכרך.

ז. ומחלק כל עור ועור, דפין דפין בשרטוט, כפי רחב
הדף שבדק בו, ועלה בתשבון. וכשישאר לו מן העור
שלש אצבעות או ארבע יותר על הדף האחרונה
שביריעה, מניח ממנו רחב אצבע וכדי תפירה, ויקץ
השאר ואל יחוש - שבאחרונה יתוסף עורות אחרות על
הכרך שגלל, כנגד כל התוספות שקוצץ מכל עור ועור;
ואינו צריך לחשב דבר זה, שהכתב מושכו לפי מנין
הדפין [מנין הדפים הוא כרוחב הכתב].

ח. וכן הרוצה לעשות רחב הספר יותר על ששה או פחות
מששה, על הדרך הזאת הוא מחשב, ויצא ארכו כהקפו,
בלא פחות ולא יותר - והוא, שלא יטעה בתשבון.

ט. רחב הגויל האמור בכל השעורין האלו ובשאר שעורי
תורה בלה, והוא הבינוני - כפר דקדקנו בשעורו,
ומצאנוהו רחב שבע שעורות בינוניות זו בצד זו בדחק;
והן בארץ שתי שעורות ברוח. וכל טפח האמור בכל
מקום, הוא ארבע אצבעות מזו; וכל אמה, ששה טפחים.

י. ספר תורה שכתבתי אני - רחב כל דף ודף מדפיו,
ארבע אצבעות; ושירת הים ושירת האזינו, רחב כל דף
משתייהן שש אצבעות; ומנין השיטין שבכל דף ודף, אחת
וחמשים; ומנין הדפין של כל הספר, מאתים ששה

עשרה פלים זה בתוך זה, ככלי אחד הן. או עד שיעשה לו מחצה גבוהה עשרה טפחים, אם אין לו בית אחר; אבל אם יש לו בית אחר - אסור לשמש מטתו, עד שיוציאנו.

ח. כל הטמאין, ואפלו נדות, ואפלו גוים - מתרין לאחז ספר תורה, ולקרות בו; שאין דברי תורה מקבלין טמאה. והוא, שלא יהיו ידיו מטונפות, או מלכלכות בטיט; אלא ירחצו ידיהן, ואחר כך יגעו בו.

ט. כל הרואה ספר תורה כשהוא מהלך, חייב לעמד מפניו. ויהיו הכל עומדין, עד שיעמד זה שהוא מהלך בו כשיגיענו למקומו, או עד שיתכסה מעיניהם; ואחר כך, יהיו מתרין לישוב.

י. מצוה ליחד לספר תורה מקום, ולכבד אותו המקום, ולהדרו יתר מדי; דברים שבלוחות הברית, הן הן שפכל ספר וספר. לא ירק אדם כנגד ספר תורה, ולא יגלה ערותו כנגדו, ולא יפשוט רגליו כנגדו, ולא יניחנו על ראשו כמשווי. ולא יחזיר אחריו לספר תורה, אלא אם כן היה גבוה ממנו עשרה טפחים.

יא. היה מהלך ממקום למקום וספר תורה עמו - לא יניח ספר תורה בתוך השק, ויניחנו על גבי התמור וינפב עליו; ואם היה מתפחד מן הגנבים, מתר. ואם אין שם פחד - מניחו בחיקו כנגד לבו, והוא רוכב על הפהמה והולך. כל מי שיושב לפני ספר תורה, יושב בכבד ראש ובאימה ופחד, שהוא העד הנאמן על כל באי עולם, שנאמר: "והיה שם בך לעד"; ויכבדנו כפי כחו. אמרו חכמים הראשונים: 'כל המחלל את התורה, גופו מחלל על הבריות; וכל המכבד את התורה, גופו מכבד על הבריות'.

ברוך רחמנא דסייענן

יום שישי כ"ז סיון ה'תשס"ט

הלכות ציצית

מצות עשה אחת, והיא - לעשות ציצית על כנפי הכסות. ובאר מצוה זו - בפרקים אלו.

הלכות ציצית פרק א

א. ענף שעושין על כנף הבגד ממין הבגד - הוא הנקרא 'ציצית', מפני שהוא דומה לציצית הראש, שנאמר: "ויקחני בציצית ראשי". וזה הענף - הוא הנקרא 'לכון', מפני שאין אנו מצוין לצבעו. ואין לחוט הענף מנין מן התורה.

ב. ולוקחין חוט צמר שנצבע כעין הרקיע, וכורכין אותו על הענף; וחוט זה, הוא הנקרא 'תכלת'. ואין למנין הכריכות שפורף חוט זה שעור מן התורה.

ג. נמצאו במצוה זו, שתי צוויות - שיעשה על הכנף ענף יוצא ממנה, ושיכרך על הענף חוט תכלת, שנאמר: "ועשו להם ציצת, ונתנו על ציצת הכנף תתכלת".

ד. התכלת, אינו מעבב את הלכון; והלכון, אינו מעבב את התכלת. כיצד? הרי שאין לו תכלת, עושה לכון לבדו; וכן אם עשה לכון ותכלת, ונפסק הלכון, ונתמעט עד הכנף, ונשאר התכלת לבדו - כשר.

(יא) שכתב האזכרות [שמות הקב"ה] בלא כוונה; (יב) שחפר אפלו אות אחת; (יג) שהוסיף אפלו אות אחת; (יד) שנגע אות באות; (טו) שגפסדה צורת אות אחת, עד שלא תקרא כל עקר, או תדמה לאות אחרת - בין בעקר [בתחילת] הכתיבה, בין בגב [שניקה האות], בין בקרע, בין בטשטוש [נמחקה מקצת האות]; (טז) שהרחיק או הקריב בין אות לאות, עד שתראה התכה כשתי תבות, או שתי תבות כתבה אחת; (יז) ששנה צורת הפרשיות; (יח) ששנה צורת השירות; (יט) שכתב בשאר הכתב כשירה; (כ) שתפר היריעות שלא בגידי טהורה. ושאר כל הדברים - למצוה, לא לעבב.

ב. ספר תורה הפשוט - נוהגין בו קדשה יתרה וכבוד גדול. ואסור לו לאדם למכר ספר תורה, אפלו אין לו מה יאכל, ואפלו היו לו ספרים רבים, ואפלו ישן לקח בו חדש. לעולם אין מוכרין ספר תורה, אלא לשני דברים - שילמד תורה בדמיו, או שישא אשה בדמיו: והוא, שלא יהיה לו דבר אחר למכר.

ג. ספר תורה שפלה, או שנפסל - נותנין אותו בכלי חרש, וקוברין אותו אצל תלמיד חכמים; וזו היא גניזתו. מטפחות [מעיל] ספרים שפלו, עושין אותן תכריכין למת מצוה; וזו היא גניזתן.

ד. תיק שהוכן לספר תורה, והנח בו; וכן המטפחות, והארון, או המגדל [בימה להנחת הס"ת בעת קריאתן] שמניחין בו ספר תורה, אף על פי שהספר בתוך התיק; וכן הכסא שהוכן להניח עליו ספר תורה, והנח עליו ספר תורה - הפל תשמישי קדשה הן, ואסור לזרקן; אלא כשיכלו או כשישברו, נגזזין. אבל הבימות שעומד עליהן אותן ספר תורה, והלוחות [דגם לוחות הברית] שכותבין בהן לתינוק להתלמד - אין בהן קדשה. וכן רמזי כסף וזהב וכיוצא בהן, שעושין לספר תורה לנואי - תשמישי קדשה הן; ואסור להוציאן לחל, אלא אם כן מכר אותן לקנות בדמיהן ספר תורה או חמש.

ה. מתר להניח ספר על גבי ספר, ואין צריך לומר על גבי החמשין. ומניחין חמשין על גבי נביאים וכתובים, אבל אין מניחין נביאים וכתובים על גבי החמשין, ולא חמשין על גבי ספר תורה. וכל כתבי הקדש, אפלו הלכות והגדות - אסור לזרק אותן. הקמיעין [קלפים עם שמות הקודש לסגולה] שיש בהם ענינים של כתבי הקדש - אין נכנסין בהן לבית הכסא, אלא אם כן היו מחפות עור.

ו. לא יאחו אדם ספר תורה ברוצו, ויכנס בו לבית המרחץ, או לבית הכסא, או לבית הקברות - אף על פי שהוא כרוף במטפחות, ונתון בתוך התיק שלו. ולא יקרא בו, עד שירחיק ארבע אמות מן הקבר, או מן המית, או מבית הכסא. ולא יאחו הספר כשהוא ערם. ואסור לישוב על מטה שספר תורה עליה.

ז. בית שיש בו ספר תורה - אסור לשמש מטתו בו, עד שיוציאנו, או עד שניחנו בכלי, ויתן הכלי בכלי אחר שאינו מזמן לו [מיוחד, מיוחד]; אבל אם היה מזמן לו - אפלו

אֵלָּא מִן הַגִּזְהָ שֶׁל צָמֵר, אוּ מִן הַפִּשְׁתָּן. וְאִין עוֹשִׂין אוֹתָהּ, לֹא מִן הַצָּמֵר הַגָּזוּל, וְלֹא מִשָּׁל עֵיר הַנִּדְחָת [שעבדה עבודה זרה], וְלֹא מִשָּׁל קִדְשִׁים; וְאִם עָשָׂה, פְּסוּלָה. הַמִּשְׁתַּחֲוֶה לַבְּהֵמָה, צָמְרָה פְּסוּל לְצִיצִית; אֲכָל הַמִּשְׁתַּחֲוֶה לַפִּשְׁתָּן הַנִּטְעָה - הֵרִי זֶה כָּשֵׁר, שֶׁהֵרִי נִשְׁתַּנָּה.

יב. צִיצִית שֶׁעָשָׂה אוֹתָהּ גוֹי - פְּסוּלָה, שֶׁנֶּאֱמַר: "וְדָבָר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל . . . וַעֲשׂוּ לָהֶם צִיצִית"; אֲכָל אִם עָשָׂה אוֹתָהּ יִשְׂרָאֵל בְּלֹא כוֹנֵן, כְּשֶׁרָה. וְצִיצִית שֶׁנַּעֲשֶׂת מִן הָעֲשׂוֹי מִקְדָּם, פְּסוּלָה.

יג. בִּיצָד? הֵבִיא כִנֹּף [מבגד אחר] שֶׁיֵּשׁ בָּהּ צִיצִית, וַתִּפְרָה עַל הַבִּגְד - אֶפְלוּ יֵשׁ בְּאוֹתָהּ הַכִּנֹּף אִמָּה עַל אִמָּה, פְּסוּל, שֶׁנֶּאֱמַר: "וַעֲשׂוּ לָהֶם צִיצִית", וְלֹא מִן הָעֲשׂוֹי - שֶׁהֵרִי זֶה דוֹמָה לְמִי שֶׁנַּעֲשֶׂת מֵאֵלֶיהָ. וּמִתֵּר לְהַתִּיר צִיצִית מִבִּגְד זֶה, וּלְתוֹלָתָהּ בִּבְגָד אֲחֵר, בֵּין לָכֵן בֵּין תִּכְלֶת.

יד. תִּלָּה הַחוּטִין בֵּין שְׁתֵּי כִנֹּפִים מִזֹּו, וְקָשֶׁר כִּנֹּף זֹו כְּהִלְכָתָהּ וְכִנֹּף זֹו כְּהִלְכָתָהּ, וְאַחֲרֵי כֵן חֲתָכֵן בְּאֶמְצַע, וְנִפְרְדוּ זֶה מִזֶּה - פְּסוּל; שֶׁהֵרִי בַעֲת שֶׁקָּשְׁרָן הָיוּ פְּסוּלִין, לִפִּי שְׁשִׁמִּי הַכִּנֹּפִים מַעֲרוֹת [מחבורות] זֹו כּוֹז בַּחוּטִין שֶׁבִּיגְיָהֶן, וּבִשְׁעָה שֶׁפִּסְקָן, נַעֲשׂוּ שְׁתֵּי צִיצִיּוֹת - נִמְצָא עוֹשֶׂה מִן הָעֲשׂוֹי.

טו. הֵטִיל צִיצִית עַל צִיצִית [ארבע ציציות בנוסף לארבע ציציות] - אִם נִתְכַּוֵּן לְכַטֵּל אֶת הָרֵאשׁוֹנָה - מִתֵּר הָרֵאשׁוֹנָה אוֹ חוֹתְכָהּ, וּכְשֶׁרָה. וְאִם נִתְכַּוֵּן לְהוֹסִיף - אִף עַל פִּי שֶׁחֲתַךְ אֶחָת מִשְׁתִּיחָהּ, הֵרִי זֹו פְּסוּלָה; שֶׁהֵרִי כְּשֶׁהוֹסִיף פְּסַל הַכֹּל, וּכְשֶׁהִתִּיר אוֹ חֲתַךְ הַתּוֹסֵפֶת, נִמְצָא הַשָּׂאֵר נַעֲשֶׂה מִן הָעֲשׂוֹי, שֶׁעָשִׂיתוּ הָרֵאשׁוֹנָה פְּסוּלָה הִיתָה.

טז. וְכֵן הַמִּטֵּיל לְכַעֲלֵת שֶׁלֵּשׁ [כנפים], וְאַחֲרֵי כֵן הִשְׁלִימָהּ לְאַרְבַּע [הוסיף כנף רביעית], וְהֵטִיל לְרִבְעִית - כֻּלָּה פְּסוּלָה, שֶׁנֶּאֱמַר: "תַּעֲשֶׂה", וְלֹא מִן הָעֲשׂוֹי.

יז. אִין כּוֹפְלִין אֶת הַטְּלִית לְשׁוֹנִים, וּמִטֵּילִין צִיצִית עַל אַרְבַּע כִּנֹּפִיָּה כְּשֶׁהִיא כְּפוּלָה, אֵלָּא אִם כֵּן תִּפְרָה כֻּלָּה, וְאֶפְלוּ מִרוֹחַ אֶחָת.

יח. נִפְסַק הַכִּנֹּף שֶׁיֵּשׁ בָּהּ הַצִּיצִית - חוּץ לְשֶׁלֵּשׁ אֲצָבָעוֹת, תּוֹפְרָה בְּמִקְוָה; בְּתוֹף שֶׁלֵּשׁ, לֹא יִתְפֹּר. נִתְמַעֲטָה זְוִית שֶׁל בִּגְד שֶׁבֵּין חוּטֵי הַצִּיצִית וּבֵין סוֹף הָאָרִיג - אֶפְלוּ לֹא נִשְׁאָר מִן הָאָרִיג אֵלָּא כָּל שֶׁהוּא, כְּשֶׁרָה. וְכֵן אִם נִתְמַעֲטוּ חוּטֵי הַצִּיצִית - אֶפְלוּ לֹא נִשְׁתַּמֵּר מִהֵן אֵלָּא כְּדִי עֲנִיבָה, כְּשֶׁרָה; וְאִם נִפְסַק הַחוּט מִעֲקָרָו, אֶפְלוּ חוּט אֶחָד - פְּסוּלָה.

הַלְכוֹת צִיצִית פָּרָק ב

א. תִּכְלֶת הָאֲמוּרָה בַּתּוֹרָה בְּכָל מְקוֹם, הִיא הַצָּמֵר הַצָּבוֹעַ בְּפִתּוֹף שֶׁבִּכְחָל [כצבע כחול המעורב בצבע לבן]; וְזֹו הִיא דְמוּת הַרְקִיעַ הַנִּרְאִית לְעֵין בְּטֶהְרָו שֶׁל רִקִּיעַ [כשהוא ללא עננים]. וְהַתִּכְלֶת הָאֲמוּרָה בְּצִיצִית, צָרִיף שֶׁתִּהְיֶה צְבִיעָתָה צְבִיעָה יְדוּעָה, שֶׁעוֹמֶדֶת בְּיָפֶיהָ, וְלֹא תִשְׁתַּנָּה. וְכָל שֶׁלֹּא נִצָּבַע בְּאוֹתָהּ הַצְבִּיעָה, פְּסוּל לְצִיצִית; אִף עַל פִּי שֶׁהוּא כְּעֵין הַרְקִיעַ, כְּגוֹן שֶׁצָּבָעוּ בְּאִסְטִיס [מין צבע] אוּ בְּשָׂאֵר הַמִּשְׁחִירִין [הצובעים בצבע כחול

ה. אִף עַל פִּי שֶׁאִין אֶחָד מֵהֵן מַעֲכָב אֶת חֲבֵרוֹ, אִין שְׁתֵּי מִצּוֹת, אֵלָּא מִצּוֹת עָשָׂה אֶחָת הִיא; וְהַלּוּכֵשׁ טְלִית שֶׁיֵּשׁ בָּהּ לָכֵן, אוּ תִכְלֶת, אוּ שְׁנֵיהֶם כְּאֶחָד - הֵרִי קִיָּם מִצּוֹת עָשָׂה אֶחָת. אָמְרוּ חֲכָמִים הָרֵאשׁוֹנִים: "וְהָיָה לָכֶם לְצִיצִית", מִלְּמַד שֶׁשְׁנֵיהֶם מִצְוָה אֶחָת. וְאַרְבַּע הַצִּיצִיּוֹת מַעֲכָבוֹת זֹו אֶת זֹו, שֶׁאַרְבַּעֶתָן מִצְוָה אֶחָת.

ו. בִּיצָד עוֹשִׂין הַצִּיצִית? מִתְחִיל מִזְוִית שֶׁל טְלִית שֶׁהִיא סוֹף הָאָרִיג, וּמִרְחִיק מִמֶּנָּה לֹא יוֹתֵר עַל שֶׁלֵּשׁ אֲצָבָעוֹת לְמַעַלָּה, וְלֹא פָחוֹת מִקָּשֶׁר גּוּדֵל [מפרק ראשון של האצבע עד הציפורן]; וּמִכְנִיס שֵׁם אַרְבַּעַת חוּטִין, וְכּוֹפֵלֵן בְּאֶמְצַע - נִמְצָאוּ שְׁמוֹנֵה חוּטִים מִשְׁלָשְׁלִין [משתלשלים], תְּלוּוִין מִן הַקֶּרֶן. וְאַרְבַּע הַחוּטִין הַשְּׁמוֹנֶה, אִין פָּחוֹת מֵאַרְבַּע אֲצָבָעוֹת; וְאִם הָיוּ יוֹתֵר עַל כֵּן, אֶפְלוּ אִמָּה אוּ שְׁתֵּים - כְּשֶׁרָוֹת. וְכָל הָאֲצָבָעוֹת [שיעורן], בְּגוּדֵל. וְהָיָה אֶחָד מִשְׁמוֹנֵת הַחוּטִין, חוּט תִּכְלֶת; וְהַשְּׁכָבָה, לָכֵן.

ז. וְלֹקַח חוּט אֶחָד מִן הַלָּכֵן, וְכוֹרֵף בּוֹ כְּרִיכָה אֶחָת עַל שָׂאֵר הַחוּטִין בִּיצָד [בשפת] הַבִּגְד, וּמִנִּיחוֹ; וְלֹקַח חוּט תִּכְלֶת, וְכוֹרֵף בּוֹ שְׁתֵּי כְּרִיכוֹת בִּיצָד כְּרִיכָה שֶׁל לָכֵן, וְקוֹשֶׁר. וְאֵלּוּ הַשְּׁלֵשׁ כְּרִיכוֹת, הֵם הַנִּקְרָאִין 'חֲלִיָּה'. וּמִרְחִיק מַעֲט, וְעוֹשֶׂה חֲלִיָּה שְׁנִיָּה בַּחוּט שֶׁל תִּכְלֶת לְבָדוֹ; וּמִרְחִיק מַעֲט, וְעוֹשֶׂה חֲלִיָּה שְׁלִישִׁית; וְכֵן עַד חֲלִיָּה אַחְרֹנָה, שֶׁהוּא כּוֹרֵף בָּהּ שְׁתֵּי כְּרִיכוֹת שֶׁל תִּכְלֶת, וּכְרִיכָה אַחְרֹנָה שֶׁל לָכֵן - מִפְּנֵי שֶׁהִתְחִיל בִּלְכֹּן, מִסִּים בּוֹ, שֶׁמַּעֲלִין בְּקִדְשׁ, וְלֹא מוֹרִידִין. וְלִמָּה יִתְחִיל בִּלְכֹּן? כְּדִי שֶׁיִּהְיֶה סִמּוּן לִכְנֹף מִיָּנֶה [מין הכנף]. וְעַל דֶּרֶךְ זֶה, הוּא עוֹשֶׂה בְּאַרְבַּע הַכְּנָפוֹת.

ח. בְּמָה חֲלִיּוֹת הוּא עוֹשֶׂה בְּכָל כִּנֹּף? לֹא פָחוֹת מִשְׁבַּע, וְלֹא יוֹתֵר עַל שֶׁלֵּשׁ עֲשָׂרָה; וְזֹו הִיא מִצְוָה מִן הַמִּבְחָר. וְאִם לֹא כִרְף עֲלֶיהָ אֵלָּא חֲלִיָּה אֶחָת, כְּשֶׁרָה; וְאִם כִּרְף תִּכְלֶת עַל רֹב הַצִּיצִית, כְּשֶׁרָה. וְנוֹאֵי תִכְלֶת - שֶׁיִּהְיוּ כָּל הַחֲלִיּוֹת בְּשִׁלֵּשׁ הַחוּטִין הַמִּשְׁלָשְׁלִין, וְשְׁנֵי שְׁלִישִׁיתָן עֲנָף [שאינו כוון]. וְצָרִיף לִפְרָדוֹ [שיהיו החוטים נפרדים], עַד שֶׁיִּהְיֶה כְּצִיצִית שְׁעֵר הָרֵאשׁ.

ט. הָעוֹשֶׂה לָכֵן בְּלֹא תִכְלֶת - לֹקַח אֶחָד מִשְׁמוֹנֵת הַחוּטִין, וְכוֹרֵף אוֹתוֹ עַל שָׂאֵר הַחוּטִין עַד שְׁלִישָׁן, וּמִנִּיחַ שְׁנֵי שְׁלִישִׁיתָן עֲנָף. וְכְרִיכָה זֹו - אִם רָצָה לְכַרֵּף אוֹתָהּ חֲלִיּוֹת חֲלִיּוֹת, כְּעֵין שְׁכוֹרֵף בְּתִכְלֶת - הָרְשׁוֹת בִּידוֹ, וְזֶה הוּא מִנְהַגָּנוּ; וְאִם רָצָה לְכַרֵּף בְּלֹא מִנְּן חֲלִיּוֹת, עוֹשֶׂה. כָּלּוֹ שֶׁל דָּבָר - יִתְפַּוֵּן לְהִיּוֹת הַכִּרְפָּה שְׁלִישִׁי, וְהָעֲנָף שְׁנֵי שְׁלִישִׁין. וְיֵשׁ מִי שֶׁאִינוּ מְדַקְדָּק בְּדָבָר זֶה בִּלְכֹּן; וְאִם כִּרְף הַלָּכֵן עַל רֹב הַחוּטִין, אוּ שֶׁלֹּא כִרְף אֵלָּא חֲלִיָּה אֶחָת - כְּשֶׁרָה.

י. אֶחָד חוּטֵי הַלָּכֵן, וְאֶחָד חוּטֵי תִכְלֶת - אִם רָצָה לַעֲשׂוֹת שְׁזוּרִין [מכמה חוטים], עוֹשֶׂה; אֶפְלוּ הָיָה הַחוּט כְּפוּל מִשְׁמוֹנֵה חוּטִין, וְשְׁזוּר עַד שֶׁנַּעֲשֶׂה פְתִיל אֶחָד - אִינוּ נִחָשֵׁב אֵלָּא חוּט אֶחָד.

יא. חוּטֵי צִיצִית, בֵּין לָכֵן בֵּין תִּכְלֶת - צָרִיכִין טוֹיָה לְשֵׁם צִיצִית. וְאִין עוֹשִׂין אוֹתָהּ, לֹא מִן הַצָּמֵר הַנֶּאֱמָרוּ בְּקוֹצִים כְּשֶׁהִצָּא רֹבֶצִין בִּיגְיָהֶן, וְלֹא מִן הַנִּימִין [שערות] הַנִּתְלָשִׁין מִן הַבְּהֵמָה, וְלֹא מִשִּׁירֵי שְׁתֵּי שֶׁהָאֲוִיג מִשִּׁיר בְּסוֹף הַבִּגְד

בתכלת; וכורף על הכל חוט אחד תכלת, כדרך שעושה בשאר ציציות שאינן צבועין.

ט. קשה ענש מי שאינו מניח לכן, יתר מענש מי שלא הניח תכלת: לפי שהלכן, מצוי לכל; והתכלת, אינה מצויה לכל - לפי שאינה מצויה בכל מקום ולא בכל זמן, מפני הצבע שאמרנו.

הלכות ציצית פרק ג

א. כסות שחייב אדם לעשות בה ציצית מן התורה - היא כסות שיש לה ארבע כנפים, או יותר על ארבע; ותהיה מדתה, כדי שיתפסה בה ראשו ורבו של קטן המהלך לבדו בשוק, ואינו צריך אחר לשמרו ולילף עמו; ותהיה הפסות של צמר או של פשתים, בלבד.

ב. אכל טלית של שאר מינין - כגון בגדי משי, ובגדי צמר גפן, ובגדי צמר גמלים, וצמר ארנבים, ונוצה [צמר] של עזים, וכיוצא בהן - אין חייבן במצות ציצית אלא מדברי חכמים, כדי להזהר במצות ציצית; והוא, שתהיה מרבעת או יותר על ארבע, ויהיה שעורה כשעור שאמרנו. שכל הבגדים האמורים בתורה סתם, אינם אלא צמר ופשתים בלבד.

ג. "על ארבע כנפות כסותך" - "ארבע", ולא בעלת שלש. אם כן - "ארבע", ולא בעלת חמש? תלמוד לומר: "אשר תכסה בה", אפלו בעלת חמש או יותר על זה. ולמה אני מחייב בעלת חמש ופטר בעלת שלש, ושתייהן אינן בעלי ארבע כנפות? מפני שיש בכלל חמש, ארבע. לפיכך, כשהוא עושה ציצית לבעלת חמש או שש, אינו עושה אלא לארבע הכנפים המרחקות זו מזו מאותן החמש או השש בלבד, שנאמר: "על ארבע כנפות כסותך אשר תכסה בה". ד. כסות של בגד, וכנפיה של עור - חייבת; היא של עור, וכנפיה של בגד - פטורה; שאין הולכין אלא אחר עקר הפסות. כסות של שני שתפין - חייבת, שנאמר: "על כנפי בגדיהם"; לא נאמר "כסותך", אלא למעט השאולה - שהטלית השאולה, פטורה מן הציצית שלשים יום; מכאן ואילך, חייבת.

ה. כסות של צמר - עושין לכן שלשה חוטי צמר; וכסות של פשתן - עושין לכן שלשה חוטי פשתן, ממנה. ושאר בגדים, עושין לכן של כל מין ומין ממנו - כגון חוטי משי לכסות משי, וחוטי נוצה [צמר עזים] לכסות נוצה. ואם רצה לעשות לכן של שאר מינים מצמר או מפשתים, עושה; מפני שהצמר והפשתים פוטרין בין במינן בין שלא במינן. ושאר מינין - במינן, פוטרין; שלא במינן, אין פוטרין.

ו. ומה הוא לעשות חוטי צמר בכסות של פשתן, או חוטי פשתן בכסות של צמר, אף על פי שהוא לכן לבדו, בלא תכלת? בדין הוא שיהא מתר, שהשעטנו מתר לענן ציצית, שהרי התכלת צמר היא, ומטילין אותה לפשתן. ומפני מה אין עושין כן? מפני שאפשר לעשות הלכן שלשה ממנה, וכל מקום שאתה מוצא עשה ולא תעשה, אם יכול

חזק] - הרי זה פסול לציצית. ורחל בת עז [שאמה עז ואביה איל], צמרה פסול לציצית.

ב. כיצד צובעין תכלת של ציצית? לוקחין הצמר, ושורין אותו בסיד; ואחר כך מכבסין אותו, עד שיהיה נקי; ומרתיחים אותו באהל [מין צמח] וכיוצא בו, כדרך שהצבועין עושין כדי שיקלט את העין [הצבע]. ואחר כך מביאין דם חלזון, והוא דג שדומה עינו [מראהו] לעין [צבע] הים, ודמו שחר כדיו, ובים המלח [ים הגדול] הוא מצוי. ונותנין את הדם ליונה, ונותנין עמו סממנין [מיני צבעים] כמו הקמונא וכיוצא בה, כדרך שהצבועין עושין; ומרתיחין אותו, ונותנין בו הצמר, עד שיעשה כעין הרקיע. וזו היא צורת תכלת של ציצית.

ג. תכלת של ציצית, צריכה צביעה לשמה; ואם צבעה שלא לשמה, פסולה. והיורה שיש בה הצבע - אם צבע בה מעט צמר לבדו או אם הוא יפה אם לאו, נפסלה היורה בלה. אלא כיצד יעשה? לוקח הצבע מן היורה בכלי קטן, ומניח בו מעט צמר שבדק בו; ושורף את שבדק, שהרי נצבע לבדיקה. ושופך הצבע שבכלי שבדק בו, שהרי פגמו ופסלו; וצובע התכלת בשאר הצבע, שלא נפגם.

ד. התכלת אינה נלקחת אלא מן הממחה - חוששין, שמה לא נצבעה לשמה. ואף על פי שנקלחה מן הממחה, אם נבדקה ונודע שנצבעה באחד משאר צבעונין המשחירין שאינן עומדין - פסולה.

ה. כיצד בודקין אותה עד שיודע אם נצבעה בהלכתה, אם לא? לוקחין תבן וריר [נוזל] של שבלול [מין שרץ], ומי רגלים שנתחמצו [שעברו עליהם] ארבעים יום; ושורין התכלת בכלן, מעת לעת. אם עמדה בעינה [בצבעה] ולא פקת [כחתה], כשרה. ואם פקת - לוקחין בצק של שעורין שמעפפין [מחמיצים] אותו למורס [מין דגים], ונותנין את זה התכלת שנסתנת בתוכו, ואופה בצק פתנור; ומוציאין התכלת מן הפת, ורואין אותה: אם פקת ממה שהיתה, פסולה; ואם הוסיף עינה [התחזק צבעה], והשתרה יותר ממה שהיתה קדם אפיה - כשרה.

ו. חצר [כפר או מושב] שמוכרין בה התכלת, והיו מחזקין בכשרות - לוקחין ממנה סתם, ואין צריך בדיקה, והרי היא בחזקתה, עד שתחשד. המפקיד תכלת אצל הגוי - הרי זו פסולה, שמא החליפה. ואם היתה בכלי, והיה חתום בשני חותמות [שני סימני סגירה], חותם בתוך חותם - כשרה; בחותם אחד, פסולה.

ז. המוצא תכלת בשוק, אפלו מצא חוטין מפסקין [מופרדים] ושורין [כחוטי ציצית] - פסולה. הלוקח טלית מציצת מן השוק מיראל, הרי היא בחזקתה. מן הגוי - מן התגר [סוחר], כשרה; מן ההדיוט [שאינו סוחר], פסולה. ח. טלית שהיא בלה אדמה, או ירקה, או משאר צבעונין - עושה חוטי לכן שלשה כעין צבעה: אם ירקה, ירקין; ואם אדמה, אדמין. היתה בלה תכלת - עושה לכן שלשה משאר צבעונין, חוץ מן השחר, מפני שהוא נראה

שבת קודש כ"ח סיון ה'תשס"ט

הלכות ברכות

מצות עשה אחת, והיא לברך את שם הקדוש ברוך הוא אחר אכילה. ובאור מצוה זו - בפרקים אלו.

הלכות ברכות פרק א

א. מצות עשה מן התורה לברך אחר אכילת מזון, שנאמר: "ואכלת ושבעת, וברכת את ה' אלהיך". ואינו חייב מן התורה, אלא אם שבע, שנאמר: "ואכלת ושבעת, וברכת"; ומדברי סופרים [מדרבנן], שאפילו אכל פזית, מברך אחריו.

ב. ומדברי סופרים, חייב אדם לברך על כל מאכל תחלה, ואחר כך יהנה ממנו. וכן אם הרים ריח טוב, לברך ואחר כך יהנה ממנו. ואפילו נתפגן לאכל או לשותות כל שהוא, מברך ואחר כך יהנה; וכל הנהנה מן העולם בלא ברכה, מעל [כאילו גזל מהקדש]. וכן מדברי סופרים, לברך אחר כל מה שאכל וכל מה שישתה - והוא שישתה רביעית, והוא שאכל פזית. ומטעמת [סעודה לשם בדיקת הטעם] - אינה צריכה ברכה, לא לפניו ולא לאחריו, עד רביעית. ג. וכשם שמברכין על ההנהגה - כך מברכין על כל מצוה ומצוה, ואחר כך יעשה אותה. וברכות רבות תקנו חכמים דרך שבח והודיה, ודרך בקשה, כדי לזכר את הבורא תמיד, אף על פי שלא נהנה ולא עשה מצוה.

ד. נמצאו כל הברכות פלן, שלשה מינין: ברכות ההנהגה, וברכות המצוה, וברכות היראה - שהן דרך שבח והודיה ובקשה, כדי לזכר את הבורא תמיד וליראה ממנו.

ה. ונסח כל הברכות, עזרא ובית דינו תקנום. ואין ראוי לשנותן, ולא להוסיף על אחת מהן, ולא לגרע ממנה; וכל המשנה ממטבע [נוסח] שטבעו חכמים בברכות, אינו אלא טועה. וכל ברכה שאין בה הזכרת שם ומלכות [ה'] אלוקינו מלך העולם - אינה ברכה, אלא אם כן היתה סמוכה לחברתה.

ו. וכל הברכות פלן, נאמרו בכל לשון; והוא, שיאמר בענין שתקנו חכמים. ואם שנה את המטבע, הואיל והזכיר אברהם ומלכות וענין הברכה, אפילו בלשון חל, יצא.

ז. כל הברכות פלן, צריך שישמיע לאזנו מה שהוא אומר; ואם לא השמיע לאזנו, יצא - בין שהוציא בשפתיו, בין שברך בלבד.

ח. כל הברכות פלן, לא נפסיק בין הברכה ובין דבר שמברכין עליו בדברים אחרים. ואם הפסיק, צריך לחזור ולברך שניה; ואם הפסיק בדברים שהן מענין דבר שמברכין עליו, אינו צריך לברך שניה. כיצד? כגון שברך על הפת, וקדם שיאכל אמר: 'הביאו מלח', 'הביאו תבשיל', 'תנו לפלוני לאכל', 'תנו מאכל לבהמה', וכיוצא באלו - אינו צריך לברך; וכן כל כיוצא בזה.

ט. כל הברכות פלן, מתר לשמא לברך אותן, בין שהיה טמא טמאה שהוא יכול לעלות [ליטהר] מנה בו ביום

אפה לקים את שניהם, הרי מוטב; ואם לאו, יבוא עשה וידחה את לא תעשה. וכאן, אפטר לקים את שניהם.

ז. כסות של פשתן - אין מטילין בה תכלת, אלא עושה הלכך בלבד של חוטי פשתן; לא מפני שהציצית נדחית מפני השעטנא, אלא גזירה זו מדבריהם [מדרבנן], שמא יתפסה בה בלילה שאינו זמן חיוב ציצית, ונמצא עובר על לא תעשה בעת שאין שם מצות עשה - שהוכח הציצית ביום, ולא בלילה, שנאמר: "וראייתם אתו", בשעת ראיה. וסומא, חייב בציצית - אף על פי שאינו רואה, אחרים רואין אותו.

ח. מתר לאדם ללבש ציצית בלילה, בין בחל בין בשבת, ואף על פי שאינו זמנה, ובלבד שלא יברך; ומאימתי יברך על הציצית בשחר? משיכיר בין תכלת שבה ללבן שבה. וכיצד מברך עליה? 'ברוך אתה ה' אלהינו מלך העולם, אשר קדשנו במצוותיו, וצונו להתעטף בציצית'. וכל זמן שמתעטף בה ביום, מברך עליה קדם שיתעטף; ואינו מברך על הציצית בשעת עשייתה, מפני שסוף המצוה הוא שיתעטף בה.

ט. ומתר להפגס בציצית לבית הכסא ולבית המרחץ. ונפקו לו חוטי לבן, או תכלת - זורקן באשפה, מפני שהיא מצוה שאין בגופה קדושה. ואסור למכר טלית מציצת לגוי, עד שיתיר ציציותיה; לא מפני שיש בגופה קדושה - אלא שמא יתעטף בה, ויתלנה עמו ישראל, וידמה שהוא ישראל, ויהרגנו. נשים ועבדים וקטנים, פטורין מן הציצית מן התורה; ומדברי חכמים, שכל קטן שידע להתעטף, חייב בציצית, כדי לחנכו במצוות. ונשים ועבדים שרצו להתעטף בציצית, מתעטפים בלא ברכה; וכן שאר מצוות עשה שהנשים פטורות מהן - אם רצו לעשות אותה בלא ברכה, אין ממחין בידן. טמאים ואנדורוגינוס [ספקי זכר ספקי נקבה], חייבין בכלן [בכל המצוות] מספק; לפיכך אין מברכין, אלא עושין בלא ברכה.

י. היאך חייב מצות הציצית? כל אדם שהוא חייב לעשות מצוה זו - אם יתפסה בכסות הראויה לציצית - יטיל לה ציצית, ואחר כך יתפסה בה; ואם נתפסה בה בלא ציצית, הרי בטל מצות עשה. אבל הבגדים הראויים לציצית - כל זמן שלא יתפסה בהן אדם, אלא מקפלין ומנחין - פטורין מן הציצית; שאינה חובת הטלית, אלא חובת האיש שיש לו טלית.

יא. אף על פי שאין אדם מחייב לקנות טלית ולהתעטף בה כדי שיעשה בה ציצית - אין ראוי לאדם חסיד לפטר עצמו ממצוה זו; אלא לעולם ישתדל אדם להיות עטוף בכסות המחייבת בציצית, כדי שיקים מצוה זו. ובשעת התפלה, צריך להזהר ביותר; וגנאי גדול הוא לתלמיד חכמים, שיתפלל והוא אינו עטוף בציצית.

יב. לעולם יהא אדם זהיר במצות ציצית, שהרי הכתוב שקלה ותלה בה כל המצוות פלן, שנאמר: "וראייתם אתו, וזכרתם את כל מצות ה'".

אחרונה של קרית שמע ערבית. וכן בסוף כל ברכה שהיא סוף ברכות אחרונות, עונה בה 'אמן' אחר עצמו.

יז. ולמה יענה 'אמן' בבונה ירושלים, והרי אחריה ברכת 'הטוב והמטיב'? מפני שברכה זו בימי חכמי משנה תקנוה, וכאלו היא תוספת; אבל סוף עקר הברכות של מזון, היא 'בונה ירושלים'. ולמה לא יענה 'אמן' אחר 'אהבת עולם'? מפני שהיא סוף ברכות ראשונות. וכן כל פיצא בה, מברכות שמברכין אותן תחלה לדבר, כגון ברכות שמברכין לפני קריאת המגלה, והדלקת נר חנכה - לא יפסיק ב'אמן' בין הברכה ובין הדבר שברך עליו.

יח. ולמה לא יענה 'אמן' אחר ברכת הפרות וכיצא בה? מפני שהיא ברכה אחת; ואין עונין 'אמן' אלא אחר ברכה אחרונה שקדמה אותה ברכה אחרת, או ברכות, כגון ברכות מלך [במוצאי שמיטה], וברכות כהן גדול [ביוהכ"פ], וכיצא בהן - להודיע שפבר השלים כל ברכותיו, ולפיכך עונה 'אמן'.

יט. כל האוכל דבר האסור, בין בידון בין בפשגה - אינו מברך עליו לא בתחלה, ולא בסוף. כיצד? הרי שאכל טבל [שלא הופרש תרומות ומעשרות], ואפלו טבל דדבריהם [מדברנות], או שאכל מעשר ראשון שלא נטלו כל תרומותיו, או מעשר שני והקדש שלא נפדו בהלכתן - אינו מברך; ואין צריך לומר, אם אכל נבלות וטרפות, או שטה יין נסך, וכיצא בהן.

כ. אבל אם אכל דמאי [תבואת עם הארץ, שספק אם הופרשה], אף על פי שאינו ראוי אלא לעניים, או מעשר ראשון שננטלה תרומתו, אף על פי שלא נטל ממנו חשבון תרומה גדולה, והוא שהקדימו בשבילים [הקדים הלוי את הכהן ונטל חלקו כשעדיין התבואה בשבליה], או מעשר שני והקדש שנפדו, אף על פי שלא נתן את החמש [הדרוש בפדיתם] - הרי זה מברך תחלה וסוף; וכן כל פיצא בהן.

הלכות ברכות פרק ב

א. סדר ברכת המזון, כך היא: ראשונה ברכת 'הזן', שניה ברכת 'הארץ', שלישית 'בונה ירושלים', רביעית 'הטוב והמטיב'. ברכה ראשונה, משה רבנו תקנה; שניה, תקנה יהושע; שלישית, תקנה דוד ושלמה בנו; וברכה רביעית, חכמי משנה תקנוה.

ב. הפועלים שהיו עושין מלאכה אצל בעל הבית, ואכלו פתן - אין מברכין לפנייה, ומברכים לאחר סעודתן שתי ברכות בלבד, כדי שלא יפסלו ממלאכת בעל הבית: ברכה ראשונה - בתקנה; שניה - פותח בברכת 'הארץ', וכולל 'בונה ירושלים' בברכת 'הארץ', וחותרם בברכת 'הארץ'. ואם היו עושין בסעודתן [עובדים תמורת מזון] בלבד, או שהיה בעל הבית מסב עמקן - מברכין בתקנה ארבע ברכות, כשאר כל אדם.

ג. ברכת 'הארץ' - צריך לומר הודיה בתחלתה ובסופה, וחותרם בה 'על הארץ ועל המזון'; וכל שלא אמר 'ארץ' חמדה טובה ורחבה' בברכת המזון, ואחר ברכה

[בטבילה], בין טמאה שאינו יכול לעלות ממנה בו פיוס. ואסור למברך לברך כשהוא ערס, עד שיכסה ערותו. במה דברים אמורים? באיש; אבל אשה - יושבת ופניה [שלמטה] טוחות [דבוקות] בפרקע, ומברכת.

י. כל הברכות פלן, אף על פי שברך ויצא ידי חובתו, מתר לו לברך לאחרים שלא יצאו ידי חובתן, כדי להוציאן - חוץ מברכת ההנהיג שאין בה מצוה, שאינו מברך לאחרים אלא אם כן נהנה עמקן. אבל ברכת ההנהיג שיש בה מצוה - כגון אכילת מצה בלילי הפסח, וקדוש היום - הרי זה מברך לאחרים ואוכלין ושותין, אף על פי שאינו אוכל ושותה עמקן.

יא. כל השומע ברכה מן הברכות מתחלתה ועד סופה, ונתפנו לצאת בה ידי חובתו - יצא, ואף על פי שלא ענה 'אמן'; וכל העונה 'אמן' אחר המברך, הרי זה כמברך - והוא, שיהיה המברך חב באותה ברכה. היה המברך חב מדברי סופרים, ועונה חב מן התורה - לא יצא ידי חובתו, עד שיענה 'אמן', או ישמע מפי שהוא חב בה מן התורה כמותו.

יב. רבים שנתעו [התכנסו] לאכל פת, או לשותות זין, וברך אחד מהן, וענו פלן 'אמן' - הרי אלו מתרין לאכל ולשותות; אבל אם לא נתפנו לאכל כאחד, אלא זה בא מעצמו וזה בא מעצמו - אף על פי שהן אוכלין מכבר אחד, כל אחד ואחד מברך לעצמו. במה דברים אמורים? בפת זיין בלבד; אבל שאר אכלים ומשקין, אינן צריכין הסבה [התכנסות לאכול יחד], אלא אם ברך אחד מהן, וענו פלן 'אמן' - הרי אלו אוכלין ושותין, אף על פי שלא נתפנו להסב כאחד.

יג. כל השומע אחד מישראל מברך ברכה מכל הברכות פלן - אף על פי שלא שמע הברכה בלה מתחלתה ועד סופה, ואף על פי שאינו חב באותה ברכה - חב לענות 'אמן'; ואם היה המברך גוי, או מין [אפיקורס], או פותי [שומרוני], או תינוק המתלמד, או שהיה גדול ושנה מטבע [נוסח] הברכה - אין עונין אחריה 'אמן'.

יד. כל העונה 'אמן' - לא יענה לא אמן קטופה [בהבלעת האל"ף], ולא אמן קטופה [בהבלעת הנו"ן], ולא אמן קצרה, ולא אמן ארפה, אלא בינונית; ולא יגביה קולו יותר מן המברך. וכל מי שלא שמע הברכה שהוא חב בה, לא יענה 'אמן' בכלל העונים.

טו. כל המברך ברכה שאינה צריכה, הרי זה נושא שם שמים לשוא; והרי הוא כנשפך לשוא, ואסור לענות אחרי 'אמן'. התינוקות, מלמדין אותן הברכות בתקנה; ואף על פי שהן מברכין לבטלה בשעת למידה, הרי זה מתר. ואין עונין אחריה 'אמן'; והעונה אחריה 'אמן', לא יצא ידי חובתו.

טז. כל העונה 'אמן' אחר ברכותיו, הרי זה מגנה; והעונה אחר ברכה שהיא סוף ברכות אחרונות, הרי זה משבח - כגון אחר 'בונה ירושלים' בברכת המזון, ואחר ברכה

בשעת נשואין, מברכין בשבילם אחר ברכת מזון שבע ברכות, בדרך שמברכין בשעת נשואין - והוא שיהיו עשרה, וחתנים מן המניין.

יא. אלו הן שבע ברכות: 'ברוך אתה ה' אלהינו מלך העולם, שהכל ברא לכבודו'; 'ברוך אתה ה' אלהינו מלך העולם, יוצר האדם'; 'ברוך אתה ה' אלהינו מלך העולם, אשר יצר את האדם בצלמו, בצלם דמות תבניתו, והתקין לו ממנו בגן עדי עד; ברוך אתה ה', יוצר האדם'; 'שוש תשיש ותגל עקרה, בקבוץ בניה לתוכה בשמחה; ברוך אתה ה', משמח ציון בבניה'; 'שמח תשמח רעים אהובים, כשמחך יצירך מקדם בגן עדן; ברוך אתה ה', משמח עמו ובונה ירושלים'; 'ברוך אתה ה' אלהינו מלך העולם, אשר ברא ששון ושמחה, חתן וכלה, גילה ורנה אהבה ואהבה שלום ורעות. מהרה ה' אלהינו ישמע מצרי יהודה ומחוצות ירושלים, קול ששון קול שמחה, קול חתן וקול כלה, קול מצהלות חפת חתנים ממשטה ונערים מנגינתם; ברוך אתה ה', משמח חתן עם הכלה'.

יב. שכח ולא הזכיר בשבת או ביום טוב קדשת היום - אם נזכר קדם שיתחיל בברכה רביעית - בשבת אומר: 'ברוך אשר נתן שבת מנוחה לעמו ישראל לאות ולברית קדש, ברוך אתה ה' מקדש השבת'; ביום טוב אומר: 'ברוך אשר נתן ימים טובים לעמו ישראל לששון ולשמחה, ברוך אתה ה' מקדש ישראל והזמנים'. ומתחיל בברכה רביעית, וגומר. ואם נזכר אחר שהתחיל בברכה רביעית - פוסק וחזור לראש, שהוא ברכת 'הזן'.

יג. בראשי חגים, שכח ולא אמר 'יעלה ויבוא' - אם נזכר קדם שיתחיל בברכה רביעית - אומר: 'ברוך אשר נתן ראשי חגים לעמו ישראל לזכרון, ואינו חותם בה; ומתחיל בברכה רביעית, וגומר. ואם נזכר אחר שהתחיל בברכה רביעית - גומר אותה, ואינו חוזר. וכן בחלו של מועד. ובחגגה ובפורים, שכח ולא הזכיר הענין בברכת המזון - אינו חוזר.

יד. מי שאכל, ושכח ולא ברך - אם נזכר קדם שיתאכל המאכל שבמעיו, חוזר ומברך. וכן אם נעלם ממנו, ולא ידע אם ברך או לא ברך - חוזר ומברך; והוא, שלא נתאכל המזון שבמעיו.

הלכות ברכות פרק ג

א. חמשה מינין הן - החטין, והשעורין, והכסמין (חיטים מדבריות), ושבלת שועל (שעורה מדברית), והשפון. הכסמין, ממין החטין; ושבלת שועל והשפון, ממין השעורין. וחמשת המינין האלו - כשהן שבלים, נקראים 'תבואה' בכל מקום; ואחר שדשין וזורין אותן (ברוח לנקותן), נקראין 'דגן'; וכשטוחנין את אחד מהן ולשין את קמחו ואופין אותו, נקרא 'פת'. והפת הנעשית מאחד מהן, היא הנקראת 'פת' בכל מקום, בלא לזיה [ללא שם נוסף].

ב. האוכל פת - חייב לברך לפניו: 'ברוך אתה ה' אלהינו מלך העולם, המוציא לחם מן הארץ'. אכל דגן שלוק

וצריך להזכיר בה ברית ותורה, ולהקדים ברית לתורה; שהברית הזאת שאומרים בברכת 'הארץ', היא ברית מילה שנקרתו עליה שלש עשרה בריתות; והתורה כלה נכרתו עליה שלש בריתות, שנאמר: "אלה דברי הברית מלכך הברית", "אתם נצבים וגו' לעברך בברית ה'".

ד. ברכה שלישית - פותח בה 'רחם ה' אלהינו על ישראל עמך ועל ירושלים עירך, או נחמנו ה' אלהינו בירושלים עירך; וחותם בה 'בונה ירושלים', או 'מנחם עמו בבנין ירושלים' - ולפיכך נקראת ברכה זו 'נחמה'. וכל מי שלא אמר מלכות בית דוד בברכה זו - לא יצא ידי חובתו, מפני שהיא ענין הברכה; שאין נחמה גמורה, אלא בחזרת מלכות בית דוד.

ה. בשבתות ובמים טובים, מתחיל בנחמה ומסיים בנחמה, ואומר קדשת היום באמצע. ביצד? מתחיל: 'נחמנו ה' אלהינו בציון עירך, או 'רחם ה' אלהינו על ישראל עמך ועל ירושלים עירך; ומסיים: 'מנחם עמו בבנין ירושלים', או 'בונה ירושלים'. ואומר באמצע בשבת: 'אלהינו ואלהי אבותינו, רצה והחליצנו במצותיך ובמצות יום המנוח השביעי הזה, ונשבת בו ונגנוח בו כמצות רצונך, ואל תהא צרה וגיון ביום מנוחתנו'. ובמים טובים אומר 'יעלה ויבוא'; וכן בראשי חגים ובחלו של מועד, מוסיף באמצע ברכה שלישית 'יעלה ויבוא'.

ו. בחגגה ובפורים, מוסיף באמצע ברכת 'הארץ' 'על הנסים', בדרך שמוסיף בתפלה. ויום טוב או ראש חודש שחל להיות בשבת, מזכיר 'רצה והחליצנו' תחלה, ואחר כך 'יעלה ויבוא'; וכן ראש חודש טבת שחל להיות בשבת, מזכיר 'על הנסים' בברכת 'הארץ', ו'רצה והחליצנו' ו'יעלה ויבוא' בנחמה.

ז. ברכה רביעית, צריך להזכיר בה שלש מלכות. וכשמברך האורח אצל בעל הבית, מוסיף בה ברכה לבעל הבית. ביצד מברכו? אומר: 'יהי רצון שלא תבוש בעל הבית בעולם הזה, ולא תכלם לעולם הבא'; ויש לו רשות להוסיף בברכת בעל הבית, ולהאריך בה.

ח. וכשמברכין בבית האבל, אומר בברכה רביעית: 'המלך החי, הטוב והמטיב, אל אמת, דיין אמת, שופט בצדק, שליט בעולמו לעשות בו כרצונו, שאנחנו עמו ועבדיו, ובכל אנו חייבין להודות לו ולברכו'; ומבקש רחמים על האבל לנחמו כפי מה שירצה, וגומר 'הרחמן'.

ט. בבית חתנים, מברכין ברכת חתנים אחר ארבע ברכות אלו, בכל סעודה וסעודה שאוכלים שם; ואין מברכין ברכה זו לא עבדים, ולא קטנים. ועד כמה מברכין אותה? אם היה אלמון שנשא אלמנה, מברכין אותה ביום ראשון בלבד; ואם היה בחור שנשא אלמנה או אלמון שנשא בתולה, מברכין אותה כל שבעת ימי המשטה.

י. ברכה זו שמוסיפין בבית חתנים, היא ברכה אחרונה משבע ברכות של נשואין. כמה דברים אמורים? בשהיו האוכלין הם שעמדו בברכת נשואין, ושמעו הברכות; אבל אם היו האוכלין אחרים שלא שמעו ברכת נשואין

ח. הפת שפנת אתה פתים [פיררה לפירוים], ובשלה בקדרה או לשה במקר - אם יש בפתייתין פזית, או שנקר שהן פת ולא נשתנת צורתה - מקבר עליה בתחלה 'המוציא'; ואם אין בהן פזית, או שעברה צורת הפת בפשול - מקבר עליה בתחלה 'בורא מיני מזונות'.

ט. עסה שנאפת בקרקע כמו שהערכיים שוכני המדברות אופין - הואיל ואין עליה צורת פת, מקבר עליה בתחלה 'בורא מיני מזונות'; ואם קבע סעודתו עליה, מקבר 'המוציא'. וכן עסה שלשה בדבש או בשמן או בחלב, או שערב בה מיני תבלין ואפאה, והיא הנקראת 'פת הפאה בכיסנין' [נעשויה כיסים כיסים ונילושה בדבש וכיו"ב] - אף על פי שהיא פת, מקבר עליה 'בורא מיני מזונות'; ואם קבע סעודתו עליה, מקבר 'המוציא'.

י. ארו שבשלו, או שעשה ממנו פת - בתחלה מקבר עליו 'בורא מיני מזונות', ולבסוף 'בורא נפשות'; ובלבד שלא יהא מערב עם דבר אחר, אלא ארו לבדו. אכל פת דחן, או פת של שאר מיני קטניות - בתחלה מקבר 'שהכל', ולבסוף 'בורא נפשות רבות'.

יא. כל שמברכין עליו בתחלה 'המוציא', מברכין לאחריו ברכת המזון בסדרה ארבע ברכות; וכל שמברכין עליו בתחלה 'בורא מיני מזונות', מברכין לאחריו ברכה אחת מעין שלש - חוץ מן הארו.

יב. במה דברים אמורים? שאכל מפזית ולמעלה; אכל האוכל פחות מפזית, בין מן הפת בין משאר אכליו, והשוותה פחות מרביעית, בין מן הזין בין משאר משקין - מקבר בתחלה ברכה הראויה לאותו המין, ולבסוף אינו מקבר כלל.

יג. וזו היא ברכה אחת שמעין שלש: 'ברוך אתה ה' אלהינו מלך העולם, על המחייה ועל הפללה ועל ארץ חמדה טובה ורחבה שרצית והנחת לאת אבותינו; רחם ה' אלהינו על ישראל עמו ועל ירושלים עירו ועל ציון משכן כבודו, והעלנו לתוכה ושמחנו בכנינה ונברכה עליה בקדשה ובטהרה; ברוך אתה ה', על הארץ ועל המחייה. ובשבתות וימים טובים, אומר בברכה זו בכללה מעין קדשת היום, בדרך שמזכיר בברכת המזון.

[מבוסל] כמות שהוא - מקבר לפניו 'בורא פרי האדמה', ולאחריו 'בורא נפשות רבות'. אכל קמח - מקבר לפניו 'שהכל', ולאחריו 'בורא נפשות'.

ג. קמח של אחד מחמשת המינים, שקלהו וערכו במים או בשאר משקין - אם היה עבה כדי שיהיה ראוי לאכילה, ולעטו - מקבר עליו בתחלה 'בורא מיני מזונות'; ואם היה רך כדי שיהיה ראוי לשתייה - מקבר עליו בתחלה 'שהכל', ולבסוף 'בורא נפשות'.

ד. קמח של אחד מחמשת המינים שבשלו בקדרה, בין לבדו בין שערכו עם דברים אחרים - כגון לביבות [עוגות סולת] וכיוצא בהן, וכן הדגן שחלקו או כתשו ובשלו בקדרה - כגון הריפות וגרש פרמל [חטים בצורות שונות] וכיוצא בהן, וכל זה הוא הנקרא 'מעשה קדרה', וכן כל תבשיל שערב בו אחד מחמשת המינים, בין קמח בין פת - בתחלה, מקבר עליו 'בורא מיני מזונות'.

ה. במה דברים אמורים? כשהיה אותו המין חשוב אצלו, ולא היה טפלה; אכל אם היה אחד מחמשת המינים שערב טפלה - אינו מקבר אלא על העקר, ופותר את הטפלה. וזה כלל בברכות - כל שהוא עקר ועמו טפלה, מקבר על העקר ופותר את הטפלה, בין שהיתה הטפלה מערבת עם העקר, בין שלא היתה מערבת.

ו. כיצד היא הטפלה המערבת? לפת [מין ירק] או כרוב שבשלו וערב בו קמח של אחד מחמשת המינים כדי לדבקו [לעשותו סמיר] - אינו מקבר עליו 'בורא מיני מזונות', שהלפת הוא העקר וקמח זה טפלה; שכל דבר שמערבין אותו כדי לדבק, או כדי לתן ריח, או כדי לצבע התבשיל - הרי זה טפלה לו; ואכל אם ערב כדי לתן טעם בתערבת, הרי הוא עקר. לפיכך, מיני דבש שמבשלין אותן ונותנין בהן חלב חטה כדי לדבק, ועושין מהן מיני מתיקה - אינו מקבר עליו 'בורא מיני מזונות', מפני שהדבש הוא העקר.

ז. כיצד היא הטפלה שאינה מערבת? הרי שצריך לאכל דג מליח, ואכל הפת עמו כדי שלא יזיק המליח גרונו ולשונו - מקבר על המליח ופותר את הפת, מפני שהפת טפלה לו; וכן כל כיוצא בזה.

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - כ"ב כ"ח סיון ה'תשס"ט

מלבד נאה אלא השק והצמר הקשה וכיוצא בהן, כגון כמרי אדם - גם זו דרך רעה היא, ואסור לילך בה. המהלך בדרך זו, נקרא 'חוטא'. הרי הוא אומר בגזיר: "וכפר עליו מאשר חטא על הנפש"; אמרו חכמים: 'ומה אם נזיר שלא פרש אלא מן הזין, צריך פפירה - המונע עצמו מכל דבר, על אחת במה וכמה'. לפיכך צווי חכמים, שלא ימנע

יום ראשון כ"ב סיון ה'תשס"ט

הלכות דעות פרק ג

א. שמא יאמר אדם: 'הואיל והתאנה והכבוד וכיוצא בהן דרך רעה הן ומוציאין את האדם מן העולם, אפרש מהן ביותר ואתרחק לצד האחרון', עד שלא יאכל בשר ולא ישתה יין ולא ישא אשה ולא ישב בדירה נאה ולא ילבש

יום שני כ"ג סיון ה'תשס"ט

הלכות דעות פרק ד

א. הואיל והנחת הגוף בריא ושלם, מדרכי (עבודת) ה' הוא, שהרי אי אפשר שזכין או ידע, והוא חולה - צריך להרחיק אדם עצמו מדרכים המאבדין את הגוף, ולהנהיג עצמו בדרכים המכריזות המחלימים; ואילו הן: לעולם לא יאכל אדם, אלא כשהוא רעב; ולא ישקה, אלא כשהוא צמא. ואל ישקה נקביו, ואפלו רגע אחד, אלא כל זמן שצריך להשתין או להסד את רגליו [נקבים גדולים], יעמד מיד.

ב. לא יאכל אדם עד שתתמלא כרסו, אלא יפחות כמו רביע משכעו. ולא ישקה מים בתוך המזון, אלא מעט ומזוג ביין; וכשיתחיל המזון להתאכל במעי, שותה מה שהוא צריך לשותות. ולא ירבה לשותות מים, ואפלו כשיתאכל המזון. ולא יאכל עד שיבדק עצמו פה ופה, שמה יהיה צריך לנקביו. לא יאכל אדם, עד שיהלך קדם אכילה עד שיתחיל גופו לחם, או יעשה מלאכה, או יתנגע ביגע אחר. כללו של דבר - יענה גופו וינגע כל יום בבקר עד שיתחיל גופו לחם, וישקט מעט עד שתתישב נפשו, ואוכל. ואם רחץ בחמין אחר שינגע, הרי זה טוב; ואחר כך שותה מעט, ואוכל.

ג. לעולם כשיאכל אדם, יישב במקומו או יטה על שמאל. ולא יהלך ולא ירכב ולא ינגע ולא ינעוץ גופו ולא יטיל, עד שיתאכל המזון שבמעי; וכל המטיל אחר אכילתו או שינגע, הרי זה מכיא על עצמו חללים רעים וקשים. ד. היום והלילה, ארבע ועשרים שעות. די לו לאדם לישן שלישי, שהוא שמונה שעות; ויהיו בסוף הלילה, כדי שיהא מתחלת שנתו עד שתעלה השמש שמונה שעות, ונמצא עומד ממשתו קדם שתעלה השמש.

ה. לא יישן אדם לא על פניו, ולא על ערפו, אלא על צדו - בתחלת הלילה על צד שמאל, ובסוף הלילה על צד ימין. ולא יישן סמוך לאכילה, אלא ימתין אחר אכילה כמו שלש או ארבע שעות. ולא יישן ביום.

ו. דברים המשלשין את בני מעים, כגון ענבים ותאנים ותותים ואגסים ואבטיחים ומעי [פנים] הקשואים ומעי [פנים] מלפפונות - אוכל אדם אותן בתחלה, קדם אכילה. ולא יערבם עם המזון, אלא שותה מעט עד שיצאו מבטן העליון, ואוכל מזונו. ודברים שהן מאמצין [מקשים] את בני מעים, כגון רמונים ופרישין [חבושים] ותפוחים וקרטסטמילין - [מין אגסים] אוכל אותן תכף [סמוך] למזונו, ולא ירבה מהן.

ז. כשירצה אדם לאכל בשר עוף ובשר בהמה באחד, אוכל בתחלה בשר העוף; וכן ביצים ובשר עוף, אוכל בתחלה ביצים; בשר בהמה דקה ובשר בהמה גסה, אוכל בתחלה בשר הדקה - לעולם יקדים אדם דבר הקל, ומאחר הכבד.

אדם עצמו אלא מדברים שמנעה התורה בלבד, ולא יהיה אוסר עצמו בנדירים ובשבועות על דברים המותרין. כך אמרו חכמים: 'לא דיך מה שאסרה תורה, אלא שאתה אוסר עליך דברים אחרים'! ובכלל הזה, אלו שמתעניין תמיד - אינן בדרך טובה, ואסרו חכמים שיהא אדם מסוגל עצמו בתענית. ועל כל הדברים האלו וכיוצא בהן, צוה שלמה ואמר: "אל תהי צדיק הרבה, ואל תתחכם יותר - למה תשומם".

ב. צריך אדם שיכון כל מעשיו כלם, לידע את השם ברוך הוא, בלבד; ויהיה שבתו וקומו ודבורו, הכל לעמדת [למטרת] זה הדבר. ביצד? כשישא ויתן או יעשה מלאכה לטל שכן, לא יהיה בלבו קבוצ ממון בלבד, אלא יעשה דברים הללו כדי שימצא דברים שהגוף צריך להן, מאכילה ושתיה ושיבת בית ונשיאת אשה. וכן כשיאכל וישקה ויבעל, לא ישים על לבו לעשות דברים הללו כדי להנות בלבד, עד שנמצא שאינו אוכל ושותה אלא המתוך לחץ ויבעל כדי להנות; אלא ישים על לבו כשיאכל וישקה, כדי להברות גופו ואבריו בלבד. לפיכך, לא יאכל כל שהחך מתאנה, כמו הכלב והחמור, אלא יאכל דברים המועילין לו, אם מרים אם מתוקים. ולא יאכל דברים הרעים לגוף, אף על פי שהן מתוקין לחץ. ביצד? מי שהיה בשרו חם - לא יאכל בשר ולא דבש ולא ישקה יין, בענין שאמר שלמה דרך משל: "אכל דבש הרבות לא טוב", ושותה מי העלשין [מין צמח], אף על פי שהוא מר; שנמצא שהוא אוכל ושותה דרך רפואה בלבד כדי שיבריא ויעמד שלם, הואיל ואי אפשר לאדם לחיות אלא באכילה ושתיה. וכן כשיבעל, לא יבעל אלא כדי להברות גופו וכדי לקים את הדרך [- ההמשכיות]; לפיכך, אינו בועל כל זמן שיתאנה, אלא בכל עת שיידע שהוא צריך להוציא שכבת זרע כמו דרך הרפאות, או לקים את הדרך. ג. המנהיג עצמו על פי הרפואה - אם שם על לבו שיהיה כל גופו ואבריו שלמים חזקים בלבד, ושיהיו לו בנים עושין מלאכתו ועמלין לצרכו - אין זו דרך טובה; אלא ישים על לבו שיהא גופו שלם וחזק, כדי שתהיה נפשו ישרה לדעת את ה', שאי אפשר שיבין וישתכל [וישכיל] בחכמות, והוא חולה או אחד מאבריו כואב; וישים על לבו שיהיה לו בן, אולי יהיה חכם וגדול בישראל. נמצא המהלך בדרך זו כל ימיו בלון, עובד את ה' תמיד, אפלו בפעם שנושא ונותן, ואפלו בפעם שבועל - מפני שמחשבתו בכל, כדי שימצא צרכיו עד שיהיה גופו שלם לעבד את ה'. ואפלו בפעם שהוא יושן, אם ישן לדעת כדי שתנוח דעתו עליו, וינות גופו כדי שלא יחלה, ולא יוכל לעבד את ה' והוא חולה - נמצאת שנה שלו עבודה למקום ברוך הוא. ועל ענין זה צוה חכמים ואמרו: 'וכל מעשיך יהיו לשם שמים'; והוא שאמר שלמה בחכמתו: "בכל דרכיך דעהו".

בשמן ובמורקס [שומן דגים] ובמלח, בלא פת; או ישתה מי שלק של תרדין או כרוב, בשמן ומלח ומורקס. ואם היה זקן - ישתה דבש מזוג במים חמין בבקר, וישתה כמו ארבע שעות, ואחר כך יאכל סעודתו. יעשה כן יום אחר יום, שלשה או ארבעה ימים אם צריך לכך, עד שירפוי מעיו. יד. ועוד כלל אחר אמרו בכריאות הגוף: כל זמן שאדם מתעמל ויגע הרבה ואינו שבע [אינו ממלא כריסו], ומעיו רפין - אין חלי בא עליו וכחו מתחזק, ואפלו אוכל מאכלות הרעים;

טו. וכל מי שהוא יושב לבטח ואינו מתעמל, או מי שמשקה נקביו [מתאפק בצרכיו] או מי שמעיו קשין - אפלו אכל מאכלות טובים ושמר עצמו על פי הרפואה, כל ימיו יהיו מכאובים וכחו תשש. ואכילה גסה [רבה] לגוף כל אדם כמו סם המות, והיא עקר לכל חלאים. רב החלאים הבאים על האדם, אינן אלא מפני מאכלים רעים, או מפני שהוא ממלא בטנו ואוכל אכילה גסה, אפלו ממאכלים טובים. הוא ששלמה אומר בתקמתו: "שמר פיו ולשונו - שמר מצרות נפשו"; כלומר, שומר פיו מלאכל מאכל רע או מלשבע, ולשונו מלדבר אלא בצרכיו.

טז. דרך הרחיצה - שיכנס אדם למרחץ משבעה ימים לשבעה ימים; ולא יכנס סמוך לאכילה, ולא כשהוא רעב, אלא כשישתחיל המזון להתעכל במעיו. ורוחץ כל גופו בחמין שאין הגוף נכון בהן, וראשו בלבד בחמין שהגוף נכון בהן. ואחר כך ירחץ גופו בפושרין, ואחר כך בפושרין מן הפושרין, עד שירחץ בצונן; ולא יעביר על ראשו כלל, לא פושרין ולא צונן. ולא ירחץ בצונן בימות הגשמים. ולא ירחץ עד שיוציא ויפרך כל גופו, ולא יאריך במרחץ; אלא כשיצא יפרך גופו, ישתטף ויצא. ובדוק עצמו קדם שיכנס למרחץ, ואחר שיצא, שמה יהא צריך לנגביו. וכן בודק אדם עצמו תמיד קדם אכילה ואחר אכילה, וקדם בעילה ואחר בעילה, וקדם שיגיע ויתעמל ואחר שיגיע ויתעמל, וקדם שישן, וכשיעור [סך] הכל עשרה.

יז. כשיצא אדם מן המרחץ, ילבש בגדיו ויכסה ראשו בבית [בחדר] החיצון, כדי שלא תשלט בו רוח קרה; ואפלו בימות החמה צריך להזהר. וישתה אחר שיצא עד שתתישב נפשו וינחת גופו וחסור החמימות, ואחר כך יאכל. ואם ישן מעט כשיצא מן המרחץ קדם אכילה - הרי זה יפה עד מאד. לא ישתה אדם מים קרים כשיצא מן המרחץ, ואין צריך לומר שלא ישתה במרחץ. ואם אינו יכול למנוע עצמו, יערב המים בדין או בדבש וישתה. ואם סף בשמן במרחץ בימות הגשמים אחר שישתטף, הרי זה טוב.

יח. לא ירגיל אדם עצמו להקזי דם תמיד, ולא יקזי דם אלא אם היה צריך לו ביותר; ולא יקזי לא בימות החמה ולא בימות הגשמים, אלא בימי ניסן ומעט בימי תשרי. ומאחר חמשים שנה, לא יקזי כלל. ולא יקזי אדם דם ויכנס למרחץ, ביום אחד; ולא יקזי ויצא לדרכו, ולא ביום שיבוא מן הדרכו. ויאכל וישתה ביום ההקזה, פחות ממה שהוא רגיל; וינחת ביום ההקזה, ולא יתעמל ולא יטייל.

ח. בימות החמה - אוכל מאכלים הקרים, ולא ירבה בתבלין [תבלינים], ואוכל את החמץ; ובימות הגשמים - אוכל אכלין החמין, ומרבה בתבלין, ואוכל מעט מן הסרדל ומן החלתית [מיני תבלינים]. ועל דרך זו, הולך ועושה במקומות הקרים ובמקומות החמים - בכל מקום ומקום כראוי לו.

ט. יש מאכלות שהם רעים ביותר עד מאד, וראוי לאדם שלא לאכלן לעולם - כגון הדגים הגדולים המלוחים הלישנים, והגבינה המלוחה הישנה, והכמהין והפטירות, והבשר המליח הישן, וזין מגתו, ותבשיל ששהה עד שגדף ריחו, וכל מאכל שריחו רע או מר ביותר; הרי אלו לגוף, כמו סם המות. ויש מאכלות שהן רעים, אבל אינם כמו הראשונות לרע; לפיכך ראוי לאדם שלא לאכל מהן אלא מעט ואחר ימים הרבה, ולא ירגיל עצמו להיות מזונו מהן או לאכלן עם מזונו תמיד - כגון דגים גדולים, וגבינה, וחלב ששהה אחר שגחלב ארבע ועשרים שעות, ובשר שוורים גדולים ותישים גדולים, והפול, והעדרשים, והספיר [מין קטנית], ולחם שעורים, ולחם מצות, והכרוב, והחציר [סוג ירק], והבצלים, והשומים, והסרדל, והצנון; כל אלו מאכלים רעים הם. אין ראוי לאדם לאכל מאלו אלא מעט עד מאד, ובימות הגשמים; אבל שלא בימות הגשמים, לא יאכל מהם כלל. והפול והעדרשים בלבד - אין ראוי לאכלן, לא בימות החמה ולא בימות הגשמים. והדלועין, אוכלים מהן מעט בימות החמה.

י. ויש מאכלות שהן רעים, ואינן כמו אלו; והן: עוף המים [כגון ברווז], ובני יונה הקטנים, והתמרים, ולחם קלוי בשמן או לחם שגלוש בשמן, והסלת שנפגם אותה כל צרפה עד שלא נשאר בה ריח מרסן [סובין], והציר [רוטב דגים] והמורקס [שומן דגים]. אין ראוי להרבות מאכילת אלו; ואדם שהוא חכם וכובש את יצרו, ולא ימשך אחר תאוותיו ולא יאכל מכל הנזכרים כלום, אלא אם נצרך להם לרפואה - הרי זה גבור.

יא. לעולם ימנע אדם עצמו מפרות האילנות, ולא ירבה מהן אפלו יבשין, ואין צריך לומר רטבים; אבל קדם שיתבשלו כל צרכן, הרי הן לגוף פתרבות. וכן התרובים, רעים לעולם. וכל הפרות החמוצין רעים, ואין אוכלין מהן אלא מעט בימות החמה ובמקומות החמין. והתאנים והענבים והשקדים טובים לעולם, בין רטבים בין יבשין, ואוכל אדם מהן כל צרכו; אבל לא יתמיד אכילתן, אף על פי שהן טובים מכל פרי האילנות.

יב. הדבש והזין, רע לקטנים ויפה לזקנים, וכל שבן בימות הגשמים. וצריך אדם לאכל בימות החמה, שני שלישי מה שהוא אוכל בימות הגשמים.

יג. לעולם ישתדל אדם שיהיו מעיו רפין כל ימיו, ויהיה קרוב לשלשול מעט. וזה כלל גדול ברפואה - שכל זמן שהראי נמנע או יצא בקשי, חלאים רעים באים. ובמה ירפה אדם מעיו, אם נתאמצו [נתקשו] מעט? אם היה בחור - יאכל בבקר בבקר [צמחים] מלוחין שלוקין, מתבלין

פיצד? תלמיד חכמים לא יהיה גרגרן [זולל וסובא], אלא אוכל מאכל הראוי להברות גופו, ולא יאכל ממנו אכילה גסה. ולא יהא רודף למלאת בטנו, כאלו שמתמלאין ממאכל ומשקה עד שתפוח כרסן; ועליהם מפרש בקבלה: "וזריתי פֶּרֶשׁ על פְּנִיכֶם, פֶּרֶשׁ חֲגִיכֶם" - אמרו חכמים: 'אלו בני אדם שאוכלין ושותין, ועושין כל מיניהם כחגים'. והן האומרים: "אכול ושתה, כי מחר נמות". וזה הוא מאכל הרשעים; ושלחנות אלו, הם שגגה הכתוב ואמר: "כי כל שלחנות מלאו קיא צואה, בלי מקום". אבל החכם אינו אוכל אלא תבשיל אחד או שנים, ואוכל ממנו כדי חייו ודיו; הוא שאמר שלמה: "צדיק - אכל לשבע נפשו". ב. כשהחכם אוכל מעט זה הראוי לו, לא יאכלנו אלא בכיתו על שלחנו. ולא יאכל בתנוה ולא בשוק אלא לפי צורך גדול, כדי שלא יתגנה בפני הבריות; ולא יאכל אצל עמי הארץ, ולא על אותן השלחנות המלאים קיא צואה. ולא ירבה סעודותיו בכל מקום, ואפלו עם החכמים. ולא יאכל בסעודות שיש בהן קבוצת הרבה. ואין ראוי לו לאכל אלא בסעודה של מצוה בלבד, כגון סעודת ארוסין ונשואין - והוא שיהיה תלמיד חכמים שגשגא בת תלמיד חכמים. והצדיקים והחסידים הראשונים לא אכלו מעולם מסעודה שאינה שלהם.

ג. כשהחכם שותה יין, אינו שותה אלא כדי לשרות [לדרכך] אכילה שבמעיו [ויתעכל היטב]. וכל המשתפר, הרי זה חוטא ומגנה ומפסיד חכמתו; ואם משתפר בפני עמי הארץ, הרי זה חלל את השם. ואסור לשתות בצעהרים ואפלו מעט, אלא אם היה בכלל האכילה, שהשתיה שבכלל האכילה אינה משפלת, ואין נזהרין אלא מין שלאחר המזון.

ד. אף על פי שאשתו של אדם מתרת לו תמיד, ראוי לו לתלמיד חכמים שינהיג עצמו בקדושה; ולא יהא מצוי אצל אשתו כתרנגול, אלא מלילי שבת ללילי שבת, אם יש בו כח. וכשהוא מספר עמה [משמש], לא יספר לא בתחלת הלילה כשהוא שבע ובטנו מלא, ולא בסוף הלילה כשהוא רעב - אלא באמצע הלילה, כשיתאכל המזון שבמעיו. ולא יקל ראשו ביותר, ולא יגבל את פיו בדברי הבאי, ואפלו בינו לביתה; הרי הוא אומר בקבלה: "מגיד לאדם מה שחזו" - אמרו חכמים: 'אפלו שיתקל קלה שבין איש לאשתו, עתיד לתן עליה את הדין'. ולא יהיו שניהם לא שכורים, ולא עצלנים, ולא עצבנים; ולא אחד מהן. ולא תהיה ישנה; ולא יאגס אותה, והיא אינה רוצה - אלא ברוצן שניהם, ובשמחתם. יספר מעט וישחק עמה מעט, כדי שתתישב נפשו; ויבעל בבושה ולא בעזות, ויפרש מיד.

ה. כל הנוהג מנהג זה - לא די שקדש נפשו, וטהר עצמו, ותקן דעותיו; אלא שאם היו לו בנים - הוין בנים נאים ובשנים, ראויין לחכמה ולחסידות. וכל הנוהג במנהגות שאר העם ההולכים בחשך - הוין לו בנים כמו אותם העם.

יט. שכבת זרע, היא כח הגוף וחזיו ומאור העינים; וכל זמן שתצא ביותר, הגוף בלה וכחו פלה וחזיו אובדים. הוא שאמר שלמה בחכמתו: "אל תתן לנשים חילך, ודרכיך למחות מלכין". כל השטוף בכעילה - זקנה קופצת עליו, וכחו תשש, ועיניו כהות, וריח רע נודף מפיו ומשחיו, ושער ראשו וגבות עיניו וריסי עיניו נושר, ושער זקנו ושחיו ושער רגליו רוכה [מתרבה], ושניו נופלות, והרבה פאכים חוץ מאלו באין עליו. אמרו חכמי הרופאים: 'אחד מאלף מת בשאר חלאים, והאלף - מרב התשמיש'. לפיכך, צריך האדם להזהר בדבר זה, אם רצה להיות בטובה; ולא יבעל אלא כשימצא גופו בריא וחזק ביותר, והוא מתקשה הרבה שלא לדעתו, ומסיח עצמו לדבר אחר, והקשוי כשהיה; וימצא פחד ממחניו ולמטה, וכאלו חוטי הביצים נמשכים, ובשרו חם - זה צריך לבעל, ורפואה לו שיתבעל. לא יבעל אדם והוא שבע, ולא רעב - אלא אחר שיתאכל המזון במעיו. ויבדק נקביו קדם בעילה, ואחר בעילה. ולא יבעל מעמד ולא מישב, ולא בבית המרחץ, ולא ביום שיכנס למרחץ, ולא ביום הקנה, ולא ביום יציאה לדרכו או ביאה מן הדרכו, לא לפניהן ולא לאחריהן.

כ. כל המנהיג עצמו בדרכים אלו שהורינו - אני ערב לו שאינו בא לידי חלי כל ימיו עד שיזקין הרבה וימות, ואינו צריך לרופא, ושיהיה גופו שלם ועומד על בריו כל ימיו - אלא אם פן היה גופו רע מתחלת ברייתו, או אם היה רגיל במנהג מן המנהגות הרעים מתחלת מולדתו, או אם תבוא מפת דבר או מפת בצרת לעולם.

כא. וכל המנהגות הטובים האלו שאמרנו, אין ראוי לנהג בהם אלא הבריא. אבל החולה, או מי שאחד מאבריו חולה, או מי שנהג מנהג רע שנים רבות - יש לכל אחד ואחד מהם דרכים אחרים ומנהגות כפי חליו, כמו שיתבאר בספרי הרפואות; ושנוי וסת [הרגל קבוע], תחלת חלי.

כב. כל מקום שאין בו רופא - אחד הבריא ואחד החולה, אין ראוי לו לזנוז מכל הדברים שאמרנו בפרק זה; שכל אחד מהם, לאחריית טובה הוא מביא.

כג. כל עיר שאין בה עשרה דברים האלו, אין תלמיד חכמים רשאי לדור בתוכה; ואלו הן: רופא, ואמן [מקור], וסו, ובית המרחץ, ובית הכסא, ומים מצויין כמו נהר או מעין, ובית הכנסת, ומלמד תינוקות, ולבקר [סופר], וגבאי צדקה, ובית דין מפין וחובשין [האוסרים הפושעים לבית הסוהר].

יום שלישי כ"ד סיון ה'תשס"ט

הלכות דעות פרק ה

א. בשם שהחכם נפר בחכמתו וברעותיו, והוא מבדל בהן משאר העם - כך צריך שיהיה נפר במעשיו, במאכלו ובמשקהו ובבעילותו ובעשיית צרכיו ובדבורו ובהלוכו ובמלבושו ובכלפול דבריו [הנהלת עניניו] ובמשאו ובמתנו; ויהיו כל המעשים האלו, נאים ומתקנים ביותר.

שלו [השרוול], עד ראשי אצבעותיו. ולא ישלשל טליתו, מפני שנואָה בגסי הרוח, אלא בשבת בלבד, אם אין לו להחליף. ולא ינעל מנעלים מטלאים כבגד טלוי על גבי טלוי, בימות החמה; אבל בימות הגשמים, מתר אם היה עני. לא יצא תלמיד חכמים מבשם לשוק, ולא בבגדים מבשמים; ולא ישים בשם בשער. אבל אם משח בשורו בבשם כדי להעביר את הזהמה, מתר. וכן לא יצא יחידי בלילה, אלא אם היה לו זמן קבוע לצאת בו לתלמודו. כל אלו, מפני החשד.

י. תלמיד חכמים, מכלכל דבריו במשפט, אוכל ושותה וזן את אנשי ביתו כפי ממונו והצלחתו, ולא יטריח על עצמו יותר מדי [בהוצאות מרובות]. צווי חכמים בדרך ארץ, שלא יאכל אדם בשר אלא לתאבון [- לטעימה בלבד, לפעמים], שנאמר: "כי תאנה נפשך לאכל בשר". די לו לפריא לאכלו מערב שבת לערב שבת; ואם היה עשיר כדי לאכל בשר בכל יום, אוכל. צווי חכמים ואמרו: 'לעולם יאכל אדם פחות מן הראוי לו לפי ממונו, וילבש כראוי לו, ויכבד אשתו ובניו יתר מן הראוי לו'.

יא. דרך בעלי דעה [- שכל], שיקבע לו אדם מלאכה המפרנסת אותו תחלה, ואחר כך יקנה בית דירה, ואחר כך ישא אשה - שנאמר: "מי האיש אשר בנה בית... אשר נטע כרם, ולא חללו... אשר ארש אשה". אבל הספשי, מתחילין לשא אשה, ואחר כך אם תמצא ידו יקנה בית, ואחר כך בסוף ימיו יחזר לבקש אמונת או יתפרנס מן הצדקה; וכן הוא אומר בקללות: "אשה תארש... בית תבנה... כרם תטע" - כלומר: יהיו מעשיך הפוכים, כדי שלא תצליח דרכיך. ובפרכה מה הוא אומר? - "ויהי דוד לכל דרכיו משכיל, וה' עמו".

יב. ואסור לאדם להפקיר או להקדיש כל נכסיו, ויטריח על הבריות. ולא ימכר שדה, ויקנה בית; ולא ימכר בית, ויקנה משלטין או יעשה סחורה בדמי ביתו; אבל מוכר הוא משלטין, וקונה שדה. כללו של דבר: ישים מגמתו להצליח נכסיו - לא להתנאות מעט לפי שעה או להנות מעט, ויפסיד הרבה.

יג. משאן ומתנן של תלמידי חכמים, באמת ובאמונה: אומר על לאו 'לאו' ועל הן 'הן', מדקדק על עצמו בחשבון, ונותן ומותר לאחרים פשיקח מהן, ולא ידקדק עליהן; ונותן דמי המקח לאחר, ואינו נעשה לא ערב [על הלוואה] ולא קבלן [ערב קבלן], ולא יבא בהרשאה [ישמש מורשה ממלוה לגבות חובו]. מחביב עצמו בדברי מקח וממכר במקום שלא חיבה אותו תורה, כדי שיעמד בדבורו ולא ישנהו. ואם נתחייבו לו אחרים בדין, מאריך להן ומוחל להן; ומלנה, וחונן. ולא ירד לתוך אמנות חברו, ולא יצר לאדם לעולם בחייו. כללו של דבר - יהיה מן הנרדפין, ולא מן הרודפין; מן הנצלכין, ולא מן העולכין. ואדם שהוא עושה כל המעשים האלו וכיוצא בהן, עליו הכתוב אומר: "ויאמר לי: עבדי אתה; ישראל, אשר בך אתפאר".

ו. צניעות גדולה נוהגים תלמידי חכמים בעצמן: לא יתבוז, ולא יגלו ראשן ולא גופן. ואפלו בשעה שיכנס לבית הפסא, יתא צנוע, ולא יגלה בגדיו עד שישב, ולא יקנח בימין. ויתרחק מכל אדם, ויפנס דרך בחדר לפניו מן המערה, ויפנה שם. ואם נפנה אחורי גדר, ירחיק כדי שלא ישמע חבירו קולו אם נתעטש. ואם נפנה בבקעה, ירחיק כדי שלא יראה חבירו פרוצו. ולא ידבר כשהוא נפנה, אפלו לצרך גדול. וכדרך שנוהג צניעות בבית הפסא ביום, כך נוהג בלילה. ולעולם ילמד אדם עצמו להפנות שחרית וערבית בלבד, כדי שלא יתרחק [יזדקק להרחיק ממקום אנשים].

ז. תלמיד חכמים - לא יהא צועק וצווח בשעת דבורו בבהמות ובחיות; ולא יגביה קולו ביותר, אלא דבורו בנחת עם כל הבריות. וישיב בנחת, וזהו שלא יתרחק [לקיצוניות השניה] עד שיראה בדברי גסי הרוח. ומקדים לשלום כל אדם, כדי שתהא רוחו נוחה הימנו. וזן את כל האדם לכף זכות - מספר בשבח חברו, ואינו מספר בגנותו כלל. אוהב שלום, ורודף שלום. אם רואה מקום שדבריו מועילים ונשמעים, אומר; ואם לאו, שותק. כיצד? לא יראה את חברו בשעת פצסו, ולא ישאל לו על נדרו [אל יחפש פתח להתיר] בשעה שגדר עד שתתקצר דעתו ויננוח; ולא ינחמנו בשעה שמתו מטל לפניו, מפני שהוא כהול עד שיקבר. וכן כל כיוצא באלו. ולא יראה לחברו בשעת קלקלתו [כשלונו], אלא יעלים עיניו ממנו. ולא ישנה בדבורו, ולא יוסיף ולא יגרע אלא בדברי שלום וכיוצא בהן. כללו של דבר - אינו מדבר אלא באמת או בגמילות חסדים, או בדברי חכמה וכיוצא בהן. ולא יספר עם אשה בשוק, אפלו היא אשתו או אחותו או בתו.

ח. לא יהלך תלמיד חכמים בקומה זקופה וגרון נטוי, כענין שנאמר: "ותלכנה נטויות גרון, ומשקרות עינים"; ולא יהלך עקב בצד גודל בנחת כמו הנשים וגסי הרוח, כענין שנאמר: "הלוך וטפוף תלכנה, וברגליהם תעפסנה". ולא ירוץ ברשות הרבים, וינהג בשנעון. ולא יכפף קומתו כבעלי חסורת [גבנות]; אלא מסתכל למטה כמו שהוא עומד בתפלה, ומהלך בשונה כאדם שהוא טרוד בעסקיו. גם במהלכו של אדם נכר, אם חכם בעל דעה הוא, או שוטה וסכל; וכן אמר שלמה בחכמתו: "וגם בדרך כשהסכל הלך, לבו חסר; ואמר לכל, סכל הוא" - מודיע לכל על עצמו שהוא סכל.

ט. מלבוש תלמיד חכמים, מלבוש נאה נקי; ואסור לו שימצא בבגדו פתם או שמנונית וכיוצא בה. ולא ילבש לא מלבוש מלכים, כגון בגדי זהב ואגמן שהפך מסתפלין בהן, ולא מלבוש עניים, שהוא מבזה את לובשיו - אלא בגדים בינוניים נאים. ולא יהא בשורו נראה מתחת מדי [בגדיו], כמו בגדי הפשתן הקלים [דקים שקופים] ביותר שעושים במצרים. ולא יהיו בגדיו סחובים על הארץ, כמו בגדי גסי הרוח, אלא עד עקבו; ובית יד

יום רביעי כ"ה סיון ה'תשס"ט

הלכות דעות פרק ו

א. דרך ברייתו של אדם - להיות נמשך בדעותיו ובמעשיו אחר רעיו ודבריו, ונוהג במנהג אנשי מדינתו. לפיכך, צריך אדם להתחבר לצדיקים ולישב אצל החכמים תמיד, כדי שילמד ממעשיהם; ויתרחק מן הרשעים ההולכים בחשך, כדי שלא ילמד ממעשיהם. הוא ששלמה אומר: "הולך את חכמים, יחכם; ורעה כסילים, ירוע". ואומר: "אשרי האיש וגו'". וכן אם היה במדינה שמנהגותיה רעים, ואין אנשיה הולכים בדרך ישרה - ילך למקום שאנשי צדיקים, ונוהגים בדרך טובים. ואם היו כל המדינות שהוא יורעם ושומע שמועתן נוהגים בדרך לא טובה, כמו זמננו זה, או שאינו יכול לילך למדינה שמנהגותיה טובים, מפני הגיסות או מפני החלי - ישב לבדו יחידי, כענין שנאמר: "ישב בדרך וידם". ואם היו רעים וחטאים, שאין מניחים אותו לישב במדינה אלא אם כן נתערב עמם ונוהג במנהגם הרע - יצא למערות ולתנחומים [מקום קוצים] ולמדברות, ואל ינהיג עצמו בדרך חטאים, כענין שנאמר: "מי יתנני במדבר מלון ארחים".

ב. מצות עשה להדבק בחכמים, כדי ללמד ממעשיהם, שנאמר: "ובו תדבק"; וכי אפשר לאדם להדבק בשכינה?! אלא כך אמרו חכמים בפרוש מצוה זו: להדבק בחכמים ותלמידיהם. לפיכך, צריך אדם להשתדל שישיא בת תלמיד חכמים, וישיא בתו לתלמיד חכמים, ולאכל ולשתות עם תלמידי חכמים, ולעשות פרקמטיא [עסקים] לתלמידי חכמים - [במחונן], ולהתחבר להן בכל מיני חבור - שנאמר: "ולדבקה בו". וכן צוה חכמים ואמרו: 'הוי מתאבק בעפר רגליהם, ושותה בצמא את דבריהם'. ג. מצוה על כל אדם לאהב את כל אחד ואחד מישראל כגופו, שנאמר: "ואהבת לרעך כמוך". לפיכך, צריך שישפך בשבחו ולחוס על ממונו, כמו שהוא חס על ממונו עצמו ורוצה בכבוד עצמו; והמתפחד בקלון חברו, אין לו חלק לעולם הבא.

ד. אהבת הגר שפא ונכנס תחת כנפי השכינה, שתי מצוות עשה: אחת מפני שהוא בכלל רעים, ואחת מפני שהוא גר, והתורה אמרה: "ואהבתם את הגר". צוה על אהבת הגר כמו שצוה על אהבת שמו, שנאמר: "ואהבת את ה' אלהיך"; הקדוש ברוך הוא אוהב גרים, שנאמר: "ואהב גר".

ה. כל השונא אחד מישראל בלבו - עובר בלא תעשה, שנאמר: "לא תשנא את אחיך בלכבד"; ואין לוקין על לאו זה, לפי שאין בו מעשה. ולא הזהירה תורה, אלא על שנאה שבלב; אבל המכה את חברו, והמתחרף את חברו - אף על פי שאינו רשאי, אינו עובר משום "לא תשנא".

ו. כשיחטא איש לאיש - לא ישטמו וישתק, כמו שנאמר ברשעים: "ולא דבר אבשלום את אמנון למרע ועד טוב, כי שגא אבשלום את אמנון"; אלא מצוה עליו להודיעו

ולומר לו: 'למה עשית לי כך וכך, ולמה חטאת לי בדבר פלוני'? שנאמר: "הוכח תוכיח את צמיתך, ולא תשא עליו חטא". ואם חזר ובקש ממנו למחל לו - צריך שימחל, ולא יהיה המוחל אכזרי, שנאמר: "ויחפול אברהם אל האלהים" [על אבימלך].

ז. הרוצה את חברו שחטא, או שהוא הולך בדרך לא טובה - מצוה להחזירו למוטב, ולהודיעו שהוא חוטא על עצמו במעשיו הרעים, שנאמר: "הוכח תוכיח את צמיתך". המוכיח את חברו - בין בדברים שבינו לבין, בין בדברים שבינו לבין המקום - צריך להוכיחו בינו לבין עצמו, וידבר לו בנחת ובלשון רכה, ויודיעו שאינו אומר לו אלא לטובתו, ולהביאו לחיי העולם הבא. אם קבל ממנו, מוטב; ואם לאו, יוכיח אותו פעם שניה ושלישית. וכן תמיד חייב להוכיח, עד שיכנהו החוטא ויאמר לו: 'איני שומע! וכל שאפשר בידו למחות ואינו ממחה, הוא נתפש [נענש] בעון אלו כלם שאפשר לו למחות בהם.

ח. המוכיח את חברו תחלה [פעם ראשונה] - לא ידבר לו קשות עד שיכלימו, שנאמר: "ולא תשא עליו חטא". כך אמרו חכמים: יכול את מוכיחו, ופניו משתנות? תלמוד לומר: "ולא תשא עליו חטא"; מכאן שאסור לאדם להכלים את ישראל, וכל ששן ברבים. אף על פי שהמכלים את חברו אינו לוקה, עון גדול הוא. כך אמרו חכמים: 'המכלין פני חברו ברבים, אין לו חלק לעולם הבא'. לפיכך, צריך אדם להזהר בדבר זה, שלא יבייש חברו ברבים, בין קטן בין גדול; ולא יקרא לו בשם שהוא בש ממונו, ולא יספר לפניו דבר שהוא בש ממונו. במה דברים אמורים? בדברים שבינו אדם לחברו; אבל בדברי שמים - אם לא חזר בו בסתר - מכלימין אותו ברבים, ומפרסמין חטאו ומתחרפין אותו בפניו ומבזין ומקללין אותו, עד שיחזר למוטב; כמו שעשו כל הנביאים לישראל.

ט. מי שחטא עליו חברו ולא רצה להוכיחו ולא לדבר לו כלום, מפני שהיה החוטא הדיוט ביותר או שהיתה דעתו משפשת, ומחל לו בלבד, ולא שטמו ולא הוכיחו - הרי זו מדת חסידות; לא הקפידה תורה, אלא על המשטמה [שנאה כבושה בלב].

י. חייב אדם להזהר ביותמים ואלמנות - מפני שנפשו שפלה למאד ורוחן נמוכה, אף על פי שהן בעלי ממון. אפלו אלמנותו של מלך ויתומיו של מלך - מזוהרים אנו עליהן, שנאמר: "כל אלמנה ויתום לא תענון". והיאך נוהגין עמהן? לא ידבר אליהן אלא רכות, ולא ינהג בהן אלא מנהג פבד; ולא יכאיב גופם בעבודה ולא לבם בדברים, ויחוס על ממונם יותר מממון עצמו. כל המקניטן, או המכעיסן, או הכאיב לכן, או רדה בהן [שיעבד], או אבד ממנו - הרי זה עובר בלא תעשה; וכל ששן המכה אותם, או המקללן. ולאו זה, אף על פי שאין לוקין עליו, הרי ענשו מפרש בתורה: "וחרה אפי, והרגתם אתכם בחרב". ברית כרת להן מי שאמר והיה העולם,

הרע דרך רמיות, והוא שִׁסְפָּר לְתַמּוֹ כָּאלוֹ אֵינוֹ יוֹדֵעַ שֶׁדָּבָר זֶה לְשׁוֹן הָרַע הוּא, אֲלֵא כְּשֶׁמִּמְחִין בּוֹ, אוֹמֵר: 'אֵינִי יוֹדֵעַ שָׁאֵלוֹ מִעֲשִׂיוֹ שֶׁל פְּלוֹנִי' אוֹ 'שֶׁזֶה לְשׁוֹן הָרַע'.

ה. אֶחָד הַמְסַפֵּר בְּלִשׁוֹן הָרַע בְּפָנֵי חֲבֵרוֹ, אוֹ שֶׁלֹּא בְּפָנָיו; וְהַמְסַפֵּר דְּבָרִים שְׂגוֹרִמִּין (יְכוּלִים לְהוֹיֵק) אִם נִשְׁמָעוּ אִישׁ מִפִּי אִישׁ, לְהוֹיֵק חֲבֵרוֹ בְּגוֹפוֹ אוֹ בְּמִמּוֹנּוֹ, אֶפְלוּ לְהַצִּיר לוֹ אוֹ לְהַפְחִידוֹ - הֵרִי זֶה לְשׁוֹן הָרַע. וְאִם נִאֲמְרוּ דְּבָרִים אֵלוֹ בְּפָנֵי שְׁלִשָּׁה, כָּכֹר נִשְׁמָע הַדָּבָר וְנוֹדַע, וְאִם סִפֵּר הַדָּבָר אֶחָד מִן הַשְּׁלִשָּׁה פַּעַם אַחֲרָת, אֵין בּוֹ מִשּׁוֹם לְשׁוֹן הָרַע; וְהוּא, שֶׁלֹּא יִתְבַּנֵּן לְהַעֲבִיר הַקּוֹל וּלְגַלּוֹתוֹ יוֹתֵר.

ו. כָּל אֵלוֹ - הֵם בְּעֲלֵי לְשׁוֹן הָרַע, שְׁאֲסוּר לְדוֹר בְּשִׁכּוּנָתָם, וְכָל שֶׁפֶן לִישָׁב עִמָּהֶם וּלְשַׁמַּע דְּבָרֵיהֶם. וְלֹא נִחָתָם גִּזְרֵי דִין עַל אֲבוֹתֵינוּ בַּמִּדְבָּר, אֲלֵא עַל לְשׁוֹן הָרַע בְּבִבְרָה.

ז. הַנוֹקֵם אֶת חֲבֵרוֹ - עוֹבֵר בְּלֹא תַעֲשֶׂה, שְׁנֹאֲמַר: "לֹא תִקֵּם". וְאִם עַל פִּי שְׂאִינוֹ לֹקֵה, דַּעַה (מִידָה) רָעָה הִיא עַד מָאָד; אֲלֵא רֹאיוֹ לְאָדָם לְהוֹיֵת מִעֲבִיר עַל כָּל דְּבָרֵי הָעוֹלָם - שֶׁהִפֵּל אֶצֶל הַמִּכְנִינִים דְּבָרֵי הַכָּל וְהַבְּאִי, וְאֵינֶן כְּדָאֵי לְנִקֵּם עֲלֵיהֶם. כִּי־עַד הִיא הַנִּקְיָמָה? אָמַר לוֹ חֲבֵרוֹ: 'הַשְּׂאִילִנִי קִרְדָּמָךְ' [גרזן], אָמַר לוֹ: 'אֵינִי מִשְׂאִילָךְ'; לְמַחֵר צָרָה לְשֹׂאֵל מִמֶּנּוּ, אָמַר לוֹ: 'הַשְּׂאִילִנִי קִרְדָּמָךְ', אָמַר לוֹ: 'אֵינִי מִשְׂאִילָךְ, כִּדְרָךְ שֶׁלֹּא הַשְּׂאִילְתִּי כְּשִׁשְׂאִילְתִּי מִמֶּךָ' - הֵרִי זֶה נוֹקֵם. אֲלֵא כְּשִׁיבּוֹא לְשֹׂאֵל, יִתֵּן בְּלִבּוֹ שְׁלֵם, וְלֹא יִגְמַל כְּאֲשֶׁר גָּמַל לוֹ; וְכֵן כָּל כִּיּוֹצָא בָּאֵלוֹ. וְכֵן אָמַר דָּוִד בְּדַעֲוֹתָיו הַטּוֹבוֹת: "אִם גָּמַלְתִּי שׁוֹלְמִי רַע".

ח. וְכֵן כָּל הַנוֹטֵר לְאַחַד מִיִּשְׂרָאֵל - עוֹבֵר בְּלֹא תַעֲשֶׂה, שְׁנֹאֲמַר: "וְלֹא תִטֵּר אֶת בְּנֵי עַמֶּךָ". כִּי־עַד? רֹאיוֹנִי שְׁאֲמַר לְשִׁמְעוֹן: 'שָׁכֹר [הַשְׁכֵּר] לִי בֵּית זֶה', אוֹ 'הַשְּׂאִילִנִי שׁוֹר זֶה', וְלֹא רָצָה שִׁמְעוֹן; לְמִיָּם צָרָה שִׁמְעוֹן לְרֹאיוֹנִי לְשֹׂאֵל מִמֶּנּוּ אוֹ לְשִׁכֵּר, וְאָמַר לוֹ רֹאיוֹנִי: 'הֵא לָךְ, הִרִינִי מִשְׂאִילָךְ, וְאֵינִי כְּמוֹתְךָ, וְלֹא אֶשְׁלֵם לָךְ כְּמַעֲשֶׂיךָ' - הַעוֹשֶׂה כְּזֶה, עוֹבֵר בְּ"לֹא תִטֵּר". אֲלֵא יִמְחָה הַדָּבָר מִלְּבּוֹ וְלֹא יִטְרֵנוּ; שֶׁכָּל זֶמֶן שֶׁהוּא נוֹטֵר אֶת הַדָּבָר וְזוֹכְרוֹ, שְׂמָא יָבוֹא לְנִקֵּם - לְפִיכָף הַקְפִּידָה תוֹרָה עַל הַנְּטִירָה, עַד שִׁימְחָה הָעוֹן מִלְּבּוֹ וְלֹא יִטְרֵנוּ; וְזוֹ הִיא הַדַּעַה [הַמִּידָה] הַנִּכְוָה שְׁאֲפָשֵׁר שִׁיתְקִים בָּהּ יֵשׁוּב הָאָרֶץ, וּמִשְׁאֵן וּמִתְנֵן שֶׁל בְּנֵי אָדָם זֶה עִם זֶה.

בְּרִיךְ רַחֲמָנָא דְסִיעֵן

יום שישי כ"ז סיון ה'תשס"ט

הלכות תלמוד תורה

יֵשׁ בְּכָלֶלן שְׁתֵּי מִצְוֹת עֲשֶׂה - (א) רִאשׁוֹנָה, לְלַמֵּד תוֹרָה; (ב) שְׁנִיָּה, לְכַבֵּד מַלְמֶדְיָה וְיוֹדְעֶיהָ. וּבִאֲוֹר שְׁתֵּי מִצְוֹת אֵלוֹ - בְּפָרָקִים אֵלוֹ.

הלכות תלמוד תורה פרק א

א. נָשִׁים וְעַבְדִּים - פְּטוּרִים מִתְּלִמּוּד תוֹרָה; אֲכָל קֶטֶן - אֲבִיו חַיִּב לְלַמְדוֹ תוֹרָה, שְׁנֹאֲמַר: "וְלִמְדַתְּם אֹתָם אֶת

שֶׁכָּל זֶמֶן שֶׁהֵם צוֹעֲקִים מִחֻמָּם - הֵן נַעֲנִין, שְׁנֹאֲמַר: "כִּי אִם צִעַק יִצְעַק אֵלַי, שְׁמַע אֲשַׁמַּע צַעֲקָתוֹ". בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּזֶמֶן שֶׁעֲנָה אוֹתוֹן לְצָרָכִי עֲצָמוֹ; אֲכָל עֲנָה אוֹתוֹן הָרֹב כְּדִי לְלַמְדֵּן תוֹרָה אוֹ אֲמָנוּת, אוֹ לְהוֹלִיכֵן בְּדֶרֶךְ יִשְׂרָאֵל - הֵרִי זֶה מִתֵּר. וְאִם עַל פִּי כֵן, לֹא יִנְהַג בְּהֵן מִנְהַג כָּל אָדָם; אֲלֵא יַעֲשֶׂה לְהֵן הַפֶּרֶשׁ, וְיִנְהַלֵּם בְּנִחַת וּבְרַחֲמִים גְּדוּלִים וְכִבּוּד, "כִּי ה' יִרִיב רִיבָם"; אֶחָד יִתּוֹם מֵאֵב, וְאֶחָד יִתּוֹם מֵאֵם. וְעַד אֵימָתִי נִקְרָאִים יִתּוּמִים לְעִנְיָן זֶה? עַד שֶׁלֹּא יִהְיוּ צָרִיכִין לְאָדָם גְּדוֹל לְהַסְמֵךְ לוֹ [- לְגַדְלָם] לְאִמָּנָה וּלְהַטְפֵּל בְּהֵן, אֲלֵא יִהְיֶה עוֹשֶׂה כָּל צָרָכִי עֲצָמוֹ לְעֲצָמוֹ כְּשֶׁאֵר כָּל הַגְּדוּלִים.

יום חמישי כ"ו סיון ה'תשס"ט

הלכות דעות פרק ז

א. הַמְרַגֵּל [מְרַגֵּל] בְּחֲבֵרוֹ - עוֹבֵר בְּלֹא תַעֲשֶׂה, שְׁנֹאֲמַר: "לֹא תִלַּךְ רֵכִיל בְּעַמֶּיךָ". וְאִם עַל פִּי שְׂאִין לֹקֵין עַל לֹא זֶה, עוֹן גְּדוֹל הוּא, וְגוֹרֵם לְהִרְגָּה נְפִשׁוֹת רַבּוֹת מִיִּשְׂרָאֵל; לְכַף נִסְמָךְ לוֹ: "לֹא תַעֲמֵד עַל דֵּם רֵעֶךָ". צֹא וּלְמַד, מָה אֲרַע לְדוֹאֵג הָאֲדוּמִי [שִׁבְגָּלְלוֹ חֲרַבָה נּוֹב].

ב. אֵיזָה הוּא רֵכִיל? זֶה שֶׁהוּא טוֹעֵן דְּבָרִים, וְהוֹלֵךְ מִזֶּה לְזֶה וְאוֹמֵר: 'כֹּף וְכָף אָמַר פְּלוֹנִי', 'כֹּף וְכָף שְׁמַעְתִּי עַל פְּלוֹנִי'; אִם עַל פִּי שֶׁהוּא אוֹמֵר אֶמֶת, הֵרִי זֶה מִחֲרִיב אֶת הָעוֹלָם. יֵשׁ עוֹן גְּדוֹל מִזֶּה עַד מָאָד וְהוּא בְּכָלֵל לֹא זֶה, וְהוּא לְשׁוֹן הָרַע; וְהוּא הַמְסַפֵּר בְּגִנּוּת חֲבֵרוֹ, אִם עַל פִּי שְׁאֲמַר אֶמֶת. אֲכָל הָאוֹמֵר שֶׁקֶר, מוֹצִיא שֵׁם רַע עַל חֲבֵרוֹ וְנִקְרָא. אֲכָל בְּעַל לְשׁוֹן הָרַע - זֶה שִׁיּוֹשֵׁב וְאוֹמֵר: 'כֹּף וְכָף עֲשֶׂה פְּלוֹנִי, וְכָף וְכָף הִיוּ אֲבוֹתָיו, וְכָף וְכָף שְׁמַעְתִּי עָלָיו', וְאוֹמֵר דְּבָרִים שֶׁל גִּנְאִי - עַל זֶה הַכְּתוּב אוֹמֵר: "כִּכְרַת ה' כָּל שִׁפְתֵי תִלְקוֹת, לְשׁוֹן מְדַבֵּרֵת גְּדוּלוֹת".

ג. אֲמָרוֹ חֻמָּמִים: 'עַל שְׁלֹשׁ עֲבֵרוֹת נִפְרָעִין מִן הָאָדָם בְּעוֹלָם הַזֶּה, וְאֵין לוֹ חֵלֶק לְעוֹלָם הַבָּא - עֲבוּדָה זָרָה, וְגִלּוּי עֲרִיּוֹת, וּשְׁפִיכוֹת דָּמִים; וְלְשׁוֹן הָרַע, כְּנֶגֶד כָּלֵם'. וְעוֹד אֲמָרוֹ חֻמָּמִים: 'כָּל הַמְסַפֵּר בְּלִשׁוֹן הָרַע - כָּאלוֹ כּוֹפֵר בַּעֲקָר, שְׁנֹאֲמַר: "אֲשֶׁר אֲמָרוּ: לְשִׁנְנוּ נִגְבִּיר, שְׁפָתֵינוּ אֲתַנּוּ, מִי אֲדוֹן לָנוּ"'. וְעוֹד אֲמָרוֹ חֻמָּמִים: 'שְׁלִשָּׁה לְשׁוֹן הָרַע הוֹרְגָת - הָאוֹמֵר, וְהַמְקַבֵּל, וְזֶה שְׁאוּמְרִין עָלָיו; וְהַמְקַבֵּל, יוֹתֵר מִן הָאוֹמֵר'.

ד. וְיֵשׁ שֵׁם דְּבָרִים שֶׁהֵן אֲבָק [- מֵעִין] לְשׁוֹן הָרַע. כִּי־עַד? - 'מִי יֹאמַר [מִי פִילֵל] לְפְלוֹנִי, שִׁיְהִיָּה כְּמוֹת שֶׁהוּא עֲתָה; אוֹ שִׁיאֲמַר: 'שִׁתְקוּ מִפְּלוֹנִי, אֵינִי רוֹצֶה לְהוֹדִיעַ מָה אֲרַע וּמָה הִנֵּה'; וְכִיּוֹצָא בְּדְבָרִים הָאֵלוֹ. וְכֵן הַמְסַפֵּר בְּטוֹבַת חֲבֵרוֹ בְּפָנֵי שׁוֹנְאִיו - הֵרִי זֶה אֲבָק לְשׁוֹן הָרַע, שֶׁזֶה גוֹרֵם לְהֵן שִׁסְפָּרוֹ בְּגִנּוּתוֹ; וְעַל עִנְיָן זֶה אָמַר שְׁלֵמָה: "מְבָרַךְ רַעְיוֹ קוֹל גְּדוֹל בְּבִקְרֵי הַשֶּׁפֶם - קָלָלָה תַחֲשֹׁב לוֹ" - שְׁמִתּוֹךְ טוֹבָתוֹ, בָּא לְיַדִּי רַעְתּוֹ. וְכֵן הַמְסַפֵּר בְּלִשׁוֹן הָרַע דֶּרֶךְ שְׁחֹק וְדֶרֶךְ קְלוּת רֹאשׁ, כְּלוֹמַר שְׂאִינוֹ מְדַבֵּר בְּשִׁנְאָה; הוּא שְׁשֵׁלְמָה אוֹמֵר: "כְּמִתְלַהֵלָה [מִשְׁתַּחֲוֶה] הִלְרָה זִיקִים - חֲצִים וּמִוֹת... וְאָמַר: הִלָּא מִשְׁחָק אֲנִי". וְכֵן הַמְסַפֵּר בְּלִשׁוֹן

בתורה ביום ובלילה; והן מכלל מעשי השמועה [מעבירי תשובה] 9 מדור לדור, איש מפי איש מפי משה רבנו.

י. עד אימתי חייב אדם ללמד תורה? עד יום מותו, שנאמר: "וּפֶן יִסְרוּ מִלְכָּכָךְ כֹּל יְמֵי חַיֶּיךָ"; וכל זמן שלא יעסק בלמוד, הוא שוכח.

יא. וחיוב לשלש [לחלק לשלוש] את זמן למידתו: שליש בתורה שבכתב; ושליש בתורה שבעל פה; ושליש יבין וישכיל אחרית דבר מראשיתו, ויוציא דבר מדבר, וידמה דבר לדבר, וידין במדות שהתורה נדרשת בהן, עד שיגיע היאף הוא עקר המדות והיאף יוציא האסור והמותר וכיוצא בהן מדברים שלמד מפי השמועה - וענין זה, הוא הנקרא 'תלמוד'.

יב. כיצד? היה בעל אמונות - יהיה עוסק במלאכה שלש שעות ביום, ובתורה תשע. אותן התשע - קורא בשלש מהן בתורה שבכתב; ובשלש שעות בתורה שבעל פה, ובשלש - מתבונן בדעתו להבין דבר מדבר. ודברי קבלה [נ"ל], בכלל תורה שבכתב הן; ופרושן, בכלל תורה שבעל פה; והענינות הנקראין 'פרדס' [מעשה בראשית ומרכבה], בכלל התלמוד. במה דברים אמורים? בתחלת תלמודו של אדם; אבל כשיגדיל בהקמה ולא יהא צריך ללמד תורה שבכתב, ולא לעסוק תמיד בתורה שבעל פה - יקרא בעתים מזמנים תורה שבכתב ודברי השמועה [משניות וכיו"ב], כדי שלא ישכח דבר מדברי תורה, ויפנה כל ימיו לתלמוד בלבד, לפי רחב לבו וישוב דעתו.

יג. אשה שלמדה תורה, יש לה שחר; אבל אינו בשחר האיש, מפני שלא נצטווה, וכל העושה דבר שאינו מצוה עליו, אין שחרו בשחר המצוה שעשה אלא פחות ממנו. אף על פי שיש לה שחר, צו חכמים שלא ללמד אדם את בתו תורה; מפני שרוב הנשים אין דעתן מכוונת להתלמד, והן מוציאות דברי תורה לדברי הבאי לפי עניות דעתן. אמרו חכמים: 'כל המלמד את בתו תורה, כאלו למדה תפלות'. במה דברים אמורים? בתורה שבעל פה. אבל תורה שבכתב, לא ללמד אותה לבתה; ואם למדה, אינו כמלמדה תפלות.

שבת קודש כ"ח סיון ה'תשס"ט

הלכות תלמוד תורה פרק ב

א. מושיבין מלמדי תינוקות בכל מדינה ומדינה, ובכל פלך ופלך [מחוץ ומחוץ]. וכל עיר שאין בה תינוקות של בית רבן - מחרימין את אנשי העיר, עד שמושיבין מלמדי תינוקות; ואם לא הושיבו - מחריבין את העיר; שאין העולם מתקיים, אלא בהכל פיהם של תינוקות של בית רבן. ב. מכניסין את התינוקות להתלמד כבן שש כבן שבע, לפי כח הבן ובגין גופו; ופחות מכן שש כבן שבע, אותו. ומכה אותן המלמד, להטיל עליהן אימה. ואינו מכה אותן מפת אויב, מוסר אכזרי; לפיכך, לא יכה אותן בשוטים ולא במקלות, אלא ברצועה קטנה. ויושב ומלמדן כל היום כלו, ומקצת מן הלילה - כדי לחנכן

בניכם, לדבר בם. ואין האשה חייבת ללמד את בנה, שכל החיב ללמד חיב ללמד.

ב. בשם שאדם חיב ללמד את בנו - כך הוא חיב ללמד את בן בנו, שנאמר: "והודעתם לבניך, ולבני בניך". ולא בנו וכן בנו בלבד, אלא מצוה על כל חכם וחכם מישראל ללמד את כל התלמידים, אף על פי שאינן בניו, שנאמר: "ושננתם לבניך" - מפי השמועה [ממורע"ה] למדו, 'בניך' - אלו תלמידיו, שהתלמידים קרוין בנים, שנאמר: "ויצאו בני הנביאים". אם כן, למה נצטוו על בנו, ועל בן בנו? להקדים בנו לבן בנו, וכן בנו לבן חברו.

ג. וחיב לשכר מלמד לבנו ללמדו, ואינו חיב ללמד בן חברו אלא בחנם. מי שלא למדו אביו - חיב ללמד את עצמו כשיכיר [כשיבוא לידי הכרה], שנאמר: "ולמדתם אתם, ושמרתם לעשותם". וכן אתה מוצא בכל מקום, שהתלמוד קודם למעשה, מפני שהתלמוד מביא לידי מעשה, ואין המעשה מביא לידי תלמוד.

ד. היה הוא ללמד תורה ויש לו בן ללמד תורה, הוא קודם לבנו. ואם היה בנו נבון ומשכיל מה שילמד יותר ממנו, בנו קודם; ואף על פי שבנו קודם, לא יבטל הוא - שדשם שמצוה עליו ללמד את בנו, כך הוא מצוה ללמד את עצמו.

ה. לעולם ילמד אדם תורה, ואחר כך ישא אשה - שאם נשא אשה תחלה, אין דעתו פנויה ללמד. ואם היה יצור מתגבר עליו, עד שנמצא שאין לבו פנוי - ישא אשה, ואחר כך ילמד תורה.

ו. מאימתי מתחיל אביו ללמדו תורה? משיתחיל לדבר, מלמדו: "תורה צוה לנו משה", ופסוק ראשון מפרשת "שמע"; ואחר כך מלמדו מעט מעט פסוקים פסוקים, עד שיהיה בן שש או בן שבע לפי בריו [בריאיתו וכוחו], מוליכו אצל מלמד התינוקות.

ז. היה מנהג המדינה לקח מלמד התינוקות שחר, נותן לו שחר; וחיב ללמדו בשחר, עד שיקרא תורה שבכתב בלה. מקום שנהגו ללמד תורה שבכתב בשחר, מתר ללמד בשחר. אבל תורה שבעל פה, אסור ללמדה בשחר, שנאמר: "ראה למדתי אתכם" - מה אני בחנם למדתי, אף אתם בחנם למדתם ממני; וכן בשתלמדו לדורות - בחנם, כמו שלמדתם ממני. לא מצא מי שילמדו בחנם - ילמד בשחר, שנאמר: "אמת קנה". יכול ללמד לאחרים בשחר? תלמוד לומר: "ואל תמכר" - הא למדת, שאסור לו ללמד בשחר, אף על פי שלמדו רבו בשחר.

ח. כל איש מישראל חיב בתלמוד תורה, בין עני בין עשיר, בין שלם בגופו בין בעל יסורין, בין בחור בין שהיה זקן גדול שתשש כחו, אפלו עני המחזר על הפתחים, ואפלו בעל אשה ובנים - חיב לקבץ לו זמן ללמד תורה ביום ובלילה, שנאמר: "והגית בו יומם ולילה".

ט. גדולי חכמי ישראל - היו מהן חוטבי עצים, ומהן שואבי מים, ומהן סומיין, ואף על פי כן היו עוסקים

כדי לסייעו בלמודן; היו יתר על ארבעים, מעמידין להם שני מלמדי תינוקות.

ו. מוליכין את הקטן מלמד למלמד אחר שהוא מהיר ממנו [חכם ממנו ברזי ההוראה], בין במקרא בין בדיקדוק. במה דברים אמורים? בשעה שניהן בעיר אחת, ולא היה הנער מפסיק בגינהן; אבל מעיר לעיר, או מצד נהר לצדו אפלו באותה העיר - אין מוליכין את הקטן, אלא אם כן היה בגן בריא על גבי הנהר, בגן שאינו ראוי לפל במהרה. ז. אחד מבני מבוי [דיירי הרחוב] שבקש להעשות מלמד, אפלו אחד מבני החצר - אין יכולין שכניו למחות בידו. וכן מלמד תינוקות שבא חבירו ופתח בית ללמד תינוקות בצדו כדי שיבואו תינוקות אחרים לו, או כדי שיבואו מתינוקות של זה אצל זה - אינו יכול למחות בידו, שנאמר: "ה' חפץ למען צדקו, יגדיל תורה ויאדיר".

ללמד ביום ובלילה. ולא יבטלו התינוקות כלל, חוץ מערכי שבתות וערכי ימים טובים בסוף היום, ובגמים טובים; אבל בשבת, אין קורין לכתחלה [לימוד ראשוני], אבל שוין לראשון [חזרה ראשונית]. ואין מבטלין התינוקות, ואפלו לבגן בית המקדש.

ג. מלמד תינוקות שהוא מניח את התינוקות ויוצא, או שהוא עושה מלאכה אחרת עמהן, או שהוא מתרשל בתלמודן - הרי הוא בכלל "אורו עשה מלאכת ה' רמיה". לפיכך, אין ראוי להושיב מלמד, אלא בעל יראה, מהיר לקרות ולדקדק.

ד. ומי שאין לו אשה - לא ילמד תינוקות, מפני אמותיהן שהן באין אצל בניהן; וכן אשה - לא תלמד תינוקות, מפני אבותיהן שהן באין אצל הבנים.

ה. עשרים וחמשה תינוקות, למדים אצל מלמד אחד. היו יתר על חמשה ועשרים - עד ארבעים, מושיבין עמו אחר

שיעורי רמב"ם ספר המצוות - כ"ב כ"ח סיון ה'תשס"ט

תברכו את-בני ישראל אמור להם" (במדבר ו, כג).
וכבר נתבאר דיני מצוה זו בפרק האחרון ממגלה (כד.) ומתענית (כו.) ובפרק ז' ממסכת סוטה (לז.).

המצוה הי"ב — הצווי שנוצטונו במעשה תפלין של ראש, והוא אמרו יתעלה: "והיו לטטפת בין עיניך" (דברים ו, ח). וכבר נכפל הצווי במצוה זו ארבע פעמים (שמות יג ט, טז. דברים ו, ח. יא, יח).

יום שלישי כ"ד סיון ה'תשס"ט

מצות עשה יג.

המצוה הי"ג — הצווי שנוצטונו במעשה תפלין של יד, והוא אמרו יתעלה: "ויקשרתם לאות על ירך" (שם); וגם הצווי במצוה זו נכפל ארבע פעמים. והראיה שתפלין של ראש ושל יד שתי מצות — הוא אמרם בגמרא מנחות (מד.) על דרך התמה על מי שסובר, שתפלין של ראש ושל יד לא תונו אחת מהן בלי האחרת, אלא כשיהיו שתייהן בנמצא, וזה לשונם: "מאן דלית לה שתי מצות, חדא מצוה לא לעבד?!" כלומר: מי שאי אפשר לו לעשות שתי מצות לא יעשה [לפחות] אחת?!, לא, אלא יעשה את-המצוה שבידו, ולפיכך יניח איזו מהן שבנמצא. הנה נתבאר לך, שקראו לתפלין של יד ושל ראש שתי מצות. ושתי מצות אלו אין הנשים חייבות בהן,

יום ראשון כ"ב סיון ה'תשס"ט

מצות עשה ה.

המצוה החמשית — היא הצווי שנוצטונו לעבדו יתעלה. ונכפל הצווי הזה כמה פעמים ואמר "ועבדתם את ה' אלהיכם" (שמות כג, כה); ואמר "ואתו תעבדו" (דברים יג, ה); ואמר "ואתו תעבד" (שם ו, יג); ואמר "ולעבדו" (שם יא, יג). ואף-על-פי שגם הצווי הזה הוא מן-הצווים הפלליים — כמו שבארנו בפלל (בשורש) הרביעי — הרי יש בו חוד, כי הוא צווי על התפלה. ולשון ספרי (דברים יא, יג): "ולעבדו" — זה תלמוד. ותפלה. ואמרו עוד: "ולעבדו" — זה תלמוד. ובמשנתו של רבי אליעזר בנו של רבי יוסי הגלילי אמרו: "מנין לעקר תפלה בתוך המצות? מהבא (מכאן): את-ה' אלהיך תירא ואתו תעבד" (שם ו, יג). ואמרו: "עבדהו בתורתו, עבדהו במקדשו" — כלומר ישים מטרתו להתפלל בו (במקדש) ונכחו (או לנגדו) כמו שבאר שלמה (והתפללו אל-המקום הזה), "הבית הזה" (מלכים-א ח, כט, לה, ובדברי הימים-ב ו, יט)).

יום שני כ"ג סיון ה'תשס"ט

מצות עשה כו. יב.

המצוה הכ"ו — הצווי שנוצטונו הפהנים לברך את-ישראל בכל-יום, והוא אמרו יתעלה: "כה

והמלך שני ספרי תורות, כמו שנתבאר בפרק ב' מסנהדרין. וכבר נתבארו דיני פתיבת ספר תורה ונתאיר בפרק ג' ממנחות (ל ואילך) וכריש (בבא) בתרא (גי'יד.) ושבת (קלג:).

יום חמישי כ"ו סיון ה'תשס"ט

מצות עשה יז.

המצוה הי"ז — הצווי שנוצטוינו שפול-מלך היושב אצלנו על פסא המלכות יכתב ספר תורה לעצמו ולא יפרד ממנו, והוא אמרו יתעלה: "והיה כשכתו על פסא ממלכתו וכתב לו את-משנה התורה הזאת" (שם יז, יח). וכבר נתבארו כל-דיני מצוה זו בפרק ב' מסנהדרין (כא:).

יום שישי כ"ז סיון ה'תשס"ט

מצות עשה יד.

המצוה הי"ד — הצווי שנוצטוינו במעשה ציצית, והוא אמרו יתעלה: "ועשו להם ציצת וגו' ונתנו על-ציצת הכנף פתיל תכלת" (במדבר טו, לח). אף אינה נמנית בשתי מצות, אף-על-פי שהפול הוא אצלנו (מנחות לח:). "התכלת אינה מעפכת את-הלכן והלכן אינו מעפכ את-התכלת", שכן אמרו בספרי (פרשת שלח שם): "יכול שהן שתי מצות: מצות תכלת ומצות לבן? תלמוד לומר: והיה לכם לציצת — מצוה אחת היא ואינה שתי מצות". וזו אין הנשים חייבות בה, כמו שנתבאר בתחלת גמרא קדושין (לג:). וכבר נתבארו כל-דיני מצוה זו בפרק ד' ממנחות (לח. ואילך).

שבת קודש כ"ח סיון ה'תשס"ט

מצות עשה יט.

המצוה הי"ט — הצווי שנוצטוינו להודות לו יתעלה אחר כל-אכילה, והוא אמרו יתעלה: "ואכלת ושבעת וברכת את-ה' אלהיך וגו'" (דברים ח, י). ולשון התוספתא (ברכות ריש פרק ו): "ברפת המזון מן-התורה, שנאמר: ואכלת ושבעת וברכת את-ה'". וכבר נתבארו דיני מצוה זו בכמה מקומות במסכת ברכות.

שהרי אמר יתעלה בטעם חיובן: "למען תהיה תורת ה' בפיו" (שמות יג, ט) — ונשים אינן חייבות בתלמוד תורה, וכך בארו במכילתא. וכבר נתבארו כל-דיני שתי המצות האלה בפרק ד' ממנחות (לא: ואילך).

יום רביעי כ"ה סיון ה'תשס"ט

מצות עשה טו.

המצוה ה"ט"ו — הצווי שנוצטוינו במעשה מזונה, והוא אמרו יתעלה: "וכתבתם על-מזוזות ביתך ובשעריך" (דברים ו, ט). וכבר נכפל הצווי בענין זה (שם יא, כ); ודיני מצוה זו כלם נתבארו בפרק ג' ממנחות (דף לא ואילך).

המצוה הי"ח — הצווי שנוצטוינו שיהא לכל-זכר ממנו ספר תורה לעצמו. ואם יכתבו בידו — הרי זה משבח מאד והוא עדיף, כמו שאמרו (מנחות ל:). "כתבו, מעלה עליו הכתוב כאלו קבלו מהר סיני". ואם אי אפשר לו לכתבו בידו — חייב הוא לקנותו או יבקש שיכתבו בשבילו, והוא אמרו יתעלה: "כתבו לכם את-השירה (שירת האזינו) הזאת" (שם לא, יט) (ומתוך הצווי על כתיבת פרשת השירה נלמד על חיוב כתיבת כל התורה), לפי שאינו מתר לכתב את-התורה פרשיות פרשיות (ובעל-כרחך חייב בכתיבת התורה כולה). ואכן רצונו באמרו "את-השירה הזאת" — כל-התורה הפוללת את-השירה הזאת. ולשון גמרא סנהדרין (כא:): "אמר רבא: אף-על-פי שהניחו לו לאדם אבותיו ספר תורה — מצוה לכתב משלו, שנאמר: יעשה כתבו לכם את השירה הזאת. איתבה (הקשה על דבריו) אביי: (נאמר במשנה שמלך) כותב לו ספר תורה לשמו, כדי שלא יתגאה בשל אבותיו — (מכאן ש)מלך אין (כן), הדיוט לא?! ויבאה התשובה: "התם לא נצרכה (שם לא בא הפסוק ללמד) אלא לשתי תורות, כדתנא: 'וכתב לו את-משנה התורה' — שתי תורות"; כלומר, שהחלוק בין מלך להדיוט הוא, שכל-אדם חייב לכתב ספר תורה אחד,

שופטים יח זיך

וַיֵּלְכוּ חֲמִשָּׁת הָאֲנָשִׁים וַיָּבֹאוּ לִישָׁה וַיִּרְאוּ אֶת־הָעַם אֲשֶׁר־בְּקִרְבָּהּ וַיֵּשְׁבֶת לְבִטָּח
בְּמִשְׁפַּט צִדְנִים שָׁקֵט וּבִטָּח וַאֲיֵין־מְכָלִים דָּבָר בְּאַרְצָן יוֹרֵשׁ עֶצֶר וּרְחָקִים הָמָּה
מִצִּדְנִים וּדְבָר אֵין־לָהֶם עִם־אָדָם: ה וַיָּבֹאוּ אֶל־אֲחִיהֶם צָרְעָה וְאַשְׁתָּאֵל וַיֹּאמְרוּ
לָהֶם אֲחִיהֶם מָה אַתֶּם: ט וַיֹּאמְרוּ קוֹמָה וְנַעֲלָה עֲלֵיהֶם כִּי רָאִינוּ אֶת־הָאָרֶץ וְהִנֵּה
טוֹבָה מְאֹד וְאַתֶּם מֵחֲשִׁים אֶל־תַּעֲצָלוֹ לָלֶכֶת לָבֹא לָרֶשֶׁת אֶת־הָאָרֶץ: י כִּבְּאֲכֶם
תָּבֹאוּ וְאֶל־עַם בִּטָּח וְהָאָרֶץ רַחֲבַת יָדַיִם כִּי־נִתְּנָה אֱלֹהִים בְּיֶדְכֶם מָקוֹם אֲשֶׁר
אֵין־שָׁם מַחֲסוֹר כָּל־דָּבָר אֲשֶׁר בְּאַרְצָן: יא וַיִּסְעוּ מִשָּׁם מִמִּשְׁפַּחַת הַדְּנִי מִצָּרְעָה
וּמֵאַשְׁתָּאֵל שְׁש־מֵאוֹת אִישׁ חָגוֹר כָּלִי מִלְחָמָה: יב וַיַּעֲלוּ וַיַּחֲנוּ בְּקִרְיַת יַעֲרִים
בִּיהוּדָה עַל־פֶּן קָרְאוּ לְמָקוֹם הַהוּא מַחְגֵּה־דָן עַד הַיּוֹם הַזֶּה הִנֵּה אַחֲרֵי קִרְיַת
יַעֲרִים: יג וַיַּעֲבְרוּ מִשָּׁם הַר־אֶפְרַיִם וַיָּבֹאוּ עַד־בֵּית מִיכָה: יד וַיַּעֲנוּ חֲמִשָּׁת הָאֲנָשִׁים
הַהֹלְכִים לָרֶגֶל אֶת־הָאָרֶץ לִישׁ וַיֹּאמְרוּ אֶל־אֲחִיהֶם הַיֹּדְעָתָם כִּי יֵשׁ בְּבֵתִים הָאֵלֶּה
אֲפֹד וְתַרְפִּים וַפְּסָל וּמַסֶּכֶה וְעֵתָה דַּעוּ מֵה־תַּעֲשׂוּ:

רש"י

צידונים: ודבר אין להם עם אדם. שום ברית כרותה שיבאו לעזרתם לעת הצורך: (ח) מה אתם. כלומר מה אתם משיבים דבר, מה מצאתם במקום שנפל לנו גורלנו, מה העם, החזק הוא הרפה: (ט) ואתם מחשים. מתעצלים:

מצודת ציון

(ז) ליששה. הוא 'לשם' האמור ביהושע (יט מז) ובשתי השמות היתה נקראת: שקט. יושב במנוחה: עצר. ענין מניעה, כמו (שמואל א כא ז) אשה עצורה לנו: (ט) מחשים. שותקים, כמו (קהלת ג ז) עת לחשות: (י) כי. אם: כל דבר. בשום דבר: (יד) ויענו. הוא תחלת הדבור, כמו (דברים כו ה) וענית ואמרת:

(ז) ואין מכלים דבר. אין אחד מהם צריך לחבירו שיחזירונו ריקם ויכלימונו, כמו שנאמר בסוף הענין (פסוק י): אין מחסור כל דבר, כך שמעתי: יורש עצר. יורשים מועטים, שאם יהרגו את אלו, אין עוד עוררין נלחמים עם המחזיקים בנחלה: ורחוקים המה. מעזרת

מצודת דוד

(ז) יושבת לבטח. רצה לומר, אינם נשמרים ממלחמה, והיא כדרך צידון היושב שוקט ובוטח ואינו נשמר ממלחמה: ואין מכלים. אין בארץ מי שיכלים אפילו בדבור, כי לא הורגלו במלחמה וקטטה: יורש עצר. יורש ארצם עצור מהם, רצה לומר, אין להם יורש ארצם ללחום לאחר זה בעבור הארץ: ורחוקים המה. ונכבש הארץ עד לא יהיה נשמע להם (ואולי היה מדרך צידונים לעמוד

בעזרת כל נדרף): ודבר אין להם. אין להם ברית כרותה עם מי לשיבוא בעזרתם: (ח) צרעה וגו'. אל צרעה וכו': מה אתם. רצה לומר, מה אתם משיבים, ומעניינו תבין חסרונו: (ט) ואתם מחשים. רצה לומר, אתם היו מחשים לבל יודע לאיש פן יקדמונו מי משבט אחר, ואל תעצלו ללכת וכו', כי עם כל זה פן יודע למי: (י) כבואכם. כאשר תבואו, אז מיד תבואו אל עם בוטח, רצה לומר, לא תצטרכו ללכת דרך אשר תמצא אתכם בה מלחמה: רחבת ידיים. מקום רחב להחזיק את כולכם כאשר יתן ה' אותה בידכם: אין שם מחסור וגו'. רצה לומר, עם שאינה מארץ ישראל, מכל מקום אין נחסר בה ממה שיש בארץ ישראל; או רצה לומר, לא נחסר בה מכל דבר שיש בעולם: (יב) בקרית יערים. רצה לומר, סמוך לה: למקום ההוא. מקום החניה: אחרי. לא לצד צרעה ואשתאול שבדן, כי אם מהעבר מזה (והיא בין צרעה ואשתאול שהיו בנחלת יהודה): (יד) ההולכים לרגל. אשר הלכו מקודם לרגל: הידעתם. רצה לומר, וכי ידעתם, הלא אינכם יודעים אשר נגד לכם יש כאן אפוד וכו': דעו מה תעשו. רצה לומר, הכינו עצמכם ולקחתם:

דברי הימים ב יג א-ו

יג א בשנת שמונה עשרה למלך ירבעם וימלך אביה על־יהודה: ב שלוש שנים מלך בירושלם ושם אמו מיכיהו בת־אוריאל מן־גבעה ומלחמה היתה בין אביה ובין ירבעם: ג ויאסר אביה את־המלחמה בחיל גבורי מלחמה ארבע־מאות אלף איש בחור וירבעם ערך עמו מלחמה בשמונה מאות אלף איש בחור גבור חיל: ד ויקם אביה מעל להר צמרים אשר בהר אפרים ויאמר שמעוני ירבעם וכל־ישראל: ה הלא לכם לדעת פי יהוה אלהי ישראל נתן ממלכה לדוד על־ישראל לעולם לו ולבניו ברית מלח: ו ויקם ירבעם בן־נבט עבד שלמה בן־דוד וימרד על־אדניו:

רש"י

לחמותה על שם כלתה כך מפורש בירושלמי והמסורת הזה תקח בידך בשם רבינו אלעזר וכן אמר לי בשם אביו וכן מצאתי בפירוש אביו בכל מקום שהוסיף וי"ו בשם אשה זו משום שבחה כמו עתליה ועתליהו מולכ' על הארץ כי אשת חיל היתה וכן יכליה יכליהו לפי שהיתה גברתנית כי אמציהו בעלה נס לכישה ויהי שם חמש עשרה שנה עד שמת והיא שפטה את העם כל אותן חמש עשרה השנים ושוב כשמת המליכו את בנו עזיהו אחריו בן שש עשרה שנה: (ד) ויקם אביה. שהלך אביה למלחמה על ירבעם במחוז של ירבעם בהר אפרים: (ה) ברית מלח. בקיום ואמונה, ועתה: (ו) ויקם ירבעם... עבד שלמה וגו'. ועל זאת יש בזיון גדול:

(ב) שלש שנים מלך בירושלים. ולא יותר כדמוכח במלכים ובשנת עשרים לירבעם מלך ישראל מלך אסא מלך יהודה נמצא שאפילו שלשה שנים שלמים לא מלך: מיכיהו בת אוריאל. ולמעלה (י"א כ) קורא לה שם אחר מעכה בת אבישלום ובמלכים כתיב כמו כן מעכה בת אבישלום מיכיהו בת אוריאל היה שמה וכאן קורא אותה כן לפי שהוא ספר הייחס של יהודה ובמלכים שהוא ספר מלכי ישראל ויהודה קראה בשם כנויה מעכה בת אבישלום ולפיכך כינו שמה משם גמור שלה מיכיהו מעכה ושם אביה אוריאל אבישלום לפי שעל שם כלתה נקראת שהיתה אשת חיל גברתנית ככתוב (לקמן כ"ב) וגם מעכה אם אסא הסירה מגבירה ומשום כבודה של כלתה קראה

מצודת דוד

(א) בשנת שמונה עשרה. כי ירבעם ורחבעם מלכו כאחד ומת רחבעם בי"ז למלכו ובשנה הבאה מלך אביה שהיא בי"ח לירבעם: (ב) מיכיהו בת אוריאל. היא מעכה בת אבישלום הנזכרת למעלה ושתי שמות היו לה ולאביה וכמוהו רבים בזה הספר: (ג) ויאסר. ראש המלחמה נקרא אוסר על כי הוא מעמיד את אנשי המלחמה וקושר אותם באזהרות בעניני המלחמה וכן מי יאסור המלחמה (מ"א כ'): (ד) מעל להר צמרים. ר"ל במקום גבוה מן ההר: (ה) הלא לכם לדעת. ר"ל הלא כולכם יודעים: ברית מלח. בכריתת ברית המתקיים כמלח הזה המתקיים ואינו מסריח:

מצודת ציון

(ד) צמרים. מל' גובה כמו צמרת הארז והוא הסעיף העולה למעלה מכולם (יחזקאל יז):

השנה שש, בְּחֶמֶשׁ, מִי נִתְאַמָּה במכירה זו, המוכר, ולכן יד המוכר על
הַעֲלִיזָנָה, ובידו להחליט כרצונו, אם רָצָה לבטל את המקח, הרי הוא אוֹמֵר
לוֹ – לְלוֹקְחָהּ, תֵּן לִי מִקְחִי וטול את מעותיך, אוֹ אם רצה בקיום המקח,
אומר ללוֹקַח תֵּן לִי מִה שְׂאוּנִיתִי, והמקח ישאר קיים. והאופן הראשון
שבבירייתא, שמכר לו חפץ השוה חמש בשש, וזה האופן שנחלקו בו רב
ושמואל, ומבואר בבירייתא כדברי שמואל שאף שמצד המקח התאנה
ביותר משתות, כיון שמצד המעות התאנה בשתות, יש בו דין אונאה.
התבאר לעיל (מט): שאונאה בפחות מ'שתות' היא מחילה, הגמרא דנה
עתה מתי חלה המחילה. מסתפקת הגמרא: אִיכָּנָא לָהּ, מקח שיש בו
אונאה פְּחוֹת מִשְׁתוֹת, לְדַעַת רַבֵּנָן הסוברים שבשיעור זה האונאה נמחלת,
האם לְאַלְתֵּר – מיד בעת המכירה הַיּוֹאֵם מחילה, ואינו יכול לחזור בו, או
שחלה המחילה רק אחר שיעור בְּכָדִי שִׁירָאָה לְתַגְרָא אוֹ לְקָרוֹב, אבל קודם
לכן הוא יכול לתבוע את האונאה, אף שהיא פחות משתות.
הגמרא מנסה לפשוט את הספק, ודוחה: וְאִם תִּמְצִי לֹמֵר – ואם תרצה
להוכיח שבדראי המחילה חלה מיד, שאם נאמר שהיא חלה רק אם שהה
בְּכָדִי שִׁירָאָה לְתַגְרָא אוֹ לְקָרוֹב, אם כן מֵאִי אִיכָּנָא – מִמָּה ההבדל שיש בֵּין
אונאה בשיעור שְׁתוֹת, לְפָחוֹת מִשְׁתוֹת, והרי בשתיקה הוא יכול לתבוע
את אונאתו רק עד 'שיראה לתגר' ולא לאחר מכן, אין זו הוכחה, כיון שאף
אם נאמר שבשתיקה יש שיעור זמן שיראה לתגר, עדיין אִיכָּנָא חילוק ביניהן,
דְּאִילּוּ בְּשִׁתוֹת, לפני הזמן 'שיראה לתגר' ידו של המתאנה על הַעֲלִיזָנָה,
אם רָצָה חוּזֵר מן המקח, ואם רָצָה, קוֹנֶה את המקח וּמְחִיר לוֹ המאנה את
סכום הַאֲוֵנָא, וְאִילּוּ בְּפָחוֹת מִשְׁתוֹת אי אפשר לבטל את המקח, אלא
בעל כרחו קִנְיָה, ואם תבעו בתוך הזמן שיראה לתגר, מְחִיר לוֹ המאנה את
דמי הַאֲוֵנָא. מֵאִי – מִדָּה ההכרעה בספק זה.
הגמרא מנסה לפשוט את הספק ממשתתני: תָּא שְׁמַע, שנינו במשנה (מט):
הורה רבי טרפון בלוד האונאה שמונה כסף מעשרים וארבע כסף לסלע,

שליש למקח, ושמחו תגרי לוד, אמר להם כל היום מותר לחזור אמרו לו
יניח לנו רבי טרפון במקומינו, וְחִזְרוּ לְנִהוּג כְּבָדְכִי הַכְּמִים, ששיעור
האונאה הוא שתות, אך אין המתאנה חוזר אלא בכדי שיראה לתגר או
לקרובו. מבררת הגמרא מדוע בתחילה שמחו תגרי לוד, ומה היתה סיבת
חזרתם: כְּבָרוּת – סברו בני הישיבה שרצו לפשוט את הספק מדברי המשנה,
שאונאה בשיעור פְּחוֹת מִשְׁלִישׁ לשיטת רַבִּי טַרְפוֹן, כְּפָחוֹת מִשְׁתוֹת
לְרַבֵּנָן דְּמִי, וזו מחילה, וְאִי אִמְרַת בְּשִׁלְמָא – יובן הדבר אם תאמר
שבפְּחוֹת מִשְׁתוֹת לְרַבֵּנָן חלה המחילה רק אחרי זמן בְּכָדִי שִׁירָאָה לְתַגְרָא
אוֹ לְקָרוֹב, אך קודם לכן הוא יכול לתבוע את אונאתו, ואם כן לְרַבִּי
טַרְפוֹן גם כן יכול המתאנה בפחות משליש לתבוע את אונאתו כָּל הַיּוֹם,
שהו שיעור זמן החזרה לשיטתו, מִשּׁוּם הָכִי חִזְרוּ תגרי לוד לנהוג כשיטת
חכמים, שבתחילה שמחו כשהורה רבי טרפון שאונאה פחות משליש היא
מחילה, שהרי באונאת שתות או יותר לחכמים יכול המתאנה לבטל את
המקח, ולרבי טרפון אם האונאה פחותה משליש אינו יכול לבטל את המקח
אלא רק לתבוע את אונאתו, וגם זה רק בזמן הקצוב ושסברו עתה התגרים
שזהו בכדי שיראה לתגר, וסברו שיוכלו להונות את הלוקחות עד שיעור
שליש, ובשתיקת האונאה לא יוכלו הלוקחות לבטל את המקח. אמנם
כששמעו מרבי טרפון שמחילת האונאה בפחות משליש חלה רק כשעבר
כל היום, ראו שיש להם בכך הפסד גדול יותר, שבאונאת שתות או פחות
משתות, לדעת חכמים אחרי שעבר זמן 'שיראה לתגר' אינו יכול לתבוע את
אונאתו, ואילו לרבי טרפון הוא יכול לתבועה כל היום, ולכן חזרו לדעת
חכמים.
ממשיכה הגמרא בראייתה: אֵלָּא אִי אִמְרַת – אבל אם תאמר שבפְּחוֹת
מִשְׁתוֹת לְרַבֵּנָן, לְאַלְתֵּר תַּיּוֹאֵם מחילה, ואף קודם שיעבור זמן 'שיראה
לתגר' אינו יכול לתבוע את המעות,

המשך מעמוד ק

לדעת הכל, מאחר שיש כאן שני טעמים להקל. תָּרָא, דְּכִתְבִּי (ישעיה נח
יג) 'וְקִרְאָתָּה לְשִׁבְתָּ עֵנִי, ומאחר שמצוה לענג את השבת יש להקל עליו
שיוכל לאכול את ההקדש שפדה, וְעוֹד יש טעם נוסף להקל לגבי הקדש,
הַזֹּאֵל וְנִזְבָּרִין תּוֹבְעִין אוֹתוֹ בְּשׁוּק, ואין לחוש שמה ישבח לתת את
החומש לאחר מכן. וכאשר מצטרפים שני טעמים אלו, מודים הכל שלא
גזרו חכמים, וחל פדיון ההקדש אף קודם נתינת החומש.
הגמרא מביאה ספק בדניי חומש לגבי כמה עניינים: אִמֵּר רַבִּי כִּרְ הָמָא,
הָרִי אִמֵּר חכמים (בבורות נא). שֶׁהַקֹּדֶשׁ אֵינוֹ מִתְחַלֵּל עַל הַתְּרֻמָּה אלא
על מטלטלין, משום דְּתִרְמָנָא אִמֵּר (ויקרא כז טו) 'וְנָתַן הַכֹּהֵן וְקָם לוֹ,
כסף ולא קרקע. ומעתה יש להסתפק לגבי חוֹמֶשׁוֹ של פדיון הקדש, מִהוּ
שִׁיתְחַלֵּל עַל הַתְּרֻמָּה, האם דינו כדיון הקרן שאינה מתחללת על הקרקע,
או לא.
ובמנו כן יש להסתפק בזה לגבי זר שאכל תְּרֻמָּה בשוגג, שהדין בזה
שהתרומה אֵינָה מִשְׁתַּלְמָת אֵלָּא מִן הַחֹלִין, דהיינו, שחייב האוכל ליתן
עבור אכילתו פירות חולין, ועל ידי נתינתו חל עליהם שם תרומה, ולא יתן
מעות או בגדים שאין התרומה יכולה לחול עליהם. משום דְּתִרְמָנָא אִמֵּר
(ויקרא כב יד) 'וְנָתַן לַכֹּהֵן אֶת הַקֹּדֶשׁ, ודרשו חכמים, שצריך ליתן דְּבָר
הָרָאִי לְהִיּוֹת קֹדֶשׁ – לחול עליו קדושת תרומה. ומעתה יש להסתפק לגבי
חוֹמֶשֶׁה של התרומה, מִהוּ שִׁישְׁתַּלֵּם שְׁלָא מִן פִּירוֹת הַחֹלִין אלא ממעות
או בגדים, האם דינו כדיון הקרן שאינה משתלמת אלא מפירות או לא.
וכן יש להסתפק בזה לגבי חילול מעשר שני, שהדין בזה שהמַעֲשֵׂר אֵין
מִתְחַלֵּל עַל הָאִסְמִיּוֹן – כסף חסר צורה, משום דְּתִרְמָנָא אִמֵּר (דברים יד

כז) 'וְצִרְתָּ הַכֹּהֵן בְּיָדָךְ, ודרשו חכמים לְרִבּוֹת כָּל דְּבָר שֵׁישׁ עָלָיו צוּרָה,
שרק בזה ניתן לפדות את המעשר. ומעתה יש להסתפק בדיון חוֹמֶשׁוֹ של
המעשר, מִהוּ שִׁיתְחַלֵּל עַל הָאִסְמִיּוֹן, האם דינו כדיון הקרן שאינה
מתחללת אלא על דבר שיש בו צורה או לא.
אֲתִגְלִיל מִלְתָּא – התגלגל הדבר, וּמִטָּא לְקִמְיָה דְּרָבָא – והגיעו ספיקות
אלו לפני רבא. אִמֵּר לָהּ – אמר לתלמידיו, אִמֵּר קְרָא עָלֵיו – בכל דיני
חומש אלו נאמר במקרא 'עליו', ויש ללמוד מכך לְרִבּוֹת את דיון חוֹמֶשׁוֹ של
כל דבר, כְּמוֹתָא – כמו הקרן עצמה לכל דיניה.
הגמרא מביאה ראייה לדינו של רבא: אִמֵּר רַבִּינָא, אִם אֵין נָמִי תִנְיִנָא – אף
אנו שנינו כך במשנה (תרומות פ"ז מ"ד) שבה מבואר שאדם הַגֹּזֵב תְּרֻמָּה
מִן הַכֹּהֵן וְעֵדִין לָא אִכְלָהּ, ועתה מחזירה בשלמותה לרשות הכהן, דינו
הוא שְׁמִשְׁלֵם לכהן תְּשֻׁלָּמִי בְּכָל כֶּדֶן גַּב שִׁקְסָה אותו התורה לשלם כפל,
דהיינו, שמלבד התרומה שגב שמשלב לכהן עליו לשלם עוד פעם נוספת
את דמיה, ותשלום זה משלם בשווי דְּמִי תְּרֻמָּה, דהיינו, כפי שוויה של
התרומה להימכר בשוק. ואם אִכְלָה לתרומה שגב בשוגג, שלא ידע שהיא
תרומה, דינו הוא שְׁמִשְׁלֵם עָנִי קִרְנִים וְחוֹמֶשׁ – עליו לשלם לכהן פעמיים
את שוויה של התרומה כדיון גב המשלם כפל, ובנוסף לכך עליו לשלם לו
חומש כדיון האוכל תרומה בשוגג. ותשלומים אלו ידיו באופן כזה, את הַקֶּרֶן
שמשלם עבור התרומה עצמה, וְכֵן את החוֹמֶשׁ שמשלם עבור אכילתה,
עליו לשלם מִן הַחֹלִין, דהיינו, פירות חולין מתוקנים הראויים להיות
תרומה, ואילו את הַתְּרֻמָּה השניה שמשלם עבור הכפל של קנס הגניבה,
משלם דְּמִי תְּרֻמָּה, דהיינו, מעות כפי שווי התרומה להימכר בשוק.

רע"י

שִׁכְחָא יוֹתֵר מִרְיָחִים בִּשְׁתוֹת וּפְחוֹת מִשְׁתוֹת שְׁהוּא מַחֲזִילָא לֵאחֹר כְּדִי שִׁירָא
וְלִר' טַרְפוֹן עַד לֵאחֹר כֹּל הַיּוֹם מִמָּה שֶׁפָּסְקִידוֹן בֵּיתָר מִשְׁתוֹת דִּרְיוֹן מוֹנֵעַס הוּא
בֵּין קָנָה וּמְחִיר אוֹנָאָה לְחֹרֶה וְהָא לֵאחֹר כֹּל הַיּוֹם הוּא לִר' טַרְפוֹן מַחֲזִילָא
וְלִרְבִּנָּה לְעוֹלָם חוּזֵר לִיבָא נִפְקוּתָא נִמִּי כִּי כִּף דְּרוֹב עֲצֵמִים מִי שְׁחֹזֵר חוּזֵר בּו
בֵּיחִים וּמִי שֶׁאֵינוֹ חוּזֵר בְּכָל הַיּוֹם אֵינוֹ חוּזֵר לְעוֹלָם אֶלָּא אִי אִמְרַת לֵאחֹר הָיָא
אִי דְקָאָמֵר וְאֵע"ג דְּאִי בְטוּל מִקָּח לִרְבִּנָּה בְּכִדִּי שִׁירָא נִיחָא לְהוּ שְׁלִישׁ וְהָיָא
הָא וְדֹאִי לֹא שְׂכִיחַ כֹּלֵל וְהָיָה מֵאוֹנָאָה שְׁלִישׁ וַיְהִי־הֵב מַחֲזִילָא לֵאחֹר
מִי וְאִין חוֹלֵק עַל חֲכָמִים אֶלָּא בְּטוּל מִקָּח דִּידְהוֹ מִשּׁוּן לִיח אוֹנָאָה אִי הִבִּי
לִרְבִּנָּה לְעוֹלָם חוּזֵר וְלִרְבִּי שְׁמׁוֹן דִּרְל' טַרְפוֹן הָיָא מַחֲזִילָא לֵאחֹר כְּדִי שִׁירָא
הִבְדִּי שִׁירָא לִרְבִּנָּה וְלִר' טַרְפוֹן לֵאחֹר כֹּל הַיּוֹם גַּם בֵּיתָר מִשְׁתוֹת נִמִּי נִיחָא
ע"ג לִרְבִּנָּה לְעוֹלָם חוּזֵר וְלִר' טַרְפוֹן כֹּל הַיּוֹם וְתוֹ לֹא לִיבָא נִפְקוּתָא בֵּין חוּרָה
יִלָּא לֵאחֹר מִשְׁתוֹת וְהָיָא מִשְׁתוֹת לִכ"ע מַחֲזִילָא לֵאחֹר שִׁירָא וְאִדְרַבְהָ בִּרְבִּנָּה
וַיְהִי וּמִשְׁנֵי שְׁמׁוֹן בִּשְׁתוֹת עֲצָמָה פִּירֵשׁ לֹא נֶאֱמַר דִּשְׁתוֹת עֲצָמָה הָיָא אוֹנָאָה
לִרְבִּנָּה אֲבָל שְׁתוֹת עֲצָמָה לִר' טַרְפוֹן הָיָא כְּפָחוֹת מִשְׁתוֹת וְהָיָא מַחֲזִילָא לֵאחֹר
מִרְיָחִין דִּידְהוֹ עַל שְׁתוֹת דְּשִׁנִּיתִים חוֹזְרִים לִרְבִּנָּה וְלִר' טַרְפוֹן יָדוֹ עַל הֶעֱלִינוּהוּ וְכִי
כִּי אַחֵר כֹּל הַיּוֹם נִיחָא לְהוּ טַפִּי מִרְיָח דִּשְׁתוֹת עֲצָמָה דִּידְהוֹ מַחֲזִילָא לֵאחֹר לִר'
מִפְסָקָא דְאוֹקְיָמָנָא מִשְׁתוֹת ע"ג שְׁלִישׁ לִר' טַרְפוֹן בִּשְׁתוֹת עֲצָמָה לִרְבִּנָּה וַיְהִי
ת"ש שְׁחָזָא אִי אִמְרַת שְׁלֵמָא בְטוּל מִקָּח בְּכִדִּי שִׁירָא לִכְכִּי חוּזֵר דְּמַעֲיָקָא
מִשּׁוֹם יוֹתֵר מִשְׁתוֹת דִּידְהוֹ מַחֲזִילָא לִרְבִּנָּה לֵאחֹר כְּדִי שִׁירָא כְּדַמְפֵּרֶשׁ בְּשִׁמְחוֹ
ת לִר' טַרְפוֹן מַחֲזִילָא לֵאחֹר וְגַם יוֹתֵר מִשְׁתוֹת מַחֲזִילָא לֵאחֹר כֹּל הַיּוֹם וְלִרְבִּנָּה
לִר' טַרְפוֹן כְּמוֹ לִרְבִּנָּה וְאִפִּי פִּירֵךְ אִמְנִאי חוּזֵר כְּדַפְרֵשׁ וְדוּחַק דְּלַעֲלֵי כִי אִמְר
לִי מִקָּח לֹא שְׂכִיחַ פִּירֵשׁ שְׁתוֹת עֲצָמָה דְקָאָמֵר לִר' טַרְפוֹן דִּידְהוֹא כְּפָחוֹת מִשְׁתוֹת
מִשְׁחֹמוֹ מִשּׁוֹם יוֹתֵר מִשְׁתוֹת דִּרְל' טַרְפוֹן הָיָא מַחֲזִילָא לֵאחֹר כְּדִי שִׁירָא
יְהוֹם לִרְבִּנָּה בְכִדִּי שִׁירָא אֵינוֹ מִשְׁתוֹת נִמִּי לִרְבִּנָּה שְׂכִיחַ חוֹזְרִים וְלִר' טַרְפוֹן
מִקָּח לֹא שְׂכִיחַ וְאִפִּי שְׂכִיחַ אֵבִין נִפְקוּתָא בֵּין חוּרָה כֹּל הַיּוֹם וְלִרְבִּנָּה כִּי נִרְאָה
חוֹזֵר כְּמוֹ לִרְבִּנָּה וְכִי אִמְר שְׁמׁוֹן בִּשְׁתוֹת עֲצָמָה חוּזֵר מִסְּבִרְתוֹ וְסוֹבֵר דִּשְׁתוֹת לִר'
שְׂכִיחַ חוּזֵר לִסְבִּרְתוֹ דְּהִיא שְׁתוֹת לִר' טַרְפוֹן כְּמוֹ לִרְבִּנָּה וְהָיָה לוֹ לִגְמָרָא
דְּמַעֲיָקָא נִמִּי כִי אִמְר כִּי בִּסְבֵר כִּי הָיָא פִּירֵשׁ מִשְׁתוֹת עַד שְׁלִישׁ וְלֹא שְׁתוֹת
דְּחֵמָה שְׁהוּא בְטוּל מִקָּח לִרְבִּנָּה עַד שְׁלִישׁ שְׁחָזָא אוֹנָאָה לִר' טַרְפוֹן סְבָרָא הָיָא
תְּפִשּׁוּט דְּבִטּוּל מִקָּח לְעוֹלָם חוּזֵר וְלִרְבִּי שְׁמׁוֹן מַעֲיָקָא דִּשְׁתוֹת הָיָא מַחֲזִילָא
וְהָיָא וְהָיָא מִשְׁתוֹת לְעוֹלָם חוּזֵר וְכִי אִמְר כֹּל הַיּוֹם חוּזֵר דִּשְׁתוֹת עֲצָמָה דִּידְהוֹ
לֵם חוּזֵר וְלִר' טַרְפוֹן כֹּל הַיּוֹם וְתוֹ לֹא אִין נִפְקוּתָא בֵּין חוּרָה דְּכָל הַיּוֹם וְלִרְבִּנָּה
אִמְר יָדוֹ עַל הֶעֱלִינוּהוּ דְּאִי בְטוּל מִקָּח בְּכִדִּי שִׁירָא בְּמִאי שְׁמׁוֹן הִלָּא בֵּיתָר
הֶעֱלִינוּהוּ דְּבִשְׁתוֹת עֲצָמָה שְׁהוּא דְּכַר מִצְמוֹצִים אִין רִיחָו כֹּל כִּף בְּמַה שְׁהוּא
טַרְפוֹן וְהָיָא נִיחָא לְהוּ טַפִּי ע"ג דְּכַרְךָ מִצְמוֹצִים הוּא מִרְיָחִין דִּידְהוֹ עַד שְׁתוֹת
יִי חֲכָמִים וְהָיָא סִבֵּר כְּפָחוֹת מִשְׁתוֹת לִרְבִּנָּה לִר' טַרְפוֹן כְּפָחוֹת מִשְׁתוֹת לִרְבִּנָּה וְכִי
הִלָּא לֵאחֹר מִשְׁמַע לִיחָא שְׁמָטָא דְּמִנְתִּי טַפִּי וְעוֹד אִי מִשְׁתוֹת וְעַד שְׁלִישׁ
בֵּין בְּכִדִּי שִׁירָא כְּדָאָמֵר לַעֲלִי וּמִשּׁוֹם קוּשִׁיא וְזוֹ דְּחֻק לְפִרְשׁ בְּקוּנִי דְּמַעֲיָקָא
שְׁנָה אֶלָּא אֲתִיל בְטוּל מִקָּח בְּכִד

וּמְחִילָה אֲמַאי חֲזוֹר הָא בְּדַרְסָא טַרְפוֹן נִיחָא לְהוּ טַפִּי דְהָא כָּל הַיּוֹם דִּרְטִי בְשִׁילִישׁ מְשִׁלִּישׁ בְּדַרְבְּנָן טַפִּי דִּלְרַבְּנָן לֵאחֹר שִׁירָאָה הָיָא מְחִילָה וְלִרְטִי עַד לֵאחֹר כָּל מִי סִכְרָת כּו' לֹא מִשְׁתַּח וְעַד שְׁלִישׁ פִּירְשׁ וּשְׁתַּח בְּכָלל בְּשַׁתַּח עֲצֻמָּה לְרַב־דְּרַבִּי טַרְפוֹן אֲבִטּוּל מִקָּח לְחֻדִּיהָ פְּלִיגִי בְּמֵאָה שְׁמֹחוּ מִשְׁקָרָא תַּפְשׁוּחָא וּמִשְׁחֻמָּהּ וּבִשְׁתַּח מִשְׁתַּח מִשְׁתַּח מִי שֵׁם וְכִי אָמַר לְהוּ כָּל הַיּוֹם חֲזוֹר וְלִרְטִי בְשַׁתַּח הָיָא מִי לְהוּ בְּדַרְבְּנָן דְּשִׁנְיָהּ כְּחָם שְׁוֹה לְחֻזּוֹר וְלִרְטִי טַרְפוֹן דִּוּ עַל הָעֲלִינָה כְּדִין שְׁתַּח דְּכָל הַיּוֹם וְלַעֲלוֹם דְּאִי סִיד בְּכִדִּי שִׁירָאָה בְּמֵאָה שְׁמֹחוּ הִלָּא לְכִ"ע פְּחוּת מִשְׁתַּח וְנִיחָא לְהוּ טַפִּי דְאֲמַרִּי בִּיתֵר עַל שְׁתַּח שְׁנִינָהּ חֲזוֹרִים מִרְטִי טַרְפוֹן דְאֲמַר דִּוּ עַל לִרְטִי טַרְפוֹן מִנּוּ לְרַבְּנָן כְּדֵאֲמַר עַד הִשְׁתָּא אֵלֹא מִשְׁתַּח וְאֵילָף לְרַבִּי טַרְפוֹן בְּשַׁתַּח וְאָמַר שְׁמֹחוּ דִּלְרַבְּנָן בְּכִדִּי שִׁירָאָה וְגַם דִּוּ עַל הָעֲלִינָה וְזֶה הָרִירוֹחַ נִיחָא לְהוּ טַפִּי וְכִי כָּל הַיּוֹם חֲזוֹר דְּרִירוֹחַ שֵׁל יִתֵּר מִשְׁתַּח דְּהִינָּהּ בְּשַׁתַּח בְּכִדִּי שִׁירָאָה וְלִרְטִי טַרְפוֹן לִפִּי שְׁוֹהוֹ דְּרַבִּי מִצְרֻמָּעַם וְלִפִּי שְׁטִיטָה וְזוּ נִרְאָה דְּגִרְסִי דְאֲבִיעָאִי לְהוּ דְקָא עֲצֻמָּה בְּפֻחוֹת מִשְׁתַּח וְקָא מְבַקְעָא לִיהָ בְּטוּל מִקָּח לַעֲלוֹם חֲזוֹר אוּ בְכִדִּי שִׁירָאָה שְׁמֹחוּ מִשּׁוּם שְׁתַּח עֲצֻמָּה דְּהִינָּה לִרְטִי טַרְפוֹן מְחִילָה לֵאמֹר וְכִי אָמַר כָּל הַיּוֹם מִשּׁוּם שְׁתַּח עֲצֻמָּה אֵלֹא אִי אֲמַרְתּוּ בְּטוּל מִקָּח לַעֲלוֹם חֲזוֹר אֲמַאי חֲזוֹר הִלָּא עַל לַעֲלוֹם חֲזוֹר וְרִשִּׁי"פ דְּכִי אָמַר בְּטוּל מִקָּח לַעֲלוֹם חֲזוֹר שְׁתַּח עֲצֻמָּה הָיָא אוֹנָא דְּבִטּוּל מִקָּח לְרַבִּי לַעֲלוֹם חֲזוֹר הָיָא נִיחָא לִיהָ חֲזוֹר לְכֹן נִרְאָה כְּדַפְרִישִׁי וּמִשְׁנִי שְׁוִינָא דְּחִיטָק דְּהִינָּה אֵלֹא שְׁתַּח וְיִתֵּר מִשְׁתַּח בְּשַׁתַּח עֲצֻמָּה לְרַבְּנָן וְלִפִּי מִשְׁקָרָא לְרַבְּנָן לַעֲלוֹם חֲזוֹר וְכִי אָמַר כָּל הַיּוֹם חֲזוֹר מִשּׁוּם שְׁתַּח עֲצֻמָּה דְלִרְטִי טַרְפוֹן כִּי דִּוּ עַל הָעֲלִינָה וְאֵע"ג דִּלְרַבְּנָן לַעֲלוֹם חֲזוֹר וְלִרְטִי טַרְפוֹן כָּל הַיּוֹם וְתוּ לֹא בְטוּל הַסּוּגִיָּא לִפִּי שִׁשִּׁת רִשִּׁי" וְקִשָּׁה דְּמַעֲקָרָא בִּי אָמַר מִי סִכְרָת כּו' הִנֵּי שְׁתַּח לִרְטִי טַרְפוֹן בְּפֻחוֹת מִשְׁתַּח וְכֵן סוֹכְרָת בְּעִיָּא שְׁנִינָה וּבִמְסַקָּא בִּי מִשְׁנִי בְטוּל מִקָּח לִפְרֻשׁ מִי סִכְרָת שְׁתַּח לִרְטִי טַרְפוֹן כְּמוֹ לְרַבְּנָן לֹא שְׁתַּח בְּפֻחוֹת מִשְׁתַּח לְכִי נִרְטִי עֲצֻמָּה מִשְׁתַּח לְרַבְּנָן אָבָל שְׁתַּח הָיָא לְרַבְּנָן לֵאמֹר וְלֹא חֲשַׁשׁ הֲגַם לְפָרֵשׁ דְּאִין לוֹ אוֹנָא אֵלֹא דְקָא בְּמִקּוּם בְּטוּל מִקָּח לְרַבְּנָן וְלֹא בְשַׁתַּח אִ"ה בְּמֵאָה שֵׁל לֵאמֹר לִרְטִי טַרְפוֹן וְיִתֵּר מִשְׁתַּח מְחִילָה לֵאחֹר כְּדִי שִׁירָאָה וְלִרְטִי שְׁתַּח בְּכִדִּי מְחִילָה לֵאמֹר לִרְטִי טַרְפוֹן דְּרַבִּי מִצְרֻמָּעַם הוּא וְלֹא שְׁכִיחַ וְיִתֵּר מִשְׁתַּח דִּלְרַבְּנָן וְנִיחָא לְהוּ בְּדַרְבְּנָן דְאֲמַרִּי בִּיתֵר עַל שְׁתַּח שְׁנִינָהּ כְּחָם שְׁוֹה לְחֻזּוֹר מִדְרִי טַרְפוֹן מִשְׁתַּח נִיחָא לְהוּ בְּדַרְבְּנָן טַפִּי דְאֲמַרִּי שְׁנִינָהּ חֲזוֹרִים מִדְרִי טַרְפוֹן דְאֲמַר דִּוּ מְחִילָה לֵאמֹר לִרְטִי טַרְפוֹן וּמִשְׁנִי שְׁמֹחוּ בְשַׁתַּח עֲצֻמָּה דְּהִינָּה מְחִילָה לֵאמֹר לִרְטִי טַרְפוֹן חֲזוֹרִים לְרַבְּנָן אֲבִיעָאִי לְהוּ בְּטוּל מִקָּח לַעֲלוֹם חֲזוֹר ת"ש חֲזוֹר וְנִיחָא לְהוּ בְּפֻחוֹת מִשְׁתַּח וְלִפִּי שְׁוֹהוֹ דְּרַבִּי מִצְרֻמָּעַם וְלִפִּי שְׁטִיטָה וְזוּ נִרְאָה כְּדֵאֲמַר עַד הִשְׁתָּא אֵלֹא מִשְׁתַּח וְאֵילָף לְרַבִּי טַרְפוֹן בְּשַׁתַּח וְאֵילָף לְרַבִּי טַרְפוֹן בְּשַׁתַּח וְאָמַר שְׁמֹחוּ דִּלְרַבְּנָן בְּכִדִּי שִׁירָאָה וְגַם דִּוּ עַל הָעֲלִינָה וְזֶה הָרִירוֹחַ נִיחָא לְהוּ טַפִּי וְכִי כָּל הַיּוֹם חֲזוֹר דְּרִירוֹחַ שֵׁל יִתֵּר מִשְׁתַּח דְּהִינָּהּ בְּשַׁתַּח בְּכִדִּי שִׁירָאָה וְלִרְטִי טַרְפוֹן לִפִּי שְׁוֹהוֹ דְּרַבִּי מִצְרֻמָּעַם וְלִפִּי שְׁטִיטָה וְזוּ נִרְאָה כְּדֵאֲמַר עַד הִשְׁתָּא אֵלֹא מִשְׁתַּח וְאֵילָף לְרַבִּי טַרְפוֹן בְּשַׁתַּח וְאֵילָף לְרַבִּי טַרְפוֹן בְּשַׁתַּח וְאָמַר שְׁמֹחוּ דִּלְרַבְּנָן בְּכִדִּי שִׁירָאָה וְגַם דִּוּ עַ

בטול מקח לעולם חוזר אמאי חזרו הלא לרבי טרפון לאחר כל היום הוי מחילה עד שליש ולרבנן לעולם חוזר ומשני בטול מקח לא שכיח יותר יש ריחוי בפחות משתות ושתות דהויא מחילה לרבנן לאחר כדי שיראה ולר' טרפון כל היום מריח דיתר על שתות דלא שכיח ואין נפקותא בין חזרה דכל היום לעולם וקשה קצת לפירוש זה לישנא

דקאמר גמרא דקמשני ליה אונאה כל היום ותו לא דצריך לפרש אונאה מה שקנה ומחזיר אונאה ולעיל דקאמר בין דאמר להו דהויא אונאה שמחו קרי אונאה הא דידו על העליונה ולפי' רש"י אתי שפיר דהך אונאה נמי הוי ידו על העליונה:

ואילו יתר על שתות שניהם חוזרי' ואת' דבפרק הספינה (כ"ז דף כ:)

וה' פה. ד"ס א"ל ה' אמר רב חסדא מכר לו שוה ה' ב' ודוקר ועמד על ח' לזקק יכול לחזור בו ולא מוכר דאמר ליה לזקק אי לא דאונתיני לא מצית הדר כך ב' וד"ס אמאי מאנה יכול לחזור ניקא ליה נמי המתאנה אי לא דאונתיני כ' ו"ל דהקא בין שהוא יותר משתות ח"ל רחוק מן המקח יותר מדיא וכאילו לא מכר כלל דה"ל כיון ונמאץ חומץ חומץ ונמאץ יין דשניהם חוזרין (ספ דף כ: וד"ס דהקא בר' מרדכי תירץ דהתם בשאין הלוקח תובע אונאתו לכך אין המוכר יכול לחזור בו אבל הקא מיידי בשמתאנה תובע אונאתו ולכך המאנה יכול לבטל המקח:

אמר רבא הלכתא שתות קנה ומחזיר אונאה. פ"ה קנה בע"ב בר' נתן דבסמוך לפי זה פחות משתות לאלתר הויא מחילה וזה יש בין שתות לפחות משתות וכן משמע לקמן (דף כ"א) גבי ההוא גברא דנקט ורשבי לזבתי אמר אי דייבנא ליה חמשא ופלגא הויא מחילה משמע דלאלתר הוי מחילה ודקאמר זה וזה בכדי שיראה איתר משתות ושתות קאי ולא אפחות משתות ורבא אית ליה שפיר דרב חסדא דקאמר ב"פ הספינה (כ"ז דף כ: מכר לו שוה ה' ב' לזקק יכול לחזור בו ולא מוכר בין שהוקר בכדי שיראה שזהו זמן שלוקח יכול לתבוע אונאתו ודוקר על בטול מקח לכך לזקק יכול לחזור בו ולכך קאמר ועמדו על ח' ולא קאמר ועמדו על

ה' שאין זה בטול מקח וק' לר"ת וכן חולק רבא על סתם מתניתין (לפני דף כ"א) דקתני מי שהוטל עליו ידו על העליונה ועוד דהלכה כרבי מחבירו ועוד דרבא גופיה מוקי מתני' בר' יהודה הנשיא ולא בר' נתן א"כ משמע דסבר ליה כותיה ועוד מה שפיר למימר תניא כותיה דבר שיש מחלוקת תנאים כהוב באותה ברייתא ומו' ר"ת דרבא דאמר שתות קנה היינו אם רצה בר' יהודה ולא חש לפרש בהדיא רצה משום דקאי אמתני' ותניא כותיה מיתני משום דקתני בברייתא זה וזה בכדי שיראה דרבא אבל מרבי יהודה הנשיא לא מיתני דאמר רצה אמר לו כ' דאזכרה ה"ל לאתניי מתניתין ולקמן (דף כ"א) פריי שפיר אי ר' נתן מתניתין קתני רצה ברייתא לא קתני רצה משום דר' נתן לא קאי אמתניתין וד"ל לפרשאי אבל רבא דקאי אמתני' לא חש לפרש ואע"ג דרבא קטיל לישנא דמילתא דרבי נתן אין פ' קנה דהקא בקנה דרבי נתן:

אמר בשלמא מוכר לעולם חוזר משום הכי חזרו. אע"פ שגם תגרי לוד היו לוקחים ולא היה להם לחזור מ"מ חזרו משום דתגרי לוד היו מוכרים תמיד במעט מעט ודלי לוקחים בבת אחת:

והתנן

מוכר. שאין בידו מה להראות ולימלך אינו מכיר באונאתו עד שיראה טלית אחרת כדמותה נמכרת בדימים וקרי' הלך לעולם חוזר אם לא נתיקרו טליות בניתים:

ולרבי טרפון נמי לאלתר הוי מחילה. פחות משלש: **אמאי** חזרו. הא כל היום דר' טרפון בשלש הוא דקאמר להו ויחזרו מאונאה שליש ויהא הכל מחילה לאלתר: **משתות** ועד שליש לרבי טרפון. הויא אונאה כשתות עצמה לרבנן ואינו חולק על חכמים אלא דבטול מקח דידהו משוי להו אונאה וידו על

העליונה ואלילא דרבנן שניהם חוזרי: **אי הכי**. דר' טרפון אבטול מקח לחזיה פליג: **במאי שמחו**. מעיקרא: **תפשוט**. דמדשמוח: **בטול מקח** לרבנן. דמיבעיא לן לקמן אי לעולם חוזר או בכדי שיראה תפשוט דמדשמוח דלרבנן לעולם חוזר וכי אמר להו ר' טרפון אונאה וזהם היו סבורין דבכדי שיראה ס"ל באונאה שמחו: **כי אמר להו כל היום חזרו**. קרא דבין לעולם חוזר ובין שותות כל היום הנאה פורתא היא לדידהו דשתות הרבה יש למילך כל היום ועוד אונאה יתר על שתות לא שכיחא וקמפסיד להו בשתות עצמה לרבנן בכדי שיראה ולדידה כל היום: **דאי ס"ל בטול מקח** לרבנן. כאונאה בכדי

שיראה אין בין אונאה לבטול מקח אלא דבאונאה ידו על העליונה ובבטול מקח שניהם חוזרין כי משוי רבי טרפון לבטול מקח אונאה אין זו טובה להם: **שמחו בשתות עצמה כ'**. דהא דאמרן משתות ועד שליש לר"ת בשתות לרבנן משתות ומעלה אמרו ולא שתות עצמה: **אם תמצא לומר כ'**. כלומר אם באת לומר פשוטא דלעולם חוזר דאי בכדי שיראה מאי איכא כ': **איכא דאילו שתות כ'**. כי נמי אמרין תרתייהו בכדי שיראה עדין יש חילוק זה ביניהם: **משום הכי חזרו**. מעיקרא כי שוי להו ר' טרפון יתר על שתות אונאה דלרבנן בטול מקח ולא הרהיב זמן החזרה שמחו בשתות עצמה דמחילה לאלתר דאמרן וכי הדר אמר להו כל היום חזרו דהקמיר להם ביתר על שתות ופגם להם יותר ממה שהשביחם בשתות עצמה דפרשיות: **אלא אי אמרת לעולם חזרו**. נהי נמי דשתות עצמה משוי להו אונאה כרבנן דהאי דאמר לעיל שמחו בשתות עצמה שמויא דהיקא הוה משום שמחה דמעיקרא דקשיא לן במאי שמחו והשתא אמרת לי דשמחה מעיקרא משום בטול מקח היא דהויא דלרבנן לעולם ולר' טרפון היו סבורין בכדי שיראה כדן אונאה דרבנן כי הדר אמר להו כל היום אכתי שמחה איכא דלרבנן לעולם ולר' טרפון כל היום ותו לא ואי משום שתות עצמה דלרבנן בכדי שיראה ולדידה כל היום הרבה הוא שבח שמשיבית רבי טרפון ביתר על השתות מפגם שפוגם בשתות עצמה שדרי יכולין ליתר בשתות עצמה יפחות לו מעט ותהא מחילה נמאץא משתכרין בשל רבי טרפון כל אונאה שיתר על שתות: **בטול מקח לא שכיח**. ואין שבח זה חשוב להם במידי דלא שכיח וכי מביי דתני נהי נתן לו היום לחזור וזה הנמלכים נמלכים בו ביום הלכך פגם דשתות עצמה עדיף להו: **הלכתא פחות משתות נקנה מקח**. לאלתר: **יתר על שתות בטול מקח**. ושניהם חוזרין: **שתות קנה**. ואין אחד מהן יכול לחזור: **ומחזיר אונאה**. ולית ליה לרבא ידו על העליונה דמתני' דס"ל בר' נתן דברייתא דקיימא לן ר' נתן דיינא הוא נחית לעומקא דדינא בפרק הבית והעליה (נפיל ק"ה דף כ"א) וזה וזה. אונאה ובטול מקח: **יד מוכר על העליונה**. אם נתאנה מוכר והוא הדין אם נתאנה לוקח יד לוקח על העליונה וזכוי מוקמינן לה לקמן (דף כ"א) מאי דשירי במתניתין תני בברייתא: **זה וזה**. אונאה ובטול מקח: **לא שני**. בכדי שיראה: **אלא לזקק**. שמחו בידו ויכול להראות:

טפון היו סבורין בכדי שיראה כדן אונאה דרבנן כי הדר אמר להו כל היום אכתי שמחה איכא דלרבנן לעולם ולר' טרפון כל היום ותו לא ואי משום שתות עצמה דלרבנן בכדי שיראה ולדידה כל היום הרבה הוא שבח שמשיבית רבי טרפון ביתר על השתות מפגם שפוגם בשתות עצמה שדרי יכולין ליתר בשתות עצמה יפחות לו מעט ותהא מחילה נמאץא משתכרין בשל רבי טרפון כל אונאה שיתר על שתות: **בטול מקח לא שכיח**. ואין שבח זה חשוב להם במידי דלא שכיח וכי מביי דתני נהי נתן לו היום לחזור וזה הנמלכים נמלכים בו ביום הלכך פגם דשתות עצמה עדיף להו: **הלכתא פחות משתות נקנה מקח**. לאלתר: **יתר על שתות בטול מקח**. ושניהם חוזרין: **שתות קנה**. ואין אחד מהן יכול לחזור: **ומחזיר אונאה**. ולית ליה לרבא ידו על העליונה דמתני' דס"ל בר' נתן דברייתא דקיימא לן ר' נתן דיינא הוא נחית לעומקא דדינא בפרק הבית והעליה (נפיל ק"ה דף כ"א) וזה וזה. אונאה ובטול מקח: **יד מוכר על העליונה**. אם נתאנה מוכר והוא הדין אם נתאנה לוקח יד לוקח על העליונה וזכוי מוקמינן לה לקמן (דף כ"א) מאי דשירי במתניתין תני בברייתא: **זה וזה**. אונאה ובטול מקח: **לא שני**. בכדי שיראה: **אלא לזקק**. שמחו בידו ויכול להראות: **מוכר**. שאין בידו מה להראות ולימלך אינו מכיר באונאתו עד שיראה טלית אחרת כדמותה נמכרת בדימים וקרי' הלך לעולם חוזר אם לא נתיקרו טליות בניתים: **משום**

שיעור זה בשתיקה אי אפשר לבטלו. דוחה הגמרא: **איבא** חילוק ביניהם, **דאילו בשתיקה**, רק **מי שנתאנה חוזר** מהמקח, ולא המאנה, ו**אילו ביתר על שתיקה**, **שניהם חוזרין**, ואף המאנה יכול לחזור בו מהמקח. **מא** – מה ההכרעה בספק זה.

הגמרא מנסה לפשוט את הספק ממשנתנו: **תא שמעי**, שנינו במשנה (מט): שאחרי שאמר רבי טרפון לתגרי לוד שיכול המתאנה לחזור כל היום כולו **חזרו תגרי לוד לנהוג כדברי חכמים**, ששיעור האונאה הוא שנות, ושהמתאנה יכול לחזור רק עד 'שיראה לתגר', **אי אמרת בשלמא** – מובנת חזרתם אם תאמר **דפסול מקח לרבנן** באונאה יותר משנות הוא רק **בכדי שניאח לתגר או לקרובו**, ואחר כך המקח קיים, ו**אילו לרבי טרפון** הסובר שמשנות ועד שליש זו 'אונאה', ושיעור הזמן שיכול המתאנה לחזור הוא **כל היום, משום הכי חזרו**, שבתחילה שמחו מחמת הריח שיש להם באונאת שנות בדיוק, שלחכמים יכול המתאנה לחזור עד 'שיראה לתגר', ולדברי רבי טרפון זו מחילה מיד, אך כשאמר להם שזמן החזרה הוא כל היום, חזרו בהם, שהרי לדבריו הם מפסידים באונאה יותר משנות שיכול המתאנה לחזור כל היום, ואילו לדברי חכמים אחרי שעבר זמן 'כדי שיראה לתגר' נמחלת האונאה, והפסד זה גדול יותר מהריח שמרוויחים באונאת שנות בדיוק. **אלא אי אמרת שפסול מקח לרבנן לעולם חוזר**, אם כן שמחו בתחילה מחמת הריח שיש להם באונאה יותר משנות, שלרבי טרפון אחרי זמן 'שיראה לתגר' נמחלת האונאה, ולחכמים לעולם אפשר לבטל את המקח, ואם כן קשה **אמאי חזרו לנהוג כחכמים**, והרי אף אחרי שאמר להם שזמן תביעת האונאה הוא כל היום, עדיין **בכדי טרפון ניהא להו ספי**, דקא משני להו **אונאה כל היום, נתו לא** – שרבי טרפון סובר שמשנות ועד שליש זו 'אונאה' ויחזר המתאנה רק כל היום, ואילו לחכמים שזהו ביטול מקח יכול לחזור בו לעולם.

דוחה הגמרא: לעולם יש לומר ש'ביטול מקח' לחכמים חוזר לעולם, והטעם שחזרו בהם תגרי לוד הוא כיון שמכר שיש בו אונאה יותר משנות שדינו **בפסול מקח, לא שכיח** – אינו מצוי, שקשה להטעות את הלוקח בשיעור גדול כזה, ולכן העדיפו לנהוג כחכמים ולהוונות את הלוקחות בשיעור שנות, ואחרי זמן 'שיראה לתגר' לא יוכלו לחזור, מאשר לנהוג כרבי טרפון, שבשנות יכול הלוקח לחזור כל היום, אף שיש להם ריח בדבריו שביחור משנות אין זה ביטול מקח אלא אונאה, כיון שאין זו אונאה מצויה.

הגמרא מבררת את ההלכה בכל סוגי האונאות: **אמר רבא, הלכתא** – כך היא ההלכה, באונאה **פחות משנות**, נקנה **המקח** מיד, אף שעדיין לא עבר זמן 'כדי שיראה לתגר', ואם האונאה היא יותר על שתיקה, יש בזה דין **בפסול מקח**, ובין המאנה ובין המתאנה יכולים לחזור בהם. ובאונאת שתיקה, נקנה הלוקח את המקח, ואין אחר מהם יכול לבטלו, ו**מחזיר המאנה** את דמי האונאה לזה שנתאנה.

מבאר רבא עד מתי אפשר לחזור: **זוה וזה** – ובין תביעת האונאה באונאת שנות, ובין ביטול המקח באונאה יתירה על שנות, הן רק בשיעור זמן שהוא **בכדי שניאח לתגר או לקרובו**, אבל אם לא חזר בו בתוך זמן זה, הרי מחל על אונאתו.

הגמרא מסייעת לרבא מברייטא, ופושטת את הספק עד מתי אפשר לבטל את המקח: **תניא בברייטא ברייתא דרבא**, דיני **אונאה** כך הם, **פחות משנות**, נקנה **המקח** מיד, ואין המתאנה יכול לבטלו או לתבוע את אונאתו. **יתר על שתיקה**, **בפסול המקח**, ושניהם יכולים לחזור בהם. **שתיקה**, נקנה הלוקח, ואינו יכול לבטל את המקח, ו**מחזיר לו המאנה** את דמי האונאה, **בכדי רבי נתן**, רבי יהודה תנאי חולק לענין אונאת שנות, ואומר, אם התאנה המוכר יד המוכר על העליונה, אם הוא רוצה, הרי הוא מבטל את המקח ואומר לו ללוקח **תן לי מקחי** וטול את מעותיך, או אם רצונו לקיים את המקח, אומר ללוקח **תן לי מה שאני נתתי**. וכן אם נתאנה הלוקח, ידו על העליונה לתבוע ביטול מקח או השבת דמי האונאה. מסיימת הברייטא: **זוה וזה** – ובין באונאת שנות ובין באונאת יותר משנות, אין המתאנה חוזר אלא **בכדי שניאח לתגר או לקרובו**. ומבואר בברייטא זו כפסקו של רבא, ומה שפסק באונאה הפחותה משנות ובאונאה היתירה משנות דברי הכל הם, ולענין אונאת שנות דבריו הם כשיטת רבי נתן, שהלכה כמותו בדיני ממונות:

שנינו במשנה: **עד מתי מותר לתחזר בו** עד כדי שיראה לתגר או לקרובה: **אמר רב נחמן, לא שנו שיעור זה אלא לגבי לוקח שנתאנה**, כיון שהמקח

ולפי זה **לרבי טרפון נמי**, באונאה הפחותה משליש **לא לתגר הויא מחילה**, אם כן קשה, **אמאי חזרו בהם תגרי לוד אחרי שהורה רבי טרפון שזמן החזרה הוא כל היום**, והרי לא אמר זאת אלא בשיעור 'אונאה' לשיטתו, והיינו שליש, ואילו בפחות מכך סובר רבי טרפון שיש מחילה מיד, ואם כן קשה, שהרי עדיין **בכדי טרפון ניהא להו ספי** – שיטת רבי טרפון עדיפה להם יותר, **דמאי דרבנן קא משני להו אונאה** – ששיעור שנות שחכמים מחשיבים לאונאה, ויכול לתבוע עד כדי שיראה לתגר, **לרבי טרפון הויא מחילה מיד**, ומדוע חזרו בהם. אלא ודאי שאף בשיעור הפחות מאונאה, ולחכמים היינו בפחות משנות ולרבי טרפון בפחות משליש, אין זו מחילה מיד אלא לאחר בכדי שיראה לתגר.

דוחה הגמרא: **מי סברת** – האם אתה סובר שאונאה **פחות משליש לרבי טרפון, בפחות משנות לרבנן דמי**, ואם בפחות משנות סוברים חכמים שזו מחילה, כך יסבור רבי טרפון בפחות משליש, **לא**, אין הדינים שוים, אלא **משנות ועד שליש, לרבי טרפון, בשנות עצמה לרבנן דמי**, שיד המתאנה על העליונה לבטל המקח או לתבוע אונאתו, ושלא כדברי חכמים האומרים שזהו 'ביטול מקח', אך גם לדבריו אין זו 'מחילה', אלא 'אונאה'.

מקשה הגמרא: **אי הכי**, שמחלוקתם היא רק ביותר משנות, **במאי שמהו תגרי לוד מעיקרא** – בתחילה, כשהורה רבי טרפון שהאונאה היא בשיעור שליש, והרי בשנות ובפחות משנות אינו חולק על חכמים, ורק ביותר משנות הוא חולק, ולכאורה כדי להסביר את שמחתם **תפשוט** את הספק שראוי להסתפק בכך 'ביטול מקח', עד מתי אפשר לחזור וותספת בו הגמרא להלן, ותאמר דביותר משנות שזהו **בפסול מקח לרבנן, לעולם המתאנה חוזר**, ולכן שמחו בהוראת רבי טרפון, **דכיין דאמר להו רבי טרפון** שאונאה משנות ועד שליש אינה 'ביטול מקח', אלא **הויא אונאה, שמהו**, שאילו לדעת חכמים שזהו ביטול מקח יכול המתאנה לבטל את המקח לעולם, ולרבי טרפון שזו אונאה, לאחר שיעור זמן זה אינו יכול לתבוע אפילו את אונאתו. וכן מובנת חזרתם, **דכי אמר להו רבי טרפון** שזמן תביעת האונאה הוא **כל היום**, הפסידו את הריח שהיה להם באונאת שנות, שלחכמים זמן חזרתה הוא 'בכדי שיראה לתגר' ואחר כך זו מחילה, ולרבי טרפון זמנה כל היום, ולכן **חזרו לדברי חכמים**.

ממשיכה הגמרא לכאן את פשיטת הספק לכאורה: **דאי סלקא דעתך לומר דדין בפסול מקח לרבנן ביותר משנות הוא רק בכדי שניאח לתגר או לקרובו**, ואחרי זמן זה יש מחילה, אם כן קשה **במאי שמהו בתחילה בהוראת רבי טרפון**, והרי מחלוקתם היא רק בשיעור שבין שנות לשליש, ובין לחכמים שזהו 'ביטול מקח' ושניהם יכולים לחזור, ובין לדעת רבי טרפון שזו 'אונאה' ורק המתאנה יכול לחזור, זמן החזרה הוא רק עד 'שיראה לתגר', ואחר כך זו מחילה, ומה הריחו בדבריו רבי טרפון שזו אונאה יותר מדברי חכמים שזהו ביטול מקח.

דוחה הגמרא את פשיטות הספק: באמת יתכן שביטול מקח לחכמים הוא רק עד 'שיראה לתגר', ואף שביחור משנות לרבי טרפון זו אונאה ולא מחילה ולא הריחו בזה כלום, **שמהו תגרי לוד בשתיקה עצמה**, כלומר, רק לגבי יותר משנות ועד שליש סובר רבי טרפון שזו אונאה, אך בשנות בדיוק סובר רבי טרפון שדינה כפחות משנות ונמחלת מיד, ובזה שמחו, **דלרבי טרפון אונאת שנות היא מחילה לאלתר, ולרבנן זו אונאה**, ועד שיעבור זמן 'שיראה לתגר' יכול המתאנה לחזור. אך אחרי שאמר להם רבי טרפון ששיעור הזמן שיכול המתאנה לחזור בו הוא כל היום, נמצא שיש להם הפסד באופן שהאונאה היא יותר משנות, שלדעת חכמים יכול המתאנה לחזור רק עד 'שיראה לתגר', ואחר כך זו מחילה, ואילו לרבי טרפון יכול לחזור בו כל היום, ולכן חזרו לדברי חכמים.

הגמרא מבררת את דין ביטול מקח שנאמר לגבי יותר משנות (לעיל מט): עד מתי יכול המתאנה לחזור. מסתפקת הגמרא: **איבעיא להו**, אונאה יתירה משנות, שדינה **בפסול מקח, לרבנן**, האם **לעולם חוזר המתאנה** ומבטל את המקח, או **דלמא** רק **בכדי שניאח לתגר או לקרובו**, וכדין אונאת שנות המבוארת במשנה, אבל אחרי זמן זה המקח קיים ונמחלה האונאה.

הגמרא מנסה לפשוט את הספק, ודוחה: **ואם תמצא לומר** שיש ראייה שהמקח חוזר לעולם, שאם נאמר שאינו חוזר אלא **בכדי שניאח לתגר או לקרובו**, אם כן קשה מה **איבא** בין אונאה בשיעור שתיקה לבין יתר על שתיקה, והרי בשתיקה אפשר לבטל את המקח עד כדי שיראה לתגר, ואחר

משום הכי הוון לנהוג בחכמים, שהרי הפסד של רבי טרפון שאפשר לחזור
כל היום רק מגרע את כחם, שאם יאנו את הלכות, יוכלו אלו לחזור בהם
כל היום, ואינו מיפה את כוחם של התגרים, שהרי אף לדברי חכמים הם
יכולים לחזור לעולם, וכדברי רב נחמן, אלא אי אמת שלא כדברי רב
נחמן, אלא דמוכר נמי בלוקת דמי ויש לו זמן מוגבל לחזור, מאי נפקא
להו מיהא – מה ההפסד שיוצא להם מדברי רבי טרפון, והרי גם להם יש
הנאה בדבריו, דכי הוי דעבדי ליה רבנן תפנתא ללוקת – כשם שסובר
רבי טרפון שתיקנו חכמים לטובת הלוקח שאם התאנה יוכל לחזור בו כל
היום, הכי נמי עבדי ליה רבנן תפנתא למוכר – כך תיקנו לטובת המוכר,
שאם הונו אותו במכר יוכל לחזור כל היום, ולא רק עד כדי שיראה לתגר,
כדעת חכמים, ומדוע חזרו בהם, אלא דאי מוכח כדברי רב נחמן, שלגבי
המוכר לא שייכת תקנה זו כלל, אלא אף לדעת חכמים הוא חוזר לעולם,
והפסידו בדברי רבי טרפון שיש ללקוחות יותר זמן לחזור.

דוחה הגמרא: לעולם יתכן שאף המוכר יכול לחזור רק כל היום, ומכל מקום
חזרו בהם, כיון שתתיר לוד היו בקיאים במקח, ולא שכיח דמטעו – אין זה
מצוי שישעו וימכרו בפחות ממחירו של החפץ, אלא יותר מצוי שימכרו
ביוקר, ולכן עדיפה להם דעת חכמים, שהלוקח יכול לחזור רק עד כדי
שיראה לתגר, על פני דעתו של רבי טרפון שהלוקח יכול לחזור בו כל היום.
הגמרא מביאה מעשה בענין הלכה זה, שמוכר חוזר לעולם: אושפריזניה
– בעל האבסניה דרמי בר חמא, ופין חמא – מכר חמור, וטעה ומכרו
בזול, בהפרש של יותר משישית משהיו אמיתיים, אושפריזניה דתהו עציב –
מצאו רמי בר חמא כשהוא עצוב, אמר ליה, אמאי עציבת – מדוע אתה
עצוב. אמר ליה, ופיני חמא וטעתי – מכרתי חמור וטעיתי במחירו. אמר
ליה רמי בר חמא, ויל תדר בך – לך וחזור בך ממקחך, כדין אונאה ביותר
משותת. אמר ליה, הא שהאי לי – הרי שהיתי שיעור זמן יותר מפרקי
שארית לתגר או לקרובי, ושוב אין בידי לבטל המקח, כמו ששנינו
במשנתנו. שדריה לקמיה דרב נחמן – שלחו רמי בר חמא לרב נחמן,
שיפסוק לו דינו, אמר ליה רב נחמן, לא שנו חכמים שהתאנה יכול לחזור
רק עד כדי שיראה לתגר, אלא לגבי לוקת שנתאנה, אבל מוכר לעולם
חוזר, ואתה יכול לבטל את המקח.

מבארת הגמרא את החילוק בין לוקח למוכר: מאי טעמא – מה הטעם
שנתנו חכמים זמן מסוים לחזרת הלוקח, ואילו המוכר חוזר לעולם, כיון
שלוקת, מקחו בידו, וכל הויא דאזיל מתיו ליה – ולכל מקום שהוא
הולך, נוטלו עמו ומראהו לתגרים או לקרוביו, ואמרי ליה אי טעה במקח
זה, אי לא טעה, ואם עבר שיעור זמן זה ולא תבע את אונאתו, בודאי מחל,
אבל מוכר, דלא נקט מקחיה בידו – שאין המקח בידו להראותו לתגרים,
אינו יכול לעמוד על טעותו עד דמיתרמי ליה ובינתא בבינתיה – עד
שמודמן לו מקח הזה הרומה לזה שמכר עתה, ואז ידע אי טעה, ואי לא
טעה.

הגמרא מביאה מעשה נוסף בענין אונאה, ומחדשת לפיו הלכה באדם
הקונה מבעל הבית: ההוא גברא דהוה נקט ורשכי לזבני – מעשה באדם
שהיה אחוז בידו חגורת משי למוכרה, קרי שיתא – היה מכריז שהוא
מוכר בששה זוז, ובאמת שוויא חמשה – שוויה הוא רק חמשה, ואף שהוא
הכריז שהוא מוכרה בששה, מכל מקום אי הווי יהכי ליה חמשה ופלגא –
אם היו נותנים לו עבודה חמשה וחצי זוזים, הוה שקיל – היה נוטלם
ומוכרה עבורם. אהא ההוא גברא ואמר, אי יהינא ליה – אם אתן לו
תמורתה חמשה ופלגא, תהיה אונאתי בחצי זוז שהוא עשירית המקח,
וכיון שזה פחות משישית הווי מחילא לאלתר על האונאה, ולא אוכל
לתובעה, לכן עדיף דאתן ליה שיתא ואתאנה בזוז שלם, ואתפעייה לדינא
– אתבענו לדין בתוך זמן 'כדי שיראה לתגר', שיחזיר לי את הזוז היתר, כדין
אונאת שותת. ואכן כך עשה, ואחרי המקח אמר לקמיה דרבא לתבע
מהמוכר את אונאתו, אמר ליה רבא, לא שנו דינא אונאה, אלא בלוקת מן
התגר – סודור, אבל בלוקת מפעל תפנתא למוכר את תבשיתו ושאר כלי
תשמישו, אין לו עליו אונאה, שכיון שחביבים עליו ידוע שהוא מוכרם
ביוקר, והרי זה כאילו התנה בשעת המקח, ידע אני שיש במקח זה אונאה,
ועל מנת כן אני מוכר שלא תוכל לתבוע אונאתך. וכיון שהמוכר את חגורת
המשי בעל הבית הוא, אין אתה יכול לתבוע את אונאתך.

הגמרא מביאה מעשה נוסף בענין זה: ההוא גברא, דהוה נקט ביפי לזבני
– שהיה אחוז בידו נזמים למכרם, קרי שיתין, ושוי חמשין – היה מכריז

שמוכרם בששים זוז, אך שויים האמיתיים היה חמישים זוז, ואנאם, אי הווי
יהכי ליה חמשין וחמשה, הוה שקיל. אהא ההוא גברא ואמר, אי
יהינא ליה חמשין וחמשה, תהיה אונאתי פחותה משותת, ותווי מחילא
לאלתר, לכן אתן ליה שיתין, שתהיה אונאתי שותת, ואתפעייה לדינא
בתוך זמן שיראה לתגר, ויתחייב להשיב את האונאה. ואכן כך עשה, ואחר
המקח אמר לקמיה דרב חסדא, אמר ליה רב חסדא, לא שנו דינא אונאה
אלא בלוקת מן התגר, אבל בלוקת מן בעל הבית אין לו עליו אונאה.
אמר ליה רב חסדא, רב חסדא על פסק זה, 'שיר' – יפה אמרת, וכן אמר
רבי אלקעזר לרב חסדא על פסק זה, 'שיר'.

מקשה הגמרא על דין זה, שאין אונאה לבטל הבית: והא אפן תנן – והרי
אנו שנינו במשנה (להלן), 'כשם שיש דין אונאה להדינא, כך יש דין אונאה
לתגר', והרי מאן – מיהו 'להדינא' שעסקה בו המשנה, לאו – האם אין
הכוונה לפעל תפנתא המוכר את כליו, ומוכח שיש בו דין אונאה.

מתרץ רב חסדא: אמר רב חסדא, משנתנו עוסקת במוכר צדדייתא – בגדי
קנבוס, העומדים למכירה על ידי בעל הבית לשם סחורה, שבוזו דינו כתגר,
אבל מאני תשמישיתיה דיקורי עליה – אבל כלי תשמישו שחביבים עליו,
לא מוזבין להו אי לאו בדרמי תידי – אינו מוכרם אלא בדמים יתרים על
שויים, והרי זה כאילו התנה שלא יוכל הלוקח לתבוע את אונאתו:

משנה

משנתנו מבררת על מי נאמר איסור אונאה, ומי יכול לבטל מקח שהיתה
בו אונאה.

אהד הלוקח ואחד המוכר, יש להן דין אונאה, שאסור למוכר להונות את
הלוקח ולמכור לו ביוקר, ולא ללוקח להונות את המוכר ולקנות בזול.

אומרת המשנה דין נוסף: כשם שיש אונאה באדם הקונה או מוכר להדינא,
כך יש דין אונאה באדם הקונה או מוכר לתגר – לסודור. ורבי יהודה חולק
ואומר, אין דין אונאה לתגר, ובגמרא יבואר טעמו.

אומרת המשנה דין נוסף: מי שהופל עליו – מי שנתאנה במקח והפסיד, ידו
על העליונה, ולכן, אם התאנה הלוקח, הברירה בידו, אם רצה לבטל את
המקח, ואמר לו למוכר תן לי את כל מעותי ששילמתי, וטול את החפץ,
או אם רצונו בקיום המקח, אומר למוכר תן לי מה שאניתי – מה
ששילמתי יותר מהמחיר האמיתי, והחפץ ישאר בידו. ובגמרא יבואר מה
הדין כשהתאנה המוכר:

נמרא

שנינו במשנה: 'אחד הלוקח ואחד המוכר יש להן אונאה'. מבררת הגמרא:
מנהגי מילי – מנן לנו שדינא אונאה נאמר גם בלוקח וגם במוכר. מבארת
הגמרא: דתנן דרבנן, נאמר בתורה (ויקרא כה יד) 'וכי תמכרו ממכר
לעמיתך' וסיום הפסוק הוא 'אל תזנו', אין לי ללמוד מפסוק זה אלא איסור
אונאה באופן שנתאנה הלוקח, שהרי לשון הפסוק היא ציווי על המוכר,
אך אם נתאנה המוכר, מנן שגם בזה יש איסור, תלמוד לומר – נאמר
בתוך הפסוק 'או קנה', שזהו ציווי על הלוקח, וגם עליו נאמר סיום הפסוק
'אל תזנו'.

מבארת הגמרא את הצורך לפרש את האיסור בשניהם: ואיצטריך למכתב
שיש איסור על הלוקח, ואיצטריך למכתב איסור על המוכר, כיון דאי
כתב רקמנא רק איסור על המוכר, היינו סוברים שזהו משום דקים ליה
בבינתיה – שהוא בקי במחיר סחורתו, שהרי ידע כמה שילם עליו, ומאנהו
במדי, אבל הלוקח, דלא קים ליה בבינתיה, אימא – היה אפשר לומר
דלא אוהריה רקמנא בלא תזנו.
וכן להיפך, אי כתב רקמנא רק איסור על הלוקח, היינו סוברים שזהו
משום דקא קני – שהרי הנאת המקח היא שלו, דאמרי אינשי – שרגילים
בני אדם לומר, 'ונכרתי, קניתי', כלומר, אם קניתי חפץ המתקיים, יש לך רוח
בכך, שלא הוצאת את מעותיך על דברים המתכלים מהר, ולכן וזהירותו
התורה שלא יאנה את המוכר, אבל המוכר, דאבדוי קא מוכר – שהוא
מאבד ומפסיד, דאמרי אינשי, 'ופין, אוכר', כלומר, אם מכרת חפץ יש לך
הפסד ואבדיה בכך, כיון שתכלה את המעות שקיבלת, בהוצאותיך, וכיון
שכך אימא לא אוהריה רקמנא בלא תזנו, כיון שאף אם יטול מהלוקח
מחיר גבוה, עדיין עיקר הרווח וההנאה הם של הלוקח, צריכא – לכן
הוצרכה התורה לפרש את האיסור בשניהם:

הַבָּא מִי יָדַע דְּמַחֲלִיל. וְכֵן הַבּוֹחֵב (וּבְחֻסּוֹת דֵּי קָדֶה. וְסֵפֶר ד' ס וְכֵן) דְּפִסְקִי רַב אִם מִתָּנָה אֵינּוּ יוֹרְשֶׁהָ וּפְרִירָה וְסָבֵר רַב תַּנְהוּא קָזִין וְהָאִמֹר רַב יֵשׁ לוֹ עֲלֵיו אוֹנְאָה הֵהֱמִי נִמִּי לֹא יָדַע שְׁתִּמּוֹת אֲשֶׁתּוֹ קוֹדֶם שְׁתִּמּוֹת יוֹאֵת בֶּפֶ' אַע"פ (סֵפֶר ד' ס וְ. וְסֵפֶר) דְּפִרְרִי טַעְמָא דְּבִרְתָּב הָאֵל עַל פֶּה אֵינִיהָ יְכוֹלָה לִמְחֹל לְכַתּוּבָה וְהָאֵל סָבֵר ר'

וַיְהִי־דָּם בְּדַמְיוֹן כְּתוּבָא קָיִים וְלִישָׁנִי דְכְּתוּבָה
לא יָדַע דְּמִקְחָלָה דְּאִמּוֹר הִיא תְּמוּנָה קוּדָם
וְיִי"ל דְּהָתָם פְּרִיךְ לְשִׁמְוֶאל דְּלֹא מְפַלֵּג אִי"נ
פְּרִיךְ לְאִבֵּי דְאִמּוֹר בְּסֻמוֹר וְהוֹרָתָא רַב
דְּאִמּוֹר כִּרְמֵי אִי"נ כִּיּוֹן דְּקָלָה בְּעֵינֵי
לְהוֹצִיָּאה דְּעָדָה וּמְחָלָה
אָבֵל הָבָא מִי יִמּוֹר דְּקַעֲקֵר. וּבִפְסֵק
דְּמִכּוּת וְהָיָה גַּם דְּלֵי' וְשִׁמְוֶאל דְּפִרְיָךְ
לְשִׁמְוֶאל מֵאוּנָה דְּשִׁבְעִית הָתָם
בְּשִׁבְעִית נִמְי לֹא יָדַע דְּקַעֲקֵר דְּאִמּוֹר יִפְרַע
לוֹ קוּדָם שְׁבִיעִית:

על מנת שאין בו, פ' רש"י אני מבטיחך
שאין בו אונאה ויש בו אונאה והיו
גם מקח טעות וקשה דבפ' דבמות (ס)
מדמדרו לעל מנת שלא תשטמדרו שביעית
תשטמדרו שביעית והתם לא שייך האי
טעמא אלא דהו טעמא שאין לו פח
לחתנות שלא תחול שביעית על המזל
ו"ל דלא מדמי אלא כי היכי דגבי אונאה
יש חילוק בין לשון שאין עליו לשאין בו
ה"נ גבי שביעית יש חילוק בין לשון זה
ללשון זה וירבינו שמואל מפרש דע"מ
שאין בו אונאה משמע על מנת שלא תחול
איסור דלא תנוע על המקח וע"כ הוא פל
והשתא הוי ממש דרמאי דשביעית:

הַנּוֹשֵׂא וְנֹתֵן בְּאִמְנָה. פ' רש"י
שְׁמָאֲמִינוּ שִׁמְכִּרְנוּ כְמוֹ
שִׁיבֹל אֵין לוֹ עֲלֵיו אוֹנָאָה הִרְיוֹן וְהִפְסֵד
לְמִשְׁלָחוֹ וְקִשָּׁה דְּאֵין שִׁיךְ לִשּׁוֹן אוֹנָאָה
עַל זֶה נָעוּד אִי שְׁלִיחַ לֹא קִבֵּל עֲלֵיו
אֲחֵרִית פְּשִׁיטָא שְׁהִרְיוֹן וְהִפְסֵד לְמִשְׁלָח
וְאִי קִבֵּל הִשְׁלִיחַ עֲלֵיו אֲחֵרִיתָא וְהִפְסֵד
א"כ יֵשׁ לוֹ עֲלֵיו אוֹנָאָה וְנִבְרָא דְנוֹשָׂא
וְנֹתֵן בְּאִמְנָה הֵינָּה שְׁאֲמִינוּ בְּכַהֲנָה קְדָה וְנֹתֵן לוֹ כֶּךָ יוֹתֵר מִעַט וְהִשְׁתָּא שִׁיךְ
שְׁפִיר אֵין עֲלֵיו אוֹנָאָה:

במה דברים אַמורים בסתם. ר"ח פסק כרב דהלכתא כרב באיסורי תימה דהא לא פליגי אם מותר לעשות כן אלא פליגי אם חייב להחזיר האונאה והלכה בשמואל דיני ובישאלתות דרב אחאי פרשת בהר פוסק כרב משום דהך ברייתא קאי בזהויה דמפליג בין סתם למפרש ואחאי לדידה שפיר כר' יהודה הכל בשמואל לא מותקמא לא כר"מ ולא כרבי יהודה וירבין פ' דלשמואל אב' פירושא דברייתא כד"א בסתם פ' שלא אמר ע"מ אכל מפרש ע"מ שאין לה עלי אונאה נעשה באומר יודע אני שאינו שוה בו ואחאי אונאה רגיל לומר איני יודע שאינו שוה כן אע"פ שאינו יודע אם אמר אמת לו את הרע ומאמין לו שישמכרנו בחנות כמו שיכול שישלם לו את הדין פשוט שטורח לו למכור הרע בחנות בעצמם מעט ויהו רבית וקשה דכפי איזה נשך שכבר נתן לו שכרו משמע שמוכרו כבר היה לו שכרו ונראה כפ' ר"ח שקנה כל אחד כ"א חצי דין וזה א"ל אני מאמינך פהו נתת עליהם ואתן לה מעט שפחה שיהי לא נתן לו על הרע דמור אכל בשביל חשש הדינים נתן לו בדיני דינר דין או זה וזה בשוקים אם ימכור רעים חשש כל אחד ואחד בדיני שבר עצמו אינו נוטל שכרו נתן לו שחכ

אִסָּר לְדִינֵר. וְאֵת הָאֶמְרָר רָבָא (לְקַטְרָה דֵּי ט"ז) כֵּל דְּרַב שְׁבַמְדָּה וְשְׁבַמְבִּין וְשְׁבַמְשָׁק שְׁנֵי פְּנִדְיִינִים לְדִינֵר. וְהָא דְּלֹא אָמַר מַעֲה לְדִינֵר מִשּׁוּם דְּרַבִּי יְהוּדָה וְלֹא שְׁתַּת מַעוֹת דְּהָבָא לֹר' שְׁמַעוֹן אִם מִכָּר סָלַע שָׁוֶה כ' מַעוֹת בְּכִ"ד הָיוּ אוֹנֵי וְאִפְּי' לְשִׁמּוּאֵל דְּאָמַר שְׁתַּת מַעוֹת שְׁנֵינוּ תְּקַשֶּׁה דְּבִשְׁתַּת מִקָּח מוֹדָה דְּהָיוּ נִמְי' מִלְּהוֹלָא אַע"ג דְּאִבְרָהִי הָיוּ שְׁתַּת מִקָּח לֹר' דְּמִינִי' שְׁמֹכֵר לֹר' טַלִּית שָׁוֶה כ' מ' ד' דְּמִינִי' דְּמִינִי' שְׁתַּת מִקָּח לֹר' שְׁמַעוֹן הָאֶמְרָר וְהַשְׁתַּת מִלְּהוֹלָא בְּחַפְצֵי שְׁנֵי

אָבֶל הָבָא מִי יָדַע דִּמְחִיל וְשִׁמּוּאֵל אָמַר אָנָּה דְאִמְרִי
אָפִילוּ לָרִ"מ עַד פֶּאן לֹא קָאָמַר רִ"מ הָתֵם אֵלָא יְדֻדְאִי
קָאָ עֲקֵר אָבֶל הָבָא מִי יִימַר דְקָא עֲקֵר מִיזִי אָמַר רַב עֲנֵן
לְדִידִי מִפְּרִשָׁא לִי מִיְיִוָּה דְמַר שִׁמּוּאֵל הָאִזְמַר לְחִבְרִי עַל
בְּמִנְתָּ שְׂאִין דָּךְ עַל אֹנְגָה אִין לֹא עֲלִי אֹנְגָה ע"מ שְׂאִין
בּו אֹנְגָה הָרִי יֵשׁ בּו אֹנְגָה מִיתִיבִי הַנּוּשָׁא וְהַנּוּתֵן
בְּאִמְנָה וְהָאִזְמַר לְחִבְרִי ע"מ שְׂאִין דָּךְ עַל אֹנְגָה אִין
לֹא עֲלִי אֹנְגָה לְרַב דְאִמְרִי אָנָּה דְאִמְרִי אָפִילוּ לָרִ"מ יְהוּדָה
הָא מְנִי אָמַר אֲבִי מְחוּרְתָא רַב אָמַר בְּרִ"מ וְשִׁמּוּאֵל
דְאִמְרִי בְרִ"מ יְהוּדָה רַבָּא אָמַר לֹא קָשִׁיָּא פֶּאן בְּסֵתָם פֶּאן
בְּמִפְּרִשָׁא דִתְנִיָּא בְּמָה דְבָרִים אָמֹרִים בְּסֵתָם אָבֶל בְּמִפְּרִשָׁ
מוֹכֵר שְׂאִמֵּר לְלוֹקֵחַ חֲפָץ זֶה שְׂאִינִי מוֹכֵר דָּךְ בְּמֵאתִים
וְיֹדַע אֲנִי בּו שְׂאִינִי שְׁוֹה אֵלָא מְנָה עַל מְנָת שְׂאִין דָּךְ
עֲלִי אֹנְגָה אִין לֹא עֲלִי אֹנְגָה וְכֵן לֹקֵחַ שְׂאִמֵּר לְמוֹכֵר
חֲפָץ זֶה שְׂאִינִי לֹקֵחַ מִמֶּךָ בְּמֵנָה יֹדַע אֲנִי בּו שְׂשֻׁוֹה
בְּמֵאתִים ע"מ שְׂאִין דָּךְ עַל אֹנְגָה אִין לֹא עֲלִי אֹנְגָה
חֲמִ"ח הַנּוּשָׁא וְהַנּוּתֵן בְּאִמְנָה הָרִי זֶה לֹא יִחְשַׁב אֶת הָרַע
בְּאִמְנָה וְאֵת הַיָּפֶה בְּשׁוֹה אֵלָא אוּ זֶה וְזֶה בְּאִמְנָה אוּ זֶה
וְזֶה בְּשׁוֹה וְנוּתֵן לֹא שְׂכָר בְּתָף שְׂכָר גָּמֵל שְׂכָר פּוֹנֵדֵק שְׂכָר
עֲצֻמּוֹ אִינוּ נֹטֵל שְׂכָרָךְ נָתַן לֹא שְׂכָרֵךְ מִשְׁלָם שְׂכָרֵךְ מִשְׁלָם
מִחִיבָא קָא הָיִיב לִיה אָמַר רַב פֶּפֶא בְּצִדְרֵי דִיחִבִּי אַרְבַּע
לְמֵאָה: **מִתְנִי'** בְּמָה תִּהְיֶה הַפְּלֵעַ חֲסִידָה וְלֹא יִהְיֶה
בְּמָה אֹנְגָה רִ"מ אָמַר אַרְבַּע אִסְרוֹת אִסְרֵי לְדִינֵי רַ' וְרִ'
יְהוּדָה אָמַר אַרְבַּע פּוֹנְדִּינּוֹת פּוֹנְדִּינּוֹ לְדִינֵי רַ' וְרִ"ש אָמַר

שמונה

1 מִי יֵדַע, דִּאיִקְבָּא אוֹנְקָא הוּא סְבוּר דְּאֵין בּוֹ אוֹנְקָא; דְּלוֹדָא עֲקָרָהּ בִּשְׁעַת הַחֲתָנָא
 2 עוֹקֵר דְּבָרֵי תוֹרָה שְׁהִיִּילָה עֲלֵיהּ שְׂאֵר כִּסּוּת וְעוֹקֵר וְהוּא עוֹקֵר הַחֲבוּבָה מִמְּלֵיוּ אֲפִי
 3 הוּא נוֹתֵן לְאַחֵר יְמֵן מִתְּנָהּ בַּעֲלָמָא הוּא; אֲפֹל הֵבָא מִי יִסֵּר דְּעֲקָרָהּ, שְׂמֹא לֹא
 4 יֵדָא בּוֹ אוֹנְקָא; אֵין לוֹ עֲלִיו אוֹנְקָא. דְּפִרְשִׁית דִּמְי דְּמִן דְּעָקֵר; שְׂמֵין בּוֹ
 5 אוֹנְקָא. אֵאמֹר לֹא בִּלְשׁוֹן הוּא אֵין לוֹ לְשׁוֹן

מִחֲלַת אוֹנָאָה אֵלָּא לְשׁוֹן תְּבִיעַת אוֹנָאָה
דַּעֲמָ שְׂאֵין בּוֹ אוֹנָאָה אֲמִיר דְּהָרִי יֵשׁ בּוֹ
וּמִקְחַ סְעוּתָּ נִמְי הָיָי וְאִם רָצָה לְחַזּוֹר חֲזוֹר
לְגִמְרִי: **הַנוּשָׂא וְנוֹתֵן בְּאִמְנָה**. מְכּוּר בִּמְה
שְׁתּוּבָה: וְתָן לִי הַמַּעֲוֹת לִמְנָן פְּלוּנִי וְהִנֵּנִי
סוּמְךָ עֲלִיךָ וְנוֹתֵן לּוֹ שֹׁכֵר סְרַחוּ בְּדִלְקָמָךְ:
אֵין לּוֹ עֲלִיו אוֹנָאָה. לּוֹמֵר יוֹתֵר הִיָּה שָׂחָה
וְאִם מְכַר הָאָדָם בְּרִמְיָם רִבִּים אֵין זֶה כּוֹל לּוֹמֵר
אֵלָּא אֶתָּא דְּמִיָּה: **מִהוֹדְרָתָא כּוֹ**. וְרַב
מוֹזֵל לִי בְּרַבִּי הוֹדֵדָה דְּאִפִּי' הִיָּבָא דְּלֵא יֵדַע
וּמְחִילִי מִנִּי אֲמִיר: **סָתָם**. עִמָּ שְׂאֵין לֵי עֲלִי
אוֹנָאָה דְּלֵא יֵדַע דְּנִיחּוּל: **מִפְּרָשׁ**. שְׁפִירֵשׁ לּוֹ
יֹדַע אֲנִי שֵׁשׁ אוֹנָאָה וְאֵין מוֹכְרֵה לָךְ עִמָּ
שְׂאֵין לָךְ עֲלִי אוֹנָאָה דְּבָהָא אֲמִיר רַבִּי הוֹדֵדָה
דְּמַתְנָה וְתִנְאָן קִיִּים דְּרִמִּי לְשֹׁאֵר וּבִסְעוּת:
בְּסָתָה דְּרִמִּים אֲמִיר. יֵדֵשׁ אוֹנָאָה לָזֶה עַל
זֶה: **מְכַר: אֵכָל בְּכַפְרָשׁ**. מוֹכֵר מוֹכֵר
כּוֹ: **הַנוּשָׂא וְנוֹתֵן בְּאִמְנָה כּוֹ**. כְּדַפְרִישִׁית:
הָרִי זֶה לֹא יִחְשׁוֹב לּוֹ אֵת הָרַע בְּאִמְנָה
וְאֵת הַיָּהָה בְּשׂוּרָה. לְהִיטֵן לּוֹ הַמַּתְנַת מַעוֹת
הַיָּהָה בְּשֹׁכֵר סְרַחוּ בְּגוֹן הִיָּה לּוֹ שְׁנֵי יִינוֹת
יִפֶּה שֵׁשִׁי לּוֹ עֲלִיו קוֹפְצִים לְקַלְחוֹ בִּבְתָּ אַחַת
וְהָרַע שְׂאִינוֹ מְכַר אֵכָל בְּחִנּוּת לֵי יֹאמֵר לֵי
הָרִי לָךְ יִפֶּה בְּשׂוּרֵי עִמָּ שְׁתַּחְבּוּרֵי לֵי הָרַע
בְּחִנּוּת בְּמָה שְׁתּוּכֵל וְלִכְשִׁימְכֵר תֵּן לִי מַעוֹת
שְׁנֵינִים: וּפְטוּר עֲצוּמָה בְּהַמַּתְנַת מַעוֹת שֶׁל דְּמִי
הַיָּהָה מַלְתָּת שֹׁכֵר סְרַחוּ עַל הָרַע וְהָיָי
בְּרַבִּית: **הוֹתֵן אֵין לֵי אוֹנָאָה**. וְיִתֵּן לֵי
כְּדָרְךָ אֶתְּלָת שִׁשְׁרֵי שֹׁכֵר קְצוֹב הִיָּה לָלֶם
כְּדַמְפְּרֵשׁ לְקַמָּן אֲרַבְעָה לְמֹאָה: **אֵין זֶה וְזֶה**
בְּשׂוּרָה. וְהַשֹּׁכֵר יִהְיֶה שֶׁל מְקַבֵּל: **וְנוֹתֵן לּוֹ**
שֹׁכֵר בְּתָה שֹׁכֵר גָּמֵל. אִם נָתַן בְּאִמְנָה
בְּשִׁבְיוֹאָה לְחֻשְׁבוֹן יִנְכֵּה לּוֹ שֹׁכֵר בְּתָה חֲמוּלִיבִים מִבִּיתֵּי וְלִחְנֹת וְאִם חִיֹּרָת לְגִמְלִים
נָתַן לּוֹ שֹׁכֵר גָּמֵל: **בְּצִדְרִי**. מוֹכְרִי בְּגִידֵי קְצוֹב שֹׁכֵר קְצוֹב הִיָּה לָלֶם לִיטֵן אֲרַבְעָה
לְמֹאָה לְמִי שְׂטוּרָה מְכִיבִיתָּ: **מִתְנִי**. בְּמַה תִּהְיֶה הַפֶּלַע הַפְּרִיעִי: מְטַב הַיָּהָה
וְתִמְיֵד הוּא שְׂחָךְ חֲסֵר בְּמַה חֲסֵר וְאִם הוֹצִיאָהּ לֹא תִהְיֶה אוֹנָאָה: **ד' אֲסִירִין**.
לְסַלֵּעַ: **אִסְרֵי לְדִינֵי**. הוּא אֲחֵד מְכִיד בּוֹ ד' מַעָּה כֶּסֶף דִּינֵר מַעָּה שְׁנֵי פִנְדְּיוֹנִים
פִּנְדְּיוֹן שְׁנֵי אִסְרִין וּבִבְנִי מְפָרֵשׁ מֵאֵי שְׂכָנָא דְּבִנֵּי שְׂאֵר סְחוּרָה אֲמִירֵי שְׂחָתָא וְאִין
שְׂמוּנָה

יש אומרים כן ויש אומרים כן! אך בזה פירשנו ימים. אחד משנים עשר שבועות

רבי יוחנן אי נמי י"ל אורחא דמילתא נקט דאותו שאמר ע"מ שאין לה עלי

יא אפילו בר"מ דלא דע דקעקור לא יחשב את הרע באמנה. פי רשי שנותן

כמו ששנה עבשיו למכרו מיד וממתין לו מעות היפה עד שימכור הרע בשביל

ה"ל לאתויי ולא הכא ותו דבתוספתא (פי' מחנאי לגבי אונאה ועוד

דברים ב"י דירגים ה' היפי שנה כל אחד דירי חצי וחמשה רעעים אינן שוים

ותור להוויח ולא יחשב לו הרע דירי דירי כמו שקנה ויפסה דירי חצי כמו

והיא אונאה אלא או זה וזה באמנה פירש אם ימכרם כולם יחד יחשב כולם

כן ואם ימכרו יפס לזה חשב כל אחד דירי חצי וגם יחשב שכר כהן כו'

המכור הראשון שקנאם תחלה מנא:

[illegible]

בעל הבית הנותן סחורה למכור יכול לחשב את סכום מכירתה בשני
אופנים, 'אמנה' ו'שוה', 'אמנה' היינו שהמקבל ימכור את הסחורה עבור
הבעלים מעט מעט בחנות, והבעלים מאמינו שימכרנו בכמה שיוכל, ואת
המעות שיריח יתן לבעלים בסיום המכירה, והמקבל יטול שכר מסוים על
טרחתו. ו'שוה' היינו שמשלם המקבל לבעלים כפי המחיר ששוה למכור
את כל הסחורה בבת אחת, שאז מחירה זול יותר, וישלם לו מיד את דמיה,
ואם ירצה ימכרנה בחנות מעט מעט והרווח יהיה שלו.
תנו רבנן בברייתא, הנושא והנותן באמנה, ויש לבעל הבית סחורה גרועה
וסחורה טובה, הרי זה לא יחשב את מכירת הרע באמנה, ואת מכירת
הטובה בשוה, כלומר, לא יאמר הבעלים למקבל טול את שתי הסחורות,
ואחשב לך את הסחורה הרעה במחיר 'אמנה', שתמכרנה מעט מעט
וההרווחים יהיו שלי, ואילו את מחיר הסחורה היפה, אחשב לך כפי מחיר
ה'שוה', כלומר במחיר מוחל, ותזכה בכולה מיד, וההרווחים ממכירתה יהיו
שלך, ואף שבאופן כזה צריך לתת לו מיד את דמי היפה שקיבל ב'שוה',
מכל מקום רוצה בעל הבית שישארו מעות אלו ביד המקבל, עד שייסיים
למכור את כל הסחורה הרעה מעט מעט, ואז יתן לו את דמי שתי הסחורות
יחד, והנאה זאת של השהיית המעות ביד המקבל, יתחשב כתשלום עבור
שכר טרחתו במכירת הסחורה הרעה, והטעם שהדבר אסור, כיון שזה נראה
כריבית, שתמורת השהיית המעות של הסחורה הטובה בידו הוא טורח
במכירת הסחורה הגרועה. אלא יפסוק עמו, אי שימכור את זה וזה באמנה,
וישלם לו את דמי טרחתו על מכירת הסחורות, אי שיתן לו את זה וזה
בשוה, והמקבל ימכור את הסחורה מעט מעט ויטול את הרווח לעצמו.
מביאה הברייתא דינים נוספים בנושא ונותן באמנה: וכשנותן המקבל
סחורה באמנה את התשלום בגמר המכירה לבעל הבית, נותן לו הבעלים,
כלומר מנכה לו מהתשלום את שכר הבהנה – הפועל הנושא משאות על
כתיפו, אם הוצרך המקבל לשוכרו עבור העברת הסחורה, ושכר נמל,
ושכר פונדק, אם אכן הוצרך להם. אבל שכר טיחת עצמו אינו נמל
מהבעלים, כיון ששכר נתן לו הבעלים שכרו משלם – שכר שלם על
טיחתו במכירה זו מיד עם קבלת הסחורה.
שואלת הגמרא: 'שכרו משלם' מהיכא קא יהיב ליה – מהיכן נתן לו
הבעלים את שכרו, והרי עדיין לא מכר, ולא קיבל כסף. אמר רב פפא,
מדובר בצדיוני – במוכרי בגדי קנבוס, דיהבי – שנותנים לסוחר שטורח
למכרם, ארבע מאה בגדים לכל מאה בגדים שנוטל למכור, וזהו שכרו:

משנה

משנתינו דנה מזה הוא שיעור האונאה בשווי המטבע עצמו, ועד מתי
אפשר לחזור באונאה זו.
כל מטבע שמשתמשים בו נשחק מעט, מבארת המשנה: עד כמה תהא
הסלע חסירה מחמת שחיקה זו, ואף על פי כן לא יהא בה דין אונאה
כשינתנה תמורת סחורה השוה סלע, רבי מאיר אומר עד שיחסר מהסלע
ערך של ארבע איסרות מתוך תשעים וששה איסרים שבסלע, וזהו שיעור
של איסר אחד לדיוקר, מתוך ארבעה דינרים שיש בסלע, והיינו עד שיעור
של אחד מעשרים וארבעה במטבע, ואם פחת הסלע בשיעור זה יש בו
אונאה.
ורבי יהודה אומר, עד שיחסרו ממנה ארבע פונדיונות מתוך ארבעים
ושמונה פונדיונים שבסלע, וזהו שיעור פונדיון לדיוקר, שיש בו שנים עשר
פונדיונים, והיינו עד שיחסר מהמטבע אחד משנים עשר.
ורבי שמעון אומר, עד שיחסרו ממנה

אבל הלא לגבי אונאה, מי ידע דמחיל – וכי הוא יודע שיש במקדש אונאה
שמחמת כן הוא מוחל, והרי אף שהוא מסכים לתנאי של המוכר היינו כיון
שהוא סבור שאין כאן אונאה.
ממשיכה הגמרא: ושמא לא אמר, אלא דאמר שהתנאי מועיל לבטל דין
אונאה, אפילו לרבי מאיר, כיון שעד כאן לא קאמר רבי מאיר הלא
לגבי קידושין, שאין תנאו חל כלל, אלא משום דנדיא קא עקר בתנאו את
חוב התורה, אבל לגבי אונאה, מי ידע דקא עקר מידי – מנן לנו
שאכן תנאו יעקור את דין התורה, והרי יתכן שבאמת לא תהיה כלל אונאה
במקדש זה, ובאופן כזה מועיל תנאו אף אם בסוף היתה אונאה במקדש.
מבשרת הגמרא את דעת שמואל: אמר רב עקיבא, לדידי מפרשא לי מיניה
דמר שמואל – התפרשו לי דינים אלו משמואל עצמו, וכך הם, האומר
להבדיל על מנת שאין לה עלי טענת אונאה, אין לו עלי אונאה. אבל
אם אמר על מנת שאין בו – במקדש הזה אונאה, יכול לחזור בו, שהרי
התברר שרימהו ויש בו אונאה.
הגמרא מקשה על דעת רב הסובר שלגבי אונאה הכל מודים שתנאו בטל.
מקשה הגמרא: מיתבי, שנינו בברייתא, הנושא והנותן באמנה – אדם
שמקבל סחורה מבעל הבית כדי למכרה בכמה שיוכל ויתן לו את המעות,
ומאמינו שימכרנה כך, ואף משלם לו שכר על טרחתו, וכן האומר להבדיל
הריני מוכר לך או קונה ממך על מנת שאין לה עלי אונאה, הדין הוא שאין
לו עלי אונאה, ולכן הנושא ונותן באמנה נאמן לומר בכמה מכר את
הסחורה, ואין בעל הבית יכול לטעון שהיתה שוה יותר, וכן אם קיבל דמים
יתרים משווי הסחורה אינו יכול לעכבם אלא חייב לתת הכל לבעל הבית,
כיון שהאמינו על כך. ולגבי המוכר או קונה על מנת שלא תהיה לחבירו
תביעה על אונאתו, חל תנאו, ואף אם היתה אונאה המקדש קיים. ולרבי
דאמר, אלא דאמר שהתנאי בטל אפילו לרבי יהודה, אם כן הא מני –
כדעת מי נשנתה הברייתא האומרת שאדם יכול להתנות 'שלא יהיה לך
עלי אונאה', והרי רבי מאיר סובר בפירוש שהתנאי בטל, ולדעת רב גם רבי
יהודה סובר שבאונאה התנאי בטל.
אמר אביי, מחמת קושיא זו מתוקנתא – ברור הדבר שרבי אמר את דבריו
רק בשיטת רבי מאיר, והברייתא האומרת שהתנאי קיים נאמרה בשיטת
רבי יהודה, ושמא לא דאמר שהתנאי קיים, היינו בשיטת רבי יהודה, ואי
אפשר לומר שמחלוקת אינה שייכת למחלוקת התנאים.
הגמרא מביאה תירוץ אחר על הקושיא מהברייתא: רבא אמר, באמת רב
אמר את דבריו אף לרבי יהודה, ולא קשיא עליו מהמבואר בברייתא
שתנאו קיים, כיון שרבא – בדברי רב מדובר בבתים – שאמר רק 'על מנת
שאין לך עלי אונאה', וכיון שהלה אינו יודע שיש כאן אונאה, אינו מוחל,
ותנאו בטל, ורבא – בברייתא זו מדובר בבתים, את האונאה, ואומר לו
הריני מוכר לך דבר השוה מנה במאתים, שבוה סובר רבי יהודה שהוא
מוחל על אונאתו, ותנאו קיים, כמו שמועיל תנאו של המקדש לבטל את
חובי השאר והכסות.
מוכיח רבא את תירוץ: דתניא בברייתא, כמה דברים אמורים שאין תנאו
מועיל לבטל את דין האונאה, בבתים, אבל בבתים את האונאה, וכגון
מוכר שאמר ללוקח, חפץ זה שאני מוכר לך בבתים, יודע אני בו
שאני שוה אלא מנה, ואני מוכר לך על מנת שאין לה עלי אונאה, הדין
הוא שאין לו עלי אונאה. וכן לוקח שאמר למוכר, חפץ זה שאני לוקח
ממך במנה, יודע אני בו ששוה מאתיים, והריני קונה אותו ממך על מנת
שאין לה עלי טענת אונאה, אין לו עלי אונאה.
אב' נושא ונותן באמנה' שהזכר לעיל, הגמרא מביאה ברייתא הדנה
בהלכותיה.

המשך ביאור למסכת בבא מציעא ליום ראשון עמ' ב

הגמרא מנסה לסייע לרב נחמן ממשנתינו: נימא מסייע ליה, שנינו
במשנתינו שאחרי שאמר רבי טרפון לתגרי לוד שזמן תביעת האונאה היא
כל היים חזרו לדברי חכמים, אי אמרת בשלמא שהדין הוא שמוכר
לעולם חוזר בו,

בידו ויכול להראותו לתגר או לקרובו, ואם לא הראהו הרי מחל על
אונאתו, אבל מוכר שהתאנה לעולם חוזר, שהרי לאחר המכירה אין
המקדש בידו להראותו לתגר או קרוב, ואינו יכול להבחין באונאתו עד
שיראה חפץ הדומה לזה שמכר, שנמכר במחיר גבוה יותר.

שְׁמוֹנָה פּוֹנְדִּינוֹת מִתּוֹךְ אַרְבַּעִים וּשְׁמוֹנֶה שִׁישׁ בֵּהּ, שְׁזוֹה שִׁיעוֹר שְׁנֵי
פּוֹנְדִּינוֹת לְדִינָר, שִׁישׁ בּו שְׁנַיִם עֶשֶׂר פּוֹנְדִּינוֹת, וְהֵינּוּ שִׁיחֹסֶר מִהִמְטָבֵעַ
שִׁיעוֹר שִׁישִׁית, כְּדִין אֹנָתָא שֶׁאֵר חֲפָצִים.

אוֹמֶרֶת הַמִּשְׁנָה דִּין נֹסֶפֶת עַד מִתִּי מוֹתֵר לְמַקְבֵּל לְחֻזְרוֹ אֶת הַמִּטְבֵּעַ
שֶׁנִּמְצָאָה בֵּה אֹנָתָא, אִם הַמַּקְבֵּל נִמְצָא בְּכַרְכָּבִים – עֵיירוֹת גְּדוּלוֹת, שִׁיעוֹר
הַזֶּמֶן הוּא עַד כְּרִי שִׁינְיָאָה לְשׁוּלְחָנִי – מַחְלוֹף מַעוֹת, שֶׁבָּכִי בִּמְטָבֵעוֹת. וְאִם
הוּא בְּכַרְכָּבִים שֶׁאֵין בָּהֶם שׁוֹלְחָנִי, יִכּוֹל לַחְזוֹר עַד עֶרְכֵי שְׁבָתוֹת, שֶׁאֵין קוֹנָה
בֵּה צוּרֵכִי שֶׁבֶת, וִירָאָה אִם יִקְבְּלוּ אוֹתָהּ מִמֶּנּוּ בְּשׁוּיָהּ. וְאִם לֹא הַחֲזִירָה עַד
זִמְנִים אֵלּוּ, מוֹכֵחַ שֶׁמּוֹחַ עַל אֹנָתָא.

אִמְנָם אִם הָיָה נוֹתֵן הַמִּטְבֵּעַ מִכִּירָה, שְׁזוֹ הַמִּטְבֵּעַ שֶׁנֶּתַן, וְבֵּה הַמַּקְבֵּל
לְהַחֲזִירָה אֶפְּיָלוּ לְאַחֵר שְׁנַיִם עֶשֶׂר חֲדָשׁ, מִקְבָּלָהּ תִּימְנָה מִמִּדַּת חֲסִידוֹת.
וְאִם לֹא קִבְּלָהּ מִמֶּנּוּ אֵין לוֹ עֲלֵיו אֵלָּא תִּרְעָמָהּ, אֲךָ אֵינוֹ יִכּוֹל לְתוֹבְעוֹ
בְּדִין, שֶׁהִי לֹא הַחֲזִירָה בְּזִמְנָה.

הַמִּשְׁנָה מְבַאֵיָה דִּין נֹסֶפֶת בְּעֵינֵי מִטְבֵּעַ שֶׁנִּחְסְרָה: וְאִם מִטְבֵּעַ הַחֲסִירָה בְּשִׁיעוֹר
שִׁישׁ בּו אֹנָתָא, נִתְּנָהּ לְצוֹרֵךְ חִילוּל פִּדּוֹת שֶׁל מַעֲשֵׂר שְׁנֵי, אֲף שֶׁאִפְשֵׁר
לְחַלּוֹל רֶק עַל מִטְבֵּעַ שִׁישׁ בֵּה צוּרָה (מַעֲשֵׂר שְׁנֵי פ"א מ"ב). וְאֵינִי חוֹשֵׁשׁ
שֶׁמָּא הִיא נִחְשָׁבֶת כִּמְטָבֵעַ שֶׁאֵין בֵּה צוּרָה, אֲף שִׁישׁ שֶׁאֵינָם מַקְבִּלִים אוֹתָהּ
בְּשׁוּיָהּ, כִּיּוֹן שֶׁהַפּוֹסְטָלָה מְתוּרֶת מִטְבֵּעַ אֵינֶנּוּ אֵלָּא 'נֶפֶשׁ רָעָה' – קִמְצָן,
וּבִאֲמַת עֵדִיךְ שֶׁם מִטְבֵּעַ עֲלִידָה:

גמרא

שְׁנֵינוּ בַּמִּשְׁנָה: 'כִּמְהָ תִּהְיֶה הַסֵּלֶע חֲסִירָה וְלֹא יִהְיֶה בֵּה אֹנָתָא', וְאַחֵר כִּךְ
נִאֲמָרוּ שִׁיעוּרִים שְׁנֵינִים שֶׁאֲמָרוּ בֹּזֵה הַתְּנָאִים, וּמִשְׁמַע שֶׁסֵּלֶע הַחֲסִירָה
כְּשִׁיעוּרִים אֵלּוּ, אֵין בֵּה אֹנָתָא, וְרֶק כְּשֶׁנִּחְסְרָה יוֹתֵר מִכִּךְ יֵשׁ בֵּה אֹנָתָא.
מִקְשָׁה הַגְּמָרָא: וְרִמְיָנָהּ, שְׁנֵינוּ בְּבֵרִיתָא שֶׁהוֹבֵאוּ בֵּה דְּעוֹת הַתְּנָאִים
שֶׁבַּמִּשְׁנֵינוּ, 'עַד כִּמְהָ תִּהְיֶה הַסֵּלֶע חֲסִירָה, וְיִהְיֶה בֵּה אֹנָתָא', וּמִשְׁמַע,
שֶׁמִּיד כְּשֶׁנִּחְסְרָה בְּשִׁיעוּרִים שֶׁנִּקְטְוּ הַתְּנָאִים, יֵשׁ אֹנָתָא, וְאֵין צוֹרֵךְ שֶׁתִּחְסֹר
יוֹתֵר.

מִתְרַצָּה הַגְּמָרָא: אִמְרַי רַב פִּפְא, לֹא קָשְׁיָא, כִּיּוֹן דִּתְנָא דִּידָן – הַתְּנָא
בַּמִּשְׁנֵינוּ קָא חֲשִׁיב מִמְּטָה לְמַעְלָה – חֲשִׁיב אֶת הַחֲסִירוֹן מִסֵּלֶע שֶׁנִּחְסְרָה
מַעַט עַד סֵלֶע שֶׁנִּחְסְרָה הֶרְבֵּה, וְעַל זֶה אָמַר, הִרִי סֵלֶע שֶׁנִּחְסְרָה מַעַט אֵין בֵּה
אֹנָתָא, וְכִמְהָ תִּהְיֶה הַסֵּלֶע חֲסִירָה יוֹתֵר, וְעֵדִיךְ 'לֹא יִהְיֶה בֵּה אֹנָתָא', עַד
הַשִּׁיעוּרִים שֶׁנִּקְטְוּ הַתְּנָאִים, אֲךָ בְּשִׁיעוּרִים אֵלּוּ עֲצָמָם יֵשׁ אֹנָתָא. וְאֵילוּ תְּנָא
בְּרָא – הַתְּנָא בְּבֵרִיתָא, קָא חֲשִׁיב לְמַעְלָה לְמַטָּה – חֲשִׁיב אֶת הַחֲסִירוֹן
מִסֵּלֶע שֶׁנִּחְסְרָה הֶרְבֵּה עַד סֵלֶע שֶׁנִּחְסְרָה מַעַט, וְעַל זֶה אָמַר, הִרִי סֵלֶע
שֶׁנִּחְסְרָה הֶרְבֵּה יֵשׁ בֵּה אֹנָתָא, וְעַד כִּמְהָ תִּהְיֶה הַסֵּלֶע חֲסִירָה פְּחוֹת מִשִּׁיעוֹר
גְּדוֹל וְעֵדִיךְ 'יִהְיֶה בֵּה אֹנָתָא', וְעַל זֶה הִבִּיא אֶת הַשִּׁיעוֹר שֶׁנִּקְטְוּ הַתְּנָאִים,
שֶׁבְּשִׁיעוּרִים אֵלּוּ עֵדִיךְ יֵשׁ אֹנָתָא.

הַגְּמָרָא מְבַרֶּרֶת מַדּוּעַ יֵשׁ חִילוּק בֵּין שִׁיעוֹר אֹנָתָא שְׁחוּרָה לְשִׁיעוֹר אֹנָתָא
מִטְבֵּעַ. שְׁאוֹלֶת הַגְּמָרָא: מָאי שְׁנָא בְּסֵלֶע, דְּפִלְגִי רַבִּי מֵאִיר וְרַבִּי יְהוּדָה
בַּמִּשְׁנֵינוּ עַל רַבִּי שִׁמְעוֹן הָאוֹמֵר שִׁיעוּרָה בְּשִׁישִׁית, וּמָאי שְׁנָא בְּטָלִית –
סֵתֵם שְׁחוּרָה, שֶׁהַתְּבָאָר לַעִיל (מַט): שְׁאוֹנָתָהּ בְּשִׁישִׁית, דְּלֹא פִּלְגִי רַבִּי
מֵאִיר וְרַבִּי יְהוּדָה.

מִשִּׁיבָה הַגְּמָרָא: אִמְרַי רַבָּא, מָאן תְּנָא – מִי הוּא הַתְּנָא שֶׁנֶּשְׁנָה לַעִיל לִגְבִי
טָלִית שְׁאוֹנָתָהּ בְּשִׁישִׁית, רַבִּי שְׁמֵעוֹן הִיא, וְאִמְנָם רַבִּי מֵאִיר וְרַבִּי יְהוּדָה
יִחְלְקוּ גַם לִגְבִי טָלִית, וְיִסְבְּרוּ שִׁיעוֹר הָאוֹנָתָא הוּא אֶחָד מִשְׁתֵּים עֶשְׂרֵה אוֹ
אֶחָד מִעֶשְׂרִים וָאַרְבַּע.

הַגְּמָרָא מְבַאֵיָה תִּירוּץ נֹסֶפֶת: אִמְרַי אֲבִי, בִּאֲמַת הַמִּשְׁנָה לַעִיל נִשְׁתַּנָּה לְדַבְּרִי
הַכֹּל, וְיֵשׁ חִילוּק בֵּין אֹנָתָא חֲפֵץ לְאוֹנָתָא מִטְבֵּעַ, כִּיּוֹן שְׁבִאוֹנָתָא טָלִית, עַד
שְׁתוֹת, מְחִיל אֵינִישׁ – אָדָם מוֹחֵל, כִּיּוֹן שֶׁמִּכָּל מְקוֹם יֵשׁ לוֹ טָלִית לְהַתְּכֹסֶת
בֵּה, דְּאִמְרֵי אֵינִישׁ – שְׂרָגִילִים אֲנָשִׁים לוֹמַר, 'עֲשִׂיךְ לְגִבְיָךְ' – קִנָּה טָלִית
לְכֹסֶת גּוֹפֵךְ וּגְבָר אֶפְּיָלוּ בִּיּוֹק, וְשְׁנֵי לְבָרְכֵיךְ' – אֲךָ מִזֶּה שֶׁנִּצְרָךְ לָךְ לְמֵאֵבֶל
כִּרִּישׁ, קִנָּה בְּשׁוּיָו וְלֹא בִּיּוֹק, אֲבֵל בִּאוֹנָתָא סֵלֶע, בִּיּוֹן דְּלֹא סְגִי לִיה –
אֵינוֹ יִכּוֹל לְסַחֵר בֵּה, לֹא מְחִיל – אֵין אָדָם מוֹחֵל, מִשּׁוּם שֶׁאֲחֵרֵי שֶׁנִּפְסְלָה
אֵין לוֹ שִׁימוּשׁ אַחֵר בֵּה, וְלִכֵּן חִלְקוּ רַבִּי מֵאִיר וְרַבִּי יְהוּדָה דּוּקָא בְּסֵלֶע,
וְאִמְרוּ שְׁאוֹנָתָהּ בֵּה הִיא אֶפְּיָלוּ בְּפָחוֹת מִשִּׁישִׁית.

אֲגַב כִּךְ שֶׁהוֹבֵאָה לַעִיל תַּחֲלִילַת הַבְּרִיתָא שֶׁנִּחְלְקוּ בֵּה הַתְּנָאִים כְּבַמִּשְׁנֵינוּ,
מְבַאֵיָה הַגְּמָרָא אֶת כּוּלָּהּ: גּוֹפֵא, עַד כִּמְהָ תִּהְיֶה הַסֵּלֶע חֲסִירָה וְיִהְיֶה בֵּה
אֹנָתָא, רַבִּי מֵאִיר אוֹמֵר אֲבִיבָה אִסְרוֹת, אִסְרֵי לְדִינָר. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר

אֲבִיבָה פּוֹנְדִּינוֹת, פּוֹנְדִּינוֹת לְדִינָר. רַבִּי שְׁמֵעוֹן אוֹמֵר שְׁמוֹנֶה פּוֹנְדִּינוֹת,
שְׁנֵי פּוֹנְדִּינוֹת לְדִינָר. מִמְּשִׁיבָה הַבְּרִיתָא: יִתֵּר עַל כֵּן, אִם נִחְסְרָה הַסֵּלֶע, אֲךָ
עֵדִיךְ לֹא הִגִּיעָה לְכַדִּי שִׁיעוֹר אֹנָתָא, יִכּוֹל לְמַוְכְּרָה בְּשִׁישִׁית כֵּאִילוּ הִיא סֵלֶע
שְׁלִימָה שֶׁלֹּא נִחְסְרָה.

הַבְּרִיתָא מְבַרֶּרֶת שִׁישׁ מִטְבֵּעוֹת שֶׁאֲסוּר לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בָּהֶם כָּלָל, וְאִף לֹא
כְּשׁוּיִים עֲתָה: עַד כִּמְהָ תִּיפְחָת הַמִּטְבֵּעַ וְיִהְיֶה רָשָׁאי לְקַיְּמָה בְּרִשּׁוֹתָהּ,
בְּסֵלֶע, שֶׁכְּשִׁיבָה שְׁלִימָה שׁוּיָה שְׁנֵי שְׁקָלִים, רָשָׁאי לְקַיְּמָה עַד תַּחְנוּעַ
לְשׁוּי שְׁקָל, כִּיּוֹן שֶׁחֲסְרוּנָה נִיכָר וְאִי אִפְשֵׁר לְרַמּוֹת בֵּה וּלְהִשְׁתַּמֵּשׁ בֵּה כִּסֵּלֶע
שְׁלִימָה, אֲךָ כְּשֶׁנִּחְסְרָה לְפָחוֹת מִשְׁקָל, אֲסוּר לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בֵּה כָּלָל, כִּיּוֹן
שֶׁאִפְשֵׁר לְרַמּוֹת בֵּה וּלְהִשְׁתַּמֵּשׁ בֵּה כִּמְטָבֵעַ שֶׁל שְׁקָל. וְכִּדְיָנָר שֶׁנִּפְחָת, מוֹתֵר
לְקַיְּמוֹ עַד שִׁיחִידָה שׁוּיָו רֹבֵעַ. מִסִּימַת הַבְּרִיתָא: פְּחוֹת מִכֵּן בְּשִׁיעוֹר אִסְרֵי,
אִסוּר (לְהוֹצִיאָהּ), וְלַחֲלֵן תְּבֵאֵר הַגְּמָרָא דִּין זֶה.

הַבְּרִיתָא מְבַרֶּרֶת מִזֶּה דִּינָה שֶׁל מִטְבֵּעַ זֶה שֶׁאֲסוּר לְקַיְּמָה: הִרִי זֶה לֹא
יִמְכְּרָנָה אֶפְּיָלוּ כְּשׁוּיָה עֲתָה בְּחֲסוּרָנָה, לֹא לְתֵנָּה – סוֹחֵר, וְלֹא לְחָרֵם – אָדָם
שֶׁגִּזְלָה מִמֶּנּוּ אַחֲרִים, וְלֹא לְהֵרֵג – רוֹצֵחַ, מִפְּנֵי שְׁמִרְמִין בֵּה אֶת אַחֲרִים עַל
יְדֵי שְׁנוּתֵינִים אוֹתָהּ כֵּאִילוּ הִיא מִטְבֵּעַ שְׁלִימָה, וּמִחֲמַת הַפָּחוֹד יִקְבְּלוּ אוֹתָהּ
מִהֶם, אֵלָּא יִקְבְּנָה – יַעֲשֶׂה בֵּה חוֹר, וְיִתְּלָנָה כְּתִכְשִׁיט בְּצוּאָר בְּנֵי אוֹ בְּצוּאָר
בְּתוֹ.

הַגְּמָרָא מְבַרֶּרֶת אֶת הַבְּרִיתָא: אִמְרַי מַר, עַד כִּמְהָ תִּיפְחָת וְיִהְיֶה רָשָׁאי
לְקַיְּמָה, בְּסֵלֶע עַד שְׁקָל, שְׁהוּא חֲצִי סֵלֶע, וְכִּדְיָנָר עַד רֹבֵעַ, וְהַבִּינָה
הַגְּמָרָא שְׂרִיבָה: הֵינִי רַבֵּעַ דִּינָר. מִקְשָׁה הַגְּמָרָא: מָאי שְׁנָא בְּסֵלֶע, שְׁמוֹת
לְקַיְּמוֹ רֶק עַד שִׁפְחַת לְשִׁיעוֹר שְׁקָל, שְׁזוֹהוּ חֲצִי שׁוּיָו, וּמָאי שְׁנָא בְּדִינָר
שְׁמוֹת לְקַיְּמוֹ אֲף כְּשֶׁנִּפְחָת בִּיּוֹתֵר מִחֲצִי, עַד רֹבֵעַ.

מִתְרַצָּה הַגְּמָרָא: אִמְרַי אֲבִי, מָאי 'רֹבֵעַ' דִּקְתָּנִי, נְמִי רֹבֵעַ שְׁקָל – אֲף לִגְבִי
דִּינָר הַשִּׁיעוֹר הוּא עַד שִׁפְחַת חֲצִיו, כִּמּוֹ בְּסֵלֶע, וְרֹבֵעַ' הָאֵמֹר לִגְבִי דִּינָר
הֵינִי מִטְבֵּעַ שֶׁל 'רֹבֵעַ שְׁקָל', שְׁשׁוּיָו חֲצִי דִינָר. אִמְרַי רַבָּא, דִּיקָא נְמִי – כִּךְ
גַּם מִדּוּק מַלְשׁוֹן הַבְּרִיתָא, דְּקָא תְּנִי לְשׁוֹן 'רֹבֵעַ', שֶׁאִפְשֵׁר לְפַרְשָׁה גַּם
כְּרַבֵּעַ שֶׁל מִטְבֵּעַ אַחֵר, וְהֵינִי רֹבֵעַ הַשְּׁקָל, וְלֹא קְתָנִי 'רֹבֵעַ' שֶׁמִּשְׁמַעוֹתוֹ
רַבֵּעַ שֶׁל הַמִּטְבֵּעַ עֲצָמָם שֶׁאֵינוֹ עוֹסְקִים בּו, וְהֵינִי רַבֵּעַ דִּינָר, שְׁמַע מִיָּנָה.

מִקְשָׁה הַגְּמָרָא: לָמָּה לִּיה לְמַתְּלִיָּה לְדִינָר בְּשְׁקָל – לְמַה תִּלָּה הַתְּנָא אֶת
שִׁיעוֹר הַפָּחוֹת בְּדִינָר, בְּרֹבֵעַ הַשְּׁקָל, שְׁהוּא מִטְבֵּעַ אַחֲרָה, הִידָה לוֹ לְתַלּוֹת אֶת
שִׁיעוּרוֹ בְּדִינָר עֲצָמָם, וְלוֹמַר 'עַד חֲצִי דִינָר'. מִתְרַצָּה הַגְּמָרָא: בִּכְךְ שְׁכִיבָה
הַתְּנָא אֶת מַחֲצִית הַדִּינָר 'רֹבֵעַ שְׁקָל', מְלָתָא אֲנֵיב אוֹדְחִיָּה קָא מִשְׁמַע לָן
– אֲגַב עֵיךְ דִּינוֹ הַשְּׁמִיעֵנוּ דִּין נֹסֶפֶת, דְּאִיבָא דִּינָר דְּאִתִּי מִשְׁקָל – שִׁישׁ
מִטְבֵּעַ שֶׁל דִּינָר שֶׁבֵּא מִמִּטְבֵּעַ שֶׁל שְׁקָל, כְּלוֹמַר שֶׁנִּפְחָת הַשְּׁקָל עַד חֲצִיו
וְנַעֲשֶׂה שִׁיעוּרוֹ כְּדִינָר, וְדִינָר כֹּזֵה מוֹתֵר לְקַיְּמוֹ.

מִסִּיפָה הַגְּמָרָא: דְּבִרִי הַתְּנָא שְׁמוֹת לְקַיְּמוֹ דִּינָר שֶׁבֵּא מִשְׁקָל, מִסִּיפָה לִּיה
לְדִינוֹ דְּרַבִּי אֲמִי, דְּאִמְרַי רַבִּי אֲמִי, דִּינָר הָבָא מִשְׁקָל מוֹתֵר לְקַיְּמוֹ,
וְלַהִשְׁתַּמֵּשׁ בּו כְּדִינָר, כִּיּוֹן שֶׁנִּיכָר עֲלֵיו שְׁשׁוּיָו עֲתָה הוּא דִינָר, וְאִי אִפְשֵׁר
לְרַמּוֹת בּו. אֲבֵל דִּינָר הָבָא מִשְׁקָל, שֶׁנִּפְחָת הַסֵּלֶע עַד שֶׁנַּעֲשֶׂה כְּדִינָר, אִסוּר
לְקַיְּמוֹ וּלְהִשְׁתַּמֵּשׁ בּו כְּדִינָר, כִּיּוֹן שֶׁהַסֵּלֶע הִיא מִטְבֵּעַ רַחְבָּהּ, וְאִף אַחֲרֵי
שֶׁנִּפְחָתָה לְשׁוּיָו דִּינָר אִפְשֵׁר לְטַעוֹת וּלְסַבּוֹר שֶׁהִיא מִטְבֵּעַ שֶׁל שְׁקָל, הַשּׁוּהָ
שְׁנֵי דִינָרִים, וְכִיּוֹן שֶׁאִפְשֵׁר לְטַעוֹת וּלְרַמּוֹת בֵּה, אֲסוּר לְקַיְּמָה אֶפְּיָלוּ בְּתוֹרַת
דִּינָר:

שְׁנֵינוּ בְּבֵרִיתָא: עַד כִּמְהָ תִּיפְחָת וְיִהְיֶה רָשָׁאי לְקַיְּמָה, בְּסֵלֶע עַד שְׁקָל, בְּדִינָר
עַד רֹבֵעַ, פְּחוֹת מִכֵּן אִסְרֵי אִסוּר (לְהוֹצִיאָהּ):

מְבַרֶּרֶת הַגְּמָרָא: מָאי קָאָמַר – מִזֶּה הַבִּיאָר בְּסוּיִם דְּבִרֵי הַתְּנָא, הִרִי אֵין לוֹמַר
כְּמִשְׁמַעוֹת דְּבִרֵי שְׂרָק אִם פָּחוֹת הַסֵּלֶע אוֹ הַדִּינָר יוֹתֵר מִחֲצִיִּים בְּשִׁיעוֹר
'אִסוּר' אֲסוּר לְקַיְּמוֹ, שֶׁהִי בְּתַחֲלִילַת הַבְּרִיתָא מְבֹאֵר שֶׁהַשִּׁיעוֹר הוּא 'עַד
שְׁקָל' וְעַד רֹבֵעַ, וְאִם פָּחוֹת אֶפְּיָלוּ בְּפִירוּטָה נֹסֶפֶת, אֲסוּר לְקַיְּמוֹ.

מְבַרֶּרֶת הַגְּמָרָא: אִמְרַי אֲבִי, דִּין זֶה נִאֲמַר לִגְבִי מַחֲלוּקַת הַתְּנָאִים שֶׁבְּרִישָׁא
מִדּוּ שִׁיעוֹר הָאוֹנָתָא בִּמְטָבֵעַ, וְהִכִּי קָאָמַר, אִם פְּחָתָה הַסֵּלֶע יוֹתֵר מִכִּדְיָנָר
שִׁיעוֹר אֹנָתָא שֶׁנִּקְטְוּ הַתְּנָאִים, בְּשִׁיעוֹר אִסְרֵי, אִסוּר לְמוֹכְרָה כֵּאִילוּ הִיא
שְׁלִימָה.

מִקְשָׁה הַגְּמָרָא: אִמְרַי לִיה רַבָּא לֵאבִי, אִי הִכִּי, מַדּוּעַ יֵשׁ צוֹרֵךְ שֶׁתִּפְחָת
הַמִּטְבֵּעַ בְּשִׁיעוֹר אִסְרֵי, וְהִרִי אֶפְּיָלוּ אִם פָּחוֹת בְּמִשְׁנֵינוּ מִשִּׁיעוֹר אֹנָתָא
שֶׁאֲמָרוּ הַתְּנָאִים נְמִי – גַּם כֵּן אֲסוּר לְמוֹכְרָה כֵּאִילוּ הִיא שְׁלִימָה, שֶׁהִי יֵשׁ
בֵּה אֹנָתָא.

רַבָּא מְבַאֵר אֶת סוּיִם הַבְּרִיתָא בְּאוּפֵן אַחֵר: אֵלָּא אִמְרַי רַבָּא, כִּךְ הִיא כּוּנֶת
הַמִּשְׁךָ בְּעַמּוּד צו

בבא מציעא. פרק רביעי - הזהב דף נב עמוד א - מתוך מהדורת טובי'ס

צג

תוספות

רש"י

שמונה פונדיונות. שנתת בשאר אונאה: **בכפרים.** שיש שם שולחני עד כדי
 שיראה לשולחני: **בכפרים.** שאין שם שולחני: **עד ערבי** שבתות. שבא להוציאה
 בערב שבת לסעודת שבת אז ידע אם יוכל להוציאה ויפלוה ממנה: **ואם היה**
 הותן מכירה: **אפילו לאחר י"ב חודש כו'.** בגמרא פריך הא אמרת עד ערבי
 שבתות: **ואין לו עליו אלא תרעומות.**
 מפרש בגמרא: **ונותנה.** בחילול מעשר שני
 ובגמ' מפרש אם בשנה אם בסלע יפה לפי
 שאינה מדה זו של פוסלי מטבע בשביל
 חסרון מעט אלא נפש רעה: **גמ' ורמינהי**
במה תהא סלע חסירה ויהא בה אונאה.
 אלקמא בהני שיעורי הוה אונאה ומתני'
 קתני ולא יהא אלקמא בהני שיעורי לאו
 אונאה היא עד דאיכא טפי: **אמר רב פפא.**
 לעולם אימא לך בהני שיעורי הוה אונאה
 ולא יהא דמתני' לאו אשעורא קאי אלא
 אפחות משיעור קאי: **מלמטה למעלה**
קחשיב. ודוק סלע הפוחתת וחולכת עד
 כמה יכול להוציאה עד שתפחת שיעור כף
 וכף ומכין שהגיעה לשיעור הוה יהא בה
 אונאה: **ותנא פרא.** דנקט ויש בה:
מלמעלה למטה חשיב. סלע שפחתה
 כמה פחתה להיות בה אונאה מפרש כל
 פוחתה גדולה שבה בנזן שבע איסרות או
 שש או חמש הוה אונאה עד ד' והיא בכלל
 אכל לתנא דידן אין ארבעה בכלל לא יהא
 ועל כרחך לא מיתקמא אלא בהכי: **ומאי**
שנא במילית. סתם סחורה דתנן בהו לעיל
 (דף סט:) שנתות למקת: **רש"י.** דגבי סלע
 אית ליה שנתות: **עשיק לגביה.** הצריך
 לכסות גופה וגביה קנה ביוקר: **ושו'**
לברייה. למאכלך לא תקנה אלא בשווק:
עשיק. לשון יוקר הוה וחבירו באידו נשך
 (מקנן דף סז.) באתרא דאמימר עשיק עפרא:
בין דלא סגי ליה. שאינו יוצא בהוצאה:
יתר על בן מוכרה בשווקיה. לקמיה מפרש
 לה יתירה על בן שלא פחתה כדי אונאה:
מוכרה בשווקיה. פסלע יפה: **בסלע עד**
שקל. סלע השבע פחות וחולק עד שקל
 מותר לקיימו דאין עשוי לרמות בו בני אדם
 למוכרו בסלע יפה לפי שפחת שלו ניכר
 אכל משפחת משקל לא יקיימו לפי שבא
 לרמות ולמוכרו בתורת שקל שאין פחת
 שלו ניכר לגבי שקל מתוך שהוא רחב
 שבתחילה היה סלע אינו נראה חסר משקל
 שקל הוא מטבע של חצי סלע ודינר מטבע
 קטן שנים מהם יש בשקל: **דינר עד רובע.**
 ואם היה דינר נפחת עד שעמד על רובע
 מותר לקיימו קסיד רובע דינר קאמר
 ולקמיה פריך מאי שנא סלע דלא מצי
 להשוני אלא עד חציו ודינר עד רובע
 משקל ועמד על פחות מרובע לא יקיימו
 דאית לאפוקיה ברובע: **פחות מבאן איסר**
 אנס: **ולא לתרג.** רוצת: **שפרמין בה את אחרים.** ומראה וקבלוה מידם: **יפה רובע שקל.** מטבע קטן של חצי דינר והוא הקרוי בגמרא סלע מדינה: **למה ליה**
למיליה דינר בשקל. לימא דינר עד חצי זה: **דאיתי משקל.** אם פחת השקל עד חציו ונעשה דינר: **מותר לקיימו.** ולהוציא דינר: **דינר הבא מפסלע אסור**
לקיימו. אפי' להוציא דינר דמתוך שהוא בא מטבע עבה ורחבה טועין בו לאמדו בשקל ואתי לקבולי בתורת שקל: **מאי קאמר.** הא ליכא למימר פחות מיכן דאם
 עמד סלע על פחות משקל או אם עמד דינר על פחות מרובע איסר אסור לקיימו דמאי איכא איסר אפילו משהו נמי דהא אמר בסלע עד שקל ותו לא: **יתר מברי**
אונאתה. לר"מ כדאית ליה לרבי יהודה כדאית ליה: **אסור להוציאה.** ביה: **ממאה.** מקבלת טומאה מעתה שהרי עשאה כלי יקוין. יתקבלה לשנים דאיתי לאפוקיה
 בשקל: **יתר על בן קנינים.** דלגבי סלע מנכרא פוחתתה ולא מחלפה בסלע:

והתקניה. אם צריכה מעשה כמו חיתוך אתי שפיר דנקט התקניה דמידי דמחוסר מלאכה אין טמא במחשבה כדאמרין במרובה (וכ"ק דף טו) ואי איהו צריכה חיתוך הוי התקניה לא דוקא דכל הכלים יורדים לידי טומאתם במחשבה:

שיהא שוקל בה משקלות. ואת דהקא

משמע שעושי' משקל בשל מתכת ובהמוכר את הספינה וכו' דף פט: וס' ד"ט (ולא) אמרין אין עושי' משקלות משל מתכת וי"ל דדוקא לשקול בשר ושמן שהחלויות נדבק בהם ומתיבש ומכביד אסור אכל לשקול בהם כסף וזהב שרי אלא צריך לחפון בעור שלא ישחקו כדאייתא פ' המביא תניין (ויטין כב. וס') שלשה עורות הן כו' כדי לצור בו משקולת קטנה והיינו של מתכת דמחפיים אותה בעור:

נותנה למעשר שני. אחסרה כדי אונאה

קאי ונותנה למעשר שני בשוה ואינו חושש משום אסימון דשם מטבע יש עליה דמי שאינו לוקחה בשוה בתורת מטבע כי אם כמו נסכא אינו אלא נפש רעה ורב פפא בא להוסיף אפילו שאר מטבעות מסייע ליה לחוקה דאמר מחללה ביה פ' כאלו מתחילה היתה בן ולא חסרה דהיינו בשוה ביה ממתני' ד"א נותנה למעשר שני בפחות משוה משום דנפש רעה אינו מקבלה בשוה בתורת מטבע וקמ"ל דלא מיקרי אסימון משום דמי שאינו לוקחה אינו אלא נפש רעה קמ"ל חוקה דמחללה ביה פ' כאלו היתה מתחילה כן דכ"ע הכי שקלי לה והיינו בשוה ממש ופרקי דאין דאזיל ולחלה בשוה ומשני בתורת יפה כלומר שמחלל בפחות מעט משום דאין יכול לצמצם כמו ביה שמחלל כמו בן בפחות מעט ודבר רבי יוחנן בן הרב ר' מאיר מפרש דקאי אפחות מכדי אונאה ונותנה למעשר שני בסלע שלם שאינו אלא נפש רעה מי שאינו מקבלה בסלע שלם מסייע לה לחוקה דאמר אע"פ שפורטה לשולחני בשוה ולא בסלע שלם לפי שהוא מודקדק יותר אפי' הכי מחלל ביה בסלע שלם דאזילין בחר שאר בני אדם שאינם מודקדקים ומקבלין אותה בסלע שלם והשתא הוי ביה כממשעו ופרקי וקא אמר חוקה לפי שאי אפשר לצמצם ומשני בתורת יפה כלומר פחות מעט מסלע שלם כמו אם לא חסרה כלל הוי מחלל עליה פחות מעט וקא משמע לן חוקה דמחללה ביה דאי ממתני' ד"א נותנה למעשר שני בשוה כמו שיתן עליה שולחני לפי שאינו אלא נפש רעה למי שאינו מקבלה בשלם א"כ לא הוי אסימון והריב"ן פ' נותנה למעשר שני בסלע שלם אותה שחסרה כדי אונאה וקשה דאמאי הוי נפש רעה אותו שאינו מקבלה הלא חייב להחזיר האונאה ואסורים

יתר על בן מוכרה בשוה. לעיל קתני לה גבי סלע שפחתה מוכרה בשוה לפי דמיה ולא ביה אלא מותר לקיימה: יתר על בן. על כדי אונאה דלא פחתה כדי אונאה לכל חר וחר כדאית ליה מוכרה בשוה. ביה: מאי לאו דפחת' פורתא פורתא. וקאמר מותר לקיימה עד שקל אלא לא מחלל לא בסלע

ותיבתא דרב הונא: גרסאותיו. שברי כלי

כסף: ד"א ו' יקון או יתוך. לשון חתכה ולא גרסינן יתוך: כמ"צ. יתוך דמשנקה לא סגיא: מן הצד לא יקבלה. לפי שהרמאי שימצאנה קוצר אותה סביב עד שיציא את הקב וימרה בה את האחרים ויוציאנה בשקל דמפליג. בין כפרים לכפרים: ופאי שפא מלית דלא מפליג. דקתני כבדי שיצאה לתנן ולא לקרובו לא שפא כרף לא שפא כפר: דמפליגן לשוקא. לקנות צורך סעודת שבת: מדת חסידות. וה"ק אם חסיד הוא מקבלה: למאן. מי המתערב: אם לחסיד. קאמר דיש לו תרעומת על המהווה מי בופה לקבל שיתרעם טוב לו שלא יקבלה משקבלנה ויוציא דיבה על חבירו: ואחר שאינו חסיד. ולא רצה לקבלה אין לזה עליו אלא תרעומת דאיהו הוא דאפסיד אנפשיה שלא החזיר במונו. דמ"ק איווא. מעמיד עצמו מלקבלם בשמוצא בהם פנס: מסייע ליה. מתני' קתני נותנה למעשר שני. בא לפורטות. בא להחליף סלע חסירה בפרוטות: פורטה בשוה. לפי חסרונה ולא ירמה את חבירו לפורטה ביה: פ' כאלו לחללה. לחלל מעשר שני עליה: מחלל עליה. מעשר בדמי סלע יפה: ביה. כאלו היא יפה: מאי קאמר. בא לפורטה פורטה בשוה מתניין אקא לאשמועינן דכיון דפחיתה כדי אונאה אסור לחזיקה ביה: ח"ק. אע"פ שכשבא לפורטה בירושלים בפרוטות ליקח סעודת מעשר על כרחו יפרטה בשוה ולא ביה אפילו הכי סלע שמה שאינה אלא נפש רעה ובשחלל מעשר עליה נותנה ביה ואשמועינן חוקה דמתני' דקתני נותנה למעשר שני כאלו היא יפה קאמר: דמפליגין. לצמצם דמי פדיונו: שאין בו שוה פורטה. ואין בו פח לתפוס פדיונו שיתן פורטה ויחללה כדאמר לקמן ממעשרו ולא כל מעשר בו: אומר הוא וחומשו. שאני צריך להוסיף עליה: והא מחלל על מעות הראשונות. שחילתה עליה מעשר שני ועודן כבדי יתא אף זה מחלל על אותו מעשר. שאי אפשר לאדם לצמצם סעודתו. לחלל בשוקן בצמצום שמתוך שהוא ירא מלפחות וגמץא אכולו בלא חילוף הוא מוסיף על דמיו ודלקר פחות משוה פורטה זה מחלל על אותו עודף אלא לא פורקין בצמצום וכו' בפחות: בתורת יפה. בשוה וה"ק כשם שכשבא לפורטה בירושלים לא יקבלה היינו להדיא אלא בשוה ויש מזלזלין דמיה יותר מכדי פחתה כר כשבא לחללה מחללה בשוה דמים פחותים:

לאדם לא מזלזלין ביה. דאע"ג דתנן נותן למעשר שני חר

וילותא אשמועינן דמתחלל על סלע חסירה ולא אמרין דרי הוא באסימון או במעות הנתינות באסימון אבל תרי זילי לחלל עליה מעשר בדמי יפה לא: ב"ב וריים.

הקשה לתרומה דקרינהו רחמנא תרומה דאמר מר (מס' דף טו) ותרומת דך אלו בכורים: חייבין עליהן מיתה. ור או פתן טמא האוכלו במזיד: וחומשו. ור האוכלן בשוגג

דכתיב (ויקרא כב) ואיש כי יאכל קדש בשגגה וגו':

ואסורים

בבא מציעא דף נב עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום שלישי) צה

אחרי שקיבלה החסיד ממנו, תרעומת תיהי ליה – תהיה לו תרעומת עליה, והרי אדרבה, נהג עמו החסיד לפנים משורת הדין.
מתרצת הגמרא: הָכִי קָאָמַר התנא, שרק חסיד מקבלה אחר הזמן, הָא אָחֵר – שאינו חסיד, אָף עַל פִּי שְׁאִין מְקַבֵּלָה הֵימְנו אחר הזמן, אִין לֹא – למקבל עָלֵיו אֵלָא תִרְעוּמָתָא, אך אינו יכול לתובעו בדיון, שהרי הפסיד לעצמו בכך שלא החזירה בזמן.
שנינו במשנה: וְנוֹתְנָה לְמַעֲשֵׂר שְׁנֵי וְאִינוֹ חוֹשֵׁשׁ, שְׁאִינוֹ אֵלָא נֶפֶשׁ רָעָה: אָמַר רַב פִּיפְא, שְׂמַע מִיָּנָה – יש ללמוד ממשנתו שכינתה את מי שלא מקבל מטבע חסירה כנפש רעה, דְּהָא מָאן דְּמוֹקִים אֲוִיָּו – שאדם שמעמיד עצמו מלקבל מטבע שיש בה פגם, מוֹקֵר וְהוּא מְכֻוְנָה – נֶפֶשׁ רָעָה. מוסיף רב פפא, וְהָנִי מִיָּלָא, הוּא דְּכָנִי לָהּ – והינו דווקא כשיכול לסחור בה בדוחק, אבל בלא זה אינו צריך לקבלה ואינו מכונה נפש רעה.
הגמרא מביאה ראייה ממשנתו לדין שאמר חזקיה. אומרת הגמרא: דִּין זֶה האמור במשנתו, שאפשר לחלל מעשר שני על מטבע חסירה, מְסִייעָ לִיהָ לְחֻקֶּיהָ, דְּאָמַר חֻזְקִיָּה, אדם שיש לו סלע שנחסרה כדי אונאה, אם בָּא לְפֻרְטָא אצל חבירו, פֻּרְטָא בְּשֻׁרָה עתה, לפי חסרונה, אָךְ אם בָּא לְחַלְלָה – לחלל עליה מעשר שני, מְחַלְלָה בְּרָפָה – כאילו היא שלימה.
הגמרא מבררת את החידוש בדינו הראשון של חזקיה. שואלת הגמרא: מָאן קָאָמַר – מה חידש חזקיה במה שאמר שפורטה בשויה, והרי כבר אמרה המשנה (נא): שאם נחסרה כדי אונאה, אסור למוכרה כאילו היא שלימה.
משיבה הגמרא: הָכִי קָאָמַר חֻזְקִיָּה, מותר לחלל פירות של מעשר שני על מטבע חסירה, וְאָף עַל פִּי שְׂכֻשְׁבָא לְפֻרְטָא בירושלים אצל השולחני כדי לקנות בה סעודת מעשר, על כרחו פֻּרְטָא בְּשֻׁרָה כחסרונה, מכל מקום בְּשֻׁהוּא מְחַלְלָה – כשמחלל עליה את המעשר שני, מְחַלְלָה בְּרָפָה – כאילו היא שלימה, וחידש בזה חזקיה שכונת התנא שאמר 'זוֹתָנָה לְמַעֲשֵׂר שְׁנֵי' היינו כאילו היא שלימה, כיון שמי שאינו לוקחה כך אינו אלא נפש רעה.
מקשה הגמרא: לְמִיָּמָר – האם יש לומר לפי זה דְּכָכֵר חֻזְקִיָּה, דְּמוֹלִילֵין – שאפשר לזלזל כך בְּמַעֲשֵׂר שְׁנֵי, ולפדותו בדיוק בשווי המצומצם, שאם שווי סלע יחללנו על סלע בדיוק, שהרי לדבריו מותר לחללו על סלע פגומה אף שכשיפרטנה יקבל פחות מסלע, וכל שכן שיתיר לפדותה על סלע מצומצמת, וְהָאָמַר חֻזְקִיָּה, מַעֲשֵׂר שְׁנֵי שְׁאִין בֹּא שְׁוֵה פֻּרְטָא, ואי אפשר לחללו בפני עצמו על מטבע, יכול לחללו על מעות שחילל עליהם מעשר שני אחר, וְאִמַּר המחלל, הוּא וְחֻמְשֹׁ מְחֻלָּל עַל מְעוֹת הָרָאשׁוֹנוֹת שכבר חילל עליהם חזן בידו. והטעם שיכול לעשות כן, לְפִי שְׁאִי אִפְשָׁר לוֹ לְאַדָּם כשמחלל פירות מעשר שני לְצֻמְצָם מְעוֹתָיו, ולחלל בכל שווי המעות, כיון שהוא חושש ששווי המעות הוא פחות משווי הפירות, ואם לא יחול החילול נמצא שהוא אוכל פירות מעשר שני מחוץ לירושלים, ולכן מחללם תמיד על מטבע שהוא יותר מהמעשר, ובעודף הנשאר במטבע מהחילול הראשון, יפדה את המעשר שאין בו שוה פרוטה. ומוכח מדברי חזקיה שאין אדם מחלל על מטבע מצומצמת כשווי הפירות, וכל שכן שאינו מחלל על מטבע פגומה, שלא יוכל להוציאה בירושלים בגמרא אלא בפחות.
הגמרא חוזרת בה ומבארת את דברי חזקיה באופן אחר. מתרצת הגמרא: מָאן 'מחללה בְּרָפָה' שאמר חזקיה, שמחללה בְּתוֹרַת יָפָה – כדן מטבע יפה, שהתבאר בדברי חזקיה האחרונים שאין מחללים על כל שויה אלא מעט פחות, כך במטבע זו שנחסרה אין מחללים על ערכה כאילו היתה שלימה, ואף לא כשויה הפחות שיתנו עבורה חלק מהאנשים, אלא כשויה הפחות ביותר שיתנו עבורה האנשים הקפדנים ביותר שמעטים בשויה, והטעם לדין זה הוא כיון דְּרִיבִי יוֹלֵי לֹא מוֹלִילֵין בֵּיה – שאין לזלזל במעשר שני בשני זלזולים, גם לחללו על סלע חסירה, וגם לחלל עליה כאילו היא שלימה, אלא די בכך שזולזלו בו לחללו על סלע פחותה.
הגמרא מביאה את דברי חזקיה לגבי חילול מעשר שני שאינו שוה פרוטה, ודנה בהם: גִּיפָא, אָמַר חֻזְקִיָּה, מַעֲשֵׂר שְׁנֵי שְׁאִין בֹּא שְׁוֵה פֻּרְטָא, מחללו על סלע שכבר חילל עליה מעשר שני אחר, וְאִמַּר, הוּא וְחֻמְשֹׁ מְחֻלָּל עַל מְעוֹת הָרָאשׁוֹנוֹת, לְפִי שְׁאִי אִפְשָׁר לוֹ לְאַדָּם לְצֻמְצָם מְעוֹתָיו, וכשחילל הוסיף בשווי המעות יותר משווי הפירות, ועל עודף זה הוא מחלל עתה את המעשר שאינו שוה פרוטה.
מקשה הגמרא: מִיָּתִיבִי, שנינו במשנה (ביכורים פ"ב מ"א), הִתְרוּמָה וְתִבְכִּיּוֹרִים שאכלום זר או כזו טמא במזיד, תִּבְכִּיּוֹרִים עֲלֵיהֶן מִיתָה בְּיַד שָׁמַיִם, וְזֶר שֶׁאֵכָלֵם בשוגג מוסיף חוֹמֶשׁ על הקרן שהוא ניתן לכהן,

שנינו בברייתא (ע"א) אחרי שהובאו דעות התנאים בשיעורי האונאה בסלע, יִתֵּר עַל כֶּן, מוֹכֵרָה בְּשֻׁרָה, מָאן לָא – האם לא מדובר שִׁפְחָתָה הסלע יוֹתֵר מִכֶּרֶךְ אֲוִנָתָה, ואף שלא פחתה למחצית שויה אמר התנא שמוכרה בשויה כחסרונה, והיינו שלא כדברי רב הונא האוסר לקיים סלע שנפחתה יותר מכדי אונאה ושזה עדיין יותר ממחצית.
מתרצת הגמרא: לֹא – אין זו כוונת התנא, אלא יוֹתֵר על כֶּן היינו שאם הסלע יוֹתֵרָה על שיעורים אלו שאמרו התנאים, דְּאִפְתִּי וְשַׁעֲדִין לֹא פָחַתָּה בְּכֶרֶךְ אֲוִנָתָה, מוֹכֵרָה בְּשֻׁרָה כאילו היא שלימה.
מוסיפה הגמרא להקשות על רב הונא: מִיָּתִיבִי, שנינו בברייתא (ע"א), 'עַד כִּמָּה תִּפְחַת וְיִהְיֶה רִשְׁאִי לְקִיּוּמָה, בְּסֻלַּע עַד שְׁקָל, מָאן לָא – האם לא מדובר דְּפָחִית פּוֹרְטָא פּוֹרְטָא – שנפחתה הסלע מעט מעט, מסלע ועד שקל, וגם על הזמן שהיא שוה פחות מכדי אונאה אך יותר משקל אמר התנא שיותר לקיימה, ושלא כדברי רב הונא האוסר לקיימה כשהיא שוה יותר משקל.
מתרצת הגמרא: לֹא – אין זו כוונת התנא, אלא מדובר באופן דְּנִפְּלִי לְנוֹרָא, וְאִפְחִית בְּכֶרֶךְ אֲוִנָתָה – שנפלה הסלע לאש ונפחתה בבת אחת עד חציה, אך אם נפחתה מעט מעט, אינו רשאי לקיימה כששוה יותר משקל.
הגמרא מקשה סתירה בין הברייתא שהובאה לעיל (ע"א) לברייתא אחרת: אָמַר מִר בְּבִרְיָא (ע"א), שסלע שנפחתה יותר מחציה, אסור לקיימה, אלא יִקְבְּנָה וְיִתְּנָה בְּצִנּוּר בִּנּוּ אִין בְּצִנּוּר בָּתָּלָא, וְיִמְנִיָּה, שנינו בברייתא אחרת לגבי מטבע שנפסלה, לֹא יִשְׁכְּנָה מִשְׁקָלָא בֵּין מְשֻׁקְלוֹתָיו, וְלֹא יוֹרְקָנָה בֵּין גְּרוּשׁוֹתָיו – שברבי כלי סוף שלו, וְלֹא יִקְבְּנָה וְיִתְּנָה בְּצִנּוּר בִּנּוּ וּבְצִנּוּר בָּתָּלָא, אֵלָא אִין יִשְׁחֹק – יטחן אותה, אִין יִתּוֹךְ – יתיכנה עד שתאבד צורת מטבע, אִין יִקְוֶין – יחתכנה, אִין יוֹלִיךְ לִים הַמֶּלֶךְ, ומבואר שאסור לעשות בה חור ולתלותה כתכשיט.
מתרצת הגמרא: אָמַר רַבִּי אֱלֵעָזָר, וְאָמַר רַב הוֹנָא אָמַר רַבִּי אֱלֵעָזָר, לֹא קִשְׁיָא, אלא בָּאן – בברייתא הראשונה שהתירה לנוקבה ולתלותה כתכשיט, מדובר שניקבה בְּאִמְצָעָה, ואי אפשר להשתמש בה כמטבע, וּבָאן – בברייתא השניה שאסרה, מדובר שניקבה מִן הַצֵּד, וחששו שימצאנה רמאי ויחתכנה מצדיה עד שלא יראה הנקב, וישתמש בה כבשקל:
שנינו במשנה (ע"א), עַד מָתַי מוֹתֵר לְהַחְזִיר, בְּכֶרֶכִּים עַד שִׁירְיָה לְשׁוֹלְחָנִי, בְּכֶפְרִים עַד עֲרֵבִי שְׁבָתוֹת:
הגמרא מבררת האם גם בהחזרת חפץ יש חילוק בין כרכים לכפרים. שואלת הגמרא: מָאן שְׁנָא בְּסֻלַּע, דְּמִפְּלִיג – שחילק התנא בין כרכים לכפרים, וּמָאן שְׁנָא בְּטִלְיָה, דְּלֹא מִפְּלִיג, שהרי שנינו לעיל (מט): רק שיעור אחד בהחזרת חפץ, בכדי שיראה לתגר או לקרובו.
משיבה הגמרא: אָמַר אֲבִי, בִּי תֵּנִן נְמִי מְתִנִּיתִן בְּטִלְיָה – גם מה ששנתה המשנה לגבי טלית, שזמן החזרה הוא עד כדי שיראה לתגר או לקרובו, רק בְּכֶרֶכִּין תֵּנִן, אך באמת בכפרים יש זמן אחר.
רַבָּא אָמַר, לעולם המשנה לעיל נשנתה אף בכפרים, ויש חילוק בין טלית למטבע, טִלְיָה, כֹּל אִינִישׁ קִים לִיהָ בְּנֻהָ – כל אדם בקי בשויה, ואף בכפרים ימצא חילוקים מיאמר לו אם התאנה, ולכן הזמן הוא עד שיראה לתגר או לקרובו, אבל סֻלַּע, כִּיּוֹן דְּלֹא בָּל אִינִישׁ קִים לִיהָ בְּנֻהָ – אין כל אדם בקי בשויה, אֵלָא רק שוֹלְחָנִי שאומנותו להחליף מעות, תֵּלְכָן יש בה חילוק, בְּכֶרֶכִּים דְּאִיבָא שוֹלְחָנִי, זמן החזרה הוא עד שִׁירְיָה לְשׁוֹלְחָנִי, אך בְּכֶפְרִים דְּלִיבָא שוֹלְחָנִי מחזיר עד עֲרֵבִי שְׁבָתוֹת, והטעם לכך, דְּבִעֲבַר שֶׁבֶת סִלְקִין לְשׁוּקָא – הולכים האנשים לשוק לקנות צרכי שבת, ויראה אם מקבלים ממנו את המטבע בשווי סלע:
שנינו במשנה: וְאִם הָיָה מְכִירָה אֲפִילוּ לְאַחֵר שְׁנִים עֶשְׂרִי חֹדֶשׁ כֹּ' מִקְבֵּלָה יִמְנו, ואין לו עליו אלא תרעומת:
שואלת הגמרא: הִיבָא – באיזה מקום מדובר, אִין בְּכֶרֶכִּין, הָא אָמַרְתָּ שזומן הוא רק עד שִׁירְיָה לְשׁוֹלְחָנִי, וְאִין בְּכֶפְרִים, הָא אָמַרְתָּ עַד עֲרֵבִי שְׁבָתוֹת, משיבה הגמרא: אָמַר רַב חֲסְדָּא, דִּין זֶה נֶאֱמַר בְּכָל מְקוֹם, וּמִדִּית חֲסִידוֹת שְׁנֵי בָּאן, שאם היה הנותן חסיד ומכיר את המטבע, יקבלנה אפילו אחרי שנים עשר חודש.
מקשה הגמרא: אִין הָכִי שְׁמֻדוּבֵר בְּחִסְדִּי, אִימָא סִיפָא, וְאִין לֹא עָלִיו אֵלָא תִרְעוּמָתָא, וקשה, לְמָאן – למי יש תרעומת, אִין לְחֲסִיד, לֹא קְבוּלִי לִיקְבֵּלָה מִיָּיָה, וְלֹא תִרְעוּמָתָא תִּהְיֶה לִיהָ – שלא יקבל את המטבע, ולא יתרעם עליו על שהחזירה לו, וְאֵלָא לכאורה התרעומת היא לְהֵאָרֶךְ דְּקִבְּלָה מִיָּיָה – למקבל שמחזיר את המטבע, וגם זה קשה, וְכִי לְבָתֵּר דְּמִקְבֵּלָה מִיָּיָה –

1 ואסורים באכילה לְיָרִים. מביאה המשנה דינים נוספים בתרומה וביכורים,
2 וְהָן נִכְסֵי בָהֶן, שיכול אף לקדש בהם את האשה. וְעוֹלִים מאיסורם בְּאֶחָד
3 וּמֵאֵהָ, כלומר, אם התערבו פירות של תרומה וביכורים בפירות חולין, ויש
4 כנגד פירות אלו שיעור של פי מאה מפירות החולין, הרי הם בטלים ברוב
5 ונעשה הכל חולין. וְעוֹנֵינָן רְחִיצַת יָדַים לאכילתן, כיון שגורו חכמים
6 טומאה על הידים, וְכֵן צְרִיכִים 'הַעֲרֵב שְׂמֶשׁ' – כהן טמא שטבל ונטהר
7 מטומאתו, אינו ראוי לאכול מהם עד הערב. הָרִי דִּינִים אֵלּוּ נוהגים
8 בְּתְרוּמָה וּבִיכּוּרִים, מֵה שְׁאֵין בֶּן בְּמַעֲשֶׁר שֶׁנִּי.
9 הגמרא מסיימת את קושיותיה. מבררת הגמרא: מֵא' מֵה שְׁאֵין בֶּן בְּמַעֲשֶׁר
10 שנאמר גם לגבי דין זה שתרומה וביכורים בטלים במאה ואחד, לֹא מִכָּל־
11 – האם לא משמע מכאן בְּמַעֲשֶׁר אינו מתבטל רק כשיש נגדו מאה ואחד,
12 כתרומה וביכורים, אלא בְּמִל בְּרֹבָא – בטל ברוב, ואף אם אין בחולין מאה
13 כנגדו, וְאֵם אִיתָא לְדְּחֻקָּהָ, שאף מעשר שאין בו שוה פרוטה יש תקנה
14 לפדותו על מעות שכבר חיללו עליהם פעם אחת, אם כן קשה, והרי כיון
15 שכל מעשר ניתן לפדיון, הָוֵה לִיה דְּכָר שֵׁשׁ לוֹ מִתִּירָן – דבר שאפשר
16 לאוכלו בהיתר בלי ביטול ברוב, וְכָל דְּכָר שֵׁשׁ לוֹ מִתִּירָן, אִפִּילוּ אם
17 נתרב בְּאֶלֶף כנגדו לֹא בְּמִל, אך לולי דברי חזקיה היה אפשר לבאר
18 שכונת המשנה למעשה הפחות משה פרוטה, שכיון שאי אפשר לפדותו
19 הרי הוא כדבר שאין לו מתירין, ובטל ברוב.
20 הגמרא מנסה לפרש את המשנה באופן שלא יקשה ממנה על חזקיה.
21 שואלת הגמרא: וּמֵמֵא' דְּמֵה שְׁאֵין בֶּן בְּמַעֲשֶׁר שֶׁנִּינוּ במשנה היינו
22 דְּמַעֲשֶׁר בְּמִל בְּרֹבָא אף בפחות ממאה ואחד, דְּלִמָּא מעשר שונה מתרומה
23 בכך דלא בְּמִל כָּל־ל, ואפילו באלף, כיון שיש לו מתירין, ולא יקשה על
24 חזקיה.
25 משיבה הגמרא: לֹא מִצִּית אֶמְרַתְהּ הִי – אינך יכול לפרש כן, כיון דְּמַשְׁנָה
26 זו שנויה לְגַבִּי תְרוּמָה, וחומרי תְרוּמָה קִתְּנִי – שנה שם התנא את
27 החומרות שיש בתרומה, ואילו קוֹלִי דְּתְרוּמָה לֹא קִתְּנִי – לא שנה התנא
28 את הדברים שבהם תרומה קלה, ולכן לא יתכן שכונתו לומר שמעשר
29 חמור מתרומה ואינו בטל אפילו באלף, ונשאר הקושיא על דברי חזקיה
30 האומר שכל מעשר יש לו פדיון, מדוע הוא בטל ברוב.
31 דוחה הגמרא: וְהָא קָא תִּנֵּי במשנה לגבי תרומה וביכורים 'וְהָן נִכְסֵי בָהֶן',
32 וזו היא קולא שיש בתרומה שהיא ממון הדיוט, ואילו מעשר הוא ממון
33 גבוה, ואם כן אפשר שגם לענין ביטול ברוב כונת התנא שמעשר חמור
34 מתרומה ואינו בטל כלל, ואין קושיא מהמשנה על דברי חזקיה.
35 הגמרא חוזרת ומעמידה את קושיותיה מהמשנה. אומרת הגמרא: לֹא סִלְקָא
36 דְּעִתָּהּ לפרש כן את המשנה, וליישב בזה את דברי חזקיה, כיון דְּתִנֵּינָא
37 בברייתא בְּהִרְיָא ו-בפירוש, מַעֲשֶׁר שֵׁנִי בְּמִל בְּרֹבָא, וּבִאִיזָה מַעֲשֶׁר שֵׁנִי
38 אִמְרוּ כן, בְּמַעֲשֶׁר שְׁאֵין בּוֹ שׁוֹה פְּרוּטָה, ובמעשר שני שְׁכַנְסֵם לִירוּשָׁלַם
39 וְיָצֵא, שאי אפשר לפדותו. ומוכח מהברייתא שמעשר שני השוה פחות
40 מפרוטה בטל ברוב, וְאֵם אִיתָא לְדְּחֻקָּהָ שאפשר לפדות מעשר שאין בו
41 שוה פרוטה, מדוע בטל המעשר ברוב, לְעַבְדָּה לִיה לְדְּחֻקָּהָ – יעשה לו את
42 תקנתו של חזקיה, וְיִתַּל לִיה ו-ויחללנו על מַעוֹת הָרָאשׁוֹנוֹת, וכיון שיש
43 אפשרות להתיירו על ידי פדיון אינו בטל ברוב, ומדוע אמרה הברייתא
44 שהוא בטל ברוב.

המשך ביאור למסכת בבא מציעא ליום שלישי עמ' א

1 התנא, אם פְּחָתָה הִסְלַע בשיעור אִיפֶר לְכָל דִּינָר שבסלע, והיינו שנפחתה
2 בארבעה איסרים, אִסוּר להוציאה, וּסְתָמָא – והברייתא שנשנתה בסתם
3 בלא שם התנא, פֶּרְשֵׁי מֵאִיר היא הסובר שזהו שיעור האונאה, כמבואר
4 בברייתא ובמשנתנו.
5 הגמרא מביאה משנה שגם בה נכתב הדין של קיום מטבע שנפסלה: תִּנֵּן
6 הָתֵם (כלים פ"ב מ"ז), אף שסתם מטבע אינו מקבל טומאה, מכל מקום סִלַּע
7 שְׁנַפְסָלָהּ, וְהִתְקִינָה שְׁתֵּיהֶן שׁוֹקֵל בָּה מִשְׁקָלוֹת, טָמְאָה – מקבלת טומאה,
8 כיון שעשאה כלי. דין נוסף: עַד כִּפָּה תִּפְסַחַת המטבע וְהָא רִשְׁאִי לְקִיּוּמָה
9 כדי למוכרה כשויה בחסרונה, לְסַלַּע, עד שתיפחת בִּשְׁנֵי דִינָרִים, והיינו
10 בשיעור חציה, אבל פְּחוֹת מִכֵּן – אם מחמת החסרון שוה פחות משני

45 מתרצת הגמרא: מדובר בברייתא באופן פֶּרְשֵׁי – שלא חילל קודם לכן
46 מעשר שני ואין לו מעות ראשונות לחלל עליהם.
47 מקשה הגמרא: וְנִינֵי מַעֲשֶׁר דְּאִית לִיה, וְנִצְטַרְפִּינָהוּ – יביא פרי שוה חצי
48 פרוטה ממעשר שני אחר שיש לו, ויצרפו עם פחות משה פרוטה שהתערב
49 בפירות החולין ויפדה את שני חצאי הפרוטה יחד על מטבע אחת. מתרצת
50 הגמרא: אי אפשר לצרפם, כיון שמעשר שחיבו דְּאִוִּיִּיתָא וזהו המעשר
51 שלא התערב בחולין, ומעשר שחיבו רק דְּרִבְנָן, וזהו המעשר המעורב
52 בחולין, שמדאורייתא כבר בטל ברוב ואינו נחשב מעשר כלל, לֹא מַצְטַרְפִּי
53 לפדות יחד על אותה מטבע, כיון שמדאורייתא יש כאן רק שווי חצי
54 פרוטה, שאינה תופסת פדיון, ונמצא שאוכל את המעשר בלא חילול.
55 מוסיפה הגמרא להקשות: וְנִינֵי – ויביא שוה חצי פרוטה דְּמֵא' – פירות של
56 עם הארץ, שחיבו המעשר בהם הוא מדרבנן, ויצרפנו לשוה חצי פרוטה
57 שנתערב, והואיל חויבו שניהם הוא רק מדרבנן יוכלו להצטרף יחד, ויפדם.
58 מתרצת הגמרא: אין לעשות כן, כיון שחששו חכמים דְּלִמָּא אִתִּי לְאִתְּנִי
59 וְדֵא' – שמא יבוא להביא שוה חצי פרוטה ממעשר ודאי ולצרפו,
60 ודאורייתא ודרבנן לא מצטרפים.
61 מוסיפה הגמרא ומקשה: וְנִינֵי שְׁתֵּי פְּרוּטוֹת, וְנִחַל עֲלֵיהוּ מַעֲשֶׁר בְּשׁוּי
62 פְּרוּטָה וּמִחְצָה בלבד, וְנִחַל הָאִי עַל הָיָא יִתְרָא – יחלל את אותה חצי
63 פרוטה שהתערבה על חצי פרוטה חולין שנשאר באותן שתי פרוטות.
64 מתרצת הגמרא: מִי סְכָרְתָּ שְׁפָרוּטָה וּמִחְצָה תִּפְסָה בפדינה את שְׁתֵּי
65 הַפְּרוּטוֹת, לֹא, אלא פְּרוּטָה אחת מהמעשר תִּפְסָה פְּרוּטָה אחת, וְאִילוּ
66 הָיִי פְּרוּטָה הנותנת בשווי הפרי לֹא תִּפְסָה כלל בפרוטה השניה, כיון שאין
67 בה שווי פרוטה שלמה, ואם תרצה לצרף לחצי פרוטה זו את אותה חצי
68 פרוטה שהתערבה בחולין, הָרִי תִּנֵּינָא לִיה – יחזור הדבר ויהיה צירוף של
69 מעשר דְּאִוִּיִּיתָא, שזהו המעשר הקיים כמות שהוא, ומעשר דְּרִבְנָן, שזהו
70 המעשר המעורב בחולין, ודאורייתא ודרבנן לֹא מַצְטַרְפִּי.
71 מקשה הגמרא עוד: וְנִינֵי אִיפֶר, ויחלל עליו מעשר שני בפחות משווי
72 האיסר כולו, ושוב יחלל עליו את המעשר פחות משה פרוטה שנתערב.
73 מתרצת הגמרא: לא רצו חכמים להורות כן מחשש דְּלִמָּא אִתִּי לְאִתְּנִי
74 פְּרוּטוֹת – שמא יבוא האדם להביא שתי פרוטות במקום האיסר, ויחלל
75 עליהם פירות מעשר בשווי פרוטה ומחצה ועל מנת שיהיו לו 'מעות'
76 ראשונות לחלל עליהם את מה שבתערובתו, ובאופן כזה אין החצי פרוטה
77 נתפסת, ולכן העדיפו חכמים לומר שיבטל ברוב.
78 הגמרא מבארת עתה את המשך הברייתא: שנינו בברייתא שיש אופן נוסף
79 שמעשר שני בטל ברוב, 'וְשִׁנְכֵסֵם לִירוּשָׁלַם וְיָצֵא'. מקשה הגמרא: וְאִמָּא'
80 נחשב מעשר שני זה כדבר שאין לו מתירין ובטל ברוב, והרי אף שכבר היה
81 בירושלים ואי אפשר להתיירו על ידי פדיון, מכל מקום וְלִיתָדָר וְנִעְיִילָה –
82 יחזור ויכניסנו לירושלים, ויאכלנו שם כמות שהוא, מעורב בחולין, והרי זה
83 דבר שיש לו מתירין שאינו בטל ברוב.
84 מתרצת הגמרא: הברייתא עוסקת בְּמַעֲשֶׁר שֵׁנִי שְׁנַמְטָא, האסור באכילה,
85 וכיון שגם אי אפשר לפדותו, הרי זה דבר שאין לו מתירין.
86 מקשה הגמרא: אם מדובר במעשר שני טמא, וּנְפָרְקִיה – יפדנו, אף על פי
87 שכבר היה בירושלים, דְּאִמֶּר רַבִּי אֶלְעָזָר, מִנֵּן לְמַעֲשֶׁר שֵׁנִי שְׁנַמְטָא
88 שְׁפוּדִין אוֹתוֹ

11 דינרים, יְקוּזִין – יחתכנה לשנים, מחשש שירמו בה וישתמשו בה כשקל,
12 שהוא שני דינרים.
13 הגמרא מביאה מחלוקת בדיון סלע שנפחת, אך שוה יותר מחציו. מבררת
14 הגמרא: 'דִּינָר עַל בֶּן מֵא' – מה הדין אם אחרי הפחת שוה המטבע יותר
15 משני דינרים, אִמֶּר רַב הוּנָא כשם שפחות מִכֵּן – משני דינרים, יְקוּזִין,
16 מחשש שישתמשו בו כשקל, כך יִתֵּר עַל בֶּן – על שני דינרים, יְקוּזִין, מחשש
17 שישתמשו בו כסלע. רַבִּי אִמִּי אִמֶּר, רק בפחות מִכֵּן יְקוּזִין, כיון שאפשר
18 לטעות בו ולסבור שזהו שקל, אבל יִתֵּר עַל בֶּן, יְקוּזִים וימכרנו כשווי
19 בחסרונם, כיון שניכר שנפחת מסלע.
20 הגמרא מקשה מהברייתא על דעת רב הונא: מִיִּתְיָבִי,

בבא מציעא. פרק רביעי - הזהב דף נג עמוד א - מתוך מהדורת טובי'ס

צו תוספות

וְאִסּוּרִים לְזָרִים. פְּרָשִׁי דְּמִשּׁוּם מַעֲשֵׂר קִתְּנִי לָהּ לְאִשְׁמֵעִי דְאָפִי אִיסּוּרָא
לִיבָא וּמִיּוֹדָה בְּמִסְכַּת חֻלְהָ (פ"א מ"ט) לֹא מִצִּינוּ לְפָרְשׁוֹ חֲכִי דִתְנֵן
הָתֵם הַחֻלְהָ וְהַיְבִיבִירִים חֲזִיבִין עֲלֵיהֶם מִיתָה וְחוֹמֶשׁ וְאִסּוּרִים לְזָרִים וְלֹא קִתְּנִי
מִה שְׁאִין כֵּן בְּמַעֲשֵׂר וְי"ל כְּדִמְפָּרֶשׁ בִּירוּשְׁלָמִי וְאִסּוּרִים לְזָרִים אִפְּלוּ חֲצִי
שִׁיעוּר אוֹ דְאִוְרִייתָא אוֹ דְרַבְּנֵן דְּפִלְגִי רַבִּי
יִחְזֹן וְי"ל בְּפֶרֶק בְּרָאִי דִּימָא דְהָךְ (מ"ה) וְאִין
לְפָרֶשׁ דְאִסּוּרָא לְזָרִים אָפִי עַל יְדֵי דְאִין
דְּבִפְרָק הָעֵרֶל (יבמות דף ע"ה) אָמַר אִין לָהּ
פְּרִיזִן שִׁיבִירָה:

וְעוֹלָה בְּאִתָּהּ וּמִאָּה. בְּסַפְרֵי דְרִישׁ
מִפְּקָדֵשׁ מִמֶּנּוּ דִּתְרוּמָה עוֹלָה
בְּאִתָּהּ וּמִאָּה וְעוֹלָה וְכֻלָּי אֵלֶּיָּהּ הִכְרַם בְּאִתָּהּ
וּמִנִּיתִים דְּמִתּוֹךְ שֶׁכֶּהָ אִיסּוּרוֹ כֶּפֶל עֲלִיתוֹ
וְאִסְמַכְתָּא בְּעֵלְמָא הוּא דְּמִדְאִוְרִייתָא
תְּרוּמָה וְעוֹלָה וְכֻלָּי אֵלֶּיָּהּ הִכְרַם בְּטִלִּים בְּרוֹב
בְּנִיבֵשׁ וְכֻלָּה בְּס' כִּשָּׁר אִיסּוּרִין דְּבִפְרָק
הַנֶּזֶקִין (מִיטין דף נ"ה) גְּבִי נִפְלוּ וְנִתְפַּצְעוּ קָאָמַר
וְהָא הִקָּא דְּמִדְאִוְרִייתָא בְּטִל בְּרוֹב וּבִפ' כֹּל שְׁעָה
הַבִּשְׁר' (תולין דף קט"ו וס"ג ד"ס וס"ה) וְכִפ' כֹּל שְׁעָה
(פסחים דף כ"ז: וס"ג) וְלִזְף אִיסּוּר הֶגְאָה בְּבִשְׁר'
בְּחֻלָּב מִק"ו דְּעוֹרָלָה וְלֹא פְרִיךְ מִזֵּה לְעוֹרָלָה
שֶׁכֶּן צְרִיכָה אִתָּהּ וּמִנִּיתִים לְהַתְּכֵל בְּפֶרֶק
הָעֵרֶל (יבמות דף ע"ה) דְּחִשְׁבִּיב מִדּוּח' דְּרִיבִי
בְּתוֹרָמָה וְלֹא בְּמַעֲשֵׂר וְלֹא חֲשִׁיב אִתָּהּ
וּמִאָּה וְהָתֵם נִמִּי אָמַר ר' יִחְזֹן הוּא שְׂרָבָה
חֻלְוִין עַל הַתְּרוּמָה:
בְּאִתָּהּ וּמִאָּה עוֹלִין. מֵאִיסּוֹר לְהִיתֵר
וְלִוְקֻחִים מִדָּה אַחַת וְנוֹתָנִים
לְכֹהֵן כִּדְתֵנָּן בְּמִסְכַּת עוֹרָלָה (פ"ב מ"א) תְּרוּמָה
וְתוֹרוֹת מַעֲשֵׂר עוֹלִין בְּק"א וְצִירָה לְהָרִים
הָעוֹרָלָה וְכֻלָּי אֵלֶּיָּהּ הִכְרַם בְּמִתָּה' וְאִתָּהּ וְאִין
צִירָה לְהָרִים וְטַעֲמָא דִּי צִירָה לְהָרִים טַיִף
בְּתוֹרָמָה מִבְּשָׂרָא אִיסּוּרִים מִפְּרִשׁ
בִּירוּשְׁלָמִי מִשּׁוּם גִּזְל הַשְּׁבֵט פִּירוּשׁ בִּהְיוֹ:

(תולין) וְהָן נִכְסֵי בִּהְיוֹ. שִׁילִיבֵי בִּיבּוֹרִים תֵּנִן לְכֹהֵן אָמַר נִכְסֵי בִּהְיוֹ לִישׁוֹן בִּהְיוֹ עֲבָדִים
וְקִרְקֻעוֹת וּבִהְיוֹתָה טַמְאָה מִשְׁאִיכ' בְּמַעֲשֵׂר דִּתְנֵן בְּפֶרֶק קָמַי דְּמִש' (מ"א) אִין לִוְקֻחִין
עֲבָדִים וְקִרְקֻעוֹת וּבִהְיוֹתָה טַמְאָה מִמַּעוֹת מַעֲשֵׂר שְׁנִי וְתִימָה דְּבִפ' בְּתָרָא דְּמַעֲשֵׂר
שְׁנִי (מ"א) תֵּנִן לֹא נִתְתִּי מִמֶּנּוּ לְמַת לֹא לְקִתְּנִי מִמֶּנּוּ אִרְוֹן וְתִכְרִיכִים לְמַת מִשְׁמַע
הָא לְחֵי דִּימָא דְּמַת שְׁרִי אֵלְמָא שְׁרִי לִישׁוֹן בְּגָדִים וְי"ל דְּהִנְהִי דְּבִפְרָק בְּתָרָא
דְּמִש' (מ"א) אִתָּהּ בְּר' יְהוּדָה דְאָמַר מִמֶּנּוּ הִדְיוֹת הוּא אִי נִמִּי תְרִוּיָהוּ בְּר' יְהוּדָה
וּבְגָדִים דְּקָא שְׁהִגּוֹף נִהְיָה מִהֶם שְׁרִי אֲבָל עֲבָדִים אִסּוּרִים מִיתּוּרָא דְקָרָא אִי
נִמִּי תְרִוּיָהוּ בְּר"מ וּמִן הַתּוֹרָה שְׁרִי לְקִנּוֹת כֹּל מִיָּלִי וּמִדְּרַבְּנֵן הוּא דְאִסּוּר וְהָא
דְאָמַר בִּירוּשְׁלָמִי לֹא נִתְתִּי מִמֶּנּוּ לְמַת לְמֵאִי אִי לִישׁוֹן אִרְוֹן וְתִכְרִיכִין הָא לְחֵי
נִתְתִּי בְּתִמְהָא אֲלֵא לְסִיכָה הִדְיָא דְרָשָׁה אִסְמַכְתָּא בְּעֵלְמָא הִיא לְמֵאִי דְאִסְרָא
מִדְּרַבְּנֵן וּמוֹקִי לָהּ בְּסִיכָה אֲבָל אִמֵּת הוּא דְאָתָא לְמַעוֹשִׁי אִרְוֹן וְתִכְרִיכִין כִּדְתֵנָּן
בְּשִׁילִיבֵי פִירְקִין דְּמַעֲשֵׂר שְׁנִי וְהָא דְאָמַר פֶּרֶק הָעֵרֶל (יבמות דף ע"ה) וְס"ג מִנֵּן לְמַעֲשֵׂר
שְׁנִי שְׁנִטְמָא שְׁמוּתָר לְסוֹף מִמֶּנּוּ שְׁנֵאָמַר לֹא נִתְתִּי אִיזוֹהוּ דְּבִפ' שְׁשׁוֹף לְחִים כו'
וְאִימָא לְאִרְוֹן וְתִכְרִיכִין ה"פ לָהּ אִחוּדִיָּה אֲבָל סִיכָה אִסּוּרָה שְׁמִכְעָרָה טַמְאָה
הָי כִּמְו אֲכִילָה וּמִשְׁנֵי מִמֶּנּוּ מִגּוּפֵי שֶׁל מַעֲשֵׂר מִשְׁמַע וְזִע"ע תוֹס' יבמות ע"ג.
ד"ה נִכְסִי:

וּמַעֲנוּיִן רְחִיצַת יָדַיִם. אִפְּלוּ לְמִנְעֵי דְאִילוּ לְאֲכִילָה אִף לְמַעֲשֵׂר טַעוֹן כְּדָאָמַר
בְּפ' הַשְּׁוֹט (תולין דף נ"ה) כֹּל הַשְּׁעוֹן בִּיאַת מִיָּם מִדְּבִירִי סוֹפְרִים אִסּוּר
בְּתוֹרָמָה וּמוֹתֵר בְּמַעֲשֵׂר דְּבִירִי ר"מ וְחִכְמִים אוֹסְרִין: **הָהָּ** לִיָּה דְּבִיר שִׁישׁ לוֹ
וְי"ל כְּדָאָמַר הָתֵם מִי הָי מִצְוָה לְאִתְשׁוּלִי גְּלֵה אִי נִמִּי שְׁתֵּנָּה לְכֹהֵן שְׁאִינוּ יָכוֹל
לְשֹׂאֵל עֲלֵיהָ עוֹד שְׁאִינָה בְּרִשְׁתוֹ: **וְלִמָּא** אִתִּי לְאִתְנוּי וְדִאי. וְא"ת בְּהוֹקֵמִין רַבָּה (מנחות דף נ"ה) קָאָמַר רַבִּי שְׁמַעוֹן שְׁזוּרִי פַעַם אַחַת נִתְעַבְּרָה לִי טַבֵּל בְּחוּצָא וְאָמַר
עַל רַבִּי טַרְפוֹן לֶךְ וְקֹחַ בְּשׁוֹן וְעֵשֶׂר עָלָיו וְלֹא גִזְרִין דְּלִמָּא אִתִּי לְאִתְנוּי וְדִאי וְי"ל דְּהָתֵם לִיבָא לְמַגּוֹר דְּלִמָּא אִתִּי לְאִתְנוּי וְדִאי דְּיָדַע שְׁפִיר דָּאִין מִפְּרִישִׁין מִן הַחֵיב
לֵל הַפְּטוֹר אֲבָל הִקָּא לֹא אִסְקִי אִדְרַעְתִּיהָ דְלֹא מַצְטַרְפִּי דְאִוְרִייתָא וְדִרְבְּנֵן: **וְלִמָּא** אִתִּי לְאִתְנוּי פְּרוּטוֹת. וְא"ת וְהָא דִּתְנֵן (מ"א פ"ב מ"א) דְּפִירוֹשׁ אִסְקִי מִמַּעוֹת מִשׁ
אֵלְמָא מִחֻלְוִין מַעֲשֵׂר עַל פְּרוּטוֹת וְא"י לְצַמְצֵם שִׁיעוּהָ מַעֲשֵׂר לְפְרוּטוֹת שְׁלִימוֹת וְא"י אוֹתוֹ פְּחוֹת מִשְׁהָ פְּרוּטָה אוֹכֵל בְּלֹא חֻלּוֹ וְי"ל כְּדִיתִי אִסְקִי בְּהוּיָהוּ
וְא"ת דְּלִמָּא מִיִּיתִי פְּרוּטוֹת לְבַד כְּדָגוֹר הִקָּא וְי"ל דְּהָתֵם לֹא טַעִי דְּיָדַע דְּחֲצִי פְּרוּטָה לֹא תִפְסָה אֲבָל הִקָּא טַעִי דְלֹא מִסִּיק אִדְרַעְתִּיהָ דְאִוְרִייתָא וְדִרְבְּנֵן לֹא מַצְטַרְפִּי:
וְלִיָּהוּ וְלִעֲלִילָה. לְעִיל גְּבִי אִין בּוֹ שְׁוֹה פְּרוּטָה לֹא פְרִיךְ הִכִּי דְאִיִּירִי בְּרוּחֹק מִירוּשְׁלָיִם הִרְבָּה וּמִקְרִי בְּהִכִּי אִין לֹא מִתִּירִין אֲבָל הִקָּא דְקִתְּנִי מִשְׁכְּנֵס לִירוּשְׁלָיִם
וְיָצָא מִשְׁמַע אָפִי לֹא יָצָא אֲלֵא פְסִיעָה אַחַת וְאָמַר וְלִעֲלִילָה:

וְאִסּוּרִים לְזָרִים. בְּלֹא יֹאכַל וְאִצְטְרִיךְ לְמַתְנִיָּה מִשּׁוּם דְּבִעִי לְמַתְנִיָּה מִזֵּה שְׁאִין
כֹּאֵן בְּמַעֲשֵׂר דְאָפִי אִיסּוּר לִיבָא: וְהָן נִכְסֵי בִּהְיוֹ. לְקִדֵּשׁ בִּהְיוֹ אֵת הָאִשָּׁה מִשְׁאִיכ'
בְּמַעֲשֵׂר סַתֵּם מִשְׁנֵה כְּרָבִי מֵאִיר דְאָמַר מַעֲשֵׂר מִמֶּנּוּ גְבוּהָ הוּא וְהַמְקִדֵּשׁ בּוֹ לֹא
קִידֵשׁ: **וּמַעֲנוּיִם רְחִיצַת יָדַיִם.** לְפִירוֹת שֶׁהָיִים טַמְאוֹת שְׁנוֹת גְּזוּר בִּהְיוֹ רַבְּנֵן וְשְׁנִי
עוֹשָׁה שְׁלִישִׁי בְּתוֹרָמָה מִזֵּה שְׁאִין כֵּן בְּמַעֲשֵׂר

שְׁאִין טַעוֹן רְחִיצַת יָדַיִם לְפִירוֹת דְאָמַר מִר'
הַנּוֹטֵל דְּיָדוֹ לְפִירוֹת וְהָיָה נִגְסִי הַרוּחַ וְהִכִּי
מוֹקֵמִי לָהּ בְּהִגְיָה בְּפ' שְׁנִי (יבמות) וְהָעֵרֶב
שְׁמִשׁוֹ. לְטוֹמְאָה דְאִוְרִייתָא מִשְׁאִיכ' בְּמַעֲשֵׂר
דְאָמַר מִר' טַבֵּל וְעוֹלָה אוֹכֵל בְּמַעֲשֵׂר וּמוֹקֵרָא
יְלִפִּין לָהּ בִּיבּוֹמַת בְּפֶרֶק הָעֵרֶל (דף ע"ה):
וְעוֹלִין בְּאִתָּהּ וּמִאָּה. צְרִיכִין אִתָּהּ וּמִאָּה
לְכַסֵּל וְאִין טַבֵּלִין בְּרוֹב מִשְׁאִיכ' בְּמַעֲשֵׂר
דְּבִטִּיל בְּרוֹב וְלֹא גְבִי אִתָּהּ וּמִאָּה וְעַל כִּרְחֹךְ
בְּמַעֲשֵׂר שְׁאִין לֹא תִתְנָתָא לֹא בְּפִדְיָה וְלֹא
לְהַעֲלוֹתוֹ לִירוּשְׁלָיִם קָאָמַר דְאִי אִיתִי לִיָּה
תִתְנָתָא אָמַר רַבְּנֵן דְּבִיר שִׁישׁ לוֹ מִתִּירִין לֹא
בְטִיל וְהָקָא כְּגוֹן שְׁנִטְמָא דְלִית לִיָּה תִתְנָתָא
בְּאֲכִילָה וְאִין בּוֹ שְׁוֹה פְּרוּטָה דְלֹא בְר'
פְּרִידָה הוּא אִין אִתָּהּ לְחֻקֵּךְ כו': **וְלִגְבִי**
תְּרוּמָה. מִשְׁנֵה זוֹ בְּמִסְכַּת בְּבוּרִים (פ"ב מ"א)
שְׁנוּיָה הִלְכָּהּ חֲשִׁיבּוּתָא דִּידָהָּ קָא מִנִּי וְאִזִּיל
וְלֹא קוּלִי דִּידָהָּ שְׁתֵּנָּה הִיא עוֹלָה וּמַעֲשֵׂר
אִינוּ עוֹלָה: **לֹא ס"ה.** דְלֹא בְטִיל כֹּלֵל אֲלֵא
וְדִאי בְטִיל בְּרוֹב קָאָמַר: **וְשִׁנְכֵס לִירוּשְׁלָיִם**
וְיָצָא. לְקַוֵּן מִפְּרִשׁ דְלִית לִיָּה תִתְנָתָא לֹא
בְּאֲכִילָה וְלֹא בְּחִילוּלִי: **וְלֹא פְרִיךְ.** לֹא פְרָה
מַעֲשֵׂר עַד הָהָּ שְׁוִיָּה מַעוֹת מַעֲשֵׂר בִּידוֹ:
וְנִיתִי מַעֲשֵׂר. שְׁוֹה חֲצִי פְּרוּטָה: **וְנִצְרָה.**
נִצְיָאָנָה אֲצִל הַמַּעוֹרֵב וְיִאִמַר הַמַּעוֹרֵב וְהָא
מִחוּלָּלִים עַל פְּרוּטָה זוֹ וְאִשְׁתַּבַּח דִּישׁ לוֹ
מִתִּירִין: **דְאִוְרִייתָא וְדִרְבְּנֵן לֹא מַצְטַרְפִּי.**
לְתַפּוֹס פְּרוּטָה זוֹ כְּדוּשְׁתִּי מַעֲשֵׂר שְׁהַמַּעוֹרֵב
מִן הַתּוֹרָה בְּטִל בְּרוֹב דְּכִיתִּב (שטות טז) אִתְּרִי

רַבִּים לְהוֹתוֹת וְרַבְּנֵן הוּא דְאָמַר הִיבָא דִישׁ לוֹ מִתִּירִין לֹא לִיבְטוּל הִלְכָּהּ אִין אִיסּוּר
מַעֲשֵׂר בְּזוֹה אֲלֵא מִדְּרַבְּנֵן וְהִלְכָּהּ אִין מַצְטַרְפִּי עַם הָא לְתַפּוֹס פְּרִיזוֹן נִמְצָא שְׁוֹה חֲצִי
פְּרוּטָה שְׁתֵּיבָא נֶאֱכָל בְּלֹא חִילוּל אֲבָל דְּחֻקִּיהָ מַעוֹת הִרְאִשׁוֹתָה כְּבִר נִתְפַּס:
וְנִיתִי. חֲצִי שְׁוֹה פְּרוּטָה דְּמַעֲשֵׂר שְׁנִי שֶׁל דְאִי הִלְכּוּ מַעֲם הָאֶרֶץ דְאִיסּוּר
וּפְרִיזוֹן דְרַבְּנֵן דְּמִדְאִוְרִייתָא כֹּל אֲדָם נֶאֱמַר עַל הַמַּעֲשֻׁרוֹת: **דְלִמָּא אִתִּי לְאִתְנוּי**
וְדִאי. וְאִין נִמְצָא שְׁוֹה חֲצִי פְּרוּטָה שְׁאִינוּ מַעוֹרֵב נֶאֱכָל בְּלֹא חִילוּל: **וְנִיתִי שְׁתִּי**
פְּרוּטוֹת. נְחוּשֶׁת: וְיַחֲלֵל עֲלֵיהֶן מַעֲשֵׂר שְׁוֹה פְּרוּטָה וּמַחֲצָה. וְנִחְלִילָהּ לְהָא
מַעוֹרֵב עַל הִיאךְ חֲצִי פְּרוּטָה יִתִּירָא דְהִיא לִיָּה כְּדֻחֻקִּיהָ: **מִי כִכְרַת שְׁוֹה פְּרוּטָה**
וּמַחֲצָה. מַעֲשֵׂר: **תִּפְסָה שְׁתִּי פְּרוּטוֹת.** כְּדוּשָׁה דְנִמְצִי הִיאךְ לֹא יִצְטַרְפִּי
כְּדִיתִיָּהוּ שְׁכֶבֶת נִתְפַּס: **פְּרוּטָה תִּפְסָה שְׁוֹה פְּרוּטָה.** מִן הַמַּעֲשֵׂר: **חֲצִי פְּרוּטָה.**
הַנּוֹתֵר בְּמַעֲשֵׂר: **לֹא תִפְסָה.** לְפְרוּטָה שְׁנִיָּה וְא"ת הַמַּעוֹרֵב בּוֹ יִצְטַרְף לְהַשְׁלִים
הַדֵּר הָהָּ לִיָּה דְאִוְרִייתָא וְדִרְבְּנֵן וְאִם בָּאָתָּ לּוֹמַר דְּחֻקִּיהָ נִמִּי הִיכִי מִשְׁכַּחַת שִׁישׁ
עוֹדָף עַל יְדֵי מִי נִתְפַס מִשְׁכַּחַת לִיָּה בְּמַחֲלָל מַעֲשֵׂר בְּסַלֵּעַ שֶׁלֵּם אוֹ בְּשֶׁקֶל אוֹ
בְּאִיסָר שְׁאָפִי לֹא הָיָה מַעֲשֵׂר שְׁוֹה אֲלֵא שְׁלֹשׁ פְּרוּטוֹת נִתְפַס כֹּל הָאִיסָר: **וְנִיתִי**
אִיסָר שֶׁלֵּם. וְיַחֲלֵל עָלָיו מַעֲשֵׂר בְּפַחוֹת מִדְּמִיָּה: **וְיָצָא אִתִּי לְאִתְנוּי ב' פְּרוּטוֹת.**
וּמַעֲשֵׂר בְּפְרוּטָה וּמַחֲצָה וְנִמְצָא שְׁוֹה חֲצִי פְּרוּטָה נֶאֱכָל בְּלֹא חִילוּל הִלְכָּהּ
טוֹב לוֹ שִׁבְטָל בְּרוֹב: **וְלִעֲלִילָה.** עַם תְּעַרְבוּתוֹ וְיֹאכְלֵנוּ בִירוּשְׁלָיִם: **וְנִתְפַּרְקִיהָ.**
סִסִּיד בִּישׁ בּוֹ שְׁוֹה פְּרוּטָה נִמִּי קָאָמַר:

וְא"ת תְּרוּמָה נִמִּי יֵשׁ לוֹ מִתִּירִין שְׁאֵלָה כְּדָאָמַר בְּפ' הַנּוֹדֵר (מלכים דף נ"ה) וְי"ל כְּדָאָמַר הָתֵם מִי הָי מִצְוָה לְאִתְשׁוּלִי גְּלֵה אִי נִמִּי שְׁתֵּנָּה לְכֹהֵן שְׁאִינוּ יָכוֹל
לְשֹׂאֵל עֲלֵיהָ עוֹד שְׁאִינָה בְּרִשְׁתוֹ: **וְלִמָּא** אִתִּי לְאִתְנוּי וְדִאי. וְא"ת בְּהוֹקֵמִין רַבָּה (מנחות דף נ"ה) קָאָמַר רַבִּי שְׁמַעוֹן שְׁזוּרִי פַעַם אַחַת נִתְעַבְּרָה לִי טַבֵּל בְּחוּצָא וְאָמַר
עַל רַבִּי טַרְפוֹן לֶךְ וְקֹחַ בְּשׁוֹן וְעֵשֶׂר עָלָיו וְלֹא גִזְרִין דְּלִמָּא אִתִּי לְאִתְנוּי וְדִאי וְי"ל דְּהָתֵם לִיבָא לְמַגּוֹר דְּלִמָּא אִתִּי לְאִתְנוּי וְדִאי דְּיָדַע שְׁפִיר דָּאִין מִפְּרִישִׁין מִן הַחֵיב
לֵל הַפְּטוֹר אֲבָל הִקָּא לֹא אִסְקִי אִדְרַעְתִּיהָ דְלֹא מַצְטַרְפִּי דְאִוְרִייתָא וְדִרְבְּנֵן: **וְלִמָּא** אִתִּי לְאִתְנוּי פְּרוּטוֹת. וְא"ת וְהָא דִּתְנֵן (מ"א פ"ב מ"א) דְּפִירוֹשׁ אִסְקִי מִמַּעוֹת מִשׁ
אֵלְמָא מִחֻלְוִין מַעֲשֵׂר עַל פְּרוּטוֹת וְא"י לְצַמְצֵם שִׁיעוּהָ מַעֲשֵׂר לְפְרוּטוֹת שְׁלִימוֹת וְא"י אוֹתוֹ פְּחוֹת מִשְׁהָ פְּרוּטָה אוֹכֵל בְּלֹא חֻלּוֹ וְי"ל כְּדִיתִי אִסְקִי בְּהוּיָהוּ
וְא"ת דְּלִמָּא מִיִּיתִי פְּרוּטוֹת לְבַד כְּדָגוֹר הִקָּא וְי"ל דְּהָתֵם לֹא טַעִי דְּיָדַע דְּחֲצִי פְּרוּטָה לֹא תִפְסָה אֲבָל הִקָּא טַעִי דְלֹא מִסִּיק אִדְרַעְתִּיהָ דְאִוְרִייתָא וְדִרְבְּנֵן לֹא מַצְטַרְפִּי:
וְלִיָּהוּ וְלִעֲלִילָה. לְעִיל גְּבִי אִין בּוֹ שְׁוֹה פְּרוּטָה לֹא פְרִיךְ הִכִּי דְאִיִּירִי בְּרוּחֹק מִירוּשְׁלָיִם הִרְבָּה וּמִקְרִי בְּהִכִּי אִין לֹא מִתִּירִין אֲבָל הִקָּא דְקִתְּנִי מִשְׁכְּנֵס לִירוּשְׁלָיִם
וְיָצָא מִשְׁמַע אָפִי לֹא יָצָא אֲלֵא פְסִיעָה אַחַת וְאָמַר וְלִעֲלִילָה:

וְנִפְרָקֶיהָ – ויפרדו, דְּהָאִמֶּר רָבָא, 'מְחִיצָה לְאִכּוּל' דְּהוֹרֵייתָא, אַךְ דִּין
מְחִיצָה לְקָלוֹת הוּא דְרַבְנָן, וּלְדַבְרֵי מִסְתַּבֵּר לֹמַר דְּבִי גְזָרוּ רַבְנָן הֵינּוּ רַק
כִּי אֵיתְנָהּ לְמַחֲצוֹת, אֲבָל כִּי לִיתְנָהּ לְמַחֲצוֹת לֹא גְזָרוּ רַבְנָן, וּרְשָׁאֵי
לְפָדְרוֹת. מְשִׁיבָה הִגְמָרָא: לֹא פְּלוֹג רַבְנָן, וְאִף אַחַר שֶׁנִּפְלוּ הַמְחִיצוֹת אֲסוּר
לְפָדְרוֹת.
שׁוֹאֵלֶת הִגְמָרָא: אִי הָכִי שֶׁהֵטַעַם שֶׁהִמְעֵשֶׂר בְּטַל בְּרוּב הוּא מִפְּנֵי שֶׁקִּלְטוּהוּ
מִחִיצוֹת, וְנִפְלוּ, וְאִי אֲפֹשֶׁר לְפָדְרוֹת אוֹ לֹאֲכֹלוּ, מֵאִי אִירֵיָא – מִדְּעוּת אִמְרָה
הַבְרִייתָא שֶׁמְדוּבֵר בָּאֻפֶּן שֶׁאֵין בּוֹ שְׁנֵה פְּרוּטָה, וְהִרִי אֲפִילוּ אִם יֵשׁ בּוֹ שׁוֹה
פְּרוּטָה נְמִי יֵשׁ לוֹ לְהַתְבַּטֵּל בְּרוּב, כִּיּוֹן שֶׁאֵין לוֹ הֵיתֵר בְּפִדְיוֹן וְלֹא בִּאֲכִילָה.
מְשִׁיבָה הִגְמָרָא: אֲבָן אִף כִּשְׁהוּא שׁוֹה פְּרוּטָה הִדִּין כֵּן, וְהִתְנַבֵּר בְּבְרִיתָא 'לֹא
מִיבְעִיָא' קְאָמֶר, כְּלוּמַר, לֹא מִיבְעִיָא – אֵין צָרִיךְ לֹמַר שֶׁאִם יֵשׁ בּוֹ שׁוֹה
פְּרוּטָה הוּא בְּטַל בְּרוּב, כִּיּוֹן דְּקָלָטָן לִיה – וְשִׁקְלוּהוּ לְמַחֲצוֹת וְאֵין לוֹ פְּדִיּוֹן,
אֲבָל כִּשְׁאֵין בּוֹ שׁוֹה פְּרוּטָה, שֶׁאֲפֹשֶׁר לְפָדְרוֹת רַק עַל מְעוֹת רֵאשׁוֹנוֹת, וְהוּ
דְּבֵר שֶׁאֵינוֹ מְצִי, אִימָא לֹא קָלָטָן לִיה מְחִיצוֹת, כְּלוּמַר, לֹא תִּקְנוּ בּוֹ
חֲכָמִים דִּין קְלִיטָה מִחִיצוֹת, וּמִמִּילָא יֵשׁ לוֹ הֵיתֵר בְּפִדְיוֹן וְאֵינוֹ בְּטַל בְּרוּב, קָא
מְשַׁמַּע לָן שׁוֹם בּוֹה תִּיקְנוּ חֲכָמִים שִׁיקְלוּהוּ מִחִיצוֹת, וְכִיּוֹן שֶׁאֵין לוֹ הֵיתֵר
בְּפִדְיוֹן הוּא בְּטַל בְּרוּב.
הַתְּבַאֵר לַעֲלִיל שְׁחֻקִּיהָ חִידוּשׁ כִּיצַד פּוֹדִים מְעֵשֶׂר שְׁנֵי שֶׁאֵין בּוֹ שׁוֹה פְּרוּטָה,
הִגְמָרָא מְבִיאָה עֵתָה אֵת עֵיקֶר הִדִּין, מִנֵּין שֶׁאִי אֲפֹשֶׁר לְפָדְרוֹת בָּאֻפֶּן רִגְלִי,
עַל מִטְבַּע שְׁעָדִין לֹא חִילְלוּ עֲלֵיהֶּ: תִּנּוּ רַבְנָן, נֹאמַר בְּפִסּוּק בַּעֲנִין פְּדִיּוֹן
מְעֵשֶׂר שְׁנֵי (וַיִּקְרָא בּוֹ לֹא) וְזֵאֵם נֹאֵל אִישׁ מִפְּעֻשְׁרוֹ חֲמִשִּׁיתוֹ יִסֵּף
עָלָיו, וְיֵשׁ לְדִרוֹשׁ מִזֶּה פִּסּוּק שֶׁהִפְדִּינוּ הוּא 'מִמְעֻשְׁרוֹ', כְּלוּמַר מִתּוֹךְ כָּל
הַמְעֵשֶׂר שְׁנֵי שִׁישׁ לֹאדָם, יֵשׁ חֶלֶק שֶׁנִּפְדָּה, וְלֹא כָּל מְעֻשְׁרוֹ נִפְדָּה, וְהֵינּוּ
פְּרָט לְמְעֻשְׁרֵי שְׁנֵי שֶׁאֵין בּוֹ שְׁנֵה פְּרוּטָה, שֶׁאֵינוֹ בְּכָלֵל פְּדִיּוֹן, וְאֵין קְדוּשָׁתוֹ
נִתְפַּסֵּת עַל הַמִּטְבַּע.
נִחְלָקוּ אֲמורָאִים בְּגִירֶסֶת הַבְרִייתָא: אִיתְמַר, רַב אֲמִי אָמַר, 'אֵין בּוֹ' שְׁנֵי
בְּבְרִיתָא, כְּלוּמַר שֶׁאֵין הַמְעֵשֶׂר שׁוֹה פְּרוּטָה, אִךְ אִם הוּא שׁוֹה פְּרוּטָה אֲפֹשֶׁר
לְחַלְלוֹ בְּפָנֵי עֲצָמוֹ. וְרַב אֲמִי אָמַר, 'אֵין בְּחֻמְשָׁיו' שְׁנֵי בְּבְרִיתָא, כְּלוּמַר,
אִף אִם בְּמַעֲשֶׂר עֲצָמוֹ יֵשׁ פְּרוּטָה, כָּל שֶׁאֵין חֻמוֹשׁ שׁוֹה פְּרוּטָה מֵיַעֲטוֹ הַכְּתוּב
מִפְּדִיּוֹן, וּפּוֹדְהוּ רַק עַל מְעוֹת רֵאשׁוֹנוֹת. וְכֵן נִחְלָקוּ בּוֹה אֲמורָאִים נֹסְפִים. רַבִּי
יֹחֲנָן אָמַר, 'אֵין בּוֹ', רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן לָקִישׁ אָמַר, 'אֵין בְּחֻמְשָׁיו'.
הִגְמָרָא מְקַשֶּׁה בְּבְרִיתָא עַל דַּעַת הָאֲמורָאִים 'אֵין בּוֹ'. מְקַשֶּׁה הִגְמָרָא:
מִיִּתְיָבִי, שְׁנֵי בְּבְרִיתָא, מְעֵשֶׂר שְׁנֵי שֶׁאֵין בּוֹ שְׁנֵה פְּרוּטָה, שֶׁהִדִּין הוּא
שֶׁאֵינוֹ יֹכֹל לְפָדְרוֹת בְּפָנֵי עֲצָמוֹ, אֵינוֹ חַיִּיב לְהַמְתִּין עַד שֶׁיַּעֲלֶנּוּ לִירוּשָׁלַם אוֹ
עַד שֶׁיֵּהָא לוֹ מְעֵשֶׂר אַחֵר לְצַרְפוֹ עִמּוֹ וּלְפָדְרוֹת, אֲלֵא דִּין שִׁיאִמֶּר 'הוּא
וְחֻמְשָׁיו מְחֻלָּל עַל מְעוֹת הָרֵאשׁוֹנוֹת' שֶׁכָּבֵר חִילָל עֲלֵיהֶם מְעֵשֶׂר שְׁנֵי,
וּכְדַבְרֵי חֻקִּיהָ (בב): וּבִשְׁלָמָא לְמֵאֵן דְּאָמַר 'אֵין בְּחֻמְשָׁיו', הֵינּוּ דְּקָתְנִי
'דִּין', כִּיּוֹן שֶׁהִתְחַדֵּשׁ בּוֹה דְּאָפֵּל עַל גַּב דְּבִרְיָהּ אֵית בֵּיה – שֶׁבְּמַעֲשֶׂר עֲצָמוֹ
יֵשׁ שׁוֹה פְּרוּטָה, מְכַל מְקוֹם בֵּין דְּבְּחֻמְשֵׁיהָ לִיבָא שׁוֹה פְּרוּטָה, אֵינוֹ יֹכֹל
לְפָדְרוֹת בְּפָנֵי עֲצָמוֹ, שְׁפִיר – מוֹבֵנֶת לִשׁוֹן דִּין. אֲלֵא לְמֵאֵן דְּאָמַר 'אֵין בּוֹ'
שׁוֹה פְּרוּטָה, מֵאִי לִשׁוֹן 'דִּין', אֵיזוֹ חִידוּשׁ יֵשׁ בְּבְרִיתָא שֶׁמְחַמְתוֹ הוֹרֵכְבָה
לְנֻקֹּט לִשׁוֹן זֶה, וְהִרִי הִיא דִּי לְכַתּוּב אֵת עֵיקֶר הִדִּין, שֶׁאֲפֹשֶׁר לְחַלֵּל מְעֵשֶׂר
כּוֹה עַל מְעוֹת רֵאשׁוֹנוֹת. מְסִימָת הִגְמָרָא: אֲבָן קְשִׁיָא מְבְרִיתָא זֶה עַל מֵאֵן
דֹּאמַר 'אֵין בּוֹ'.
מִסְתַּפַּקֶת הִגְמָרָא: אִיבְעִיָא לָהּ, הַפּוֹדָה מְעֵשֶׂר שְׁנֵי שֶׁל עֲצָמוֹ, שֶׁהִדִּין הוּא
שְׁעָלִי לְהוֹסִיף חוֹמֶשׁ, כִּיצַד מְשַׁעֵר, הָאֵם חוֹמְשָׁא מְלָגִין – הָאֵם מוֹסִיף
חֲמִישִׁית מִבְּפָנִים, כְּלוּמַר מִהִקְרָן בְּלָבָד, שֶׁאִם הִיא הַמְעֵשֶׂר שׁוֹה עֶשְׂרִים
מוֹסִיף עָלָיו אַרְבַּע, אוֹ חוֹמְשָׁא מְלָבָד – אוֹ שְׁמוֹסִיף חֲמִישִׁית מִבְּחוּץ.
וְהַחֲמוּשׁ הוּא חֲמִישִׁית מִהִקְרָן וְהַחֲמוּשׁ יָחִד, שֶׁאִם הִיא הַמְעֵשֶׂר עֶשְׂרִים
מוֹסִיף עָלָיו עוֹד חֲמֵשׁ. פּוֹשְׁטָה הִגְמָרָא אֵת הַסֵּפֶק: אָמַר רַבִּינָא, תָּא שְׁמַע,
שְׁנֵי בִּמְשִׁנָּה (עֶרְכֵּן כּוֹ). לַעֲנִין פְּדִיּוֹן שְׁדָה אַחֲרָה, שֶׁהִדִּין הוּא שֶׁאִם
הַמְקִישׁ עֲצָמוֹ פּוֹדָה, עָלִי לְהוֹסִיף חוֹמֶשׁ, וְאִם אֲדָם אַחֵר פּוֹדָה אֵינוֹ מוֹסִיף
חוֹמֶשׁ, אִם אֲפִילוּ אֲמִירִים לְפָדְרוֹת בְּעֶשְׂרִים, וְכָל אָדָם בְּעֶשְׂרִים – וְאִף
אֲדָם אַחֵר רֹצֵחַ לְפָדְרוֹת בְּעֶשְׂרִים, הִבְעָלִים קוֹדֵמִין, מִפְּנֵי שֶׁהֵם מוֹסִיפִין
חוֹמְשׁ, וּמִנְתִּינָת עֶשְׂרִים שֶׁל הַבְּעָלִים יוֹרִיחַ הַהִקְדֵּשׁ גַּם חוֹמֶשׁ. מְמַשִּׁיבָה
הַמְשִׁנָּה: אִם אָמַר אָדָם אָחֵר שֶׁאֵינוֹ הַבְּעָלִים, הִרִי עָלִי בְּעֶשְׂרִים וְאָחֵר,

אֲפִילוּ בִירוּשָׁלַם עֲצָמָה, הָגַם שֶׁאֵין מְעֵשֶׂר שְׁנֵי טַהוּר נִפְדָּה שֶׁם, שְׁנֵיאִמֶּר
(דְּבָרִים יד כד–כה) בַּעֲנִין פְּדִיּוֹן מְעֵשֶׂר שְׁנֵי, 'כִּי יִרְבֶּה מִמֶּךָ הַדֶּקֶר כִּי לֹא
תוּכַל שְׂאֲתוֹ וגו' וְנִתְּנָה בְּכֶסֶף וגו', וְאֵין פִּירוּשׁ לִשׁוֹן שֶׁאֵת הָאֲמוּר כֵּאֵן
אֲלֵא לִשׁוֹן אֲכִילָה, שְׁנֵיאִמֶּר לִגְבִי הַסְעוּדָה שֶׁעֲשָׂה יוֹסֵף הַצִּדִּיק לֹאחִיו
בְּמִצְרַיִם (בְּרַאשִׁית מג לד) 'וַיֵּשֶׂא מִשְׁאֵת מֵאֵת פָּנָיו אֶלֶהֶם', וְהֵינּוּ שִׁנְתוֹן
לְהֵם מְנוּת לֹאכִילָה, וְלִימַד הַכְּתוּב בְּלִשׁוֹן זֶה שֶׁמְעֵשֶׂר שְׁנֵי שֶׁלֹא תוּכַל
לֹאכֹלוּ, וְהֵינּוּ כִשְׁנִטְמָא, אֵתָה רְשָׁאֵי לְפָדְרוֹת אֲפִילוּ בִירוּשָׁלַם, וְנִמְצָא שֶׁאִי
אֲפֹשֶׁר לְהַעֲמִיד אֵת הַבְרִיתָא בָּאֻפֶּן שֶׁנִּטְמָא, שֶׁהִרִי גַם מְעֵשֶׂר שִׁנְטְמָא יֵשׁ
לוֹ הֵיתֵר, עַל יְדֵי פְּדִיּוֹן.
מְבַאֵרֶת הִגְמָרָא: אֲלֵא מְדוּבֵר בְּבְרִיתָא בְּלָקֶחַ – בְּמֵאֵבֶל שֶׁקִּנְאוּ בְּכֶסֶף
מְעֵשֶׂר שְׁנֵי, שֶׁהִדִּין הוּא שֶׁאֵינוֹ חוֹזֵר וְנִפְדָּה, וְגַם לֹאֲכֹלוּ אֵינוֹ רְשָׁאֵי כִיּוֹן
שִׁנְטְמָא, וְכִיּוֹן שֶׁאֵין לוֹ הֵיתֵר הוּא בְּטַל בְּרוּב.
מְקַשֶּׁה הִגְמָרָא: אִם מְדוּבֵר בִּשְׁנִטְמָא, אִם כֵּן לָקוּחַ בְּכֶסֶף מְעֵשֶׂר נְמִי
לִפְרָקֶיהָ – גַּם כֵּן יִפְדּוּ, דִּתְנִין בְּמִשְׁנָה (מְעֵשֶׂר שְׁנֵי פ"ג מ"י), דְּקָלָטָן בְּכֶסֶף
מְעֵשֶׂר שְׁנֵי שְׁנִטְמָא, יִפְדָּה, וְלֹא נֹאמַר אִיסוּר פְּדִיטָה לְקוֹחַ בְּכֶסֶף מְעֵשֶׂר שְׁנֵי
אֲלֵא כִשְׁהוּא טַהוּר, וּמִדְּעוּת נִקְטָה הַבְרִיתָא שֶׁזוֹהוּ דְּבֵר שֶׁאֵין לוֹ מִתְרִין, וּבְטַל
בְּרוּב. מִתְרַצָּה הִגְמָרָא: הַבְרִיתָא סוֹבֵרֶת כְּרַבִּי יְהוֹדָה, דְּאָמַר (שם) שֶׁהִלָּקַח
בְּכֶסֶף מְעֵשֶׂר שְׁנֵי שִׁנְטְמָא 'קָבֶר', כִּיּוֹן שֶׁאֵין קְדוּשָׁת הַלָּקוֹחַ בְּכֶסֶף מְעֵשֶׂר שְׁנֵי
גְדוּלָה, וְאֵין בּוֹ כַּח לְתַפְסוֹת פְּדִיּוֹן, וְכִיּוֹן שֶׁלְּדַבְרֵי רַבִּי יְהוֹדָה אִי אֲפֹשֶׁר לֹא
לֹאֲכֹלוּ וְלֹא לְפָדְרוֹת, הִרִי הוּא דְּבֵר שֶׁאֵין לוֹ מִתְרִין וּבְטַל בְּרוּב.
דוֹחָה הִגְמָרָא: אִי סוֹבֵרֶת הַבְרִיתָא כְּרַבִּי יְהוֹדָה, אִם כֵּן אִירֵיָא – מִדְּעוּת
נִקְטָה הַבְרִיתָא שֶׁיֵּצֵא הַמְעֵשֶׂר מִירוּשָׁלַם, וְהִרִי אֲפִילוּ אִם לֹא יֵצֵא נְמִי אֵין
לוֹ הֵיתֵר עַל יְדֵי פְּדִיּוֹן, כִּיּוֹן שֶׁמְדוּבֵר בִּפְרִיטָה לְקוֹחִים, וּמִכֶּךָ שֶׁנִּקְטָה הַבְרִיתָא
אֻפֶּן זֶה שֶׁנִּבְנְסוּ הַפִּירוֹת לִירוּשָׁלַם וַיֵּצֵאוּ, מוֹכַח שֶׁאֵין זֶה דַּעַת רַבִּי יְהוֹדָה.
הִגְמָרָא מֵיִשְׁבֶּת בָּאֻפֶּן אַחֵר אֵת הָאֲמוּר בְּבְרִיתָא שֶׁמְעֵשֶׂר שְׁנֵי שִׁנְכֵּס
לִירוּשָׁלַם וַיֵּצֵא אֵין לוֹ הֵיתֵר: אֲלֵא לְעוֹלָם מְדוּבֵר בְּמַעֲשֶׂר שְׁנֵי טַהוּר, וְזֵאֵם
לִשׁוֹן 'יֵצֵא' הָאֲמוּרָה בְּבְרִיתָא, לֹא יֵצֵא הַמְעֵשֶׂר מִמֶּשׁ מִירוּשָׁלַם, אֲלֵא
דְּנִפְלוּ מְחִיצוֹת – שֶׁנִּפְלוּ חוֹמוֹת יְרוּשָׁלַם, וְאֲסוּר לֹאכֹלוּ שֶׁם מְעֵשֶׂר שְׁנֵי,
שִׁנְאִמֶּר (דְּבָרִים יב יח) 'לִפְנֵי ה' אֶלְקֶיךָ תֵּאֲכָלֶנּוּ', וְכִיּוֹן שֶׁאֵין לְמַעֲשֶׂר זֶה
הֵיתֵר לֹא בִּאֲכִילָה וְלֹא בְּפִדְיוֹן, הִרִי הוּא בְּטַל בְּרוּב.
מְקַשֶּׁה הִגְמָרָא: כִּיצַד נִיתֵן לֹמַר שֶׁמְחַמְתוֹ שֶׁנִּפְלוּ הַמְחִיצוֹת אִי אֲפֹשֶׁר לְפָדְרוֹת
אֵת הַמְעֵשֶׂר, וְהָאִמֶּר רָבָא, דִּין 'מְחִיצָה לְאִכּוּל' – שִׁישׁ צוֹרֵךְ בָּקִים
הַמְחִיצוֹת כְּדִי לְהַתִּיר אֵת הַאֲכִילָה, הוּא דְּהוֹרֵייתָא, אַךְ דִּין 'מְחִיצוֹת
לְקָלוֹת' – שֶׁמְשַׁכֵּס הַמְעֵשֶׂר פַּעַם אַחַת לְתוֹךְ הַמְחִיצוֹת אִף אִם יֵצֵא אֲסוּר
לְפָדְרוֹת, זֶהוּ דִּין רַבְנָן, [כִּיּוֹן שֶׁאִמֶּר רַבָּא שֶׁדִּין קְלִיטָה מִחִיצוֹת הוּא מְדַרְבְּנָן,
מִסְתַּבֵּר דְּבִי גְזָרוּ רַבְנָן שֶׁתּוֹהֵא הַמְחִיצָה קוֹלְטָה וְאֲסוּר לְפָדְרוֹת, הֵינּוּ רַק כִּי
אֵיתְנָהּ – כִּשְׁיֵשֶׁם לְמַחֲצוֹת, וְהוֹצִיאוּ אֵת הַמְעֵשֶׂר מִחוּץ לְמַחֲצוֹת, אֲבָל
כִּי לִיתְנָהּ לְמַחֲצוֹת – כִּשְׁאֵין קִיּוּמָה, לֹא גְזָרוּ רַבְנָן וּמוֹתֵר לְפָדְרוֹת,
וְחֻזְרֵת הַקִּישָׁא, מֵאֲחֵר שֶׁזוֹהוּ דְּבֵר שִׁישׁ לוֹ הֵיתֵר הֵיאֵךְ הוּא בְּטַל בְּרוּב.
מְשִׁיבָה הִגְמָרָא: אִף שֶׁמְחִיצוֹת קוֹלְטוֹת רַק מְדַרְבְּנָן, מְכַל מְקוֹם לֹא פְּלוֹג –
לֹא חִילְקוּ רַבְנָן בֵּין אֵיתְנָהּ לְמַחֲצוֹת, לְבֵין לִיתְנָהּ לְמַחֲצוֹת, וְאִף שֶׁנִּפְלוּ
הַמְחִיצוֹת וְאִי אֲפֹשֶׁר לֹאֲכֹלוּ, אֲסוּר גַּם לְפָדְרוֹת, וְכִיּוֹן שֶׁאֵין לוֹ הֵיתֵר הוּא
בְּטַל בְּרוּב.
הִגְמָרָא חוֹזֵר לֵיִישֵׁב בָּאֻפֶּן נֹסֵף אֵת מַה שֶׁהִקְשָׁתָה לַעֲלִיל (ע"א), מִהַמְבּוֹאֵר
בְּרִישָׁא שֶׁל הַבְרִיתָא שֶׁמְעֵשֶׂר שְׁנֵי הַפָּחוֹת מְשׁוֹה פְּרוּטָה בְּטַל בְּרוּב, עַל
חֻקִּיהָ הַסּוֹבֵר שֶׁאֲפֹשֶׁר לְפָדְרוֹת: רַב הוּנָא בְּרִי יְהוֹדָה אָמַר בִּשְׁם רַב שִׁשְׁתִּי,
אֵין כּוֹנוֹת הַבְרִיתָא לֹמַר שְׁנֵי אֻפְנִים שׁוֹנִים שֶׁבָּהֶם מְעֵשֶׂר שְׁנֵי בְּטַל בְּרוּב,
אֲלֵא תְּרָא קָתְנִי – אֻפֶּן אַחֵר בְּלָבָד נִשְׁנָה בְּבְרִיתָא, וְהֵינּוּ שֶׁהִתְעַרַב מְעֵשֶׂר
שְׁנֵי שֶׁאֵין בּוֹ שְׁנֵה פְּרוּטָה בִּפְרִיטָה חוּלִין, וְגַם שֶׁאֵינוֹ מְעֵשֶׂר מְעוֹרֵב בְּחוּלִין
נִבְכָּם לִירוּשָׁלַם, וַיֵּצֵא, וְכּוֹה אִמְרָה הַבְרִיתָא שֶׁהוּא בְּטַל בְּרוּב כִּיּוֹן
שֶׁקִּלְטוּהוּ מִחִיצוֹת וְאִי אֲפֹשֶׁר לְפָדְרוֹת, וְכּוֹה אִף חֻקִּיהָ מוֹדָה שֶׁאִי אֲפֹשֶׁר
לְפָדְרוֹת.
שׁוֹאֵלֶת הִגְמָרָא: אֲמֵאִי בְּטַל הַמְעֵשֶׂר בְּרוּב, וְהִרִי אִף שֶׁאֵין לוֹ הֵיתֵר בְּפִדְיוֹן,
נִתְּהַר וְנִעְיִילָה, וְנִכְיִילָה – יִחְזוֹר וַיִּכְנִסוּ לִירוּשָׁלַם, וַיִּאֲכֹלוּ שֶׁם כִּשְׁהוּא
מְעוֹרֵב, וְכִיּוֹן שֶׁאֲפֹשֶׁר לֹאֲכֹלוּ בְּהֵיתֵר מִדְּעוּת הוּא בְּטַל בְּרוּב. מְשִׁיבָה הִגְמָרָא:
מְדוּבֵר דְּנִפְלוּ מְחִיצוֹת יְרוּשָׁלַם, וְאִי אֲפֹשֶׁר לֹאֲכֹלוּ. שׁוֹאֵלֶת הִגְמָרָא:

הדין הוא שהבגדים נותנין בעל כרחם עשירים וְשֵׁשׁ, והיינו עשרים ואחד
בשביל הקרן, לפי שאין הבעלים רשאים לפחות מן הקרן שאחר רוצה ליתן,
שלא להפסיד להקדש, אמנם אף שנתן הבעלים עשרים ואחד לקרן, מכל
מקום נותן הבעלים רק חמשה בחומש, וכטעם שיבואר בהמשך המשנה.
מביאה המשנה דוגמאות נוספות לדין זה: אם רצה אחר ליתן עשירים
ושנים, הבגדים נותנין על כרחם עשירים וְשֵׁשׁ, עשרים ושנים לקרן
וחמשה לחומש. וכן אם רצה אחר לפדות בגדים וְשֵׁשׁ, הבגדים נותנין
עשירים וְשֵׁשׁ, ואם רצה אחר לפדות בגדים וְשֵׁשׁ, הבגדים נותנין
עשירים וְשֵׁשׁ, ואם רצה אחר לפדות בגדים וְשֵׁשׁ, הבגדים נותנין
עשירים, עשרים וחמשה לקרן וחמשה לחומש. מבארת המשנה מדוע
באופנים אלו לעולם החומש הוא רק חמשה, לפי שאין הבעלים מוסיפין
חומש על עילוי של זה – על מה שאחר העלה בדמיה, אף שמחמת כן
הוצרכו להוסיף על הקרן, אלא מוסיפים חומש רק על הקרן שהם עצמם
רצו לתת מתחילה.
מסיים רבינא את ההוכחה: שְׁמַע מִיָּה – יש ללמוד מהאמור במשנה זו,
דחומש מלבר – שהחומש נמדד לפי הקרן והחומש יחד, ולכן כשפודה
בעשרים מוסיף חמשה, שְׁמַע מִיָּה – אכן מוכח כן מהמשנה.
הגמרא מבארת שנחלקו תנאים בבירור זה: בְּתַנְיָא, נאמר בתורה לגבי חיוב
חומש (ויקרא כז כז) וְיִסַּף חֲמִשָּׁתוֹ עָלָיו, שִׁיָּהָא הוּא – הקרן וחומשו שווים
יחד חמשה, כלומר שהחומש הוא בשיעור חמישית מהקרן והחומש יחד,
דְּבָרֵי רַבִּי יִאֲשִׁיָּהּ. רַבִּי יוֹנָתָן אָמַר, 'חֲמִישִׁיתו' היינו חומשו של קרן, שזהו
חומש מלגיו.
הגמרא מביאה ספק בדיני חומש של מעשר שני: אִי־בִּנְיָא לָהּ – נסתפק בני
השיבה, האם נתינת חומש בשעת פדיון מעשר שני מעכב את הפדיון, או
אִינוֹ מעכב. דהיינו, אם פדה אדם פירות מעשר שני בשוים ולא הוסיף
עליהם חומש, האם חל פדיון זה ורשאי הוא לאכול מיד את פירות המעשר
חוץ לחומת ירושלים, אלא שעליו להוסיף וליתן לאחר מכן מעות בשווי
חומש מן הפירות עבור מעשר שני, או שעד נתינת החומש לא חל הפדיון
כלל, ועדיין יש קדושת מעשר שני על הפירות, ולפיכך אינו רשאי לאוכלם
חוץ לירושלים.
צדדי הספק: אֲרֻכָּה פֶּאֶרְכָּה פְּרִיק – האם מעשר ששווי ארבעה דינרים
יש לפדות בסכום של ארבעה דינרים כנגדם, וְאֶכְנַפְשִׁיהּ מוֹסִיף חוֹמֶשׁ –
אלא שבנוסף לכך יש לפודה להוסיף מעצמו דינר בתורת חומש על סכום
הפדיון, אֲלָמָּה חוֹמֶשׁ לֹא מְעַבֵּב, או דְּלָמָּה אֲרֻכָּה פֶּאֶרְכָּה פְּרִיק – או
שנא יש לפדות מעשר השוה ארבעה דינרים בחמשה, שגזירת הכתוב היא
לדון את החומש כאילו הוא חלק משווי של המעשר, וְחוֹמֶשׁ מְעַבֵּב –
ולפיכך, כשאנו מוסיף חומש הרי זה מעכב את עצם הפדיה, שהרי הוא
כפודה דבר בפחות משוויו.
הגמרא פושטת ספק זה מדברי המשנה: אָמַר רַבִּינָא, תָּא שְׁמַע, שנינו
במסכת דמאי (פ"א מ"ב) שְׁהִדְמֵי אֵין לוֹ חוֹמֶשׁ – אדם הפודה מעשר שני
של דמאי אינו צריך להוסיף חומש על שוים של הפירות, וְאֵין לוֹ בִּיעוּר –
וכמו כן אין בו דין ביעור מעשרות, ואף כשהגיע זמן הביעור אינו צריך
לבער את פירות המעשר שני של דמאי מן העולם, אלא יכול לשומרם עד
שיאכלם בירושלים.
מדייקת הגמרא, תָּא קֵרְן יֵשׁ לוֹ – אבל את עיקר דין מעשר שני יש לו, שכל
זמן שלא פדאו עליו להעלות את הפירות ולאוכלם בירושלים, ואינו רשאי
לאוכלם במקומו.
מבשרת הגמרא: מָאִי מְעַבֵּב – מהו טעם הדבר, שיש לדמאי את עיקר דין
מעשר שני, ואין לו דין הוספת חומש, בהכרח צריך לומר, שְׁקֵרָן דְּמַעְבֵּב
בְּדִאֲוִיִּיתָא אִיתָא בְּדִרְבָּנָן – דין עיקר מעשר שני לאוכלו בירושלים, שהוא
מעכב אף בדיעבד בדבר החייב במעשר שני מן התורה, גזרו בו חכמים אף
במעשר שני של דמאי שהוא מדרבנן, חוֹמֶשׁ לֹא מְעַבֵּב בְּדִאֲוִיִּיתָא לִיתָא
בְּדִרְבָּנָן – אך נתינת חומש שאינה מעכבת בדבר החייב במעשר שני מן
התורה, לא הצריכה חכמים כלל במעשר שני של דמאי.
ונמצא שיש להוכיח ממשנה זו, שנתינת חומש אינה מעכבת את פדיון
המעשר שני, אף בדבר החייב במעשר מן התורה.
הגמרא מנסה לתלות נידון זה במחלוקת תנאים: לִימָא בְּתַנְיָא – לכאורה
יש לתלות ענין זה במחלוקת תנאים, לגבי אדם שפדה מעשר שני, וְתָן אֶת
הַקֵּרן וְלֹא נָתַן אֶת הַחוֹמֶשׁ, שְׂרָבִי אֲלִיעוּר אָמַר יָאֵבֵל – רשאי הוא

לאכול את פירות המעשר שני מחוץ לירושלים אף קודם שנתן את החומש,
שכבר יצאו הפירות לחולין על ידי תשלום הקרן, וְרַבִּי יְהוֹשֻעַ אָמַר לֹא
יָאֵבֵל – אין הוא רשאי לאכול את פירות המעשר, עד שיתן גם את החומש.
ועל מחלוקת זו אָמַר רַבִּי, נִרְאִי להלכה דְּבָרֵי רַבִּי אֲלִיעוּר אם בא לאכול
את הפירות בְּשִׁבְתָּ, שמפני כבוד שבת יש להתיר לאכול מן הפירות אף
קודם שהפריש את החומש בדברי רבי אליעזר, וְדְבָרֵי רַבִּי יְהוֹשֻעַ בְּחוּל –
אך בימות החול יש לפסוק כדעת רבי יהושע, האוסר לאכול את הפירות
עד שיפריש את החומש.
מדייקת הגמרא: מְדַאֲמַר רַבִּי שְׁנָרְאִין דְּבָרֵי רַבִּי אֲלִיעוּר בְּשִׁבְתָּ ולא בחול,
מְבַלְל – יש ללמוד מכך, דְּפָלְגִי רַבִּי אֲלִיעוּר ורבי יהושע אֲפִילוּ בִּימֹת
הַחוּל, שאף בימות החול מתיר רבי אליעזר את הפירות באכילה קודם
הפרשת החומש. וּמְדַאֲמַר רַבִּי נִרְאִין דְּבָרֵי רַבִּי יְהוֹשֻעַ בִּימֹת הַחוּל ולא
בשבת, מְבַלְל דְּפָלְגִי אֲפִילוּ בְּשִׁבְתָּ, שאף בשבת אוסר רבי יהושע את
הפירות באכילה אם לא הפריש חומש. ונמצא, שנחלקו רבי אליעזר ורבי
יהושע בין בחול ובין בשבת. מָאִי לֹא בְּהָא סְבָרָא קְמִיפְלִיג – ולכאורה יש
לומר שנחלקו בסברא זו, דְּרַבִּי אֲלִיעוּר סָבַר שנתינת החומש לא מעכב
את עצם הפדיון, ולפיכך מתיר הוא את הפירות באכילה אפילו בחול, וְרַבִּי
יְהוֹשֻעַ סָבַר שנתינת החומש מעכב את הפדיון, ולפיכך אוסר הוא את
הפירות באכילה אפילו בשבת.
דוחה הגמרא: אָמַר רַב פָּפָא, לֹא – אין הכרח לתלות את מחלוקת התנאים
בענין זה, אלא יתכן לומר דְּבִלְיָ עֲלָמָא – שלדעת כל התנאים ובין רבי
אליעזר ובין רבי יהושע נתינת חומש לא מעכב את הפדיון מדין תורה,
והאוכל פירות מעשר שני חוץ לירושלים קודם נתינת החומש אינו לוקה,
וְהָכָא בְּחִיּוּשִׁין לְפִשְׁעִיּוּתָא קְמִיפְלִיג – אלא שנחלקו האם יש לחוש שמא
יפשע הפודה ולא יתן את החומש לאחר זמן, מָו – רבי יהושע סָבַר,
דְּחִיּוּשִׁין לְפִשְׁעִיּוּתָא – חששו חכמים שמא יפשע הפודה ולא יוסיף את
החומש לאחר זמן, ולפיכך אסרו לאכול את הפירות עד שיתן את החומש,
וְמָו – רבי אליעזר סָבַר, דְּלֹא חִיּוּשִׁין לְפִשְׁעִיּוּתָא – לא חששו חכמים
לפשיעה זו, ולכך רשאי אדם לאכול פירות מעשר שני מיד לאחר שפדה
אותם בשוים, ויתן את החומש לאחר זמן.
רבי יוחנן מבאר באיזה אופן מודים הכל שאין לחשוש לפשיעה: אָמַר רַבִּי
יוֹחָנָן, תְּהֵב מוֹדִים בְּהִקְדָּשׁ שְׁחִילָל – אם חילל אדם הקדש בשווי, ועדיין
לא נתן את החומש, מודה אף רבי יהושע שחל הפדיון מיד, ולא חששו
חכמים שמא יפשע ולא יתן את החומש לאחר מכן, הוֹאִיל וְנִזְכְּרִין תוֹבְעִין
אוֹתוֹ בְּשׁוּק – מאחר שהגזברים של ההקדש יתבעו ממנו את החומש
כאשר יפגשוהו ברחוב העיר.
הגמרא מקשה על דברי רבי יוחנן: וּבְהִקְדָּשׁ לֹא פְלִיג – האם לא נחלקו
התנאים אם חומש מעכב בפדיון הקדש, וְהִתְנַיָא – והרי שנינו בברייתא,
המביאה מחלוקת תנאים לגבי אדם שפדה הקדש וְתָן אֶת הַקֵּרן וְלֹא נָתַן
לוֹ – לגבור אֶת הַחוֹמֶשׁ, רַבִּי אֲלִיעוּר אָמַר תִּחַל – חל הפדיון ונעשה
ההקדש חולין, וְתִכְמִים אָמַרִים לֹא תִחַל – אין ההקדש יוצא לחולין עד
שיתן את החומש. ועל מחלוקת זו אָמַר רַבִּי, נִרְאִי להלכה דְּבָרֵי רַבִּי
אֲלִיעוּר הסובר שחל הפדיון אף ללא נתינת החומש, בפדיון הַקֵּדֶשׁ, שאין
לחשוש בזה שיפשע ולא יתן את החומש, מאחר שהגזברים תובעים אותו
ממנו, וְנִרְאִי להלכה דְּבָרֵי תִכְמִים הסוברים שלא חל הפדיון עד שיתן את
החומש, בפדיון מְעַשֵּׂר שֵׁנִי, שבוה יש לחוש שמא ישכח ולא יתן את
החומש, מאחר שאין מי שתובע אותו על כך.
מדייקת הגמרא: מְדַאֲמַר רַבִּי שְׁנָרְאִין דְּבָרֵי רַבִּי אֲלִיעוּר בְּהִקְדָּשׁ ולא
במעשר, מְבַלְל – יש ללמוד מכך, דְּפָלְגִי רַבִּי אֲלִיעוּר על רבי יהושע אֲפִילוּ
בְּפִדְיוֹן מְעַשֵּׂר, ומתיר הוא את הפירות באכילה אף קודם נתינת החומש,
וּמְדַאֲמַר רַבִּי שְׁנָרְאִין דְּבָרֵי תִכְמִים בְּמַעְשֵׂר ולא בהקדש, מְבַלְל – יש
ללמוד מכך, דְּאֵינְהוּ – חכמים פְּלִיג על רבי יהושע אֲפִילוּ בְּפִדְיוֹן הַקֵּדֶשׁ,
וגם בזה הם סוברים שלא יצא ההקדש לחולין אם לא נתן את החומש.
ונמצא שנחלקו בין בפדיון הקדש ובין בפדיון מעשר, וכיצד סובר רבי יוחנן
שהכל מודים לגבי הקדש שחל הפדיון אף ללא נתינת חומש.
ומחמת קושיא זו מביאה הגמרא את דברי רבי יוחנן באופן שונה: אֵלֶּא אִי
אֲתָמֶר הֵבִי אֲתָמֶר – אלא בהכרח שדברי רבי יוחנן נאמרו באופן אחר.
אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, תְּהֵב מוֹדִים בְּיוֹם הַשְּׁבִת בְּפִדְיוֹן הַקֵּדֶשׁ שְׁחִילָל. דהיינו,
אם פדה אדם הקדש ביום השבת ולא נתן את החומש, בזה חל הפדיון

בבא מציעא. פרק רביעי - הזהב דף נד עמוד א - מתוך מהדורת טובי'ס

קא

תוספות

רש"י

או דלמא ד' בה' פריק וחומש מעכב. וא"ת והלא בהקדש שנה מנה שחללו
על שנה פרוטה מחולל ומסקמא הוא הדין במעשר ו"ל דודאי אם אמר
הוא וחומשו מחולל על פרוטה (פרות) מועיל אבל כי לא מקביר בהדיא
החומש לא מהני. **אמר** רבי נראין כו'. סבר חומש לא מעכב ולכך בשבת
חילל אבל בחול לא חילל דחיישינן
לפשיעה ובשבת לא חיישינן משום עונג.
מכלל דפליג אפילו בהדיא דהיינו
לשני דה"ק נראין דברי ר'
אליעזר לר' יהושע בהקדש שאף ר'
יהושע לא פליג אלא במעשר דהכי משני
בפ"ק דחולין (ה' י"ג) ואי גרסינן הקא תרי
וימנינן נראין ונראין אתי שפיר ולספרי
דגרסינן נתן לו מוכב בהדיא דמיידי
בהקדש דנתן לו משמע לגורר:
הקדש אינו מתחלל על הקרקע. הא
דאמר שמואל לקמן (ה' מ"ג) בונן
בחול ואח"כ מקדישין למ"ד (וחולין דף מ"ו).
תלוש ולבסוף חיברו הוי תלוש אתי שפיר
ואפי' למ"ד חשבו כמחבר מ"מ כיון דאם
לא היה קדוש סופו ליעקר מקרי תלוש:
ונתן הכסף וקם לו. וא"ת אי כסף דוקא
מטלטליק נמי לא ואי גמרי' מנזקין ועבר
דכתיב הן (מטות ט"ו) ושיב לרבות שנה כסף
בכסף א"כ קרקע נמי ו"ל דדרשינן בכלל
ופרט ויטפ חמישית כולל כסף פרט והיה לו
חור וכלל וכן בסוף פ' יש בכור (מכות ד'
ט"ז) דנתן אין פודין את הבכור בקרקעות
כו' ולא בהקדשות ומפרש בגמ' ולא
הקדשות בכל אלו והם גבי בכור דריש
בכלל ופרט וכלל וא"ת דאי לא היה כתב
אלא כסף לחודיה ה"א שנה כסף בכסף
והשתא דכתיבי כולל ממעטין קרקעות
ו"ל דהקא כסף מיותר דה"מ למכתב
חמישית ערקר וגבי בכור נמי ופדיון מנן
חדש תפדה בערקר ה' שקלים ומדכתיב
כסף למדרישה לפרטא הוא דאיתא: **עליו**
לרבות שחומשו כמותו. וא"ת והלא אין
חומש מעכב א"כ אין חומש כמותו
ובסמוך גבי מעשר נמי מארין דאין מוסיף
חומש על החומש ו"ל דעליו לא מיידי
אלא בדבר שמשלם קרן משלם חומש:
אף אגן נמי תנינא. ה"מ לאתניי מתני'
דמייתי בסמוך דמשלם חומשא
דחומשא וכו' שנגעשה החומש תרומה
א"כ משתלם מדבר הרואי להיות קודש
ומיהו יש לדחות דמצי לשלם בכל דבר
וכי משלם דבר הראוי להיות קודש או
נגעשה תרומה אי נמי מתוך דהקא עדיפא
ליה לאתניי דתקני בהדיא חומש מן
החולין:

מוסיף

ונתן לכהן את הקדש דבר הראוי להיות קדש חומשה מהו שישתלם שלא מן החולין מעשר
אין מתחלל על האסימון דרחמנא אמר וצרת הכסף בידך לרבות כל דבר שיש עליו צורה
חומשו מהו שיתחלל על האסימון אתגלגל מלתא ומטא לקמיה דרבא אמר להו אמר קרא עליו
לרבות חומשו כמותו אמר רבינא אף אגן נמי תנינא הגויב תרומה ולא אכלה משלם תשלומי
כפל דמי תרומה אכלה משלם שני קרנים וחומש קרן וחומש מן החולין והקרן דמי תרומה
ש"מ

בשוג דלא ידע שהיא תרומה: **אכלה**. בשוג דלא ידע שהיא תרומה: שני
מעות כמו שנקברת תרומה בשוק:

ש"מ

הבעלים נותנין. על קרן עשרים ושלש שאי אפשר לתת לזה באחד ועשרים
שנמצא הקדש נפסד בחמשה סלעים ולבעלים נמי לא פתחין מן הקרן ששמאה
איש אחר הלכך נותנין כ"א לקרן וחמשה לתוספת חומש ועל עליו של זה
שהעלה בקמיו סלע אין מוסיף חומש אלא על קרן ששמאה הוא: **עשרים וחמש**

הבעלים

נותנין

שלשים

והתם

פרכין ד' כ"א

פריך ונימא לגיזר אתא גברא בהריקאי
הרי בא אחר תחתינו שחפץ ליתן כמה
שעולה קרן וחומש שאמרתי ואין הקדש
נפסד ולמה נכופ את זה לתת שלשים וסוים
המשנה אמר אחד הרי הוא שלי בעשרים
ושש ואמר הגעתיך: ש"מ חומשא מלבר.
מקדתי חומש על עשרים סלעים חמש
סלעים הרי חומש מן החור: **הוא וחומשו**
חמשה. היינו חומש מלבר שהוא רביע של
קרן: **חומש מעכב**. אכלה חור לחומה עד
שיתן החומש: **אכנפשיה**. מאילו אינו
בכלל הפדיון שארבעה הזוזים פרו מעשר
שהוא כנגדם: **או דלמא ארבעה בחמשה**
פריק. הרי הוא גזירת הכתוב שהחומש מן
הפדיון הוא ואין שנה ארבעה נפדין בפחות
מחמשה: **הרמאי**. מעשר שני של דמאי
שהיבו חכמים להפריש הלוקח מעם
הארץ: **אין לו חומש**. אם פודהו בעליה:
ואין לו ביעור. בשנה שלשית שנגטו
ישראל לבער של מעשרותיהם מן הבית
ולתת למי שחם רוצים בדכתיב (ויקרא ט'
מקצה שלש שנים וגו') **הא קרן יש לו**.
דכל זמן שלא פדאו אסור לאוכלו חור
לחומה: **מ"מ**. אין לו חומש ויש לו קרן:
דמעכב מדאורייתא. במעשר דאורייתא:
איתיה דגרבנן. במעשר דמאי דגרבנן:
בשבת. מפני בכור שבת לא יעכב מלאכול
בשביל חומש: **מדאמר רבי נראין דברי**
ר' אליעזר בשבת. אבל בחול אינו רואה
את דבריו: **מכלל דאיהו אפילו בחול**.
אמר יאכל ובמעשר ודאי קאמר: דב"ע
חומש לא מעכב. שיהא האוכלו לוקח
עליו משום לא תוכל לאכול בשעריך (ויקרא י'
והקא בחוששין לפשיעותא. הא דקאמר
רבי יהושע לא יאכל מדרבנן קאמר שמא
יפגע ויחיאש ולא יתן חומש עוד: **הואיל**
וגזברין תובעין אותו. את החומש וליכא
למחש לפשיעותא: **נראין דברי רבי**
אליעזר בהקדש. הואיל וגזברין תובעין
אותו: **הרי אמרו**. במסכת בבבא דפ'
בתרא (ה' ט"ז) **ונתן הכסף**. ואם המקדיש
יגאל וגומר ויטפ חמישית כסף ערקר עליו
והיה לו: **תריסרה**. זר האוכלה בשוגג: **אינה**
משתלמת. מעות אלא פירות חולין
שהתשלומין נעשין תרומה בדכתיב בו את
הקדש מה שהוא גונו לו נעשה קודש
אלקא מדי דתוי להכי בעינן: **שלא מן**
החולין. מעות או בגדים שנה כסף: **עליו**.
בבולה חומשין כתיב יוסף עליה: **ולא**
אכלה. דהיא חזרת בעין: **משלם את**
הכפל. של קנס גניבה במעות: **דמי**
תרומה. כמה שהיא שנה לימכר בשוק
דמייה פחותין מדמי חולין שאינה ראיה
אלא לכהנים ואינה בימי טומאתו ואם מטמאה אסורה באכילה לפיכך דמייה מועטים והיינו דקאמר דמי תרומה: **אכלה**. בשוג דלא ידע שהיא תרומה: שני
קרניו. אחד לקרן ואחד לכפל וחומש בשביל אכילתה: מן החולין. פירות מתוקנין: **והקרן**. השני שהוא בא מחמת כפל של קנס גניבה משלם נמי דמי תרומה כלומר
מעות כמו שנקברת תרומה בשוק:

1
2
3
4
5
6
7
8
9
10
11
12
13
14
15
16
17
18
19
20
21
22
23
24
25
26
27
28
29
30
31
32
33
34
35
36
37
38
39
40
41
42
43
44
45
46
47
48
49
50
51
52
53
54
55
56
57
58
59
60
61

מוֹסִיף חוֹמֶשׁ עַל חוֹמֶשׁ. וְאֵת וְהָא לַעֲלֹל בְּרִישׁ פִּירְקִין (דף קמ"ה) בְּעִין יוֹד ל' כִּי אוֹ נָטַל וְהוֹר וְהִפְקִידוּ אֲצֻלוֹ יוֹל בְּרִישׁ מִמֶּנּוּ ס"ד בֵּין שְׁבַע מִתּוֹרַת חוֹמֶשׁ לֹא מִיָּתִי עֲלֶיהָ קֶרֶן וְאֵין מוֹסִיף עֲלֶיהָ חוֹמֶשׁ אַחֵר קַמְלִי: וְלֹא מִיתָנָא תָנָא. לֹא הֵן וְלֹא לֹא וְאֵת וְהִתְנֵן בְּמִסְכַּת מַעֲשֵׂר שְׁנִי (פ"ב מ"ז) סָעַל שֶׁל חוֹלִין וּמַעֲשֵׂר שְׁחָתְקֵרְבוּ מִבֵּיא בְּסָעַל מַעוֹת לֹא 1 קִרְבִּי בְּסָעַל חוֹמֶשׁ מַעוֹת אֲמָלַת דָּאן וְאֵין 2 מוֹסִיף חוֹמֶשׁ עַל חוֹמֶשׁ יוֹל דְּלֹא חֶשֶׁשׁ 3 לְהַזְכִּיר אוֹתוֹ חוֹמֶשׁ תְּרַע שְׁחִיר עַל קֶרֶן 4 שְׁנֵי מוֹסִיף חוֹמֶשׁ דְּקִרְבִּי בִּהְתְּרוּהָ (מַעוֹת דף 5 פ"ב וְס"ט) הַמּוֹתְפִיס מַעוֹת מַעֲשֵׂר שְׁנֵי בְּשָׁלְמִים 6 בְּשֹׁהָא אֲוֹדָה מוֹסִיף ב' חוֹמֶשִׁין אֶחָד 7 לְמַעֲשֵׂר אֶחָד לְקֹדֶשׁ וְאִפְ"ה לֹא קִרְבִּי 8 מִבֵּיא בְּסָעַל חוֹמֶשׁוֹ שֶׁל קֶרֶן מַעוֹת: 9 **מֵה** בְּסָף עֲרָבוּ כו'. וּמַעֲלִיו לֹא מִצִּי דְרִישׁ 10 כְּדִרְשִׁית לַעֲלֹל וּמִבְּכָף עֲרָבוּ נָמִי 11 לֹא מִצִּי מִפִּיק שְׁלֹא יִתְחַלֵּל עַל הַקֶּרֶק 12 לֹא אָתָּא אֱלִי לְאוֹרֵי: דְּכִי אִיתִיהָ 13 לְחוֹמֶשׁ בְּעוֹלָם הֵן דִּינוּ כִּמוֹ קֶרֶן לְהוֹסִיף 14 עֲלִיו חוֹמֶשׁ:

הַקְדִּישׁ וּמוֹסֵף חוֹמֶשׁ הַחֹמֶשׁ
אֵין מוֹסֵף חוֹמֶשׁ עַל חוֹמֶשׁ וְעַל
חֻלּוֹל שְׁנֵי מוֹסֵף חוֹמֶשׁ כְּדֹאמֵר בְּהַתּוֹדָה
(סס) וְהַקְדֵּשׁ הוּא אֵיפְכָא:
בְּשִׁלְמָא בּוֹלָא לְשִׁמְיָן לְמַעֲטִי כו'.
דְּלֵית בְּהוּ מַעֲלֵה ה"מ
לְמַפְרָךְ הָא קָרָא בְּמַעֲלֵה לֹא מִשְׁתַּעִי:
וְלִמָּא לְעֵנָן חוֹמֶשׁ קֶאמֵר. וְאִתְּ הָא
כְּבֵר מִמַּעֲטִינָן הַקְדֵּשׁ שְׁנֵי מִן הַמַּקְדִּישׁ וְלֹא
מִן הַמִּתְפַּסֵּת וְיֵיל דְּקָרָא לְעִיל מַיִיר
בְּמַקְדִּישׁ בִּיתוֹ וְחָלָל מַיִיר בְּבִהְמוֹ טִמְאָה
דְּהוּ מִטְּלִטְרִין עֲרִיבֵי מִשְׁחֹם הָכִי לְעֵל
נְמִי אֵינְטְרִין כֶּסֶף עֲרֹב לְהוֹסֵף חוֹמֶשׁ עַל
חוֹמֶשׁ מִשְׁחֹם לֹא כְּתִיב חֲמִישִׁיתוֹ גְּבִי
מַקְדִּישׁ בִּיתוֹ אַע"ג דְּבִקְרָא דְּמַקְדִּישׁ בְּהֵמָה
טִמְאָה כְּתִיב וְחֹסֶף חֲמִישִׁיתוֹ (וְתוֹרִייהוּ בָּאֵם
בְּחוֹקוֹת):
לְעֵנָן חוֹמֶשׁ קֶאמֵר. פִּרְש"י וּמוֹעֲלֵה"ב
הֵינָנו וּמוֹסֵף חוֹמֶשׁ וְתִימָה וְהָלֹא
שְׁלֵמִים אֵינָה בּוֹלָא לְשִׁמְיָן וּמוֹסֵף חוֹמֶשׁ
כְּדֹאמֵר בְּהַתּוֹדָה (סס) וְיֵיל דְּבִמְסַקְנָא הַתּוֹרָה
בְּהֵנִים מִרְבָּה אֵף קֳדָשִׁים אֵילֵּן וְחִכִּי
קִיתָם

מיוחדת שתחילתה הקדש וכולה לשמים ומעלין בה אף כל שבת
מועלין בה אמר ליה ר' אלעזר לתנא בשלמא פוקה לשמים למען
להו לבעלים בגייהו לית בהו מעילה אלא תחילת הקדש למען
דאית ביה מעילה סוף הקדשו לית ביה מעילה דלמא לעגין חוס'
לוי אמר ליה אין הכי קאמינא אמר ליה רב אשי לרבינא בתמה

טעמא מ'שוש משמעותא הוא הכא נמי כתיב וְסֵף וְחִיבִי לְחֹסֶף: **א' דלמא**. טעמא ה'לכך וְסֵף דגב' תרומה כי שקלת לה ו' ד'סֵף וְחִיבִי ביה יסֵף חמשייתו וְשָׁדִי ליה הקדש ולא כתיב אֵיל חמשיית א"ע' ד'שקלת בו'. ואם תאמר נ'סִידיה באמצע תת או בראש או בסופא כדאמרין בסדר יומא (דף מה) וְלָקַח מִדֶּס הַפָּר דָּם מִתּוֹרָ: **קבל** תהא: און מוסיף חומש ד'הוה ליה הקדש שני אפילו חור וְחִילָל לָךְ עֲצֻמָּה שְׁנִי בשמעתא: **חומש בתחלת הקדש שני**. שְׁדֵרִי מִמֶּנּוּ יִתּוּסֹף לָךְ תִּנְפֹס תחת **הפתחים**. זה תחת הראשון ששני תנפס בקדושה של אחר ולא מחמת עצמה כא מאי היא אלא הכי קאמר בהקדשות שחן כבהמה טמא קאמר לך קרא וְסֵף חֵם שתהא הקדש שני שיתפסנה לבדק הבית תחת בדק הבית אחר: **ובולה לשמים**. השתא קס"ד דמעילה ממש קאמר ולא אפשר ליה לאוקומא הכי חור דקרא לא לענין **חומש קאמרת**. הך מעילה לאו מעילה ממש קאמר ולא בנהנה מן ההקדש נמי שְׁדֵרִי חומש ולמעוטי הקדש

אמר רבא גבי גזל כתיב
נתן לו את הקרן ונשבע
יורק חומש על חומש עד
פרומה גבי תרומה כתיב
ויוסף חמישיתו עליו ותנן
קרן וחומש אחד האוכל
חד תרומה מהורה ואחד
ה וחומשא דחומשא ואילו
ב ולא מיתנא תנא ולא
כתיב ואם המקדיש יגאל
ערבך ותנן הפודה את
תנן חומשא דחומשא לא
ויוסף גבי קדש גמי הא
ומה כתיב ויוסף אי שקלת
ה על חמישיתו הנה ליה
ויוסף חמישית אע"ג דבי
ית ליה על חמישית סוף
נזק ליה דהנה ליה הקדש
וי אהקדש ראשון מוסיף
ויוסף חומש אמר ליה רב
חומש בתחילת הקדש דמי
משמיה דאבוי אמר קרא
ש חומשו לכסף ערכו מה
כסף חומשו גמי מוסיף
י על הקדש ראשון מוסיף
יוסף חומש אמר רבא מ"ט
א ואם המקדיש יגאל את
גמי תנא קמיה דרבי אלעזר
בערבך מה בהמה טמאה
לתה הקדש וכולה לשמים
יו קדשים קלים בין דאית
מאי תחילת הקדש הוא
קאמרת וכרבי יהושע בן
אבה בתחילת הקדש איתא

וְנִדְבָרָה לֹא מִשּׁוֹם מִשְׁמַעְתָּא דְּהוּא
 חֲזוּן חֲמִישִׁיתוֹ אֲתִקְרִי חֲמִישִׁיתוֹ בִּשְׁ
 וְנִקְרִי חֲמִישִׁית בְּכַף עֵרְבָר לֹא אִי
 תִּפְתָּח לִיה ב'ו'. מֵאֵי קָמְבִּעִי? לִיה
 יֵצִיט חֲזוּן חֲמִישִׁית אֲרִישָׁן אֵין מוֹסִיף חֲדָשָׁה
 אֲשׁוּרן לִקְרִיב עֵינִין שְׁמַעֵם דְּחֻדְשָׁה
 לֹא: וְאַם בְּנִתְחַמָּה הַטְּמֵאָה. הָהֹוּ ד'
 יִתְחַו: מַה בְּנִתְחַמָּה טְמֵאָה תִּתְחַלְתָּה
 אִין לְבַעֲלִים בַּה כְּלוֹם דְּסִתָּם חֲדָשָׁה
 וְעִילָה מִשְׁתַּעֵי וְעוֹד דְּאִפִּילוּ לִית א'
 לֹא בְּחֻמְשָׁה קָאֲמְרוּ בְּלִפְתֵּי הָקוֹ
 לִיה אֲתָא וְכֹדְבִי וְהוֹשַׁע בִּן זְרוּחָה

[illegible]

בבא מציעא דף נד עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום חמישי) קק

לְיָוִי וְיִסְכָּר וְיִשְׁרָיָה לִיה עַל חֲמִישִׁית – אף אם תיטול את האות וא"ו
מתיבת י"סוף ותוסיף אותה על תיבת 'חמישית', סוף סוף הִנֵּה לִיה
חֲמִישִׁיתו – מכל מקום לא יהא נכתב אלא 'חמישיתו', שהוא לשון חומש
יחיד, ולפיכך יתכן שאין מוסיפים בהקדש חומש על חומש.
שואלת הגמרא: מה מקום יש להסתפק אם מוסיפים בהקדש חומש על
חומש, וְתִפְסֹק לִיה דְּהָהוּ לִיה הִקְדָּשׁ שְׁנֵי – הרי ניתן לפשוט ספק זה מאחר
שהחומש אינו הקדש מחמת עצמו אלא הוא הקדש שני, שהרי נפרד
תמורת הקדש אחר, וְאָמַר רַבִּי יְהוֹשֻעַ בֶּן לֹוִי שֶׁרָק אֶתְקַדַּשׁ רֵאשׁוֹן מוֹסִיף
חֻמֶּשׁ כשפודה, אך עַל הִקְדָּשׁ שְׁנֵי אֵין מוֹסִיף חֻמֶּשׁ, ונמצא, שאף אם
ישוב אדם ויפדה את הקרן וחילל עליה הקדש אינו מוסיף חומש, וכל שכן
שאינו מוסיף חומש על חומש.
משיבה הגמרא: אָמַר לִיה רַב פַּפִּי לְרַבִּינָא, הֲכִי אָמַר רַבָּא, דִּין הַחֻמֶּשׁ
בְּתַחֲלִילַת הִקְדָּשׁ דָּמִי – כהקדש ראשון הוא ולא כהקדש שני, שהרי אין
אדם מחלל את ההקדש על החומש, אלא מוסיפו על סכום הפדיון, ולפיכך
יש מקום להסתפק האם מוסיפים חומש על חומש או לא.
מבשרת הגמרא: מֵאִי הָיוּ עָלָה – מה היא מסקנת הדין לגבי ספק זה. אָמַר
רַב טַבִּימִי מִשְׁמִיחָ דְאַבְיִי, אָמַר קְרָא (ויקרא כו טו) וְיִסְכָּר חֲמִישִׁית בְּסָפָה
עֲרֻכָּהּ, מְקִיֵּשׁ הַכְּתוּב אֶת חֻמֶּשׁוֹ שֶׁל הַהִקְדָּשׁ לְבָסָף עֲרֻכָּהּ שֶׁל הַהִקְדָּשׁ,
דהיינו קרן, מֵה בְּסָפָה עֲרֻכָּהּ הַפְּדוּתָה מוֹסִיף חֻמֶּשׁ, אָף בְּסָפָה חֻמֶּשׁוֹ נָמִי
הַפְּדוּתָה מוֹסִיף חֻמֶּשׁ, ונמצא, שהפודה את חומשו מוסיף חומש על חומש.
הגמרא שבה לברר את דינו של רבי יהושע בן לוי שאין מוסיפים חומש
בפדיית הקדש שני: גִּזְרָא – שנינו לעיל, אָמַר רַבִּי יְהוֹשֻעַ בֶּן לֹוִי, עַל פְּדִיית
הִקְדָּשׁ רֵאשׁוֹן מוֹסִיף הַפְּדוּתָה חֻמֶּשׁ, וְעַל פְּדִיית הִקְדָּשׁ שְׁנֵי אֵין מוֹסִיף
חֻמֶּשׁ.
אָמַר רַבָּא, מֵאִי מַעֲמָא דְרַבִּי יְהוֹשֻעַ בֶּן לֹוִי שאין מוסיפים חומש בפדיית
הקדש שני, משום דְאָמַר קְרָא וְאֵם הַמְקַדֵּשׁ יִנְאֵל אֶת בֵּיתוֹ, ויש לדייק
מכך שרק הַמְקַדֵּשׁ מוסיף חומש, וְלֹא הַמַּתְפִּיֵּס, דהיינו, שרק בפדיית
הקדש ראשון שבאה לו הקדושה מחמת עצמו או מוסיף חומש, אבל אם
פודה אדם חפץ שהתפיס בו קדושה עבור פדיית הקדש אחר, בזה אין הוא
מוסיף חומש.
עוד בענין הקדש שני: תַּנִּי תַנָּא קַמִּיה דְרַבִּי אֶלְעָזָר – שנה תנא ברייתא
לפני רבי אלעזר, הדורשת את דברי הכתוב (ויקרא כו טו) וְאֵם בְּהִקְדָּשָׁהּ
הַמִּטְמָאָה וּפְדָה בְּעֲרֻכָּהּ, שבמקרא זה מבואר שהפודה בהמה טמאה
מרשות הקדש מוסיף חומש על פדיונה, ועל כך אומרת הברייתא, מֵה
בְּהִקְדָּשָׁהּ מִטְמָאָה מִיִּתְדָת בְּכָן שְׁתַּחֲלִילְתָּהּ הִקְדָּשׁ, דהיינו, שהיא הקדש ראשון
ולא התפיסה עבור פדיית הקדש אחר, וכמו כן בְּהִלָּה מוֹקְדֶשֶׁת לְשִׁמְיָם, ואין
לבעלים חלק בה כלל, וּמוֹעֲלִין בָּהּ – שכל הנהגה ממנה מעל, אָף כָּל דָּבָר
שְׁתַּחֲלִילְתָּהּ הִקְדָּשׁ – שהיא הקדש ראשון, וְכִלְיָהּ הַקְדָּשׁ לְשִׁמְיָם שאין
לבעלים בה כלום, מוֹעֲלִין בָּהּ.
אָמַר לִיה רַבִּי אֶלְעָזָר לְתַנָּא, בְּשִׁלְמָא תַנָּאִי זֶה שִׁיחָא בִּלְיָה לְשִׁמְיָם, בא
לְמַעוּטֵי קְדָשִׁים קָלִים, שִׁמְכִין דְאֵיתָ לְהוּ לְבָעֲלִים בְּגוּיָהוּ – מאחר שיש
לבעלים חלק בבשרם, לִית בְּהוּ מַעֲלָה – אין בהם דין מעילה, אָלָא תַנָּאִי
זֶה שִׁיחָא תַחֲלִילַת הִקְדָּשׁ, לְמַעוּטֵי מֵאִי – איזה דבר בא הוא למעט, וכי
תַחֲלִילַת הִקְדָּשׁ הוּא דְאֵיתָ בִּיה מַעֲלָה סוּף הִקְדָּשׁ לִית בִּיה מַעֲלָה – האם
רק הקדש ראשון יש בו מעילה, ואילו דבר שהתפיסו בו קדושה תמורת
הקדש אחר אין בו מעילה, הלא אין הדבר כן. דְלָמָא לְעֵנִי חֻמֶּשׁ קְאָמַרְתָּ
– שמא אין כוונתך לבאר את דברי הברייתא לענין מעילה, אלא לענין
חומש, וְרַבִּי יְהוֹשֻעַ בֶּן לֹוִי שאמר שעל פדיון הקדש ראשון מוסיפים
חומש, ועל פדיון הקדש שני אין מוסיפים חומש.
אָמַר לִיה אוֹתוֹ תַלְמִיד לְרַבִּי אֶלְעָזָר, אֵין הֲכִי קְאָמַרְתָּ – אכן זו היתה
כוונתי לבאר בדברי הברייתא.
הגמרא מקשה על דברי הברייתא האומרת שבהמה טמאה היא 'תחילת'
הקדש: אָמַר לִיה רַב אֲשִׁי לְרַבִּינָא, וְכִי בְהִקְדָּשָׁהּ מִטְמָאָה רַק בְּתַחֲלִילַת הִקְדָּשׁ
אֵיתָא – האם ניתן להקדיש אותה רק בתורת הקדש ראשון,

שָׁמַע מִיָּה חֻמֶּשׁוֹ בְּמִיתָה – יש ללמוד מדברי הברייתא שדין החומש כדין
הקרן, שכשם שמשלם את הקרן מפירות ולא ממעות כך משלם אף את
החומש.
שָׁמַע מִיָּה – אכן יש להוכיח מכאן כדברי רבא, שדין החומש כדין הקרן.
הגמרא מביאה ספק בדיני חומש: אָמַר רַבָּא, לְגַבִּי חומש שחייבה התורה
על גִּזְלָה, דהיינו, באדם שגזל את חברו וכפר בכך ונשבע לשקר ואחר כך
הודה, בְּתִיב (ויקרא ה כד) וְהִמָּשְׁתִּיו יָסָף עָלָיו, שהוא לשון רבים, ומשמע
מכך שלעיתים משלם אדם כמה פעמים חומש, וְהִנֵּן במשנה (ב"ק קג)
שישנו אופן כזה, באדם שגזל מחבירו וכפר ונשבע לשקר והודה, ונתחייב
לשלם לגזל קרן וחומש, וְנָתַן לוֹ –לגזול אֶת הַקְרָן שֶׁל הַגִּיבָה, וְנִשְׁבַּע
לוֹ עַל הַחֻמֶּשׁ, דהיינו, לאחר שנתן את הקרן בלבד טען הגזול ששילם
לגזול אף את החומש, ונשבע על כך, ואחר כך הודה שלא שילם את
החומש, הֲרִי יָהּ הַגִּזְלָה חַיִּיב להשיב את החומש שכפר בו, ומוֹסִיף לשלם
לגזול עוד חֻמֶּשׁ עַל הַחֻמֶּשׁ שכפר בו, וכן הלאה, שאם ישלם לו את
החומש הראשון שנעשה קרן ויכפור בחומש השני ודהיינו בחומש של
החומש הראשון, ישלם שוב קרן וחומש, עַד שִׁיתְמַעֲטַת הַקְרָן פְּחוֹת מִשְׁנֵה
פְּרוּטָה – עד שיכפור בחומש שאינו שוה פרוטה, שבזה לא חייבתו התורה
להוסיף עוד חומש.
וְלְגַבִּי חומש שחייבה תורה את האוכל תְּרוּמָה בשוגג, בְּתִיב (ויקרא כב יד)
אִישׁ כִּי יֵאָכֵל יֵאָכֵל בְּשֹׁגֵגָה וְיָסָף חֲמִישִׁיתו עָלָיו, ובזה אמנם נקט הכתוב
בלשון יחיד ולא בלשון רבים כמו בגזל, ומכל מקום תַּנִּי במסכת תרומות
(פ"מ מ"א), שגם בזה ישנו אופן שמשלם אדם כמה פעמים חומש. וכך שנינו
שם, אדם הֵאָכֵל תְּרוּמָה בְּשֹׁגֵגָה, מִשְׁלֵם לְכַהֵן קְרָן וְחֻמֶּשׁ, וְאַחֵר הֵאָכֵל
את התרומה, וְאַחֵר הַשְׁתָּהּ מִשְׁקָהּ שֶׁל תְּרוּמָה, וְאַחֵר הִסָּף את גופו בשמן
של תרומה, וְאַחֵר הֵאָכֵל תְּרוּמָה מְהוּרָה וְאַחֵר הֵאָכֵל תְּרוּמָה מְטָמָה,
בכל אופנים אלו דינו שִׁמְשָׁלֵם את הקרן שאכל, ומוסיף את חֻמֶּשְׁתָּהּ, וְאֵף
ישנו אופן שמוסיף חֻמֶּשְׁתָּהּ חֻמֶּשְׁתָּהּ – חומש על החומש, כגון, אם שילם
לכהן קרן וחומש תמורת אכילתו, וחל על התשלומים דין תרומה, ולאחר
מכן שב ואכל בשגגה את החומש שנתן לכהן, שבזה עליו לשלם את דמי
החומש הראשון שנעשו עתה קרן, ומוסיף עליהם עוד חומש.
וְאֵילוֹ לְגַבִּי חומש שחייבה תורה להוסיף על פדיון מַעֲשֵׂר שְׁנִי, לֹא מִכְּתָב
בְּתִיב – לא מצינו בפסוק רמז שישנו אופן שמשלם כמה פעמים חומש, וְאֵף
לֹא מִיתְנָא תַנָּא – לא שנינו במשנה דין כזה שאם חזר וחילל את החומש
הראשון שנתן למעשר עליו להוסיף עליו עוד חומש, וְלֹא אֵיבְעִי אֵיבְעִי
לָן – ואף לא עלה ספק בליבנו לומר כן, שמאחר ואין לזה רמז במקרא לא
חידשו חכמים דין כזה.
ועתה מבאר רבא שלגבי הקדש יש להסתפק בענין זה: וְלְגַבִּי חומש שחייבה
תורה להוסיף על פדיון הִקְדָּשׁ, בְּתִיב (ויקרא כו טו) וְאֵם הַמְקַדֵּשׁ יִנְאֵל
אֶת בֵּיתוֹ וְיִסְכָּר חֲמִישִׁית בְּסָפָה עֲרֻכָּהּ, שהוא לשון חומש יחיד, וְהִנֵּן –
ושנינו במשנה להלן (נהד), שאדם הַפְּדוּתָה אֶת הִקְדָּשׁוֹ מוֹסִיף חֻמֶּשׁ על
שווי ההקדש. מדייקת הגמרא: חֻמֶּשְׁתָּהּ תַּנִּי חֻמֶּשְׁתָּהּ חֻמֶּשְׁתָּהּ לֹא תַנִּי –
חומש שנינו שצריך להוסיף על הפדיון, אך חומש על חומש לא שנינו.
מֵאִי – מה יאה הדין באדם שפדה את ביתו מרשות ההקדש, ונתן תמורתו
קרן וחומש, ועתה חפץ הוא לשוב ולחלל את החומש שנתן על מעות או
חפץ אחר, האם צריך הוא להוסיף שוב חומש או לא.
צדדי הספק: האם גַּבִּי תְּרוּמָה הטעם שיש להוסיף חומש על חומש, אף
שנקט בה הכתוב לשון יחיד ולא לשון רבים, הוא משום דְבְּתִיב בה' וְיִסְכָּר
חמישיתו, ומשמעות תיבה זו היא ש'יוסיף ויחזור ויוסיף', ואם כן אף לְגַבִּי
קְדָשׁ נָמִי יש לומר כן, דְּהָא בְּתִיב בִּיה וְיִסְכָּר חמישיתו, אֵי דְלָמָא – או שמא
אין הטעם בתרומה משום משמעות תיבת 'יוסיף', אלא משום דלְגַבִּי תְּרוּמָה
בְּתִיב וְיִסְכָּר, והאות וא"ו מיותרת היא, וממילא אֵי שְׁקָלְתָּ לִיה לְיָוִי וְיִסְכָּר
וְיִשְׁרָיָה לִיה עַל חֲמִישִׁית הִנֵּה לִיה חֲמִישִׁיתו – אם תטול את האות וא"ו
מתיבת י"סוף ותוסיף אותה על תיבת 'חמישיתו' יהא נכתב 'חמישיתו',
שהוא לשון ריבוי חומשים, ועל כן יש ללמוד מכך שמוסיפים חומש על
חומש, אבל גַּבִּי הִקְדָּשׁ דְּבְּתִיב וְיִסְכָּר חמישיתו, אָף עַל גַּב דְּכִי שְׁקָלְתָּ לִיה

משנה

אגב שהתבאר שיעור אונאה, מבארת המשנה אף את שיעור הטענה
וההודאה, ואגב ששיעור ההודאה בפרוטה, מביאה דברים נוספים
ששיעורם בפרוטה.
האונאה – שאונה את חבירו במקו, שיעורה **ארבעה** מעות **כסף** למקח
ששווי סלע, כמבואר לעיל (מט); וכשאונה בשיעור זה, המקח קיים, וצריך
להשיב את האונאה. **והפועל** – שתובע את חבירו והלה מודה במקצת, כדי
שיחייבוהו שבועת מודה במקצת, צריך שיתבע לפחות **שתי** מעות **כסף**,
וההודאה שהנתבע מודה לטענתו, צריך להודות **שנה** **פרוטה** ולכפור
השאר, או לכפור פרוטה ולהודות בשאר, ואז הוא מודה במקצת שחייב
שבועה. אך אם תבע פחות משתי כסף, או שהודה או כפר פחות מפרוטה,
אינו נשבע.
חמש פרוטות הן – חמש דברים שדינם תלוי בפרוטה. **וההודאה** של מודה
במקצת, צריכה להיות **שנה** **פרוטה**, כפי שהתבאר. **והאשה מתקדשת**
בשנה פרוטה. **והנהנה בשנה פרוטה מן ההקדש בשוגג, מעל, ויצא**
ההקדש לחולין, וצריך להביא אשם מעילה. **והמוצא חפץ עם סימן שנה**
פרוטה, חייב להכריז – לברר למי אבד, ולהשיבו. **והגזול את חבירו שנה**
פרוטה, ותבעו בדין, ונשבע לו שלא גזל, כששב ומודה שגזל, צריך
להוסיף על הגניבה חומש, ומביא אשם, וכיון שצריך זאת לכפרה, יוליכנו
לגזילה **אחריו**, **אפילו** אם הלך **למדי**, ואין די ששיבה לשלוחו.

נמרא

שנינו במשנה, האונאה ארבעה כסף. מקשה הגמרא: מדוע צריך לומר זאת,
הרי **תנינא חרא זימנא** – שנינו זאת פעם אחת (לעיל מט); **האונאה**
ארבעה כסף מעשרים וארבעה כסף לסלע, שכשהמקח בסלע, ואונה
בארבעה מעות, שהם **שתות** ו–**שיתות** **לפנות**, צריך להחזיר האונאה, ומדוע
שנה זאת שוב. מתרצת הגמרא: כיון שרצה לשנות בהמשך, **הפועל שתי**
כסף, וההודאה במקצת המחייבת שבועת הדיינים היא **שנה פרוטה**, ודין
זה **אצטריכא** ליה – הוצרך לשנותו, ואגב זה שנה את תחילת המשנה.
מקשה שוב הגמרא: **הא נמי תנינא** – גם את זה שנינו כבר (שבועות לד),
שבועת הדיינים – שבועה שמחייבים הדיינים בהודאה במקצת, צריך
שתהיה **הפועל לפחות שתי מעות כסף, וההודאה** לפחות **בשנה פרוטה**,
ומדוע שנה זאת שוב. מתרצת הגמרא: מחמת ש**סיפא אצטריכא** ליה –
הוצרך לשנות את הסיפא. **דקתני כסיפא, חמש פרוטות הן**, ואגב זה שנה
הטענה שתי כסף וההודאה שנה פרוטה:
שנינו במשנה: **חמש פרוטות הן וכו'**; מקשה הגמרא: **וליתני נמי** – שישנה
גם **שהאונאה פרוטה**, כשהמקח בשש פרוטות. מתרצת הגמרא: **אמר רב**
בנהא, זאת אומרת, שאין דין אונאה לפרוטה – שהמאנה בפרוטה במקח
של שש פרוטות, אינו צריך להחזיר האונאה, אלא רק מאסר, שהוא מטבע
כסף הקטן ביותר, ושוינו שמונה פרוטות.
ולוי אמר, יש אונאה גם לפרוטה, וכן תני לוי בכתניתיה ו–**וכן שנה לוי**
בבביתא שלו, חמש פרוטות הן, האונאה פרוטה כשהמקח בשש
פרוטות, ואונה בפרוטה, מחזיר אונאה. וההודאה במקצת, היא לפחות
פרוטה. וקידושי אשה בפרוטה. ונזל שכפר ונשבע עליו, שצריך לילך
אחריו אפילו למדי, בפרוטה. וישיבת הדיינים – כשלחובע יש עדים, או
כשחייב מודה אך משתמט מלשלם, וצריך שיכפוהו הדיינים, היא רק
בפרוטה.
שואלת הגמרא: **ותנא דין** – במשנתנו, **מאי טעמא לא קתני** ו–**מדוע לא**
שנה וישיבת הדיינים בפרוטה. מתרצת הגמרא: **תנא ליה** – כבר שנה שגזל
בפרוטה, הרי שפרוטה היא ממון, ודאי שביט דין כופים על כך.
מקשה הגמרא: **ומי לא תני גזל וקתני אבידה** – וכי לא שנה גם שגזל
בפרוטה וגם שהשבת אבידה בפרוטה, הרי שעל אף שכבר השמיענו
שפרוטה היא ממון, השמיענו שצריך להשיבה באבידה, וגם ישיבת הדיינים
היה יכול לשנות. מתרצת הגמרא: **הנה** – גזל ואבידה, **אצטריכא** ליה –
הוצרך לשנותם, כיון שאין לזומדם זה מזה, **בגזל מחדש, שהגזול מתכיר**
שנה פרוטה ונשבע לו, וילכנו אחריו ואפילו למדי, ואי אפשר ללמוד
זאת מאבידה. ובאבידה מחדש, שהמוצא אבידה **שנה פרוטה חייב**
להכריז, ואף על גב דגזל – שהחלל בין מציאה להכרה, אך ישיבת הדיינים
אפשר ללמוד מגזל, ואין צורך לשנותו.

ובאמצע הקדש ליתא – ולא ניתן להתפס בה קדושה תמורת דבר אחר
של הקדש, הרי אין הדבר כן, ומדוע אומרת הברייתא שיש ללמוד מבהמה
טמאה שאין מוסיפים חומש על הקדש שני.
מתרצת הגמרא: **אמר ליה רבינא לרב אשי**, הטעם שיש ללמוד מבהמה
טמאה שאין מוסיפים חומש על הקדש שני, **לפי שאינה שייכת בסוף הקדש**
– אין בהמה טמאה נשאת בקדושתה לעולם, אלא יש לפדותה בדמים או
בחפץ אחר, מכיון שאין היא ראויה לקרבן, ואף לא לבנותה בתוך בנין בית
המקדש, ומאחר שאינה שייכת בסוף הקדש יש ללמוד ממנה למעט כל דבר
שאינו תחילת הקדש, שאין מוסיפים חומש בפדיונו.
שבה הגמרא ומקשה: **אמר ליה רב אחא מדיפתי לרבינא, באמצע הקדש**
מיהא איתא – הרי מכל מקום בהמה טמאה שייכת באמצע הקדש, שהרי
ניתן להתפסה תמורת הקדש אחר, ואם כן עדיין יש להקשות **ולוסיף נמי**
חומש אף בפדיון הקדש שני.
מתרצת הגמרא: **אמר ליה רבינא לרב אשי**, מדיפתי, **הרי הוא** –אמצע
הקדש **בסוף הקדש, מה סוף הקדש אינו מוסיף חומש בפדיונו**, כמו
שמצינו לגבי בהמה טמאה שאינה שייכת בסוף הקדש ויש חומש בפדיונה,
אף באמצע הקדש יש ללמוד שאינו מוסיף חומש בפדיונו.
אמר ליה רב זוטרא בריה דרב מרי לרבינא, מאי הוית דמדינת ליה
לסוף הקדש – מה ראת לדמות אמצע הקדש לסוף הקדש שאין מוסיפים
חומש בפדיונו, **נדמיה לתחילת הקדש** – הרי ניתן לדמותו לתחילת הקדש
שמוסיפים בו חומש.
אמר ליה רבינא לרב זוטרא בריה דרב מרי, מסתברא לסוף הקדש הוה
ליה לדמוי – מסתבר שיש לדמות אמצע הקדש לסוף הקדש, **שכן נתפס**
מנתפס – שכן בשניהם הקדושה נתפסת תמורת הקדש אחר, ואינם דומים
לתחילת הקדש שהקדושה חלה על ידי אמירה ללא התפסה בדבר אחר.
מקשה הגמרא: **אדרבה, לתחילת הקדש הוה ליה לדמוי** – יש לדמות
אמצע הקדש לתחילת הקדש, **שכן דבר שיש אחריו קדושה מדבר שיש**
אחריו קדושה – שכן בשניהם ניתן להתפס בהם דבר אחר להקדש
ולהוציאם לחולין, בעוד שדבר שהוא סוף הקדש לא ניתן לחלל את
קדושתו על דבר אחר.
נמנחת קריאיו זו חזרת בה הגמרא מן התירוץ שיש לדמות אמצע הקדש
לסוף הקדש, ומבארת באופן אחר כיצד יש ללמוד מבהמה טמאה שאין
מוסיפים חומש בהקדש שני: **בראמר רבא** – כפי שדרש רבא (יומא לד), את
דברי הכתוב לגבי סדר המערכה (ויקרא ו ה) **וצבר עליה העלה עצים בבקר**
בבקר, וצרך עליה העלה והקטיר עליה חלבי השלמים, שלפיכך הוסיף
הכתוב את האות ה"א בתיבת **העולה**, כדי ללמד שתהא עולה זו של קרבן
התמיד **עולה ראשונה** לקרבנות היום, ולא יהא שום קרבן קרב קודם תמיד
של שחר, **והבא נמי** יש לדרוש את הכתוב (ויקרא כז כז) **ואם בבמה**
הטמאה ופדה בערפך ויסף חמשות עוליו, שלפיכך הוסיף הכתוב את האות
ה"א בתיבת **הטמאה**, לומר לך שדווקא בהמה **טמאה** שהיא **ראשונה**
להקדש מוסיפים חומש בפדיונה, אבל על פדיון הקדש שני אין מוסיפים
חומש.
הגמרא מביאה ראייה לדברי רבי יהושע בן לוי שאין מוסיפים חומש על
פדיון הקדש שני: **תנא בברייתא בנותיה דרבי יהושע בן לוי**, אדם החפץ
לפדות פרה או טלית של הקדש, ונטול פרה או טלית של חולין ואומר **פרה**
זו תהא קדושה תחת **פרה של הקדש**, או **טלית** זו תהא קדושה תחת
טלית של הקדש, הדין הוא שתקדשו **פריו**, אף אם הפרה או הטלית
שהתפס בהם קדושה אינם שוים כערך הפרה או הטלית של ההקדש, ומכל
מקום יד ההקדש **על העולה**, שאם הפרה או הטלית שהתפס שוים יותר
משל ההקדש קנה ההקדש את הכל, ואם שוים הם פחות משל ההקדש
עליו להשלים את הדמים להקדש.
ואם אמר **פרה זו בשווי חמש סלעים** תהא קדושה תחת **פרה של הקדש**,
או שאמר **טלית זו בשווי חמש סלעים** תהא קדושה תחת **טלית של**
הקדש, אף בזה **הקדשו פריו**, ואף אם אין הטלית או הפרה שוים חמש
סלעים כמו שאמר, אלא שעליו להשלים את ההפרש להקדש.
ומוסיפה הברייתא ואומרת, שעל פדיון ההקדש **הראשון** הרי הוא **מוסיף**
חומש, אך על פדיון ההקדש **השני**, אם יחפץ עתה לשוב ולפדות את
הפרה או הטלית שהקדיש תמורת פרה וטלית של הקדש, אין הוא **מוסיף**
חומש. ומובח מדברי הברייתא כדברי רבי יהושע בן לוי, שאין מוסיפים
חומש אלא על פדיון הקדש ראשון ולא על פדיון הקדש שני:

בבא מציעא. פרק רביעי – הזהב דף נה עמוד א – מתוך מהדורת טובי'ס

קה

תוספות

רש"י

איתא התם מה יש לי לרבות פרים הנשקפים ושעירים הנשקפים מניין לרבות קדשי קדשים וקדשים קלים ת"ל בבהמה טמאה ואם כל בהמה טמאה וכי פריך לעיל בשלמא בולה לשמים למעוטי קדשים קלים דליכא מעילה לא מסיק אדעתיה מסוף הברייתא דמרבא אף קדשים קלים:

ג'רמיה לתחילת הקדש. וא"ת אם כן קרא למה לי אי למעוטי סוף הקדש הא אין חומש שייך בו כיון שאין נפדה עוד וי"ל כגון שלקח אבנים כדי לשקנן בבגד ונמלך עליהם לפדותם ונקרי אפ"ה סוף הקדש כיון שמתחילה היה דעתו לשקנן אי נמי כגון שפגל הבגד ורצה לפדות האבנים אי נמי הכי פריך מני"ל למעוטי אמצע הקדש דלמא קרא לא אתא אלא למעוטי אין בולה לשמים: **העולה** עולה ראשונה. הכתובה ראשונה בקרבנות בפרשת פינחס ותינו תמיד של שחר וכן פ"י רש"י פרק תמיד נשחט (פסחים דף נח: וסס:) אי נמי ראשונה שהקריבו ישראל במדבר ולמאן דאמר דעולת תמיד והיא אי נמי ראשונה לחינוך המזבח כדאמר בהתכלת (מנחות דף מו: וסס:) אין מתכבין את המזבח אלא בתמיד השחר:

פ'רה זו תחת פרה של הקדש הקדשו פדוי. וא"ת והכתיב (ויקרא כ) והיה הוא ותמורתו יקרה קרש י"ל דהקא מייירי בקדשי בדיק הבית ואפילו בתמימים דאמר בריש תמורה (דף כו:) המתפסים תמימים לבדק הבית אע"פ שעובר בלא תעשה מה שעשה עשויה והא דאמר'י התם כל הראוי לגבי המזבח אינו יוצא מיד מזבח לעולם הנינו דכשפודין אותו מוקרין אותו לצרכי עולות אי נמי מייירי אפילו בקדשי מזבח וכגון שקדם המום להקדש דאינו עושה תמורה אבל אין לפרש דמייירי אפילו קדם הקדשו למזמו ובגין דידו אקדש דלא עבדי תמורה אלא היכא דאנא ידו אחולק דפרה זו תחת פרה של הקדש משמע דידו אחולק:

ט'לית זו בחמש סלעים הקדשו פדוי. הקא לא גרסין יד הקדש על העליונה דכיון שנתבאר לחלל הקדש אפילו שנה הרבה על דבר מועט מחולל כדאמר שמואל לקמן אבל ברישא שלא הזכיר שום שנה לא היה דעתו לקנות ולהקדש אלא לחללו שנה בשנה לכה ישרים ואם הותר יד הקדש על העליונה ולכה לא עירב לשנות הקבוצות יחד:

ותנא דידן מאי טעמא לא תני ושיבת הדינין. תימיה לישני דאית ליה דרב קטינא דנזקקין אפילו לפחות משנה פרוטה בדסמון אמר דלוי דתני משיבת הדינין לא איצטריך אלא לאפוקי דרב קטינא וי"ל דמסקין דבתחילת דין מודה רב קטינא דבעין שנה פרוטה לכה פריך ותנא דידן ליתני ושיבת הדינין דמשמע תחילת ישיבה וכי משני אלוי לאפוקי דרב קטינא (סבר דרב קטינא אית ליה דנזקקין אפילו להתחיל ולשבת).

ולעיל

באמצע הקדש ליתא. נהי דבסוף הקדש לא משכחת לה משום דלאו לפי חזית ולא לשקעה בבגד מיהו בהקדש שני משכחת לה שמתפסה תחת אחר וחזר ופודה אותה: **לפי שאינה בסוף הקדש.** ומשום הכי אימעיט אמצע הקדש מיהו כדמפרש ואזיל (סוף הקדש אמצע הקדש) מדמינן לסוף הקדש: **מה סוף הקדש.** נפקא לן מיהו דממעט מחומש: **אף אמצע הקדש כו'.** וסוף הקדש ודאי בלא מיעוטא דקרא נמי לא שייך ביה חומש דהא לא פריך ליה מיהו אהני מיעוטא דקרא לדמויי ליה אמצע הקדש דבלאו מיעוטא לא מצית למיגמר אמצע הקדש מסוף הקדש דהתם משום דלא שייכא ביה חומש הוא: **כדאמר רבא כו'.** כלומר בקריא אימעיט אמצע הקדש מיהו כדאמר רבא בסדר יומא (ו' לה:) העולה. דכתיב גבי סדר המערכה ובער עליה הכהן עצים בבקר בבקר וערף עליה העולה ד' יתירה דריש שתתא היא ראשונה שלא יהא הקטר קודם לתמיד של שחר: **הקדשו פדוי.** אע"פ שלא שם דמים קצובין דקיימא לן (ו) הקדש שנה מנה שחיללו על שנה פרוטה מחולל ושרי לאיתנהוגי מניה ומיהו יד הקדש על העליונה שאם דמים הללו יתירים על דמי ההקדש קנה הקדש ואם הקדש יתר עליהם וישרים על כרחו: **ט'לית זו בחמש סלעים כו'.** הקדשו פדוי. אע"פ שאינו שנה ולא תימא הואיל ויש לה דמים ואינה שנה כמה שאמר אין דבריו כלום אלא הקדש פדוי והוא ישרים: **על הקדש שני.** אם חזר ופדה את זה: **מ'תנא' האונאה ארבעה כסף.** למקח סלע וכדאמרן דהנה ליה שתות: **והפענה שתי כסף.** שאין שבוטע הדינין על הטענה פחותה משתי מעות כסף שישענו שנה שתי כסף יש לי בידך וזה יודה לו מהם שנה פרוטה ויכפור השאר או יודה הכל ויכפור פרוטה: **וההודאה שנה פרוטה.** כדפרשין להיות ההודאה במקצת ויתחייב שבוטע: **המוצא שנה פרוטה כו'.** אבל בציר מהכי לא כדאמרן (פסול ד' כו:) מאשר תאבד ממנו פרט לאבידה שאין בה שנה פרוטה: **ויוליכנו אחריו.** אם הודה שנשבע לשקר דלא הויא ליה כפרה עד שיחזירנו לידו ממש ולא לשלחו כדכתיב (נמנלי כו) ונתן לאשר אשם לו: **נ'ו' וניתני נמי האונאה פרוטה.** כגון אם היה המוקח בשש פרוטות: **אין אונאה לפרוטות.** בפחות מאיסר שהוא מטבע של כסף: **וגזל בפרוטות.** לחייבו קרבן שבוטע אם נשבע לשקר ויהולכנו אחריו: **וישיבת הדינין בפרוטות.** למי שיש לו עדים או שחייב מודה ודוחה מלשלם בשבו הדינין ויבואו אותו: **תנא גזל.** מכין דהנא גזל בפרוטות: **ש"מ ממונא הוא וקפינן הנה אצטרף ליה גזל.** לאשמועינן דיוליכנו אחריו: **אע"פ דול.** בין מציאה להכרה: **ליתני מעשר בפרוטות.** דבציר מהכי לא תפסי פדיונו: **לרבות**

בחומשו פרוטה וליתני חומש מעשר בפרוטות בקרנא קא מייירי בחומש לא קא מייירי גופא אמר רב קטינא ב"ד נזקקין אפילו לפחות משהו פרוטה מתיב רבא ואת אשר חטא מן הקדש וישרים

לרבות

וְלַעֲלֹל בְּמַעַן דָּאָמַר אֵין בְּחוּמָשׁוֹ. וְלִמְדֵּן אִין בּוֹ קֶשֶׁה וְכֵן נִפְּי אֵיתוּבֵת לַעֲלִיל: **וְכִי** עָשׂוּ דְּבִרְיָהֶם כְּשֶׁל תוֹרָה. אַע"ג דְּבִכְמָה מִקּוּמוֹת עָשׂוּ אַפִּי' יוֹתֵר מִשֶּׁל תוֹרָה הֵינִינוּ הֵיכָא דְּשִׁיָּק לְקֻנוֹס כְּדִי לַעֲשׂוֹת סִיג אָבָל הֵבָא אַפִּילוּ בְּתַרְמוּת מַעֲשֵׂר וְדָאִי לֹא הָרָה שִׁיָּק לְמַקְנֵס חוּמָשׁ אִם לֹא שְׂאֻמְרָה תוֹרָה

לרבות פחות משנה פרוטה להישבון לקדש אין אצל
ההדיוט לא אלא אי אתמר הכי אתמר אמר רב קמינא
אם הוזקקו בית דין לשנה פרוטה גומרין אפילו לפחות
משנה פרוטה תחילת הדין בעינן פרוטה גמר דין לא
בעינן פרוטה: **מתני'** חמשה חומשין הן אלו הן האוכל
התומה ותרומת מעשר ותרומת מעשר של דמאי והחלה
הבכורים מוסף חומש והפודה נטע רבעי ומעשר שני
שלו מוסף חומש הפודה את הקדשו מוסף חומש
בהנהגה שנה פרוטה מן ההקדש מוסף חומש והגזל
את חבריו שנה פרוטה ונשבע לו מוסף חומש: **גמ'**
אמר רבא קשיא ליה לר' אלעזר תרומת מעשר של
דמאי וכי עשו חכמים חיווק לדבריהם בשל תורה
אמר רב נחמן אמר שמואל הא מני ר"מ היא דאמר
עשו חכמים חיווק לדבריהם בשל תורה דתניא המביא
נט ממדינת הים נתנו לה ולא אמר לה בפני נכתב
בפני נחתם יוציא והולך ממזר דברי ר"מ וחכ"א אין
הולך ממזר כיצד יעשה יפלונו ממנה ויחזור ויתנו לה
בפני שנים ואמר לה בפני נכתב ובפני נחתם ולרבי
מאיר מושם דלא אמר לה בפני נכתב ובפני נחתם
יוציא והולך ממזר אין ר"מ למעמיה דאמר רב המנונא
משמיה דעולא אומר היה ר' מאיר כל המשנה ממבצע
שטמבע חכמים בגויון יוציא והולך ממזר מתיב רב
יששת מחללין אותו כסף על כסף נחושת על נחושת
כסף על נחושת ונחושת על הפירות ויחזור ויפדה את
הפירות דברי רבי מאיר וחכ"א יעלו פירות ויאכלו
בירושלים וי מחללין כסף על נחושת והא תנן סלע
של מעשר שני ושל חולין שנתעברו מביא בסלע מעות
ואומר כל מקום ששינה סלע של מעשר שני מחוללת
על מעות הללו ובזר את היפה שבהן ומחללו עליה

חומש ולא קתני של דמאי בדרקתני גבי האוכל תרומת מעשר ועל חנם חביא
מתני' דמאי דמעשר שני ותו מדקאמר מידות אין שלא מידות לא משמע
שיאר המשנה אתיא ליה שפיר והלא עדיף א"מ"ה למפרך דכסף על כסף אסור
בדאי אפי' מידות מידל ממתן על אחד מהן הסלקן ובדמאי שרי ותו מה
שפירש הלכות הפירות וקדקו מלילות אפאב משמע בכמה דרבנן בפי' ד
דמעשר שני (מ"י) גבי לקוח בכסף מעשר שני שנטמא בו אמר להם לא אם
אמרתם בו תאמר בלקוח שאינו נפדה טהור ברחוק מקום אלמא לקוח צריך
להעלותו וכן בכמה דוכתי לכן נראה לפרש דלר"מ אם ירצה יחזור ויפדה
הפירות וחב"א דצריך להעלותו ופרקי אפאי דשני שמואל דר"מ מחמיא בדמא
חומש בתרומת מעשר של דמאי בודאי ובפדיון לא מחמיא דרבנן באכילה
החמירו והוצרך להביא מתניין כסף על נחשת מידות ודלא כמיון כ
מייית דגבי ודאי אין מחללין כסף על נחשת שלא מידות וא"כ קשה דהא מיקל
בדמאי בודאי יותר מחממים וגבי לאו לא מחמיא כמו בודאי ורבנן אע"ג דמין
כסף"ל דאפילו בודאי לא היה לקנות אם לא שצותה תורה מיהו קשה דגרס
אפילו לחזור ולפדות אותו הכסף על דבר אחר וכן נחשת על הפירות דומיא דב

רעש"י

לַחֲבוֹת פְּחוֹת כּו'. וְאֵת דָּרִישׁ דָּבָל אֲתָן וְגַמְיָן רִיבּוּיָן: אִם הוֹזְקָיו כִּית דִּין
לְשׁוֹה פְּרוּסָה. בֵּין תּוֹבֵעַ לְתַבְעֵ: גּוֹמְרִין אֲפִילוֹ בְּפָחוֹת. אִם חוֹר הַשְּׁנִי וְתֻבְעַ
פְּחוֹת מִשְׁנֵה פְּרוּסָה קֹדֶם שְׁעִמְדוֹ בִּיד מִשָּׁם קֹזְקִין לוֹ מִתַּנִּי הָאוֹכֵל תְּרוּמָה.
בְּשׁוּגָג תְּרוּמָה גְּדוּלָּה: דְּוִתְרוּמַת מַעֲשֵׂר. מַעֲשֵׂר מִן הַמַּעֲשֵׂר: וְתְרוּמַת מַעֲשֵׂר שֶׁל
דֵּמָא. שֶׁהַלּוּקָם מֵעַם הָאֶרֶץ צִרְיָן לְהַפְרִישׁ
מִסְפֵּק אֲבֵל תְּרוּמָה גְּדוּלָּה שֶׁל דֵּמָא לִכְבֹּא
דִּלָא חֲיִיבֵיהוּ חֲכָמִים לְהַפְרִישׁ כְּדָמָר'
בְּסוּטָה (דף מה) לְפִי שֶׁשָּׁלַח בָּכָל גְּבוּל אֶרֶץ
יִשְׂרָאֵל וְרָאָה שֶׁלֹא הָיוּ מַעֲרִישִׁין אֱלָא
תְּרוּמָה גְּדוּלָּה בְּלִבָּהּ אֱלָמָא וְהִיָּין הָיוּ בָהּ:
מוֹסִיף חוֹמֶשׁ. דָּבָל הֵנִי אִיקְרוּ תְּרוּמָה
בְּתְרוּמַת מַעֲשֵׂר כְּתִיב (בְּכֻלָּהּ) וְהִתְרַמְּתוּ
מִמֶּנּוּ תְּרוּמַת מַדֵּר בְּחֻלָּה כְּתִיב (טו טז) חֻלָּה
תְּרִימוּ תְּרוּמָה בְּכֻבּוֹרִים כְּתִיב (דברים יט)
וְתְרוּמַת דָּרָךְ וְאָמַר מִדֵּם אֵלֶּי בְּכֻבּוֹרִים (מסכת י"ח)
וְכָל הֵנִי חֵד נִיְהוּה דַּמְשָׁם אֲחִיד הֵן בָּאִין: נָטַע
רִבְעִי. מוֹסִיף חוֹמֶשׁ בְּפִדְיוֹנוֹ דְּפִדְיוֹן נָטַע
רִבְעִי עַד קֵדֶשׁ גִּמְר מַמְעֶשֶׂר בְּפ' שְׁנֵי
דְּקוֹדֶשִׁין (דף מה) גְּבִי נָטַע רִבְעִי כְּתִיב קֵדֶשׁ
לְחֻלָּיִם וְגַבִּי מַעֲשֵׂר כְּתִיב כָּל מַעֲשֵׂר הָאֶרֶץ
מִדֶּרֶךְ הָאֶרֶץ וְגו' וְהֵנִי תְּרִי נָטַע חֲשִׁיב
לְהוֹ דַּמְחָד קִרָא נָטַף דְּרוּמֶשׁ בְּנָטַע רִבְעִי
אֵלָא כְּתִיב אֱלָא מַמְעֶשֶׂר לִיקִי: שְׁלֹו. דְּזָקָא
נָטַט שָׂאֵם חֻלָּל שָׂא אֲחֵרִים אִין מוֹסִיף
חוֹמֶשׁ אֵלֶּם מַמְעֶשֶׂר כְּתִיב (ויקרא כ) הִקְדָּשְׁתָּ
וְלֹא שֶׁל אֲחֵרִים הַמְקֻדָּשׁ כְּתִיב: תִּהְיֶה־נָה
בְּשׁוּגָג דְּחִיב קָרְבֵן מַעֲלִילָה וְחוֹמֶשׁ: גַּמ'!
קִשְׁיָא לִיה לר"א. מִשְׁתַּנְיָה הִתְנַה קֶשֶׁה
לִרְאִי בֵּן פֻּדְתָּ: עֲשׂוֹ חֲכָמִים חִזּוּק. לְהוֹסִיף
עַל תְּרוּמַת מַעֲשֵׂר שֶׁל דֵּמָא חוֹמֶשׁ שָׂאֵם
הַפְּרָשׁוּת מִקֻּדְשׁ מִדְּבָרֵיהֶם: הַפְּכִיא אִין
מְפָרִינָת הֵיט. לֵאשָׁה שְׁעִשְׂאוּ בַּעֲלָה שְׁלִיחַ
לְחֻלָּיִבו לִגְרֵשׁ הִצְרִיכֵהוּ לִזְמֹר בְּפִנֵּי נִתְבַּח
וְהִתְחַם וְהִתְחַם מִפְּרֶשׁ לְפִי שָׂאֵין בְּקִדְיָן
לְשִׁמְהָ וְאִין עֲרִים מִצּוּרִין לְקִימוֹ: וְיִצְיָא מִי
שֶׁנִּשְׂאָה עַל דֵּי גַּז הֵן: מִחֻלָּלִין אוֹתוֹ. גְּבִי
מַעֲשֵׂר שְׁנֵי שֶׁל דֵּמָא קִנְיָן לֵה: נַחוּשֶׁת עַל
הַפִּירוֹת. וְאִפִּי חוּץ לִירוּשָׁלַם: וְיִחוּד
וְיִפְדָּה אֵת הַפִּירוֹת. וְיַעֲלֶה הַכֶּסֶף
לִירוּשָׁלַם דְּכְתִיב (דברים יז) וְצֹרֶת הַכֶּסֶף:
וְחִכ"א יַעֲלוּ פִירוֹת וְיִאֲכָלוּ בִירוּשָׁלַם.
וְלֹא יִקְדִּישׁוּהָ לְכָר לְחוּד וְיִחֻלְלֵן וְאִם
רוּבָה מִשְׁתֵּה הַפִּירוֹת עֲצֵמָן וְיִחֻלְלֵן בּו': וְיִמִּי
מִחֻלְלִין כּו'. מִסְקָנָא דְּחִיבִיתָא דְּאוֹתִיב בִּי אִיזְכִּי אֲמַר שְׁמַעְנָא לר"מ
דְּמִיָּקֵל בְּפִדְיוֹן דֵּמָא לְחֻלָּלוֹ כֶּסֶף עַל כֶּסֶף כֶּסֶף עַל נַחוּשֶׁת וּבְמַעֲשֵׂר וְדֵמָא מִי
מִחֻלְלִין כִּי הֵאֵי וְהָיָא אֲפִילוֹ כֶּסֶף עַל נַחוּשֶׁת דְּמִי לְפִדְיוֹן וְהִתְחַן כּו': שְׁתַּתְּרֵבּוּ.
וְרוּבָה לִיְהוּדָה שֶׁל חוּלִין: מִבֵּיא בְּכֶסֶף מַעוֹת. נַחוּשֶׁת מִבֵּיא בְּדִמִי סֵלַע וְאִמְרִי
כָּל מִקּוֹם כּו' נִמְצְאוּ שְׁתֵּיתָן חוּלִין וְהַמַּעוֹת מַעֲשֵׂר: וְכוּרָר אֵת תִּפְסָה שְׁבִתָּה.
וְיִחֻלְלֵן עֲלֶיהָ הַמַּעוֹת הִלְלוּ וְהִתְחַן הֵאֵי מַעֲשֵׂר וְהַמַּעוֹת וְהַסֵּלַע הַשְּׁנִי חוּלִין
כְּבִרְאָשׁוֹת:

מזפני

ויותר מחבקים והכא מיקל טפי מחבקים אָבֵל הָאֵל לֹא קָשָׁא לִיה אַמּוּי מוּסַחֵשׁ עֲבִירָה מְחַמֵּד בְּדַמָּי כְּמוֹ בְּרֹדָא אָבֵל בְּפִדְיוֹן שְׂאִינוּ עוֹשֶׂה עֲבִירָה לֹא כֵן מִיָּקֵל ר"מ בְּרֹדָא וְאִיבִי מְשֹׁה הוּא דְמָא לְדֹדָא כְּמוֹ בְּהִרְוּת מְעִשׂ לִכָּר מְאִי לְגַבֵּי דְדָא וְיֹתֵר מְחַבְקִים וְאִבֵּי ס"ל כְּסוּמָר דְּשִׁמְרֵא ר"מ מְחַמֵּד גְּבִי מִיתָה גְּבִי אֵלֹא גְּבִי מִיתָה דְּתִרְוּת מְעִשֵׁר שֶׁל דְּמָא אֵין נִרְאָה לָהֶם לְקֻסּוֹ חוּמֵשׁ מְשֻׁמָּנָה בְּמַלְתִּיה דְּר"מ וּבִלְבָד מִיִּשְׁדֵּה הַפִּירוֹת וְאֵין כֵּךְ מְחַלְלִין בְּסָסָּה עַל כִּסָּסָּה פִּירְשֵׁי שָׁסָּה עַל כִּסָּסָּה וּבִלְבָד מִיִּשְׁדֵּה פִירְשֵׁי בִלְבָד שְׂוִיָּה דִּיעוּתוֹ מִתְחַלְלֵה בְּשִׁחְלָה דְּהֵיאֵל אֵין דִּיעוּתוֹ לְהַעֲלִימָה וְנִמְלֵךְ לַפְרוּתוֹ צִרִיף לְהַעֲלִיטוֹ:

מִפְּנֵי שְׁמִירָתוֹ חֲכָמִים, מִתְּחִלָּתָא אִתּוּ – את המעשר שני, כִּסְף עַל נֶחֱשֶׁת,
מִדּוֹחֶק – בשעת הדחק, כגון כשהתערבו המטבעות, אך גם בזה לא התירו
שְׂקִינִים בָּן, כיון שבזיון הוא למעשר להפחיתו מכסף לנחשת, וגם
שהנחשת מחלידה, אֲלָא התירו רק באופן שְׁחוּזָר וּמִתְחַלְלֵן למטבעות
הנחשת עַל הַכֶּסֶף, אך כסף על כסף אף מדוחק אסור.
ומסיים רב ששת את הקושיא, קִתְּנֵי מִיתָה – על כל פנים כתוב במשנה,
שֶׁמֶתְחַלְלֵן כסף מעשר שני ודאי על נחשת מִדּוֹחֶק, משמע, שרק מִדּוֹחֶק,
אֵין – מותר לחלל, אך שֶׁלֹא מִדּוֹחֶק, לֹא – אסור לחלל, ומדוע בכסף
מעשר של דמאי מתיר רבי מאיר לחלל על נחשת אף שלא מדוחק, ומוכח
שאינו מחמיר בדרבנן כבדאורייתא כתירוצו שמואל, וקשה, מדוע במשנתנו
החמיר בתרומת מעשר של דמאי להוסיף חומש כודאי.
רב יוסף מתיר את קשיית רב ששת: אֲמַר רַב יוֹסֵף, אִם עַל פִּי שְׂמִירָל
רַבִּי מֵאִיר בְּפִדְיוֹנוֹ של מעשר של דמאי, כיון שאין איסור בפדיונו, מִתְּחִלָּתָא
הוּא בְּאִכְלָתוֹ, כיון שאסור לאוכלו חוץ לירושלים, ומשנתנו שעוסקת
באכילת תרומת מעשר של דמאי, מחמירה בו. ומוכיח זאת מברייא, דִּתְנִינָא,
לֹא הִתִּירוּ הַחֲבֵרִים הַמַּעֲשִׂרִים הַכֹּל כְּדָת, לְמַבְכּוֹר דְּמֵאִיר בְּלִי לַעֲשׂוֹ, אֲלָא
לְסִימוֹן – הקונה מאנשים הרבה, ומוכר בכמויות גדולות לחנוונים, בְּלִבְדָּה,
כיון שכולם יודעים שהוא קונה גם מעמי הארצות, וצריך לעשר את מה
שקונים ממנו, וְעַל הַבֵּית שִׁישׁ לוֹ שֶׁדָּה, וקנה מעם הארץ תבואה, בֵּין כֶּד
וּבֵין כֶּה, בין כשמוכר כמויות גדולות ובין כשמוכר כמויות קטנות, צָרִיךְ
לְעַשֹּׂר לִפְנֵי שְׂמוּכָר, דְּבָרֵי רַבִּי מֵאִיר, וְחֻכְמִים אֲמָרִים, אֲחֵד הַסִּימוֹן וְאֲחֵד
בְּעַל הַבֵּית, מוֹכֵר בְּכֻמוֹת גְּדוֹלָה, וְשׁוֹלֵחַ לְחִבְרֵי כְּמוֹת גְּדוֹלָה וְנִזְתָּה לוֹ
בְּמִתְנָה, בְּלִי לַעֲשׂוֹ, וְאִינוּ חוֹשֵׁשׁ שְׂמֵא יִסְמְכוּ עָלָיו וְיִאכְלוּ בְּלִי לַעֲשׂוֹ, כיון
שכולם יודעים שכשמוכרים בכמות גדולה לא מעשרים. הרי, שרבי מאיר
מחמיר שבעל הבית לא ימכור דמאי אף כסיתון, שְׂמֵא יִאכְלוּהוּ באיסור,
ולכן גם מחמיר שהאוכל תרומת מעשר של דמאי מוסיף חומש.
רבינא מקשה אף הוא ממשנה על תירוצו של שמואל: מִתִּיב רַבִּינָא, שֵׁנִי
בְּדִמְאִי (פ"ה מ"ג), חֶבֶר הָלוֹקֶת – הקונה פת דמאי מן הַנְּתִיתוֹם – מוכר פת
עם הארץ, וצריך להפריש ממנה מעשרות, מִצָּעֵר מִן הַפֶּת הַחֲמִיּה עַל
הַצִּנּוּנָתָה, וּמִן הַצִּנּוּנָתָה עַל הַחֲמִיּה, וְאִפְּלִי מִדְּפוּסִים הַרְבֵּה – מצורות
מאפה שונות, ואינו חושש שְׂמֵא הַפֶּת של אמש היא משל אחד, ושל היום
משל אחר, דְּבָרֵי רַבִּי מֵאִיר.
מבבר רבינא: בְּשִׁלְמָא – מובן מה שמעשר מן הַצִּנּוּנָתָה עַל הַחֲמִיּה, על אף
שחמה משובחת מן הצוננת, בְּרַבִּי אִילְעָאִי, דְּאֲמַר רַבִּי אִילְעָאִי, מִנֵּן
לְתוֹרֵם מִן הָרַעָה עַל הַיָּפָה, שֶׁתְּרוּמָתוֹ בְּדִיעְבַּד תְּרוּמָה, שְׂנֵאמַר (במדבר
יח לב), וְלֹא תִשָּׂאוּ עָלָיו חֲטָא, בְּהִרְמִיכֶם אֶת חֲלָבֵי מִמֶּנּוּ, שאם תתרמו
את המובחר שבפירות, לא יזא לכם חטא. משמע, שאם תרימו מהגרוע
יהא לכם חטא, וְאִם כשמפריש מהרעה על היפה אִינוּ קָדָשׁ, נִשְׁיֵאת חֲטָא
לָמָּה – מדוע יש כאן עבירה, הרי לא חל כלום, ויפריש כעת מהיפה, מִכָּאֵן
– מכך שיש בזה חטא, ראייה לְתוֹרֵם מִן הָרַעָה עַל הַיָּפָה, שֶׁתְּרוּמָתוֹ
תְּרוּמָה, וכיון שאף בודאי חל התרומה, בדמאי התירו אף לכתחילה, אֲלָא
מה שרשאי לתרום אֲפִילוּ מִדְּפוּסִים הַרְבֵּה, קשה, לִיחֻשׁ שְׂמֵא דְּפוּסִים זה
קנה מעם הארץ שהפריש מעשרות, ודפוס זה קנה ממי שלא הפריש,
וְלִמָּא אִתִּי לְאִפְּרוּשִׁי – וְשֵׂמֵא יוֹבֵא לְהַפְרִישׁ מִן הַחֵיּוֹב עַל הַפְּטוֹר,
והטבל שהפריש אינו תרומה, ונותן לכהן טבל, וּמִן הַפְּטוֹר עַל הַחֵיּוֹב, ומה
שנשאר בידו יהא טבל, כיון שלא הופרש עליו מעשרות. וכיון שאינו חושש
לכך, מוכח שאינו מחמיר בדמאי כבטבל ודאי, שלא כתירוצו של שמואל.
אביי מבבר את מהלך הסוגיא, ולבסוף מתיר את קשיית רבינא: אֲמַר אֲבִי,
רַבִּי אֶלְעָזָר שֶׁהִקְשָׁה לַעֲלֹל (נה): מדוע האוכל תרומת מעשר של דמאי
מוסיף חומש, וכי עשו חיזוק לדבריהם כשל תורה, שְׂפִיר קָא מִשְׁנֵי לִיה –
הקשה טוב, וְשֵׂמֵאֵל שֶׁתִּירֵץ שֶׁמִּשְׁנֵינוּ בְּשִׁית רַבִּי מֵאִיר, שֶׁמִּחְמִיר
בתקנות דרבנן כבדאורייתא, ומוכיח זאת מכך שסובר שאם השליח לא
אמר בפני נכתב ופני נתתם, הולך ממזר, לֹא שְׂפִיר קָא מִשְׁנֵי לִיה – לא
תירץ לו תירוצו טוב, משום דְּקִשְׁיָא לִיה – (שהקשה) לְרַבִּי אֶלְעָזָר, מדוע

החמירו בתרומה דרבנן, הרי אפילו אכילת תרומה דאורייתא לזר הוא רק
בעונש מִיתָה דְּבִידֵי שְׂמִינִים, וּמִשְׁנֵי לִיה – ומשיב לו שְׂמֵאֵל, מתקנות הגט,
שאיסור אשת איש דאורייתא הוא בעונש מִיתָה בֵּית דִּין, ויש לדחות את
תירוצו, דְּלִמָּא שְׂמֵאֵי איסור שעונשו מִיתָה בֵּית דִּין, דְּתִמְרָא – שחמור
הוא, ולכן החמירו חכמים בתקנות שעשו בו, אך בתרומה שבדאורייתא
עונשה הוא רק מיתת בידי שמים, שְׂמֵא לֹא הִחְמִירוּ בָּהּ.
וְרַב שְׂשֵׁת שֶׁהִקְשָׁה שְׂרַבִּי מֵאִיר הִקִּיל בְּחִילוֹל מַעֲשֵׂר שְׁנִי, לֹא שְׂפִיר קָא
מִוִּתִּיב לִיה – לא הקשה עליו טוב, משום דְּקָאֲמַרִּי אִינְהוּ – שרב אלעזר
ושמואל דיברו באיסור דאורייתא שעונשו מִיתָה, זה בידי שמים וזה בידי
בית דין, וּמוֹתִיב רַב שְׂשֵׁת מִחִילוֹל מַעֲשֵׂר שְׁנִי, שאם אינו כהוגן עובר על
אכילתו רק בלֵאָו, דְּבִתִּיב (דברים יב ח), לֹא תֹכֵל לֶאֱכֹל בְּשַׁעֲרֵיךָ מַעֲשֵׂר
דְּגִנְךָ וְתִירְשְׁךָ וְיִצְהָרְךָ, ויש לומר, שרק בדבר שבדאורייתא עונשו מיתה
עשו חיזוק, אבל בדבר שבדאורייתא הוא רק לאו לא עשו. וְכַל מִקּוֹם
לְמֵאִיר מִוִּתִּיב רַב שְׂשֵׁת, רַב יוֹסֵף שְׂפִיר קָא מִשְׁנֵי לִיה – רב יוסף תירץ
לו טוב, שרק באכילת תרומת מעשר שיש איסור, מחמיר רבי מאיר, אך
בחילול מעשר שני שאין איסור, אינו מחמיר. אֲלָא רַבִּינָא שֶׁמִּקְשָׁה מִחֻלּוֹק
מִהֲנַחְתוֹם, שאינו חושש שְׂמֵא יפריש מן הפטור על החיוב או להיפך, עַד
דְּמוֹתִיב – עד שהוא מקשה מִנְּתִיתוֹם שֶׁהִקִּיל בו רבי מאיר, לְסִינֵי לִיה –
שיביא ראייה מִפְּלִטָּה שֶׁהִחְמִיר בו דְּתִנֵּן (דמאי פ"ה מ"ד), הִלּוֹקְתָּ מִן
הַפְּלִטָּה שְׂקוּנָה כְּכֻרוֹת מִהֲרַבָּה אופים, ומוכר אותם לחנוונים ונחתומים
הרבה, מַעֲשֵׂר מִן כָּל דְּפוּס וְדְּפוּס, כיון שיש לחוש שְׂמֵא דְּפוּס זה הוא
מאדם שמעשר, ודפוס זה מאדם שאינו מעשר, דְּבָרֵי רַבִּי מֵאִיר, הרי
שמחמיר לחוש להפרשה מפטור על החיוב גם בדמאי.
ומסיים אביי את תירוצו: אֲלָא על כרחק מֵאִיר אִתִּי לְדִי מִימֵר – מה יש לך
לומר כדי לתרץ את הסתירה בין לוקח מנחתו ללוקח מפלט, שֶׁפִּלְטָר
מִתִּיר הַתְּלָמָא גְּבִירֵי וְזִבִּין – קונה משנים ושלשה אנשים, ויש לחוש שזה
עושה זה לא, ולכן צריך לעשר מכל דפוס אחד, נִתְּנוֹם נְפִי הִטְעֵם שאין
מחמיר בו לעשר מכל דפוס אחד, משום שֶׁמֶתְרָא נִכְרָא הוּא וְזִבִּין – שהוא
קונה מאיש אחד, ופעמים שאופה בדפוסים שונים, אך אין לחוש שְׂמֵא זה
מעושר וזה לא, אלא או הכל מעושר, או הכל לא מעושר, ולכן מקיל בזה
רבי מאיר.
רַבָּא אֲמַר, שְׂמֵאֵל שֶׁהוֹכִיחַ מִשְׁלִיחַ הִגֵּט שִׁשִּׁית רַבִּי מֵאִיר הִיא שֶׁעָשׂוּ
חיזוק לדבריהם כשל תורה, שְׂפִיר קָא מִשְׁנֵי לִיה – תירץ לו תירוצו טוב,
ואין להקשות שתורמה עונשה מיתה בידי שמים ואשת איש עונשה מיתה
בית דין, משום שְׂשֵׁם עוֹשֵׁת מִיתָה בְּעוֹלָם, ואין לחלל בין מיתה בידי שמים
למיתה בית דין, ומכך שרבי מאיר מחמיר בגט, זה ראייה שגם בתרומה
מחמיר הוא.

משנה

במשניות הקודמות התבאר מתי יש דיני אונאה, וכמה הוא שיעור האונאה.
משנתנו מבארת באילו דברים לא נאמרו דיני אונאה, ואגב כך תביא דינים
נוספים שנאמרו בדברים אלו:
אֲלוֹ דְּבָרִים שְׂאִין לָהֶם דִּינֵי אֲוֹנָה, הַעֲבָדִים – המוכר או קונה עבד כנעני,
וְהַשְּׂמָרוֹת – שטרות חוב הנמכרים לאחרים כדי שיגבו בהם את החוב,
וְתַקְרָקָעוֹת, וְתַקְרָקָשׁוֹת – גובר שמכר חפץ הקדש, או הדיש שמכר עולתו
שנפל בה מום ואי אפשר להקריבה, בכל אלו לא נאמרו דיני אונאה. מביאה
המשנה דינים נוספים שנאמרו בדברים אלו. וכן אֵין לָהֶן חֵיּוֹב תְּשֻׁלוּמֵי כֶּסֶף
אם נגנבו, וְכֵן אִם גָּבַשׁ שוֹר או שֶׁה וטבחם או מכרם לֹא מִשְׁלָמִים עליהם
תְּשֻׁלוּמֵי אֲרֻכָּה וְחֻמְשָׁה. וכן שוֹמֵר חֶסֶם שֶׁקִּיבֵל לְשׁוּמֵר דְּבָרִים אלו, וטוען
שנגנבו ממנו, אִינוּ נִשְׁבָּע שֶׁלֹא פָשַׁע, כפי שחייב כל שומר חנם להשבע, וְכֵן
נִשְׁאָ שֹׁכֵר – (שומר שכר) אִינוּ מִשְׁלָם אם נגנבו או אבדו ממנו, כפי שכל
שומר שכר חייב לשלם. דעה החולקת על דין אונאה בהקדש: רַבִּי שְׁמַעוֹן
אֲמַר שיש חילוק בסוגי ההקדשות,

בבא מציעא. פרק רביעי - הזהב דף נו עמוד א - מתוך מהדורת טובי'ס

קט

תוספות

רש"י

לא התירו למכור דמאי אלא לסיטון בלבד. וא"ת דברכר הספיקה וכו' דף פח.
 (סס) אמרין הלוקח ירק מן השוק כו' גמר בלבו לקנות קנה ונתחייב
 במעשר ואי אפשר להחזירו אלא איכ' יעשר אלקמא אין מוכרין דמאי לעם
 הארץ ו"ל דרבא איירי למכור לחבר ותו ו"ל כגון שהתירו להאכיל לעניים
 ולאכסנא'ס דמאי כף התירו למכור
 לסיטון ולבעל הבית כפומבד'ה במדה
 גסה:

הלוקח מן הנחתום. הכי איתא מתני'
 דדמאי פ"ה הלוקח מן הנחתום
 מעשר מן החמה על הצוננת ומן הצוננת
 על החמה ואפי' מדפוסים הרבה דברי
 ר"מ רבי יהודה אוסר שאני אומר חטים
 של אמש היו משל אחר ושל היום משל
 אחר הלוקח מן הפלטר מעשר מן כל
 דפוס ודפוס דברי רבי מאיר רבי יהודה
 אומר מאחד על הכל והשקא קשה מאי
 קאמר בשלמא מן הצוננת כו' אלא
 מדפוסים הרבה אמאי אדרבה מן הצוננת
 על החמה קשה טפי דמיקל מרבי יהודה
 דרבי יהודה אוסר אכל אדפוסים הרבה
 לא פליג בדקתני שאני אומר חטים של
 אמש היו משל אחר משמע דלא פליג
 אלא אצוננת ועוד דאפילו בפלטר דאסר
 ר' מאיר שרי ר' יהודה מאחד על הכל
 כ"ש בנחתום ו"ל דה"פ דמתניתין הלוקח
 מן הנחתום מעשר מן החמה על הצוננת
 אפילו הן החמה והצוננת מדפוסים הרבה
 דברי ר"מ ר' יהודה אוסר בצוננת על
 החמה ורבא שהם מדפוסים הרבה שאני
 אומר של אמש דהיינו הצונן משל אחר
 כיון דאיכא נמי דפוס משונה בנחתום היום
 והשקא פריך שפיר בשלמא צונן ונחה
 מדפוס אחד כדברי אילעאי דשרי בדיעבד
 בודאי ולבר בדמאי מעשר אף לכתחילה
 אלא כשהחמה וצוננת בדפוסים הרבה
 אמאי שרי הלא רבי יהודה אוסר שם
 אלקמא רבי מאיר מיקל טפי מרבנן ורבנא
 ידע שפיר דאסר ר"מ בפלטר מבוס
 דמתירי ונתלן דסר אלא דר"מ פריך מזה
 דמיקל ר' מאיר מרבנן ואב"י משני דלאו
 בקולא וחומרא תלי טעמא דר"מ אלא
 בגלילות ומונה דנחתום מחד גברא וכן
 ולוקח פגמים ב' מיני תבואות והכל דאחד
 ועושה אותם בשני דפוסין כדי לידע איו
 מתבואה רעה איוז מטובה ורבי יהודה
 סבר כיון שהיה חמה וצוננת וגם הדפוסים
 משונים מוכח מילתא דמשני בני אדם לקח אכל בשניו של דפוסים אחד אפי'
 בפלטר לא חייש רבי יהודה: **נשיאות** חטא לפה. ואם תאמר דלמא נשיאות
 חטא משום דאובלו בלא הפרשה אחרת ו"ל דמשמע קרא דאפרשה גרידא
 הוי נשיאות חטא:

יבאו

משה'ס מוכח מילתא דמשני בני אדם לקח אכל בשניו של דפוסים אחד אפי'
 בפלטר לא חייש רבי יהודה: **נשיאות** חטא לפה. ואם תאמר דלמא נשיאות
 חטא משום דאובלו בלא הפרשה אחרת ו"ל דמשמע קרא דאפרשה גרידא
 הוי נשיאות חטא:

מפני שאמרו. כלומר לפיכך הוקיעהו לכל אלה לחלול תחילה במעות וחזר
 ומחלל המעות ולא אמרו (ו) שיטול היפה שבהן ויאמר אם זו של מעשר הרי טוב
 ואם זו של חילין הרי של מעשר מחוללת על זו מפני שאמרו מחללין כסף על
 נחשת מדוחק אבל כסף על כסף לא דרך חילול הוא ואפי' מדוחק נמי לא וכן

דאף כסף על נחשת לא התירו אלא בדוחק
 הלכך לא שיקים כן שבין מעשר הוא
 ועוד שהפרוטות מחללות: **קתני מיתה**.
 גבי מעשר ודאי מדוחק אין שלא מדוחק
 לא וכן דאמר כסף על נחשת מדוחק אין
 שלא מדוחק לא וגבי דמאי תנא מחללין
 אלקמא לרבי מאיר לא עשו בו חזוק
 מהמיר הוא באכילתו. של מעשר שני
 של דמאי ומתניתין באכילה קאי: **לא**
התירו למכור דמאי. לא התירו לחבר
 הלוקח דמאי שיימכרנו לאחרים עד שיעשר:
אלא לסיטון בלבד. סיטון חבר לא
 הוציאוהו לעשר אלא מוכרו כשהוא דמאי
 והלוקח ממנו יפריש מעשרותיו שהכל
 יודעין שהסיטון במקוה עמי הארץ לוקח
 שהסיטון מן המשפיעין למכור במדה גסה
 הוא דרכו לקנות פירות מרובין ומוכרן
 לתנונים: **ובעל הבית**. הלוקח מעם הארץ:
בין כף ובין כף. בין שבא לחזור ולמכור
 במדה גסה לתנונים כסיטון בין שבא לחזור
 למכור במדה דקה לתנונים בחנות פרטת
 פרטת צריך לעשר קודם שימכור לפי
 שהלוקח ממנו סבור שהן מפירות ארצו
 וכן שהוא חבר מחזיקין אותו בחזקת
 שעשר ואין מפרישין: **וחכמים אומרים**
אחד סיטון ואחד בעל הבית. שבא
 למכור במדה גסה בדרך המשפיעין ובדרך
 הסיטון מוכר ושוכלן לחבירו שחזקה כל
 המוכרים ונותנין במדה גסה בחזקת שלא
 עישרו דמאי הם והלוקח מהם מעשר
 ואוכל במסכת דמאי (פ"ב מ"ט) מפרש איוז
 מדה גסה כיבש שלשה בקין בלח שזה דינר:
מן הנחתום. עם הארץ: **מעשר דמאי** מן
החמה כו'. ואפילו מן דפוסין הרבה אין
 הכבוד דדמות זו לזו ו"ל נחתום הזה
 לקח בכרות של דפוס זה מאיש אחד
 ובכרות של דפוס זה מאיש אחר ועמי
 הארץ יש מהם שמעשרין ויש מהן שאין
 מעשרין ושמן זה לא עישר וזה עישר
 והמפריש מזה על זה מפרשי מן החיוב על
 הפטור ואין שם מעשר חל עליו ונתן טבל
 לבזק או מן הפטור על החיוב ואין שם

מעשר חל עליו וגמא' שאין שבגדרו מתוקן לא חיישין בדמאי להכי ותלין
 למימר מחד גברא וכן ואי עשו חזוק כשל תורה בשלמא מן הצוננת על החמה
 אפי' שהחמה יפה מן הצוננת לא חיישין כדברי אילעאי אלא מן דפוסים הרבה
 נחוש דלמא מפרשי מן הפטור כו': קשיא לא גרסין דאב"י תרצו קא מתרין:
אמר אב"י ר' אלעזר דקשיא ליה. וכי עשו חזוק כו' שפיר קשיא ליה: **ושמואל**
דשני. הא מני ר"מ היא ואייתי ר'איה מן המביא גט: **לא שפיר שני ליה**. בדמפרש ואזיל: **דקשיא ליה לרבי אלעזר**. וכי עשו חזוק בתרומת מעשר של דמאי שהיא
 קלה שאפילו תרומה ודאית אינה אלא במיתה ביד שמים ור' האוכלה: **ומשני ליה שמואל**. שעשו חזוק לדבריהם באשת איש שאיסור תורה שבה מיתה ביד אדם
 והיא חמורה: **ורב שש"ת**. דאותריה לשמואל מחלול שלא עשו בו חזוק בחילול של דמאי: **לאו שפיר אותיות**. דהא חילול כי לא עבדי ליה שפיר לאו בעלקמא הוא
 ולא תוכל לאכול וגו': **ולמאי דאיתב רב שש"ת רב יוסף שפיר שני ליה**. דאע"פ שמיקל ר"מ בפדיונו כו' **פלטר**. הוא לענן בכרות כסיון לענן תבואה לוקח
 בכרות הרבה מוכר לתנונים ולנחתומים: **מעשר מכל דפוס ודפוס**. אלקמא חיש דלמא אתי לאפרושי מן החיוב על הפטור: **אלא מאי אית לך למימר**. מאי שנא
 דחיש על הפלטר משום דמתיר תלתא וכן: **נחתום נמי**. דלא חיש ליה ר"מ לא תקשי לך דקסבר נחתום מתוך שאינו לוקח תרבה ביהר תלין למימר מחד גברא
 וכן וכן אדם אחד עושה בכרות בדפוסין חלוקין: **מתני'** **אלו דברים שאין להם אוניאה**. בגמרא מפרש טעמא: **השטרות**. המוכר שטרות לגבות חוב שבתוכו
 ויטלנו לעצמו: **וההקדשות**. גזר המוכר הקדש או המוכר עולתו ששפל בו מום: **ולא תשלומי ארבעה וחמשה**. אם טבח או מכר ומשום הקדשות אצטרף למיתניה
 דאילו עבדים ושטרות וקרקעות לא שייך למימר דאילו תשלומי ארבעה וחמשה אינה נודתת אלא בשור ושה בלבד: **אינו נשבע**. שלא פשע שלא הוקיעהו תורה
 לישבע עליה: **אינו משלם**. אם נגנבו ממנו:

קדשים

יָצְאוּ שטרות. מדממעט להו מאונגא משמע דחל המכר מדאוריית' בשטרות וא"ת פרק מי שמת (כ"ב דף קמ"ו) אמרין מתנת שכיב מרע מדרבנן ופרקי והאמר רב נחמן המוכר שטר חוב לחברו חוזר ומחלו מחול ואפי' יורש מוחל ומודה רב נחמן שאם נתנו במתנת שכיב מרע שאינו יכול למחול אי אמרת בשלמא מתנת שכיב מרע דאורייתא

משום הכי אינו יכול למחול בו' והשקא' והלא מכר שטר חוב דאורייתא ואפי' הכי יכול למחול ומפרש ר"י דה"פ אי אמרת בשלמא דאורייתא היינו מזהבם א"כ עשאו הכותב יורש וא"כ אמאי יורש מוחל מאי אולמיה דהאי יורש מהאי אי נמי אפי' הוי מכר שטר חוב דרבנן משבחת ביה אונגא מדאורייתא כגון שהלחוד על פה ונתן לו יותר מדאי כדי לעשות שטר שיעבד או הלחוד בשטר ונתן לו הלחוד יותר מדאי שחזיר לו השטר ויהיה מלוה על פה ולרבינו תיב נראה דקנה מן התורה אם יש ללוה בקרקעות שמוכר לו שיעבד שיש לו בקרקעות ובמורכב (כ"ב דף ק"ו) כתבתי באריכות:

והאי ביומיה מכירה הוא. תימיה דבפ' קמא דע"ז דף טו. וס' ד"ס וספח' מוכח דשכירות לא קני מישאל ששכר פרה מכחו ומלא לבית דירה אמרו וי"ל דהכא גבי אונגא בתיב ממכר מיותר לרבות שכירות: **כל** דבר שבמדה כו' אפילו פחות מכדי אונגא חוזר. הקא משמע דרבא מיירי אף בקרקעות וכן נמי פרק האיש מקדש (קדושין דף מ"ו; וס' ד"ס ס"ג) דקאמר ובמקרקעי נמי לא אמרין אלא דפליג באומדנא אכל פליג במשחנתא אפילו פחות מכדי אונגא חוזר דאמר רבא כל דבר שבמדה חוזר וחוזר דקאמר היינו שהמקח בטל לגמרי בדמוכח ריש התורה (מנחות דף מ"ו) ושלחי הספינה (כ"ב דף ל') וקשה בדפוס בית בור (ס' דף ק'). וס' ד"ס פתוח תנן בית בור עפר אני מוכר לך מדה בחבל פיתח כל שהיה ונזהב חותיר כל שהוא יחזור ופירש רש"ב' התם דהא דאמר רבא דחוזר מילתיה לא הוי בקרקעות וקשה לפירושו מהכא וי"ל דהתם אינו אומר המוכר מודתי שיש בה בית בור דאן ודאי היה חוזר כדרבא אלא סתמא אומר כן וסבור היה המוכר שיש כן ולכן המקח קיים וא"ת לימא דידע דשדא שיתא ומוכרו יותר משוין וכוין דורעניהו דלמא בטל אגב קרקע וי"ל בענין זה פשיטא דיש אונגא שהמכר אינו תלוי בקרקע אלא בחטי שבשוק:

אלא דאמר שדאי בה דבדעי לה. וא"ת היינו מקח טעות דבדעי ליה ו' והוא לא שדא אלא ה' וי"ל דהמוכר מודה דלא שדא אלא ה' ואמר דלא בעי אלא ה' וקרקע זו אם ורעה דבדעי לה שנה אותם דמים ואגלאי מילתא דבדעי שיתא וא"ת למה לא תחשב זו אונגא קרקע כיון שלא טעה לא בשומא ולא בחטא וי"ל כיון דאי הנה שדא בה דבדעי לה כמו שאמר היה שנה אותם דמים נמצא שהאונגא מן החטא ולא מן הקרקע:

קדשים שתיב באחריותן יש להן אונגא ושאנו תיב באחריותן אין להן אונגא רפי יהודה אומר אף המוכר ס"ת בהמה ופרגלית אין להם אונגא אמרו לו לא אמרו אלא את אלו: **גמ'** מנהגי מילי דתנו רבנן וכי תמכרו ממכר לעמיתך או קנה מיד עמיתך דבר הנקנה מיד ליד יצאו קרקעות שאינן מפלטלים יצאו עבדים שהוקשו לקרקעות יצאו שטרות דכתיב וכי תמכרו ממכר שגופו מכור וגופו קנוי יצאו שטרות שאין גופן מכור ואין גופן קנוי ואינן עומדין אלא לראיה שבהם מפאן אמרו המוכר שטרותיו לבשם יש להם אונגא פשיטא לאפוקי מדרב כהנא דאמר אין אונגא לפרוטות קמ"ל יש אונגא לפרוטות הקדשות אמר קרא אחיו אחיו ולא הקדש מתקין לה רבה בר ממל כל היכא דכתיב ידו ידו ממש הוא אלא מעשה דכתיב ויקח את כל ארצו מידו הכי נמי דכל ארעא בדידה הוה נקיש לה אלא מרשותו הקא נמי מרשותו וכל היכא דכתיב ידו לאו ידו ממש הוא והתניא אם המצא תמצא בידו אין לי אלא ידו גגו חצירו וקריפו מנן ת"ל אם המצא תמצא מ"מ טעמא דכתב רחמנא אם המצא תמצא הא לאו הכי הוה אמנא כל היכא דכתב ידו ידו ממש הוא ותו תניא ונתן בידה אין לי אלא ידה גגה חצירה וקריפיה מנן ת"ל ונתן מ"מ טעמא דכתב רחמנא ונתן הא לאו הכי הו"א כל היכא דכתב ידו ידו ממש אלא כל ידו ידו ממש הוא ושאנו התם דליפא למימר הכי אלא ברשותו בעי רבי יורא שכירות יש לו אונגא או אין לו אונגא ממכר אמר רחמנא אכל לא שכירות או דלמא לא שגא אמר ליה אפי' מי פתיב ממכר לעולם ממכר סתמא פתיב והאי נמי ביומיה מכירה היא בעי רבא חטין וורען פקרקע מהו יש להם אונגא או אין להם אונגא כמאן דשדיין בכדא דמיון ויש להם אונגא או דלמא בפליגיהו על גב ארעא היכי דמי אילמא דאמר איהו שדאי בה שיתא ואתו סהדי ואמרי דלא שדא בה אלא חמשה והאמר רבא כל דבר שבמדה ושבמשקל וששבמנין אפילו פחות מכדי אונגא חוזר אלא דאמר איהו שדאי בה כדאבעי

לה ואינלא מילתא דלא שדא בה כדאבעי לה יש להם אונגא או אין להם אונגא כמאן דשדיין בכדא דמיון ויש להם אונגא או דלמא בפליגיהו אגב ארעא נשבעין עליהן או אין נשבעין עליהן כמאן דשדיין נשבעין עליהן או דלמא בפליגיהו אגב ארעא ואין נשבעין עליהן עומר מתירן או אין עומר מתירן היכי דמי אי דאשרוש תנינא אי דלא אשרוש תנינא דתנן אם השרישו קודם לעומר עומר מתירן ואם לאו אסורין עד שיכא עומר הבא לא צריכא דתצדיניהו ותרעניהו קודם לעומר ואתא ליה עומר וחליף עילוייהו ולא אשרוש קודם לעומר

מורו

היו שנה אותם דמים נמצא שהאונגא מן החטא ולא מן הקרקע:

אמר

קדשים שתיב באחריותן. אמר רבי עלי עולה והפרישה והזממה ומכרה: **יש להן אונגא.** דכיון דאם מתה או נגנבה חייב באחריותה ידידה היא ואל תונו איש את אחיו קרינא ביה: **ושאנו תיב באחריותן.** כגון דאמר רבי זה: **אף המוכר ספ' תורה כו'.** מפרש טעמא בגמרא בברייתא: **גמ'** דבר הנקנה מיד ליד. תדור עליו בכל תונה שהוקשו לקרקעות. ודכתיב והתחלפתם אותם וגו' ויקרא (ס' דף קמ"ו) דוקשו לאחור: **מפאן אמרו.** מדלא אמעט שטרות אלא משום דאין גופן קנוי ומכור: **המוכר שטרותיו לבשם.** לצור בהם אבקה סממין נמצא ממכרן של אלו לעורף תשמיש גופן הוא: **יש להן אונגא.** דגופן קנוי ומכור: **פשיטא.** מאי שגא מכל מטלטלי דעלמא: **לפרוטות.** סתם מוכר שטרות לבשם אין שם המקח של איסר ביחד אלא של פרטות: **ידו ממש הוא.** דקדייקת לעיל מיד עמיתך מטלטלים דוקא הנקחין מיד אל יד: **הכא נמי מרשות.** עמיתך קאמר ואפי' קרקעות נמי במשמע: **אין לי.** שיתחייב כפול: **אלא.** בזמן שלקחה בידו: **גגו חצירו** [כרפיהו] **מנן.** שאם נכנסה שם ונעל בפניה לנגבה מנן שקנהה לו חצירו ומתחייב כפול: **ת"ל ונתן מ"מ.** מדלא כתיב ובידה יתננה: **ושאנו התם.** ויקח את כל ארצו: **יש להם אונגא.** אם מכרו: **בפליגיהו אגב ארעא.** ואין אונגא לקרקעות ובכלא השרישו קמא שדאי. ורעתי בה שש סאין: **חוזר.** דמקח טעות הוא דהא בחדאי פ' בחזקת כן ואינו כן וכוין שהמקח טעות הוא אפי' בטל להו אגב ארעא חוזר דנהי דאימעיט קרקעות מדין אונגא מדין מקח טעות לא אימעיט שהרי אין זה מכר דאדעתא דהכי לא זכו: **כדבעי לה.** כמה שצריך לקרקע דמדין דאומדנא דשכיח דטעו הוי דין אונגא: **נשבעין עליהן.** אם הודה במקצת כגון טענה פסקת עמי לזרוע ו' שמכרתי לך ורעתי חמש והוא אומר: ורעתי חמש ומחצה: **עומר מתירן.** קס"ד אגידולין ידידו קמיבעיא ליה ולחכי קמהירי אי דאשרוש קודם לעומר: **תנינא.** דעומר מתיר את גידוליהו במסכת מנחות (דף ס"א) והתם מפרש טעמא: **ואי דלא אשרוש.** בשעת הבאת עומר: **תנינא.** דאין עומר מתיר: **דתיצדיניהו.** מן החוש והיו צריכין שיתירם עומר לאכילה: **ותרעניהו קודם לעומר.** וחלף ליה עומר עליוהו בדלא אשרוש:

מורו

בבא מציעא דף נו עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום שבת קודש) קיא

רַחֲמָנָא וְנִתְּנָן, הָא לֹא הֵבִי, הֵנָּה אֲמִינָא דְכָל הֵיכָא דְכֻתֵּב בָּהּ, הֵינּוּ דְרוּ
מִשָּׁם, וְשָׁלַל כְּדַבְרֵי רַבָּה בַר מַמַּל שֶׁמִּשְׁמַעוּתָא יְדִיד בְּכָל מְקוֹם הִיא רְשׁוּתָא.
מִסִּימַת הַגְּמָרָא אֶת הַדְּחִידָא, וּמִיִּישֵׁבֶת אֶת הַקּוּשִׁיא שֶׁל רַבָּה בַר מַמַּל: אֵלֶּא
לְעוֹלָם כָּל יְרֵדוֹ שֶׁבִּפְסוּק דְרוּ מִשָּׁם הוּא, וְיֵשׁ לְמַעַט קִרְקַע מֵאוֹ קֹנָה מִיָּד,
כִּיּוֹן שְׁאִינָה נִיתַת מִיד לִיד, וְאִין קוּשִׁיא מִהַפְסוּק שְׁנֹאמַר לִגְבִי סִיחֹן, דְּשִׁאֲנִי
הָתָם – שׁוֹנָה הַפְּסוּק שֶׁם, כִּיּוֹן דְּלִיכָא לְמִימַר הֵבִי – לֹא יִתְּכֵן לִפְרֹשׁ שֶׁם
כְּפִשׁוּתָא, שְׁהִי בְּרוּר שְׁאֲרָצוֹ לֹא הִיתָה בִּידוֹ מִמֶּשׁ, אֵלֶּא וְדֹאִי הַכּוּנָה
שֶׁלְקַחָה מִרְשׁוּתוֹ, אֲבָל בְּשֹׂאֵר הַפְּסוּקִים יֵשׁ לִפְרֹשׁ שִׁידוֹ הֵינּוּ רְשׁוּתוֹ.
סִפֵּק בְּדִין אֲנָהּ בְּשִׁכִּירוּתָא בְּעֵי רַבִּי יוֹרָא, שְׁכִידוּת – הַשּׁוֹכֵר מַחְבִּירוֹ בַּהֲמָה
אִלּוּ כְּלִים וְאִינָה אֲנֹתָ, הָאֵם יֵשׁ לֹא דִין אֲנָהּ חַיִּיב לְהַשְׁבִּיב אֶת הַמַּעֲוָה, וְ
שֶׁאִין לֹא אֲנָהּ, וְהַסֵּפֶק הוּא, הָאֵם כִּיּוֹן שֶׁלְשׁוֹן 'מִמְכָּר' אִמַּר רַחֲמָנָא, יֵשׁ
לְלַמּוֹד שְׁאֲנָהּ הִיא רַק בְּמַכִּירָה, אֲבָל לֹא בְּשִׁכִּירוּתָא, אִלּוּ דְלִמָּא לֹא שְׁנָא,
וְאִף בְּשִׁכִּירוּתָא נִאֲמַר דִּין אֲנָהּ, אֲבִי פִּרְשָׁתָא אֶת הַסֵּפֶק: אִמַּר לִיה אֲבִי, מִי
כְּתִיב – וְכִי נִאֲמַר 'מִמְכָּר לְעוֹלָם', 'מִמְכָּר' סָתְמָא כְּתִיב, וְהָאֵם נִמִּי – גַּם
שְׁכִירוּתָא, בְּיוֹמָהּ – בְּיוֹם שְׁלָה, כְּלוֹמַר בְּשַׁעֲת הַשְּׁכִירוּתָא, מִכִּירָה הִיא, שְׁהִי
הַחֲפֵץ קִנִּי לְשׁוֹכֵר לֹאֲוֹתוֹ, וְיֵשׁ בַּה אֲנָהּ.
הַגְּמָרָא מְבִיאָה סִפֵּק נֹסֶף: בְּעֵי רַבָּא, אִדָּם שְׁנַטְל חֲפִיּוֹ, וְהָיָה בְּקִרְקַע, וּלְפָנֵי
שֶׁהִשְׁרִישׁוּ מִכְּרָן לְחַבְרִי שִׁיקְרָם לְעַצְמָהּ כְּשִׁימְחָהּ, כְּהָא, יֵשׁ לָהֶם אֲנָהּ,
אִלּוּ שֶׁאִין לָהֶם אֲנָהּ, וְצַדִּיק הַסֵּפֶק הֵם, הָאֵם חִיטִּים אִלּוּ כִּיּוֹן שֶׁלֹּא
הִשְׁרִישׁוּ, כְּמָאן דְּשִׁדְיִין בְּכִדָּא דְּמִיָּין – כְּמִי שֶׁמוֹשְׁלָחוֹת בְּכַד כִּיּוֹן נַחֲשׁוּבוֹת,
וְיֵשׁ לָהֶם אֲנָהּ, אִלּוּ דְלִמָּא, כִּיּוֹן שְׁחָן טַמְנוּת בְּקִרְקַע, הִרִי אִף שְׁעִידִין לֹא
הִשְׁרִישׁוּ מִכָּל מְקוֹם בְּפִלְיָהּ עַל גַּב אֲרָעָא – בִּיטְלֹן הַמוֹכֵר לְקִרְקַע, וְדִינָם
כְּקִרְקַע שֶׁאִין בַּה אֲנָהּ.
מִבְּרַת הַגְּמָרָא: חֵיבִי דְמִי, אֲלִימָא דְאִמַּר אִיהוּ – הַמוֹכֵר לְלוֹקָה, שְׁדִיאִ
כֶּה שִׁיתָא – זֹרַעְתִּי בְּאֲדָמָה שֶׁשׁ סָאִין, וְשִׁילָם לֹא הִלּוּקָה אֶת מַחְזִיקָא, וְאֲתָו
סְהִיר וְאֲתָו – וְכֹאֵם עִידִים וְהַעֲדוּ דְלֵא שְׁדִיא כֶּה אֵלֶּא חֲמִשָּׁה סָאִין, וְהִירִי
לֹא יִתְּכֵן שְׁבוּחָה הַסֵּתֶפֶק רַבָּא, וְהָאִמַּר רַבָּא, כָּל דְּכֵר שְׁנֹמֵכַר בְּמִדָּה,
וְשִׁבְכִמְשָׁקֶל וְשִׁבְכִמְנִין, אֲפִילוּ אִם טַעַם מִמְכִּירוֹ בְּשִׁיעוֹר שְׁהוּא פְּחוּת מִכִּדָּא
אֲנָהּ, וְהֵינּוּ פְּחוּת מִשִּׁישִׁית הַמִּקָּה, מִכָּל מְקוֹם כִּיּוֹן שֶׁלֹּא נָתַן אֶת הַשִּׁיעוֹר
שֶׁהַסִּכְמָא עֲלֵיו, חֲזוֹר הַחֲפֵץ לְבַעֲלֵיו וְהַמִּקָּה בְּטָל מִשּׁוּם מִקָּה טַעוּת, וְאִם כֵּן
אִף אִם נִאֲמַר שְׁדִי חֲחִישִׁית כְּקִרְקַע הַמִּקָּה בְּטָל, כִּיּוֹן שְׁאֲמַר לֹא שִׁיתָן לֹא שֶׁשׁ
סָאִים וְהַתְּבַר שְׁדִי רַק חֲמֵשׁ, וְאִף בְּקִרְקַע יֵשׁ דִּין שֶׁל מִקָּה טַעוּת.
מִבְּרַת הַגְּמָרָא אֶת הַסֵּפֶק: אֵלֶּא מְדוּבָר בְּאוֹפֵן דְּאִמַּר אִיהוּ, שְׁדִיאִ כֶּה
בְּדִאֲבָעֵי לָהּ – זֹרַעְתִּי בַּה כְּפִי הִרְאִיו לָהּ, וְאִינָלֵא מִלְּתָא – וְהַתְּבַר הַדְּבַר
דְּטַעָה הַמוֹכֵר בְּהַשְׁעֲרָתוֹ וְלֹא שְׁדִיא כֶּה בְּדִאֲבָעֵי לָהּ – לֹא זֹרַע בַּה כְּפִי
הַצּוֹרֵךְ, וְכִיּוֹן שֶׁבְּדִבְרֵי כֹזֶה הַתְּלִי בְּאוֹמְרוֹן הַדַּעַת הַטַּעוּת מְצִיָּה, דִּינוֹ כְּכָל
אֲנָהּ, וְהַסֵּפֶק שֶׁל רַבָּא הוּא לִגְבִי מְכִירָת חֲחִישִׁים, הָאֵם יֵשׁ לָהֶם אֲנָהּ,
אִלּוּ אִין לָהֶם אֲנָהּ, וְכִמְבּוּאֵר לְעִיל, הָאֵם כְּמָאן דְּשִׁדְיִין בְּכִדָּא דְּמִיָּין, וְיֵשׁ
לָהֶם אֲנָהּ, אִלּוּ דְלִמָּא דְּפִלְיָהּ אֲנִיב אֲרָעָא, וְאִין בַּהֶם אֲנָהּ.
רַבָּא מִסִּתְּפֵק סִפֵּק נֹסֶף בְּעִינֵין זֶה: אִם הַתּוֹבֵעַ טוֹעֵן שְׁתָּן לְנִתְּבַע שֶׁשׁ סָאִים
לְזוֹרַע, וְזֹרַע רַק חֲמֵשׁ, וְהַתְּבַע אֲוִמַר שְׁדִי חֲמֵשׁ חֲחִישִׁים וְנִמְצָא שֶׁהַמוֹכֵר
מְדִידָה בְּמִקְצָה הַתְּבִיעָה, אֲלֵא שֶׁהוּאֵלָּה הוּא חֲחִישִׁים הוֹרִישׁוֹ בְּקִרְקַע, הָאֵם
נִשְׁבָּעֵין עֲלֵיהֶן שְׁבוּעָה דְּאֲרִישִׁיתָא עַד מְדִידָה בְּמִקְצָה, אִלּוּ שֶׁאִין נִשְׁבָּעֵין
עֲלֵיהֶן, כִּיּוֹן שְׁדִינֵן כְּקִרְקַע שֶׁאִין נִשְׁבָּעֵין עֲלֵיהֶן (שְׁבוּעוֹת מְבִי). וְצַדִּיק הַסֵּפֶק
הֵם, הָאֵם חִיטִּים אִלּוּ כְּמָאן דְּשִׁדְיִין בְּכִדָּא דְּמִיָּין, וְהִירִי הֵם מְכַסְּטִילִין
נִשְׁבָּעֵין עֲלֵיהֶן, אִלּוּ דְלִמָּא, דְּפִלְיָהּ אֲנִיב אֲרָעָא, וְאִין נִשְׁבָּעֵין עֲלֵיהֶן.
תְּבוּאָה חֲדָשָׁה אֲסוּרָה מִן הַתּוֹרָה בְּאִכְלָהָ עַד הַבָּאֵת הָעוֹמֵר, וְרַק לְאַחַר
שֶׁהוֹקֵרֵב הָעוֹמֵר מוֹתֵרֶת הַתְּבוּאָה בְּאִכְלָהָ.
מִסִּתְּפֵק רַבָּא: חִיטִּים אִלּוּ הַזּוֹרְעוֹת בְּאֲדָמָה, הָאֵם עוֹמֵר מִתִּירָן בְּאִכְלָה
מֵאִיסוֹר 'חֲדָשׁ', אִלּוּ שֶׁאִין עוֹמֵר מִתִּירָן, וְהִבִּינָה עֵתָה הַגְּמָרָא שֶׁהַסֵּפֶק הוּא
בְּתְבוּאָה שֶׁצִּמְחָה מֵאוֹתָם חִיטִּים. שׁוֹאֵלֶת הַגְּמָרָא: חֵיבִי דְמִי, אִי בְּאוֹפֵן
דְּאֲשִׁרִישׁ – שֶׁהַחִיטִּים הַשְּׁרִישׁוּ בְּאֲדָמָה קוֹדֵם הַבָּאֵת הָעוֹמֵר, תִּנְיָא – הִירִי
כֶּה שְׁנֵי דִין זֶה, וְאִי דְלֵא אֲשִׁרִישׁ עַד לְאַחַר הַבָּאֵת, גַּם כֵּן תִּנְיָא, דְּתִנְיָא
בְּמִשְׁנָה בְּמִנְחוֹת (ע). לִגְבִי חֲמֵשֶׁת מִינֵי דָגָן, אִם הִשְׁרִישׁוּ קוֹדֵם לְהַבָּאֵת
הָעוֹמֵר, הָעוֹמֵר מִתִּירָן בְּאִכְלָה, וְאִם לֹא, אֲלֵא הִשְׁרִישׁוּ לְאַחַר מִכָּן,
אֲסוּרָן בְּאִכְלָה עַד שֶׁכִּבָּא הָעוֹמֵר תִּבָּא, בְּשָׁנָה הַבָּאָה, וְאִם כֵּן וְדֹאִי שְׂרָבָא
לֹא הַסֵּתֶפֶק בְּאוֹפֵנִים אִלּוּ.
מִשִּׁיבָה הַגְּמָרָא: לֹא אֲרִיבָא – אֲכַן לֹא הוֹצֵרֵךְ רַבָּא לְהַסִּתְּפֵק בְּדִינָם אִלּוּ,
אֲלֵא הַסֵּפֶק הוּא בְּאוֹפֵן דְּחִצְרִינָהוּ – שֶׁקֶצֶר אֶת חֲחִישִׁים וְהוֹצִיעִנָהוּ – וְחִזּוֹר
חֲרַעַם קוֹדֵם לְעוֹמֵר, וְאֲתָא לִיה עוֹמֵר, וְחִלּוֹף עֲלֵיהֶן – וְעִבְרָה עֲלֵיהֶם
הַבָּאֵת הָעוֹמֵר בְּשַׁעֲת שְׁדִי טַמְנוּתִים בְּקִרְקַע, וְלֹא אֲשִׁרִישׁ קוֹדֵם לְעוֹמֵר,

אִם הֵם קִרְשִׁים שְׁהוּא חֵיבִי בְּחִצְרֵיהֶן – שֶׁאִם יֵאבְדוּ יִתְחַיֵּב לְהַבִּיא קֶרֶב
אֲחֵר, וְהֵינּוּ כְּשֹׁנֵד וְאֲמַר 'הִירִי עֲלֵי עוֹלָה', דִּינָם כְּמִמּוֹנוֹ וְהֵם כְּכָלל אִיסוֹר
'לֹא תוֹנוּ', וְלִכְּן אִם נָפַל בָּהֶם מוֹם וּמוֹתֵר לְמוֹכְרָם יֵשׁ לָהֶן דִּין אֲנָהּ, וְאִילוּ
קִרְשִׁים שְׁאִינָם חֵיבִי בְּחִצְרֵיהֶן, שְׁאֲמַר לְשׁוֹן 'הִירִי זֶה עוֹלָה', וְאִם יֵאבְדוּ אִינוּ
חַיִּיב לְהַבִּיא קֶרֶב אֲחֵר, דִּינָם כְּמִמּוֹן הַקִּישׁ, וְאִין לָהֶן אֲנָהּ.
הַמִּשְׁנָה מְבִיאָה מַחְלוקָה לִגְבִי דְּבָרִים נֹסֶפִים, הָאֵם יֵשׁ בָּהֶם דִּינֵי אֲנָהּ: רַבִּי
יְהוֹדָה אֹמֵר, אִף הַמוֹכֵר סִפֵּר תּוֹרָה, אִלּוּ בְּהִמָּה, וּבְחִיָּה, אִין לָהֶם דִּין
אֲנָהּ, וְטַעְמָהּ יוֹבָאֵר בְּגִמְרָא (נִתָּ). אֲמַרְו לֹא חֲכָמִים, לֹא אֲמַרְו בְּכָלל
הַדְּבָרִים שֶׁאִין בָּהֶם אֲנָהּ אֵלֶּא אֵת אֵלֹו שְׁנֹשֵׁן בְּרִישָׁא, וְהֵם עֲבָדִים,
שְׁטוּתוֹ. קִרְקַעוֹת וְהַקְּדוּשׁוֹת:
נִמְרָא
שְׁנִינוּ בְּמִשְׁנָה: אִלּוּ דְּבָרִים שֶׁאִין לָהֶם אֲנָהּ, הַעֲבָדִים וְהַשְּׁטוּתוֹת וְהַקְּדוּשׁוֹת
וְהַקְּדוּשׁוֹת. מִבְּרַת הַגְּמָרָא: מִנְיָנִי מִיָּלִי שֶׁאִין אֲנָהּ בְּדָבָרִים אִלּוּ, דְּתִנְיָ
רַבִּין בְּרִישִׁיתָא, נִאֲמַר (וִיקְרָא כֹה דִּי) 'וְכִי תִמְכְּרוּ מִמְכָּר לְעַמִּיתְךָ אוֹ קֹנָה
מִיָּד עַמִּיתְךָ אֶל תּוֹנוּ אִישׁ אֶת אֶחָיו, וְנִהְיֶלְשׁוּן מִיָּד עַמִּיתְךָ' נִדְרָשׁ שֶׁרַק דְּכֵר
הַנִּקְנָה מִיָּד לִיד הוּא בְּכָלל הָאִיסוֹר, וְצִיָּא קִרְקַעוֹת, שְׁאִינָן מִפְּלִילִים
וְאִינָם נִמְסָרִים מִיָּד לִיד, וְכִן יִצְאוּ עֲבָדִים, שְׁבָכַל מְקוֹם הַקִּישׁוֹ הַעֲבָדִים
לְקִרְקַעוֹת (קִידוּשִׁין מְבִי). וְכִן יִצְאוּ שְׁטוּתוֹת, דְּכִיבִי 'וְכִי תִמְכְּרוּ מִמְכָּר',
נִדְרָשׁ מְדוּבָר בְּחֲפֵץ שְׁנֹפֵס מְכּוּר וְנֹפֵס קִנִּי, וְצִיָּא שְׁטוּתוֹת שְׁאִין גּוֹפֵן
מְכּוּר וְאִין גּוֹפֵן קִנִּי, שְׁהִירִי הַקֹּנָה לֹא מִשְׁתַּמֵּשׁ בְּגוֹף הַשְּׁטֵר, וְהַשְּׁטוּתוֹת
אִינָן עוֹמְדִין כִּדִּי לְהַשְׁתַּמֵּשׁ בְּרִאֲיָה שְׁבָכָה לְגַבּוֹת אֶת הַחֹב מִהֲלוֹה.
מִמְשִׁיבָה הַבְּרִישָׁא: מְכָאן אֲמַרְו – מִכָּן שְׁתַּמְעוּטוֹ שְׁטוּתוֹת רַק מִשּׁוּם שֶׁאִין
גּוֹפֵן קִנִּי, יֵשׁ לְלַמּוֹד שֶׁהַמוֹכֵר שְׁטוּתוֹתֵי לְבָשִׁם – מוֹכֵר בְּשָׂמִים, לְכַסּוֹת
בָּהֶם אֶת הַכְּלִים שְׁהוּא מְנִיחַ בָּהֶם אֶת אֲבָקַת הַבְּשָׂמִים, יֵשׁ לָהֶם אֲנָהּ, כִּיּוֹן
שֶׁאִינָם נִמְכָּרִים לְבִיבֵי הַרוֹב, אֲלֵא לְשִׁימוּשׁ בְּגוֹף הַשְּׁטֵר.
מִקְשָׁה הַגְּמָרָא: אִם מוֹכְרָם לְבִשֶׁם פְּשִׁיטָא שִׁישׁ אֲנָהּ, שְׁהִירִי הֵם כְּכָל
מִטְלָטְלִין. מִתְּרַצָּת הַגְּמָרָא: דִּין זֶה נִאֲמַר כִּדִּי לְאַפְּקִי מִדְּרַב בְּהִנָּה, דְּאִמַּר
לְעִיל (נִתָּ). שֶׁאִין אֲנָהּ לְפְרִיטוֹת – בְּמִקָּה שֶׁל פְּרוּטוֹת, עַד שִׁיחֵיהֶם הַמִּקָּה
'אִיסוֹר', קָא מְשַׁמְעֵן לָן שֶׁהִטַּעַם שֶׁאִין אֲנָהּ בְּשְׁטוּתוֹת הוּא רַק כִּיּוֹן שֶׁאִין גּוֹפֵן
מְכּוּר, אִךְ הַמוֹכֵר אֶת גּוֹף הַשְּׁטֵר לְבִשֶׁם יֵשׁ בּוֹ אֲנָהּ, אִלּוּ שֶׁרַק כְּכָל אִין
בְּמִקָּה שְׁוִי אִיסוֹר, וְהֵינּוּ כִיּוֹן שֶׁיֵּשׁ אֲנָהּ לְפְרִיטוֹת, וְשֶׁלֹּא כְּדַבְרֵי רַב כְּדָנָא.
הַגְּמָרָא מִמְשִׁיבָה לְבֹאֵר אֶת הַמִּקּוֹר לְדִינֵי הַמִּשְׁנָה: מִנְיָן שֶׁאִין אֲנָהּ
ב'הַקְּדוּשׁוֹת', דְּאִמַּר קְרָא (וִיקְרָא כֹה דִּי) 'אֶל תּוֹנוּ אִישׁ אֶת אֶחָיו' וְיֵשׁ
לְדַרְשׁוֹ, שֶׁהָאִיסוֹר הוּא בְּאֶחָיו, וְלֹא בְּהַקְּדוּשָׁא.
הַגְּמָרָא חוֹזֵרֶת לְדוֹן בְּמִיעוּט שְׁדוּבָא לְעִיל מִהַפְּסוּק 'אוֹ קֹנָה מִיָּד', שִׁישׁ
אֲנָהּ רַק בְּדִבְרֵי הַקִּנְיָה מִיָּד לִיד, וְלֹא בְּקִרְקַעוֹת. מִקְשָׁה הַגְּמָרָא: מִתְּקַרְף לָהּ
רַבָּה בַר מִמַּל, וְכִי כָּל הֵיכָא דְּכֻתֵּב לְשׁוֹן 'יְרֵדוֹ', יְרֵד מִשָּׁם הוּא, אֵלֶּא
מִעֲתָהּ, דְּכִיבִי לִגְבִי סִיחֹן מֶלֶךְ הָאֲמּוּרִי וְהוּא נִלְחָם בְּמִלְךְ מוֹאֵב הָרֶאשׁוֹן
וְיִקַּח אֶת כָּל אֲרָצוֹ מִיָּדוֹ עַד אֶרֶץ (בְּמִדְבָּר כֹּא כו), הָאֵם הֵבִי נִמִּי כוֹנֵת
הַכְּתוּב דְּכָל אֲרָעָה בְּיָדֶיהָ הָיָה נִקְיָתָה – שְׁכָל הָאֶרֶץ הִיתָה בִּידוֹ שֶׁל
מֶלֶךְ מוֹאֵב, וְהִירִי וְדֹאִי שֶׁאִין זֶה הַכּוּנָה, אֵלֶּא שֶׁלְקַחָה סִיחֹן מִרְשׁוּתוֹ שֶׁל
מֶלֶךְ מוֹאֵב, וְיְרֵדוֹ הִיא לְשׁוֹן מוֹשָׁאֵלֶת לְרִשְׁוֹתוֹ, וְאִם כֵּן הֵבִי נִפִּי בְּפִסּוּק 'אוֹ
קֹנָה מִיָּד' הַכּוּנָה שְׁקָנָא מִרְשׁוּתוֹ, וְאִף קִרְקַעוֹת כְּלוּלוֹת בְּדִינֵי אֲנָהּ, כִּיּוֹן
שֶׁהֵם בְּרִשְׁוֹתוֹ.
דוּחָה הַגְּמָרָא אֶת דְּבָרֵי רַבָּה בַר מַמַּל: וְכִי אֲפֹשֶׁר לּוֹמַר כְּדַבְרִיךְ דְּכָל הֵיכָא
דְּכֻתֵּב 'יְרֵדוֹ', לֹא יְרֵד מִשָּׁם הוּא, וְהִתְנִיָּא בְּבִרְיָתָא לִגְבִי חֹיִב תְּשִׁלוּמִי כְּכָל,
נִאֲמַר בְּפִסּוּק (שְׁמוֹת כו א) 'אִם הִמְצָא תִּמְצָא בְּיָדוֹ הַגִּבְיָה, אִין לִי לְלַמּוֹד
מִהַפְּסוּק חֹיִב כְּכָל אֵלֶּא כְּשִׁנְגָבָה בְּיָדוֹ וְקָנָהּ בְּמִשִּׁיבָה אוֹ בְּהַגְּבָהּ, אִךְ אִם
נִכְנסָה הַבְּהֵמָה מִעַצְמָהּ לִנְגָּו אוֹ לְחִצְרֵי וְקִרְפִּישׁוֹ – מְקוֹם הַמּוֹקֵף גִּדְרָא, וְנַעַל
בְּפִנֶיהָ, מִנְיָן שְׁקִנְתָּהּ לֹא חִצְרִי אֶת הַבְּהֵמָה חֹיִיב כְּכָל, תִּלְמּוֹד לְוִימֵר, וְאִם
הִמְצָא תִּמְצָא מִכָּל מְקוֹם, שֶׁאִף אִם גִּבְיָה עַל יְדֵי רְשׁוּתוֹ, חֹיִיב כְּכָל, וְיֵשׁ
לְדִיק מִהַבְּרִישָׁא. מִשְׁמַעְתָּא שִׁישׁ חֹיִיב כְּכָל בְּחִצְרֵיהֶן הוּא כִּיּוֹן דְּכֻתֵּב בְּהִנָּה וְהִתְנִיָּא
'אִם הִמְצָא תִּמְצָא, הָא לֹא הֵבִי, הֵנָּה אֲמִינָא – אֲבָל לֹלִי פִסּוּק זֶה הֵינּוּ
אוֹמְרִים, דְּכָל הֵיכָא – בְּכָל מְקוֹם דְּכֻתֵּב הַפְּסוּק לְשׁוֹן יְרֵדוֹ, יְרֵד מִשָּׁם הוּא.
מוֹסִיפָה הַגְּמָרָא לְהוֹכִיחַ כֵּן: וְתוֹ תִּנְיָא – וּבְבִרְיָתָא נֹסֶפֶת שְׁנִינוּ כֵּן, נִאֲמַר
לִגְבִי גִירוּשִׁין (דְּבָרִים כד ג) 'וְכֻתֵּב לָהּ סִפֵּר בְּרִיתָא וְנִתָּן בְּיָדָהּ, אִין לִי לְלַמּוֹד
מִהַפְּסוּק אֵלֶּא שְׁמַתְרִישֶׁת בְּמִסְתִּירָה הִגֵּט לִידָהּ, אִךְ אִם הִנִּיחוּ הַבַּעַל בְּנִיָּה אוֹ
בְּחִצְרָה וְקִרְפִּישָׁה, מִנְיָן שְׁמַתְרִישֶׁת, תִּלְמּוֹד לְוִימֵר 'וְנִתָּן' מִכָּל מְקוֹם,
כְּלוֹמַר, מִכָּן שֶׁלֹּא נִאֲמַר 'זִבִּידָהּ יִתְנַנּוּ' יֵשׁ לְדַרְשׁוֹ שֶׁאִף נִתִּינָה לְחִצְרָה
מוֹעִילָה. וְיֵשׁ לְדִיק, דְּמִעֲמָא שְׁמוֹעִילָה נִתִּינָה לְחִצְרָה הוּא כִּיּוֹן דְּכֻתֵּב

שנינו במשנה: כשם שאנאה להדיוט כך אנאה לתגר, רבי יהודה אומר אין אנאה לתגר:

הגמרא מבררת מהו טעמו של רבי יהודה. מקשה הגמרא: וכי משום שהוא תגר, אין לו אנאה, ומה הסברא לחלק בינו לבין סתם אדם. מתרצת הגמרא: אומר רב נחמן, אומר רב, בתגר ספסר שנו – משנתנינו עוסקת בסוחר שהוא ספסר, שדרכו תמיד לקנות סחורה ולמכרה מיד, ומאי מעמא דאין בו אנאה, כיון דמידע ידע זבניתיה כמה שוויא – שבדאי הוא יודע מה שווי הסחורה, שהרי עתה קנאה, וכיון שהסכים לקבל מחיר נמוך בודאי אחולי אחיל נפיה – מחל ללוקח על אנאתו, והאי דזבנא הדי – והטעם שהסכים לכך, משום דאיתרמיא ליה זבניתא אחריתי – שכנאה הזדמן לו מקח אחר שיש בו רווח גדול, והתרצה למכור את סחורתו בזול כדי שיהיו לו מעות לאותו מקח, והשתא מיהא קא תדר ביה – ועתה שכבר קנה את המקח האחר, הוא רוצה לחזור בו מהמכירה הקודמת, וכיון שבשעת המכירה מחל, סובר רבי יהודה שאינו יכול לחזור.

מביאה הגמרא ביאור אחר: רב אשי אומר, מאי – מה כוונת רבי יהודה שאמר 'אין לתגר אנאה', שאינו פתורת ו-דיני? אנאה כשאר בני אדם, שאם התאנו בפחות משישית המקח אינם יכולים לחזור בהם (לעיל מט:), אלא דינו שונה, שאפילו אם התאנה בפחות מכדי אנאה, חוזר, כיון שפרנסתו וחיויו תלויים בסחורתו, ותיקנו חכמים שיוכל לחזור בו מהמקח אפילו בשיעור אנאה קטן.

מביאה הגמרא ראייה לפירוש הראשון: תנאי פותיה דרב נחמן, רבי יהודה אומר, תגר אין לו אנאה, מפני שהוא כקי במחיר הסחורה, ומוכח שטעמו כיון שהוא ספסר ובקי במחירי הסחורה:

שנינו במשנה: מי שהפיל עליו ידו על העליזנה וכו' רצה אומר לו תן לי מעותי, רצה אומר לו תן לי מה שאניתני:

בבביתא לעיל (נ:), שנינו 'אנאה', פחות משתות, קנהה מקח. יתר על שתות, בטל מקח. שתות, קנה ומחזיר אנאה, דברי רבי נתן. רבי יהודה הנשיא אומר, יד מוכר על העליזנה, רוצה אומר לו תן לי מקחי, או תן לי מה שאניתני.

הגמרא מבררת מי הוא התנא ששנה את משנתנינו. תמזהה הגמרא: מני מתניתין, והרי לכאורה אין זה לא רבי נתן, ולא רבי יהודה הנשיא. ומבארת הגמרא את תמיהתה, אי רבי נתן, אם כן קשה, שהרי במתניתין קתני 'רצה', שהדבר תלוי ברצונו של המתאנה, ואילו בגריותא בדעת רבי נתן לא קתני 'רצה', אלא אם היתה האנאה שתות, על כרחו קנה ומחזיר אנאה. ואי רבי יהודה הנשיא, הרי במתניתין קתני דין זה לגבי לוקח שהתאנה, שהדבר תלוי ברצונו, ומשמע שבאנאת המוכר אין הדין כן, ואילו בגריותא קתני בדברי רבי יהודה הנשיא דין זה לגבי מוכר, ומשמע שאם התאנה הלוקח אין ידו על העליזנה.

(הגמרא מביאה שלשה דרכים שאמרו האמוראים על קושיא זו, ויסקן לשמות האמוראים הוא ז"ב ר"ש).

א. אומר רבי אלעזר, אנאה זו השניה במשנתנינו, שיד הלוקח על העליזנה, איני יודע מי שנתא, שאינה כדברי רבי נתן ולא כדברי רבי יהודה הנשיא, אלא דעת תנא שלישי היא, ולא ידוע מי הוא.

ב. רבא אומר, לעולם משנתנינו רבי נתן היא, ותני נמי בגריותא כדברי רבי נתן לשון 'רצה', שביטול המקח או קיומו תלוי ברצונו של המתאנה, כמבואר במשנה.

ג. רבא אומר, לעולם משנתנינו רבי יהודה הנשיא היא, ואף שלא נשנה בה דין המוכר אין זה מחמת שדינו שונה, אלא מאי דשניר במתניתין, והיינו דין המוכר, קא מפרש רבי יהודה בגריותא, שאף מוכר שהתאנה ידו על העליזנה.

מסייע רב אשי לרבא: אומר רב אשי, דיקא נמי – יש לדיוק גם ממשנתנינו שאף בלוקח הדין כן, דקתני ברישא של המשנה 'אחך הלוקח ואחך המוכר יש להן אנאה', ואילו בסיפא מפרש ליה התנא רק לדינו של הלוקח, ומכך שהשמיט התנא בסיפא את דין המוכר שמע מינה דשנייה שנייה למוכר, ומפרשו בבביתא. שאם התאנה ידו על העליזנה, שמע מינה.

הגמרא דנה במקח שנעשה בתנאי שלא ינהג בו דיני אנאה: איתמר, האומר להכירי הריני מוכר לך או קונה ממך חפץ זה על מנת שאין לך עלי טענת אנאה, רב אומר, תנאו בטל ויש לו עליו אנאה, ושמואל אומר, אין לו עליו טענת אנאה.

מבררת הגמרא את סברות מחלוקת: לימא – האם אפשר לומר שרב, דאמר שתנאו בטל סובר כרבי מאיר, ושמואל דאמר כרבי יהודה. מביאה הגמרא את מחלוקתם, דתניא בבביתא, האומר לאשה, הרי את מקודשת לי על מנת שאין לך עלי תביעת שאר – חיוב מזונות, כסות – חיוב בגדים, ועזינה – חיוב תשמיש, הרי זו מקודשת, ותנאו בטל, כיון שאי אפשר להתנות ולבטל שום חיוב הכתוב בתורה, דבר רבי מאיר. רבי יהודה חולק ואומר שאפשר לבטל חיוב ממוני הכתוב בתורה, ולכן דבר שפכמון, והיינו חיוב מזונות ובגדים, כיון שמחלה לו האשה תנאו קיים, ורק לגבי חיוב עונה לא חל תנאו כיון שאינה יכולה למחול על צער גופה. ולכאורה רב סובר כרבי מאיר שאין התנאי חל אף בדבר שבממון, ושמואל סובר כרבי יהודה שהתנאי חל בדבר שבממון.

דוחה הגמרא: אומר לך רב, אגא דאמרי – אני אומר את דיני, שאין התנאי מועיל לבטל את דין האנאה, אפילו לרבי יהודה, כיון שעד כאן לא קאמר רבי יהודה את דינו הקם, לגבי מקדש אשה בתנאי שלא יתחייב לה בשאר וכסות, אלא כיון דידעה האשה שהיא מזוותרת על שאר וכסות, וקא מחלה – והתרצתה למחול על כך,

אגרות קודש

ב"ה, כ"ו סיון, תשט"ו

ברוקלין.

שלום וברכה!

במענה על מכתבו מיום הראשון. כבקשתו אזכירו על הציון הקי של כ"ק מו"ח אדמו"ר זצוקללה"ה נבג"מ זי"ע בהנוגע לפרנסתו ומצב העסק שלו, ויהי רצון שיבשר טוב בקרוב בזה.

בודאי למותר לעוררו אשר עצה היעוצה למנוע הקישויים בהרחבת הפרנסה, הוא, לכל לראש להרבות בצדקה, שעל זה אומר הקב"ה הזן ומפרנס לכל, ובחזונו נא בזאת, וכבר אמרו רז"ל שהנתינה של הקב"ה הוא לא רק יברכך אלא גם וישמרך, שיהי שמור מכל בכל וישתמש בה מתוך בריאות ושמחה, וככל שירבה בצדקה תתרבה ההצלחה...

בברכה.

א.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שניאור זלמן - אדמו"ר הזקן - בעל התניא והשו"ע

שולחן ערוך - הלכות שבת

ד' השורף צפרנים חסיד^[טז-יז], קוברן צדיק^[כ], זורקן רשע^[כא] שפא תעבור עליהן אשה עופרה ותפיל ולדה אבל מותר
לזרקן בבית המדרש וכיוצא בו מקום שאין נשים מצויות לעבור שם ואין לחוש שפא יכבדו אותו מקום
וישליכו הצפרנים החוצה ותעבור אשה עופרה עליהן לפי שאף אם תעבור עליהן לא יזיקו לה כלום שאינן מזיקות
אלא בשהן באותו מקום שזרקן שם בשגטלו מהאצבעות אבל לא בשפינן משם למקום אחר^[כא];

ביאורים

טז אייר, רשימות חוברת ה' עמוד 53).

[כ] קוברן צדיק - זריקת הצפרניים בכיור או בבית הכסא
דינה כקבורה. (שו"ת באר משה חלק ו סימן קלג ס"ק יב).
[כא] בשפינן משם למקום אחר - דינים נוספים בקציצת
הצפרנים: אחר קציצת הצפרנים נוטלים ידים (לעיל סימן ד
(מהדור"ק) סעיף יט)¹⁸.

יח) השורף צפרנים חסיד - המנהג להדר ולשרוף הצפרנים
אף כשאין חשש שיוזקו אחרים על ידי זה¹⁶, ואלו
המצניעים הצפרנים זמן רב עד שיוזמן להם לשרפן לא
טוב הם עושים דישנו חשש שעם הזמן יאבדו כולן או
מקצתן וינזקו אחרים על ידי זה¹⁷.

יט) השורף צפרנים חסיד - מנהג כ"ק אדמו"ר מהורש"ב
נ"ע לערב קיסם עם הצפרנים קודם שריפתן. (לוח היום יום,

מקורות

גבוה למעלה מן הבשר אינו נענש אם לא נטלם בערב שבת (כף
החיים ס"ק טז) אבל יש שהקפידו לקצצן קרוב למקום הבשר ככל
האפשר עד שקצות האצבעות נפצעו (דרכי הישר והטוב דף כה
עמוד ב' שכן נהגו רבי אברהם שלום הברשטאם מסטרופקוב,
ורבי צבי הירש פרידמן מליסקא בעל ה'אך פרי תבואה').
יש נוהגים לחתוך איזה דבר אחר שקצצו הצפרנים עם הסכין
שבו קצצו הצפרנים, וכן יש מקפידים לקצוץ הצפרנים בסכין
ולא במספרים. (שו"ת בצל החכמה חלק ג' סימן נד).
רבי שלמה מקרלין אמר שחובת גזיזת הצפרנים בערב שבת,
אמירת שמו"ת ושינה בערב שבת הם עד כדי מסירות נפש.
(דברי אהרן עמוד רטו).

(16) שו"ת דבר יהושע ח"ב סימן לב, וראה בלקוטי דיבורים
חלק א (סח, א) מאדמו"ר הזקן הטעם ששורפן חסיד הוא מפני
ששריפת חלק מהגוף עלולה להזיק לאדם, ולמרות זאת החסיד
שורף צפרניו לסלק כל ספק ספיקא שאשה תינזק מהם, וראה
בידרכי חיים ושלום עמוד קג מנהג הרה"ק ממונקאטש לשרוף
הצפרנים.

(17) שו"ת בצל החכמה ח"ב סימן לה.
(18) הנהגות בקציצת הצפרנים: כ"ק אדמו"ר מהרש"ב נהג
לגלח בערב שבת גם הציצים הסובבים. (ספר השיחות תרצא
עמוד 226, רשימת היומן עמוד כח)
קוצצים את מה שצמח למעלה מגובה האצבע, אבל מה שאינו

חלק ב סימן רס דיני הכנסת שבת סעיף ד

שולחן ערוך - הלכות תפלה

ג' ומי שרוצה לקיים אמרם הרוצה להחכים ידרים ולהעשיר
יצפין יכול לעשות כן אפילו בצבור אע"פ שהם מתפללין
למזרח ומכל מקום צריך לצדד פניו למזרח כנגד ארץ ישראל
אפילו מתפלל ביחיד ויכול לעשות גם בהיפוך שעיקר עמידתו
יהיה למזרח ויצדד פניו לדרום או לצפון כדי להחכים או
להעשיר ודרך זה יותר נכון כשמתפלל בצבור כדי שלא יהא
נראה כמו שחלוק מהצבור קצת שהם עומדים למזרח והוא
לדרום או לצפון אלא א"כ שכח ועמד לצפון או לדרום והתחיל
כבר להתפלל אזי די לו שיהפך פניו למזרח ולא יעקור רגליו
להפוך עמידתו למזרח.

אבל אם שכח ועמד למערב לא יהפוך פניו כלל שהרי אי אפשר
להפוך פניו למזרח ויתפלל לכן א"צ להפוך פניו כלל אלא א"כ
רוצה להחכים או להעשיר וא"צ לעקור רגליו להפוך עמידתו
למזרח לפי שיש מן החכמים שהיו מתפללים לכתחלה למערב

מפני שהשכינה במערב ויש מי שהיה מתפלל לאיזה רוח שהיה
מזדמן לו מפני שסובר ששכינה בכל מקום ויש לסמוך על
דבריהם בדיעבד שכבר התחיל להתפלל לאיזה רוח שא"צ
להפסיק בתפלתו לעקור רגליו ולעמוד כנגד ארץ ישראל:
ד' סומא ומי שאינו יכול לכיין הרוחות להתפלל כנגד ארץ
ישראל יכוין לבו לאביו שבשמים שנאמר והתפללו אל ה':
ה' היה רוכב על החמור אינו צריך לירד ולהתפלל אפילו יש
לו מי שיתפוס את חמורו אלא מתפלל דרך הילוכו ויחזיר
פניו לארץ ישראל אם אפשר לו וכן אם היה בספינה או על גבי
קרן אם יכול לעמוד עומד ואם לאו יושב במקומו ומתפלל
ויחזיר פניו לארץ ישראל אם אפשר לו ואם היה הולך ברגליו
מתפלל דרך הילוכו אף אם אין פניו כנגד ארץ ישראל ואפילו
שלא במקום סכנה ואפילו הולך לדבר הרשות לא הצריכוהו
להפסיק הליכתו ולעמוד בשעת התפלה לפי שיקשה בעיניו

1 איחור דרכו ויטרד לבו ולא יוכל לכיין והכל לפי הדרך ולפי
2 המקום ולפי יראתו וישוב דעתו.

3 אבל אם קדם הוא להשיירא ויש לו מי שיאחזו את חמורו ירד
4 למטה ויתפלל וכל שכן כשמהלך ברגליו שצריך הוא לעמוד
5 ולהתפלל שבעמידה זו לא יטרד לבו כיון שמבלעדי כן צריך
6 הוא להמתין על השיירא.

7 ויש אומרים שבכל ענין צריך הוא לעמוד באבות כדי לכיין
8 שאם לא כיון לבו באבות צריך הוא לחזור ולהתפלל וכשמתפלל
9 דרך הילוכו אינו יכול לכיין כל כך לכן צריך לעכב הבהמה
10 שלא תהלך עד שיגמור ברכת אבות אבל א"צ לירד למטה וראוי
11 לחוש לדבריהם אם הוא שלא במקום סכנה.

12 ולכתחלה לא יצא לדרך משעלה עמוד השחר עד שיתפלל
13 תחלה בביתו כל תפלת י"ח מעומד כמו שנתבאר בסימן פ"ט
14 ומכל מקום אם עבר ויצא יכול להתפלל דרך הילוכו אפילו
15 מהלך סמוך לעיר בתוך התחום ואף ע"פ שיגיע למחוז חפצו
16 בעוד שיש עדיין שהות הרבה להתפלל אעפ"כ יכול להתפלל
17 בדרך מיד שהגיע זמן התפלה ואינו מחויב להתעכב מלהתפלל
18 עד שיגיע למחוז חפצו כדי להתפלל שם מעומד שכיון שכבר
19 חל עליו חובת התפלה והוא בדרך יכול לצאת ידי חובתו מן
20 הדין באשר הוא שם ואינו מחויב להחמיץ המצוה כדי להתפלל
21 מעומד כיון שעכשיו הוא פטור מהעמידה.

22 ומכל מקום כדי לקיים המצוה מן המובחר נכון הוא שימתין עד
23 שיגיע למחוז חפצו להתפלל שם מעומד אם ידוע לו שיהיה לו
24 שם מקום מיוחד שלא יבלבלוהו בני הבית ואין בזה משום אין
25 מחמיצין את המצות וזריזים מקדימין למצוה כיון שמתכוון כדי
26 לקיים מצוה מן המובחר:

27 ן היה יושב בספינה או בעגלה ומפחד לעמוד בכל התפלה
28 ומתפלל מיושב מכל מקום יעמוד במקום הכריעות אם
29 אפשר לו כדי שיהא כורע מעומד ופוסע ג' פסיעות ואם רוכב
30 על גבי בהמה יחזיר הבהמה ג' פסיעות לאחוריה ועולה לו כאלו
31 פוסע בעצמו או יחזיר עצמו על גבי בהמתו כדרך שהיה נוהג
32 אם בא להפטר מן המלך:

33 ז זקן שאינו יכול לעמוד יושב במקומו ומתפלל וכן חולה.
34 ומתפלל אפילו שוכב על צידו והוא שיכול לכיין דעתו.

35 ואם אי אפשר לו להתפלל בפיו מפני חלישותו טוב שעכ"פ
36 יהרהר בלבו שנאמר אמרו בלבבכם על משכבכם ואע"פ שאינו
37 יוצא ידי חובתו בהרהור כמו שיתבאר בסימן ק"א.

38 אבל אם אינו יכול לכיין דעתו קורא קריאת שמע לבדה אם
39 אפשר לו לפי שכוונת קריאת שמע אינה אלא פסוק ראשון ובקל
40 יוכל לכיין:

41 ח מי שהיו לו נכרים מכאן ומכאן ומתיירא שמא יפסיקוהו
42 בתפלתו או שמא יפסידו מקחו אם יעמוד ויתפלל ישב
43 במקומו ויתפלל לפי שאין דעתו מיושבת עליו ואע"פ שצריך
44 לפסוע ג' פסיעות בסוף התפלה יושב ומתפלל וכורע.

45 יש ליזהר שלא לסמוך עצמו לכותל או לעמוד או לחבירו בשעת
46 תפלה כמו שיתבאר בסי' קמ"א:

47 ט מי שהוכרח להתפלל מיושב או מהלך טוב שיחזור ויתפלל
48 מעומד כשיוכל בתורת נדבה אם הוא בטוח שיוכל לכיין
49 יפה בתפלתו כמו שיתבאר בסי' ק"ז:

חלק א סימן צד, צריך לכיין כנגד ארץ ישראל ודין הרוכב או יושב
בספינה סעיפים ג"ט

תורה אור

1 תוכן הפרק: פירוש מאמר רז"ל "משה ידבר והאלקים
2 יעננו בקול - בקולו של משה"
3 [בפרק זה יבאר מאמר רז"ל על "והאלקים יענו
4 בקול" - "בקולו של משה", שקולו של הקב"ה בעניינתו
5 לדברי משה לא הי' גבוה יותר מקולו של משה:]

6 וזהו - שאמרו רז"ל כל הקורא ושונה הקב"ה קורא
7 ושונה כנגדו, לא הכל שוים כבחנינה אחת.
8 מה שנת"ל שהענין ד"משה ידבר והאלקים יענו"
9 ישנו בכל דרא ודרא אצל כל אדם, עולה בקנה אחד
10 עם מאמר רז"ל "כל הקורא ושונה הקב"ה קורא ושונה
11 כנגדו", שמזה מובן שכל אחד מישראל הקורא (גם
12 "אם הקורא פחות הערך כמו קטן ועם הארץ") הקב"ה
13 קורא ושונה כנגדו.

14 והנה מלשון חז"ל "הקב"ה קורא כנגדו" מובן,
15 דזה שהקב"ה "קורא ושונה" כתוצאה מקריאת ושינון

16 האדם, אינו שווה בכל אחד ואחד, אלא רק לפי ערך
17 הקריאה והשינון של האדם.

18 אלא כל חד לפום שיעורא דיליה כבחנינת הבטול
19 לאור אין סוף ב"ה.

20 פירוש התוכן הפנימי דמאמר זה:

21 "הקב"ה קורא ושונה כנגדו" הוא גילוי אור אין
22 סוף ב"ה בנפש האדם הלומד תורה, אשר גילוי זה
23 תלוי בהתעוררות בחינת ביטול (כנ"ל), ולכן אמרו
24 שגילוי זה הוא "כנגד" (היינו לפי ערך) האדם הלומד
25 תורה, דאין הכוונה ללימוד התורה במובנו הפשוט,
26 אלא לתוכן הפנימי שבלימוד התורה, שעל ידו מתגלה
27 באדם ענין הביטול אל הקב"ה.

28 ובהרגשת ביטול זה - לא הכל שווים. וכל אחד
29 לפי דרגת הרגשת ענין הביטול כך מתגלה בנפשו אור
30 אין סוף ב"ה.

1 בחינת אין עוד מלבדו, ואני ה' לא שנית, וכמו
2 שהיה אור אין סוף ב"ה ממלא כל חלל זה דעוה"ז
3 קודם שנברא עולם הזה, כך הוא ממש לאחר
4 שנברא.

5 ענין הביטול לאין סוף ב"ה הוא, שנרגש אצל
6 האדם איך ש"אין עוד מלבדו", שמצד זה "אני ה' לא
7 שנית", שאין שום שינוי לפניו יתברך בין קודם
8 בריאת העולם ולאחרי הבריאה, דכשם שקודם הבריאה
9 לא היתה שום נתינת מקום לאיזו מציאות זולתו,
10 ובלשון האריז"ל שהי' אור אין סוף ב"ה ממלא כל
11 מקום החלל (של עולם הזה), ובמקומו של האין-סוף
12 אין מקום לשום מציאות "יש", כמובן - כך הוא ממש
13 עכשיו לאחר שנברא, שמצד הקב"ה בכבודו ובעצמו
14 הוא "ממלא" גם עכשיו "מקום החלל" ואין שום
15 מציאות זולתו (וכנ"ל בפירוש "יחודא עילאה").

16 וכל אחד ואחד לפי ערכו צריך להרגיש ביטול זה
17 (וכנ"ל בפירוש "ולא תחלו" - "שלא לעשות חלל כו'").

18 והוא בחינת משה, ונחנו מה, ושכינה מדברת מתוך
19 גרוננו של משה, וכן בכל דור ודור, כמו שאמר
20 המגיד להבית יוסף אני המשנה המדברת בפיו.

21 ביטול מוחלט זה הוא מדרגת משה שאמר ונחנו
22 מ"ה, ולכן אמרו עליו "שכינה מדברת מתוך גרוננו",
23 לפי שאין משה אלא צינור שעל ידו מתגלה אלקות
24 בעולם, וכן ישנה בחינה זו בכל דור ודור (אצל צדיקים
25 גדולים, שהם בחינת "משה" שבדור), וכמו שמצינו
26 אצל הבית יוסף, שהמגיד (מלאך) שלמד אתו תורה
27 אמר אליו "אני המשנה המדברת בפיו" (כענין "שכינה
28 מדברת מתוך גרוננו").

29 ולכן נקרא התלמיד חכם בשם משה כדאיתא בגמ'
30 משה שפיר קאמרת, כי התלמיד חכם הוא המקבל
31 מבחינת חכמה עלאה, כח מ"ה.

32 מטעם זה נקרא כל תלמיד חכם בשם משה,
33 כדאיתא בגמרא שאמרו לאמורא "משה שפיר
34 קאמרת", שאין זאת מצד מעלת ידיעת חכמת התורה,
35 אלא מצד תכונת הביטול שבתלמיד חכם, שזהו פירוש
36 שם "תלמיד חכם", ד"חכמה" הוא בחינת ביטול,
37 ד"חכמה" אותיות כ"ח מ"ה, כח של מ"ה וביטול,
38 ותלמיד חכם היינו מי שהוא מקבל וקולט בעצמו
39 תכונת הביטול, הנמשכת מ"חכמה עילאה".

40 ואבא יסד ברתא כמ"ש ה' בחכמה יסד ארץ, הוא
41 דבר ה' זו הלכה שבפי ת"ח.

42 וביאור הקשר בין ענין הביטול ללימוד התורה של
43 התלמיד חכם (לפי פירושו הפשוט) - כי תלמיד חכם
44 היינו מי שלימוד התורה שלו הוא בבחינת ביטול,
45 שדברי תורה שלומד הם דבר ה' - דבר ה' זו הלכה.

46 וזהו כמאמר הזהר "אבא יסד ברתא" (בחינת האב
47 הוא יסוד לבחינת בת) - פירוש: "אבא" הוא בחינת
48 חכמה כנודע, ו"בת" - בחינת מקבל - היא בחינת
49 המלכות, הספירה היותר תחתונה המקבלת מכל
50 הספירות שלמעלה ממנה, ו"מדת מלכותו נק' בשם
51 דבר ה' כמ"ש באשר דבר מלך שלטון", ונמצא,
52 ש"בת" קאי על בחינת הדיבור.

53 וזהו ענין "אבא יסד ברתא" - שהביטול דבחינת
54 חכמה ("אבא") - כח מ"ה - מאיר בבחינת הדיבור
55 ("ברתא"), כך, שדברי תורה דהתלמיד חכם (שלימוד
56 התורה צ"ל בדיבור) הם דבר ה'.

57 וזהו בקולו של משה, כי קול הוא בחינת המשכה
58 מהעולם אל הגלוי, כמו מהבל הלב אל הגרון על
59 דרך משל, כנודע מ"ש על פסוק קנה חכמה.

60 וזהו ענין "והאלקים יעננו בקול" - בקולו של
61 משה: "קול" מורה על גילוי, כמו ענין הקול בפשטות,
62 שמקורו מהבל הלב, והקול מוציא את ההבל (דרך
63 הגרון) מן ההעלם (הלב) אל הגילוי [וכמבואר במ"א
64 בפירוש "קנה חכמה" - מלשון "קנה" (שבגרון)].

65 וזהו ענין "קולו של משה" - גילוי בחינת הביטול.

66 כלומר, כפי ערך המשכת בחינת הביטול לאור אין
67 סוף ב"ה, ככה ממש האלהים יעננו להיות קורא
68 ושונה כנגדו:

69 ועל זה אמרו "והאלקים יעננו בקול" - בקולו של
70 משה, שכל אדם, לפי ערך פעולתו בעצמו להמשיך
71 ולגלות ("קול") בעצמו את בחינת הביטול ("משה")
72 שלו לאור אין סוף ב"ה - במידה זו נמשך אור אין
73 סוף ב"ה בנפשו, "והאלקים יעננו", ובלשון חז"ל
74 הנ"ל - "הקב"ה קורא ושונה כנגדו".

75 "ומתורץ גם הקושיא הראשונה מה הן הדברים
76 שעליהם אמר משה ידבר והאלקים יעננו, דלא קאי על
77 עשרת הדברות אלא על ענין כח המשכה זו לעתיד
78 בכל הדורות הבאים, שיהי' הקב"ה קורא ושונה בכל
79 מי שיקרא וישנה למטה, יהי' מי שיהי', שנעשה
80 ונמשך כח זה בכנסת ישראל על ידי שהי' משה מדבר
81 והאלקים יעננו בשעת מתן תורה כו' וכן בכל חג
82 השבועות בכל דור האי יומא קא גרים כח זה".

ב.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא דובער – אדמו"ר האמצעי

מאמרים קונטרסים

1 **ויובן** זה בנשמו' שבגופי' כידוע שיש בחי' מ"ה וב"ן בכל
2 אדם למטה, והיינו הנשמה הוא בחי' מ"ה והגוף
3 הוא בחי' ב"ן, דמ"ה גי' אד"ם וב"ן גי' בהמה וכמ"ש
4 וזרעתי ב"י זרע אד"ם וזרע בהמ"ה, ויש בהרכבה זאת
5 דנשמה בגוף שנק' מ"ה וב"ן אור וכלי שהוא בחי' אי"ן
6 וי"ש הנ"ל כל ד' אופני' הנ"ל, א' שהנשמה בשרשה מבחי'
7 אי"ן האלקי במעלה יתירה והוא מה שתיכף יתפעל במוחו
8 בגדולת ה' ומתבטל לאי"ן האלקי בנקל מאד בעומק
9 גדולתו, שזהו בחי' מ"ה דאד"ם שבנשמתו במדרג' עליונה
10 ביותר, ואמנם גופו שהוא הנה"ט שנמשכה ע"י תאות הזיוג
11 דאב ואם שנק' בהמ"ה ששרשה מהיכלו דק"נ היא גסה
12 ביותר והיינו בכל מדו' רעות וכלי ביטול היש כלל שלא
13 יכול לכבוש לבו בכל תאוה כו' עד שלבו קשה ומטומטם
14 כאבן כו', שזהו כמו אור הקופץ מן הפתילה הגסה שבלתי
15 כלה ונשרף כלל כנ"ל (וכאורו' דתוהו שהי' בהן בחי' אי"ן
16 ביותר והכלי בלי ביטול היש שלא יכילו הכלי ונשבר כו'),
17 והבי' להיפך מן הקצה שגופו בחי' ב"ן גי' בהמ"ה הוא
18 בבחי' ביטול הי"ש בקל מאד, כמו מי שלבו ר"ך קנ"ה
19 לשוב בתשו' תמיד בהכנעה אמיתי' וברוח נשברה מאד,
20 וגם בעבודה שכלב בתפלה מיד יתפעל לבו הטבעי גם הוא
21 להבטל לפני ה' יותר כהתפעלו' אור דנשמו' בבחי' מ"ה
22 ואי"ן בעצם כו' שזה ג"כ בלתי מתקיים שהאור דנשמו' אין
23 לה במה להתיישב כאור בפתילה שכלה לגמרי כו' (וכחננוך
24 ואליהו כנ"ל), והג' (שיש מדה ושיעור קצוב בביטול היש
25 לאין דגופו ובהיפוך בהמשכה דאי"ן ומ"ה דנשמו' בבחי'
26 יש ית' בסמוך) כאשר הנשמו' אינה בבחי' אי"ן ומ"ה כ"כ
27 בעצם שרשה וגם הגוף אינו בביטול היש כ"כ אלא בגדר
28 ממוצע שהי"ש לפי ערך האין בערך שיוכל האי"ן ומ"ה
29 דנשמו' להפוך ולבטל היש דגוף, שאם הי' בנשמו' גרעון
30 אור דמ"ה ובמיעוט שאינו לפי ערך גסו' היש עד שאין
31 בכח מ"ה דנשמו' להפוך היש דגוף אזי יפול הנופל כו',
32 ולהיפך כשיש ביטול בגוף יותר מערך האי"ן ומ"ה דנשמו'
33 כנשמו' נמוכה בגוף קדוש או להיפך נשמו' גבוה ודק בגוף
34 טמא וגס בלתי מתקיים אם אינו לפי ערך רק שיאיר אור
35 דאי"ן ביי"ש לפי המדה שיוכל שאת דוקא, עד שיוכל

36 להיות מדה ושיעור גם למן הקצה לקצה דהיינו לנשמה
37 גבוה ביותר נותנין לה גוף גס ביותר שבערך מעלת בחי'
38 אי"ן האלקי שבנשמו' להפוך חושך הגס כזה לאור ואם אין
39 בכחה כ"כ אין נותנין לה גוף גס כ"כ, וכן להיפך לנשמה
40 שפילה ביותר שבחי' אי"ן אלקי שבה במיעוט האור ביותר
41 בהכרח שיותן לה גוף דק ונקי שיהי' בכח מ"ה שבנשמו'
42 להפוך חושך לאור שאם יהי' לה גוף גס ביותר יפול
43 בתכלית הנפילה כי אור דמ"ה מצומצם ביותר והגוף גס
44 ועב ימשיכנו לכבות אורה לגמרי (וכחלוקה הד' דלעיל
45 שנז' בפיל"י שהאי"ן נמשך לי"ש ביותר והכלי יש גמור
46 כו'), וזהו המדרג' הד' שהנשמו' שפילה והגוף שפל וגס
47 שיש תרתי לריעותא (והן כמו נש"י עכשיו בעקב"ו)
48 משיחא דהנשמו' שפילו' במיעוט היותר אחרון דבחי' מ"ה
49 ואין דנשמו' גם בראשי הדור כו', וגם הגופי' רחוקי' יותר
50 מן הביטול לאי"ן מדורו' הראשונ' שהרי הראשונ' היו
51 חזורי' בתשוב' ברוח נשברה במעט התעוררו' מלמעלה
52 משא"כ עכשיו שלא יועיל שום התעוררו' עד שהן כשיני
53 עפר וכו' וד"ל, משא"כ דורו של משה ובזמן דוד ושלמה
54 הי' להיפך שהיו נשמו' דבחי' מ"ה דחכמ' ברא"ש והכלי
55 שהן הגופי' היו קרובי' לביטול דאי"ן האלקי יותר
56 מנשמו' דעכשיו, דבחי' ב"ן שבעליון הרבה גבוה הוא
57 מבחי' מ"ה שבחתונ', דב"ן ומ"ה אי"ן וי"ש ישנם בכל
58 פירצון אדם במוח ולב ומעשה שהן חב"ד חג"ת נה"י
59 כידוע, וא"כ מה שנק' בחי' ב"ן בחב"ד נעשה בחי' מ"ה
60 במדו' ועד"ז ממדו' למעשה שהוא בחי' נה"י כו', עד שזרע
61 בהמ' דאד"ם שבמוח חכמ' בראש יותר גבוה מזרע אד"ם
62 בחי' מ"ה דנשמו' שבעקביי' וד"ל (וראי' לזה ממ"ש אנו
63 כחמורי' ולא כחמורו כו', דחמורו של רפב"י הי' מן
64 הבהמו' בהררי אלף שקודם חטא עה"ד טו"ר שלא הי' בו
65 שום רע, ואע"פ שהי' חמור לא הי' גופו נטמא ונכשל
66 בשום דבר רע ממילא, ונשמו' שבעה"ד טו"ר אע"פ
67 שמבררי' לגופם בחי' ב"ן גי' בהמה אינם כחמורו של
68 רפב"י שהרי אכלו גופם שאינו מעושר כו', והיינו שרמזו
69 דגם בחי' מ"ה דנפשם האלקי המברר ב"ן אינו מגיע
70 למעלת בחי' ב"ן גי' בהמה שלפני חטא עה"ד כו') וד"ל.

קונטרס דמלכא משיחא אתא לאתבא צדיקא בתיובתא

ג.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא מנחם מענדל – אדמו"ר הצמח צדק

דרך מצותיך

יחוד פב"פ, והנה פי' פנים ואחוריים למעלה היינו
שכשמאיר במדות עליונות מבחי' תענוג עליון הנק' עתיק
יומין שיש לו חפץ בהשפעה נק' פנים אבל כשאין התענוג
מאיר נק' אחוריים ולזאת כשהמ"ל מקבלת מנה"י דו"א נק'
אחוריים כי אין בהם התלבשות אור עת"י כ"כ שהרי הם
לבר מגופא, וביאור הדברים הנה ידוע דכל מדה נחלקת
לג' מדריגות חב"ד חג"ת נה"י שהן רת"ס ונק' סת"ר
דהיינו ע"ד דוגמא מדת החסד שהוא ימצא מב' סיבות א'
מצד האהבה שאוהב לזולתו והרי האהבה זאת היא בחי'
הפנימי' של אותו החסד וא"כ האהבה הזאת הוא בחי'
המוחי' של אותו החסד כלומר כמו בחי' השכל והטעם
לאותו החסד והוא אור האהבה שהוא מפני איזה טעם
ושכל בודאי כידוע ונק' האהבה בצירוף השכל הגורם
אותה חב"ד שבחסד מפני שהיא המוחין של החסד, והחסד
עצמו שהוא הויתור של ההשפעה הוא בחי' חסד שבחסד
שהוא עצם מהות מדת החסד והוא שפע החסד שימצא
שלא מצד האהבה כלל כי גם שאינו אוהבו כלל ואין לו
היכרות עמו כלל משפיע לו רב טוב מצד מהות טבעיות
חסדו דהיינו מפני שהוא וותרן בטבעו וכמו אברהם אבינו
ע"ה שנק' איש החסד מפני שהי' וותרן בטבעו גם שלא
מפני האהבה כמו שנתן ממון ורב טוב גם לערביים
אורחים ועובדי דרך יהי' מי שיהי' הגם שאינו מכירם כלל
ואין לו אהבה אליהם כלל וכלל שהרי הערביים ודאי לא
אהב אותם כלל מפני רוע מעשיהם. אך מפני שהי' איש
החסד בטבעו דהיינו בבחי' חסד שבחסד שהוא מהות מדת
החסד עצמו וזהו מדריגה השנית שבחסד. ומדריגה
השלישית הוא בחי' נצח שבחסד שהוא ענף החסד והענין
הוא דהנה בחסד שבחסד הנ"ל הגם שיוכל להיות בלא
אהבה כלל עכ"ז יהי' אור שפעו בוותרנות שהוא מפני
התענוג שיש לו בטבעו מן הנתינה וההשפעה לזולתו יהי'
איך שיהי' וכמו אברהם שבודאי הי' נהנה הנאה גמורה
כשהאכיל והשקה האורחים אבל יש חסד שאין לו תענוג
כלל בנתינה והשפעה זו ואינו מוותר מפני רצונו לוותר
אלא מפני הניצוח לבד דהיינו שכך עלה ברצונו להטיב
חסדו עם זולתו הגם שאינו לפי טבעו אלא רק בדרך נצחון
שמנצח א"ע ועומד על נפשו להיות מוותר בלא טעם ודעת
(כענין כך עלה ברצונו כו') ובלא וותרנות טבעיות כלל
וא"כ אין כאן אלא ההשפעה עצמה דהיינו רק בבחי' עשי'
שהרי לא נשאר רק ההשפעה עצמה בעשי' ופו"מ לבד בלי
ימצא בה איזה ענין פנימי ותענוג וזהו שנק' בחי' נה"י
שבחסד בחי' האחוריים שהוא בחי' העשי' בלבד כי

ג) ואחר שנתבאר ענין מלחמת עמלק שבנפש כל א'
מישראל בעבודת ה' יובן ג"כ ענין מלחמה זו
למעלה בהשתלשלות עולמות העליונים. כי הנה ידוע
בענין היחודים עליונים שבי"ס שיש יחוד בבחי' פב"פ ויש
יחוד שהוא בחי' אב"א וידוע בע"ח שא"א להיות עליון
ותחתון מתייחדים פב"פ כ"א שיוקדם לזה היחוד בבחי'
אב"א דהיינו שמתחלה לא יקבל המקבל כ"א בבחי'
אחוריים שלו מבחי' אחוריים של המשפיע ואח"כ מתהפך
לקבל בבחי' פנימי' שלו מפנימי' של המשפיע וא"כ צריך
המקבל להכנות תחלה בבחי' פרצוף בכל חלקיו בבחי'
אחוריים ג"כ ואח"כ יבנה מחדש בבחי' פנימי' וכידוע כ"ז
בענין יחוד זו"נ. והענין דהנה כתיב להודיע לבני האדם
גבורותיו וכבוד הדר מלכותו (תלים קמ"ה י"ב) פי' לפי
שאר מלך בלא עם ופי' עם ל' עוממות הוא דבר נפרד,
ובאמת אין לך דבר חוץ ממנו ית' וא"כ על מי ימלוך, אך
הענין הוא דע"י צמצומים וגבורות המסתירים ומעלימים
אור א"ס שבאצילות יכול להיות יש ודבר מה עד שיהי'
מלך על עם וזהו להודיע לבני האדם גבורותיו בבחי'
הצמצומים ואז כבוד הדר מלכותו מתפשטת והיינו ענין
קבלת המל' מבחי' אחוריים דו"א לבד שהוא בחי' צמצום
ואעפ"כ יש בה בנין שלם בכל חלקיו בבחי' פרצוף חב"ד
חג"ת נה"י שהרי במדת הממלכה צ"ל התלבשות חב"ד
איך להנהיג העולמות דבי"ע ובחי' חג"ת ליתן שכר טוב
לצדיקים ע"י החסד ולהפרע מן הרשעים ע"י מדת הגבור'
ובחי' רחמים הוא מדה ממוצעת מלך במשפט יעמיד ארץ
ומשפט איהו רחמי וכן צ"ל נה"י כידוע בענין והנצח זו
בנין ירושלים כו' ע' מצות מילה ח"ב אך כל בחי' י"ס אלו
נק' אחוריים כי הם באים ע"י גבורות וצמצומים
המעלימים גילוי א"ס ב"ה עד שיהי' הנברא יש ונפרד
שיתכן אז מדת המלוכה וההתנשאות עליו. וזהו שמקבלת
מאחוריים דו"א חיצוני' המדות נמשכים בדיבור בחי' מל'
דבר ה' להחיות העולמות ולומר יהי אור יהי רקיע כו'
ואח"כ יש יחוד פב"פ והוא שיהי' אח"כ בחי' גילוי פנימי'
אלהותו ית' שלמעלה מהצמצומים במדת מלכותו ית'
ואילו הי' יחוד זה מתחלה לא היו התהוות הנפרדים כלל
ולכן צ"ל תחלה אב"א (אבל אחר שהי' התהוות הנפרדים
יוכל להיות יחוד פב"פ ואעפ"כ לא יתבטלו הנבראי' ע'
באוצ"ח שכ' דוגמא זו גבי התהוות וקרישת הכלים ע"י
הסתלקות האור ואילו הי' האור מאיר כמו שהוא לא היו
מתהווים הכלים כלל ואעפ"כ אחר שנתהוו הכלים יוכל
להיות האור מאיר בתוכן ואינן מתבטלי') ואח"כ דוקא

1 נסתלק ממנה כל הפנימיות דחב"ד וחג"ת הנ"ל. וזהו משל
2 להבין למעלה ג"כ במדותיו ית' שיש בהם ג"כ ג' בחי'
3 הנ"ל מוחי' ועצם המדה שיש בהן התלבשות התענוג
4 והבחי' ג' הוא בחי' נצח ענף החסד והוא ענין ההשפעה
5 הבאה בבחי' ניצוח לבד שאינו בבחי' חפיצה וחשיקה
6 מחמת איזה מונע וטענה המעכבת אלא רק בדרך ניצוח
7 לבד כענין המאמר שתוק כך עלה במחשבה (מנחות כ"ט
8 ב') ואין בזה התלבשות התענוג וז"ש בזהר שנו"ה נק' ערבי
9 נחל לפי שאין בהם לא טעם ולא ריח מפני שהם מסולקים
10 מבחי' פנימי' דמוחי' ומדות אלא בניצוח לבד וכמ"ש כ"ז
11 במצוה ג' פ"א ע"ש קצת הנמשל באורך יותר, ועד"ז יש
12 בכל פרצוף ופרצוף ואפי' בכל נקודה יש בה ג' המדריגות
13 הנ"ל וגם בפרצוף אבא שרש כל האצי' יש בחי' סת"ר,
14 וחב"ד וחג"ת שבו הן הפנימי' ובחי' נה"י שבו הוא
15 החיצונית והן הנק' אחוריים וז"ש במשה כשבקש הראיני
16 נא את כבודך (שמות ל"ג י"ח) שר"ל השגת פנימי' החכמה
17 שנק' כבוד ל"ב נתיבות שבה והיתה התשובה וראית את
18 אחורי (שמות ל"ג כ"ג) בחי' אחוריים דחכ' ומ"ש משה
19 זכה לבינה היינו בהתלבשות אחוריים דאבא בבינה, והנה
20 עליי' המל' בכל בקר מבי"ע לאצי' בשחרית הנה מתחלה
21 מלבשת אחוריים דז"א והוא בחי' נה"י שבו דהנה באמת
22 הלא ידוע שאין ערוך בין נברא לבורא מאחר שהנברא הוא
23 בע"ג יש מאין, וא"כ גם בחי' המל' מאחר שיורדת בבי"ע
24 להחיות עולמות הנפרדים בבחי' יש מאין אין לה ערך כלל
25 לכמו שהיא עולה בבחי' האצילות שהאצילות הוא בחי'
26 אלקות ממש, ולכן בראשית עלייתה באצי' א"א לה לקבל
27 מאו"ס שבפנימי' המדות דאצי' מאחר שאין ערוך כלל
28 ביניהם אלא תחלה מקבלת מבחי' אחוריים והחיצוניות
29 וזהו ענין נה"י דז"א שנעשו מוחי' לנוקבא ומשם מקבלת
30 שפעה מבחי' השפע שע"י ניצוח לבד שהיא בחי' חיצונית
31 (ע' דוגמת ענין זה במצות מילה ח"ב פ"ג במ"ש ביאור
32 למ"ש בע"ח שההשתלשלות העולמות מתחיל מנצח דא"ק
33 ומשם תשכיל כמ"כ בבי"ע לגבי אצי') עד כי אח"כ
34 מקבלת בבחי' פנימית והיינו ג"כ ענין ההלבשה שהמל'
35 מלבשת לנה"י דז"א ואח"כ חוזרת פב"פ כידוע, והנה
36 כמ"כ גם בז"א דאצי' עצמו שמקבל המוחי' דאו"א
37 מתחלה מקבל ג"כ מבחי' אחוריים והוא מוחי' דקטנות
38 שנמשכים מנה"י דישו"ת ואח"כ מקבל בבחי' פנים והוא
39 בחי' מוחי' דגדלות שהם מחג"ת דישו"ת כידוע, והענין
40 כי הנה ענין המוחי' הם ג' בחי' חב"ד אך שהדעת מתחלק
41 לב' מוחי' חו"ג ולכאורה צ"ל מה ענין חו"ג אלו שנק'
42 מוחי' והלא בו"ק דז"א עצמן יש חו"ג ולא נק' מוחי' אלא
43 מדות אך הענין כי החו"ג שבו"ק הם המדות שבלב כנ"ל
44 בענין החלוקה הב' שבשלשה בחי' שיש בכל מדה דהיינו
45 עצם המדה אבל החו"ג הנמשכים מהדעת הם בחי'

46 שכליים הנוטים לחו"ג שהם נמשכי' מהדעת ולזאת יש
47 בכאן ג"כ ב' בחי' המבואר למעלה פ"ב שמתחלה * אין
48 נמשכים אלא בבחי' חיצונית כענין מוח שליט על הלב
49 וזהו בחי' מוחי' דקטנות שנמשכים מנה"י שהם בחי'
50 חיצוני' לעמוד בניצוח ולהתגבר על המדות ולשלוט עליהם
51 ואח"כ נמשכים בבחי' פנימית וזהו ענין מוחי' דגדלות
52 ששרשן מאד נעלה ויש בהם גילוי אור התענוג וכמ"ש
53 במ"א ששרש המוחי' דגדלות הוא שנמשך הטפה מעתיק
54 כידוע, אך א"א להיות המשכת המוחי' דגדלות אא"כ
55 יוקדם בחי' הקטנות תחלה, ועתה יובן שרש ענין מלחמת
56 עמלק למעלה שעומד כנגד הדעת דבין כתפין מאחוריו
57 ור"ל שאינו מניח להיות התפשטות המוחי' בתוך המדות
58 עליונות ע"י בחי' החוצפא שלו שהוא להעזי נגד בחי'
59 הדעת שלא יתפעלו המדות מהדעת וכן"ל בענין יודע רבונו
60 ומכוין למרוד בו והיינו כשנמשך השפע בבחי' אחוריים
61 ע"י שהמוח שליט על הלב אזי הוא מעכב זה כמו שנת'
62 באורך לעיל פ"ב כמשל בנפש האדם, וז"ש אשר שם לו
63 בדרך בעלותו ממצרים (שמ"א ט"ו ב') כי ענין מצרים
64 היינו כשהמוחי' נמשכים מן המוח לירד ללב יורדים דרך
65 מיצר הגרון ושם הוא קליפת פרעה העומד בעורף ויונק
66 משם כמ"ש מצוה ו' ומיד כשצריכים לצאת מן המיצר
67 לירד ללב עומד עמלק ומעכב, והנה מוכן מזה שבחי'
68 עמלק שהוא לעכב התפשטות המוחי' במדות ישנו בהרבה
69 בחי' כי ידוע שבכל השתלשלות העולמות נעשים מנה"י
70 שבעליון מוחי' לתחתון ובכל בחי' הוא מעכב וז"ש
71 מלחמה לה' בעמלק מדר דר (שמות י"ז ט"ז) פי' לי דרי
72 דרי כלומר שורות שורות כי כל הציור של השתלשלות
73 הוא רק שורות שורות זה למטה מזה וכל שורה היא שלשה
74 כמו חב"ד היא שורה העליונה וחג"ת היא שורה שלמטה
75 הימנה ונה"י היא שורה השלישית ושלש של שלש אלו יש
76 בכל א' מהן וכמבואר למעלה שיש בחי' חב"ד חג"ת נה"י
77 גם בכל נקודה והנה מנה"י שבעליון נעשו מוחי' לתחתון
78 ויש בכל המשכת מוחי' מנה"י שבעליון לתחתון בחי'
79 עמלק העומד ומעכב בלי יתפשטו המוחי' וא"כ המלחמה
80 עמו בכל שורה ושורה להעבירו שלא יהי' מעכב המשכת
81 המוחי' וזהו מדר דר. וז"ש הרמ"ז שעמלק עמד לו כנגד
82 היכל העליון שהוא היכל הרצון והיכל התחתון שהוא
83 לבנת הספיר, שהוא נגד בחי' המשכת מוחי' לז"א שהוא
84 בהיכל הרצון ונגד המשכת המוחי' לנוק' מנה"י דז"א
85 שהוא לבנת הספיר ושם עמד לו לעכב השפע שלא תומשך
86 וזהו אשר שם לו בדרך כנ"ל על פרשת אורחי':
87 הגה"ה *) להבין קצת ענין קבלת המדות מהמוחי'
88 תחלה בבחי' אחוריים כמו מוח שליט איך יתכן
89 זה למעלה דבשלמא באדם ניחא שטבעו נוטה אחר עוה"ז
90 ושכלו מכריחו לאלהות ויש בזה תחלה אתכפי' כנ"ל אבל

9 האמת דכולא קמי' כלא חשיב וענין המוחי' הוא המשכה
10 מבחי' חכמה ודעה עליונה זו במדות שהם מצומצמי'
11 והיינו המשכת אמת בחסד וכמו שנת' ג"כ מצות תפילין
12 (תכ"א תכ"ב פ"א), ולהיות גילוי זה במדות הוא המשכת
13 הארת א"ס בעילוי ושינוי יותר ממאותם לפיכך יתכן
14 שמתחלה אינן יכולים לקבל זה בפנימית מהותם כ"כ אלא
15 בבחי' אחוריים כנ"ל עד שאח"כ נמשך ונקלט גילוי זה
16 בפנימיותם, ע"כ הגה"ה:

מצות זכירת ומחית עמלק

1 למעלה ביי"ס שהן אלהות איזה הפרש יש לומר שמתחלה
2 אינן מקבלים הארת המוחי' בפנימית כ"כ. אך הענין כי
3 כבר נת' מצוה כ"ה שהספי' הן כלים ומ"מ הן אלהות אבל
4 לא שהן עצמותו ח"ו ע"ש היטב, וע"ש סוף פ"ח בענין
5 ההפרש בין אמת לחסד שהחסד הוא אחר הצמצום עד
6 שהנבראים תופסים מקום קצת שיתכן לומר החסד או
7 רחמנות עליהם משא"כ אמת, והנה אמת הוא בחי' החכמה
8 והיינו בחי' דעה עליונה שנת"ל פ"א ממצוה זו שהיא

ד.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שמואל – אדמו"ר מוהר"ש

תורת שמואל – תרל"ב

23 כוחה כו', כן ע"י בירור זה שביור אצל לבן עד הניצוצות
24 היותר אחרונות, כי מעשה אבות סימן לבני'.
25 **ובדרך** כלל יש ב' מיני רע, הא' רע הנגלה, ולזה אין
26 צריך שהיית זמן כ"כ לבררו, להיותו נגלה, וע"ד
27 הראשונים שנתגלו עוונם נתגלה קיצם כו', אבל יש בחי'
28 רע שנדמה לירא שמים ותוכו מרמה זהו לבן הארמי, ולכן
29 לברר בחי' זו נשתהה יעקב עשרי' שנה, ומעשה אבות כו',
30 וכמו שהוא הלך אתו בעקמומיות ובמרמה אם כה יאמר
31 כו' ששינה בכל עת, כמו"כ הוכרח יעקב לבוא עמו עד"ז
32 בכדי להוציא ניצוצות הטוב המובלע בו.
33 **ומפני** היותו מראה עצמו לבן, הוכרח יעקב להמשיך
34 מ"ד ג"כ מבחי' לבן, וז"ע מקל לבנה והמשיך מ"ד
35 [מ]הכתר, עד ששם פני הצאן נשמו' דבריאה אל עקוד פי'
36 בע"מ מאכ"ח ח"א סי' ט' זה יצחק, וכ"ה ביר"ק עקידה,
37 והיינו בחי' מסי"נ דיצחק. ובעבודה זה ענין למסור נפשו
38 באחד בק"ש ע"ד פ' ראשונה דכתי' בה בכל מאדך אותיות
39 אדם וכנ"ל שז"ע ועמך לא חפצתי אפי' בחי' עמך מקור
40 חיים, וע"י בירור זה ותלדנה הצאן עקודים נקודים וברודים
41 פי' לידה הוא בחי' גילוי וע"י שרעה ופרנס נשמות דבי"ע,
42 שיהי' פני הצאן הוא בחי' פנימיות רצונם בחי' רעו"ד אל
43 עקוד, עי"ז נתגלה ביי"ע דכלליות שהוא בחי' עקודי' נקודי'
44 וברודי' כו'.

ד"ה ויקח לו יעקב מקל לבנה

ש"פ ויצא, תרל"ב

1 **וזהו** שורש ההפרש בין פ' ראשונה דק"ש עושין רצונו
2 של מקום שעז"נ ועמדו זרים, ופ' שני' אין עושין
3 רצונו של מקום שלא נא' בכל מאדך מאד אותיות אדם
4 בחי' ראי', ועי"ז בא לבחי' ועמך לא חפצתי כו', משא"כ
5 פ' שני' והי' אם שמוע בחי' שמיעה לא נא' בכל מאדך.
6 והנה המחבר חו"ב הוא הדעת, והאדם ידע מקשר אדם
7 וחזה חו"ב, ובעבודה לקשר בחי' התבוננו' פנימית להיות
8 בבחי' רעו"ד ולא בבחי' מח' לבד, הנה גורם לחבר חו"ב,
9 ובחי' דעת זה הוא זרע אדם, ויש ד"ת המחבר מוחין
10 ומדות להיות פנימיות המדות מקושרי' בהתקשרות חזק
11 לבחי' שפע החכ' כו'.
12 **והנה** ביחזקאל ססי' ל"ד כתי' ואתן צאני צאן מרעיתי אדם
13 אתם, נמצא גם בצאן נשמות דבי"ע יכולי' להמשיך
14 שיהיו בחי' אדם, וזה הי' עבודת יעקב שהי' א' מז' רועים
15 המפרנסי' נש"י, ולכן עשה לו מקל לבנה לח בחי' חסד, לזו
16 וערמון גבורה, והוא אעיל בינייהו, מחשוף הלבן הגברת
17 החסדי', בכדי להמשיך מ"ד לברר ב"ן בבי"ע להמשיך בהם
18 ג"כ בחי' דעת עליון עד שנק' צאן אדם ממש, וזהו ענין
19 המקלות ששם ברהי"ט כו', וא"כ בירר והעלה נשמו' דבי"ע,
20 ולכן נמשך מזה הבירור עקודים נקודים וברודים, והיינו
21 שכמו ע"י בירור דנה"ב שבאדם מתעלה הנה"א ע"ד והחיות
22 נושאות כו', והיינו לפי ששורשה מבחי' נקודי' לכן גדול ורב

ה.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שלום דובער – אדמו"ר מוהרש"ב

קונטרס העבודה

3 המוחין דהיינו בבחי' הפשטה מלבושי ההשגה כ"א בעצם
4 הענין האלקי כמו שהוא שמאיר הענין האלקי בגילוי

1 **אמנם** בחי' נשמה היא בחי' המוחין וכמ"ש נשמת שדי
2 תבינם, והוא ההשגה וההתבוננות בבחי' פנימיות

1 במוחו בבחי' גילוי אור רב ומתקשר ונדבק מאד במוחו
2 בהאור האלקי (והאות ע"ז הוא שמתבטלים אצלו כל חושי
3 ההרגש הטבעי' מחמת הדביקות בהאור האלקי המאיר
4 בגילוי במוחו כו') והשגה זו היא למעלה מבחי' המדות
5 (והיא העבודה בבחי' המוחין בבחי' התאחדות ובבחי'
6 דביקות בהאור האלקי, והביטל בזה יש בו חילוקי מדרי'
7 כמו שית' בסמוך. מ"מ ה"ז למעלה מבחי' ביטול היש
8 להיותו בחי' פנימי' המוחין כו'), רק שהאור מתפשט
9 ומאיר גם בלב (דכאשר האור האלקי מאיר בגילוי אינו
10 בבחי' הגבלה להיות דוקא במוח ולא בלב ואינו מתעלם
11 במיצר הגרון לכן מאיר גם בלב כו' כמ"ש במ"א) וגם הלב
12 מתפעל בזה בדרך ממילא שא"צ לעשות ההתפעלות והאה'

13 בלב כ"א בא ממילא מהגילוי אור, והיא ג"כ בבחי' דביקות
14 לא בבחי' התפעלות כ"כ. והוא בבחי' גדלות המוחין
15 וגדלות המדות כו' (ובכללות זהו ציור קומה דבחי' מוחין
16 להיות שגם המדות הן כמו המוחין דהיינו לא בבחי'
17 מורגש ובבחי' התפעלות כ"א בבחי' אחדות ודביקות כו')
18 (ובס"ש פל"ט כ' שאהבה זו נק' רעותא דלבא. וע"פ
19 פשוט הוא מה שלבו חפץ באמת כו' והיא האהבה
20 בהתגלות הלב כו' ועמ"ש בלקו"ת שה"ש בד"ה הנך יפה
21 בענין רעיית. אמנם י"ל דפי' רעותא דליבא הוא מה שהלב
22 חפץ ממילא ולא האהבה העשוי' בלב ע"י ההתבוננות
23 בבחי' חיצוניות המוחין שזהו האהבה שע"פ טו"ד כו'
24 וכמ"ש בד"ה זכור בתו"א פ' תצוה).

ו.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא יוסף יצחק – אדמו"ר מוהריי"צ

מאמרים ה'תרפ"ז

בס"ד* [יום] ד' [פְּרָשָׁת] פִּנְחָס י"ג תמוז, [ת]רפ"ו, קאסֶטְראַמא

ירידת הנשמה בגוף – צורך עליה, למדרגה נעלית יותר ממעמדה לפני ירידתה למטה, ע"י קיום תומ"צ בקבלת עול, בכחות ש"השביעו" אותו להתגבר על חומריות הגוף

1 **"בְּרוּךְ הַגּוֹמֵל לְחַיִּים טוֹבוֹת שְׁגָמְלָנִי טוֹב". וְצָרִיף לְהַבִּין**
2 **לְמָה נִשְׁתַּנָּה נֶסֶח בְּרָכָה זֶה מִבְּרַכַּת הַנֶּס שְׁאֻמֵּר**
3 **"בְּרוּךְ שֶׁעָשָׂה לִי נֶס", וְהִנֵּה צָרִיף לְהִיטֵל נֶסֶח הַבְּרָכָה "בְּרוּךְ**
4 **שֶׁעָשָׂה לִי טוֹב". וְהִנֵּה יָדוּעַ דִּירִידַת הַנֶּשְׁמָה בַּגּוּף, הַגֶּם**
5 **שֶׁהָיָה יְרִידָה גְּדוֹלָה בְּמָאֵד, הִנֵּה יְרִידָה זֶה צָרִיף עֲלֶיהָ, וְהִנֵּה**
6 **דָּעַל יָדֵי זֶה שֶׁהַנֶּשְׁמָה יוֹרֶדֶת לַמָּטָה לְהִתְלַבֵּשׁ בַּגּוּף וְנִפְשׁ**
7 **הַבְּהֵמִית דּוֹקָא, וּבְכַרְט בְּזִמְנֵי הַגְּלוּת אֲשֶׁר רַבּוּ רַחֲמָנָא לְעֵלֶן**
8 **הַמְּנִיעוֹת וְעֹכֹבִים בְּלִמּוּד הַתּוֹרָה וְקִיּוּם הַמִּצְוֹת, וְנוֹסֵף לָזֶה**
9 **דְּאֵגַת וְטָרִידַת הַפְּרִנְסָה אֲשֶׁר טָרִיד וּמְטָרֵד בִּיּוֹתֵר, וְעַם כָּל**
10 **זֶה מְתַגַּבֵּר עַל עֲצָמוֹ בְּגִבּוּרָה עֲצוּמָה וּמַגְבִּיל לוֹ זִמְנֵי לַעֲסֹק**
11 **בְּתוֹרָה וְעֲבוּדָה שְׂכָלֵךְ זֶה תְּפִלָּה, וּמִקָּדִים אֶת הַמִּצְוֹת בְּאֻמוּנָה**

12 טְהוֹרָה בְּקַבְּלַת עַל מַלְכוּת שְׁמַיִם, וְאֵינּוּ מִתְפַּעֵל כָּלֵל מְשׁוּם
13 מְנִיעָה וְעֹכֹב אֲלָא עוֹמֵד חִזְק בְּדַעְתּוֹ לְלַמֵּד וּלְלַמֵּד, הִנֵּה עַל
14 יָדֵי זֶה דּוֹקָא נַעֲשֶׂה עֲלִית הַנֶּשְׁמָה בְּמִדְרָגָה עֲלִיוֹנָה יוֹתֵר
15 מִכִּמּוֹ שֶׁהָיְתָה מַעֲמָדָה וּמַצְבָּה שֶׁל הַנֶּשְׁמָה קִדְּם יְרִידָתָהּ
16 לְהִתְלַבֵּשׁ בַּגּוּף, דְּהִנֵּה אָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ ז"ל "מְשַׁבְּעִים אוֹתוֹ
17 תְּהִי צָדִיק וְאֵל תְּהִי רָשָׁע", דְּצָדִיק הוּא זִכְאִי וְרָשָׁע הוּא
18 חֵיב, וְיָדוּעַ דְּפִרוּשׁ עֲנִין הַשְּׁבוּעָה זֶה הוּא מְלִשׁוֹן שְׁבַע
19 (זֹאט), וְהִנֵּה דְּבַעַת יְרִידַת הַנֶּשְׁמָה לַמָּטָה לְהִתְלַבֵּשׁ בַּגּוּף
20 נוֹתֵנִים לָהּ כַּחוֹת עַל זֶה שֶׁתּוֹכֵל לְהִתְגַּבֵּר עַל חֲמִרְיּוֹת הַגּוּף,
21 לְכַבֵּשׁ אֶת הַנֶּפֶשׁ הַבְּהֵמִית וּלְנַצֵּחַ אֶת הַהֶעֱלָמוֹת וְהַהֶסְתָּרוֹת
22 הַמַּעֲלִימִים עַל אֵוֶר הַנֶּשְׁמָה.

(* נדפס בספר המאמרים קונטרסים ח"א ע' קפג. ובספר המאמרים תרפ"ז ע' רח ואילך.

לקוטי דיבורים

1 נ. משפיעים אצל חסידים הם דבר עיקרי בדרכי
2 החסידות. ישנן דרכי החסידים ודרכי החסידות,
3 ומשפיעים הם דבר עיקרי בדרכי החסידות. דרכי
4 החסידים הן קליטת השפע ודרכי החסידות הן זריעת
5 השפע. בזריעה גשמית יודעים אנו שהצלחת הצמיחה
6 תלויה בטיב הקליטה. טיב הקליטה תלוי בזורע. אם
7 הזורע מומחה בעבודת האדמה, שעיקרה הכשרת

8 הקרקע לקלוט את הזרע ולעורר את כוח הצומח, אז
9 תהיה צמיחה מוצלחת. ובמיוחד בנטיעה, הרי זה תלוי
10 בהכשרת הקרקע.
11 עבודת החסידים היא ענין של נטיעה, שיותר מאשר
12 בזריעה תלויה הצמיחה הרוחנית בעיקרה בקליטה,
13 והקליטה תלויה בעבודת ההכשרה, וזה נעשה רק כאשר
14 הזורע (המשפיע) הוא מומחה בעבודתו ואינו עצל

1 במלאכתו. כשהוא עצל במלאכתו הרי לא זו בלבד
2 שהצמיחה כחושה, אלא גם הפירות הצומחים מנטיעה
3 כזו הם מקולקלים.

4 למותר להסביר משמעותו של פרי מקולקל, ולאיה
5 נזקים הוא מביא. לא זו בלבד שאין הוא פועל חיזוק
6 בכוחות הנפש ואברי הגוף, דבר שבא מטיב הפירות, אלא
7 גם גורם כאבים חזקים וחלישות ההתקשרות של כוחות
8 הנפש ואברי הגוף.

9 עד כמה שפרי גשמי מקולקל גורם לכאבים
10 ולחלישות ההתקשרות של כוחות הנפש ואברי הגוף, אין
11 זה בערך כלל לנזק הגדול ולאייבד כוחות הנפש שגורם
12 פרי רוחני מקולקל. כפי שאנו רואים במוחש את חילול
13 קדושת החסידות שפרי מקולקל חסידי גורם, נוסף על
14 איבוד כוחות עצמו.

15 ישנן כמה סיבות בהעדר הצמיחה של הנטיעה או
16 בצמיחת פירות מקולקלים. אך, לאמיתו של דבר הרי זה
17 תלוי בנוטע. לא זו בלבד שעל הנוטע להניח כוחות
18 גדולים ביגיעת נפש ויגיעת בשר להכשרת הקרקע
19 שהקליטה תהיה טובה, ולאחר מכן זקוקים לעידור,
20 ניכוש והשקיה, כל דבר בזמנו ובסדר מסודר, מן ההכרח
21 שהנוטע (המשפיע) יהיה מסור ונתון לנטיעה, להשגיה
22 על כל פרט לחוד, ועל כל דבר, אף שאינו נוגע לצמיחה,
23 אלא מביא במדה ידועה הטבה בפרי הצומח – הוא מניח
24 עליו כל הכוחות, שכן טובת הפרי נוגעת לו בנפשו. זהו
25 המשפיע החסידי (רבי'שער) האמיתי.

26 נא. שומרי תורה ומצוות מקיימים מצות "והדרת פני
27 זקן"³, ויש כאלה שמקיימים מצוה זו בהידור רב,
28 שבאמת נחת רוח לראות מדות טובות יהודיות מושרשות
29 כאלו, יהודים מקיימים מצות "והדרת פני זקן" לא רק
30 כלפי הזקן שקנה חכמה, אלא גם כלפי הזקן הפשוט, יש
31 ליהודים דרך ארץ לפני זקן לבן ומכבדים זקן לבן.
32 (זקן לבן הוא לעת עתה יקר המציאות באמריקה, יש
33 לקוות בעזה"י שבקרוב גם ענין זה בהדרת ישראל – יוטב).

34 חסידות, שהיא אור וחיות, הכניסה – כדרכה בקודש
35 – אורה וחיות גם בענין של "והדרת פני זקן",
36 ומהמשמעת החסידית צמח הסוג של זקני החסידים,
37 מבלי להתייחס למהותו הפרטי של החסיד, אם הוא בן
38 תורה גדול, או בן תורה רגיל, או חסיד פשוט, כולם
39 מוכתרים אצל החסידים בתואר "זקני החסידים",
40 והחסידים מכבדים אותם בהדרת כבוד מיוחד.

41 ישנה אימרה חסידית עתיקה, שאמרה זקני
42 החסידים בדורות הראשונים:

43 – "ישוּבִינִי זקן שווה יותר מאשר עליו צעיר".

44 חסידות אינה מעריכה כוחות וחושים שניתנו במתנה,
45 חסידות מעריכה כוחות שעמלו עליהם. חסידות מניחה
46 את כל כובד העבודה על יגיעת בשר ומעמידה את הדגש
47 על יגיעת נפש.

48 הבעש"ט גילה שבכוח כל יהודי לפעול גדולות בביצוע
49 כוונת הבורא ברוך הוא בבריאה, ורבנו הזקן והרביים
50 גילו איך יכול כל אחד לגלות את הכוח כדי לפעול
51 בבריאה את כוונת הבורא ברוך הוא.

52 לזקני החסידים השפעה טובה גדולה על עדת
53 החסידים. זקני החסידים הם הלחלוחית של דרכי
54 החסידים, מהם יכולים ללמוד ענין המשמעת – בלי
55 שאלת "למה" – שצריך להיות בחסיד, התמסרותו
56 להתועדות חסידית, העונג בסיפור חסידי ובניגון חסידי.
57 מזקני החסידים מקבלים את ההוד וההדר שזכו לראות
58 בשכינה ששכנה על פני קודש הקדשים של הרביים
59 הקדושים נ"ע, והזיו והזוהר ששכנו על זקני החסידים
60 בדורם כשהם היו אברכים והתחנכו בסביבת עדת
61 החסידים.

62 אין שום ספק שלזקני החסידים חלק גדול בחינוך
63 והדרכת עדת החסידים. אך, המחנכים והמדריכים
64 העיקריים הם המשפיעים, שהרביים נ"ע העניקו להם
65 כוחות להשפיע, לחנך ולהדריך את צעירי עדת החסידים.

ליל ב' דחה"פ תש"ג

(3) ויקרא יט, לב.

ספר הזכרונות מכ"ק אדמו"ר מוהריי"צ נ"ע מליובאוויטש

פרק מ"ח – ה"פריץ" הקפריזי

1 ר' חיים שמעון, שהתפרנס מייצור סריגים, רכש במשך הזמן פרסום רב לטיב תוצרתו שהצטיינה
2 במעלות רבות. מקרוב ומרחוק באו אנשים לדבורומיסל כדי לרכוש סריגים אצל ר' חיים שמעון.

3 סריגיו של ר' חיים שמעון הגיעו עד לגדת הדניפר. לא רק איכרים פשוטים התעניינו בתוצרתו, כי
4 אם גם אצילים ופקידי ממשלה. לא היה, אפוא, כל חידוש בעובדה שהפריץ סטיפן וורביצקי, שהייתה

- 1 לו אחוזה על גדות הדניפר, מרחק חמישה ויורסט מליאדי, שלח את מנהל המשק שלו, יאן בדניצקי,
- 2 לדוברומיסל, כדי לקנות סריגים אצל ר' חיים שמעון. הייתה זו אמורה להיות רכישה גדולה. היו לו
- 3 לוורביצקי מאות עובדים צמיתים ולפיכך היה מעוניין בלא פחות ממאתיים סריגים עבורם.
- 4 וורביצקי היה מפורסם לפריץ בעל שיגעונות, קפריזי וכעסן, ומנהל אחוזתו בדניצקי היה מפורסם
- 5 לשונא-ישראל שלא רצה לבוא במגע עם יהודים. הייתה זו, אפוא, הוכחה לשמם הטוב של סריגי ר'
- 6 חיים שמעון בכך ששני טיפוסים אלה לא יכלו להימנע מלרכוש תוצרת זו.
- 7 ואכן ר' חיים שמעון היה שבע רצון מאוד מההזמנה הגדולה של סריגים שהזמין וורביצקי
- 8 באמצעות בדניצקי. לא היו אז ברשותו סריגים מוכנים במספר הדרוש, אך הוא הבטיח לבדניצקי
- 9 שהתוצרת כולה תהיה מוכנה תוך זמן קצר. בינתיים מסר לו את הכמות שהייתה מוכנה וקבע מועד
- 10 להשלמת ההספקה כולה והבאתה אל ה"חצר".
- 11 השניים השתוו על גובה המחיר, וסיכמו את פרטי העסקה בכתב, בחוזה חתום, ור' חיים שמעון
- 12 חתם על קבלה באשר לכסף שקיבל מבדניצקי תמורת הסריגים הגמורים שנתן לו. מיד לאחר מכן נסע
- 13 מנהל המשק של הפריץ לביתו, ור' חיים שמעון התמסר מיד למלאכת השלמת הכמות הגדולה של
- 14 הסריגים שהוזמנו.
- 15 ר' חיים שמעון הכניס עובדים נוספים והעבודה התנהלה יומם ולילה, עד שהסתיים ייצור כל
- 16 הסריגים שהוזמנו. מאמציו של ר' חיים שמעון כוונו הן לכך שטיב התוצרת יהא המעולה ביותר שניתן
- 17 להגיע אליו והן לכך שהתוצרת תהיה מוכנה זמן רב לפני המועד שנקבע. מאחר שר' חיים שמעון ידע
- 18 שיש לו עניין עם פריץ בעל שיגעונות קפריזי ורגזן ועם מנהל-משק שונא ישראל - היה מעוניין
- 19 שמבחינתו לא יהיה מקום לטענה כלשהי.
- 20 בהגיע ר' חיים שמעון לחצרו של וורביצקי, שבוע לפני המועד, עם עגלות עמוסות עם כל התוצרת,
- 21 קיבלו בדניצקי המנהל בכעס רב והודיעו כי עליו לשוב חזרה לביתו עם המטען שלו, שכן הפריץ
- 22 התחרט על העסקה. כאשר החל ר' חיים שמעון המופתע לשאול ולברר מה אירע - סירב הלה לדבר
- 23 איתו וגירשו מהחצר יחד עם העגלות שלו. ר' חיים שמעון חש שיש כאן משהו שאינו כשורה, אף כי
- 24 לא היה לו מושג על כך שלאמתו של דבר יש מאחורי הסיפור מעשה מרמה של בדניצקי, צורר
- 25 היהודים, שהצית את כעסו של וורביצקי על ר' חיים שמעון ועל כל היהודים. עם זאת החליט שעליו
- 26 לחקור את העניין עד תומו.
- 27 לפיכך פנה אל בדניצקי בדרישה להפגישו עם הפריץ בכבודו ובעצמו. "לא איכפת לי כל-כך הנזק
- 28 שנגרם לי, כי אם כבודי ויקרתי, ועלי לשמוע מפיו מדוע התחרט על העסקה" - טען כלפי מנהל המשק.
- 29 בדניצקי הגיב בחרון אף גובר והולך, והחל לשפוך "אש וגפרית" על ר' חיים שמעון ועל כל
- 30 היהודים. "אל תדרוך כף רגלך בשטח האחוזה" - רתח מזעם - "האם מעז הנך לפקפק באמתות דברי?
- 31 הרי אמרתי לך שהפריץ אינו מעוניין לדעתך ולהכירך, ואתה מעז לבקש להתווכח איתו!"
- 32 מתגובה זו הבין ר' חיים שמעון שאין זה דווקא עניינו של הפריץ, כי אם עניינו של מנהל המשק, וחזר
- 33 שוב על דרישתו להיפגש עם הפריץ. אך בדניצקי התרגז, וחטף את רובהו וכיוונו כלפי ר' חיים שמעון,
- 34 שניים מהעגלונים שהביאו את מטען הסריגים מיהרו לתפוס את בדניצקי בידו, ומנעו ממנו מלירות.
- 35 לא הייתה לר' חיים שמעון כל ברירה והוא נאלץ לעזוב את החצר יחד עם העגלות. ברם, הוא לא
- 36 נסע לביתו, כי אם סר לכפר הקרוב כדי להתבונן מה עליו לעשות, ובעיקר לחפש דרך על-מנת לשנות

- 1 את דעתו של הפריץ, אשר קיבל וודאי רושם רע עליו ועל תוצרתו. בינתיים נפוצה בכפר הידיעה כי ר' חיים שמעון הביא סריגים לעובדים לפני המועד שנקבע, וכי בדניצקי האכזר סירב לקבל את המטען.
- 2 מזג האוויר היה כבר קר מאוד. רבים מהצמיתים שכבו חולים מהצטננות, מחמת העובדה שלא לבשו בגדים חמים. האיכרים החלו לרטון. גם הם לא יכלו להבין מה התרחש כאן. גם משרתיו האישיים של וורביצקי החלו לדבר על העובדה המתמיהה ומשכו בכתפיהם בפליאה על כך שבדניצקי שלח חזרה את היהודי עם הסריגים. הדבר הפך לשיחת היום בטירתו הפרטית של הפריץ, אלא שהלה ישן כל היום, לאחר שמשך כל הלילה הקודם שתה לשכרה עם פריצים שכנים.
- 3 כאשר התעורר וורביצקי משנתו, כעבור מספר שעות, סיפר לו משרתו הזקן את הסיפור התמוה על כך שר' חיים שמעון נשלח חזרה עם תוצרתו. "איש באחוזה" - אומר המשרת הזקן - "אינו יכול להבין מדוע אין בדניצקי מוכן לקבל את הסריגים בשעה שיש בהם צורך כה גדול".
- 4 "קרא אותו מיד, את הכלב השחור" - קרא וורביצקי בהתכוונו לבדניצקי - "וקרא לכאן גם את היהודי עם סריגיו".
- 5 המשרת הזקן לא התעכב רגע, ורץ מיד למלא את פקודת אדונו. הוא חרד פשוט לעורו, שכן ידע כי וורביצקי עלול לקחת את השוט ולהצליף בו על גביו שלו, של המשרת, כפי שעשה זאת לא פעם, מבלי שזה ידע על מה ולמה.
- 6 הכול בחצר ידעו את הקפריזות האכזריות של "סטיפן ווילמוז'ני" - כפי שוורביצקי אהב לכנות את עצמו. תכופות היה אוסף את כל עובדיו ובני משפחותיהם אל טירתו, היה מתיישב כששרביט בידו על כורסה שעמדה על גבי במה, כשליט כל יכול. בלי כל סיבה היה מצביע על אחד מעובדיו שעינו נחה עליו, ופוקד להעניק לו חמש או עשר צליפות שוט. מיד הוטל המסכן על גבי ספסל ונכפת אליו, ולעיני הכול החל מישוהו להצליף בו. תוך כדי צעקותיו והתפתלויותיו מכאב של האומלל היו כל הנוכחים חייבים לשיר שיר תהילה לפריץ האכזר. לאחר ההצלפות היה המוכה חייב לזחול על ארבע אל עבר הבמה ולנשק את קצה מגפיו של וורביצקי. כמעט כל אחד מהצמיתים כבר טעם אי-פעם טעמן של צליפות אלה, ומשום כך פחדו ממנו כולם פחד מוות.
- 7 המשרת הזקן של סטיפן וורביצקי רץ, אפוא, אל בדניצקי ומסר לו כי הפריץ דורש ממנו להתייצב לפניו מיד ולהביא איתו את ר' חיים שמעון ותוצרתו. לא עבר זמן רב ובדניצקי עמד לפני וורביצקי, כשר' חיים שמעון עומד מהצד.
- 8 וורביצקי קיבל את מנהל המשק שלו בחרפות וגידופים, בדרשו ממנו הסבר על כך שלא הודיעו מיד כי היהודי הביא את הסריגים. בדניצקי רצה לענות, אך הפריץ קרא בכעס: "בלום פייך, כלב שחור!" ופנה אל ר' חיים שמעון.
- 9 - "יפה מצידך" - אמר - "שהשלמת את הסריגים לפני המועד. דבר זה מוצא חן בעיני. סטיפן ווילמוז'ני מחבב אנשים העומדים בדיבורם, ואפילו הם יהודים. משום כך אוסיף זהוב אחד לכל זוג סריגים ואזמין עוד מאתיים".
- 10 ר' חיים שמעון, אשר האמין עדיין לדברי בדניצקי כי הפריץ התחרט על העסקה - עמד נבוך, בחשבו שהפריץ מתלוצץ ממנו.
- 11 - נאמר לי כי האדון התחרט על העסקה וכבר הייתי מוכן לחזור הביתה עם התוצרת. עתה שומע אני דברים אחרים.

- 1 - וכי מי אמר לך שהתחרטתי? התפרץ הפריץ בצעקה.
- 2 ר' חיים שמעון העיף מבט על בדניצקי, שעמד נפחד כהלום רעם וכל גופו רעד כמקדחת. הפריץ
- 3 הבין מיד כי ידו של בדניצקי במעל. הוא התנפל עליו בקול רועם על כך שהוא בודה דברים בשמו
- 4 ובכך הוא משחיר את פניו וגורם לו אי-כבוד: "על כך תשלם ביוקר, כלב שחור" - צעק, ותוך כדי כך
- 5 החל להצליף על פניו ועל גופו במגלב, ובדניצקי החל שותת דם.
- 6 "גם לך מגיעות צליפות" - פנה הפריץ אל ר' חיים שמעון - "על כך שהאמנת עלי כי אני עומד
- 7 בדיבורי. דבר כזה לא יקרה לעולם אצלי, גם אם הדבר יעלה לי בסכום עתק. ברם, רואה אני שיש לי
- 8 עניין עם אדם ישר, והבאת את התוצרת לפני הזמן, לכן אמשך בעסקי איתך".
- 9 הפריץ הורה להביא את החשבונות של הסריגים, ואף החליט לצאת החוצה כדי לראות את הסחורה
- 10 שהביא ר' חיים שמעון בעגלותיו. כמו בכל פעם שהפריץ נראה בחוץ - החלו גם עתה הצמיתים לתקוע
- 11 בחצוצרות ולקבל את פניו בטקסיות רבה. הפריץ בחן את הסריגים של ר' חיים שמעון והתפעל מהם.
- 12 הוא פקד להכניסם למחסן, שם מונחים הסריגים הקודמים. תוך כדי כך השווה הפריץ את הסריגים
- 13 החדשים לקודמים, ר' חיים שמעון נדהם.
- 14 "אין זו תוצרתי" - הכריז בראותו סריגים שהיו אמורים להיות מהרכישה הקודמת - "זוג סריגים
- 15 כזה אינו שווה יותר ממחצית המחיר ששולם עבור הסריגים שלי".
- 16 בדניצקי התעלף. הפריץ הורה להכניסו לבית. ולהעמיד עליו משמר כבד. התברר שאין הכול חלק,
- 17 והפריץ היה מעוניין לדעת את האמת.
- 18 הוא פקד להביא אליו את שני האיכרים שנסעו עם בדניצקי לדוברומיסל כדי לקנות אצל ר' חיים
- 19 שמעון את הסריגים הקודמים.
- 20 - אם תגלו את האמת - לא תיענשו, וכל אחד מכם יקבל כוסית יי"ש וכיכר לחם, אך אם יתברר
- 21 ששיקרתם יורידו ראשכם מעליכם - אמר להם הפריץ.
- 22 בקולות רועדים סיפרו האיכרים כי את הסריגים שקנו אצל ר' חיים שמעון מכר לאחר מכן בדניצקי
- 23 במחיר יקר יותר, ואילו את הסחורה שהביא אל האחווה קנה במקום אחר במחיר זול. מהפריץ לקח
- 24 תשלום גדול יותר אף מזה ששולם לר' חיים שמעון. כך הרוויח מכל הצדדים.
- 25 ר' חיים שמעון נסע הביתה עם הזמנה למאתיים סריגים נוספים, וכעבור שלושה שבועות הגיע אל
- 26 אחוזת וורביצקי עם סריגיו החדשים, עתה פגש שם ר' חיים שמעון מנהל משק חדש, את היהודי ר'
- 27 אהרן יוסף מליאדי. על בדניצקי שמע כי קיבל עשרים וחמש צליפות שוט עזות על בשרו, והוא שוכב
- 28 עדיין חולה וחבול.
- 29 התברר כי כל הצרות שסבלו היהודים באחוזותיו של וורביצקי נבעו מבדניצקי הצורר.
- 30 בעבר, זמן רב, נהנו היהודים בעיירות אלו מפרנסה בהרחבה. כך נמשך הדבר כל עוד היה הפריץ
- 31 הזקן חי, אך לאחר שהגיע הפריץ הנוכחי היה זה נתון להשפעתו של בדניצקי שונא היהודים, ומאז
- 32 לא הורשו היהודים להתקרב.
- 33 בדניצקי היה ממשיך להיות השולט באחוזותיו של וורביצקי, לולא התגלתה תרמיתו, בזכות ר'
- 34 חיים שמעון, והוא סולק מתפקידו. וורביצקי בכבודו ובעצמו הופיע עתה מלווה בשומרי ראש, בבית
- 35 הקהל בליאדי והקריא מסמך בו הוא מודיע ליהודים כי "הכלב השחור" סולק ממשרתו לאחר שהתגלה

1 כרמאי, וכי הלה, בדניצקי, העליל במשך שלוש שנים עלילות על היהודים וכתוצאה מכך הרחיק הוא,
2 וורביצקי, את היהודים ממנו. ברם עתה יודע הוא, הפריץ רב החסד, כי היהודים הם אנשים ישרים.
3 למסקנה זו הגיע בזכותו של יהודי מדוברומיסל, ולכן הוא מבקש עתה את סליחת היהודים ומזמינם לבוא
4 שוב אל אחוזותיו. את אהרן יוסף, שהיה בעבר מנהל אחוזותיו של וורביצקי, מינה שוב לתפקידו הקודם.
5 מפיו של ר' אהרן יוסף שמע ר' חיים שמעון כי אביו של וורביצקי היה אוהב-ישראל גדול וכי
6 גמל טובות רבות ליהודים. אלא שהפריץ הצעיר נפל תחת השפעתו של בדניצקי, שונא ישראל שהסית
7 כל העת נגד היהודים. עתה השתנה הכול לטובה.
8 כאשר הודיע ר' חיים שמעון לטירה על בואו עם תוצרתו החדשה, הורה וורביצקי למנהל המשק
9 היהודי להתחשבן איתו ולשלם את המגיע לו. לאחר מכן ביקש מר' אהרן יוסף להביא את ר' חיים
10 שמעון אל הטירה, ולקיים ארוחה משותפת עם הפריץ. מתוך התחשבות עם רגשות שני היהודים ציווה
11 שהארוחה תוכן בביתו של ר' אהרן יוסף.
12 כשהסבו ליד השולחן סיפר וורביצקי את הזכור לו מאביו בקשר ליהודי ליאדי, לאחר שחלק גדול
13 מהעיר כלה בעשן שריפה גדולה שפרצה שם. הפריץ קיבל משלחת של הרב וראשי קהילת ליאדי,
14 שסיפרו לו על צרכי הנפגעים. הפריץ האב פקד אז לשלוח מיערותיו עצים כדי לבנות מחדש את בית
15 המדרש ובתים רבים של יהודים עניים. הפריץ הצעיר סיפר עתה בגאווה גדולה על ידידותו של אביו
16 כלפי היהודים, והביע שביעות רצונו על התפנית שחלה עתה בהלך רוחו שלו בנושא זה.
17 ר' חיים שמעון היה "ברקיע השביעי". הן הוא אשר גרם לכל זה!

אגרות קודש

ב"ה א' דר"ח כסלו תרצ"ב
ריגא

אל ידידנו אנ"ש בכל אתר ואתר
ד' עליהם יחיו

1 שלום וברכה.

2 כל קהל עדת ישראל בכל מרחבי תבל, יברכם ד', יודעים
3 את פרשת היום הבהיר, י"ט כסלו תקנ"ט, אשר בחסדי אל
4 עליון הוא יום המאיר למאות אלפים, כן ירבו, מאנ"ש ויראי
5 אלקים יחיו, באור ששון ושמחה, משתה ויום טוב באלפים,
6 כן ירבו, בתי כנסיות ובתי מדרש זה מאה שלשים ושלוש שנה.
7 ההתועדות באהבת אחים, ושיחת רעים, היא אחת מיסודי
8 החסידות, ודרכי החסידים, ומביאים ברכה כפולה ומשולשת,
9 ומה גם בעת רצון, דאנפוהי דמלכא עילאה ית' נהירן, ושמשו
10 של אותו צדיק זורח, וזכותו הקדוש מאיר לכל הנוטלים חלק
11 בשמחתו, ומשתתפים בהחזקת מוסדיו הקדושים.

12 הישיבות אשר תחת הנהגתי ת"ל מצליחים בתלמידים

13 חשובים יברכם ד' אמנם מצבם הגשמי נורא, והנני פונה
14 אליכם ידידנו אנ"ש לבא בעזרתי כי אוכל לכלכלם בהמצטרך
15 להם ובבקשה אשר בש"ק וישלח הבע"ל ישתדלו אנ"ש לעלות
16 לתורה ולנדב לצרכי החזקת המוסדות. והמאחרים בשבת זו
17 ישלימו בפי' וישב, שבת חנוכה, הבע"ל, ובהתאסף אנ"ש בחג
18 גאולתינו ופדות נפשינו יתעוררו אנ"ש לחזק הקביעות עתים
19 בלימוד דא"ח ויחזקו דבר המעמדות, את כספי התרומה
20 יואילו לשלוח אלי עם רשימת המנדבים שיחיו.
21 ידידנו אנ"ש.

22 הנני בא אליכם בכוס של ברכה, כי תתעוררו ברגשי קדש
23 נחלת אבות לבנים, וכל אחד מכם יעמוד בשורה ראשונה של
24 עבודה ופועל טוב, לקבוע שיעורי לימוד דא"ח ברבים, ולחזק
25 את מעמדות התמיכה, והשם יתברך ישפיע לכם ולב"ב שפעת
26 חיים וברכה מרובה, בפרנסה טובה, ובכל מילי דמיטב מנפש
27 ועד בשר.

28 והנני ידידכם עוז הדורש שלומכם טובכם והצלחתכם.

יוסף יצחק

[אג"ק מהור"י צ' כ"ד ב' עמ' שנו]

טז א וַיִּקַּח קֶרַח בֶּן־יִצְחָר בֶּן־קֵהָת בֶּן־לֵוִי
וְדָתָן וְאַבִּירָם בְּנֵי אֱלִיאָב וְאוֹן בֶּן־פִּלֶּת בְּנֵי
רְאוּבֵן כִּסְ"ו: ב וַיִּקְמוּ לִפְנֵי מֹשֶׁה וְאַנְשֵׁים מִבְּנֵי־
יִשְׂרָאֵל חֲמִשִּׁים וּמֵאֹתָיִם נְשִׂאֵי עֵדָה קְרָאִי
מוֹעֵד אֲנָשֵׁי־שָׁם: ג וַיִּקְהָלוּ עַל־מֹשֶׁה וְעַל־
אַהֲרֹן וַיֹּאמְרוּ אֵלֵיהֶם רַב־לָכֶם כִּי כָל־הָעֵדָה
בָּלָם קֹדְשִׁים וּבְתוֹכָם יְהוָה וּמִדּוּעַ תִּתְּנֶנּוּ
עַל־קֵהָל יְהוָה כִּסְ"ו: ד וַיִּשְׁמַע מֹשֶׁה וַיִּפֹּל

רש"י

א ואתפלג קרח בר יצחק בר
קתת בר לוי ודתן ואבירם בני
אליאב ואון בר פלית בני
ב וקמו לפני משה וגבריא מבני
ישראל מאתן וחמשין ורברי
כנשתא מערעי זמן אנשין
דשמה: ג ואתקבשו על משה
ועל אהרן ואמרו להון סגי לכון
ארי כל כנשתא פלהון קדישין
ובניהון שריא שכנתא דני ומא
דין אתון מתברבין על קהלא
דיי: ד ושמע משה ונפל על

הקטן מכלם! הריני חולק עליהם ומבטל את דבריו!
מה עשה? צמד וכנס ר"נ ראשי סנהדראות, רבן
משבט ראובן שכניו, והם אליצור בן שדאור
וחבריו וכיוצא בו, שנאמר: "נשיאי עדה קריאי
מועד". ולהלן הוא אומר (במדבר א): "אלה קרואי
העדה", והלבישן טליתות שכלן תכלת, באו ועמדו
לפני משה, אמרו לו: טלית שפלה של תכלת חביבת
בציצית או פטורה? אמר להם: חביבת! התחילו
לשחק עליו. אפשר? טלית של מין אחר חוט אחד
של תכלת פוטרה, זו שפלה תכלת לא תפטור את
עצמה?: בני ראובן. דתן ואבירם ואון בן פלית:
תורה ב (ג) רב־לכם. הרבה יותר מדאי לקחתם
לעצמכם גדלה: כלם קדשים. (תנחומא) כלם שמעו
דברים בסיני מפי הגבורה: ומדוע תתנשאו. אם
לקחת אתה מלכות, לא היה לך לברר לאחר פהנה,
לא אתם לבדכם שמעתם בסיני אנכי ה' אלהיך, כל
העדה שמעו: (ד) ויפל על־פניו. (תנחומא. מ"ר)
מפני המחלוקת, שכבר זה בידם סרחון רביעי:
חטאו בעגל (שמות לב): "ויחל משה", במתאוננים
(במדבר יא): "ויתפלל משה", במרגלים (שם יד):
"ויאמר משה אל־ה' ושמעו מצרים", במחלוקתו של
קרח נתרשלו ידיו. משל לכן מלך שסרח על אביו
ופיס עליו אוהבו פעם ושתיים ושלש, כשסרח
רביעית נתרשלו ידי האוהב ההוא, אמר: עד מתי
אטריח על המלך, שמא לא יקבל עוד מקני:

(א) ויקח קרח. פרשה זו יפה נדרשת במדרש רבי
תנחומא: ויקח קרח. לקח את עצמו לצד אחד
להיות נחלק מתוך העדה לעורר על הכהנה, וזהו
שתרגם אונקלוס "ואתפלג", נחלק משאר העדה
להחזיק במחלוקת. וכן (איוב טו): "מה־יקחך לבד",
לוקח אותך להפליג משאר בני־אדם. דבר אחר:
"ויקח קרח" משך ראשי סנהדראות שבהם
בדברים, כמו שנאמר (במדבר ט): "קח את־אהרן",
(הושע יד): "קחו עמכם דברים": בן־יצחק בן־קתת
בן־לוי. ולא הזכיר "בן־יעקב", שפקש רחמים על
עצמו, שלא יזכר שמו על מחלוקתם, שנאמר
(בראשית מט): "בקהלם אל־תחד כבדי". והיכן נזכר
שמו על קרח? בהתייחסם על הדוכן בדברי הימים,
שנאמר (דה"א ו): "בן־אביסף בן־קרח בן־יצחק
בן־קתת בן־לוי בן־ישראל": ודתן ואבירם.
(תנחומא) בשביל שהיה שבט ראובן שרוי בחנייתם
תימנה, שכן לקחת ובניו החונים תימנה, נשתתפו
עם קרח במחלוקתו: אוי לרשע, אוי לשכנו. ומה
ראה קרח לחלק עם משה? נתקנא על נשיאותו של
אליצפן בן עזיאל, שמנהו משה נשיא על בני קתת
על פי הדבור. אמר קרח: אחי אבא ארבעה היו,
שנאמר (שמות ו): "ובני קתת וגו'". עמךם הבכור
נטלו שני בניו גדלה: אחד מלך ואחד כהן גדול;
מי ראוי לטל את השניה? לא אני, שאני בן יצחק,
שהוא שני לעמךם? והוא מנה נשיא את בן אחיו

אפוהי: ה ומליל עם קרח ועם כל כנשתה למימר בצפרא ויהודע יי ית דכשר לה וית דקדיש ויקרב לקדמוהי וית די יתרעי בה יקרב לשמושה: ו דא עבדו סבו לכוון מחתנן קרח וכל כנשתה: ז והבו בהון אשתא ושויי עליהון קטורת בוסמין קדם יי מחר ויהי גברא דיתרעי יי הוא קדיש סגי לכוון בני לוי: ח ואמר משה לקרח שמעו כען בני לוי: ט הזער לכוון ארי אפרש אלהא דישראל יתכוון

על־פניו כס"י: ה וידבר אל־קרח ואל־כל־עדתו לאמר בִּקְר וידע יהוה את־אשר־לו ואת־הקדוש והקריב אליו ואת אשר יבחר־בו יקריב אליו כס"י: ו זאת עשו קחו־לכם מחתות קרח וכל־עדתו כס"י: ז ותנו־בהן אש ושימו עליהן קטרת לפני יהוה מחר והיה האיש אשר־יבחר יהוה הוא הקדוש רב־לכם בני לוי כס"י: ח ויאמר משה אל־קרח שמעו־נא בני לוי כס"י: ט המעט מכם כִּי־הבדיל אלהי

רע"י

תתחילו: מי שיבחר בו יצא חי וכלכם אוכדים (במדבר רבה): מחתות. פלים שחותין בהם גחלים ויש להם בית יד: (ז) רב־לכם בני לוי. דבר גדול אמרתי לכם. ולא טפשים היו, שכוף התרה בהם וקבלו עליהם לקרב, אלא הם חטאו על נפשותם, שנאמר: "את מחתות החטאים האלה בנפשתם". וקרח שפקח היה, מה ראה לשטות זה? עינו הטעתו, ראה שלשלת גדולה יוצאה ממנו: שמואל ששקול כנגד משה ואהרן. אמר: בשבילו אני נמלט! וכ"ד משמרות עומדות לבני בניו כלם מתנבאים ברוח הקדש שנאמר (ד"ה א כה): "כל־אלה בנים להימן". אמר: אפשר כל הגדלה הזאת עתידה לעמד ממני ואני אדם? לכו נשתתף לבא לאותה חזקה ששמע מפי משה שכלם אוכדים ואחד נמלט: "אשר־יבחר ה' הוא הקדוש" - טעה ותלה בעצמו. ולא ראה יפה לפי שבניו עשו תשובה ומשה היה רואה יפה. (תנחומא): רב־לכם. דבר גדול נטלתם בעצמכם לחלק על הקדוש־ברוך־הוא: (ח) ויאמר משה אל־קרח שמעו־נא בני לוי. התחיל לדבר עמו דברים רבים. ביון שראוהו קשה ערף, אמר: עד שלא ישתתפו שאר השבטים ויאבדו עמו, אדבר גם אל כלם. התחיל לזרו בהם: "שמעו־נא בני לוי": (ט) ולעמד

(ה) בִּקְר וידע וגו'. עתה (במדבר רבה) עת שכרות היא לנו ולא נכון להראות לפניו, והוא היה מתכונן לדחותם שמא יחזרו בהם: בִּקְר וידע ה' את־אשר־לו. לעבודת לוי: ואת־הקדוש. לכהנה: והקריב. אותם אליו (תנחומא). והתרגום מוכיח כן: ויקרב לקדמוהי, יקרב לשמושיה. ומדרשו: בִּקְר - אמר להם משה: גבולות חלק הקדוש־ברוך־הוא בעולמו, יכולים אתם להפוך בִּקְר לערב? כן תוכלו לבטל את זו, שנאמר (בראשית א): "ויהי־ערב ויהי־בקר... ויבדל". כך (דה"א כג): "ויבדל אהרן להקדישו וגו'": (ו) זאת עשו קחו־לכם מחתות. מה ראה לומר להם כך? אמר להם: בדרכי העכו"ם יש נימוסים הרבה וכמרים הרבה, וכלם (ס"א: ואין כלם) מתקבצים בבית אחד; אנו אין לנו אלא ה' אחד, ארון אחד ותורה אחת ומזבח אחד וכהן גדול אחד - ואתם ר"נ איש מבקשים כהנה גדולה? אף אני רוצה בכך, הא לכם תשמיש חביב מכל, היא הקטרת החביבה מכל הקרבנות, וסם המות נתון בתוכו, שבו נשרפו נדב ואביהוא, לפיכך התרה בהם: "והיה האיש אשר־יבחר ה' הוא הקדוש", בִּקְר הוא בקדשתו. וכי אין אנו יודעים, שמי שיבחר הוא הקדוש? אלא אמר להם משה: הריני אומר לכם שלא

מִכְנָשָׁתָא דִּישְׂרָאֵל לְקִרְבָּא יִתְכוֹן
 קְדָמוּהִי לְמַפְלַח יֵת פִּלְחֵן
 מִשְׁכָּנָא דִּי וּלְמַקָּם קָדָם כְּנִשְׁתָּא
 לְשִׁמְשׁוּתֵהוּן: י וְקִרְבַּי יִתֵּן וְיֵת
 כָּל אַחִיד בְּנֵי לִוִּי עֲמֹד וְכַעַן אֲתוֹן
 בַּעַן אִף כְּהִנָּתָא רַבָּתָא: יא כִּכֵּן
 אֵת וְכָל כְּנִשְׁתָּךְ דְּאִדְמָנְתוֹן עַל יֵי
 וְאַהֲרֹן מָה הוּא אָרִי אֲתִרְעָמְתוֹן
 עֲלוּהִי: יב וְיִשְׁלַח מֹשֶׁה לְמַקְרִי
 לְדָתָן וּלְאֶבִירָם בְּנֵי אֱלִיאָב וְאָמְרוּ
 לֹא נִסָּק: יג הִזְעֵר אָרִי אֶסְקִתְנָא
 מֵאַרְעָא עֲבָדָא חֶלֶב וּדְבַשׁ
 לְקִשְׁלוֹתְנָא בְּמִדְבָּרָא אָרִי
 אֲתִרְכִּבְתָּ עֲלֵנָא אִף אֲתִרְכִּבְתָּ:
 יד בָּרָם לֹא לְאַרְעָא עֲבָדָא חֶלֶב
 וּדְבַשׁ אֲעֻלְתְּנָא וַיִּהְבֹּתָא לָנָא
 אַחֲסָנָת חֲקִלִין וּכְרָמִין הַעֲיִי
 גִבְרִיאָא הָאֲנֹן תִּשְׁלַח לְעֹרָא לֹא
 נִסָּק: טו וַתִּקַּף לְמֹשֶׁה לְחֻדָּא
 וְאָמַר קָדָם יי לֹא תִקְבֵּל בְּרַעְוָא
 קִרְבְּנֵהוּן לֹא חֲמָרָא דְחַד מִנְהוֹן
 שְׁחִרִית וְלֹא אֲבָאִשִׁית יֵת חַד

יִשְׂרָאֵל אֲתִכֶּם מַעַדְת יִשְׂרָאֵל לְהַקְרִיב אֲתִכֶּם
 אֵלָיו לַעֲבֹד אֶת־עַבְדְּתָא מִשְׁכָּן יְהוָה וְלַעֲמֹד
 לִפְנֵי הָעֵדָה לְשִׁרְתָּם כִּסִּי: י וַיִּקְרַב אֶתְךָ וְאֶת־
 כָּל־אֶחָיד בְּנֵי־לֵוִי אֶתְךָ וּבִקִּשְׁתֶּם גַּם־
 כְּהִנָּה כִּסִּי: יא לָכֵן אֲתָהּ וְכָל־עַדְתְּךָ הַנֹּעָדִים
 עַל־יְהוָה וְאַהֲרֹן מַה־הוּא כִּי כְתִיב תִּלְוֹנוּ קְרִי תִלְוִנוּ
 עָלָיו כִּסִּי: יב וַיִּשְׁלַח מֹשֶׁה לְקָרָא לְדָתָן
 וּלְאֶבִירָם בְּנֵי אֱלִיאָב וַיֹּאמְרוּ לֹא נַעֲלֶה כִּסִּי:
 יג הַמַּעֲט כִּי הָעֲלִיתָנוּ מֵאֶרֶץ זִבְתָּ חֶלֶב וּדְבַשׁ
 לְהַמִּיתָנוּ בְּמִדְבָּר כִּי־תִשְׁתָּרַר עָלֵינוּ גַם־
 הַשְׁתָּרַר: שְׁנִי ע"ב בְּחֹל יד אִף לֹא אֶל־אֶרֶץ זִבְתָּ
 חֶלֶב וּדְבַשׁ הִבִּיאָתָנוּ וַתִּתֵּן־לָנוּ נַחֲלַת שָׂדֶה
 וְכָרִם הָעֵינֵי הָאֲנָשִׁים הָהֵם תִּנְקֹר לֹא
 נַעֲלֶה כִּסִּי: טו וַיַּחֲר לְמֹשֶׁה מְאֹד וַיֹּאמֶר אֶל־
 יְהוָה אֶל־תִּפֶּן אֶל־מִנְחָתָם לֹא חֲמֹר אֶחָד

רש"י

בְּמִדְבָּר, שְׁאִמְרָת לָנוּ (במדבר יד): "בְּמִדְבָּר הַזֶּה
 יִפְּלוּ פְּגָרֵיכֶם": הַעֲיִי הָאֲנָשִׁים הָהֵם תִּנְקֹר וְגו'.
 אֲפִלּוּ אֲתָהּ שׁוֹלַח לִנְקֹר אֶת עֵינֵינוּ אִם לֹא נַעֲלֶה
 אֵלָיְךָ, לֹא נַעֲלֶה: הָאֲנָשִׁים הָהֵם. כְּאֵדָם הַתּוֹלָה
 קָלְלָתוֹ בְּחִבְרוֹ: (טו) וַיַּחֲר לְמֹשֶׁה מְאֹד. נִצְטָעַר
 עַד לְמָאֵד: אֶל־תִּפֶּן אֶל־מִנְחָתָם. לְפִי פֶשׁוּטוֹ:
 הַקְטָרֶת שֶׁהֵם מִקְרִיבִים לִפְנֵיךָ מִחֶר, אֵל תִּפֶּן
 אֲלֵיהֶם. וּמִדְרָשׁוֹ: אָמַר: יוֹדַע אֲנִי שֶׁיֵּשׁ לָהֶם חֶלֶק
 בְּתַמִּידֵי צָבוּר, אִף חֶלֶקֶם לֹא יִקְבֵּל לִפְנֵיךָ לְרִצּוֹן,
 תִּנְיָחָנוּ הָאֵשׁ וְלֹא תֵאכְלֵנוּ: לֹא חֲמֹר אֶחָד מֵהֶם
 נִשְׁאֲתִי. לֹא חֲמֹר וְשֵׁל אֶחָד מֵהֶם נִטְלִיתִי, (תנחומא)
 אֲפִלּוּ כְּשֶׁהִלְכְּתִי מִמִּדְּיָן לְמִצְרַיִם וַהֲרַפְכֵתִי אֶת
 אִשְׁתִּי וְאֶת בְּנֵי עַל הַחֲמֹר וְהִזָּה לִי לִטֹּל אוֹתוֹ
 הַחֲמֹר מִשְׁלָהֶם, לֹא נִטְלִיתִי אֶלָּא מִשְׁלִי. וַתִּרְגְּמוּ

לִפְנֵי הָעֵדָה. לְשִׁיר עַל הַדּוּכָן: (י) וַיִּקְרַב אֶתְךָ.
 לְאוֹתוֹ שְׁרוֹת שֶׁהִרְחִיק מִמֶּנּוּ שְׁאֵר עַדֹת יִשְׂרָאֵל:
 (יא) לָכֵן. בְּשִׁבְלֵי כֹף אֲתָהּ וְכָל־עַדְתְּךָ הַנֹּעָדִים
 אֲתָךְ עַל־הָ, כִּי בִשְׁלִיחוֹתָו עֲשִׂיתִי לְתֵת כְּהִנָּה
 לְאַהֲרֹן וְלֹא לָנוּ הוּא הַמִּנְחָלָת הַזֶּה: (יב) וַיִּשְׁלַח
 מֹשֶׁה וְגו'. (סנהדרין קי) מִכָּאן, שְׁאִין מִחֲזִיקִין
 בְּמִנְחָלָת, שֶׁהִיָּה מִשֶּׁה מְחֹזֵר אַחֲרֵיהֶם לְהַשְׁלִימָם
 בְּדִבְרֵי שְׁלוֹם: לֹא נַעֲלֶה. פִּיהֶם הַכְּשִׁילָם, שְׁאִין
 לָהֶם אֶלָּא יְרִידָה: תוֹרָה יג (יד) וַתִּתֵּן־לָנוּ. הַדְּבָר
 מוֹסֵב עַל "לֹא" הָאֲמֹר לְמַעַלָּה, כְּלוֹמֵר לֹא
 הִבִּיאָתָנוּ וְלֹא נִתַּת לָנוּ נַחֲלַת שָׂדֶה וְכָרִם, אֲמָרָת
 לָנוּ (שמות ג): "אֲעֻלָּה אֲתִכֶּם מִעֲנֵי מִצְרַיִם אֶל־אֶרֶץ
 טוֹבָה וְגו' - מִשֶּׁם הוֹצֵאתָנוּ וְלֹא אֶל אֶרֶץ זִבְתָּ
 חֶלֶב וּדְבַשׁ הִבִּיאָתָנוּ, אֶלָּא גִזְרָתָ עָלֵינוּ לְהַמִּיתָנוּ

מֵהֶם נִשְׁאַתִּי וְלֹא הִרְעֵתִי אֶת־אֶחָד מֵהֶם כִּשִׁי׃
 טז וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל־קֶרַח אַתָּה וְכָל־עַדְתְּךָ הֵיוּ
 לִפְנֵי יְהוָה אַתָּה וְהֵם וְאַהֲרֹן מָחָר כִּשִׁי׃
 יז וַיִּקְחוּ אִישׁ מִחֶתְתּוֹ וַיִּנְתְּתֵם עֲלֵיהֶם קִטְרֶת
 וְהִקְרַבְתֶּם לִפְנֵי יְהוָה אִישׁ מִחֶתְתּוֹ חֲמִשִּׁים
 וּמֵאֲתִים מִחֶתֶת וְאַתָּה וְאַהֲרֹן אִישׁ
 מִחֶתְתּוֹ כִּשִׁי׃ יח וַיִּקְחוּ אִישׁ מִחֶתְתּוֹ וַיִּנְתְּנוּ
 עֲלֵיהֶם אֵשׁ וַיִּשְׂימוּ עֲלֵיהֶם קִטְרֶת וַיַּעֲמְדוּ
 פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד וּמֹשֶׁה וְאַהֲרֹן׃ יט וַיִּקְהֵל
 עֲלֵיהֶם קֶרַח אֶת־כָּל־הָעֵדָה אֶל־פֶּתַח אֹהֶל
 מוֹעֵד וַיֵּרָא כְבוֹד־יְהוָה אֶל־כָּל־הָעֵדָה כִּשִׁי׃ ס
 שְׁלִישִׁי כ וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה וְאֶל־אַהֲרֹן
 לֵאמֹר׃ כא הִבְדַּלְוּ מִתּוֹךְ הָעֵדָה הַזֹּאת וְאִכְלָה
 אֹתָם בָּרָגַע׃ כב וַיִּפְּלוּ עַל־פְּנֵיהֶם וַיֹּאמְרוּ אֵל
 אֱלֹהֵי הָרוּחֹת לְכָל־בָּשָׂר הָאִישׁ אֶחָד יַחְטֵא
 וְעַל כָּל־הָעֵדָה תִּקְצָף כִּשִׁי׃ ס כג וַיְדַבֵּר יְהוָה
 אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר׃ כד דַּבֵּר אֶל־הָעֵדָה לֵאמֹר
 הִעָלוּ מִסִּבִּיב לְמִשְׁכַּן־קֶרַח דָּתָן וַאֲבִירָם כִּשִׁי׃ כה וַיִּקָּם מֹשֶׁה וַיֵּלֶךְ

רש"י

יודע מחשבות, אין מדתך כמדת בשר ודם: מלך
 בשר ודם שפרכה עליו מקצת מדינה, אינו יודע
 מי החוטא, לפיכך כשהוא כועס נפרע מכלם,
 אבל אתה לפניך גלויות כל המחשבות ויודע אתה
 מי החוטא: האיש אחד. הוא החוטא ואתה על
 כל העדה תקצף? אמר הקדוש-ברוך-הוא: יפה
 אמרת, אני יודע ומודיע מי חטא ומי לא חטא:
 תורה כג (כד) העלו וגו'. בתרגומו: "אסתלקו"
 מסביבות משכן קרח: (כה) ויקם משה. (מדרש
 רבה) כסבור שישאו לו פנים, ולא עשו: תורה כו

אונקלוס: "שחרית", לשון ארמי כף נקראת אנגריא
 של מלך שחור (כ"ב מ"ז): (טז) והם. עדתך:
 (יז) והקרבתם וגו' איש מחתתו. החמשים
 ומאתים איש שבכם: תורה יח (יט) ויקהל עליהם
 קרח. (תנחומא) בדברי לצנות; כל הלילה ההוא
 הלך אצל השבטים ופתה אותם: "כסבורין אתם
 שעלי לבדי אני מקפיד? אני מקפיד אלא בשביל
 בלכם! אלו באין ונוטלין כל הגדלות: לו המלכות
 ולאחיו הכהנה! עד שנתפתו כלם: וירא-כבוד ה'.
 בא בעמוד ענן: תורה כ (כב) אל אלהי הרוחות.

וַאֲזָלוּ בְּתִרוּהִי סָבִי יִשְׂרָאֵל:
 כו ומליל עם פנשתא למימר
 זורו כען מעלוי משפני גבריאל
 חיביא האלין ולא תקרבון בכל
 די להון דלמא תלקון בכל
 חוביהון: כו ואסתלקו מעלוי
 משכנא דקרח דתן ואבירם
 מסחור סחור ודתן ואבירם נפקו
 קימין פתרע משכניהון ונשיהון
 ובניהון וטפלהון: כח ואמר
 משה בדא תדעון ארי יי שלחני
 למעבד ית כל עובדיא האלין
 ארי לא מרעותי: כט אם כמותא
 דכל אנשא ימותון אלין וסערא
 דכל אנשא יסתער עליהון לא יי
 שלחני: ל ואם בריאה יברי יי
 ופתחת ארעא ית פומה ובלעת
 יתהון וית כל די להון וינתון פד
 חיין לשאול ותדעון ארי ארגיזו
 גבריאל האלין קדם יי: לא ויהוה
 פד שצי למללא ית כל פתגמאי
 האלין ואתבזעת ארעא די
 תחזיהון: לב ופתחת ארעא ית
 פומה ובלעת יתהון וית אנש
 פתיהון וית כל אנשא די לקרח
 וית כל קנניא: לג ונחתו אנון

אֶל־דָּתָן וְאֶבִּירָם וַיֵּלְכוּ אַחֲרָיו וְקָנִי
 יִשְׂרָאֵל^{רש"י}: כו וַיְדַבֵּר אֶל־הָעֵדָה לֵאמֹר סוּרוּ
 נָא מֵעַל אֹהֲלֵי הָאֲנָשִׁים הָרָשָׁעִים הָאֵלֶּה
 וְאֶל־תִּגְעוּ בְּכָל־אִשָּׁר לָהֶם פֶּן־תִּסָּפוּ בְּכָל־
 חַטֹּאתֵם: כז וַיַּעֲלוּ מֵעַל מִשְׁכַּן־קָרַח דָּתָן
 וְאֶבִּירָם מִסָּבִיב וְדָתָן וְאֶבִּירָם יֵצְאוּ נֹצְצִים
 פֶּתַח אֹהֲלֵיהֶם וְנִשְׁיָהֶם וּבְנֵיהֶם וְטַפָּם^{רש"י}:
 כח וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה בְּזֹאת תִּדְעוּן כִּי־יְהוָה שְׁלַחְנִי
 לַעֲשׂוֹת אֵת כָּל־הַמַּעֲשִׂים הָאֵלֶּה כִּי־לֹא
 מִלִּבִּי^{רש"י}: כט אִם־כִּמּוֹת כָּל־הָאָדָם יִמָּתוּן אֱלֹהֶה
 וּפְקֻדַּת כָּל־הָאָדָם יִפָּקֵד עֲלֵיהֶם לֹא יְהוָה
 שְׁלַחְנִי^{רש"י}: ל וְאִם־בְּרִיאָה יִבְרָא יְהוָה וּפִצְתָהּ
 הָאֲדָמָה אֶת־פִּיהָ וּבִלְעָה אֹתָם וְאֶת־כָּל־אִשָּׁר
 לָהֶם וַיִּרְדּוּ חַיִּים שְׂאֵלָה וַיִּדְעֻתָם כִּי נֹאצּוּ
 הָאֲנָשִׁים הָאֵלֶּה אֶת־יְהוָה^{רש"י}: לא וַיְהִי כְּכֹלְתּוֹ
 לְדַבֵּר אֵת כָּל־הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה וַתִּבְקַע
 הָאֲדָמָה אֲשֶׁר תַּחְתֵּיהֶם: לב וַתִּפְתַּח הָאָרֶץ
 אֶת־פִּיהָ וַתִּבְלַע אֹתָם וְאֶת־בָּתֵּיהֶם וְאֶת
 כָּל־הָאָדָם אֲשֶׁר לְקָרַח וְאֶת כָּל־הָרִכּוּשׁ: לג וַיִּרְדּוּ הֵם וְכָל־אִשָּׁר לָהֶם

רש"י

ובניו - סגני כהנה, ואליצפן - נשיא הקהתי:
 (כט) לא ה' שלחני. אלא אני עשיתי הכל
 מדעתי, ובדין הוא חולק עלי: (ל) ואם בריאה.
 חדשה: יברא ה'. להמית אותם במיתה שלא מת
 בה אדם עד הנה, ומה היא הבריאה? ופצתה
 האדמה את־פיה ותבלעם, אז וידעתם כי נאצו הם
 את ה', ואני מפי הגבורה אמרתי. ורבותינו פירשו
 (סנהדרין קי): אם בריאה פה לארץ מששת ימי

(כז) יצאו נצבים. (תנחומא) בקומה זקופה לחרף
 ולגדר, כמו (שמואל א יז): "ויתיצב ארבעים יום"
 דגלית: ונשיהם ובניהם וטפם. בא וראה כמה
 קשה המחלקת: שהרי בית דין של משה אין
 עונשין אלא עד שביא שתי שערות, ובית דין של
 מעלה עד עשרים שנה, וכאן אבדו אף יונקי
 שדים: (כח) לעשות את כל־המעשים האלה.
 שעשיתי על־פי הדבור לתת לאהרן כהנה גדולה,

וְכָל דִּי לְהוֹן בְּד חֵיין לְשֹׂאֹל
וְחִפְתָּ עַל־יְהוֹן אֲרַעַא וְאַבְדּוּ מִגּוֹ
קְהָלָא: לֹד וְכָל יִשְׂרָאֵל דִּי
בְּסַחְרֵינִיהוֹן עֲרָקוּ לְקַלְהוֹן אַרִי
אֲמָרוּ דְלִמָּא תְּבַלְעֲנָנָא אֲרַעַא:
לֹה וְאַשְׁתָּא נִפְקַת מִן קָדָם יִי
וְאַכְלַת יֵת מֵאֲתָן וְחִמְשִׁין גְּבָרָא
מִקְרָבִי קְטָרַת בּוֹסְמִיָּא: א וּמְלִיל
יִי עִם מֹשֶׁה לְמִיָּמָר: ב אֲמָר
לְאַלְעָזָר בֶּר אֶהְרֹן כֹּהֵנָא וְיִפְרֹשׁ
יֵת מִחֻתִּיתָא מִבֵּין יִקְיִדְיָא וְיֵת
אַשְׁתָּא יִרְחִיק לְהֵלָא אַרִי
אַתְקַדְשׁוּ: ג יֵת מִחֻתִּית חִיבִיָּא
הָאֲלִין דְּאַתְחִיבּוּ בְּנִפְשִׁיתִיהוֹן
וְיַעֲבֹדוֹן יִתְהֵן טַסִין רִדִּידִין
חוּפָּאָה לְמַדְבָּחָא אַרִי קֶרְבָּנוֹן
קָדָם יִי וְאַתְקַדְשׁוּ וְיִהְיוּן לְאֵת
לְבָנֵי יִשְׂרָאֵל: ד וְנָסִיב אֶלְעָזָר
כֹּהֵנָא יֵת מִחֻתִּיתָא דְנִחְשָׂא
דְּקָרִיבּוּ יִקְיִדְיָא וְרִדִּידֵינוֹן חוּפָּאָה
לְמַדְבָּחָא: ה דְּכֶרְנָא לְבָנֵי יִשְׂרָאֵל
בְּדִיל דִּי לֹא יִקְרַב גְּבַר חִלּוּנִי דִּי
לֹא מִזְרַעָא דְאֶהְרֹן הוּא לְאַסְקָא
קְטָרַת בּוֹסְמִין קָדָם יִי וְלֹא יִהְיִי
כְּקֶרַח וּכְכֹנָשֶׁתָּה כִּמָּא דִּי מְלִיל יִי

חַיִּים שְׂאֵלָה וְתַכֶּם עֲלֵיהֶם הָאָרֶץ וַיֹּאבְדּוּ
מִתּוֹךְ הַקָּהָל: וְכָל־יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר סְבִיבֵיתֵיהֶם
נָסּוּ לְקָלָם כִּי אָמְרוּ פֶּן־תְּבַלְעֵנוּ הָאָרֶץ כִּסְיִי:
לֹה וְאִשׁ יֵצֵאָה מֵאֵת יְהוָה וְתֹאכַל אֶת
הַחֲמִשִּׁים וּמֵאֲתָיִם אִישׁ מִקְרִיבֵי הַקְטָרֶת: ס
יִי א וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵּאמֹר: ז אֲמַר
אֶל־אַלְעָזָר בֶּן־אֶהְרֹן הַכֹּהֵן וְיִרֶם אֶת־הַמִּחֻתֹּת
מִבֵּין הַשֹּׂרֶפֶה וְאֶת־הָאִשׁ זֶרֶה־הַלֵּאָה כִּי
קִדְּשׁוּ כִסְיִי: ח אֵת מִחֻתֹּת הַחֲטָאִים הָאֵלֶּה
בְּנִפְשָׁתָם וַעֲשׂוּ אֹתָם רִקְעֵי פָחִים צִפּוּי
לְמִזְבֵּחַ כִּי־הִקְרִיבֶם לִפְנֵי־יְהוָה וַיִּקְדְּשׁוּ וַיְהִיוּ
לְאוֹת לְבָנֵי יִשְׂרָאֵל כִּסְיִי: ט וַיִּקַּח אֶלְעָזָר הַכֹּהֵן
אֶת מִחֻתֹּת הַנְּחֻשֶׁת אֲשֶׁר הִקְרִיבוּ הַשֹּׂרֶפִים
וַיִּרְקְעוּם צִפּוּי לְמִזְבֵּחַ כִּסְיִי: י הַזְכֵּרוּן לְבָנֵי
יִשְׂרָאֵל לְמַעַן אֲשֶׁר לֹא־יִקְרַב אִישׁ זֶר אֲשֶׁר
לֹא מִזְרַע אֶהְרֹן הוּא לְהִקְטִיר קְטָרֶת לִפְנֵי
יְהוָה וְלֹא־יִהְיֶה כְּקֶרַח וּכְעֵדָתוֹ כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר

רש"י

אלו היו מאותן שנחלקו על הכהנה ונשרפו:
(ד) וירקעום. אינטינדר"ש בלעז: (ה) ולא־
יהיה כקרח. כדי שלא יהיה קנח: כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר ה'
בְּיַד־מֹשֶׁה לוֹ. כְּמוֹ "עֲלִיו" עַל אֶהְרֹן דִּבֶּר אֶל מֹשֶׁה,
שִׁיְהִיָּה הוּא וּבָנָיו כֹּהֲנִים, לְפִיכָף "לֹא־יִקְרַב אִישׁ זֶר
אֲשֶׁר לֹא מִזְרַע אֶהְרֹן וְגו'". וְכֵן כֹּל "לִי" וְ"לוֹ"
וְ"לָהֶם" הַסְמוּכִים אֶצֶל "דְּבֹר" - פְּתוּרָם כְּמוֹ
"עַל". וּמִדְרָשׁוֹ: עַל קֶרַח. וּמֵהוּ בְּיַד מֹשֶׁה, וְלֹא כְּתֹב
אֶל מֹשֶׁה? רָמַז לְחֻלְקִים עַל הַכֹּהֲנָה, שְׁלוּקִין
בְּצִרְעָתָה, כְּמוֹ שֶׁלָּקָה מֹשֶׁה בְּיָדוֹ, שְׁנֵאֲמַר (שְׁמוֹת ד):

בְּרֵאשִׁית - מוֹטָב, וְאִם לֹא יִבְרָא ה'. (ר"ל יִבְרָא ה'
הַפָּה לְכָאן): תוֹרָה לֹא (לֹד) נָסּוּ לְקָלָם. בְּשִׁבִּיל
הַקּוֹל הַיּוֹצֵא עַל בְּלִיעָתָן: תוֹרָה לֹה (ב) וְאֶת־הָאִשׁ.
שְׁבִתּוֹךְ הַמִּחֻתֹּת: זֶרֶה־הַלֵּאָה. לְאָרֶץ מַעַל
הַמִּחֻתֹּת: כִּי קִדְּשׁוּ. הַמִּחֻתֹּת וְאַסּוּרִין בִּהְנֵאָה,
שְׁהָרִי עֲשָׂאוּם כְּלִי שֶׁרֶת: (ג) הַחֲטָאִים הָאֵלֶּה
בְּנִפְשָׁתָם. (יוֹמָא לו) שְׁנַעֲשׂוּ פּוֹשְׁעִים בְּנִפְשׁוֹתָם,
שְׁנַחֲלָקוּ עַל הַקְדוֹשׁ־בְּרוּךְ־הוּא: רִקְעֵי. רִדִּידִין:
פָּחִים. טַסִין מְרִדִּין טִיבִי"ש בְּלַעַז: צִפּוּי לְמִזְבֵּחַ.
לְמִזְבֵּחַ הַנְּחֻשֶׁת: וַיְהִיו לְאוֹת. לְזִכְרוֹן, שִׁיאֲמָרוּ:

יְהוָה בִּיד־מֹשֶׁה לוֹ כַּסִּי: פ וַיִּלְנוּ כָּל־עֲדַת
 בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל מִמַּחֲרַת עַל־מֹשֶׁה וְעַל־אַהֲרֹן
 לֵאמֹר אַתֶּם הַמֵּתִים אֶת־עַם יְהוָה: וַיְהִי
 בְּהִקְהֵל הָעֵדָה עַל־מֹשֶׁה וְעַל־אַהֲרֹן וַיִּפְנוּ
 אֶל־אַהֲל מוֹעֵד וְהִנֵּה כֶסֶהוּ הָעֲנָן וַיֵּרָא כְבוֹד
 יְהוָה: ח וַיָּבֹא מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן אֶל־פְּנֵי אֱהִל
 מוֹעֵד: ט רביעי וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר:
 י הֲרֹמוּ מִתּוֹךְ הָעֵדָה הַזֹּאת וְאֹכְלָה אֶתֶּם
 כְּרֹגַע וַיִּפְּלוּ עַל־פְּנֵיהֶם: יא וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל־
 אַהֲרֹן קַח אֶת־הַמַּחֲתָה וְתִן־עָלֶיהָ אֵשׁ מֵעַל
 הַמִּזְבֵּחַ וְשִׁים קִטְרֶת וְהוֹלֵךְ מִהֲרָה אֶל־הָעֵדָה
 וְכִפֵּר עֲלֵיהֶם כִּי־יֵצֵא הַקֶּצֶף מִלִּפְנֵי יְהוָה הַחַל
 הַנֶּגֶף כַּסִּי: יב וַיִּקַּח אַהֲרֹן כַּאֲשֶׁר | דָּבַר מֹשֶׁה
 וַיֵּרֶץ אֶל־תּוֹךְ הַקָּהָל וְהִנֵּה הַחַל הַנֶּגֶף בָּעָם
 וַיִּתֵּן אֶת־הַקִּטְרֶת וַיִּכְפֹּר עַל־הָעָם: יג וַיַּעֲמֵד
 בֵּין־הַמֵּתִים וּבֵין הַחַיִּים וַתַּעֲצֹר הַמִּגֶּפֶה כַּסִּי:

רע"י

המלאך והעמידו על פרחו. אמר לו המלאך: הנח
 לי לעשות שליחותי! אמר לו: משה צוני לעבד על
 ידך! אמר לו: אני שלוחו של מקום, ואפה שלוחו
 של משה! אמר לו: אין משה אומר כלום מלבד,
 אלא מפי הגבורה. אם אין אפה מאמין, הרי
 הקדוש-ברוך-הוא ומשה אל פתח אהל מועד, בא
 עמי ושאל. וזהו שנאמר: "וישב אהרן אל-משה"
 (מכילתא). דבר אחר: למה בקטרת? לפי שהיו
 ישראל מליזין ומרננים אחר הקטרת לומר: סם
 המות הוא, על ידו מתו נדב ואביהוא, על ידו
 נשפרו חמשים ומאתים איש. אמר הקדוש-ברוך-
 הוא: תראו שעוצר מגפה הוא, והחטא הוא

"ויוציאה והנה ידו מצרעת בשלג". ועל פן לקה
 עזיה בצרעת: תורה ו (יא) וכפר עליהם. רז זה
 מסר לו מלאך המות כשעלה לרקיע, שהקטרת
 עוצר המגפה (ר"ל כשנתן רשות למשחית אז אין
 מבחין בין טוב לרע ועל מה שמוסיף מדיליה יש
 תקון בקטרת, אבל מה שגזר הקדוש-ברוך-הוא
 בהדיא אין חכמה ואין תבונה. ובזה מתורץ מה-
 שכתב אחר כך שלא הניח המלאך את אהרן לעצור
 בקטרת, והלא הוא מסר לו רז זה? אלא שהיה
 גזרת הקדוש-ברוך-הוא, כמו שאמר אני שלוחו
 של מקום ודו"ק) כדאיתא במסכת שבת (שבת פט):
 תורה יב (יג) ויעמד בין המתים וגו'. אחז את

יד וְהָיוּ דְמִיתוּ בְּמוֹתָנָא אַרְבַּעַת
עָשָׂר אֲלָפִין וּשְׁבַע מֵאָה בַּר
מִדְּמִיתוּ עַל פְּלִגְתָּא דְקִרְחָ:
טו וְתָב אֶהְרֹן לְמֹשֶׁה לְתַרְע
מִשְׁפָּן זְמָנָא וּמוֹתָנָא אֲתִפְּלִי:
טז וּמְלִיל יְיָ עִם מֹשֶׁה לְמִימְרָ:
יז מְלִל עִם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְסָב
מִנְהוֹן חֲטָא חֲטָא לְבֵית אָבָא
מִן כָּל רִבְרָבְנִיהוֹן לְבֵית אֲבֹהֵתְהוֹן
תָּרִי עָשָׂר חֲטָרִין גָּבַר יֵת שְׁמָה
תְּכַתּוּב עַל חֲטָרָה: יח וְיֵת שְׁמָא
דְּאֶהְרֹן תְּכַתּוּב עַל חֲטָא דְלוֹי
אַרְי חֲטָא חֲד לְרִישׁ בֵּית
אֲבֹהֵתְהוֹן: יט וְתַצְנַעְנוּן בְּמִשְׁפָּן
זְמָנָא קָדָם סִדְהוּתָא דִּי אֲזַמֵּן
מִימְרֵי לְכוּן תַּמָּן: כ וְיֵהִי גִבְרָא
דְּאֶתְרַעֲצִי בֵּה חֲטָרָה יִנְעִי וְאַנִּיחַ מִן
קִדְמֵי יֵת תּוֹרַעְמַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל דִּי
אֲנוּן מִתְרַעְמִין עֲלִיכוּן:
כא וּמְלִיל מֹשֶׁה עִם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
וַיִּהְיוּ לֵה כָּל רִבְרָבְנִיהוֹן חֲטָא
לְרִבָּא חֲד חֲטָא לְרִבָּא חֲד לְבֵית
אֲבֹהֵתְהוֹן תָּרִי עָשָׂר חֲטָרִין
וְחֲטָא דְאֶהְרֹן בְּגוֹ חֲטָרִיהוֹן:
כב וְאַצְנַע מֹשֶׁה יֵת חֲטָרָא קָדָם
יְיָ בְּמִשְׁפָּנָא דְסִדְהוּתָא: כג וְהָוָה
בִּיּוֹמָא דְבִתְרוּחֵי וְעַל מֹשֶׁה
לְמִשְׁפָּנָא דְסִדְהוּתָא וְהָא נָעָא
חֲטָא דְאֶהְרֹן לְבֵית לוֹי וְאַפְק
לְכַלְבִּין וְאַנְזִין גִּזְ וְכַפַּת שְׁגָדִין:

וַיְהִיו הַמִּתִּים בַּמִּנְפָּה אַרְבַּעַת עָשָׂר אֲלָפִ
וּשְׁבַע מֵאוֹת מִלְבָּד הַמִּתִּים עַל־דְּבֶר־קִרְחָ:
טו וַיֵּשֶׁב אֶהְרֹן אֶל־מֹשֶׁה אֶל־פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד
וְהַמִּנְפָּה נִעְצְרָה: פ חֲמִישִׁי טז וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־
מֹשֶׁה לֵּאמֹר: יז דַּבֵּר אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְקַח
מֵאֲתָם מִטָּה מִטָּה לְבֵית אָב מֵאֵת כָּל־
נְשֵׂאֵיהֶם לְבֵית אֲבֹתָם שְׁנַיִם עָשָׂר מִטּוֹת אִישׁ
אֶת־שְׁמוֹ תִּכְתֹּב עַל־מִטָּהוּ: יח וְאֵת שֵׁם אֶהְרֹן
תִּכְתֹּב עַל־מִטָּה לוֹי כִּי מִטָּה אֶחָד לְרֹאשׁ
בֵּית אֲבוֹתָם כִּסִּי: יט וְהִנַּחְתָּם בְּאֹהֶל מוֹעֵד
לְפָנֵי הָעֵדוּת אֲשֶׁר אוֹעֵד לָכֶם שְׁמָה: כ וְהָיָה
הָאִישׁ אֲשֶׁר אֲבֹחֲר־בּוֹ מִטָּהוּ יִפְרַח וְהִשְׁכַּתִּי
מֵעָלַי אֶת־תְּלָנוֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר הֵם
מְלִינִם עָלֵיכֶם כִּסִּי: כא וַיְדַבֵּר מֹשֶׁה אֶל־בְּנֵי
יִשְׂרָאֵל וַיִּתְּנוּ אֵלָיו א כָּל־נְשֵׂאֵיהֶם מִטָּה
לְנָשִׂיא אֶחָד מִטָּה לְנָשִׂיא אֶחָד לְבֵית אֲבֹתָם
שְׁנַיִם עָשָׂר מִטּוֹת וּמִטָּה אֶהְרֹן בְּתוֹךְ
מִטּוֹתָם כִּסִּי: כב וַיִּנַּח מֹשֶׁה אֶת־הַמִּטּוֹת לְפָנֵי
יְהוָה בְּאֹהֶל הָעֵדוּת: כג וַיְהִי מִמַּחֲרַת וַיָּבֹא
מֹשֶׁה אֶל־אֹהֶל הָעֵדוּת וְהִנֵּה פָּרַח מִטָּה־

רש"י

הַמִּתִּים: תורה יד (יח) כִּי מִטָּה אֶחָד. אף על פי
שֶׁחֲלָקְתִּים לְשֵׁתִי מִשְׁפָּחוֹת - מִשְׁפַּחַת כְּהֵנָה לְבֵד
וְלוֹיָה לְבֵד, מְכַל מְקוֹם שְׁבֹט אֶחָד הוּא: תורה יט
(כ) וְהִשְׁכַּתִּי. כְּמוֹ (בראשית ח) "וַיִּשְׁכּוּ הַמָּיִם",
(אסתר ז): "וַחֲמַת הַמֶּלֶךְ שָׁכְכָה": (כא) בְּתוֹךְ
מִטּוֹתָם. הֵנִיחוּ בְּאֶמְצַע, שְׁלֵא יֵאמְרוּ: מִפְּנֵי

שֶׁהֵנִיחוּ בְּצַד שְׁכִינָה פָּרַח: תורה כב (כג) וַיֵּצֵא
פָּרַח. כְּמִשְׁמָעוֹ: צִיץ. הוּא חֲנוּטַת הַפָּרִי כְּשֶׁהִפְרַח
נוֹפֵל: וַיִּגְמַל שְׁקָדִים. כְּשֶׁהִפְרַח הַפָּרִי, הִפְרַח שֶׁהֵן
שְׁקָדִים, לְשׁוֹן (בראשית כא): "וַיִּגְדֵּל הַיֶּלֶד וַיִּגְמַל",
וְלְשׁוֹן זֶה מְצוּי בַּפָּרִי הָאֵילָן, כְּמוֹ (ישעיה יח): "וּבֹסֶר
גָּמִל יִהְיֶה נֹצֵחַ". וְלָמָּה שְׁקָדִים? הוּא הַפָּרִי הַמְּמַהֵר

אֶהְרֹן לְבֵית לַיהוָה וַיֵּצֵא פָּרַח וַיֵּצֵא צִיץ וַיַּגְמֵל
שְׂקָדִים רַש"י: כד וַיֵּצֵא מֹשֶׁה אֶת־כָּל־הַמַּטֹּת
מִלִּפְנֵי יְהוָה אֶל־כָּל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּרְאוּ וַיִּקְחוּ
אִישׁ מִמֶּהוּ: פ ששי כה וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה
הֲשֵׁב אֶת־מִטַּה אֶהְרֹן לִפְנֵי הָעֵדוּת לְמִשְׁמֶרֶת
לְאוֹת לְבְנֵי־מִרִי וּתְכַל תְּלוֹנְתָם מֵעַלִי וְלֹא
יָמְתוּ רַש"י: כו וַיַּעַשׂ מֹשֶׁה כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֹתוֹ
כֵּן עָשָׂה: פ כו וַיֹּאמְרוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל אֶל־מֹשֶׁה
לֵאמֹר הֵן גִּוְעֵנוּ אֲבָדְנוּ כָּלְנוּ אֲבָדְנוּ: כח כָּל
הַקָּרֵב | הַקָּרֵב אֶל־מִשְׁכַּן יְהוָה יָמוּת הָאֵם
תָּמְנוּ לְגֹועַ רַש"י: ס יח א וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־
אֶהְרֹן אַתָּה וּבְנִיךָ וּבֵית־אָבִיךָ אִתְּךָ תִּשְׁאוּ
אֶת־עֹנֵן הַמִּקְדָּשׁ וְאַתָּה וּבְנִיךָ אִתְּךָ תִּשְׁאוּ
אֶת־עֹנֵן כְּהִנֻּתְכֶם רַש"י: ב וְגַם אֶת־אֲחִיךָ מִיֶּהוּ
לֹא יִשָּׁבֵט אָבִיךָ הַקָּרֵב אִתְּךָ וַיָּלוּ עָלֶיךָ

רש"י

יָמוּת: הָאֵם תָּמְנוּ לְגֹועַ. שָׁמָּה הִפְקִדְנוּ לְמִיתָה:
(א) וַיֹּאמֶר ה' אֶל־אֶהְרֹן. (ספרי) לְמֹשֶׁה אָמַר,
שִׁיאֵמַר לְאֶהְרֹן, לְהִזְהִירוֹ עַל תִּקְנַת יִשְׂרָאֵל שֶׁלֹּא
יִכְנסוּ לְמִקְדָּשׁ: אַתָּה וּבְנִיךָ וּבֵית־אָבִיךָ. הֵם בְּנֵי
קָהָת אָבִי עֲמָרָם: תִּשְׁאוּ אֶת־עֹנֵן הַמִּקְדָּשׁ. עָלֵיכֶם
אֲנִי מִטִּיל עֲנַשׁ הַזֵּרִים שִׁיחַטָּאוּ בְּעֶסְקֵי הַדְּבָרִים
הַמִּקְדָּשִׁים הַמְסוּרִים לָכֶם, הוּא הָאֵהֶל וְהָאֹרֹן
וְהַשְּׁלֶחֶן וְכָלִי הַקֹּדֶשׁ - אַתֶּם תִּשְׁבּוּ וְתִזְהָרוּ עַל כָּל
זֶר הַבָּא לָגֹעַ: וְאַתָּה וּבְנִיךָ. הַכֹּהֲנִים: תִּשְׁאוּ אֶת־
עֹנֵן כְּהִנֻּתְכֶם. שְׂאִינָה מְסוּרָה לַלְוִיִּם וְתִזְהָרוּ הַלְוִיִּם
הַשּׁוֹגְגִים, שֶׁלֹּא יִגְעוּ אֵלֵיכֶם בְּעִבּוּדְתְּכֶם: (ב) וְגַם
אֶת־אֲחִיךָ. בְּנֵי גֵרְשׁוֹן וּבְנֵי מְרָרִי: וַיָּלוּ. וְיִתְחַפְּרוּ
אֵלֵיכֶם לְהִזְהִיר גַּם אֶת הַזֵּרִים מִלְּהִתְקָרֵב אֵלֵיכֶם:
וַיִּשְׁרְתוּךָ. בְּשִׁמִּירַת הַשְּׁעָרִים וּלְמִנּוּת מֵהֶם גִּזְבְּרִין

לְהַפְרִיחַ מִכָּל הַפְּרוֹת, אִף הַמַּעֲוָר עַל הַכֹּהֲנָה
פְּרָעָנוּתוֹ מִמִּהְרַת לְבָא, כְּמוֹ שֶׁמִּצִּינוּ בַּעֲזִיָּה (ד"ה ב
כו): "וְהִצְרַעַת זִרְחָה בְּמִצְחוֹ". וְתִרְגּוּמוֹ: "וְכַפִּית
שְׂגָדֶיךָ", כְּמִין אֲשֶׁכּוּל שְׂקָדִים יִחַד כְּפוּתִים זֶה עַל
זֶה: תוֹרָה כד (כה) לְמִשְׁמֶרֶת לְאוֹת. לְזַכְרוֹן
שֶׁבַחְרַתִּי בְּאֶהְרֹן לִכְהֵן וְלֹא יָלוּנוּ עוֹד עַל הַכֹּהֲנָה:
וּתְכַל תְּלוֹנְתָם. כְּמוֹ וּתְכַלָּה תְּלוֹנְתָם. לְשׁוֹן זֶה שֵׁם
מִפְּעַל יָחִיד לְשׁוֹן נִקְבָּה, כְּמוֹ תְּלוֹנְתָם מִרְמוּרֵי־שׁ
בְּלַעַז. וַיֵּשׁ חֲלוּק בֵּין תְּלוֹנְתָם לְתִלְנָתָם;
תִּלְנָתָם - תְּלוּנָה אַחַת, תְּלוֹנְתָם - שֵׁם דְּבָר בְּלִשׁוֹן
יָחִיד, וְאֶפְלוּ הֵם תְּלוֹנּוֹת הַרְבֵּה: תוֹרָה כו (כח) כָּל
הַקָּרֵב הַקָּרֵב וְגו'. אֵין אָנוּ יְכוּלִין לְהִיּוֹת זִהְרִין
בְּכָף, כָּלְנוּ רִשְׁאִין לְהַפְּסֵס לְחַצֵּר אֵהֶל מוֹעֵד וְאֵחָד
שִׁיקָרִיב עֲצָמוֹ יוֹתֵר מִחֻבְּרֵיו וַיִּכְנַס לְתוֹךְ אֵהֶל מוֹעֵד

וַיִּשְׁרְתוּךָ וְאֶתְּהָ וּבִגְדֶיךָ אֶתְּךָ לִפְנֵי אֹהֶל
הַעֲדָת כס"י: ג וְשִׁמְרוּ מִשְׁמֶרֶתְךָ וּמִשְׁמֶרֶת כָּל-
הָאֹהֶל אַךְ אֶל-כָּלִי הַקֹּדֶשׁ וְאֶל-הַמִּזְבֵּחַ לֹא
יִקְרְבוּ וְלֹא-יִמָּתוּ גַם-הֵם גַּם-אַתֶּם: ד וְנָלוּ
עָלֶיךָ וְשִׁמְרוּ אֶת-מִשְׁמֶרֶת אֹהֶל מוֹעֵד לְכָל
עֲבֹדַת הָאֹהֶל וְזָר לֹא-יִקְרַב אֲלֵיכֶם כס"י:
ה וּשְׁמֶרְתֶּם אֶת מִשְׁמֶרֶת הַקֹּדֶשׁ וְאֶת מִשְׁמֶרֶת
הַמִּזְבֵּחַ וְלֹא-יִהְיֶה עוֹד קֶצֶף עַל-בְּנֵי
יִשְׂרָאֵל כס"י: ו וְאַנִּי הִנֵּה לִקְחָתִי אֶת-אֲחֵיכֶם
הַלְוִיִּם מִתּוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לָכֶם מִתְּנָה נְתֻנִים
לַיהוָה לַעֲבֹד אֶת-עֲבֹדַת אֹהֶל מוֹעֵד כס"י:
ז וְאֶתְּהָ וּבִגְדֶיךָ אֶתְּךָ תִּשְׁמְרוּ אֶת-כְּהֻנַּתְכֶם
לְכָל-דָּבָר הַמִּזְבֵּחַ וְלַמִּבֵּית לַפָּרֹכֶת וְעֲבֹדַתְכֶם
עֲבֹדַת מִתְּנָה אֶתֶּן אֶת-כְּהֻנַּתְכֶם וְהַזָּר הַקָּרֵב
יִוָּמָת כס"י: ח וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל-אַהֲרֹן וְאַנִּי הִנֵּה
נִתְּתִי לָךְ אֶת-מִשְׁמֶרֶת תְּרוּמָתִי לְכָל-קֹדֶשִׁי
בְּנֵי-יִשְׂרָאֵל לָךְ נְתַתִּים לְמִשְׁחָה וּלְבִגְדֶיךָ לְחֹק
עוֹלָם כס"י: ט זֶה יִהְיֶה

דְּסִדְּהוּתָא: ג וַיִּשְׁרוּן מִטְרָךְ
וּמִטְרַת כָּל מִשְׁכָּנָא בְּרִם לְמַנִּי
קוּדְשָׁא וּלְמִדְבַּחָא לֹא יִקְרְבוּן
וְלֹא יָמוּתוּן אַף אַנּוּן אַף אַתּוּן:
ד וַיִּתְּנוּסְפוּן עָלֶיךָ וַיִּשְׁרוּן יֵת
מִטְרַת מִשְׁכָּן זִמְנָא לְכָל פְּלִחָן
מִשְׁכָּנָא וְחִלּוּנִי לֹא יִקְרַב לְוִתְכוּן:
ה וְתִטְרוּן יֵת מִטְרַת קוּדְשָׁא וְיֵת
מִטְרַת מִדְבַּחָא וְלֹא יִהְיֶה עוֹד רִגְזָא
עַל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל: ו וְאַנָּא הָא
קָרִיבִית יֵת אַחִיכוּן לְוָאִי מִגּוֹ בְּנֵי
יִשְׂרָאֵל לְכוּן מִתְּנָא יִהְיִיבִין קָדָם יי
לְמַפְלַח יֵת פְּלִחָן מִשְׁכָּן זִמְנָא:
ז וְאֶתְּ וּבִגְדֶיךָ עִמָּךְ תִּטְרוּן יֵת
כְּהוּנַתְכוּן לְכָל פְּתָגָם מִדְבַּחָא
וּלְמִגּוֹ לְפָרוּכְתָּא וְתַפְלַחוּן פְּלִחָן
מִתְּנָא אֵיחָב יֵת כְּהוּנַתְכוּן וְחִלּוּנִי
דִּיקְרַב יִתְקַטֵּל: ח וּמִלִּיל יי עַם
אַהֲרֹן וְאַנָּא הָא יִהְיִית לָךְ יֵת
מִטְרַת אַפְרָשׁוּתִי לְכָל קוּדְשָׁא
דְּכֵנִי יִשְׂרָאֵל לָךְ יִהְיִיתְנוּן לְרִבּוּ
וּלְבִגְדֶיךָ לְקָנָם עָלָם: ט דִּין יִהְיֶה לָךְ
מִקּוּדֶשׁ קוּדְשָׁא מוֹתֵר מִן אֶשְׁתָּא
כָּל קְרִבְנִיהוֹן לְכָל מִנְחָתְהוֹן וּלְכָל
חֲטוֹתְהוֹן וּלְכָל אֶשְׁמְהוֹן דִּי
עוֹלָם כס"י: ט זֶה יִהְיֶה

רש"י

שָׂדֶה לֹאֻהָבוּ וְלֹא כָתֹב וְלֹא חָתֹם וְלֹא הָעֵלָה
בְּעֶרְפָּאִין. בָּא אַחַד וְעֶרְעַר (עָלִיו) עַל הַשָּׂדֶה, אָמַר
לוֹ הַמֶּלֶךְ: כָּל מִי שִׁירְצָה יָבֹא וְעֶרְעַר לְנִגְדֶּךָ?
הָרִינִי כּוֹתֵב וְחוֹתֵם לָךְ וּמַעֲלָה בְּעֶרְפָּאִין. אַף כָּאן,
לְפִי שֶׁבָּא קֶרַח וְעֶרְעַר כִּנְגַד אַהֲרֹן עַל הַכְּהֻנָּה, בָּא
הַפְּתוּב וְנָתַן לוֹ (חֻלִּין קִלְג) כ"ד מִתְּנוֹת כְּהֻנָּה
בְּכֵרִית מִלַּח עוֹלָם, וּלְכָךְ נִסְמְכָה פֶּרֶשֶׁה זֹו לְכָאן:
מִשְׁמֶרֶת תְּרוּמָתִי. שְׂאֵתָה צִרְיָךְ לְשִׁמְרוֹן בְּטִהְרָה:
לְמִשְׁחָה. לְגִדְלָה (ספרי): (ט) מִן-הָאֵשׁ. לְאַחַר
הַקִּטְרֹת הָאֵשִׁים: כָּל-קֶרְבָּנָם. כְּגוֹן זִבְחֵי שְׁלָמִי

וְאַמְרָפְלִין (זבחים כז): תוֹרָה ג (ד) וְזָר לֹא-יִקְרַב
אֲלֵיכֶם. אֶתְכֶם אֲנִי מִזְהִיר עַל כָּךְ: (ה) וְלֹא-יִהְיֶה
עוֹד קֶצֶף. (ספרי) כְּמוֹ שֶׁהִזָּה כָּכָר, שְׁנֵאמַר (במדבר
יז): "כִּי-יֵצֵא הַקֶּצֶף": (ו) לָכֶם מִתְּנָה נְתֻנִים. יְכוּל
לְעַבְדוֹתְכֶם שֶׁל הָדִיוּט? תִּלְמוּד לומר: "לֹה", כְּמוֹ
שֶׁמִּפְרָשׁ לְמַעֲלָה, לְשִׁמְרֵי מִשְׁמֶרֶת גִּזְבְּרִין
וְאַמְרָפְלִין: (ז) עֲבֹדַת מִתְּנָה. בְּמִתְּנָה נְתַתִּיהָ לָכֶם:
(ח) וְאַנִּי הִנֵּה נִתְּתִי לָךְ. (ספרי) בְּשִׁמְחָה. לְשׁוֹן
שִׁמְחָה הוּא זֶה, כְּמוֹ (שמות ד): "הִנֵּה הוּא יוֹצֵא
לְקֶרְאֶתְךָ וְרָאָךְ וְשִׁמַּח בְּלָבוֹ". מִשָּׁל לְמַלְךְ שֶׁנָּתַן

יְתִיבוֹן קִדְמֵי קוֹדֶשׁ קוֹדֶשִׁין
 דִּי לָךְ הוּא וּלְבָנֶיךָ: י בְּקִדְשׁ
 קוֹדֶשִׁין תִּכְלֶנָּה כָּל דְּכוּרָא יִיכּוּל
 יְתֵה קוֹדֶשׁא יְהִי לָךְ: יא וְדִין לָךְ
 אֲפָרְשׁוֹת מִתְּנַתְּהוֹן לְכָל אֲרָמוֹת
 בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לָךְ יִהְיֶהֱנֹון וּלְבָנֶיךָ
 וּלְבָנֶיךָ עֲמֹד לָקִים עָלֵם כָּל
 דְּדָכִי בְּבִיתְךָ יִיכּוּל יְתֵה: יב כָּל
 טוֹב מַשָּׁח וְכָל טוֹב חֲמֹר וְעֶבּוֹר
 רֵאשִׁיתֵהוֹן דִּי יִתְּנוּן קִדָּם יִי
 לָךְ יִהְיֶהֱנֹון: יג בְּכוּרֵי כָּל דִּי
 בְּאַרְעֵהוֹן דִּי יִתְּנוּן קִדָּם יִי
 דִּי לָךְ יְהִי כָּל דְּדָכִי בְּבִיתְךָ
 יִכְלֶנָּה: יד כָּל חֲרָמָא בְּיִשְׂרָאֵל
 דִּי לָךְ יְהִי: טו כָּל פֶּתַח וּלְדָא
 לְכָל בִּשְׂרָא דִי יִקְרֹבוֹן קִדָּם יִי
 בְּאַנְשָׁא וּבְכַעֲרָא יְהִי לָךְ בְּרֵם
 מִפְּרֵק תִּפְרוּק יֵת בּוֹכְרָא דְאַנְשָׁא
 וְיֵת בּוֹכְרָא דְכַעֲרָא מִסְּאָבָא
 תִּפְרוּק: טז וּפְרָקְנָה מִבֵּר יִרְחָא
 תִּפְרוּק בְּפִרְסָנָה כֶּסֶף חֲמֵשׁ סְלֵעִין
 בְּסִלְעֵי קוֹדֶשׁא עֲשִׂרִין מְעִין
 הוּא: יז בְּרֵם בּוֹכְרָא דְתוֹרָא אוּ
 בּוֹכְרָא דְאַמְרָא אוּ בּוֹכְרָא דְעִזָּא
 לֹא תִפְרוּק קוֹדֶשׁא אֲנוּן יֵת
 דְמֵהוֹן תִּזְרוּק עַל מִדְּבָחָא וְיֵת
 תְּרִבִּיהוֹן תִּסַּק קֶרֶפֶן לְאַתְקַבְּלָא
 בְּרַעֲוָא קִדָּם יִי: יח וּבִשְׂרָהוֹן יְהִי
 לָךְ כְּחִדָּא דְאַרְמוֹתָא וּכְשׁוֹקָא

לְכָל־מִנְחָתָם וּלְכָל־חֲטָאתָם וּלְכָל־אֲשָׁמָם
 אֲשֶׁר יֵשִׁיבוּ לִי קֹדֶשׁ קִדְשִׁים לָךְ הוּא
 וּלְבָנֶיךָ רַשִׁי: י בְּקֹדֶשׁ הַקִּדְשִׁים תֹּאכְלֶנּוּ כָּל־זָכָר
 יֹאכֵל אֹתוֹ קֹדֶשׁ יִהְיֶה־לָּךְ רַשִׁי: יא וְזֶה־לָּךְ
 תְּרוּמַת מִתְּנֶם לְכָל־תְּנוּפֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לָךְ
 נְתָתִים וּלְבָנֶיךָ וּלְבָנֶיךָ אֹתָךְ לְחֶק־עוֹלָם
 כָּל־טָהוֹר בְּבִיתְךָ יֹאכֵל אֹתוֹ רַשִׁי: יב כָּל חֶלֶב
 יִצְהָר וְכָל־חֶלֶב תִּירוֹשׁ וְדִגָּן רֵאשִׁיתָם אֲשֶׁר־
 יִתְּנוּ לַיהוָה לָךְ נְתָתִים רַשִׁי: יג בְּכוּרֵי כָּל־אֲשֶׁר
 בְּאַרְצָם אֲשֶׁר־יָבִיאוּ לַיהוָה לָךְ יִהְיֶה כָּל־
 טָהוֹר בְּבִיתְךָ יֹאכְלֶנּוּ: יד כָּל־חֶרֶם בְּיִשְׂרָאֵל לָךְ
 יִהְיֶה: טו כָּל־פֶּטֶר רֶחֶם לְכָל־בֶּשֶׂר אֲשֶׁר־
 יִקְרִיבוּ לַיהוָה בְּאָדָם וּבְבִהֵמָה יִהְיֶה־לָּךְ אֵף |
 פָּדָה תִּפְדֶּה אֶת בְּכוֹר הָאָדָם וְאֶת בְּכוֹר־
 הַבְּהֵמָה הַטְּמֵאָה תִּפְדֶּה: טז וּפְדוּיוֹ מִכֶּן־חֹדֶשׁ
 תִּפְדֶּה בְּעֶרְכָּךְ כֶּסֶף חֲמִשָּׁת שֶׁקֶלִים בְּשֶׁקֶל
 הַקֹּדֶשׁ עֲשִׂרִים גֵּרָה הוּא: יז אֵף בְּכוֹר־שׁוֹר
 אוֹ־בְכוֹר כֶּשֶׁב אוֹ־בְכוֹר עֵז לֹא תִפְדֶּה קֹדֶשׁ
 הֵם אֶת־דָּמָם תִּזְרַק עַל־הַמִּזְבֵּחַ וְאֶת־חֲלָבָם
 תִּקְטִיר אִשָּׁה לְרִיחַ גִּיחַח לַיהוָה: יח וּבִשְׂרָם
 יִהְיֶה־לָּךְ כַּחֲזֶה הַתְּנוּפָה וּכְשׁוֹק הַיָּמִין לָךְ

רַשִׁי

תְּנוּפֹת. שְׁהָרִי אֵלּוּ טְעוּנִין תְּנוּפָה: כָּל־טָהוֹר.
 (ספרי) וְלֹא טְמֵאִים. דְּכָר אַחֵר: כָּל־טָהוֹר, לְרִבּוֹת
 אֲשֶׁתוֹ: (יב) רֵאשִׁיתָם. הִיא תְּרוּמָה גְּדוּלָּה: תוֹרָה
 ג (יח) כַּחֲזֶה הַתְּנוּפָה וּכְשׁוֹק הַיָּמִין. (זבחים נז)
 שֶׁל שְׁלָמִים שְׁנָאֲכָלִים לַכֹּהֲנִים לְנִשְׁיָהֶם וּלְבָנֵיהֶם

צָבוֹר: מִנְחָתָם חֲטָאתָם וְאֲשָׁמָם. כְּמַשְׁמְעוֹ: אֲשֶׁר
 יֵשִׁיבוּ לִי. זֶה גִּזְל הַגֵּר: (י) בְּקֹדֶשׁ הַקִּדְשִׁים
 תֹּאכְלֶנּוּ וְגו'. לְמַד עַל קֹדְשֵׁי קִדְשִׁים, שְׁאִין גִּזְלִין
 אֵלָּא בְּעִזְרָה וּלְזָכְרֵי כֹהֲנָה: (יא) תְּרוּמַת מִתְּנֶם.
 הַמּוֹרָם מִן הַתּוֹדָה וּמִהַשְׁלָמִים וְאִיל גִּזִּיר: לְכָל

יְהוָה רַס"י: יט כָּל | תְּרוּמַת הַקִּדְשִׁים אֲשֶׁר
 יְרִימוּ בְנֵי־יִשְׂרָאֵל לַיהוָה נָתַתִּי לָךְ וּלְבָנֶיךָ
 וּלְבָנֶיךָ אִתְּךָ לְחֶק־עוֹלָם בְּרִית מְלַח עוֹלָם
 הוּא לִפְנֵי יְהוָה לָךְ וּלְזֶרְעֶךָ אִתְּךָ רַס"י: כ וַיֹּאמֶר
 יְהוָה אֶל־אַהֲרֹן בְּאַרְצֶם לֹא תִנָּחַל וְחֶלֶק
 לֹא־יִהְיֶה לָּךְ בְּתוֹכָם אֲנִי חֶלְקֶךָ וְנִחַלְתָּ
 בְּתוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל רַס"י: ס שְׂבִיעִי כֹא וּלְבָנִי לְוִי
 הִנֵּה נָתַתִּי כָל־מַעֲשֵׂר בְּיִשְׂרָאֵל לְנִחְלָה חֶלֶף
 עֲבַדְתָּם אֲשֶׁר־הֵם עֲבָדִים אֶת־עֲבֹדַת אֹהֶל
 מוֹעֵד: כב וְלֹא־יִקְרְבוּ עוֹד בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֶל־
 אֹהֶל מוֹעֵד לְשֹׂאת חַטָּאת לָמוֹת: כג וְעֹבֵד הַלְוִי
 הוּא אֶת־עֲבֹדַת אֹהֶל מוֹעֵד וְהֵם יִשְׂאוּ עוֹנָם
 חֶקֶת עוֹלָם לְדֹרֹתֵיכֶם וּבְתוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֹא
 יִנָּחְלוּ נִחְלָה רַס"י: כד כִּי אֶת־מַעֲשֵׂר בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל
 אֲשֶׁר יְרִימוּ לַיהוָה תְּרוּמָה נָתַתִּי לְלוֹאִים
 לְנִחְלָה עַל־כֵּן אֶמְרָתִי לָהֶם בְּתוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
 לֹא יִנָּחְלוּ נִחְלָה רַס"י: פ כה וַיִּדְבֹּר יְהוָה אֶל־
 מֹשֶׁה לֵּאמֹר: כו וְאֶל־הַלְוִיִּם תִּדְבֹּר וְאָמַרְתָּ
 אֲלֵהֶם כִּי־תִקְחוּ מֵאֵת בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל אֶת־
 הַמַּעֲשֵׂר אֲשֶׁר נָתַתִּי לָכֶם מֵאֵתָם בְּנִחְלָתְכֶם וְהִרְמַתֶּם מִמֶּנּוּ תְּרוּמַת

רַס"י

דְּמִינָא לָךְ יְהִי: יט כָּל אֶפְרָשׁוֹת
 קוֹדֶשִׁיא דִּי יִפְרָשׁוּן בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
 קָדָם יִי יְהִיבִית לָךְ וּלְבָנֶיךָ
 וּלְבָנֶיךָ עִמָּךְ לָקִיָּם עָלֶם קָיָם
 מְלַח עָלֶם הוּא קָדָם יִי לָךְ וּלְבָנֶיךָ
 עִמָּךְ: כ וַאֲמַר יִי לְאַהֲרֹן
 בְּאַרְעֵהוּן לֹא תַחֲסִין וְחֶלֶק לֹא
 יְהִי לָךְ בִּינְיָהוּן מִתְּנֵן דִּי יְהִיבִית
 לָךְ אֲנִין חֶלְקֶךָ וְאַחֲסִנְתָּךְ בְּגוּ בְּנֵי
 יִשְׂרָאֵל: כֹּא וּלְבָנִי לְוִי הֵא יְהִיבִית
 כָּל מַעֲשָׂא בְּיִשְׂרָאֵל לְאַחֲסִנָּא
 חֶלֶף פְּלַחְנָהוּן דִּי אֲנִין פְּלַחִין יְת
 פְּלַחִין מִשְׁכָּן זְמָנָא: כב וְלֹא
 יִקְרְבוּן עוֹד בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְמַשְׁכָּן
 זְמָנָא לְקַבְלָא חוּבָא לְמַמַּת:
 כג וַיִּפְלַחוּן לְוִאִי אֲנִין יְת פְּלַחִין
 מִשְׁכָּן זְמָנָא וְאֲנִין יִקְבְּלוּן
 חוּבִיָּהוּן קָיָם עָלֶם לְדִרְיִכוּן וּבְגוּ
 בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֹא יַחֲסִינוּן אַחֲסִנָּא:
 כד אַרִי יְת מַעֲשָׂא דְבָנֵי יִשְׂרָאֵל
 דִּי יִפְרָשׁוּן קָדָם יִי אֶפְרָשׁוֹתֵא
 יְהִיבִית לְלוֹאִי לְאַחֲסִנָּא עַל כֵּן
 אֶמְרִית לְהוּן בְּגוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֹא
 יַחֲסִינוּן אַחֲסִנָּא: כה וּמִלִּיל יִי עִם
 מֹשֶׁה לְמִימָר: כו וּלְלוֹאִי תִמְלַל
 וְתִימַר לְהוּן אַרִי תִסְבוּן מִן בְּנֵי
 יִשְׂרָאֵל יְת מַעֲשָׂא דִּי יְהִיבִית
 לָכוּן מִנְהוּן בְּאַחֲסִנְתְּכוּן וְתִפְרָשׁוּן

אֶהֱרֹן בְּדָבָר הַבְּרִיא וּמִתְקִיָּם וּמִכְרִיא אֶת אַחֲרִים:
 בְּרִית מְלַח. כְּבָרִית הַכְּרוּתָה לְמַלַּח, שְׂאִינוּ מִסְרִית
 לְעוֹלָם: (כ) וְחֶלֶק לֹא־יִהְיֶה לָּךְ בְּתוֹכָם. (ספרי) אֶף
 כְּבָרָה: תוֹרָה כֹּא (כג) וְהֵם. הַלְוִיִּם יִשְׂאוּ עוֹנָם שֶׁל
 יִשְׂרָאֵל, שְׁעֲלִיָּהֶם לְהַזְהִיר הַזְּרִים מִגִּשְׁת אֲלֵיהֶם:
 (כד) אֲשֶׁר יְרִימוּ לַה' תְּרוּמָה. (ספרי) הַכְּתוּב קָרָאוּ
 "תְּרוּמָה" עַד שֶׁיִּפְרֹשׁ מִמֶּנּוּ תְּרוּמַת מַעֲשֵׂר: תוֹרָה כה

וּלְעֲבָדֵיהֶם לְשָׁנִי יָמִים וְלִילָה אֶחָד, אֶף הַכּוֹר נֶאֱכַל
 לְשָׁנִי יָמִים וְלִילָה אֶחָד: לָךְ יְהִיָּה. (ספרי) כֹּא רַבִּי
 עֲקִיבָא וְלִמָּד: הוֹסִיף לָךְ הַכְּתוּב "וְהָיָה" אַחֲרֵית,
 שֶׁלֹּא תֹאמַר: כְּתוּבָה וְשׁוֹק שֶׁל תּוֹדָה, שְׂאִינוּ נֶאֱכַל
 אֶלָּא יוֹם וְלִילָה: (יט) כָּל תְּרוּמַת הַקִּדְשִׁים.
 מִחֲבֻתָּה שֶׁל פֶּרֶשׁ זֶה כָּלָה בַּתְּחִלָּה וּכְלָלָה בְּסוֹף
 וּפְרָט בְּאֶמְצַע: בְּרִית מְלַח עוֹלָם. כְּרִית בְּרִית עִם

יְהוָה מַעֲשֵׂר מִן־הַמַּעֲשֵׂר: כו וְנִחַשְׁב לָכֶם
תְּרוּמַתְכֶם בְּדָגָן מִן־הַגֶּרֶן וּבְמִלֵּאָה מִן־
הַיָּקֵב כס"י: כח כֵּן תִּרְיֻמוּ גַם־אֶתֶם תְּרוּמַת
יְהוָה מִכָּל מַעֲשֵׂרְתֵיכֶם אֲשֶׁר תִּקְחוּ מֵאֵת
בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וּנְתַתֶּם מִמֶּנּוּ אֶת־תְּרוּמַת יְהוָה
לְאַהֲרֹן הַכֹּהֵן כס"י: כט מִכָּל מִתְּנֵיתֶיכֶם תִּרְיֻמוּ
אֶת כָּל־תְּרוּמַת יְהוָה מִכָּל־חֶלְבּוֹ אֶת־מִקְדָּשׁוֹ
מִמֶּנּוּ כס"י: מִפֶּטִיר ל וְאָמַרְתָּ אֱלֹהִים בְּהַרְיִמְכֶם
אֶת־חֶלְבּוֹ מִמֶּנּוּ וְנִחַשְׁב לְלוֹיִם כְּתִבּוּאָת גֶּרֶן
וּכְתִבּוּאָת יָקֵב כס"י: לא וְאֶכְלֶתֶם אֹתוֹ בְּכָל־
מָקוֹם אֲתֶם וּבֵיתְכֶם כִּי־שָׂכַר הוּא לָכֶם חֶלֶף
עֲבַדְתֶּם בְּאֶהָל מוֹעֵד כס"י: לב וְלֹא־תִשְׂאוּ
עָלֶיךָ חֲטָא בְּהַרְיִמְכֶם אֶת־חֶלְבּוֹ מִמֶּנּוּ וְאֶת־
קֳדָשֵׁי בְנֵי־יִשְׂרָאֵל לֹא תַחֲלִלּוּ וְלֹא

תַּמּוּתוֹ כס"י: פפפ צ"ה פסוקים, דניאל סימן:

רש"י

שִׁיטֵל כֵּהֵן תְּרוּמָה גְדוּלָּה מִן הַכֶּרִי, צָרִיף לְהַפְרִישׁ
הַלּוֹי מִן הַמַּעֲשֵׂר תַּחֲלָה אֶחָד מִחֲמִשִּׁים לְתְּרוּמָה
גְדוּלָּה וְיִחָזֹר וְיַפְרִישׁ תְּרוּמַת מַעֲשֵׂר: (ל) בְּהַרְיִמְכֶם
אֶת־חֶלְבּוֹ מִמֶּנּוּ. לְאַחַר שִׁתְּרִימוּ תְּרוּמַת מַעֲשֵׂר
מִמֶּנּוּ: וְנִחַשְׁב. הַמּוֹתֵר לְלוֹיִם חֲלִין גְּמוּרִין: כְּתִבּוּאָת
גֶּרֶן. לְיִשְׂרָאֵל, שְׁלֹא תֹאמַר: הוּאֵיל וְקִרְאוּ הַכְּתוּב
"תְּרוּמָה", שֶׁנֶּאֱמַר: "כִּי אֶת־מַעֲשֵׂר בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר
יִרְיֻמוּ לָהּ תְּרוּמָה". יָכוֹל יֵהָא כָּלוּ אֲסוּר? תַּלְמוּד
לוֹמַר "וְנִחַשְׁב לְלוֹיִם כְּתִבּוּאָת גֶּרֶן". מַה שֶּׁל יִשְׂרָאֵל
חֲלִין, אִף שֶׁל לְוֵי חֲלִין: (לא) בְּכָל־מָקוֹם. אֲפֹלוּ
בְּבֵית הַקְּבֻרוֹת: (לב) וְלֹא־תִשְׂאוּ עָלֶיךָ חֲטָא וְגו'.
(יבמות פט) הָא אִם לֹא תִרְיֻמוּ, תִּשְׂאוּ חֲטָא: וְלֹא
תַּמּוּתוֹ. (בכורות נו) הָא אִם תַּחֲלִילוּ, תַּמּוּתוֹ:

חסלת פרשת קרח

(כז) וְנִחַשְׁב לָכֶם תְּרוּמַתְכֶם בְּדָגָן מִן־הַגֶּרֶן.
תְּרוּמַת מַעֲשֵׂר שְׁלָכֶם אֲסוּרָה לְזָרִים וְלִטְמֵאִין,
וְחִיבִין עָלֶיהָ מִיתָה וְחֲמֵשׁ כְּתִרּוּמָה גְדוּלָּה שֶׁנֶּקְרָאת
"רֹאשִׁית דָּגָן" מִן הַגֶּרֶן: וּבְמִלֵּאָה מִן־הַיָּקֵב.
כְּתִרּוּמַת תִּירוֹשׁ וְיִצְהָר הַנְּשֻׁלֶת מִן הַיָּקֵבִים: מִלֵּאָה.
לְשׁוֹן בְּשׁוּל, תִּבּוּאָה שֶׁנֶּתְמַלֵּאת: יָקֵב. הוּא הַבּוֹר
שֶׁלִּפְנֵי הַגֶּת, שֶׁהֵינן יוֹרֵד לְתוֹכוֹ. וְכָל לְשׁוֹן יָקֵב
חֲפִירַת קֶרֶקַע הוּא, וְכֵן (זכריה יד): "יָקֵבִי הַמֶּלֶךְ הוּא
יָם" - אוֹקְנִינוֹס חֲפִירָה שֶׁחָפַר מִלְּכוֹ שֶׁל עוֹלָם:
(כח) כֵּן תִּרְיֻמוּ גַם־אֶתֶם. כְּמוֹ שִׁיִּשְׂרָאֵל מְרִימִים
מִגֶּרֶם וּמִיָּקֵבִיהֶם, תִּרְיֻמוּ גַם אֶתֶם מִמַּעֲשֵׂר שְׁלָכֶם,
כִּי הוּא נִחַלְתְּכֶם: (כט) מִכָּל מִתְּנֵיתֶיכֶם תִּרְיֻמוּ אֶת
כָּל־תְּרוּמַת ה'. בְּתְרוּמָה גְדוּלָּה הַכְּתוּב מְדַבֵּר, שְׁאִם
הַקָּדִים לְוֵי אֶת הַכֹּהֵן בְּכָרִי וְקָבֵל מַעֲשֻׂרְתֵּיו קָדָם

קלט

בעת הגבהת הספר תורה ואמירת וזאת התורה – אין מנהגנו להראות באצבע. * מנהגנו: מגביה הספר תורה ולאחרי שמראה אותה לקהל חוזר ומניחה על הבימה וגוללה בעצמו. ואז יושב על הספסל ואחר כורך המפה (= חוגר באבנט ועוטף במעיל). * כשמגביהין הספר תורה להראות הכתב לעם, כל אדם ישתדל לקרב עצמו לבימה כדי שיוכל לקרא מה שכתוב בספר תורה בעת הגבהת הספר תורה, ויאמר:

וזאת התורה, אשר־שם מִשֶׁה לְפָנַי בְּנִי יִשְׂרָאֵל:

עֲיֵי־חַיִּים הִיא לְמַחְזִיקִים בָּהּ, וְתִמְכֶּיָּה מֵאֲשֶׁר. דְּרִכֶּיהָ דְּרִכֵּי־נֶעַם, וְכָל־נְתִיבֶיהָ שְׁלוֹם. אַרְבֵּי יָמִים בְּיָמֶיהָ, בְּשִׁמְלָהָ עֶשֶׂר וְכָבוֹד. וְיִ חֲפִיץ לְמַעַן צִדְקוֹ, יַגְדִּיל תּוֹרָה וַיֹּאדִיר:

מדִּיקִים לַגְּלוּל הַסֵּפֶר תּוֹרָה נֶגֶד הַתּוֹרָה, שֶׁמִּקּוֹם הַתּוֹרָה יִהְיֶה בְּאִמְצַע הַסֵּפֶר תּוֹרָה מִבְּחוּץ. * האבנט חוגרים בתחילת שליש התחתון של הספר תורה.

לא יתחיל המפטיר להפטיר עד שיגמור הגולל לגלול הספר תורה, כדי שגם הגולל יוכל להבין ולשמוע ממנו, שחובה היא על הכל לשמוע ההפטרה כמו הפרשה שבספר תורה.

ברכת ההפטרה לפנייה

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם אֲשֶׁר בָּחַר בְּנִבְיָאִים טוֹבִים וְרָצָה בְּדִבְרֵיהֶם הַנֶּאֱמָרִים בְּאֵמַת בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ הַבּוֹחֵר בַּתּוֹרָה וּבַמֶּשֶׁה עַבְדּוֹ וּבִישְׂרָאֵל עַמּוֹ וּבְנִבְיָאֵי הָאֵמַת וְצִדְקָה:

חובה הוא על הכל לשמוע ההפטרה כמו הפרשה שבספר תורה. לפיכך, לא יקראו שנים ההפטרה כאחד בקול רם ששני קולות אין נשמעים, ויש נוהגים מטעם הידוע להם, שלא לסמוך על שמיעה בלבדה, אלא הם בעצמם קורין ההפטרה ושומעין הברכות מפִּי המפטיר. ומכל מקום, צריכים לזהר שלא יקראו בקול רם אלא בנחת (מלה במלה עם המפטיר).

שולחן ערוך אדמו"ר הזקן, חלק ב סימן רפד סעיף יא

הפטרה לפרשת קרח בשמואל א פרק יא

יֵא יֵי וַיֹּאמֶר שְׁמוּאֵל אֶל־הָעָם לְכוּ וְנִלְכָּה הַגִּלְגָּל וְנַחֲדָשׁ שָׁם הַמְּלוּכָה: טו וַיֵּלְכוּ כָּל־הָעָם הַגִּלְגָּל וַיִּמְלְכוּ שָׁם אֶת־שָׁאוּל לְפָנָי יְהוָה בַּגִּלְגָּל וַיִּזְבְּחוּ־שָׁם זִבְחִים שְׁלָמִים לְפָנָי יְהוָה וַיִּשְׁמַח שָׁם שָׁאוּל וְכָל־אֲנָשֵׁי יִשְׂרָאֵל עַד־מָאֹד: יב א וַיֹּאמֶר שְׁמוּאֵל אֶל־כָּל־יִשְׂרָאֵל הִנֵּה שָׁמַעְתִּי בְקִלְכֶּם לְכָל אֲשֶׁר־אָמַרְתֶּם לִי וְאִמְלִיךְ עֲלֵיכֶם מֶלֶךְ: ד וַעֲתָה הִנֵּה־הַמֶּלֶךְ | מִתְּהַלֵּךְ לְפָנֵיכֶם וְאֲנִי זָקֵנְתִּי וְשִׁבְתִּי וּבְנֵי הַנֶּם אֵתְכֶם וְאֲנִי הִתְהַלַּכְתִּי לְפָנֵיכֶם מִנְעָרֵי עַד־הַיּוֹם הַזֶּה: ג הִנְנִי עָנּוּ בִי לְגַד יְהוָה וְנִגַּד מִשִּׁיחוּ אֶת־שׁוּר | מִי לְקַחְתִּי וַחֲמוֹר מִי לְקַחְתִּי וְאֶת־מִי עֲשִׂקְתִּי אֶת־מִי רְצוֹתִי וּמִי־דְמִי לְקַחְתִּי כֶּפֶר וְאֲעֲלִים עֵינַי בּוֹ וְאֲשִׁיב לָכֶם: ד וַיֹּאמְרוּ לֹא עֲשִׂקְתָּנוּ וְלֹא רְצוֹתָנוּ וְלֹא־לְקַחְתָּ מִי־אִישׁ מְאוּמָה: ה וַיֹּאמֶר אֲלֵיהֶם עַד יְהוָה בָּכֶם וְעַד מִשִּׁיחוּ הַיּוֹם הַזֶּה כִּי לֹא מִצְאָתֶם בְּיָדִי מְאוּמָה וַיֹּאמֶר עַד: ו וַיֹּאמֶר שְׁמוּאֵל אֶל־הָעָם יְהוָה אֲשֶׁר עָשָׂה אֶת־מִשֶׁה וְאֶת־אֶהֱרֹן וְאֲשֶׁר הָעֵלָה אֶת־אֲבוֹתֵיכֶם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם: ז וַעֲתָה הִתִּיצְבוּ וְאֲשַׁפְטָה אֹתְכֶם לְפָנָי יְהוָה אֵת כָּל־צִדְקוֹת יְהוָה אֲשֶׁר־עָשָׂה אֹתְכֶם וְאֶת־אֲבֹתֵיכֶם: ח כֹּאֲשֶׁר־בָּא יַעֲקֹב מִצְרַיִם וַיַּזְעֲקוּ אֲבֹתֵיכֶם אֶל־יְהוָה

וַיִּשְׁלַח יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה וְאֶת־אַהֲרֹן וַיּוֹצִיאוּ אֶת־אֲבוֹתֵיכֶם מִמִּצְרַיִם וַיֵּשְׁבוּ בְּמִקְוֹם הַזֶּה:
 ט וַיִּשְׁכְּחוּ אֶת־יְהוָה אֱלֹהֵיהֶם וַיִּמְכְּרוּ אֹתָם בְּיַד סִיסְרָא שַׂר־צָבָא חֲצֹר וּבִיד־פְּלִשְׁתִּים וּבִיד־
 מֶלֶךְ מוֹאָב וַיִּלַּחֲמוּ בָּם: וַיִּזְעְקוּ אֶל־יְהוָה וַיֹּאמְרוּ חָטָאנוּ כִּי עֲזַבְנוּ אֶת־יְהוָה וְנַעֲבֹד
 אֶת־הַבְּעֻלִּים וְאֶת־הָעִשְׁתָּרוֹת וְעַתָּה הֲצִילֵנוּ מִיַּד אֹיְבֵינוּ וְנַעֲבֹדָךְ: יא וַיִּשְׁלַח יְהוָה
 אֶת־יִרְבֶּעֶל וְאֶת־בְּדֹן וְאֶת־יִפְתָּח וְאֶת־שְׁמוּאֵל וַיֵּצֵל אֶתְכֶם מִיַּד אֹיְבֵיכֶם מִסָּבִיב וַתָּשׁוּבוּ
 בְּטָח: יב וַתֵּרְאוּ כִּי נָחַשׁ מֶלֶךְ בְּנֵי־עַמּוֹן בָּא עֲלֵיכֶם וַתֹּאמְרוּ לִי לֹא כִּי־מֶלֶךְ וּמֶלֶךְ עָלֵינוּ
 וַיְהוֶה אֱלֹהֵיכֶם מִלְּכֶכֶם: יג וְעַתָּה הִנֵּה הַמֶּלֶךְ אֲשֶׁר בַּחֲרַתֶּם אֲשֶׁר שְׁאַלְתֶּם וְהִנֵּה נָתַן יְהוָה
 עֲלֵיכֶם מֶלֶךְ: יד אִם־תִּירְאוּ אֶת־יְהוָה וְעַבַדְתֶּם אוֹתוֹ וְשָׁמַעְתֶּם בְּקוֹלוֹ וְלֹא תִמְרוּ אֶת־פִּי
 יְהוָה וְהִיתֶם גַּם־אַתֶּם וְגַם־הַמֶּלֶךְ אֲשֶׁר מֶלֶךְ עֲלֵיכֶם אַחֵר יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם: טו וְאִם־לֹא
 תִשְׁמָעוּ בְּקוֹל יְהוָה וּמִרִיתֶם אֶת־פִּי יְהוָה וְהִיתָה יַד־יְהוָה בָּכֶם וּבְאֲבוֹתֵיכֶם: טז גַּם־עַתָּה
 הִתִּיצְבוּ וּרְאוּ אֶת־הַדָּבָר הַגָּדוֹל הַזֶּה אֲשֶׁר יְהוָה עֹשֶׂה לְעֵינֵיכֶם: יז הֲלוֹא קִצִּיר־חֹטִים הַיּוֹם
 אֶקְרָא אֶל־יְהוָה וְיִתֵּן קִלּוֹת וּמָטָר וְדָעוּ וּרְאוּ כִּי־רַעַתְכֶם רַבָּה אֲשֶׁר עָשִׂיתֶם בְּעֵינֵי יְהוָה
 לִשְׂאוֹל לָכֶם מֶלֶךְ: יח וַיִּקְרָא שְׁמוּאֵל אֶל־יְהוָה וַיִּתֵּן יְהוָה קִלְתָּ וּמָטָר בַּיּוֹם הַהוּא וַיִּירָא
 כָּל־הָעָם מְאֹד אֶת־יְהוָה וְאֶת־שְׁמוּאֵל: יט וַיֹּאמְרוּ כָל־הָעָם אֶל־שְׁמוּאֵל הִתְפַּלֵּל בְּעַד־
 עַבְדֶּיךָ אֶל־יְהוָה אֱלֹהֶיךָ וְאַל־נָמוּת כִּי־יִסָּפְנוּ עַל־כָּל־חַטֹּאתֵינוּ רָעָה לִשְׂאוֹל לָנוּ מֶלֶךְ:
 כ וַיֹּאמֶר שְׁמוּאֵל אֶל־הָעָם אֶל־תִּירְאוּ אֹתָם עֲשִׂיתֶם אֵת כָּל־הָרָעָה הַזֹּאת אֲנִי אֶל־תִּסּוּרוּ
 מֵאַחֲרֵי יְהוָה וְעַבַדְתֶּם אֶת־יְהוָה בְּכָל־לִבְבְּכֶם: כא וְלֹא תִסּוּרוּ כִּי אַחֲרֵי הַתְּהוּ אֲשֶׁר
 לֹא־יוֹעִילוּ וְלֹא יִצְּלוּ כִּי־תִהְיוּ הַמָּה: כב כִּי לֹא־יִשָּׁשׁ יְהוָה אֶת־עַמּוֹ בַּעֲבוּר שְׁמוֹ הַגָּדוֹל כִּי
 הוֹאִיל יְהוָה לַעֲשׂוֹת אִתְּכֶם לוֹ לָעַם:

לאחר שמסיים ההפטרה יאמר המפטיר ברכות אלו

בְּרוּךְ אַתָּה יי, אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, צוּר כָּל הָעוֹלָמִים, צַדִּיק בְּכָל הַדּוֹרוֹת,
 הָאֵל הַנֶּאֱמָן הָאוֹמֵר וְעוֹשֶׂה, הַמְדַּבֵּר וּמְקַיֵּם, שְׁכֵל דְּבָרָיו אֱמֶת
 וְצֶדֶק: נֶאֱמָן, אַתָּה הוּא יי אֱלֹהֵינוּ וְנֶאֱמָנִים דְּבָרֶיךָ, וְדָבָר אֶחָד מִדְּבָרֶיךָ
 אַחֲרָיִם לֹא יָשׁוּב רִיקָם, כִּי אֵל מֶלֶךְ נֶאֱמָן וְרַחֲמָן אַתָּה. בְּרוּךְ אַתָּה יי, הָאֵל
 הַנֶּאֱמָן בְּכָל דְּבָרָיו:

רַחֵם, עַל צִיּוֹן כִּי הִיא בֵּית חַיֵּינוּ, וְלַעֲלוּבַת נַפְשׁ תּוֹשִׁיעַ וּתְשַׁמַּח בְּמַהֲרָה
 בְּיָמֵינוּ. בְּרוּךְ אַתָּה יי. מְשַׁמַּח צִיּוֹן בְּבִנְיָה:

שְׁמַחְנוּ, יְיָ אֱלֹהֵינוּ, בְּאַלְיָהוּ הַנְּבִיא עֲבָדְךָ, וּבְמַלְכוּת בֵּית דָּוִד מְשִׁיחְךָ,
בְּמַהֲרָה יָבוֹא וְיַגִּיל לְבָנֵנו, עַל כְּסָאוֹ לֹא יֵשֵׁב זָר, וְלֹא יִנָּחְלוּ עוֹד
אַחֲרָיִם אֶת כְּבוֹדוֹ. כִּי בְשֵׁם קֹדֶשְׁךָ נִשְׁבַּעְתָּ לוֹ, שְׁלֹא יִכָּבֵה נֵרוֹ לְעוֹלָם וָעֶד:
בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ, מֶגֶן דָּוִד:

עַל הַתּוֹרָה, וְעַל הָעֲבוּדָה וְעַל הַנְּבִיאִים וְעַל יוֹם הַשַּׁבָּת הַזֶּה, שֶׁנִּתְּתָה לָנוּ
יְיָ אֱלֹהֵינוּ לְקֹדֶשֶׁה וּלְמִנוּחָה, לְכָבוֹד וּלְתַפָּאֶרֶת. עַל הַכֹּל, יְיָ אֱלֹהֵינוּ
אֲנַחְנוּ מוֹדִים לָךְ, וּמְבָרְכִים אוֹתְךָ. יִתְבָּרַךְ שְׁמֶךָ בְּכָל חַי תָּמִיד לְעוֹלָם
וָעֶד: בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ, מְקַדֵּשׁ הַשַּׁבָּת:

הַמוֹלָד: לֵיל שְׁלִישִׁי, שְׁעָה 8 בְּעֶרְב, 35 דְּקוֹת, 4 חֲלָקִים.
רֹאשׁ חֹדֶשׁ תַּמּוּז, בְּיוֹם הַשְּׁנִי וּבְיוֹם הַשְּׁלִישִׁי הַבָּא עָלֵינוּ לְטוֹבָה.

אגרות קודש

ב"ה, כ"ג סיון, תשט"ו
ברוקלין.

הווי"ח אי"א נו"נ כו' מוה"ר משה שי'

שלום וברכה!

נבהלתי להידיעה מפטירת אחיו עקיבא יוסף ע"ה, תנצב"ה, ויה"ר אשר מכאן ולהבא יבשר אך
טוב בטוב הנראה והנגלה.

ומ"ש אודות איזה תיקון לנשמת הנ"ל, הרי ידוע שמשנה אותיות נשמה, ויקבע שיעור לימוד
במשניות על הסדר באופן שיגמור שיתא סדרי משנה לפסח שני הבע"ל, והרי כבר ידוע סגולת לימוד
המשניות גם לנשמות בגופים.

וכהמסופר מכ"ק אדמו"ר הצמח צדק (הועתק ברשימת המאסר חלק הרביעי) שאמר להווי"ח
אי"א כו' ר' אבא ז"ל פערסן, למוד משניות על פה, משנה הוא נשמה, ע"י אמירת משניות בעל פה הנשמה
מאירה את הגוף, אז דער גוף ווערט ליכטיקער, ואף שהנ"ל הוא לימוד בספר, הרי זה הכנה ללימוד בעל
פה, ובמילא גם הכנה להאמור בפתגם הצ"צ, ובטח יוחקקו בזכרוננו גם איזה משניות מכל סדר וסדר,
והשי"ת יצליחו בכל הנ"ל.

בברכה,

בשם כ"ק אדמו"ר שליט"א

מזכיר

קמב לוח זמנים לשבוע פרשת קורח (בכל העולם - שלח) בערים שונות בעולם

זמני יום ראשון ויום שבת
(ח) = שעון חורף (ק) = שעון קיץ

מדינה ועיר	זריחה		סוף זמן קריאת שמע				סוף זמן תפילה		שקיעה		צאת הכוכבים		כניסת שבת	יציאת שבת
			מג"א		אדמוה"ז									
			ש	א	ש	א								
באר שבע (ק)	05:33	05:33	08:33	08:34	09:05	09:06	10:17	10:18	19:50	19:51	20:16	20:18	19:33	20:30
חיפה (ק)	05:28	05:28	08:30	08:31	09:02	09:03	10:15	10:16	19:53	19:55	20:20	20:22	19:25	20:34
ירושלים (ק)	05:28	05:28	08:30	08:31	09:01	09:03	10:14	10:15	19:51	19:53	20:18	20:20	19:13	20:30
תל אביב (ק)	05:32	05:32	08:32	08:33	09:04	09:05	10:17	10:18	19:51	19:53	20:18	20:20	19:35	20:33
אוסטריה וינה (ק)	04:49	04:49	08:18	08:19	08:50	08:50	10:11	10:12	21:01	21:04	21:39	21:41	20:42	22:00
אוסטרליה מלבורן (ח)	07:30	07:32	09:21	09:23	09:53	09:55	10:42	10:44	17:11	17:12	17:39	17:40	16:54	17:51
אוקראינה אודסה (ק)	05:00	05:01	08:25	08:26	08:57	08:58	10:17	10:18	20:54	20:57	21:30	21:32	20:38	21:36
אוק. דנייפרופטרובסק (ק)	04:34	04:34	08:03	08:04	08:35	08:36	09:57	09:57	20:46	20:49	21:24	21:27	20:31	21:31
אוק. ז'יטומיר (ק)	04:52	04:52	08:24	08:25	08:57	08:57	10:20	10:21	21:20	21:22	22:00	22:03	21:04	22:07
אוקראינה קייב (ק)	04:41	04:42	08:16	08:17	08:48	08:49	10:11	10:12	21:15	21:18	21:56	21:58	20:59	22:02
אוקראינה דונייצק (ק)	04:24	04:25	07:53	07:54	08:25	08:25	09:46	09:47	20:34	20:36	21:11	21:14	20:18	21:18
איטליה מילאנו (ק)	05:30	05:31	08:53	08:54	09:25	09:26	10:45	10:45	21:17	21:19	21:52	21:54	21:01	22:13
אקוואדור קיטו (ח)	06:03	06:04	08:37	08:38	09:07	09:08	10:09	10:10	18:26	18:27	18:48	18:49	18:09	18:53
ארגנטינה ב. איירס (ח)	07:56	07:58	09:50	09:52	10:23	10:24	11:13	11:15	17:52	17:53	18:19	18:19	17:34	18:31
ארגנטינה ברילוצ'ה (ח)	09:02	09:04	10:51	10:53	11:22	11:23	12:10	12:11	18:29	18:29	18:58	18:59	18:16	19:03
ארה"ב בולטימור (ק)	05:36	05:37	08:47	08:48	09:20	09:21	10:35	10:36	20:37	20:39	21:07	21:09	20:21	21:13
ארה"ב ברוקלין נ.י. (ק)	05:20	05:20	08:35	08:35	09:06	09:07	10:23	10:24	20:33	20:35	21:04	21:06	20:17	21:21
ארה"ב ג'רסי (ק)	05:21	05:21	08:35	08:36	09:07	09:08	10:23	10:24	20:32	20:34	21:03	21:05	20:16	21:21
ארה"ב דטרויט (ק)	05:50	05:51	09:08	09:09	09:40	09:40	10:57	10:58	21:15	21:17	21:47	21:49	20:59	22:05
ארה"ב היוסטן (ק)	06:17	06:18	09:15	09:16	09:47	09:49	10:59	11:00	20:26	20:28	20:53	20:54	20:10	21:06
ארה"ב לוס אנג'לס (ק)	05:37	05:37	08:41	08:42	09:13	09:14	10:26	10:28	20:10	20:12	20:38	20:40	19:54	20:51
ארה"ב מיאמי (ק)	06:26	06:27	09:19	09:20	09:52	09:53	11:02	11:03	20:16	20:18	20:41	20:43	20:00	20:54
ארה"ב ניו הייבן (ק)	05:15	05:16	08:29	08:30	09:02	09:03	10:19	10:20	20:29	20:31	21:00	21:02	20:13	21:20
ארה"ב שיקאגו (ק)	05:09	05:10	08:27	08:28	08:58	08:59	10:16	10:17	20:33	20:35	21:05	21:07	20:17	21:21
בוליביה לה פאס (ח)	06:48	06:50	09:10	09:11	09:38	09:40	10:37	10:38	18:17	18:19	18:40	18:41	18:01	18:46
בלגיה אנטוורפן (ק)	05:23	05:23	08:59	08:59	09:31	09:32	10:55	10:56	22:02	22:05	22:44	22:47	21:46	23:15
בלגיה בריסל (ק)	05:24	05:24	09:00	09:01	09:32	09:32	10:55	10:56	22:02	22:04	22:43	22:46	21:46	23:12
בלרוס ליובאוויטש (ק)	04:13	04:12	08:01	08:02	08:33	08:33	10:01	10:01	21:40	21:43	22:30	22:33	21:24	22:37
ברזיל ס. פאולו (ח)	06:41	06:42	08:51	08:52	09:22	09:23	10:17	10:18	17:33	17:34	17:57	17:58	17:16	18:05
ברזיל ריו דה ז'נרו (ח)	06:26	06:27	08:36	08:38	09:07	09:09	10:03	10:04	17:21	17:22	17:44	17:46	17:03	17:53
בריטניה לונדון (ק)	04:38	04:38	08:16	08:17	08:47	08:48	10:12	10:13	21:24	21:26	22:07	22:09	21:08	22:36
בריטניה מנצ'סטר (ק)	04:35	04:35	08:19	08:19	08:50	08:51	10:17	10:17	21:44	21:46	22:31	22:33	21:28	23:06
גרמניה ברלין (ק)	04:39	04:39	08:19	08:20	08:51	08:52	10:16	10:17	21:35	21:37	22:19	22:22	21:19	22:26
גרמניה פרנקפורט (ק)	05:09	05:10	08:45	08:45	09:16	09:16	10:39	10:40	21:42	21:44	22:23	22:25	21:26	22:29
הודו בומביי (ח)	05:59	06:00	08:44	08:45	09:17	09:18	10:24	10:25	19:19	19:21	19:43	19:45	19:03	19:49
הודו פונה (ח)	05:54	05:55	08:40	08:42	09:12	09:13	10:20	10:21	19:16	19:18	19:40	19:41	19:00	19:45
הונגריה בודפשט (ק)	04:42	04:42	08:09	08:10	08:41	08:42	10:02	10:03	20:46	20:48	21:23	21:25	20:30	21:29
טורקיה אינסטמבול (ח)	04:28	04:29	07:42	07:43	08:14	08:15	09:31	09:32	19:41	19:43	20:12	20:14	19:25	20:18
יוון אתונה (ק)	05:59	05:59	09:08	09:09	09:40	09:41	10:55	10:56	20:52	20:54	21:22	21:24	20:36	21:28
מולדובה קישינב (ק)	05:06	05:07	08:31	08:32	09:04	09:04	10:24	10:25	21:04	21:06	21:40	21:42	20:48	21:46

מדינה ועיר	זריחה		סוף זמן קריאת שמע				סוף זמן תפילה		שקיעה		צאת הכוכבים		כניסת שבת	יציאת שבת
			מג"א		אדמוה"ז									
			ש	א	ש	א								
מקסיקו מ. סיטי (ח)	05:50	05:51	08:42	08:43	09:11	09:13	10:20	10:21	19:24	19:26	19:48	19:50	19:07	19:54
ניו-זילנד קרייטצ'רץ (ח)	07:58	08:01	09:39	09:41	10:12	10:14	10:58	11:00	17:01	17:01	17:31	17:32	16:43	17:36
נפאל קטמנדו (ח)	05:01	05:02	08:00	08:01	08:31	08:32	09:42	09:43	19:07	19:09	19:33	19:35	18:51	19:39
סינגפור סינגפור (ח)	06:56	06:57	09:26	09:27	09:58	10:00	11:01	11:02	19:14	19:15	19:36	19:37	18:57	19:41
פולין ורשא (ק)	04:09	04:09	07:49	07:50	08:20	08:21	09:46	09:47	21:04	21:07	21:48	21:51	20:48	21:55
פרו לימה (ח)	06:24	06:25	08:41	08:43	09:14	09:15	10:12	10:14	17:54	17:55	18:16	18:17	17:36	18:21
צרפת ליאון (ק)	05:46	05:46	09:10	09:11	09:41	09:42	11:01	11:02	21:36	21:39	22:11	22:14	21:20	22:32
צרפת פריז (ק)	05:42	05:42	09:13	09:14	09:44	09:45	11:07	11:08	22:00	22:03	22:39	22:41	21:44	23:04
קולומביה בוגוטה (ח)	05:37	05:39	08:15	08:17	08:45	08:46	09:49	09:50	18:16	18:17	18:38	18:40	17:59	18:44
קנדה טורונטו (ק)	05:31	05:31	08:51	08:52	09:22	09:23	10:41	10:42	21:05	21:07	21:38	21:40	20:49	21:57
קנדה מונטריאול (ק)	05:01	05:01	08:24	08:25	08:56	08:56	10:15	10:16	20:49	20:51	21:23	21:26	20:33	21:45
קפריסין לרנקה (ק)	05:30	05:31	08:33	08:34	09:06	09:07	10:19	10:20	20:02	20:04	20:30	20:32	19:45	20:36
רוסיה מוסקבה (ק)	04:37	04:37	08:32	08:32	09:02	09:02	10:31	10:32	22:23	22:26	23:17	23:20	22:07	00:01
רוסיה רוסטוב (נא-דון) (ק)	05:21	05:22	08:47	08:48	09:19	09:20	10:40	10:41	21:22	21:24	21:58	22:00	21:06	22:04
שווייץ ציריך (ק)	05:23	05:23	08:52	08:52	09:22	09:23	10:44	10:45	21:30	21:32	22:07	22:09	21:14	22:28
תאילנד בנקוק (ח)	05:47	05:49	08:28	08:30	09:01	09:02	10:07	10:08	18:49	18:50	19:12	19:14	18:32	19:18

בלוח זה, הזמנים חושבו על פי "סדר הכנסת שבת" ופסקי אדמוה"ז בסידורו. (פרט לסוף זמן קריאת שמע לשיטת המג"א).

סדר מצות הדלקת נרות לשבת קודש

מצוה זו שייכת גם לבנות ישראל, ועד לילדה קטנה ... אפילו אם היא בת שנה וכבר מתחילה לדבר ויכולה להדליק ולברך ... ביחד עם אחיותי, ועל אחת כמה וכמה אמה שמדליקה לאחריהן, כדי שתוכל לעזור להן בהדלקת הנר.

תורת מנחם תשמ"ט חלק ד' עמ' 378

זמן הדלקת הנרות הוא כפי המתפרסם בכל מקום ומקום על ידי הגורמים המוסמכים - אסור בשום אופן להדליק לאחר זמן זה.

מנהגן הטוב של בנות ישראל ... להפריש לצדקה לפני הדלקת הנרות - כמובן כאשר הדלקת הנרות היא ביום חול. אסור לטלטל ח"ו את קופת הצדקה לאחר ההדלקה ולכן צריכים להניחה לכתחילה [= לפני כניסת השבת ולפני ההדלקה] במקום שתישאר שם עד לאחר הבדלה.

מדליקים את הנרות ואחרי כן מברכים:

בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ לְהַדְלִיק נֵר שֶׁל שַׁבָּת קֹדֶשׁ:

תפלת הדרך

צריך לאומרה כשהחזיק בדרך חוץ לעיר ביום ראשון כשנוסע מביתו, וטוב לומר מעומד אם אפשר בקל. ובשאר הימים שמתעכב בדרך עד שובו לביתו יאמר אותה בכל בוקר אפילו במלון ויחתום ברוך אתה שומע תפלה בלי הזכרת שם:
יהי רצון מלפניך יי אלהינו ואלהי אבותינו, שתוליכנו לשלום ותצמידנו לשלום ותדריכנו לשלום ותסמכנו לשלום, ותגיענו למחוז חפצנו לחיים ולשמחה ולשלום, (ואם דעתו לחזור מיד אומר ותחזירנו לשלום), ותצילנו מכל פלאויב ואורב ולסמים וחיות רעות בדרך ומכל פורעניות המתרגשות ובאות לעולם. ותשלח ברכה בכל מעשה ידינו, ותתנני לחן ולחסד ולרחמים בעיניך ובעיני כל רואינו, ותגמלנו חסדים טובים ותשמע קול תפלתנו כי אתה שומע תפלת כל־פה: ברוך אתה יי, שומע תפלה:

לזכות

לוי שי' הלוי בן חנה

וזוגתו **שרח (אולגה)** בת תמר

ויוצאי חלציהם

צבי' ובעלה **דוד הלוי אליעזרוב**

שלום יצחק הלוי וזוגתו **אורלי**

רות ובעלה **אפרים הלוי יליזרוב**

זבולון הלוי וזוגתו **רות**

חגית ובעלה **גבריאל סופייב**

שמעי' הלוי, אילת, יהושע הלוי ואור אבנר הלוי שיחיו

לבייב

ניתן להשיג שיחות קודש ומאמרי דא"ח אלו

FAX: (972) 3 9606761

ת.ד. 2 כפר חב"ד 72915 ישראל - P.O.B 2 Kfar Chabad 72915 Israel

E-mail: Chish@DvarMalchus.Org USA@DvarMalchus.Org

Internet: **www.DvarMalchus.Org**

www.otzar770.com * www.lahak.org

❖ ❖ ❖ ❖ ❖ ❖

הערות ותיקונים ניתן לשלוח ל:

E-mail: chazak@zahav.net.il 08-8502772 פקס: www.chazak.co.il

Dvar Malchus
Issue # 00169
14/06/2009